HALUK GERGER

KAN TADI

BELGELERLE ABD'NİN KARA TARİHİ

6. BASIM

Yordam Kitap

Haluk Gerger *(1948, Ankara)*

1971 yılında Beyrut Amerikan Üniversitesinden mezun oldu. Daha sonra ABD John Hopkins Üniversitesinde uluslararası ilişkiler dalında yüksek lisans yaptı, Stockholm Üniversitesi ve Oxford Üniversitesinde lisans üstü eğitim gördü. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde doktora yaptı. Aynı fakültenin Uluslararası İlişkiler kürsüsünde öğretim üyesiyken, 1982 Anayasası'nın kabul edildiği, YÖK'ün yürürlüğe girdiği 6 Kasım 1982'de görevine son verildi.

Aydınlar Dilekçesi'nin (1984) Yazmanlar Kurulu üyesiydi; "Dilekçe Davası"nda Ankara Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde yargılandı ve aklandı. İnsan Hakları Derneği kurucularındandır. Çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yaptı, dergilerde yazdı. *Özgür Gündem* gazetesinde yayın kurulu başkanlığında bulundu. 1986-94 yılları arasında, merkezi Cenevre'de bulunan BM Dernekleri Dünya Federasyonu Yönetim Kurulu ve 1993 New York Körfez Savaşı Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi üyeliğinde bulundu. 1996 yılında Darmstadt Teknik Üniversitesinde, 2002 yaz sömestrinde de Darmstadt Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde misafir profesör olarak ders verdi. Deniz Gezmiş anısına düzenlenen bir toplantıya yolladığı yazılı mesaj nedeniyle 26 Ekim 1994'te tutuklandı, 16 ay hapis yattı. 1998 yılını da Güdül Cezaevi'nde geçirdi.

Yayınlanmış kitapları şunlardır: *Soğuk Savaş'tan Yumuşamaya* (1980, Işık Yayıncılık); *Mayınlı Tarlada Dış Politika* (1982, Hil Yayınları); *Nükleer Tehlike* (1983, Bilim ve Sanat Yayınları); *Yıldız Savaşları: Teknolojisi, Sorunları, Tehlikeleri* (1985, Kalem Yayıncılık); BarışSeçkisi (der.) (1986, Bilim ve Sanat Yayınları); *O Yıllar* (1987, Dost Kitabevi); *Emekçiye Mektuplar-1: Yeni Dünya Düzeni, Türkiye ve Sosyalizm* (1994, Belge Yayınları); *Emekçiye Mektuplar-2: Türkiye'nin Düzeni ve Kürt Sorunu* (1995, Belge Yayınları); *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği: "Soğuk Savaş"tan "Yeni Dünya Düzeni"ne* (1. basım: 1998, Belge Yayınları; Genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 3. basım: 2012, Yordam Kitap; Almancası: *Die türkische Außenpolitik nach 1945*, Neuer ISP Verlag, 2004); *Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı* (1. basım: 2003, Ceylan Yayınları; 6. basım: 2012, Yordam Kitap); *ABD, Ortadoğu, Türkiye* (1. basım: 2006, Ceylan Yayınları; Genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 5. basım: 2012, Yordam Kitap); *Sık Sorulan Sorular* (2007, Ceylan Yayınları).

Devrimci politik mücadeleye katkısı ve ödün vermez politik duruşuyla öne çıkan yazar, çok sayıda ödüle değer görülmüştür. Aldığı ödüllerden bazıları şunlardır:

Türkiye Yayıncılar Birliği Düşünce Özgürlüğü Ödülü (1995); Çağdaş Gazeteciler Derneği İnsan Hakları Ödülü (1994, 1998); Hellman-Hammett Düşünce Özgürlüğüne Katkı Ödülü (1996); Çağdaş Gazeteciler Derneği Yılın Araştırması Ödülü (2006, *ABD, Ortadoğu, Türkiye* kitabıyla).

Eserin önceki basımları:

1. Basım: Kasım 2003, Ceylan Yayınları

2. Basım: Ocak 2004, Ceylan Yayınları

3. Basım: Mart 2004, Ceylan Yayınları

4. Basım: Temmuz 2004, Ceylan Yayınları

5. Basım: Mayı4s 2006, Ceylan Yayınları

KAN TADI

Belgelerle ABD’nin Kara Kitabı

Haluk Gerger

Yordam Kitap: 163 • Kan Tadı • Haluk Gerger
Düzeltme: Volkan Alıcı
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Altıncı Basım: Eylül 2012 • *Yayın Yönetmeni*: Hayri Erdoğan

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
T: 0212 528 19 10   F: 0212 528 19 09 W: www.yordamkitap.com
E: info@yordamkitap.com

KAN TADI

Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı

Niş-i akreb ne ez reh-i kinest

Mukteza-yı tabiateş inest

Sadi

(Akrebin sokması kin tutmasından değil, doğasındadır.)

Birinci Basıma Önsöz

Amerika Birleşik Devletleri bugün, bütün dünyada şaşkın tepkilerle tartışılan büyük bir saldırganlık sergiliyor. Nereden bakılırsa bakılsın, katı bir hegemonya çerçevesinde katıksız Amerikan üstünlüğünü dayatmaya yönelik bilinçli, planlı, hesaplı bir saldırı bu.

ABD'nin ideolojik hegemonyası ve propaganda makinesinin gücü nedeniyle bu saldırganlık, dünya kamuoyunun geniş kesimlerince neredeyse bir sapma olarak algılanabiliyor ya da Bush yönetimine atfediliyor.

Bu kitap, bugün tanık olduğumuz saldırganlığın kökenlerinin çok daha eskilerde ve çok daha derinlerde yattığı tezinden hareketle yazıldı. Saldırganlık dürtüsü, nesnel, yapısal, sistemik kaynaklar kadar, kültürel-ideolojik köklere de uzanıyor. Başlangıç noktasıysa, kapitalizmin doğuşu, Marx'ın deyişiyle "pembe şafağı" ve beyaz adamın Amerika kıtasına ayak basışı.

Elinizdeki kitap, işte bütün bu sürecin öyküsünü anlatıyor, şiddetin kaynaklarını, kökenlerini, nedenlerini saptamaya çalışıyor. Amerika'ya ilişkin, esas olarak bilip de unuttuğumuz, bu arada da, çok fazla bilinmeyen kimi gerçekleri içeriyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu kitapta olduğu gibi, tarihiyle, nesnel dinamikleri ve toplumsal yönleriyle ya da en azından, onların bu kitaptaki ele alış biçimiyle kavranmasının, bizim için yani Türkiye'de yaşayan insanlar açısından elbette başka bir anlamı da var. Bu, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle, Amerika'yı anlamak, aynı zamanda Türkiye'deki toplumsal sorunlarla da yakından bağlantılı. Kitap yazılırken, kuşkusuz işin bu boyutu da aklımdaydı hep.

* * *

Türkiye, ABD'nin "stratejik müttefik"i. Bu ilişkiyi kuranlar, sürdürenler ve ondan yararlananlar böyle ifade ediyorlar. Bunun, gerçeğin üzerini örten,

ilişkilerin gerçek karakterinin niteliğini saklayan fiyakalı bir kavram olarak uydurulduğu ortada. Dünyada ve Türkiye'de, bu iki ülke arasındaki ilişkiyi farklı sözcük ve kavramlarla tanımlayanlar da var elbette. ABD'de de, "stratejik müttefik" lafının ciddiye alındığı söylenemez. Yine de ilişkinin niteliğini daha iyi ifade eden bir sözcük-kavram bulmaktansa, bir gerçeği saptamak daha önemli şimdi.

Her şeyden önce, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye açısından dışsal bir dinamiği ifade etmiyor; aksine, her anlamda, hayatın bütün boyut ve alanlarında içsel bir unsur olarak var oluyor. Bir başka ifadeyle ABD, Türkiye Düzeni'nin içkin, yerleşik, organik bir yaşamsal ögesidir.

Öte yandan, iki birim arasındaki bir ilişki olarak ele alındığında, bir hiyerarşik etkileşim söz konusudur kurulmuş yapıda.

Bu açıdan bakıldığında, Amerikan emperyalizmi, dışımızdaki bir olgu değil, içimizdeki bir süreçtir, yapıdır, kurumlar ve kişilikler bütünüdür, Türkiye kapitalizminin ta kendisidir. İsterseniz, dışımızdaki bir saldırganlık değil, içimizdeki bir işgalcidir de diyebiliriz. Ne var ki, onu salt bir işgalci olarak görmek, içsel mekanizmalarla organik bütünlüğünü gözden kaçırmak yanıltıcı olabilir. Amerikan emperyalizmi, hükmünü, bütün boyutlarıyla Türkiye kapitalizmi aracılığıyla, onunla bütünleşmiş bir biçimde icra ediyor. İşbirlikçileri ne kadar dışsalsa ABD de o kadar dışsaldır, ya da ABD ne kadar içselse işbirlikçileri de o kadar içseldir.

Türkiye-ABD ilişkilerinin bir boyutuna daha değinmek gerekiyor. O da, ülkedeki ABD varlığıyla halkın ilişkisidir, karşılıklı etkileşimidir, daha doğrusu bunların halka yansımasıdır. Uzun bir analiz yapmadan sonuç olarak bu konuda denebilir ki, uzun bir süre içinde, çok yönlü ekonomik, politik, ideolojik, kültürel mekanizmalarla dayatılmış bu ilişki, halk açısından artık kendi dinamiklerine kavuşmuştur, yani sürdürülebilir bir nitelik kazanmıştır. İlişkinin sorunları, arka planındaki nesnel çelişkilere, öznel uyumsuzluklara, için için varlığını sürdüren rahatsızlıklara karşın, ancak kriz dönemlerinde geçici tepkilerle su yüzüne çıkıyor ve düzenin güçlerince nispeten kolaylıkla kontrol altında tutulabiliyor. Herkesin kendine göre bir nedeni olabiliyor ama sonuçta halk, bu ilişkinin vurguladığımız anlamıyla ve biçimiyle sürmesine pasif ortaklık ediyor. Var olan ilişki yapısından beklentilerin tükenmemiş olması kadar, o ilişki kalıbındaki değişikliklerden duyulan korku da bunda rol oynuyor.

Bu böyle, çünkü insanlar ABD ile düzen arasındaki organik bağların ayırdındalar.

Dolayısıyla, bir gerçek apaçık ortaya çıkıyor: ABD bu düzen, bu düzen içimizdeki ABD'dir.

Buradan bir başka gerçeğe de ulaşmak mümkün: Kapitalizmle emperyalizm arasındaki bağ, ikisine birlikte bağlılığı kaçınılmaz kılıyor, ya da aynı anlama gelmek üzere, birinden kurtulmak, ikisine karşı birlikte mücadele etmeyi gerektiriyor. Kapitalizm çerçevesinde, hele onun en temel kurumlarına dayanarak Amerikan emperyalizmine karşı çıkmak, olsa olsa bir aldatmacadır.

Burjuva milliyetçiliğiyle değil, anti-kapitalist sosyalist yurtseverlikle emperyalizme gerçekten karşı çıkılabilir; bu da aynı zamanda Türkiye kapitalizmine, düzene bütünlüklü, topyekûn, devrimci bir karşı çıkıştır elbette.

Demek ki, ilişkilerde sözünü ettiğimiz organik bütünlük, karşıtında da, yani bu ilişkiye karşı mücadelenin yapısında da mevcuttur.

Bütün bunlar, bu kitabın yazılış amacını da ortaya koyuyor aslında.

Bu kitap günlük kaygılardan hareketle düşünüldü ama onları aşmaya da kurgulandı; dolayısıyla da tarihsel bir perspektif esas alınarak yazıldı. Adı üstünde, Amerikan tarihinin sadece bir veçhesidir bu kitapta yer bulan. Bu hâliyle de, elbette eksiktir; Amerikan halkının ve mücadelelerinin aydınlık yüzü mutlaka ek okumalarla tamamlanmalıdır kuşkusuz. Okuru, hayatta ne denli egemen olursa olsun, gerçeğin tek yanına işaret eden değerlendirmelere dayalı ön yargılara karşı uyarmak isterim. Bu kitabın basmakalıp kanaatlere kaynaklık etmesini istemem.

Kitabı yazar bakımından hayli zahmetli yapan bir yanı, okur açısından da zahmetli bir uğraş gerektiriyor. Kitapta çok fazla ve çok uzun alıntılar var. Bunun çekilen zahmete değeceğini düşünüyorum. Birincisi, ele alınan zaman diliminde ve dönemin aktörlerince yazılmış yazıların geniş biçimde aktarılması, okura kolay bulamayacağı orijinal kaynakları sunmaktadır. İkinci olarak, böylece, ilgili dönemin koşulları, kültürü, ruh hâli, elbette daha iyi ve ayrıntılarıyla yansıtılmış olmaktadır. Ayrıca, uzun alıntılar hâlinde verilmiş belgelerin, kendi başlarına, okuma ve tartışma ham

maddeleri olarak seminerlerde, okuma gruplarında, toplu tartışmalarda kullanılması mümkün olacaktır.

Bu hâliyle kitap, bir çerçeve oluşturmanın yanı sıra, aynı zamanda, bir belgesel referans, bütünlüklü döküm ve dökümanter seçki de olmaktadır. Dolayısıyla, umuyorum ki, yazarın yargı, ön yargı ve yorumlarından bağımsız bir okumayı da mümkün kılacaktır.

* * *

Bu kitaba ilişkin ilk notları, bir dergi yazısı için almaya başladım. *Praksis* dergisini çıkaran arkadaşlarıma "Amerikan Emperyalizminin Ayırt Edici Özellikleri" başlıklı bir yazı yazma sözü vermiştim. Ne var ki, kısa bir süre sonra, uzun bir zaman için yurt dışına gidince yazıyı yazamadım ama notlarımı bu kitabın yazımında kullandım. Umarım böylece, uzun zaman sonra ve farklı bir biçimde de olsa, *Praksis*'e verdiğim sözü de tutmuş oldum.

Son üç yıldır İstanbul BEKSAV'da seminerler veriyorum. Bu seminerlerde "Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni", "ABD ve Şiddet" gibi konular işledik, katılan arkadaşlarla çok yararlı tartışmalar yaptık. Elbette bu kitabın yazılmasında onlardan çok faydalandım. Bana bu fırsatı yaratan BEKSAV'ın Yönetim Kurulu Başkanı Hacı Orman'a, yöneticilerine, çalışanlarına ve seminerlerin katılımcılarına teşekkür etmek isterim.

Kitabın dizilmesi, düzenlenmesi, düzeltilmesi ve basımına emek veren, Ceylan Yayınları Editörü Mukaddes Erdoğdu Çelik'e, Semiha Şahin'e, Necati Abay'a, Arif Tağaç'a, Haydar Kaba'ya, Himmet Doğan'a ve Can Matbaası emekçilerine içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Rennan, kitabın her aşamasında yeri doldurulamaz katkılarda bulundu. O olmasaydı bu kitabı yazamazdım. Ona da her şey için burada teşekkür ediyorum.

Haluk Gerger

Kasım 2003

I

Terör ve Şiddetin Başlangıcı

15. yüzyıldaki teknolojik ilerlemeler ve keşiflerle beraber İngiltere’den başlayarak feodalizmin çözülüşü ve kapitalizmin oluşum süreci ortaya çıktı. Zamanla da manifaktür ve ticaret kapitalizmi gelişti; önce İspanya ve Portekiz, sonraları da Hollanda, İngiltere ve öteki Avrupa ülkeleri güçlenerek yeni bir dönemi başlattılar. Merkantilist politikalar ve ilk dönem sömürgecilik bu döneme damgasını vurdu.

Rekabet, savaşlar ve sonunda İngiltere’nin hâkimiyeti altında gelişen bu sürecin başlangıcında Avrupa’nın yükselen sömürgecileri, bir yandan Afrika ve Amerika kıtalarında köle ticareti yapıyor, deniz ticaretine korsanlıkla egemen olmaya çabalıyorlar; bir yandan da buralarda yerli halkları soykırıma uğratarak başta altın olmak üzere değerli madenleri yağmalıyorlar, baharatlar, şeker, tütün, tropikal ürünler gibi lüks maddelere dayalı ticaret gerçekleştiriyorlardı. Bu ticarette metropoller henüz buralara satacak kadar mal üretemiyor, kolonilerin pazar özelliği öne çıkmıyordu.

Karl Marx, kapitalizmin “pembe şafağı” olarak adlandırdığı ilkel birikim sürecini şöyle anlatıyor:

> Amerika’da altın ve gümüş madenlerinin keşfi, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlerin bunların mezarı haline getirilmesi, Doğu Hint Adalarının fethine ve yağmalanmasına başlanması, Afrika’nın, siyah derililerin ticari amaçlarla avlandığı alana çevrilmesi, kapitalist üretim döneminin pembe şafağının işaretleriydi.[1]

Bu arada, büyük göç dalgalarıyla Avrupalılar kolonilere yerleşiyorlar, oralarda büyük çiftlikler, kölelerin çalıştırıldığı plantasyonlar ve yerleşim merkezleri kuruyorlardı. Borçlarını ödeyemedikleri için rehin alınıp buralara çalıştırılmaya getirilenler, topraktan koparılmış, mülksüzleştirilmiş, yeni kurulan kentlerde açlığa ve sefalete mahkûm edilmiş yoksullar, dinsel ve siyasal baskılardan bunalıp kaçanlar, maceracılar, kolay yoldan köşeyi dönmek isteyenler, hapishane kaçkınları, cezalarını çekmek için gönderilen mahkûmlar ve benzeri insanlar oluşturuyordu göçmenleri.

> Bize havuç, pamuk topları, mızrak ve daha bir sürü şey getirdiler. Bunları cam boncuklar ve atmaca çıngıraklarıyla değiş tokuş

> yaptılar. Sahip oldukları her şeyi sunuyor, değiştirmek istiyorlardı. Sağlam yapılı, güzel vücutlu ve yakışıklı yaratıklardı. Silah taşımıyor ve bilmiyorlardı. Bir kılıç gösterdiğimde, keskin kenarından tutmaya kalkışıp, ellerini kestiler. İyi hizmetkâr olurlardı. Sadece elli kişiyle onları kontrol altına aldık ve her istediğimizi yaptırdık. Yerliler mülkleri konusunda öylesine saf ve özgür ki, gözleriyle görmeyen inanamaz. Sahip oldukları bir şeyi istediğinizde, hiçbir zaman hayır demezler. Tam tersine, biriyle paylaşmak isterler.[2]

İyilik, barışçılık, paylaşımcılık görünce bu sözlerin sahibi Kristof Kolomb'un aklına hemen bu insanları "iyi uşaklar" yapmak, köleleştirmek geliyordu.

Öyle de oldu.

"Yeni Dünya"da zorbalık ve şiddet tohumları böyle ekildi. Avrupa'dan gelen yağmacılar işe katliamlarla başladılar. Amerika kıtası, tarihin az gördüğü bir talan ve şiddet furyasıyla sarsıldı. Aslında yapılanlar gerçek bir soykırımdı. Köleleştirilen yerli halklar, korunmasız oldukları yeni mikroplardan, salgın hastalıklardan, açlıktan, aşırı çalıştırılmaktan, dayaktan, vahşetten ve yağmacıların kurşunlarından kitleler hâlinde ölüyorlardı. Yerli halk, pek çok durumda, bu korkunç vahşet ve köleleştirme saldırısından kurtulmak için toplu intiharı seçiyordu. Bir yüzyıldan biraz fazla bir süre içinde Meksika'da yerli nüfus 25 milyondan 1.5 milyona düşmüştü. Peru'da nüfus kırılmış, yüzde 95 oranında azalmıştı.

"İlkel birikim"in Avrupa'dan gelmiş vahşileri, altın, köle ve toprak peşinde müthiş bir hırsla katliamlara giriştiler. Haiti'de üs kuran Kolomb, ada halkından üç ayda belirli miktarda altın toplayıp getirmesini istedi. Altını getirenin boynuna kanıt olarak bir bakır parçası asılıyordu. Altın bulamayanlar ve dolayısıyla da boyunlarında bakır parçası asılı olmayanların elleri kesiliyor ve kan kaybından ölmeleri için terk ediliyorlardı.[3] İki yıl içinde yerli halk Arawaklar'ın 250 bin olan nüfusu yarı yarıya düşmüştü. "1515 yılına gelindiğinde adada herhalde elli bin kadar yerli kalmıştı. 1650 yılına ait bir raporda adada Arawaklar'dan veya onların soyundan hiç kimsenin kalmadığı görülüyordu."[4]

Bu dönemde Küba'da bulunan Bartolome de las Casas isimli bir rahip, zorla köle olarak çalıştırılan yerlilerin başına gelenleri şöyle anlatıyor:

> ...[Sekiz] ya da on ayda [bir] buluşan eşler o kadar bitkin ve acı içinde oluyorlardı ki üremeyi durdurdular. Yeni doğan bebekler de hemen ölüyorlardı, çünkü yeterince beslenemeyen ve çok fazla çalışan annelerin onlara verecek sütleri olmuyordu. Ben Küba'da iken üç ayda yedi bin çocuk öldü. Acıdan çılgına dönen bazı anneler bebeklerini nehirde boğuyorlardı. ... Böylece erkekler madenlerde, kadınlar ağır çalışma içinde ve çocuklar da süt bulamadıkları için ölüyordu. ... Yerliler de dâhil olmak üzere adada altmış bin kişi yaşıyordu; demek ki, 1494'ten 1508'e kadar savaşlarda, kölelikte ve madenlerde üç milyondan fazla kişi yok olmuştu. Gelecek kuşaklarda buna kim inanır? Gözümle gördüğüm bir şey olarak yazarken ben bile zor inanıyorum...[5]

Kuzey Amerika'da da benzer şeyler oldu. Bugünün ABD'lilerinin ataları Yeni Dünya'ya Kızılderilileri katlederek yerleşmeye başladılar. Ve bitmez tükenmez bir iştahla, gelişmiş bir ekonomiye ve kültüre sahip Kızılderililere terör uygulayarak onları topraklarından attılar, yayıldılar, kolonilerini kurdular.

Önce İngiltere'de ve sonraları da Avrupa'da kapitalizmin doğduğu öteki yerlerde üretici köylü, topraktan yani üretim aracından koparılıp artık değerin yani üretim ve kârın "özgür" ücretli kölesi proleter olurken, kolonilerde de yerlileri insandan saymayan kolonyalistler uçsuz bucaksız "boş topraklar"da yeni birikim modelinin keyfini çıkarıyorlardı. Ne var ki, oralarda kapitalizmin ve onun yükselen egemeni burjuvazinin can damarlarını besleyecek kan ve şiddet, hükmünü icra etmeyi sürdürecekti... Şimdi sıra kölelikteydi, köle emeğinin gaddar sömürüsündeydi.

Kuzey Amerika'ya ilk köleleri getiren Hollanda gemisi, yükünü 1619'da Virginia'da boşalttı. Bu insanlar, Afrika'da silahlı köle tüccarlarınca avlanıyor ailelerinden, topraklarından koparılarak zincire vuruluyor; gemilerin ambarlarına tıkılarak meşum yolculuğa çıkarılıyorlardı. Ambarlarda zincire vurulmuş olarak aç ve susuz "tabutluk"larda kendi pisliklerinin ve kusmuklarının gölünde seyahat eden kölelerin çok önemli bir bölümü daha yolculuk sırasında ölüyor, çıldırıyor, telef oluyorlardı.

Kıtaya ulaşanlarsa satılıyor ve çiftliklerde hayvanlar gibi çalıştırılıyorlardı. Üç yüzyılda kapitalist birikimin en önemli ögesini bu köle emeği oluşturdu. Batı Avrupa burjuvazisinin, İngiltere'nin ve Amerika'daki kolonilerin zenginliğinin kaynağında büyük ölçüde işte bu köle emeği, kara Afrika'nın kanı ve canı vardı. Rakamlar değişiyor. Köle ticaretinde ölenlerin sayısını 50 milyon olarak veren de var, 100-200 milyon olarak da.[6] Belki yolda ölenler şanslı olanlardı.

Yabancı topraklara gelenlerin gidecek, saklanacak yerleri artık hiç olmayacaktı. Bu uçsuz bucaksız yaban ellerde kendilerini vahşi hayvanlar gibi zincirlere vuran elleri kırbaçlı zalim beyaz adamların insafsızlığına terk edilmişlerdi. Çıplaktılar, açtılar, yorgun ve hastaydılar, dehşet içindeydiler. Korkuyorlardı. Umutsuz, umarsız, kopkoyu bir karanlık içinde yitiktiler. Kara yazgılarından sorumlu tutmaya itildikleri kara derilerinden, kimliklerinden kendi kendilerinden, ırklarından nefret eder hâle getirilmişlerdi.

Köle olarak satılanların yaşam serüveni, insanlık tarihinin en utanç verici dönemlerinden birini oluşturur. Doğduğu topraklardan, tarihinden, kültüründen, evinden hoyratça çekilip alınan, ölesiye boğaz tokluğuna çalıştırılan, insandan sayılmayan, aile fertleri ayrı ayrı sahiplere satılarak birbirinden koparılan, ırzına geçilen, işkencelerden geçirilen, hastalıktan, şiddetten, bakımsızlıktan çürütülen, aşağılanan, ruhu çalınan kara yazgılı, kara derili milyonlar köleliğin cenderesinde yüzyıllar boyu öğütüldüler, tüketildiler...[7]

A. ABD'nin Kuruluşu

Kolonilerin İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşından sonra kurulan Amerika Birleşik Devletleri işte böyle bir kara miras üzerinden yükseldi. Kuruluştan sonra da yerli halka ve Afrikalılara karşı şiddet aynı acımasızlıkla devam edecekti.

1. Kolonilerde Hoşnutsuzluk/Bağımsızlık Savaşı

17. yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin hâkim güç olmasıyla başlayan süreçte ise, manifaktürün ve ticaret kapitalizminin gelişmesiyle

özellikle köle ticareti Avrupa ekonomilerinin zenginlik kaynağını oluşturdu. İngiltere'de başlayan ve zamanla Avrupa'yı da etkisi altına alan Sanayi Devrimi'yle birlikte yeni ve farklı bir yayılma süreci ortaya çıktı, sömürgeci metropollerin kolonilerle ilişkilerinde değişiklikler başladı. Merkantilist politikalarla artık temel hedef ham madde kaynakları üzerinde egemenlik kurmak, ticaret yolu, kavşak ve merkezlerinde hâkimiyet sağlamak, pazarları geliştirmek ve ticaret ağını genişletmekti. Elbette buna ülkeler arasındaki hasmane rekabet ve savaşlar eşlik etmekteydi. Artık ticaret kapitalizminden sanayi kapitalizmine geçiş başlıyordu. Hâkim güç ise, İngiltere idi.

Bu arada bütün metropol ülkelerin ve tabii İngiltere'nin kolonileri kendi ticaret ve zenginliklerini geliştirecek bir sömürü ve denetim aracı olarak görmesi, zamanla kolonilerde hoşnutsuzluk yarattı. Bu, Kuzey Amerika'da da köklü değişiklikler yarattı. Dayatılan vergi yükleri, ticaret kısıtlamaları, geniş topraklara el konulması, özellikle kıtanın batısının koloni yerleşimine kapatılması, sömürgelerde alttan alta isyan duygularını körüklüyordu. Özellikle, 22 Mart 1765'te İngiliz Parlamentosu'nca kabul edilen Damga Vergisi, bardağı taşıran son damla oldu, pek çok yerde ayaklanmalara sebebiyet verdi.[8]

Amerikan Bağımsızlık Savaşı, işte bu tür hoşnutsuzlukların, hatta yer yer yoksul çiftçi ve göçmenlerin isyanlarıyla ortaya çıkan bir dizi gelişme sonunda, 1775'te ilk silahların patlaması ve 1776'da Bağımsızlık Bildirgesi'nin ilanıyla başladı, 1783 Paris Antlaşması'yla İngiltere'nin Amerika'nın bağımsızlığını tanımasıyla sona erdi. Artık iktidar, Güney'deki köle çalıştıran plantasyon sahipleriyle Kuzey'in ticaret ve yeni gelişmekte olan sanayi burjuvazisinin ortaklığına geçmişti ve on üç koloninin oluşturduğu gevşek bir birlik ortaya çıkmıştı. Bu, kesin bir sınıf tahakkümüne dayanan, kolonilerin yönetici sınıflarıyla zenginlerin, yoksullar üzerindeki kesin hâkimiyetinin başlangıcıydı. Bağımsızlık Bildirgesi'nin felsefi arka planında, Locke'dan esinlenmiş özel mülkiyetin kutsallığı, hükümetin-devletin temel görevinin onu korumak olduğu düşüncesi, teşebbüs hürriyeti, bireycilik, yani kapitalizmin kutsal değerleri yatmaktaydı. Tarihçi Howard Zinn "Bağımsızlık Savaşı" dönemine ilişkin şöyle diyor:

> Bütün bu süreçte ... zengin ve yoksul [Amerikalılar] arasındaki bastırılmış çatışmalar tekrar tekrar ortaya çıkmaya devam etti. Savaşın ortalarında Philadelphia’da, Eric Foner’in “bazıları için korkunç kârlar, bazıları için ise korkunç sefalet günleri” diye adlandırdığı ve enflasyonun bir ayda yüzde 45’e ulaştığı dönemde eylem için ajitasyon ve çağrılar yapılmaya başlandı. Mayıs 1779’da Philadelphia Birinci Topçu Bataryası, “orta sınıfın ve yoksulların” sıkıntılarıyla ilgili olarak Meclis’e başvurdu ve “toplumun erdemli kesimlerini yıkıma uğratarak zenginliklerini artırma hırsında olanlara karşı” şiddet uygulayacağı tehdidinde bulundu. Ekim’de “Fort Wilson Ayaklanması” patlak verdi; bir grup milis şehre girdi. ... Milisler, Philadelphialı zenginlerin oluşturduğu “ipek stokçusu tugay” tarafından şehrin dışına sürüldü. ... 1781’in yılbaşı günü, Morristown ve New Jersey yakınlarındaki [hiç para almayan, soğukta sürünen, hastalıktan ölen ve sivil tüccarların zenginleşmesini seyreden] Pennsylvania birlikleri, belki romu fazla kaçırmalarının da etkisiyle, subaylarını etkisiz hâle getirdiler, bir yüzbaşıyı öldürüp diğerlerini yaraladılar ve silahlarıyla birlikte Philadelphia’daki Kıta Kongresi’ne doğru yürüyüşe geçtiler. ... Bundan kısa bir süre sonra New Jersey Line’de daha küçük bir isyan patlak verdi. ... Üç elebaşı hemen oracıkta askerî mahkemeye çıkarıldı. Birisi pişman olarak af dilerken, diğer ikisi yine kendi arkadaşlarından oluşan ve tetiği çekerken gözlerinden yaş süzülen idam mangası tarafından kurşuna dizildi. ... İki yıl sonra Pennsylvania cephesinde bir başka isyan daha meydana geldi. ... Ronald Hoffman şöyle diyor: “Devrim, Delaware, Maryland, Kuzey Caroline, Güney Caroline, Georgia ve çok daha az olmak kaydıyla Virginia’yı bütün bir mücadele dönemini kapsayacak tarzda ciddi sivil çatışmaların içine sürükledi.”[9]

2. Birleşik Devletler’in Kuruluşu ve Yapılanma Süreci

Ne var ki, şiddet savaştan sonra da hiç durmadı. Birliği oluşturan eyaletler arasında ve içinde çatışmalar devam etti. Çeşitli isyanlar, toplu cinayetler, Kızılderililerle savaşlar on yıllar süren bir kargaşanın örnekleri olarak tarihe geçti.

Savaş sonunda yoksul çiftçilerin, kentlerde yaşayan zanaatkâr ve emekçilerin durumları feciydi. Vergiler arttırılıyor, vergilerini ödeyemeyenler büyük zorluklar içinde kıvranıyorlardı. Bu dönemde pek çok eyalette isyanlar çıktı. 1786 yılında Massachusetts'de, savaşta yer almış Danile Shays isimli yoksul bir çiftçinin liderliğini üstlendiği büyük bir ayaklanma yaşandı. On binin üzerinde isyancının katıldığı ayaklanmanın boyutları kısa sürede genişledi ve elbette egemenlere büyük korku saldı. Altı ay boyunca ordu, isyancılara karşı savaştı ve sonunda isyan bastırıldı, önderleri asıldı.

İsyanlar, hoşnutsuzluklar, ekonomide radikal değişiklik talepleri, gelirlerdeki adaletsizliklerin ve yoksulluğun yarattığı tepkiler ve bütün bunların karşısında eyalet yönetimlerinin ve merkezî otoritenin çaresizliği, mülk sahibi sınıflarda farklı arayışları gündeme getirdi. Konfederatif ilkeler etrafında bir araya gelmiş kolonilerin oluşturduğu gevşek bağlar ve zayıf merkezî otorite, "kanun ve düzen" ihtiyaçlarını karşılamıyordu. Bu nedenle de, merkezî otoriteyi güçlendirecek, yasaları etkin kılacak, hoşnutsuz halk yığınlarının tepkilerini denetim altına alacak yeni bir anayasa ihtiyacı dillendirilmeye başlandı. 1786 yılında yeni anayasa hazırlamak üzere bir kurultay yapılmasına karar verildi.

Birleşik Devletler'i oluşturan ve "Kurucu Atalar" olarak adlandırılan seçkinler, sayıları az ama servetleri, toprakları, nüfuzları çok büyük mülk sahipleriydiler. Bunlar yoksulluk ve yoksunluk ummanındaki uçsuz bucaksız plantasyonların ve kölelerin sahipleriydi; emlak spekülatörleri, köle tüccarları, yüksek rütbeli subaylar, kolonilerin yönetici sınıf mensupları, büyük tacirler, bankerler, faizci rantiyeler ve varlıklı iş adamlarıyla doktor, hukukçu gibi profesyonellerdi. Kolonilerin zengin tüccarlarının, yani Kurucu Atalar'ın büyük oranda mensup oldukları kast o zamana kadar servetlerinin yüzde otuz-kırk kadarını savaşlar ve korsanlık yoluyla elde etmiş bir sınıfı oluşturmaktaydı.[10] Zenginlerle yoksulların, yönetmeye Tanrı tarafından memur edilenlerle yönetilmeye mahkûm cahil yığınların ayrımının bilincinde, halka şüpheyle bakan bu insanlar, "kuvvetler ayrımı" ve "kurumların birbirlerini denetlemesi ve dengelemesi" *("Checks and Balances")* ilkesine dayanan sistemi, bu şüpheler üzerine kurmuşlardı. Böylece, köle sahibi olmak dâhil, mülkiyete dayalı oy verme hakkıyla "sorumsuz ve geri yığınların gereksiz aşırılıkları"na karşı kurumsal önlemler almışlardı.

Bazı yerlerde halkın yüzde 90'ından fazlası, getirilen kısıtlamalar nedeniyle oy verme hakkından yoksun kalmıştı. Seçme ve seçilme hakkına sahip olanlar; köle sahipleri, tüccarlar, spekülatörler, bankerler, profesyonellerdi. Mülk sahibi olmayan, belirli oranda gelirden yoksun ve ona uygun vergi ödemeyenler, göçmenler, yoksullar, işçiler ve emekçilerle insandan sayılmayan siyahlar ve kadınlar, yani toplumun büyük çoğunluğu oy verme hakkından yoksun ve elbette daha yüksek gelir ve daha fazla mal mülk sahibi olmayı gerektiren seçilme hakkına hiç sahip değillerdi. Bazı eyaletlerde belirli büyüklükte toprağa ve belirli sayıda köleye sahip olmak gerekmekteydi. Zamanla, burjuvazinin gelişimiyle toprak mülkiyeti yerini vergi ödeme ve başka türden özel mülkiyete bıraktı, ama ilke hep aynıydı; sadece mal mülk sahibi, yani parası olanlar seçme ve seçilme hakkına sahip olabiliyorlardı.

Aslında 19. yüzyılın ortalarına kadar geldi bu tür kısıtlamalar. İç Savaş'tan sonra "özgürleşen" siyahlar, özellikle Güney'de, ırkçı beyazlar tarafından gerçekleştirilen "okuma-yazma" testleri, Anayasa hakkında bilgilerini ölçen sınavlar gibi yasal ve şiddet gibi yarı yasal önlemlerle seçmen olarak kütüklere yazılma hakkından bile fiilen yoksun bırakıldılar 1960'lı yıllara kadar. Siyahlar açısından oy vermek bugün de ciddi bir sorun olarak devam ediyor. 19. yüzyıl boyunca, nüfusun ancak yüzde üç ila onluk bir kısmı seçimlerde oy kullanmaktaydı. Bu oran, sınırlamalar ve kısıtlamalar nedeniyle, 20. yüzyılın başlarında da yüzde yirmiyi dahi bulamıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar pek çok eyalette seçme ve seçilme hakkı bir biçimde mülkiyete, gelire ve vergi ödemeye bağlıydı. Kadınlar ancak 1920'de oy hakkını elde edebildiler. Büyük Bunalım'ın ve sonra da gelişen sosyalizmin ideolojik baskısıyla ancak Amerikan halkı bir ölçüde olsun seçme hakkının çağdaş özüne uygun bir biçimde oy verme olanaklarına kavuşabildi, "Demokrasinin Kalesi" ABD'de.

Anayasa'da öngörülen kurumlarsa, muhafazakârlığın tahkim edildiği birer savunma hattıydı. Kongre, başkanlık kurumu, yargı; her biri öteki üzerindeki olası popüler etkinliği dengeleyecek, geçersiz kılacaktı. Büyük yetkilerle donatılmış Senato'ya seçilmek için bazı yerlerde köle sahibi olma şartı bile vardı. Senatörleri zaten halk seçmiyordu, delege sistemiyle eyalet meclisleri onları Washington'a gönderiyorlardı. Böylece Senato, politikacılarca seçilen ve halka karşı sorumlu olmayan yargıçlarla birlikte düzenin başlıca tahkim mevzisini oluşturuyordu. Anayasa Mahkemesi

başkanlarından John Jay, 1787 yılında, “Ülkeye sahip olanlar onu yönetmelidirler de,” demişti. Bu anlayışa koşut olarak da bu mahkeme, gerçekten de sonraki yıllar boyunca emeğe karşı mücadelenin her boyutunda Amerikan sermayesinin temel dayanaklarından biri oldu. Daha 1806 yılında bir mahkemenin, ücretlerine zam isteyen kunduracıların kurmuş oldukları birliğin üyelerini açılan dava sonucu “suç işlemek üzere çete kurmak”tan hapis ve ağır para cezalarına mahkûm ederek çökertmesi, uzun yıllar Amerikan sendikalarını yok etme içtihadını oluşturdu.

Yeni anayasa aslında bir sınıf hâkimiyeti ve yönetiminin mekanizmalarından oluşmaktaydı. Anayasa taslağına sonradan eklenen ve bugün hâlâ Amerikan demokrasisinin medar-ı iftiharı olan değişikliklerin oluşturduğu “Haklar Yasası” *(Bill of Rights),* yoksulların radikal temsilcilerinin dayatmasının bir sonucuydu. Yine de temelini “kutsal mülkiyet”in oluşturduğu ve köleci Güney ile Kuzey’in para babaları arasındaki bir uzlaşmaydı ortaya çıkan. Pek çoklarının söylediği gibi, Anayasa’yı bir karşı-devrim kazanımı saymak hiç de yanlış olmayacaktır. Amerikan halkları, sömürge yönetiminin zulmünden, koloni zenginlerinin gaddar sınıf tahakkümüne zorlu bir geçiş yapmış oldular.

Aynı zamanda bir imparatorluk düşü de içkindi, bağımsızlık mücadelesinde. Yeni kurulan devlet, ilk başkanı Washington için “yükselen bir imparatorluk” idi. 1776 yılında Güney Carolina’nın baş yargıcı olan büyük toprak sahibi William Henry Drayton şöyle diyordu:

> İmparatorlukların yükselişleri ve yıkıma giden düşüşleri vardır. ... Roma’nın ünlü büyüklüğünü üç otuz yıl numaralandırır. Britanya’nın ihtişamlı doruğundaki büyüklüğü sekiz yıldır! Gerçek debdebenin günleri ne kadar kısa!.. İngiliz dönemi, düşmanlarını yeryüzünün dört bir yanına zaferle kovaladıkları 1758 yılında başlar. ... Yüce Yaradan ... şimdiki kuşakları Amerikan İmparatorluğu’nu kurmak için seçmiştir. ... Ve şimdi birdenbire dünyada Amerika Birleşik Devletleri denen yeni bir imparatorluk yükseliyor. Kurulur kurulmaz yeryüzünün geri kalan kısmının dikkatlerini üzerine çeken bir imparatorluk; ve öyle görünüyor ki, Tanrı’nın yardımıyla, şimdiye dek tarihe geçenlerin hepsinden daha haşmetli olacak.[11]

Anayasa’nın hazırlanmasında yer alan mülk sahiplerinin çoğu, demokrasiyi anarşiyle özdeş tutuyorlardı. Anayasa’yı savunan ve bu konuda

etkili yazılar yazanlar (Federalistler) arasında bulunan Maliye Bakanı Alexander Hamilton'a göre, "Toplumlar zengin olan azınlık ile yoksul olan halk çoğunluğu arasında bölünmüştü." Halk, "istikrarsız ve değişken"di. Buna karşılık, zenginler "düzen"den yanaydılar. İşte yeni birlik ve merkezî otoriteyi güçlendirecek anayasal/yasal düzenlemeler gerekliydi ki, "düzen" oluşturulabilsin. Federalistlerin yazdığı bir yazıda da şöyle deniyordu: uygunsuz vaatlere ya da kötü niyetli kişilere kanan kitlelerin "talepleri"ne ve halkın "yanılsama ve yanılgı"larına karşı mutlaka kurumsal barikatlar oluşturulmalıydı ve mesela ikinci üst meclis olarak "Senato" bu işlevi yerine getirebilirdi. Ve tabii senatörlerin seçimi de ona göre düzenlenmişti Anayasa'da. Buna göre de senatörler doğrudan popüler oyla değil, dolaylı biçimde, delege oylarıyla seçileceklerdi. Bu elbette, senatörlerin seçimini, esas olarak toplumun güçlü kesimlerine, etkili mülk sahiplerine ve onların müttefiklerine bırakmak demekti.[12]

O dönemde bir tür resmî korsanlık revaçtaydı. *Privateering* denen bu sistemde, özel kişiler, resmî beratlarla savaş gemilerine komuta ediyor ve korsanlık yapıyorlar; ticaret gemilerini basarak mallarına, hatta gemilere el koyuyor, açık denizlerde ganimet topluyor, haraç alıyorlardı. Bir başka ifadeyle bu, bir tür resmî korsanlıktı. "Amerikan Devrimi", bağımsızlık mücadelesi ve sonrasında bu korsanlık, önemli bir geçim kaynağıydı. ABD'nin ilk sermaye birikiminin temel kaynaklarından biri buydu ve pek çok resmî korsan, ülkenin saygın iş adamları, politikacıları, yöneticileri oldular.

> 1775 sonbaharından sonraki yedi yılda Birleşik Devletler'den ya da onu oluşturan on üç koloniden birinden alınmış resmî beratlarla iki bin kadar gemi [ortaya çıktı]. Bunlar, kargosuyla birlikte o zaman için çok büyük bir meblağ olan 18 milyon dolar değere sahip üç bin İngiliz gemisine el koydular. ...
>
> 2000 isyancı korsanın 400'ü Massachussetts'den, 300'ü de Connecticut'tandı. New England bir bütün olarak bunların 1.200 kadarını oluşturuyordu. 1775'te koloninin sekizinci büyük kenti Salem'den 158 beratlı gemi kalktı ve bunlar 458 gemi ele geçirerek tek bir limanın en büyük ganimet tonajını ele geçirdiler. En başarılı üç akıncı gemi – Tyrannicide, General Stark ve Robin Hood; Karayipler'den Skagerrak'a kadar olan bölgede dehşet saçtılar. Salem resmî korsanlarının üçte bir kadarı Elias Derby'nin uzun

> iskelesinden denize açılmışlardı ve sadece bunlar 1 milyon dolardan fazla tutan 144 ganimete el koymuşlardı.
>
> Ganimet, New England'ın her yerinde savaş sonrası prestijin temel dayanağıydı. Bir resmî korsan olan Asa Clapp, Maine'nin en zengin kişisiydi. New Hampshire'ın en başarılı ticaret baskıncısı Portsmouth'lu John Langdon vali ve senatör oldu. Korsan ve köle sahibi John Brown'ı Tanrı kolladı ve ailesinin bağışladığı paralar 1804'te Brown Üniversitesi'nin adını belirledi.[13]

Böyle bir gelenek ve mirastan gelen Kurucu Atalar için birlik ve hükümet, düzen ve otorite, kanun ve nizam hâkimiyetinin tesisiydi her şeyden önce. Ticari ve mali ayrıcalıklarını sadece sömürgecilere karşı değil, radikal yoksulların muhalefetine karşı korumak da temel amaçlarından biriydi, yeni birlik nizamının ve kanunlarının.

Nitekim Anayasa, milyonların yaşadığı ülkede seksen bine karşı yüz bin kadar oyla kabul edildi.

Buna karşın, ABD ve Amerikan Devrimi, özellikle Avrupa'nın ilerici kesimlerinde demokrasinin büyük bir atılımı olarak alkışlandı. Bunun temel nedeni, ABD'de, Avrupa'daki gibi klasik "devlet"in ve ordunun bulunmayışıydı. Gerçekten de uzun süre, Amerika'da güçlü bir merkezî otorite yoktu. Güney'de egemenlik büyük toprak sahiplerindeydi ve devlet onlardı. Silahlı güç de onların silahlı adamlarından oluşmaktaydı. Gelişmiş kolluk kuvvetleri, mahkemeler, silahlı kuvvetler mevcut değildi. Şerifler, adamları ve milisler "Devlet"in simgeleriydiler. Bu "Devlet" de elbette köle sahibi toprak ağalarının işine karışma durumunda değildi. Yoksul çiftçiler, köleler ve yoksul beyazlardı onların ilgi alanı. "Vahşi Batı"da da merkezî bir otoriteden söz etmek mümkün değildi. Burada kendi silah gücüyle Kızılderililerin topraklarına el koyanların kanunsuz egemenliği vardı bir süre. Sonra da, devletten ve spekülatörlerden toprak alarak bölgeyi ele geçirenlerin kendi düzenleri ortaya çıktı. Orada da alışılmış ve yaygın "devlet kurumları"ndan ve silahlı kuvvetlerden söz etmek mümkün değildi. Ama bu devletsizlik ortamı, egemenlerin silahlı hegemonyasından başka bir şey değildi ve bu vahşi gücün şiddet tekeline karşı demokratik bir denetim mekanizması söz konusu değildi. Burada devlet ve demokrasi, yasalar, güvenlik güçleri ve mahkemeler de yoktu. Bir tür "güçlülerin anarşisi"ydi var olan.

Düzen, “kendi gemisini yürüten silahlı, girişimci, gözü pek kaptanlar”ın ellerindeydi. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa’daki “sınıf tahakkümü”nün “devlet”i, en azından emekçilerin gücü ve toplumsal muhalefetin etkinliği oranında daha demokratik bir denge unsuru olabiliyordu. ABD’de, merkezî otorite eksikliği, “sınıf tahakkümü”nü daha da pekiştirmekteydi. 18. yüzyılın kargaşasında “düzenleyiciler” adı verilen silahlı gruplar kanunu kendi ellerine almışlardı. 19. yüzyılda da, yüzlerce intikamcı “korucu” (*vigilantes*) örgütlenmeleri, binlerce insanın kanına giren bir özel terörle egemenlik sisteminin ve vahşi kapitalizmin “kanun ve nizam hâkimiyeti”ni sağlıyorlardı. Amerikan kişiliğinin ve toplumsal genlerin oluşumuna damgasını vuran bu gruplar suçluyor, hemen bulundukları yerde yargılıyor ve mahkûm ettiklerini infaz ediyorlardı. Vahşi kapitalizmin oluşum, gelişim kargaşasında yoksullara adalet böyle tecelli ediyordu.

Şirketler geliştikçe de, şirketlerin silahlı adamları, “güvenlik memurları”, özel detektiflik şirketlerinin silahlı grev kırıcıları; eyaletlerin milisleriyle, şerifleriyle ve gerekirse federal askerlerle birlikte, merkezî otoritenin kirli ve kanlı işlerini kendi üzerlerine alacaklardı. Ta ki, devlet kapitalizminin emperyalizmiyle birlikte, tarihin gördüğü en büyük devlet aygıtı ve militarist örgütlenme gerçekleştirilene kadar.

İkinci olaraksa, Avrupa’da, Bağımsızlık Bildirgesi’nin “İnsanlar eşit doğarlar!” diye başlayıp devam eden söylemi de ABD’ye ilişkin “devrimci ve demokratik” yanılsamayı besliyordu. Bunu yazanların yüz, iki yüz, hatta daha fazla köle sahibi oldukları gerçeği, tek başına bu “yanılsama”nın boyutları hakkında da yeterli bilgi verebiliyordu.

Yeni devletin kurulması şiddet ve kaos ortamının hemen ortadan kalkması anlamına gelmiyordu elbette. İsyanlar, iç çatışmalar sürerken, 1812 yılında İngiltere’yle yeniden savaş başladı. Bu savaş iki yıl sürdü ve sonunda fazla bir değişikliğe yol açmadan taraflar arasında barış anlaşmasının 24 Aralık 1814 tarihinde imzalanmasıyla sona erdi.

Bu savaş, sonuçları itibarıyla yeni devlete somut kazanımlar getirmediyse de, ulusal birlik duygusunu, ortak devlet çıkarları düşüncesini ve milliyetçiliği geliştirdi. Maliye Bakanlarından Albert Gallatin, “Bencil ve taşralı Amerikalılar açısından savaş, devrimin gün geçtikçe azalan millî duygularını geliştirdi. ... İnsanlar şimdi daha fazla Amerikalılar; bir ulus olmayı hissediyorlar ve öyle davranıyorlar, Birliğin devamlılığının böylece

güvenceye kavuşmuş olmasını dilerim,” diyordu. Savaşın “millî duygular”ı geliştirmesi, saldırganlık ve büyüme dürtülerini kışkırtması da kaçınılmazdı.

B. Kıtasal Genişleme

Bu arada, kıtasal genişleme de zaten sürmekteydi. Beyazlar, bazen hile ve desiseyle yerlileri birbirlerine düşürüp kullanarak, bazen şantaj ve korkutmayla, bazen parayla veya kaba kuvvetle, zorbalık ve şiddetle ve gemlenemez bir iştahla uçsuz bucaksız toprakları işgal ediyorlardı. 1792’de Kentucky, 1796’da Tennessee, 1803’te de Ohio, birliğin yeni eyaletleri oldular. 1803’te Louisiana’nın, Fransa-İngiltere gerginliği bir baskı ve şantaj unsuru olarak kullanılarak çaresiz Fransızlardan (İspanyollardan onların almış olduğu bedel karşılığında) satın alınmasıyla, Amerikan toprakları neredeyse bir misli genişlemiş oldu.

Bu genişlemeye kuşkusuz yerli halkların kırımı da eşlik ediyordu. Başkan John Quincy Adams’a göre, Kızılderililer “bir ırk olarak korunmaya değmeyen”, “tükenmeye mahkûm” bir güruhtular ve “ıslah edilebilir bir soy değildiler.” Bu aşağı ırka mensup insanları “kıtadan temizlemek son derece şerefli bir girişimdi.”[14]

İstilacılar, Amerika’nın doğusundan başlayarak, önlerine çıkan yerlileri sistematik bir biçimde göçe zorluyor, tehcire direnenleri de katlediyorlardı. Örneğin, 1830’ların sonlarında, uzun bir dönem boyunca baskılar ve kaba kuvvetle yıldırılan bazı kabileler bereketli topraklarını bırakıp Mississippi Nehri’nin ötesine gitmeye razı oldular. Bu mecburi kitlesel göçe ilişkin yasal düzenlemeler de yapıldı ve böylece tehcire hukuki kılıflar da uyduruldu. On binlerce Kızılderili böylece Oklahama’da kendilerine tahsis edilen topraklara doğru yola çıkarıldı. Beyazlar onların topraklarına konsun diye dayatılan bu tehcir esnasında binlerce insan hastalıktan, açlıktan, kötü hava koşullarından kırıldı. Bu uzun ve zahmetli yolculukta, “Gözyaşı Patikaları” diye adlandırılan bu ölümcül güzergâhta, hükümetin vaatlerine, hilelerine kanan ve zordan, baskıdan yılarak göçü kabul edenler binlerle telef oldular. Üstelik yeni topraklarından da daha sonra, 1906’da, yeniden, başka rezervasyonlara doğru kovuldular. Bu arada on binlercesi köle olarak çalıştırıldı, denizaşırı plantasyonlara sürüldü.

Savaşlar, sürgünler, yerlilerin toprak üzerindeki haklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan “hukuki” düzenlemeler sürüp giderken ve direnen Kızılderili kabilelere karşı yapılan 1813-14 savaşından sonra çoluk çocuk binlerce yerli ya güneye sürüldü ya da kaçmak zorunda bırakıldı. Bunların çeşitli eyaletlerden kaçan bir bölümü, o zaman İspanya’nın egemenliği altında bulunan Florida’ya yerleştiler, orada binlerce yıldır yaşamakta olan öteki kabilelerle buluştular. Bu arada belirtmek gerekir ki, beyazların zulmünden kaçan pek çok Afrika asıllı köle de buralara sığınmıştı.

1. Florida’nın Alınması

Kolonyalistlerin gözü şimdi zengin Florida topraklarındaydı. Kölelerin ve direnen Kızılderililerin oraya yerleşmiş olmaları da onları intikama yöneltiyordu. O zamanlar oldukça zayıflamış bulunan İspanya’nın Florida’yı elde tutacak gücü kalmamıştı. Daha 1800’lerin başında, sonradan başkan da olacak olan General Andrew Jackson komutasındaki Amerikan güçleri, sınırı geçip yerlilerin köylerini basıyor, insanları öldürüyor, kaçak köleleri avlıyorlardı. 1810 yılında ABD’nin kışkırtmasıyla Florida’nın Baton Rouge bölgesine yerleşmiş göçmenler isyan ettiler ve burası birliğe katıldı. 1811 yılındaysa, Amerikan Kongresi, Napolyon ordularının İspanya’ya girmesini bahane ederek, Florida’nın bütünüyle işgalini öngören bir karar aldı:

> Birleşik Devletler, bugünkü bunalımın özel koşullarında bu topraklardan bir bölümünün yabancı bir devletin eline geçebileceğini ciddi bir endişeyle gözlemektedir. ... Birleşik Devletler’in kendi güvenliği onu bu toprakların geçici işgaline girişmeye zorlamaktadır. ... [Bu topraklar] gelecekte yapılacak görüşmelere kadar elimizde kalacaktır.[15]

Daha sonra, Florida’nın başka bölgeleri de ele geçirildi. 1814-1818 yılları arasında yerlilerle Amerikan ordusu arasında büyük muharebeler, çatışmalar yaşandı. Sonunda 1819’da İspanyollar Florida’nın büyük bölümünü Amerika’ya bırakmak zorunda kaldılar. Nihayet 1821’de Kızılderilileri topraklarından sürerken Florida’nın İspanya’nın elinde kalmış olan son kısmına giren Amerikan askerleri İspanya’yı, burayı tümüyle terk etmeye zorladılar. Resmî tarih, ABD’nin Florida’yı

İspanyollardan 5 milyon dolara satın aldığını yazar. Oysa gerçek hiç de böyle değildir. “5 milyon dolar” hikâyesi, İspanyolların küçük düşmesinin, ABD’nin de saldırgan işgalciliğinin üzerini örter sadece. Üstelik ortada ödenen bir para da yoktur. Yapılan anlaşmadaki ilgili paragraf, Amerikan hükümetinin kendi vatandaşlarının İspanya tarafından zarara uğratıldıkları iddiasıyla açabilecekleri tazminat davalarından doğabilecek borçların 5 milyon dolara kadar olan kısmını üstlenmesinden ibarettir.[16]

2. Yerli Halkın Kırımı

Şimdi sıra yerli halka gelmişti. Kızılderililere karşı büyük bir yıldırma ve şiddet kampanyası başlatıldı. Çıkarılan bir yasayla Kızılderililerin topraklarından sürülmesi kararlaştırıldı. Yerliler hayvanlarını, mal ve mülklerini ve tabii topraklarını satıp daha batıya göçmeye “ikna” edilmeye çalışıldılar. Yerliler direnince de, Silahlı Kuvvetlerce zorla göç başlatıldı ve bu tehcir yıllar boyu sürdü. Binlerce yerli, hayvanlar gibi avlanarak eyalet dışına sürüldüler. Ne var ki, yerlilerin direnişleri de sürdü. Gerilla taktikleriyle düşmanla savaşanlar arasında hiç teslim olmayanlar ve Florida bataklıklarında yaşamayı sürdürenler oldu. Seminole Kızılderililerinin 1830’lardaki kahramanca direnişleri, Avrupa’da ilgiyle izleniyordu. O dönemde, Marx ve Engels’in de bu direnişten etkilendikleri ve “ezilenlerin zalimlerin baskısını püskürtme yeteneklerine” büyük güven duydukları biliniyor.[17] Bütün bu şiddet dolu yıllarda yerli halk büyük acılar çekti, Florida’da tam bir kırım yaşandı. O zaman bu savaşlara katılmış bir Amerikalı asker, ailesine yazdığı bir mektupta durumu şöyle özetliyor: “Şayet şeytan hem Florida’ya hem de cehenneme sahip olsaydı, Florida’yı kiralar ve cehennemde yaşamayı yeğlerdi...”

Tehcire tabi tutulan yerlilerin “ilkelliği” de çok su götürür bir iddiaydı. Örneğin, Cherokee’lerde okur yazar oranı, onları “uygarlaştırmak için” batıya doğru süren Güney’deki beyazlardan daha fazlaydı ve bu, İç Savaş’a kadar da böyle kaldı. Güneydoğu’daki yerli halklar iyi çiftçiydiler, gelişmiş bir kültürel birikime sahiptiler ama beyazlara yer açılsın diye Oklahama’ya sürüldüler. İndiana, İllinois, Michigan gibi yerlerde bulunan ve ticarette başarılı kabileler Kansas düzlüklerine göçe zorlandı. Farklı iklimlere, farklı yaşam koşullarına sürülenler, yeni koşullara ayak uyduramadan, yeniden

göçe zorlanıyorlardı, böylece de yeni bir yaşam kurma ve idame ettirme olanakları ellerinden alınmış oluyordu. Bu büyük soykırım saldırısında her türlü aracı kullanmak mübahtı. Öyle ki, yerlileri kırıp geçiren “ateş suyu”, yani alkol, Kızılderililer arasında bilinçli olarak yaygınlaştırılmıştır. Benjamin Franklin’e göre, rom, Tanrı’nın “vahşilerin yok edilmesi ve yeryüzünü geliştirecek olanlara yer açılması için verdiği bir araç”tı.[18]

Yerli halkın sayısı da tam olarak bilinemiyor. Bir yazar şöyle diyor:

> Sayıları konusundaki tahminler değişiyor ama 1783 Paris Antlaşması’nda Birleşik Devletler diye kabul edilen kabaca Atlantik ile Mississippi arasındaki yerde, çoğu Güney’de olmak üzere 100 binden fazla Kızılderili vardı. Yani esasında ülkenin yarısı ... Kızılderili toprağıydı. Bu toprakların hile, yasal manipülasyonlar, yıldırma, tehcir, konsantrasyon kampları ve cinayetlerle nasıl ele geçirildiği iyi biliniyor. Bu, etnik temizliğin ibret verici bir tarihidir.[19]

Tarihçi Howard Zinn, Beyaz Adam’a yazdığı mektubunda bir Kızılderili’nin “Sevgiyle ve barışçıl bir şekilde elde edeceklerinizi neden zorla ele geçirmeye kalkışıyorsunuz? Size yiyecek sağlayan bizleri neden yok ediyorsunuz?” diye sorduğunu aktarır.[20] Yanıtı, bir Amerikan Senatörü, Benjamin Leigh, başka bir vesileyle söyledikleriyle şöyle veriyor:

> Bizim de bağlı bulunduğumuz Anglosakson insanının, aynı ülkede bir başka ırkla eşit koşullarda birlikte yaşamaya asla razı olmamak gibi özel bir karakteri vardır; böyle bir durumla karşılaştığında, her zaman, öteki ırkı ya yok etmeye ya da köleleştirmeye girişir, veya, bunu başaramazsa, o ülkeyi terk eder.[21]

Daha önce de belirttiğimiz gibi, beyazlar gerçekten de sadece Afrika’dan getirilen siyahları değil, kıtanın yerlilerini, Kızılderilileri de köleleştiriyorlardı. 4 Ekim 1739 tarihli bir gazetede yayınlanan bir ilan şöyle:

> John Pittarne isimli 18 yaşlarında Kızılderili bir genç, geçen Eylül ayının 19’u Çarsamba günü Sherburnlu sahibi Nathanael Holbrook’tan kaçmıştır; kısa saçlı, sağlam yapılı ve suratı suçlu görünümündedir; üzerinde metal düğmeli ceketi, dizlerinin üzerinde

> pantolonu ve eski bir ... gömleği, gri çorapları, iyi ayakkabıları ve başında keçe şapka vardır. Sözü edilen uşağı yakalayıp efendisine getirene bütün masraflarla beraber kırk şilin ödül verilecektir. Duyduğumuza göre, uşak adını ve elbiselerini değiştirmeyi düşünmektedir.[22]

C. Dışta ve İçte Saldırganlık

Bu arada, vahşi kıtasal genişleme sürerken, artık gücüne güveni oldukça artmış olan ABD, gözünü daha fazla uluslararası politik gelişmelere dikmişti. Bu dönemde Avrupalı sömürgeci güçler arasındaki paylaşım mücadelesi kızışmakta, özellikle de İspanya'dan bağımsızlıklarını kazanan eski Latin Amerika sömürgeleri iştahları kabartmaktaydı. Bu arada yeni cumhuriyetler, Avrupa'da Metternich önderliğinde gerici imparatorluklarca oluşturulmuş Kutsal İttifak'ın da kıyıcı restorasyon tehdidi altındaydı. Oysa artık ABD'nin de gözü bu paylaşımda kendisine kalıcı avantajlar kazanmakta ve bu arada Avrupalı sömürgecileri de kıtadan uzak tutmaktaydı.

1. Monroe Doktrini

1823 yılında Başkan Monroe ünlü bildirisini yayınladı. Böylece de, Batı yarım küresinin Amerikan emperyalizminin cenderesi içindeki acılı yaşamının da ilk tohumları atılmış oldu. Bu bildirideki, artık Monroe Doktrini diye adlandırılacak görüşlere göre, Avrupalıların bölgeye girme çabaları, ABD'nin "barış ve güvenliğine karşı bir tehlike" olarak görülecektir. Bu elbette açık bir tehditti ve bütün yarım küreyi Amerikan hegemonyası altında tutma kararlılığının bir ifadesiydi. Kıtanın kuzeyini (Kanada hariç) zaten kendisine ayırmış olan ABD, şimdi de, Güney Amerika'yı kendi arka bahçesine dönüştürmeyi ve oradaki halkları da köleleştirmeyi hedefliyordu. Kuşkusuz İngiltere ve Fransa, koskoca kıtanın kendilerine bu biçimde kapatılmasına ve ABD'nin kullanımına ayrılmasına tepki gösterdi, ama artık güç dengeleri değişmişti ve diplomatik protestolar dışında yapabilecekleri bir şey de yoktu. Koskoca İngiltere İmparatorluğu'nun Dışişleri Bakanı George Canning 1823'te, sadece sömürgeci imparatorluğun kendini beğenmiş ama gücü artık sınırlı tavrıyla

şöyle diyordu: “Şayet buna bir doktrin denebilirse [bilinmelidir ki] benim hükümetim ve Fransa açısından asla kabule şayan değildir.”[23]

ABD’nin bölgedeki müdahaleleri daha öncelerden başlamıştı ama Batı Yarımküresi’ndeki kabadayılık dönemi Monroe Doktrini’yle resmiyet ve ivme kazandı. ABD’nin asıl emperyalist yayılmasının tarihi olarak gösterilen 1898 İspanya Savaşı’ndan önceki dönemde, 1798-1895 yılları arasında, Amerikan ordusu, çoğunluğu Güney Amerika’da olmak üzere 103 olaya müdahale etmişti ve bunlarda çoğunlukla “Amerikalıların yaşamını ve malını korumak” gerekçesi kullanılmıştı. Örneğin, 1833 ve 1852’de ve 1890’da Arjantin’e; 1853 ve 1852, 1853, 1854, 1894, 1896 ve 1899’da Nikaragua’ya; 1855, 1858 ve 1868’de Uruguay’a; 1859’da Paraguay’ya; 1870’te Meksika’ya; 1893’te Hawaii’ye; 1859’da Çin’e; 1860’ta Angola’ya; 1853-54’te Benin Adaları’na; 1891’de Şili’ye; 1860, 1873, 1885 ve 1895’te Panama’ya (Kolombiya); 1871’de Kore’ye askerî müdahalelerde bulunuldu.

Tabii bunlar henüz genç devletin emperyalist girizgâhlarıydı ve daha sonraları gerisi gelecekti: Örneğin, sonrakilerle birlikte müdahale sayısı, Haiti için (1857’den 1913’e kadar) on dokuza, Panama için de (1856’dan 1903’e kadar) on üçe çıkacaktı. Haiti’ye müdahaleler 1915 yılında 19 yıl sürecek bir işgalle sonlandırılmıştı. Kolombiya ise, bölünecek ve orada bir kanal yapımı için Panama ana vatandan kopartılarak “bağımsız” bir ülke, yani fiilî Amerikan sömürgesi yapılacaktı...

Bir zamanların barış, huzur ve güven kıtasının dört bir yanında artık şiddet, kan ve gözyaşı egemendi. Kennedy’nin de danışmanlığını yapmış bir Amerikalı tarihçi şöyle yazıyor:

> Bağımsızlıktan sonraki yüzyıl sürekli şiddet yıllarıydı; savaşlar, köle ayaklanmaları, Kızılderili savaşları, kent isyanları, cinayetler, düellolar, kavga dövüş. Üyeler, Kongre ve Senato’ya silahla gidiyorlardı.[24]

Bu arada ülke de büyüyordu. 1790’daki ilk nüfus sayımına göre toplam nüfus 3 milyon dokuz yüz bindi. Bu rakam 1830’da 12 milyon sekiz yüz bine, 1860’da da 31 milyona yükselmişti. 1790’da birliği, toplam yüzölçümü 2 milyon üç yüz bin km2 olan 17 eyalet oluşturmaktaydı. 1830’da eyalet sayısı 27’ye yükselmişti ve toplam yüz ölçümü iki mislinden

fazla artmıştı. 1860 yılına gelindiğinde Birlik bünyesinde 33 eyalet vardı ve ülkenin büyüklüğü 7 milyon km2 aşmıştı. Yeni yerleşimlere açılan toprak ise, bir Avrupa kıtası büyüklüğüne ulaşmıştı. Bu arada ülkeye Avrupa'dan göçmen akını da artarak sürüyor ve gelişen ekonominin yanı sıra gelir dağılımındaki eşitsizlikler büyüyor, sınıf çelişkileri keskinleşiyordu. Örneğin, 1850 yılında Amerika'daki milyoner sayısı Avrupa'yı geçmişti, kuzeydoğudaki kentsel nüfusun büyük çoğunluğunun hemen hiçbir şeyi yokken, yüzde 1'i toplam servetin yarısına sahipti.[25] Zenginlik giderek daha az ellerde yoğunlaşıyor, ülkenin dört bir yanında büyük servetlere sahip küçük azınlıklar ortaya çıkıyordu. Örneğin, New York'ta 1828'de en zengin yüzde bir, bütün varlıkların yüzde 29'una sahipken, bu oran 1845'te yüzde 40'a çıkmıştı. Boston'da tepedeki yüzde 1'in sahip olduğu oran 1833'deki yüzde 33'ten 1848'de yüzde 37'ye yükselmişti. O yüzde 1'lik azınlık, 1860'da Philadelphia'da toplam varlığın yüzde 50'sine, New Orleans'da yüzde 43'üne, Milwaukee bölgesinde yüzde 44'üne sahipti.[26]

2. Yoksulluk, Emeğe Saldırı

Emekçiler sefil bir yaşam sürmekte, küçücük çocuklar saatlerce köleler gibi çalıştırılmakta, işsiz güçsüz ve evsiz barksız insanlar, kış aylarında soğuktan korunmak için suç işleyip cezaevlerine girmeyi yeğlemekteydiler. Oy hakkıysa mülkiyete bağlıydı ve ancak onun genişlemesiyle birlikte yayılıyordu. Sanayinin geliştiği Kuzey'de bunalımlarla birlikte işçiler ve örgütleri şiddetle eziliyor, bastırılıyor, dağıtılıyorlardı. Toprak ağalarının egemenliğindeki Güney'de de kölelik, yaşamı karartıyordu...

1800'lerin başlarında zanaatkârların, vasıflı işçilerin ücretlerini arttırmak, hayat standartlarını geliştirmek, çalışma saatlerini azaltmak için giriştikleri örgütlenme çabaları ve grevler mahkemelerin sert cezaları ve egemenlerin şiddetiyle ezildi. Bununla birlikte, grevler, emekçi mücadeleleri ve örgütlenme çabaları hiç durmadı. Emekçilere karşı girişilen şiddetli saldırılarda yüzlerce işçi öldürüldü, yaralandı, hapsedildi, binlercesi işsizliğe mahkûm edildi. O zamanlar, çalışma saatlerinin kısaltılmasını, örneğin on saate indirilmesini talep etmek ve bunun için mücadeleyi örgütlemeye çalışmak bile hemen ceza davalarının açılmasıyla sonuçlanabiliyordu.

İşçilerin sömürü koşullarına karşı örgütlenme çabaları, hemen işverenleri de örgütlenmeye ve emek örgütlenmesine darbe vurmaya sevk etmişti. New York ve Brooklyn işveren örgütünün 24 Mart 1836'daki bir toplantıda kabul ettiği deklarasyon, patronların anlayışını ortaya seriyor:

> 21 Mart ve sonrasında New York, Brooklyn ve Newark'taki bazı ustabaşıların (*journeyman*) "Sendikalar Birliği" adı altında bir araya geldikleri ve hep beraber ücretlerini arttırmak ve işverenlerine ne ücret ödemeleri gerektiğini dayatmak için fesat karıştırdıkları [görülmüştür]. ...
>
> Bütün bu bir araya gelmeleri, bu tür birliklere katılmayanlara karşı şiddet uygulamasını, karar ve yönetmelikleri kabul edenlere de kesin yoksulluğu getireceği için tehlikeli; ticarete zararlı olduğu ve başarılı rekabete girmemizi önlediği için yasa dışı; vasıfsız işçiye de vasıflılar kadar ücret ödememizi gerektirdiği için işleyişini eşitsiz ve gayriadil; bireysel hakların, iş seçme, eylem ve istihdam özgürlüğünün herkese tanındığı bir ülkede, her meta gibi, emeğin de dengesini ve gerçek değerini açık ve serbest bir pazarda bulabileceği için gereksiz; ve, dürüst ve çalışkan işçinin beceri kazanma şevkini kırdığı için, zor kazanılmış ücretlerinin bir bölümünü tembel ve işsizleri desteklemek üzere kendilerinden alınarak hizmetlerinin daha vasıfsız olanlarla eşitlenmesi ... çabalarından dolayı, miskin ve dikkatsizleri işsizken rahatlama, iş sahibiyken de umursamazlıklarına tam ücret sağlayarak ... cesaretlendirdiğinden uygunsuz buluyoruz.
>
> Dolayısıyla da, karar verilmiştir ki, her insanın bireysel olarak emeği için istediği ücreti talep etme hakkını kabul etmekle birlikte ... çalışanların hangi koşullarla istihdam edileceği veya emeklerinin nasıl düzenleneceğinin dayatılması amacıyla bir araya gelme ve birlikte plan yapma hak ve politikasını reddediyoruz. ...
>
> Kendi haklarımızı ve yurttaşlarımızın çıkarlarını Sendikalar Birliği'nin yıkıcı etkilerine karşı koruma ve bu birliğe ya da işçilerin ücret ve çalışma koşullarının ne olacağını dayatma amacını taşıyan herhangi bir örgüte üye olanlara iş vermeyeceğimiz kararlaştırılmıştır.
>
> Şu anda çalışan veya bundan sonra bize çalışacak ve bu birliğe veya benzer bir örgüte üye olmayan bütün ustaları özellikle

> koruyacağımıza karar verilmiştir.[27]

Daha 1800'lerin ilk yarısında bile zengin tüccarlarla bankerlerin işbirliği ve ortaya çıkan tekelci yapılanmalar, pek çok insanın tepkisini çekmekteydi. 1841 yılındaki bir gazete makalesi, tekelleşme eğilimlerine karşı ölmeye yüz tutan rekabetçi kapitalizmin eleştirilerini şöyle dillendiriyordu:

> Pennsylvania eyaletinin, bankalardan ve imalatçı şirketlerden yoksun ve fakat bugünkü gibi zeki, becerikli ve çalışkan bir nüfusa sahip olduğunu farz edelim. Parası olmayan bir zanaatkâr, ayakkabı imal etmek için deri almak istiyor. Dayanakları nelerdir? Zekâsı, yetenekleri ve dürüstlüğü ki, bunlar kendisine sepici ya da deri tüccarından kredi almasına yetecektir. Bir toptancı veya perakendeci tüccar Philadelphia'da iş kurmak istiyor. Nedir sermayesi? Ayakkabıcının sahip olduklarının aynıları ve bu kesinlikle ... ona kredi elde etme imkânı verecektir. Bir tüccar yada zanaatkâr bir imalathane açmak istiyor ve yeterli imkânları yok. Çaresi nedir? Başkalarıyla ortaklık kurmak ve zekâlarıyla moral sermayelerine dayalı kredi almak.
>
> Bu yeni başlayanlardan herhangi birinin bir bankaya ihtiyacı var mıdır? Elbette hayır. Zenginleri temsil eden deri tüccarı, ithalatçı, yoksulları temsil eden ve zekâ, yetenek ve dürüstlükten başka bir güvenceye dayanmayan ayakkabıcı ve perakendeciye inanacaktır ve sistemin işleyişi zengini yoksullaştırmadan yoksulu zenginleştirecektir.
>
> Şimdi, 1 milyon dolar gümüş sermaye üzerine kurulan ve 2 milyon banknot basan bir bankanın kurulduğunu varsayacağız. Buradan kimler kredi alabilecektir? Zengin ithalatçı, büyük imalatçı veya toptancı veya gemi sahibi, yoksul zanaatkâr ya da perakendeci değil; yoksullar değil, zenginler; krediye ihtiyacı olanlar değil, olmayanlar.
>
> Sonuç nedir? Zaten yeteri kadar imkânları olanlar bir de böylece güçlenerek küçük rakiplerini pazardan tasfiye edecekler ve iş kolunu tekelleri altına alacaklardır. 100 bin dolarlık bir ithalatçının bu bankadan 50 bin dolar borç alması, 10 biner dolar sermayeye sahip on ithalatçının herbirinin 5 bin dolar borç alabilmesinden daha kolay olur; onun işi yüzde elli büyür ve ötekilerin de aynı oranda

> küçülmüş olur. Ve sistem işlemeye devam ederken, bir kişi daha zengin, on kişi daha yoksul olur; bir tanesi sonunda ithalatı tekeli altına alır ve ötekileri başka işlere sürer. Bu, bir bankanın doğal eğilimidir ve ancak banka sayısının çoğalmasıyla dengelenebilir. Bu [doğal eğilime karşı] sert tepkiler ortaya çıkar. Böylece de sistem, bir noktaya kadar taşınınca, tekel üretir; ve bu kötülük, onu kötünün kötüsü tepkilere iterek ancak dengelenebilir.[28]

3. Meksika'ya Saldırı

Böyle gelişen Amerikan kapitalizmi bu arada topraksal genişlemeye de ivme kazandırma yolundaydı. 1800'lerin ortalarına doğru Kuzey Amerika'da yayılmasını sürdüren ABD, Meksika'ya komşu olmuştu ve onu Pasifik'e ulaşmasının önünde engel olarak görüyordu. Toprağa doymayan sömürgecilerin kıtasal genişlemesini ancak ilerideki okyanus durduracaktı. Pasifik'e ulaşmak, aynı zamanda Asya'ya yönelik ticarette de stratejik öneme sahipti.

a- Teksas'ın İlhakı

Önce hedefte Teksas vardı. Teksas'ın ilhakı ve sonrasındaki Meksika Savaşı belki de Monroe Doktrini'nin ilk silahlı uygulaması olacaktı.

Meksika, İspanyol sömürgeciliğine karşı zorlu bir kurtuluş mücadelesinden sonra, 1821'de bağımsızlığını ilan etti. Teksas, Kaliforniya gibi bugünkü ABD'nin en zengin eyaletleri o zaman Meksika Cumhuriyeti'ne ait topraklardı. Meksika'nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte de, ABD'deki ağır ekonomik bunalımın etkisiyle ve toprağa aç kolonizatörler bu ülkeye, bu arada da Teksas'a akın ettiler. Bu arada genç Meksika Cumhuriyeti köleliği yasaklamıştı, ama Amerika'dan köleleriyle birlikte Teksas'a göçmüş beyazlar yine de köleliği sürdürmekteydiler. Meksika hükümeti, ülkesinde yerleşen beyazlara geniş topraklar vermiş, vergi indirimi gibi pek çok haklar ve ayrıcalıklar tanımıştı. Ne var ki, bu toprak spekülatörleri, toprak işgalcileri, maceraperestler sadece göçmen değil, aynı zamanda sömürgeci beşinci kol olarak da faaliyet göstermeye başladılar. Meksika hükümetinden bedava toprak alarak Teksas'a yerleşen 300 aileden sonra başlayan çılgın spekülasyon ve kışkırtmalar sonucu bölgenin nüfusu bir anda yüz bine ulaştı. Amerika'da güçlü bir akım Teksas'ın içten çökertilmesi ve Meksika'dan kopartılarak ABD'ye bağlanmasını istemekte, açıkça bunun propagandasını yapmaktaydı. Öyle ki, egemen bir ülkeye ait bir toprak parçasının ilhak edilmesi, seçim kampanyalarının malzemesi olabiliyordu.

Tabii bu arada her türden kışkırtma da deneniyordu. Kolonizatörlerin gözü dönmüştü ve bütün Kuzey Amerika kıtasını ele geçirmek, Pasifik Okyanusu'na ulaşmak için zor dâhil her yolu denemeye kararlıydılar. Üstelik bir köleci eyaletin daha birliğe girmesi kendilerini güçlendireceği için köle yanlıları Teksas'a ilişkin kışkırtmalarda daha da gayretliydiler. Teksas'taki beyaz beşinci kol Meksika'dan ayrılmak için hazırlık yaparken, ABD'den de onlara para, silah ve savaşacak "gönüllü"ler akıyordu. Özellikle de spekülatörler önceden göçmen olarak yerleşmiş oldukları toprakların Teksas'ın ilhakıyla değerleneceği hesabını yapıyor, ABD içindeki saldırgan güçlerle işbirliği içinde bir iç isyan çıkartmak için kolları sıvıyorlardı. Göçmenler önde gidiyor, topraklara yerleşiyor ve ABD'nin de

arkadan gelerek buraları ilhak etmesini bekliyorlardı. Amerikalı beyaz kolonizatörlerin batıya doğru durdurulamaz yürüyüşleri şimdi böyle bir biçim almıştı. Maceraperest kışkırtıcı spekülatörler önde, Amerikan sermayesi, ordusu ve siyasetçisi de arkada batıya, Pasifik Okyanusu’na doğru ilerlemekteydiler.

Sonuçta beklenen oldu ve Teksas’ta ayaklanma başladı. Çeşitli muharebelerden ve çatışmalardan sonra da 1836 Mart’ında göçmen beyazlar Meksika’dan ayrıldıklarını ve Teksas’ın bağımsızlığını ilan ettiler. Bu tabii geçici bir aldatmacaydı ve asıl amaç ABD’ye katılmaktı. Nihayet 1845 yılında Teksas, birliğe alınarak ilhak edilmiş oldu. Bahane de Monroe Doktrini’nin yorumlanmasıyla bulundu. ABD, kendi ilan ettiği saldırgan bir politikayı, sanki bir evrensel hukuk doktrini, hatta Tanrı’nın bir kelamı ve reddedilemez bir gerçeğin ifadesi, bir ölçüt ve kanıt gibi yine kendisi yorumlamış ve Teksas’ın ilhakını, “bir yabancı gücün etkisine girerek Amerikan güvenliğini tehdit etmesi”ne karşı bir önlem olarak gerekçelendirmişti. Sonuçta da ABD, Fransa’dan daha büyük ve zengin petrol yataklarını barındıran bir toprak parçasına daha konmuştu.

b- Meksika Savaşı

Aslında ABD'nin asıl amacıysa, Meksika'nın Kuzey Amerika'daki bütün topraklarını ele geçirmek ve kıtasal yayılmayı böylece tamamlamaktı. Bunun için de Meksika'yla bir savaşın kışkırtılması ve bundan yararlanarak da topraklarının istilasının gerçekleştirilmesi gerekiyordu. 1819-1892 yılları arasında yaşayan ve erkeklik kültüyle milliyetçilik (süper Amerikan ırkı) temalarını birleştirerek işleyen popüler Amerikalı şair Walt Whitman *(Leaves of Grass)*, sanatsal olmasa da emperyal bir duyarlılıkla, Meksika'ya 60 bin kişilik bir ordu gönderilmesini ve oradaki rejimin değiştirilerek yerine "ABD tarafından güvence altında" bir yenisinin kurulmasını savunuyordu: "Bu, özel girişimi getirecek ve ülkenin devasa ölü sermayesinin içinde yolunu bulacağı kanalları tüccar ve imalatçılar için açacaktır."[29]

ABD saldırı, savaş ve işgal planlarını çok önceden yapmış ve iş, suçu bir biçimde Meksika'nın üzerine atmaya, hiç olmazsa kaba saldırganlığın üzerini demagojiyle örtmeye yarayacak bahaneleri üretmeye kalmıştı. ABD'nin bu konularda uzmanlığını geliştirmesinde Meksika Savaşı, daha doğru bir deyişle, kışkırtması özel bir anlam taşır.

İlk olarak, tabii, kendini yönetmekten aciz "ilkel" ve "geri" Meksika'nın yapamayacağını yapmak, bölgeyi "uygarlaştırmak" söz konusuydu. Irkçı bir üstünlük duygusuyla, New Mexico ve Kaliforniya'nın verimli topraklarına konma hırsıyla ve Pasifik'teki ticareti ele geçirme hırsıyla yanıp tutuşuyordu bütün ülke. Ama elbette gösterilen iddia "uygarlaştırma" niyetiydi; *New York Herald* gazetesi 1847'de şöyle yazıyordu: "Evrensel Yankee halkı, Meksika halkını birkaç yıl içinde harekete geçirebilir ve canlandırabilir; bu güzel ülkeyi uygarlaştırmanın bizim yazgımızın bir parçası olduğuna inanıyoruz." Amaç gerçekten soyluydu; sadece bölge değil, toprakları işgal edilerek Meksikalılar da uygarlığa kavuşturulacaklardı...

İkinci bahaneyse, savaşı da başlatacaktı. Amerikan ordusu, Meksika ile Teksas arasındaki ihtilaflı bir bölgeye gönderildi. Burası o sıralarda kaos içindeki Meksika hükümeti açısından sınırın kendi tarafıydı ve dolayısıyla Meksika topraklarıydı. Çıkan çatışmada ölen Amerikalı askerler oldu.

ABD’nin savaş kışkırtıcısı başkanı Polk için bu bulunmaz fırsattı. “Meksika, Amerikan toprağına girdi ve orada Amerikan kanı akıttı!” diye son kışkırtmasını yaptı, Kongre’den savaş ilanı istedi. Kongre ise, savaşa dünden razıydı. Zavallı Meksika’nın sadece eski Teksas toprağı elden gitmemişti, şimdi de ona sınır olmuş ve korumaya çalıştığı toprakları birdenbire “Amerikan toprağı”; “istilacı askerlerin kanı, masum Amerikalıların dökülen kanı” oluvermişti. “Özgürlük İmparatorluğu” böyle buyurmuştu. Anılarında, ABD’nin 18. başkanı General Ulysses Grant, provokasyonu şöyle anlatıyor:

> Meksikalıların yerleşim alanlarına uzak olan tartışmalı arazinin ucundaki Amerikan askerlerinin varlığı, çatışma çıkarmaya yetmezdi. Savaşı kışkırtmak için göndermiştik ama çatışmayı Meksika’nın başlatması gerekiyordu. Kongre’nin savaş ilanı şüpheliydi; ama Meksika askerlerimize saldırırsa, hükümet [savaşın başladığını iddia edebilirdi]. Bir kez de başladı mı, kamuda çok az insan ona karşı çıkacak cesarete sahip olabilirdi. Tecrübe göstermiştir ki, doğru ya da yanlışlığına bakılmaksızın, bir ulus savaştayken engel çıkartanlar hayatta ya da tarihte özenilecek bir yer edinemez. Dolayısıyla da, kişi olarak zaten başlamış olan bir savaşa engel olmaktansa savaştan yana tavır almak ... daha iyidir.[30]

Seçim kampanyasında Polk, seçmenlere başka topraklar da vadetmişti; bunlar bir başka devletin, Meksika’nın topraklarıydı ama o bir kez oralara göz koymuştu. Meksika’yla başlayan savaş, sonunda ABD’nin zaferiyle bitti ve ABD, Meksika’dan 1 milyon 300 bin km2 toprak elde etti. Böylece de “Amerikan Rüyası” gerçekleşti ve ABD Pasifik’e ulaştı; New Meksico, Utah, Nevada, Arizona, Kaliforniya ve Batı Kolorado, Birlik tarafından ilhak edildi. Tabii devrimci bir savaşla bağımsızlığını kazanmış genç Meksika da topraklarının yarısını kaptırmış oldu. Daha da kötüsü, Meksika, emperyalist komşusunun cenderesi altında, sürekli az gelişmişliğe mahkûm edildi.[31]

Kıtasal yayılma böylece sona erdi ve yerli halklar, İspanya, Fransa, İngiltere, Rusya, Meksika, Kuzey Amerika’daki toprak hak ve iddialarını yitirdiler; bütün kıta ABD’nin oldu.

D. Başka Kıtalara Açılma

Gem vurulamaz saldırgan dürtüler artık enerjisini kıta dışına salacaktı. Şiddetli emperyalist dalga başka kıtaların, ülkelerin, halkların kıyılarını vuracak, kapılarını çalacak; onlara sömürü, işgal, savaş, kültürel ve siyasal yıkım, kan ve gözyaşı getirecekti.

1. Panama'dan Trablus'a

Daha 1846'da ABD birlikleri o zaman Kolombiya'ya ait olan Panama'ya gönderildiler. Amaç, orada bir kanal açarak Atlantik ve Pasifik okyanuslarını birbirine bağlamak, ticareti ve denetimi kolaylaştırmaktı. 1853 yılındaysa, Amerikan Donanması Japonya'ya gönderildi ve Japonlar elverişsiz bir ticaret antlaşması imzalamaya zorlandı. Amerika'nın "bilimsel" amaçlı girişimleri bile ölüm ve kanla örülüyordu. Örneğin, Amerikan Donanması'nın 1838'de Güney Pasifik'te yapmaya başladığı bilimsel araştırmalar sırasında, Fiji, Samoa ve Drummond Adaları'nda köyler yakıldı, yerli halktan düzinelercesi öldürüldü.[32] Barışçıl bilimsel araştırmalar için de "vahşi"lerin öldürülmesi, köylerinin yakılıp yıkılması gerekiyordu. Tabii bu arada belirtmek gerekir ki, Samoa da bu arada bir Amerikan sömürgesi hâline getiriliyordu.

1800'lerin başlarında Amerikan gemileri de İngilizlerle birlikte korsanlık yapmaktaydılar. 1801'in Temmuz'unda Amerikan Donanması'na ait bir grup gemi Trablusgarp'ı (Tripoli-şimdiki Libya) ablukaya aldı. Bölgedeki korsanları cezalandırmaktı amaç! 1804'te esir alınmış bir Amerikan gemisini kurtarmak üzere buraya yeni bir saldırı düzenlendi. 1814 yılındaysa Amerikan Kongresi, Cezayir'e savaş ilan etti ve Cezayir ile Tunus'a karşı çeşitli saldırılar düzenlendi, buradaki yönetimler vahşi şiddet sonunda Amerikalılara yüklü fidye ödemek zorunda kaldılar. Bu arada Amerikalılar, Trablusgarp Paşası olan Karamanlı Yusuf'a karşı bir saray darbesi düzenlemek için kardeşi Hamid'i kışkırttılar. Doğrudan, Başkan Jefferson ile Dışişleri Bakanı Madison'un onaylarıyla büyük bir askerî saldırı başlatıldı. Bir Amerikalı araştırmacının sözleriyle, "Daha sonraları pek çok kez tekrarlanacak olan bir Amerikan başkanının yabancı bir hükümeti devirme komplolarının ilkiydi bu ve kendisinden sonraki selefleri gibi Jefferson da bu tehlikeli oyunu oynamaktan kendini alıkoyamadı."[33] Bir Amerikan denizcisi bütün bu saldırgan macerayı daha sonra şöyle

değerlendirecekti: “Trablusgarp sözcüğü, Amerikan Donanması’nın çocukluk dönemininin gururla anılmasını sağlıyor. Bu ülkenin kıyılarında Amerikalılar denizden hâkimiyetin nasıl ele geçirileceğini öğrenmeye başladılar.” Bugün hâlâ Amerikan Deniz Piyadeleri’nin resmî marşında sözü edilen “... Tripoli kıyılarına...” işte bu dönemden kalmadır.

2. Karayipler’den Asya’ya

Bu öğrencilik deneyinden sonra, gerçekten de saldırgan şiddet bütün denizleri sarsmaya başlayacaktı. Bundan hemen sonra Amerikan Donanması, Karayipler’e yöneldi; orada ele geçirilen denizciler “kandan kıpkırmızı deniz suyuyla boğazları dolmuş olarak sessizce boğuluyorlardı... Saklayamayacaklarımızı imha ederek ganimetlerimizi aldık ve muzaffer bir biçimde ödülümüzle ayrıldık,” diye yazıyordu bir gemici raporunda.[34]

Bu arada, 1800’lerin ilk yarısında, Amerikan Donanması’na mensup askerler, Asya kıtasında da, şimdiki Malezya, Endonezya, Sri Lanka’ya ait yerlerde Amerikan tüccarlarının “ticari (ve korsanlık) haklarını korumak” üzere müdahalelerde bulundular, katliamlar yaptılar, Asya’ya da kabadayılığın şiddetini gösterdiler...

Yeni korsan kabadayılar, ağababaları İngilizler gibi afyon ticaretine de bulaşmışlardı. Çin, halkını kemiren bu uğursuz ticarete engel olmaya kalkışınca karşısında İngiliz Donanması’nı ve gazabını bulmuştu. 1840-42 arasındaki “Afyon Savaşı”nda, Çin İngiltere’ye boyun eğince, 1842’de Nanking Antlaşması imzalandı ve Çin kapitülasyonları kabul etti. Hemen ardından da Amerikan gemileri Çin kıyılarına yanaştılar ve benzer ayrıcalıkları talep ettiler. Böylece Çin’in yıkımında onlar da söz sahibi olmayı başardılar, bir halka uyuşturucu bağımlılığını süreklileştirmeyi dayatan uğursuz bir savaştan yararlanmış oldular.

John Quincy Adams, bu konuda verdiği bir konferansta, Çin halkına karşı işlenen suçları şöyle gerekçelendiriyordu: “Çin İmparatorluğu’nun temel prensibi ticaret karşıtlığıdır. ... Başkalarıyla ticari ilişki kurmada bir yükümlülük üstlenmiyor. ... İnsan doğasına ve ulusların en temel haklarına karşı bu büyük tecavüzün durmasının zamanıdır.”[35]

Dünya denizlerinin bu yeni yetme bıçkınları, o zamanların egemen gücü Britanya İmparatorluğu'nun donanmasının dünyayı haraca bağlama eylemlerinin bir bölümüne katılarak staj da yaptılar. "Kan, sudan ağırdır!" şiarıyla akrabalık bağlarına da atıfta bulunan Amerikan denizcileri, örneğin, 1845'te Yeni Zelanda'da, 1864'te Japonya'da, 1874'te Honolulu'da, 1882'de İskenderiye'de İngilizlerin harekâtlarına katıldılar.[36] Bu dönemi inceleyen bir yazar şöyle özetliyor sonucu:

> Kongre, barış zamanında görevi dünyada jandarmalık yapmak, Batı normlarını dayatmak, Amerikan ticaretini korumak ve Amerikan diplomasisine yardımcı olmak olan küçük bir donanma besliyordu. ... Donanmanın yardımlarıyla Amerikan ithalatı 1789'da 20 milyon dolardan 1860'da 234 milyon dolara yükseldi. Kısacası, donanma kaptanları, aşağı yukarı bugün Dünya Ticaret Örgütü'nce yapılan bir işi yerine getiriyorlardı: dünyanın serbest ticaret ilkeleri çerçevesinde entegrasyonunu sağlamak. Sadece o zamanlar ticaret görüşmeleri bugünküne göre daha kanlı geçiyordu.[37]

Bu kadar basit ve bu kadar kanlı ve kârlı...

Saldırgan şiddet yeryüzünün dört bir yanında hükmünü icra etmeye başlamıştı artık. Sadece 1841-1861 arasındaki yirmi yılda Amerikan Deniz Piyadeleri yirmi dört kez ülke dışındaki topraklara çıkartma yaptılar, kan döktüler.

E. İç Savaş

Ne var ki, kan ve gözyaşı önce bir kez daha kıtayı yakıp kavuracaktı. Kölelik kurumu, sanayileşmekte olan Kuzey ile tarıma bağlı Güney arasındaki kaçınılmaz çatışmayı tetikleyecek, Amerikan İç Savaşı'nı ateşleyecek barut fıçısıydı.

1. Kölelik

Tabii kölelik, o büyük savaştan önce, koskoca bir ırkın ruhunu yangın yerine çevirmekteydi. Kölelerin büyük bölümü Güney'deki büyük plantasyonlarda toprağa bağlı olarak çalıştırılıyorlardı. Elbette ev işlerinde,

kentlerde zanaatkâr olarak ve çiftliklerde çeşitli ayak işlerine koşulmuş olanlar da vardı.

Köleliğin temel altyapısını, pamuk, tütün ve şeker oluşturuyordu. Özellikle 1793'te Eli Whitney'in pamuğu çekirdekten ayıran "çırçır"ı icat etmesi, hem pamuk üretiminde hem de gereksinim duyulan iş gücünde patlama yarattı. Böylece de kölelik ve köle emeği, Güney'in, giderek de Amerikan, Britanya ve dünya ekonomisinin temel direklerinden birine dönüşmüş oldu. Gemicilik, İngiliz tekstil sanayi ve yatırım kredisi sağlayan bankalar için pamuk üretimi ve onun temelindeki köle emeğiyle kölelik kurumu "altın yumurtlayan tavuk" olmuştu.

1790'da 4000 balya olan pamuk üretimi 1810'da 175 bine, 1860'da da 4 milyon balyaya yükselmişti. 1793'ten sonraki iki yılda Amerika'nın pamuk ihracatı 63 bin kilogramdan 725 bin kilograma fırlamıştı. Tabii bunlarla birlikte köle sayısı da ona göre artmış, 1860'a kadar bir milyon kadar yeni köle "ithal" edilmişti. Benzer gelişmeler, tütün ve şeker plantasyonlarında da yaşanmıştı.

Köleler, "görmekten göremeyene kadar" *("can see to can't")*, yani gün ağarmaya başlarken çalışmaya koyulur, gün battıktan ve karanlık iyice bastırdıktan sonra işi bırakırlardı. Kölelik ömür boyu sürer, çocukların statüsünü annenin durumu belirler ve aile bireyleri farklı kişilere satılabilirlerdi. Kölelerin kanun önünde hiçbir hakları söz konusu değildi ve sahiplerinin otoritesi ve iyelik hakkı hiçbir hukuki, ahlaki ve sosyal kısıtlamaya tabi değildi. Onlar birer mal, meta idiler. Sadece alınıp satılan değil, aynı zamanda kredilere kefil olmada ya da borç ödemelerinde de kullanılırlardı. Bir çiftlik satılacağında atlar, öküzler, oraklar ve öteki makine ve hayvanlarla beraber sayılır ve "fiyat"a dâhil edilirlerdi. Efendilerinin sadece iş gücü ihtiyaçlarına değil, bütün kapris ve ihtiyaçlarına karşılık verecek "aletler", "mallar", "şeyler"di onlar. Onlara "kötü muamele" bile yapılmış olamazdı; çünkü pek çok mahkeme kararına göre, "hiç kimse bilerek kendi öz malına zarar vermeyeceğine göre", bir cezalandırma varsa, mutlaka hak edilmiş olmalıydı...

Belki de yaşamlarında iki kez "insan"dan sayılırlardı. Büyük toprak sahiplerinin evlerinde uzun süreler halayık, dadı, aşçı, hizmetçi olarak çalışanlar, "feodal bağlar" benzeri bir tür "emektar" sayılabilir, nispeten (elbette üçüncü sınıf da olsa) "insani" davranış görebilirlerdi. İkinci

olaraksa, Güney eyaletlerinin Amerikan Kongresi'ne gönderecekleri üye sayısının belirlenmesinde kullanılan nüfus sayımlarında köleler, Güney'e bir torpil olarak, "beşte üç" kişi sayılırlardı. Hepsi o kadar...

Bu korkunç sistemde köle, insan olarak görülmüyordu. Kölelik kurumunda belirleyici olan, kölenin insanlıktan çıkarılmasıydı. Vahşi hayvanlardan farkları, "evcilleştirilebilmeleri"ydi. Bunun için de ancak hayvanlara uygulanabilecek bir sürekli gözetim, katı disiplin ve vahşi cezalandırmalarla kuşatılmışlardı. Onlar sadece sahibinin kârının maksimizasyonunda anlam bulan üretim araçlarıydı.

Bu sistemde bir insanın aşağılanması, eziyet görmesi, suistimali değildi söz konusu olan. Köleler, insan sayılmıyorlardı. Bu üstelik çok çeşitli araçlarla, din yoluyla, eğitimle, endoktrinasyon metotlarıyla, insanlık dışı uygulamalarla onlara da dayatılıyor, köle bunu kabule zorlanıyordu. Sistem, bu anlamda klasik kölelikten de ayrılıyordu. Bir halkın topluca aşağılanması, kolektif ruhunun kuşaklar boyu örselenmesinin dışında, bir insan toplumunun insanlık dışı sayılması, onun ruhunun berhava edilmesi, ruhi şekillenmesiyle hoyratça oynanması, kısacası bir ırkın topyekûn moral jenosite kurban edilmesiydi sonuç...

Güney Carolina Eyaleti Valisi George McDuffie, 1835 yılında Eyalet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada, köleliği şöyle savunuyordu:

> Benim düşünceme göre, domestik kölelik kadar Tanrı'nın iradesiyle açıkça uyumlu bir başka insani kurum yoktur ve buyruklarından hiçbiri, Afrika ırkını, kendi mutlulukları için ... bu duruma tevdi etmesinden daha açık seçik yazılmamıştır. Kutsal kitaplara ya da doğa ve aklın ışığına başvurursak, bu gerçekleri göklerde güneş ışınlarıyla yazılmışçasına kolayca görürüz. ...
>
> [Afrikalının kölelik için yaratıldığı gerçeği] yüzüne yazılmış, derisine kazınmış, zekâ düşüklüğü ve doğal yeteneksizliğiyle kanıtlanmıştır. Onları köleliğe uygun kılan tüm niteliklere sahiptirler ve bu niteliklerin hiçbiri özgür insan olabilmelerine müsait değildir. Sadece rasyonel özgürlük için değil, herhangi bir biçimde kendi kendilerini yönetebilme yeteneğinden bütünüyle yoksundurlar. Bütün acılardan, fizik, moral ve politik bakımdan milyonlarca insan ırkına göre aşağıdırlar. ... "Etiyopyalı [kara] derisini değiştirebilene"

> kadar, Tanrı'nın bütün nitelikleriyle köleliğe mahkûm ettiklerinden özgür insan çıkarmak, herhangi bir insani çaba açısından beyhudedir.[38]

Bu anlayışa ve uygulamaya karşı köleler farklı tepkiler verdiler; işi kaytarmaktan pasif protestolara, bireysel kaçışlardan toplu isyanlara kadar bütün direniş yol ve yöntemleri denendi. Büyük kahramanlıklar yapıldı, korkunç acılar çekildi, düşürülenler kadar asla teslim olmayanların yazdığı destanlar da yaşandı ve uygarlığımıza, insanlığımıza miras bırakıldı. 1859 yılında isyan eden kölelere önderlik eden bir beyaz adam, John Brown, idam sehpasında şöyle sesleniyordu tarihe: "Bu ülkenin iğrenç suçlarını sadece kanın temizleyebileceğine inanıyorum!"

Sonunda, tarihin garip bir cilvesi olarak, kölelik, Amerika'da İç Savaş'ın, hiç olmazsa görünen ve somut nedeni oldu; beyaz adamlar bu sorun üzerinden büyük bir vahşetle birbirlerini kırdılar. Şiddet, bir kez daha, hiç beklenmedik bir biçimde hükmünü icra ederek yine şiddet doğurmuştu...

2. Kuzey ile Güney Arasındaki Öteki Sorunlar

İç Savaş'ın asıl nedenini kölelik tartışmasına ve sorununa indirgemek elbette çok yanlış olur. Kuşkusuz, Kuzey'de kölelik yasaktı, köleliğe karşı insani bir itiraz vardı. Bununla birlikte, köleliğe ilkeli bir biçimde karşı çıkan ve "abolitionist" olarak tanınan gruplar da küçük ve marjinaldiler. Etkilerinin azlığı bir yana, iflah olmaz radikaller olarak görülüyor, büyük oranda toplumdan tecrit ediliyorlardı. Görüşleri ve insani karşı çıkışlarının kabul gördüğü, hatta fazla yankı bulduğu söylenemez. Bazılarının yazgısı, kölelerinkinden farklı olmadı. Örneğin, 1835 yılında, köleliği kaldırmak isteyenlerin önde gelen isimlerinden William Lloyd Garrison boynunda bir ip Boston sokaklarında ibretiâlem için dolaştırıldı. 1837 yılında *Alton Observer* gazetesinin editörü Elijah P. Lovejoy ise daha şanssızdı; Illinois'te kızgın bir kalabalıkça linç edildi!

İç Savaş'ın başkanı ve köleliği kaldıran kişi olan Abraham Lincoln için de asıl önemli olan köleliğin kaldırılması değildi. Onun derdi birliği korumak ve güçlendirmekti. Öyle ki, köleliği Güney'de sonsuza dek mümkün kılacak bir anayasa değişikliği teklifine bile destek vermiş, kaçan kölelerin

sahiplerine iade edilmesini savunmuştu. Lincoln, köleliğin zaman içinde tedricen kaldırılabileceğini düşünüyor, hemen kaldırılmasını talep edenlerle asla aynı düşünmüyordu. Bir tarihte de şöyle demişti: “Beyaz ve siyah ırkların sosyal ve politik eşitliğini sağlamaktan yana değilim ve hiç olmadım; siyahlardan jüri üyesi ya da seçmen yapmaktan yana değilim ve hiç olmadım.”[39]

Esas olarak üç nedenden söz etmek mümkün, İç Savaş’a ilişkin. Bunlardan, acil bir mesele olarak, birincisi; köleliği sürdüren ve yasaklayan eyaletler arasındaki dengenin kırılganlığıydı. Bu siyasal bir dengeydi ve temsil oranlarını belirleyerek Kongre’yle Senato’da karar alma sürecini doğrudan etkiliyordu. Hem Kuzey’in hem de Güney’in bu denge üzerindeki hassasiyetleri, birliğe katılacak yeni eyaletlerin bu konudaki yapılarını ve statülerini belirlemeye hayati önem kazandırıyordu. Köleliğin yasak olmadığı bir eyalet, birliğe alınınca köleliği yasaklayan bir eyaletin de alınmasına dengenin sürdürülmesi için gerek duyuluyordu.

Bir başka nedense, nispeten “geri” Güney’in gücünde ve zaaflarında saklıydı. Güney’in büyük plantasyon sahibi zenginleri, politik bir “sınıf” olarak çok güçlüydüler ve egemen aristokratik çıkar tabakasını oluşturuyorlardı. Buna karşılık, sanayileşmiş Kuzey’e tarım dışı tüketim açısından bağımlıydı Güney. Kuzey, yükselen ekonomik güçtü ve bu onun toplumsal, entelektüel, psikolojik üstünlüğünü de getiriyordu. Bu durum Güney’de merkezî hükümetin, birliğin, devletin gücünün artmasının kendi aleyhine olacağı düşüncesini yaygınlaştırıyor, eyaletlerin merkezî otorite karşısındaki özerkliğinin ayrılma özgürlüğüne kadar genişletilmesi duyarlılığını doğuruyordu. Bu da, merkezî otorite ve birliği güçlendirmek isteyen Kuzey burjuvazisinin ve siyasetçileriyle profesyonellerinin, aydınlarının tepkisini çekiyor; bölünme, parçalanma konusundaki şüphe ve korkularını körüklüyordu.

Üçüncü ve temel neden olarak da, sanayileşmiş Kuzey ile tarıma dayalı ekonomiye sahip Güney arasındaki yapısal çelişki ve çatışmalar söz konusuydu. Örneğin, Kuzey burjuvazisi gelişmek için yabancı mallara karşı iç pazarı korumak, dolayısıyla da yüksek gümrük duvarları isterken, sanayi mamullerine gereksinim duyan Güney, yüksek gümrük vergilerine karşı çıkıyordu. Bunu, Birlik’ten ayrılan Güneyli eyaletlerin oluşturduğu Konfederasyon Hükümeti’nin ilk başkanı Jefferson Davis şöyle anlatıyordu:

“Her mamul madde üreten ülkenin gereksindiği malların ihracatçısı bir tarımsal nüfus olarak, bizim gerçek politikamız ihtiyaçlarımızın belirlediği ölçüde serbest ticaret ve barıştır.”[40] Kuzey, iç pazarın gelişmesi için güçlü bir merkezî otoriteye gereksinim duyarken, Güney bunda kendi eyalet haklarının ve iç düzeninin tehlikeye düşeceğini seziyordu. Yükselen sanayi burjuvazisiyle tarım aristokrasisinin çıkarları arasındaki çelişkilerin derinleşmesi, giderek ciddi çatışmalara dönüşmesi kaçınılmazdı. Bir bakıma Güney, Kuzey'in, yani her açıdan; ekonomik, sosyal, politik kapitalist gelişmenin önünde bir fren, bir engeldi.

3. Savaşa Doğru

Kölelik sorunu üzerinden derinleşen Kuzey-Güney anlaşmazlığı kaçınılmaz çatışmaya doğru sürüklenirken son zaferi Güney kazandı. Amerikan ordusunda görevli bir cerrah, kölesi Dred Scott'ı yanına alarak Missouri'den köleliğin yasaklanmış olduğu Minnesota toprakları üzerinden İllinois'ye götürdü ve sonra birlikte tekrar Missouri'ye döndüler. Dred Scott, iki kez özgür topraklara gitmiş olmanın kendisine özgürlük verilmesini gerekli kıldığı iddiasıyla mahkemeye başvurdu.

a. Anayasa Mahkemesi'nin Güney Lehine Kararı

Anayasa Mahkemesi kararını 1857 yılında açıkladı ve Güney'in, yani kölelik yanlılarının hukuki zaferi ortaya çıktı. Kuzey'de büyük infial yaratan ve Birlik içindeki dengeleri köleci Güney lehine değiştiren karar, iç çatışmayı daha da keskinleştirdi. Bir zihniyeti ve sistemi netlikle anlattığı için Anayasa Mahkemesi Başkanı Roger Taney'nin açıkladığı söz konusu kararın geniş bir özeti gerekli olmaktadır:

> Sorun basitçe şudur: Ataları bu ülkeye getirilmiş ve köle olarak satılmış bir zenci, Birleşik Devletler Anayasası'nın oluşturduğu ve var kıldığı siyasal topluluğun bir üyesi olabilir; böylelikle de bu, Anayasa'nın vatandaşlar için güvence altına aldığı bütün hak, ayrıcalık ve güvencelere sahip olabilir mi? Ki, bu ayrıcalıklardan biri de Birleşik Devletler mahkemelerinde dava açma hakkıdır.
>
> Görüldüğü gibi, başvuru yalnızca, ataları bu ülkeye getirilip köle olarak satılan ve bulundurulan Afrika kökenli zencilerden oluşan bir insan sınıfına ilişkindir. Dolayısıyla, mahkemede esasa ilişkin tek konu, bu kölelerin soyundan gelenlerin azat edilmiş veya doğumlarından önce özgür bırakılmış ebeveynlere sahip olmaları durumunda, Birleşik Devletler Anayasası'nda kullanıldığı anlamda, bir eyaletin vatandaşı olup olamayacakları konusudur. ...
>
> "Birleşik Devletler Halkı" ve "vatandaşlar" sözcükleri eş anlamlı terimlerdir ve aynı anlama gelirler. Her ikisi de, Cumhuriyet kurumlarımıza göre egemenliği oluşturan ve temsilcileri aracılığıyla iktidar gücünü ve işleyişini elinde bulunduran siyasal varlığı anlatırlar. Bu siyasal varlık bizim gündelik dilde "egemen halk" dediğimiz şeydir ve her vatandaş bu halktan biridir ve bu egemenliğin kurucu üyesidir. Yanıtlanması gereken soru, temyiz başvurusunda tarif edilen sınıftan kişilerin bu halkın bir bölümünü teşkil edip etmedikleri ve bu egemenliğin kurucu üyeleri olup olmadıklarıdır. Biz olmadıklarını düşünüyoruz; Anayasa'daki "vatandaşlar" sözcüğünün kapsamı içine girmezler ve girmeleri de zaten düşünülmemişti ve dolayısıyla da, Anayasa'nın Birleşik Devletler vatandaşlarına sağladığı ve güvence altına aldığı hak ve ayrıcalıkların hiçbirinden yararlanma iddiasında bulunamazlar. Tam

tersine, o zamanlar [Anayasa’nın hazırlandığı günlerde] bu sınıftan insanlar egemen ırk tarafından boyunduruk altına alınmış bağımlı ve aşağı sınıf varlıklar olarak addediliyorlardı; azat olsunlar veya olmasınlar, egemen ırkın otoritesine tabi idiler, gücü ve iktidarı ellerinde bulunduranların kendilerine bahşetmeyi uygun gördüğü hak ve ayrıcalıklar dışında hiçbir şeye sahip değillerdi. ...

Mahkemenin görüşüne göre, zamanın yasaları ve belgeleri ve Bağımsızlık Bildirgesi’nin dili göstermektedir ki, bu ülkeye köle olarak getirilen bu insan türünün veya o soydan gelenlerin, azat edilmiş olsalar bile, o günlerde, bu halkın bir parçası olarak tanınmaları veya bu tarihî belgenin kullandığı genel terimlerin kapsamı içinde mütalaa edilmeleri yönünde bir niyet söz konusu değildir.

Bağımsızlık Bildirgesi’nin hazırlandığı ve Birleşik Devletler Anayasası’nın kaleme alınıp kabul edildiği günlerde, dünyanın medeni ve aydınlanmış bölgelerinin kamuoylarında, bu talihsiz ırk hakkında benimsenen görüşleri bugün tahmin etmek güçtür. ...

Yüzyılı aşkın bir süreden beri zenciler, beyaz ırkla toplumsal ve siyasal ilişkilerde ortaklık kurmaya hiç müsait olmayan aşağı türden varlıklar olarak görülmekteydiler; ve beyaz adamın saygı duymak durumunda olduğu herhangi bir hakka sahip olamayacak kadar aşağı ırktandılar; ve bir zenci kendi iyiliği için meşru ve yasal bir biçimde köleleştirilebilirdi; kâr getireceği düşünüldüğünde sıradan bir mal ve ticaret metası olarak görülür, alınıp satılırdı. Bu düşünce, o zamanlar beyaz ırkın uygar bölümlerinde kesin ve evrenseldi. Bu ... o zamanlar, ahlakta ve siyasette ... kimsenin doğruluğundan şüphe etmeye gerek dahi duymadan ... her gün özel hayatında ve kamuya ait işlerde doğallıkla uyguladığı bir gerçekti. ...

Afrika ırkından bir zenci ... Bağımsızlık Bildirgesi’yle birleşen ve sonradan da Birleşik Devletler Anayasası’nı oluşturan on üç koloninin her birinde, bir mal olarak görülmüş ve böylece de sahip olunmuş, alınıp satılmıştır. Köle emeğinin kârlılığına göre her kolonide oldukça büyük miktarlarda köle bulunmaktaydı. Ama o zaman geçerli olan görüşün doğruluğundan kimsenin şüphesi olmadığı görülüyor. ...

> Anayasa’da, bir kölenin şahsında, mülkiyet hakkı açık ve net bir biçimde teyit edilmektedir. İsteyen her eyalette, Birleşik Devletler yurttaşlarına, herhangi bir mal ve mülkte olduğu gibi, köle ticaretinde bulunma hakkı garanti edilmişti. ... Ve hükümet, şayet köle sahibinden kaçarsa, bu hakkı gelecekte de her zaman açıkça korumakla yükümlüdür.[41]

Sonuçta, yukarıdaki gerekçelerle Yüksek Mahkeme, siyahların “vatandaş” sayılamayacağına karar vermiş ve bu nedenle de itirazcının dava açma hakkını ve dolayısıyla da temyiz müracaatını reddetmiştir. Ayrıca, sahiplerinden kaçan kölelerin, mülk edinme ve mülkiyet hakkına dayanarak sahiplerine iade edilmelerinin Federal Hükümet’in görevi olduğunu hükme bağlamıştır.

b. Lincoln'ün Seçilmesi ve Savaş

1860 yılında Kuzey'in partisinin adayı Abraham Lincoln'un başkanlığı kazanmasıyla Güney'deki korkular da arttı. Yeni topraklarda ve Birliğe girecek eyaletlerde köleliğin yasaklanmasıyla dengenin federal yönetimde de ipleri eline geçirmiş Kuzey'in lehine değişeceğine ve böylece de Güney'in köleliğe dayanan ekonomik altyapısıyla, çıkarlarının ve düzeninin ortadan kaldırılacağına inananlar artık daha yüksek sesle Birlik'ten ayrılmayı dillendiriyorlardı. Kuzey ise, her ne pahasına olursa olsun merkezî otoriteyi, federal birliği korumaya ve sanayi devrimini her yana yaymaya kararlıydı.

1860'da daha Lincoln göreve başlamadan Güney Carolina eyaletinin başını çektiği yedi eyalet Birlik'ten ayrılmış ve Amerika Konfederatif Devletleri'ni kurmuşlardı bile. Lincoln göreve başladıktan birbuçuk ay sonra da iç savaş başladı.

Bu noktada bir paradoks açıklığa kavuşturulmalı. Güney'de köle sahibi plantasyon sahipleri çok küçük bir azınlığı oluşturuyorlardı. Bölgede sadece köleler değil, küçük çiftçiler, yarıcılar, marabalar, işçiler gibi yoksul kesimler de sefalet içindeydiler ve Güney'deki sistemin savunulmasında çıkarları yoktu. Ne var ki, Konfederasyon'un ilk hükümet başkanının dediği gibi, "İlk çağrıda erkekler silaha sarıldılar ve eşler ve anneler; kocaları ve çocukları, hiçbir pişmanlık emaresi göstermeden savaşa koştular."[42] Onların, köle sahibi olmaları mümkün olmayan bu lanetlilerin, düzeni, hem de kölelik düzenini savunmakta gösterdikleri fanatizm nasıl açıklanabilir?

Düzenin ideolojik aygıtlarıyla beslenen gerici ideolojilerin yığınları tutsak alması, onları kendilerine nesnel olarak yabancı olması gereken değerleri sahiplenmeye, içselleştirmeye yöneltmesi elbette hayatın her yerde ve tüm zamanlarda bir gerçeği. Güney'de bu nasıl izah edilebilir? Hayatta kaybetmiş beyaz adamın, siyah köleye olan "üstünlüğü"nün verdiği yapay haz ve sahte güven duygusu mudur söz konusu gaddar kıyıcılığın nedeni? Bir yaşam biçiminin yitirilmesiyle, ona bağlı olarak başka küçük mutlulukların ve umutların kaybolacağı korkusu mudur, vahşi saldırganlığın ve savaşçılığın gerisindeki neden? Kendisiyle konuşurken şapkasını çıkarmaya mecbur olan ve karşısında hiçbir hakkı bulunmayan bir insanın

sefaleti, o sefil beyaza nasıl bir tatmin duygusu sağlıyordu ki, bunun devamı için savaşmayı, ölmeyi ve öldürmeyi göze alabiliyor, her türlü vahşeti uygun bulabiliyordu insanlar? Onları, özgürlükleri için savaşan siyah askerleri tutsak alınca, çadır direklerinde çarmıha gerip diri diri yakmaya iten duygu neydi acaba?

Freud, Roma İmparatorluğu'nun yığınlarına ilişkin olarak, "kültürel idealle sağlanan narsist tatmin"den söz eder ve onu şöyle açıklar: "Kuşkusuz o, borçların ve askerlik görevinin yükü altında ezilen bir lanetli pleb idi, ama bunu dengelemek üzere, o ayrıca bir Roma yurttaşıydı, başka halkları yönetme ve onların yasalarını dayatma görevini paylaşan bir Romalı."[43] Kim bilir, belki de neden burada aranmalı.

İç Savaş, Kuzey'in zaferiyle sona erdi. Konfederasyon orduları teslim oldu. 200 binden fazla insan savaşta, yarım milyon kadar da savaşın yoksunluklarından, hastalıklarından, yan etkilerinden öldü. Bu rakamlar, nüfusun o zaman çok daha az olmasına karşın, İç Savaş kayıplarının, ABD'nin iki dünya savaşıyla Kore Savaşı'nda verdiği kayıplardan daha fazla olduğunu gösteriyor.

4. Savaş Sonrası

1863 yılında Lincoln köleliği kaldıran bildirisini yayımladı. 1865'te Güney orduları teslim oldu. Ardından Anayasa'ya eklenen 13. değişiklik maddesiyle kölelik lağvedildi, 14. maddeyle siyahlara yurttaşlık hakkı tanındı, 15. ek maddeyle de oy hakkı onları da içerecek biçimde genişletildi.

Siyahların kara yazgısı, ya da daha doğru bir ifadeyle, ırkçılık ve intikamcılık, ne yazık ki inatçı çıktı ve günümüze kadar geldi. Bugün değişik biçimlerde hükmünü hâlâ icra ediyor bu şiddet ve terör.

Ayrıcalıklarını yitiren Güneylilerin ilk tepkisi kendisini, kurumsallaşan hatta yarı resmî bir yasallık ve dolayısıyla da yaygınlık ve gayriresmî festival niteliği kazanan linçlerle gösterdi.

a. Linç Kurumu

Linç sözcüğü, çiftliğinde özel yargılamalar yapmak ve cezalar uygulamakla tanınan Albay Charles Lynch isimli zengin bir toprak ve köle sahibinden türetilmişti. Yaygın linçler, İç Savaş'tan sonra intikamcılığın, siyahları baskı ve denetim altında tutmanın bir aracı, onlara korku salmanın, böylece de özgür kimliklerini ve haklarını kullanmalarını önlemenin bir yöntemi olarak başvurulan sistematik yaygın bir uygulamaydı ve özellikle de güvenlik güçleriyle yargının aktif desteğini arkasına almıştı. Basının bir bölümü de linçleri açıkça savunuyor, yazarlar kitleleri kışkırtıyor, hatta linç ilanlarının bile önceden yayınlandığı olabiliyordu. Haberlerde, linçler; basit, normal, haklı, barışçıl eylemler gibi veriliyor, sanki adalet yerine getirilmişçesine yorumlanıyordu.

Linç eylemleri, 1867'de Tenessee eyaletinin Pulaski kentinde Güney Konfederasyon Ordusu'ndan altı eski asker tarafından Ku Klux Klan'ın (KKK) kurulmasıyla büyük bir ivme kazandı. Giydikleri uzun beyaz giysiler, Konfederasyon Ordusu'nun, İç Savaş'ta ölmüş askerlerinin ruhlarının intikam için geldiği izlenimi vermek için düşünülmüştü. Üyeleri arasında polisler, yargıçlar, etkili kişiler, politikacılar bulunmaktaydı. Ülkenin Güney'deki bazı bölgelerinin düpedüz Klan'ın hâkimiyeti altına girdiği dönemler bile oldu. Arkalarında bölgenin politik gücü, egemen çıkar odakları ve ulusal düzeyde de aymaz siyasetçiler, yetkililer, hatta Hollywood vardı. Örneğin, 1915 yılında üye sayısı bir milyona ulaşan KKK, bir ara Indiana eyaletinde en etkili güç olmuş ve Beyaz Saray'da da Başkan Warren Harding'i üyesi olarak takdim etme şerefine nail olmuştu![44] Linç uygulamaları bu desteklerle o kadar yaygınlaşmıştı ki, 1880 ile 1920 arasında haftada ortalama iki siyah linç edilmekteydi.

1915 yılına kadar hiçbir beyaz, linçler nedeniyle mahkûm edilmemişti. Bu, polisin ve yargının, bürokrasinin ve siyasetçilerin, basının ve iş aleminin, yani güçlü kesimlerin linçlere destek vermesinden, çoğu zaman da aktif olarak katılmalarından kaynaklanıyordu elbette. Kongre, başkanlar, hükümetler sadece seyirci kalmakla yetinmiyor, bu konudaki önlemler alınması önerilerini reddederek ya da bilinçli bir kayıtsızlık göstererek aslında özendiriyor, cesaretlendiriyorlardı. Kongre önüne getirilen ve linci

federal bir suç sayan ellerindeki tutukluların linç için gelenlere teslimini önlemeyen şeriflerin, polislerin ve benzeri görevlilerin cezalandırılmasını öngören yasa teklifleri büyük çoğunluklarla reddediliyordu. Franklin Roosevelt gibi “demokrat” bir başkan bile, Güney oylarını riske atmamak için bu konuda girişimde bulunmayı reddedebiliyordu. Toplumsal terör, böyle bir resmî arka planın iğrenç görüntüsü olarak ortaya çıkıyordu.

Kurban genellikle önce feci şekilde dövülüyor, yerlerde sürükleniyor, korkunç tezahürat arasında kırbaçlanıyordu. Çoğu kez, işkence korkunç boyutlara varıyor, kurban yakılıyor, vücudu parçalanıyor, el ve ayakları koparılıyordu. Sonunda da kurban, ya üzerine asfalt tozu dökülerek yakılıyor ya da bir ağaca asılıyordu, burada paramparça ediliyordu. Bu arada, insanlar havaya ve cesede ateş ederek kutlamaya katılıyor, genç kızlar, çocuklar eğlenceli bir biçimde linci izliyor, cici elbiseleriyle neşe içinde koşturuyorlardı. “Seyirlik eğlence”ye on binlerce kişinin katıldığı oluyordu. Bazen kurbanlar canlı canlı yakılmadan, anı ya da satılacak hediyelik eşya olarak el ve ayak parmakları gibi parçalar vücuttan koparılıyordu. Olay, bir açık hava eğlencesi, bir şenlik gibi düzenleniyordu. Kurbanların kemiklerinin küçükleri 1899’da 25 cente müşteri bulabiliyordu. [45]

Tabii sadece siyahlar linç edilmiyordu. Aralarında ırkçılığa karşı aktivistlerin, solcu sendikacıların, ilericilerin bulunduğu binlerce beyaz da bu toplu isterinin kurbanı olmuştu.

Rakamlar ve linç nedenleri büyük farklılıklar gösteriyor. On binlerden söz eden kaynaklar da var, birkaç binden söz eden de. Genellikle sanılanın aksine de linç nedenleri, çoğunlukla ırza geçmek ya da beyaz adam öldürmek gibi, tabii kanıtlanmamış ya da beraatle sonuçlanmış “suç”lardan değil, son derece basit nedenlerden dolayı gerçekleştiriliyordu. Bir beyaza basit bir saygısızlık, sıradan bir hırsızlık, ırkçılığa karşı söylenmiş dikkatsiz bir iki sözcük, bir tartışmada beyaz birine diklenmek, sarhoşluk, hatta oy kullanmak için seçmen kütüğüne yazılma girişimi gibi nedenler de linç edilmenin gerekçesi olabiliyordu.

1901 yılında *Independent* dergisinde lince karşı mücadele edenlerin başını çekenlerden Ida B. Wells Barnett tarafından yazılan bir makalede 1896-1900 yılları arasındaki linç nedenlerine ilişkin istatistikler yayımlanmıştır.

Linç nedenleri arasında cinayet ve ırza geçme gibi ciddi suçlamalar yanında “bir çocuğa tokat atmak”, “beyaz bir kadına hakaret etmek”, “trene zarar vermek”, “hayvan çalmak”, “yangın çıkarma şüphesi”, “şahitlik yapmak”, “kimlik yanlışlığı”, “hakaret”, “tutuklanmaya direnmek”, “kışkırtıcı üslup kullanmak” ,“hırsızlık”, “çevrede sevilmemek”, “anlaşmayı bozmak” gibi suçlamalar, şüpheler ve iddialar vardır. Bu arada kayıtlarda “yanlışlık”la yapılan ve “sebebi bilinmeyen”, hatta “nedensiz” linçler de vardır.

Yazıda şu tabloya yer verilmektedir:[46] (Tabii söz konusu “nedenler”in sadece linçleri gerçekleştirenlerin iddiaları olduğu unutulmamalı. “Irkçı ön yargılar”, cinayet gibi ciddi suçlamalara dayanmayan, sudan bahaneleri içermektedir.)

Yıl	*Irkçı ön yargılar*	*Cinayet*	*Tecavüz*	*Toplam Linçler*
1896	31	24	31	86
1897	46	55	22	123
1898	39	47	16	102
1899	56	30	16	103
1900	57	30	16	103
Toplam	229	186	101	517

1896 yılında, linç edilen siyahların sadece yüzde 39’u iddia edilen nedenlerden dolayı resmen suçlanmışlardır. Bu oran, 1897’de yüzde 18’den az; 1898’de yüzde 16’dan az; 1899’da yüzde 14’ten az; ve 1900’da yüzde 15’ten azdır. Resmen yöneltilen suçların hepsinin doğru olduğu varsayılsa bile, büyük çoğunluğun resmî hiçbir suçlamaya maruz kalmadan, yani tümüyle masum oldukları halde linç edildikleri ortaya çıkmaktadır. Resmen suçlananlar ise, yargısız infazla öldürülmüşlerdir. Atfedilen suçu işledikleri kabul edilse bile, çoğunun cezalarının ölüm olmayacağı kuşkusuzdur.

Bir internet ansiklopedi sitesinde ise, linçlere ilişkin şöyle bir bilgi veriliyor: Amerika’ya Birinci Dünya Savaşı’nın hemen arkasından gelen Ho Chi Minh adlı bir Vietnamlı denizci, 1924 yılında bir Fransız dergisinde şöyle yazıyordu:

> Katılan herkes işini bitirince, ceset indirilir. İp küçük parçalara kesilir, her biri üç dört dolara satılacaktır. 1889-1919 arasında, aralarında 51 kadın ve kızla on Büyük Savaş askerinin de bulunduğu

> 2600 siyah linç edildi. Kurbanlara yöneltilen suçlamalar arasında şunları not edebiliriz; biri için devrimci yayın dağıtmak, biri için linçe karşı görüşlerini sıkça dillendirmek, biri için de siyahların davasının önderi olmak vardı. 30 yılda, 11'i kadın olmak üzere 708 beyaz linç edildi. Bazıları grev düzenledikleri için, ötekiler de siyahların davasını savunduklarından.[47]

1939 yılında, Amerikan Komünist Partisi üyelerinden Abel Meeropol, *New Masses* (Yeni Kitle) adlı dergide yayımladığı bir şiirle *("Strange Fruit")* ancak sanatçı duyarlılığının anlatabileceği "insanlık durumu"nu vicdanlarda sonsuzluğa taşıdı:

Güney'in ağaçları değişik bir meyve veriyor,
Yapraklarda kan ve kan köklerde,
Güney melteminde bir vücut sallanıyor,
Kavak ağaçlarından değişik bir meyve sarkıyor.

Gösterişli Güney'in dingin manzarası,
Patlamış gözler ve yamulmuş ağız,
Manolya kokusu tatlı ve taze,
Ve birden yanık et kokusu...

Linç olayları, 1960'lı yıllara kadar sürdü. 1980'li yıllarda bile bütünüyle kökü kazınamamıştı bu toplumsal hastalığın. Bugün de, ABD'de siyahlar, öteki azınlıklar ve ilericiler bu konuda kesin bir güvenceye sahip değillerdir ve ABD'deki risk, gelişmiş ülkeler arasında kuşkusuz en yüksek boyutlardadır.

b. Yurttaşlık Hakları ve Afrikalı Amerikalıların Dramı

İç Savaş'ın, linç gibi bir başka ve bu kez trajikomik bir sonucu da, siyahlara yurttaşlık hakkı tanıyan 14. ek maddeyle ortaya çıktı. Maddede, herhangi bir eyaletin herhangi bir "kişiyi, usulüne uygun yargılama olmaksızın, canından, özgürlüğünden ve mülkünden yoksun bırakmayacağı" hükmü de yer alıyordu. 1886 yılında verdiği bir kararda Anayasa Mahkemesi, maddedeki "kişi" sözcüğünün kapsamına "şirket"lerin de girdiğini hükme bağladı. Bu müthiş yorumla da, eyalet hükümetlerinin şirketlere ve faaliyetlerine ilişkin kısıtlayıcı hükümler içeren yasalar çıkarması neredeyse imkânsız hâle geldi. Örneğin, minimum ücret ya da çalışma saatlerinin düzenlenmesi bile, "kişinin (şirket)" mal ve mülküne karşı yargısız müdahale olarak yorumlanabilir hâle geldi. Bundan sermayenin büyük hareket serbestisi kazandığı kuşkusuz. "Amerikan demokrasisi"nin "teşebbüs hürriyeti" böylesi grotesk boyutlara varabiliyordu. "Özgür siyahlar"a linç, emekçilere büyük yoksulluk, şirketlere de "kişi dokunulmazlığı" İç Savaş sonrasının armağanıydı.

Ya siyahlara verilen armağanlar? Afrikalı Amerikalıların ünlü tarihçisi W. E. B. Du Bois anlatıyor:

> 1863 yılında azat edilmiş bir siyah ne kadar özgürdü? Giyeceği yoktu; evi, alet edavatı, toprağı yoktu. Thaddeus Stevens, 244 yıl boyunca kanının mümbitleştirdiği topraktan küçücük bir parçayı kendisine vermesi için hükümete yalvardı. Ulus reddetti. Frederick Douglass ve Charles Sumner zenciler için oy hakkı istediler. Ulus kabul etti, çünkü Büyük İş Âlemi'nin gümrük tarifeleri ve borç denetimi konularındaki isteklerine beyaz Güney'i ancak zenci oyları uymaya zorlayabilirdi. Bu gerçekleşince, ulus zencilerin oy hakkını geri aldı ve bu arada pek çok yoksul beyazınki de güme gitti.
>
> Ardından müthiş bir ekonomik gelişme ortaya çıktı. Güney'de toprak bereketli, iklim ılımandı. Tahıl, meyve ve pamuk ipliği için güneş ve yağmur vardı. Nehirlerde, limanlarda ve ormanlarda doğal kaynaklar mevcuttu. Toprağın bağrında kömür, demir, petrol, sülfür ve tuz yatıyordu. Bütün bunlar ya zaten toprak sahipleri ve

> kapitalistlerindi ya da fiilen hükümet tarafından onlara verilmişti. Beyaz ya da siyah, sadece küçük bir parçası emekçilere gitti.
>
> Bu ekonomik cenneti işlemek için sermayeye ihtiyaç vardı. Hükümet bu sermayenin büyük bölümünü toprak sahipleriyle işverenlere bedelsiz verdi. Demiryolları sübvanse edildi ve su yolları ve limanlar geliştirildi; özel mal varlığı büyük oranda vergiden muaf tutuldu. Gümrük yasalarıyla, para üzerindeki denetimi ve ucuz göçmen emeğiyle palazlanan Kuzey, Güney'e özel sermayesini akıttı. Güney emekçilerinin yarısı oy haklarını yitirince de, toprak sahipleri ve kapitalistler eyalet meclislerini ve Kongre'yi sömürünün hizmetkârlarıyla doldurdular.[48]

Kuzey burjuvazisi ile Güney toprak ağalığı sisteminin bu ittifakı sonrasında, tekelci kapitalizmin gelişimiyle birlikte, Güney'de siyahlara karşı özel yasalar çıkartıldı ve köleliğin kaldırılmasının getirebileceği kazanımlar ellerinden alındı. Birbiri ardına çıkarılan yasalar[49] ve acımasızca dayatılan sosyal normlarla siyahlar korkunç ve aşağılayıcı bir atmosferin cenderesinde âdeta boğuldular. Siyahlar, beyazlarla aynı yerlerde yemek yiyemiyor, tiyatrolarda beraber oturamıyor, parklarda, toplu taşıma araçlarında ayrı yerlerde tutuluyorlardı. Kiliselerdeki İnciller, su içilen çeşmeler, sonraları kola makineleri onlar için ayrıydı. Beyazlar onları "evlat" diye çağırıyor, otobüslerin önünde boş yer olsa bile onlar arkada kendilerine ayrılan yerde ayakta seyahat etmek zorunda bırakılıyor, çocukları ayrı okullarda okuyor, tuvaletlere bile "siyahlar içindir" yazılan ayrı kapılardan ancak girebiliyorlardı. Onlara iş verilmiyor, beyaz mahallelerde ev kiralanmıyor, trenlerde ayrı vagonlara hayvanlar gibi tıkılarak seyahat edebiliyorlardı. Binbir türlü tuzakla dolu sorgulamalara ve okuma yazma sınavlarına sokuluyor ve seçmen olarak kütüklere yazılmaları engelleniyor, her türlü aşağılamaya ve şiddete maruz bırakılıyorlardı.

Güney Afrika'daki modern *"Apartheid"* (Ayrı Gelişme) sistemi, 1870'li yıllardan başlayarak ilk kez ve bütün acımasızlığıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanıyordu. Orada buna *"segregation"* (ayrılık-ayırma) deniyordu. Anayasa Mahkemesi de çeşitli kararlarıyla bütün bu uygulama ve yasaları onaylıyor, ırkçılığa, ırksal ayrıma "Anayasa'ya uygunluk" mührünü vuruyordu. "Ayrı ama eşit" formülasyonu altında, siyah ırkın bütün insanlık ve yurttaşlık hakları elinden alınıyor, resmî bir ırkçılık bütün

vahşetiyle kurumsallaştırılıyordu. Bu durum İkinci Dünya Savaşı’na kadar bütün katılığıyla sürdü. Savaşta bile siyahlar ayrı birliklerde tutuluyorlardı.

Daha sonraları, Sovyetler Birliği’nin tüzel kişiliğinde komünizmle girişilen ideolojik mücadelede ortaya çıkan “mahcubiyet” karşısında bir dizi yumuşama getirildi. Ardından 1960’lı yıllarda “Yurttaşlık Hakları” *(Civil Rights)* hareketiyle yeni kazanımlar elde edildi. Ne var ki, ırkçılık ve Siyahlarla onlara yeni eklenen Latin ve Asya kökenli Amerikalıların dramı, ileride göreceğimiz gibi, bugün de devam ediyor. Bugün Güney eyaletlerinde ırkçı Konfederasyon bayrağını plakalarında taşıyan sürücüler var. Mississippi’de, Konfederasyon’un bayrağı hâlâ dalgalanıyor. Oxford’daki Mississippi Üniversitesi’nde Konfederasyon marşı çalınıyor kimi etkinliklerde. Beyazlarla Afrikalı Amerikalı öğrencilerin çıkmalarının yasaklandığı, Bob Jones Üniversitesi gibi “bilim yuvaları” bile var. Cumhuriyetçi Parti Senato Grubu başkanı, ayrımcılığı *(segregation)* açıkca savunduğu için bu görevini bırakmak zorunda kaldı, çünkü partinin ve Bush’un Afrikalı Amerikalıların oylarına ihtiyacı var; ama her zaman açığa vurulamasa da yüreklere yerleşmiş ırkçılık yerini koruyor. Beyaz vitrindeki Powell’ların, Rice’ların, ruhlarını satmış olmak dışında hiçbir anlamları yok; onlar “Uncle Sam”a boyun eğmiş “Uncle Tom”lar sadece. Üstelik onların yaşamları da ırkçı ön yargılar ve şiddetle karartılmış, zamanında ruhları yaralanmış.

c. Sermayenin “Yaldızlı Çağ”ı

İç Savaş sonrası politikalar, sömürgelerde ortaya çıkan ve toprak bolluğundan oluşan “birikim sorunu”nu da çözdü. Sorun şöyle ortaya çıkıyordu: Amerika, “boş” ve bol toprakların varlığı üzerinde kurulmuştu. Ne var ki bu, kapitalizmin gelişmesi önünde de bir engeldi. Sermaye, özgür emeğin sömürülmesi dolayımıyla artık değer oluşturur, yani kâr eder ve “para”dan sermaye olmaya dönüşür. “Özgür emek”, yani işçi, üretim aracından koparılan üreticinin, yani köylünün, pazarda artık bir meta olan emeğini satmasıyla ortaya çıkar. Oysa kolonilerde toprak herkese yetecek kadar bol ve ucuz ya da parasız olduğundan sermayenin iş gücü gereksiniminin karşılanması sorun olur. Her şeyden önce, koloniye gelen göçmen, ya hiç işçilik yapmadan ya da kısa bir süre yapıp biraz para biriktirdikten sonra toprak alır ve kendi özel mülkiyeti olan üretim aracı üzerinde işleyen özgür üretici olur. Böylece de sermaye hem işçi bulmakta zorlanır, hem de yedek iş gücü yaratamadığından var olan işçiye de fazla ücret ödemek zorunda kalır. İşçi çalıştırmayan, emeği sömüremeyen sermaye de çürür, yiter gider elbette. Üstelik pek çok gereksinimini kendisi üreten çiftçi, iç pazarın sermaye açısından güçlenmesini de önler, pazar daralır, üretim düşük taleple karşılaşır. Bunun için toprağın sayıca az özel ellerde toplanması, kamu malı olanın pahalıya satılması, böylece de işçilerin işçi kalmaya mecbur edilmesi gerekir.[50] İşte İç Savaş sonunda da böyle oldu ve kapitalistlerin iş gücü pazarıyla rezervi böyle genişletildi. Marx şöyle diyor:

> Amerikan İç Savaşı sonunda muazzam bir iç borç meydana gelmiş, bununla birlikte de vergi baskısı artmış, en aşağılık türden bir mali aristokrasi ortaya çıkmış, kamuya ait toprakların muazzam bir kısmı demir yolları kurup işletsinler, madenler açıp çalıştırsınlar vb. diye spekülatör şirketlere peşkeş çekilmiştir. Böylece, bu büyük cumhuriyet, göçmen işçiler için vaat edilen toprak olmaktan çıkmıştır.[51]

Artık Mark Twain’in deyişiyle “Yaldızlı Çağ” *(“Gilded Age”)* başlamıştı. Bu, hırslı ve hırsız yeni zenginlerle uşak politikacıların, işbirlikçi ideologların, satılık gazetecilerin görgüsüz şatafat dönemiydi. Çılgın bir

para kazanma hırsı, geniş toprakların ve doğal kaynakların yağmalanması; rüşvet, teşvik ve irtikapla gelişen bir özel sektör; yoksulluğa itilen emekçilerin sefalete müstahak "tembel, aptal ve beceriksiz"ler güruhundan sayılmaları; buna karşılık yeni zenginlerin yüceltilmesi, para simsarlarının egemenliği bir yanda "kasaba faşizmi," öte yanda insan öğütme mekanizması hâline gelen metropoller ve toplumu tutsak alan pazarın kesin hâkimiyeti; piyasanın vahşi rekabetinde paraya tapan bencillik ummanı, ucuz göçmen emeğinin kanı canı üzerinde yükselen dur durak bilmez sanayileşme, merkezî ordu ve bürokrasinin sermayenin emrinde kemikleşmesi, hep birlikte, "Hırsız Baronlar"ın tekelci kapitalizminin şafağını müjdeliyorlardı. "İş Âlemi"nin imparatorluğu, bütün sancıları, şiddet ve sömürüsü, hile ve desisesi, kültürel yozlaşması, insani dramları, toplumsal ve doğasal yıkımı, servet avcıları, ahlaki çürümüşlüğü, yolsuzlukları ve demiryollarıyla bütün kıtayı sarsıyor, yakıp kavuruyor, sarıp sarmalıyordu. Rockefeller'ler, Morgan'lar yeni tanrılar olarak büyük tekellerin başında ülkeye konuyorlardı. En önemlisiyse, tekelci kapitalizm, ideolojisiyle geliyordu. Örneğin, çelik tröstünün başı Andrew Carnegie, zenginleri, halkın parasının geçici vekilharcı olarak yutturuyor, "sadaka" vermeye (hayırseverlik/iane/zekât) dayalı bir ahlakla topluma aldıklarını geri verdiklerini iddia ediyordu. Böylece de, sermayenin ideologları para ve başarının "yeni kültür"ünde fareli köyün kavalcısı olarak milyonları bencilliğin, hırsın, rekabetin, paraya ve şiddete tapınmanın yıkımına sürüklüyordu.

Sosyal Darwinizmin kökenleri de işte bu dönemde ortaya çıkıyordu. Sermayenin bu ideolojik kültürel saldırısının ideologlarından biri, zenginleri şöyle kutsuyor, yoksulları şöyle aşağılıyordu:

> Zengin olmak zorunda olduğunuzu ve zengin olmanın göreviniz olduğunu söylüyorum. ... Zengin olmayı başaran kişi, toplumda bulabileceğiniz en dürüst kişidir. Açıkça söylemeliyim ki ... Amerika'daki her 100 zenginden 98'i dürüsttür. Zaten onun için zengindirler. Onun için paranın güvendiği insanlardır. Onun için büyük yatırımlar yapar ve pek çok kişiye iş olanağı yaratırlar. Çünkü dürüst insanlardır. ... Ben yoksulları seviyorum, ama gerçekten sevilecek yoksul sayısı çok azdır. Günahlarından dolayı Tanrı tarafından cezalandırılan bir insanı sevmek, aslında yanlış bir iştir.

> ... Unutmayalım ki, ABD’de kendi eksikleri nedeniyle yoksul olanların dışında yoksul bir insan yoktur.[52]

Bu temel üzerinde, sermayenin emrindeki saldırgan politik kastı, büyüyen Silahlı Kuvvetleri, şirketlerin işçi ve sendikacıların üzerine sürdüğü özel güvenlik güçleri, etnik ve ulusal düşmanlıkları körükleyen dünya bakışıyla, gaddar ırkçılığıyla, hastalıklı silah düşkünlüğüyle ve tabii emperyalist yayılmacılık güdüleriyle bildik Amerikan militarizmi de artık doğuyordu.

II

Tekelci Kapitalizm/Emperyalizm

A. Kapitalizm, Tekelleşme ve Emperyalizm

Kapitalizmin başlangıcında serbest rekabet vardı. Bu aynı zamanda, sermayenin merkezîleşmesini, yani tekellerin ve dolayısıyla da tekelci kapitalizmin oluşumunun da altyapısını oluşturdu. Daha serbest rekabet döneminde, kapitalizmin işleyiş yasalarında ve sermaye birikiminin dinamiğinde Marx bu gelişmeyi görmüştü:

> Kapitalist üretimin gelişmesi, herhangi bir sanayi girişiminde sürekli olarak ortaya konacak sermayenin artırılmasını gerektirirken, rekabet de, kapitalist üretimin öznel yasalarını her bir kapitalist tarafından zorlayıcı dışsal yasalar olarak hissedilmesini getirir. Bu, onu, elde tutabilmek için, sermayesini sürekli artırmaya zorlar ve fakat artan ölçülerde birikimi geliştiremeden bunu yapamaz.[1]

Kapitalist, rekabet baskısı dolayısıyla, maliyeti düşürmek, ürettiği metaları ucuza mal etmek zorunda kalır. Bu, yine Marx'ın anlatımıyla, "emeğin üretkenliğine ve bu da yeniden üretimin büyüklüğüne ... bağlıdır. Dolayısıyla, büyük kapitalist küçüğünü yutar ... Rekabet ... daima sermayesinin rakibinin eline geçmesiyle veya yok olması biçiminde, küçük kapitalistin mahvıyla sonuçlanır."[2] Marx bunu "kapitalistin kapitalisti mülksüzleştirmesi" olarak adlandırır.[3] Marx, merkezîleşmenin ana araçlarından olarak rekabetin yanında kredi sistemini ve birleşmeleri de zikreder. Ayrıca, iş âleminin istikrarsızlıkları ve fiyat dalgalanmalarının da kapitalistleri "tek tek ya da birlikte hareket eden para babası tekeller"e dönüştürdüğünü belirtir.[4] Hilferding ise, kredi kurumunu, özünde 'sosyalist örgütlenme ve kontrol'ün kapitalizmle uygun hâle getirilmiş "dalevereci" niteliğine dikkat çekiyor ve "Başkalarının parasını azınlığın kullanımı için toplumsallaştırıyor," diyor.[5]

Tekelci sermaye, içinde bulunduğu istikrarsız, acımasız, hasmane rekabet ve şiddetle örülmüş çerçeve içinde, belirli davranış kalıplarına, strateji ve politikalara sahiptir. Bu egemenlik sistemi, aynı zamanda, hâkimiyet kurduğu ülkenin kendisine bağlı siyasetçileri, hükümetleri ve devleti üzerinde de etkilerde bulunur, onların davranışlarını, politikalarını biçimlendirir, belirler.

Her şeyden önce, tekelciliğin arka planını oluşturan sermayenin merkezîleşmesi ve yoğunlaşmasıyla gelişen teknoloji, büyüyen işletme boyutları ve üretim, gücün tekelci sanayi sermayesiyle banka sahiplerinin birleşik elinde toplanmasını getirdi. Kapitalistler daha çok sermayeye ihtiyaç duydukça, paranın birikmiş kaynağına, yani bankalara, bankerlere koştular. Onlarsa, denetledikleri mali fonların büyüklüğü oranında güçlendiler. Sonuçta, para babalarının iç içe geçmesi ortaya çıktı. Mali fonların yöneticileri aynı zamanda büyük sanayi holdinglerinin de yönetiminde söz sahibi oldular. Finans kapital böyle doğdu. "Üretimin yoğunlaşması, bunun sonucu olarak, tekeller; sanayinin ve bankaların kaynaşması ya da iç içe girmesi, işte mali sermayenin oluşum tarihi ve kavramın özü."[6]

Tekeller, bir yandan fiyatları yüksek tutma, üretim miktarlarını ve dolayısıyla da kâr marjlarını belirleme gücüne erişirken, bir yandan da öteki tekellerle baş edebilmek, artan büyüme ve buna bağlı sermaye ihtiyacını karşılamak için yeni pazar hâkimiyeti peşinde koşarlar. Bu dinamiğin bir başka sonucu da, bilinen ham madde kaynaklarıyla, olası kaynaklar üzerinde kesin hâkimiyet kurma zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Bu arada içeride rantabl olmayan sermaye fazlasının da daha kârlı alanlar bulmak üzere ihracı gündeme gelir. Dışarıya açılma gereksinimi, ticaret yollarının, alanlarının, pazarların, giderek başka ülkelerin denetimini zorunlu hâle getirir. İhracat için talep yaratma, geleneksel pazarların, hayat tarzlarının ve kültürlerin yıkıma uğratılarak "uyumlu" hâle getirilmesi bir başka temel strateji olarak ortaya çıkar. Bu süreçler, devler arasındaki rekabeti daha da şiddetlendirir. Üstelik bu hasmane ölüm kalım rekabetinin alanı olarak "bütün yeryüzü"nü görür. Her alanda, "ele geçirme," "kontrol" ve bunun için de her anlamıyla "güç" ve şiddet kullanımı yeni işleyiş yasaları olarak hükümlerini icra etmeye başlar.

Sermayeler arası tekelci rekabet, metropol ülkeler arasındaki ilişkileri kendi girdabında "millî husumet" boyutlarına getirir, sömürge ya da az gelişmiş ülkeleri de "millî şiddet" ve "yağmalanma" cenderesi içinde boğmaya yönelir. İrili ufaklı sömürü savaşları, sömürgecilik ve eşitsiz gelişmenin körüklediği "paylaşım savaşları" uluslararası ilişkilerin karakterini belirler.

Metropollerde, militarizm, savaş siyaseti, ırkçılık, şovenizm ve tekellerin anti-demokratik hâkimiyeti, emek ve halk güçlerinin zayıflaması, iş gücünün niteliksizleştirilmesi ve işin değersizleşmesi en üst düzeye çıkar. Eksik tüketim, durgunluk, krizler, savurganlık, rantiyeciliğin çürütücü asalaklığı gelişir. Baskıcı mekanizmalar ve aygıtlar, bu arada da silahlı kuvvetlerin gücü ve rolü artar.[7] Rosa Luxemburg'un dediği gibi, "Militarizm, kapitalist gelişimin bir motoru olmaktan çıkıp kapitalist bir hastalık hâline dönüşmüştür."[8] Irkçılık ise, militarizmin ikiz kardeşi olarak yine aynı sürecin ayrılmaz parçasını oluşturur:

> Yabancı ulusların hâkimiyet altına alınması güç ile, yani gayet tabii bir şekilde olduğundan, bu durum hâkim ulusa, üstünlüğünün sanki kendi sahip olduğu bazı özel tabii niteliklere, diğer bir deyişle, ırksal özelliklerine bağlı imiş gibi gözükür. Böylece ırk ideolojisinde mali sermayenin kuvvet elde etme hırsının bilimsel bir kisveye bürünmüş temeli ortaya çıkmaktadır. Mali sermaye bu şekilde faaliyetlerinin amaç ve gerekliliğini göstermiş olur. Demokratik eşitlik idealinin yerini oligarşik hâkimiyet ideali alır.[9]

Bütün bunların ulaştığı sonuç ve öz, "emperyalizm" olarak karşımıza çıkar. Lenin'in özlü biçimde belirttiği gibi, "Emperyalizm, kapitalizmin tekelci aşamasıdır."[10] Daha ayrıntılı bir tanım içinse, Lenin, emperyalizmi şöyle anlatıyor:

> 1- Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki, ekonomik yaşamda kesin rol oynayan tekelleri yaratmıştır; 2- banka sermayesi sınai sermayeyle kaynaşmış ve bu "mali sermaye" temeli üzerinde bir mali oligarşi yaratılmıştır; 3- sermaye ihracı, meta ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır; 4- dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur; 5- en büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır.[11]

Artık söz konusu olan, dünyanın paylaşılması, yeniden paylaşılması, zapt edilemez, tatmin edilemez obur bir iştahla büyük tekellerin ve onların devletlerinin sömürü güdülerinin vahşi hareketliliğidir, şiddet ve saldırıdır. Dünya da yetmemektedir. İngiliz siyasetçisi Cecil Rhodes, genişlemeci rüyasını betimlerken, aynı zamanda emperyalizmin yayılma ve işgal

dinamiğini anlatırken, boyutları, kaynakları, toprakları sınırlı dünyada emperyalistler arasındaki kapışmanın da ipuçlarını veriyor:

> Dünya zaten neredeyse bütünüyle parsellenmiş durumda ve geri kalmış olanı da bölünüyor, işgal ediliyor ve sömürgeleştiriliyor. Geceleri tepede görünen yıldızları, asla erişemeyeceğimiz bu büyük dünyaları düşünmek. Elimde olsa, gezegenleri ilhak ederdim. Onları bu kadar net ve fakat bu kadar uzakta görmek beni kahrediyor.[12]

B. Amerikan Yayılmacılığının İdeolojik Kökenleri

Emperyalizm döneminde finans kapitalin güç ve üstünlük dürtüsü, kaçınılmaz olarak, "ulusun ırksal üstünlüğü" düşüncesini geliştirdi. Başka ulusları zorla boyunduruk altına almak ve sömürmek için bu düşünce bir itici güç oluşturmakta, bir propagandaya dönüşmekte ve moral haklılığa dayalı işe yarar bir bahane olmaktaydı.

Emperyalistler arasındaki kıran kırana mücadelenin "millî husumetler" yarattığı bir ortamda bu iddia, aynı zamanda ideolojik mücadelenin de kaçınılmaz bir ürünü olmak zorundaydı.

1. Emperyalizm ve İdeoloji

Tekelci kapitalizmin yeni zenginlerinin, hem içeride yoksullara hem de başka uluslara karşı, kendi şatafatlı ayrıcalıklarını izah etmek üzere, Sosyal Darwinci "güçlü (ve çalışkan) olanın üstünlüğü" sahte kuramını geliştirme zorunluluğu hissetmesi de onu "ideolojik ve moral" bahaneler üretmeye itmişti.

Sömürgecilik, bir elinde kılıç sallayarak, tarihin yazmadığı bir bilinçli kitlesel kırımla başka halkları yağmaladığı, topraklarını işgal ettiği dönemde, öteki elinde de "Tanrı'nın Kitabı"nı taşıyordu. Bunca insanlık dışı şiddet ve sömürünün, bir biçimde bu kadar çıplak ve bencil çıkar dışında başka bir "insani" temele de dayandırılmasını gerekli yapan "vicdan" ya da "ar duygusu" tümden yok edilememişti. Bir de tabii halkları güç ve şiddetle ezerken bile, tümden boyun eğdirip kalıcı tutsak alabilmek için ruhlarına da egemen olmak gerekiyordu ve işte o kritik noktada

“ideolojik saldırı” en önemli araç olarak ortaya çıkıyordu. Kendi haklılığına kendi saflarını inandırmak ve en çok da karşısındakilere dayatmak, “moral”, gerekirse de “ırksal” üstünlük ideolojilerini üretmeyi, yaymayı, içselleştirmeyi gerekli kılmaktaydı.

Üstelik bütün bu şiddeti “ahlaki bir kahramanlık”la süslemenin dayanılmaz bir çekiciliği de olmalıydı. Bu dürtü, sadece bu yağma ve şiddete ortak olup ruhlarını temizlerken sömürgecinin işini de kolaylaştıran din adamlarını değil, sanatçılarını da yetiştiriyordu. Rudyard Kipling, ABD’yi Filipinleri ilhak etmeye çağırırken, zavallı Beyaz Adam’ın, sömürge halklarını “uygarlaştırma yükünün ağırlığını” şöyle şiirleştiriyordu:

Üstlen Beyaz Adam’ın yükünü
Irkının en iyisini gönder
Evlatlarını sürgüne bağla,
Ki tutsaklarının ihtiyaçlarına hizmet etsinler;
İyice kuşanmış beklemek
Titreyen kişileri ve vahşi
Senin yeni yakalanmış somurtkan insanların
Yarı şeytan, yarı çocuk.

Sonuç olarak denebilir ki, tekelci kapitalizmin ve finans kapitalle emperyalizmin nesnel dinamikleri ve öznel “bahaneler üretme ihtiyaçları”, saldırgan yayılmacılığın *“ideolojik kökenleri”*ni oluşturmaktadır. Asıl önemli olansa şudur: Bunlar da, özlerinde ve uygulamalarıyla sonuçlarında şiddet barındırmakta ve onu yeniden üretmekte özel işlevler yerine getirmektedir. Ayrıca, içselleştirildikleri ölçüde de “maddi güç”e dönüşebilmekte, başka “maddi güçler”le etkileşim içinde birbirlerini besleyerek şiddetin ta kendisi olabilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, bu konuda, yani “ideolojik kökenler”in ortaya çıkış dinamikleri açısından klasik örneklerden ayrılmaktadır. ABD’de, bunları yaratan nesnel dinamikler de, öznel gerekçeler de tekelci kapitalizm ve klasik sömürgecilik/emperyalizm öncesine dayanmaktadır. Elbette oluşan “ideolojik araçlar” sonradan tekelci kapitalizm ve finans kapitalin emperyalist saldırganlığı döneminde yeniden üretilerek, koşullara

uyarlanarak ve inceltilerek etkin bir biçimde kullanılmışlar ve dönemin ihtiyaçlarına yanıt oluşturmuştur. ABD, sonuçta, yapısal saldırganlık güdülerinin/dinamiklerinin yanı sıra ideolojik olarak da saldırganlıkla kurgulanmış bir yapısal özellik göstermektedir. İşte bu ideolojik saldırganlık unsurlarının kökenlerini önce “Amerikan deneyimi”nde aramak gerekmektedir.

2. İlk Göçmenler, “Yeni İsrail”

Kıtanın doğu sahillerine ilk yerleşenler, kendilerini Tanrı’nın izinde yürüyen ve böylece de vadedilen topraklara yönlendirilen seçilmiş kullar olarak tanımlıyorlardı. Onlar, bu topraklarda “Yeni İsrail”i kuruyorlardı. Püritenlere göre, Yahudiler, Tanrı’nın ilk ilişki kurduğu, peygamber gönderdiği “seçilmiş halk” idi. Onlar, “süt ve bal”la zengin, “vadedilmiş topraklar”da toplanacaklar, günahtan arındırılmış insanlık Tanrısına kavuşacaktı. Ne var ki, İsrailoğulları günah işlediler ve Tanrı’nın yolundan çıktılar.[13] İşte şimdi onlar “Yeni İsrail”i kuruyorlar, Yeni Kenan’da *(New Canaan)* nihai kurtuluşun yolunu döşüyorlardı. Bu, İsa Mesih’in yeryüzüne yeniden dönmesi ve Kudüs Tapınağı’nın yeniden inşasıyla taçlanacaktı. Eski ve Yeni Ahitler böyle bütünleşiyordu. Amerikalılar seçilmiş halktılar; eski İsrailliler gibi Tanrı’nın yardımıyla yeni bolluk kıtasına gelmişlerdi ve burada Tanrı’nın kuşaklar boyu sürecek Yeni Düzeni’ni bütün insanlık için kuracaklardı. Ülkenin resmî mühüründe ve bir dolarlık kupürlerinde yer alan *“Annuit Coeptis; Novus Ordo Seclorum”* (Tanrı’nın Kutsadığı Yüzyılların Yeni Düzeni) ifadesi de işte bunu anlatıyor.

Amerika Birleşik Devletleri’nin Büyük Mührü’nün öyküsünü, bir yazar şöyle anlatıyor:

> ABD Kongresi, 4 Temmuz 1776’da “büyük mühür”ü dizayn etme kararı alır. Bu işle görevli komite, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson ve John Adams’tan oluşmuştur. Mührün tasarımı için Pierre Smitiere adlı bir ressamla anlaşılır. Mührün ilk tasarımını yapan odur. Bu ilk tasarımda Hz. Musa önderliğinde deniz dalgalarını yaran ve bu şekilde kurtulan İsrailoğulları tasvir edilmiştir. Firavun’un askerleri ise, boğulmaktadır. Göklerden çıkan bir ateş ise Hz. Musa’yı kutsamaktadır. Mührün diğer yüzünde ise

ünlü “Ulu Göz” bulunmaktadır. Bu da kabalistik bir simgeydi. Verilen mesaj açıktı: Amerika İsrailoğulları için güvenli toprak “Yeni Dünya”dır. ...

Ancak Kongre, Ocak 1777’de mührün bu tasarımını reddetti. Ardından oluşan ikinci komitenin da teklifi reddedilince 4 Mayıs 1782’de üçüncü bir komite oluşturuldu. Bugünkü mühre şekil veren bu komitedir. Yahudi olmayan Amerikalıların tepkisini çekebileceği kaygusundan dolayı İsrailoğulları motifi hayli yumuşatılmıştı. Kavmin açıktan kendisi yerine, kartal başının hemen üstüne beş köşeli yıldızlardan oluşan 6 köşeli “Siyon Yıldızı” yerleştirilmişti. Üçgen içindeki “Ulu Göz” ise yerini koruyordu. İşte Amerikan mührüne temel olan bu simgeler, bir ABD dolarına da simge olmuşlardır.[14]

3. “Seçilmiş Halk”ın Aşikâr Yazgısı

Kuşkusuz Bağımsızlık Savaşı, ekonomik, ticari ve politik pek çok dünyevi nedene dayanıyordu. Üretici güçlerin gelişiminde önce feodal, sonra da özel mülkiyete dayalı kapitalist üretim ilişkilerinin fren etkisi yapması gibi, İngiltere’nin merkezî sömürgeler aleyhine zenginleştirmeyi hedefleyen merkantilist politikanın kısıtlayıcı etkileri, Amerikan Devrimi’nin temel nedenlerinden biriydi. Amerikan kolonilerinin ucuz ham madde kaynağı olarak kullanılmaları, şeker, tütün gibi lüks maddelerin sadece İngiltere’ye ihraç edilebilmesi, Avrupa’dan yapılan ithalata İngiliz mallarını korumak amacıyla dayatılan vergiler ve taşımacılığa getirilen maddi yükler, ticarette sadece İngiliz malı ya da yapımı gemilerin kullanılma zorunluluğu ve son olarak da 1765’teki damga vergisi *(stamp tax)* gibi olgular bağımsızlık dürtüsünü uyandıran ve besleyen temel etmenler arasındaydı. Bağımsızlık Bildirgesi, “dünyanın her yanıyla ticaretimizin engellenmesi”, “üzerimize onayımız alınmadan vergiler yüklenmesi”, “toprakların dağıtılması için koşulların ağırlaştırılması” gibi şikâyetlerle doluydu.

Ne var ki, Tanrı’nın eli, yol göstericiliği ve yardımları da mücadelenin ideolojik ayağını oluşturuyordu. Ana tema ise, Amerikalıların Yaratan tarafından seçilmiş ve kıta topraklarının da onlara ilahî armağan olduğu

teziydi. George Washington, bu inançla Bağımsızlık Savaşı'nın ve ABD'nin kuruluşunun her aşamasında "Tanrı'nın inayeti"ni görüyor, "yükselen İmparatorluk"un ilahî kökenlerine dikkat çekiyordu. Bu "ayırt edici özellik", bir moral güç kaynağı ya da haklılık iddiası olmaktan öte, giderek Amerikan kişiliğinin ayrılmaz bir parçasına dönüşmekteydi. İnsanın zamanla kendi yalanına inanması gibi, içselleşen kör inançlar da bir gelenek, ondan kaynaklanan davranış kalıpları ve neredeyse otomatikman harekete geçen ideolojik/toplumsal hezeyanlar yaratabiliyor, maddi güce de böyle dönüşebiliyor. Bugün de Amerikan kültürü ve onun sembollerinde, "Amerika", arkasında kentler, demiryolları, çiftlikler gibi uygarlık ve refah simgeleri Batı'ya, sadece vahşi hayvanlar ve Kızılderililerin yaşadığı karanlıklara ışık götüren bir figür olarak resmedilmektedir. Değişen şey, o vahşi "Batı"nın bugün artık yeryüzünde ABD'nin istila etmek istediği herhangi bir alan olarak tanımlanmasıdır.

Bütün bunlar, bu yayılma, uygarlık götürmek üzere başkalarını egemenlik altına alma ve hatta yok etme hakkı, "seçilmiş halk"ın "aşikâr yazgı"sı, onu kollayan ve güden "takdiriilahi" olarak tanımlanmıştır, böyle gerekçelendirilmiştir. Bu açıdan baktığımızda, Aşikâr Yazgı, Amerika; Amerika da o takdiriilahidir. O, Amerikan tarih bilinci ve psikozudur, büyük bir aldatmaca, hastalıklı bir vehim, kör bir inanç, ucuz bir bahane yaratma uyanıklığıdır. Takdiriilahiye inanış bir idealizm idiyse, hemen "seçilmiş üstün insan" hastalığıyla kendi zıddına dönüşmüş sayılabilir; şayet baştan beri olduğu gibi sadece bir ideolojik araç idiyse, yarattığı kör inanç fanatizmiyle pek çok kanın dökülmesinde önemli roller oynamıştır.

Kızılderililerin imhasında ya da kölelerin ruhlarının yağmalanmasında da, bu "üstün ve seçilmiş insan" inanışıyla kolayca ahlaki gerekçeler uydurulabiliyor, daha da önemlisi meşruiyet, giderek zorunluluk üretilebiliyordu. Öyle ya, "şeytani güçler"le savaşmak Tanrı'nın buyruğuydu. "İnsanlık dışı yaratıklar"dan yararlanmak ise, onun necip kullarına sunduğu bir haktı. Bu arada, dinsizleri inanca kavuşturmak da, yerlilerin topraklarına konmak benzeri, Cennet'te de iyi bir yer edinmek için bulunmaz fırsattı elbette. Üstelik "tarihsel kökler"ine bakıldığında bu iş peşin para da getiriyordu. Örneğin 1703 yılında bir Kızılderilinin başına ya da onu kanıtlamak üzere kafa derisine 40 sterlin ödeniyordu. Daha sonraları bu ödülün 100 sterline yükseltildiği dönemler oldu.[15] Massachusetts

Parlamentosu kadın ya da 12 yaşından küçük Kızılderililerin kafa derisi içinse 20 pound ödenmesini uygun görmüştü.

Bu dönemde bu tür “yazgısal” teoriler, giderek daha fazla “ırk” kavramına bağlanarak açıklanmaktaydı. Kolayca da, “seçilmiş halk” olmaktan, öteki ırklara göre üstün olmaya uzanan bir mesafe alınıyordu. O kadar ki, bu ırkçı yaklaşım, giderek “beyazlar” arasında da bir hiyerarşi yaratıyor ve Anglosaksonları, üstün beyazlar arasında en üst sıraya yerleştiriveriyordu.[16] Bir tarihçi, bunun kökenlerini ve miras kalan geleneği şöyle özetliyor:

> İslam/Afrika karşıtı Hıristiyan Haçlı Seferleri, İspanyol Engizisyonu’nun araştırıp tespit etme yetkisiyle donatıldığı *limpieza de sangre* –kan temizliği– yasasını yarattı. Haçlı Seferleri, özellikle de İberik Yarımadası’nın İspanyollarca fethi ve Müslümanlarla Musevilerin kovulması, araçlarıyla birlikte modern sömürgeciliğin kaynak ideoloji ve kurumlarını oluşturdu (ırkçı ideoloji ve soykırımın meşrulaştırılması). İspanya bayrağı altında seyreden Kristof Kolomb’un 1492 seyahatinin belki de en önemli kargosu *Limpezia de sangre* yasasıydı.
>
> Büyük Britanya, İspanya’dan bir yüzyıl sonra sömürgeci bir imparatorluk olarak ortaya çıktı ve özellikle de Afrika köleciliğine ilişkin, seçilmiş halk/Yeni Kudüs Calvinizmi ve Püritenlik bağlamında İspanyol kast sisteminin belirli unsurlarını kendi sömürgeciliğini izah etmekte kullandı.
>
> Birleşik Devletler’in kurulması öncesinde Püritenizm ve Calvinci Protestanlık, beyazların üstünlüğünü, ruhsal temizlik için beyaz kan akıtılmasını zorunlu kılan özel bir politik/dinsel ideolojiye (Tanrı’yla sözleşme) dönüştürdü. Ulster-İskoç Calvinistler, Kuzey İrlanda’yı kolonileştiren göçmenlerdiler ve İngiliz Kuzey Amerikasının belkemiği olan Appalaş/Allegheny bölgesinin batısına göç edenler arasında da çoğunluğu onlar oluşturuyorlardı. Onların doğuş öyküsü, Amerika’nın da doğuş öyküsü oldu. Bu öykü, Tanrı’nın buyruğunu yerine getirerek vahşilerle dolu vadedilen topraklara akın eden ve kafirleri öldüren (önce Ulster’de İrlandalıları, sonra Kuzey Amerika yerlilerini) Hıristiyan hacı göçmenlerin öyküsüdür. Dolayısıyla, fedakârlık ve dökülen kan, doğrudan ulusun kutsallığı ve saflığının kanıtı olarak kabul edilir.

> Bu fedakârlıkları yapanların soyundan gelenler de toprağın gerçek mirasçılarıdırlar. ...
>
> 16. yüzyılda İrlanda'nın Munster eyaletinin yöneticisi Sir Humphery Gilbert bir bildiri yayınlayarak "gün içinde her kim olursa olsun öldürülen herkesin kafasının kesilerek gece çadırını kurduğu yere getirilmesini ve yolun iki yanına dizilmesini [emretmişti]. ... Bu, babalarının, kardeşlerinin, çocuklarının, akrabalarının ve dostlarının kesik kafalarını görenler üzerinde büyük bir terör yaratıyordu." Getirilen her İrlandalı kellesi için ödül verilmekteydi. Ve sonraları yalnızca kafa derisi ve kulaklar yeterli sayıldı. Bir yüzyıl sonra Kuzey Amerika'da Kızılderililerin kelleleri ve kafa derileri de aynı biçimde ödüllendiriliyordu. Kızılderililer bu uygulamayı sömürgecilerden öğrendiler. Kuzey Amerika'daki ilk İngiliz kolonisi de 1583 yazında New Foundland'de Sir Humphrey Gilbert tarafından kurulmuştu.
>
> 19. yüzyılın ortalarında, Sosyal Darwinizmden etkilenmiş kimi İngiliz bilim adamları, İrlandalıların (ve tabii ki bütün beyaz olmayanların da) maymundan türedikleri, İngiliz'inse Tanrı'nın kendi suretinden yarattığı insanın soyundan geldiği teorisini pazarladılar. Dolayısıyla da, İngilizler "melek"tiler ve İrlandalılar (ve öteki sömürgeleştirilmiş halklar), aynen günümüzde beyazların üstünlüğünü savunan ABD'li ırkçıların "çamur insan" dedikleri gibi, evrim sürecinin ürünü olan daha aşağı bir türdüler.[17]

"Kan" ve "Beyaz" arasındaki, "Beyaz Adam"ın üstünlüğüne dayalı ırkçılıkla, dinsel temalarla beslenen soykırım arasındaki organik bağı ise şu ilahi anlatıyor:

> *Giysilerin lekesiz mi?*
>
> *Kar gibi beyaz mı?*
>
> *Kuzuların kanında yıkandılar mı?*[18]

1845 yılına gelindiğinde, Amerika'nın genişleme dürtüsünün ve toprak açlığı hezeyanının doruğunda John O'Sullivan adlı bir gazeteci ve politikacı, 1845 yılında *Morning Star* gazetesinde şöyle bir ideolojik gerekçelendirme yazmıştı:

> Her yıl sayıları milyonlarla artan insanlarımızın özgürce gelişebilmesi için kıtanın her tarafına yayılmamız alnımıza yazılan bir takdiriilahidir. ... [Aşikâr Yazgı-Manifest Destiny –*H.G.*] Aşikâr yazgımızın hakkı, üzerimize düşen büyük özgürlük deneyimi ve federatif kendi kendini yönetmeyi geliştirmek için Yaradan tarafından bize bahşedilen kıtada yayılmak ve onun tamanına sahip olmaktır. Bu, bir ağacın büyüme yazgısının gerçekleşmesi için gerekli toprak ve havaya sahip olma hakkı gibi bir haktır.

Amerikan Yazgısı (*Manifest Destiny*-Aşikâr Yazgı-Takdiriilahi) kavramını ortaya atan ve büyük etki yapan O'Sullivan bir başka yazısında görüşlerini daha da açık bir biçimde ifade ediyor:

> Sınırsız ve uzaklara uzanan gelecek, Amerikan büyüklüğü dönemi olacaktır. Muazzam mekân ve zaman alanında, bu birçok milletin oluşturduğu ulus, insanlığa ilahî ilkelerin üstünlüğünü göstermeye yazgılıdır; yeryüzünde Yaradan'a tapınmaya adanmış en kutsal tapınağı kurmak–Kutsal ve Gerçek.
>
> Gerçeğin hayat veren ışığından mahrum bırakılmış dünya uluslarına yönelik bu kutsal misyon için Amerika seçilmiştir; onun yükselen örneği krallara, üsttekilere ve oligarklara ölüm getirecek ve barış ve iyiliğin hoş dalgalarını, hayvanlarınkinden çok da elverişli olmayan bir hayat sürdüren milyonlara taşıyacaktır.[19]

Aşikâr Yazgı düşüncesi, Meksika'nın Kuzey Amerika'daki bereketli topraklarına ilişkin saldırgan dürtülere ilahî ilham vermişti hemen. *New York Journal of Commerce* gazetesinde 1847 yılında yayınlanan bir mektup bunu kanıtlıyor:

> Evrenin Kutsal Yaratıcısı da araya giriyormuş ve insanlığın yararına çalışanlara güç ve kuvvet veriyormuş gibi görünüyor. Onun müdahalesi bizim silahlarımızın zaferinden başka bir şey değildir. ... Yedi milyon ruhun insanlığı istila eden kötü alışkanlıklardan kurtarılması görünürdeki hedeftir.

Senatör H.V. Johnson ise şöyle diyordu:

> Takdiriilahinin bir sonucu olarak bize sunulan kutsal hedeflere ulaşamazsak soylu misyonumuza uygun davranamayacağımıza

> inanıyorum. Savaşın kendi şeytanları vardır. Bütün çağlarda savaş toplu ölüm ve yok etme aracı olmuştur, ama bize ne kadar tuhaf gelse de, aynı zamanda insanlığın yükselmesinin ve mutluluğa erişmesinin de aracı olmuştur. ... İşte bu bakış açısından ‘alın yazısı’ görüşüne katılıyorum...

Congressional Globe da 11 Şubat 1847’te bir Kongre üyesinin ağzından şunları yazıyordu:

> Bölgeyi ele geçirmemizi Tanrının bir lütfu olarak görüyorum ve Janus’daki tapınağın kapıları kapanmadan bölgeyi ele geçirmiş olmalıyız. ... Bir okyanustan diğer okyanusa yürümeliyiz. ... Texas’dan dosdoğru Pasifik Okyanusu’na yürümeliyiz ve sadece okyanusun azgın dalgaları bizi durdurabilmeli. ... Bu beyaz ırkın kaderidir, bu Anglosakson ırkın kaderidir.[20]

Bu “Aşikâr Yazgı/Takdiriilahi” kavramı, zamanla, Amerikan resmî ideolojisinin, toplum tarafından da bütünüyle içselleştirilen temel ögesi oldu. Kavram, Amerikan sermayesinin, devletinin, siyasetçi ve ideologlarının, seçkinlerinin uluslararası politikaya ilişkin düşünce ve davranışlarını biçimlendiren, açıklayan, meşrulaştıran, halkın da aktif desteğini sağlayan bir işlev kazandı. Amerikan emperyalizmini harekete geçiren maddi dinamikler, böylece kendisi de bir maddi güce dönüşen ideolojik araçla tamamlandı, beslendi, ivmelendi.

Amerikalıların “seçilmiş bir halk” olmasından Amerika Birleşik Devletleri’nin Tanrı tarafından yeryüzüne indirilmiş bir büyük özgürlük ve refah deneyimi sayılmasına; Amerika’nın bu özel ve ilahî deneyimin insanlığa taşınmasının aracı olarak tanınmasından ırkçı bir üstünlükle taçlandırılmalarına;[21] ABD’nin ne yaparsa insanlığın hayrına yaptığı düşüncesinden emperyalist yayılmasının ahlaki ve tarihî haklılığına; oradan da Amerikan kurumlarıyla hayat tarzının insanlık için en iyisi sayılmasından liberalizmin insan doğasına en uygun düzen ilan edilmesine; ve nihayet, başka halkların ve kültürlerin bu büyük dinamik karşısındaki yetersizliğinden barış, özgürlük ve refahın ancak ABD tarafından insanoğluna verilebileceğine, bunun da hayatın ve Tanrı’nın buyruğu, görevi, iradesi olduğuna uzanan bir içerik kazandı söz konusu kavram. Artık “Takdiriilahi”yle “Aşikâr Yazgı” ile, Tanrı Buyruğu’yla donatılmıştı

ABD’nin obur iştihası, sömürü dürtüsü, genişleme, yayılma ve tahakküm dinamiği.

Daha kuruluştan hemen sonra, ABD’nin Kurucu Ataları, “Amerikan Deneyimi”nin evrenselliğini ve ilahî niteliğini vurgulamışlardı:

> Kurucu Atalar, bu benzersiz deneyimden doğan Amerikan Cumhuriyeti’nin -Amerikan sisteminin- o zamana dek yaratılmış üstün şeylerin somutlanmış bir biçimi olduğuna göre, kaçınılmaz olarak, tüm dünyada taklit edilmesi gerekli bir model hâline geleceğini savundular. ABD liderleri, Amerikalıların, yalnız kendileri için her bakımdan iyi olmakla kalmayıp kuşkusuz tüm diğer uluslar için de iyi olan bir sistem yarattıklarını ileri sürdüler. ... Bu noktadan sonra, Birleşik Devletler’in evrensel kurtarıcılık misyonuna sahip olduğunu iddia etmek için artık küçük bir adım yeterliydi; bu “kurtarıcılığın”, örnek oluşturma gücüyle veya silah gücüyle yaşama geçirilmesi hiçbir farklılık yaratmazdı.[22]

Bir Amerikalı yazar, zamanla Amerikan sisteminin genlerine işleyen ideolojik söylemi şöyle özetliyor:

> İnsanlığın davası Birleşik Devletler’le özdeşti ve bu dava [O’Sullivan’in sözleriyle] “ancak yeryüzündeki her insanın nihai olarak ve başarıyla bağışlanıp kurtarılmasıyla sona ermeye yazgılıydı.” Kısacası, Hıristiyanlık, demokrasi ve ... Amerika özde tek ve aynı şeydiler: tarihin en üst aşaması, Tanrı’nın cisimleşmiş planı...[23]

Aşikâr Yazgı daha sonraları, içeriğinden çok fazla şey yitirmeden ve fakat bu ilahî terimlerle de fazla dillendirilmeden, sessiz ve derinden, siyasete içkin biçimde hep var olarak ve varsayılarak, şekillendirerek, meşrulaştırarak, misyoner bağnazlığı ve heveskârlığıyla karşımıza çıkacak. Önce 1890’lardaki emperyalist saldırganlıkta yeniden ortaya çıkarılacaktı Tanrı’nın ruhu ve Amerikalıların “alın yazısı”. Sonra, Marksizme yani emeğe ve giderek büyük insanlığa karşı giriştiği amansız saldırıda kavram, onun ideolojik ve silahlı karşı çıkışının temelini oluşturacaktı. Ardından da ABD, özellikle de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, kendisine atfettiği “ilahî misyon”a zemin olacak maddi temellere ve tanrısal güce sahip olduğuna inandıkça, “insanlığı kendi gül cemali”nden, “Amerikan hayat tarzı”ndan

yeniden yaratmaya girişecekti. Bugün olduğu gibi. ... Evet, Tanrı'nın insanı kendi gül cemalinden yaratması gibi, Amerika'nın da insanlığı, Amerikan hayat tarzından yeniden yaratması düşü, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha güçlü dayanaklarla yeniden karşımıza çıkacak. Bu konuya o zaman yeniden döneceğiz.

4. "Öncü" Kişilik, Sınır Tezi

Bu noktada, Amerikan kişiliğini belirleyen bir başka hayat deneyiminden daha söz etmek gerekmektedir. Söz konusu olan, Amerikalı "öncüler"in, kıtaya yerleşip, Batı'ya doğru sürekli hareket hâlinde yeni topraklara yerleşen kolonyalistlerin yaşam deneyimleriyle koşullarından oluşan, toplumsal karaktere, ruh hâline, geleneklere damgasını vuran, giderek bir hayat tarzı yaratan "kişilik"tir. İkinci olarak da, bu tarihsel ve geleneksel "kişilik"in toplum ve devlet davranışlarında bıraktığı etkidir. İddia edilmiştir ki, bu birikim, sürekli yayılma ve genişlemenin arka planını, içselleşmiş kültürel dinamiğini, ek meşrulaştırıcı ideolojik ögesini oluşturmuştur. Bir başka ifadeyle, Amerikan toplumu ve devleti, inançlarıyla, kültürüyle, tarihsel deneyimiyle, ideolojik yönelimleriyle, davranışlarıyla bu kişilikçe oluşturulmuş, biçimlendirilmiş, yönlendirilmiş, güdülenmiştir.

Kimdir, nasıl biridir bu "Sınır Adamı", bu "öncü" (*pioneer*)? Amerika'ya ilk yerleşen bu öncülerin serüvenci, cesur, atak kişiler oldukları kesindir. Yeni bir yaşam kurmak için "Eski Dünya"nın kargaşasından, yoksulluktan, dinsel politik baskılarından kaçanlardan ipten kazıktan kurtulmuş kanun kaçkınlarına, kısa yoldan zengin olmak isteyenlerden "taşı toprağı altın" söylencelerinin ve bomboş toprakların cazibesine kapılanlara, çok geniş bir kesimi barındırdıkları da biliniyor.

Kuzey Amerika'ya ilk gelenler Atlantik kıyılarına inmiş, kuzeyden güneye oradaki kıyı şeridine yerleşmişlerdi. Verimsiz ya da elverişsiz topraklar, iklim koşulları, ulaşım imkânsızlıkları gibi pek çok neden ve elbette önlerinde bulunan uçsuz bucaksız "boş" toprakların vadettiği olanaklar ve cazip beklentiler, onları batıya doğru itiyordu. Toprak bol, ucuz ve çoğu zaman parasızdı. Avcı olarak geliyor, sonra da buldukları toprağı çitle çeviriyor, yerleşiyor ve çiftçi olarak yerleşik hayata başlıyorlardı. Sarp

dağları, azgın nehirleri, vahşi hayvanları aşarak gelmişlerdi vadedilmiş topraklarına. Pratik adamlardı, pek çok aleti kullanabiliyorlardı. En çok da elbette hayvanlara ve Kızılderililere karşı ellerindeki silahları iyi kullanmayı öğrenmişlerdi. Kaba saba, kültürsüz fakat becerikli, çalışkan insanlardı. Dayanıklı ve özgüvenli oldukları belliydi. Otorite tanımaz, dindar, ihtiraslı, toprağa düşkün oldukları düşünülebilir. Liberter-anarşik özelliklerle bezenmiş bir benmerkezci bireycilikleri söz konusuydu. Boş ya da Yerlilerin arazisine çit çekip “Benim!” diyebilecek kadar sergüzeşt, cesur ve bencillerdi. Fetihci bir ruha da sahiptiler kuşkusuz. Hayat onları acımasız ve mücadeleci yapmış olmalıydı. Yoktan var etmişlerdi; toprağı ekerek, hayvan yetiştirerek, çeşitli aletleri kullanmayı becererek yiyeceklerini giyeceklerini, pek çok ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabiliyorlardı. Yabanıl, yabancılara karşı süpheci ama konukseverdiler. Savaşçı olmak zorundaydılar ve öyleydiler. Hayatla, doğayla, düşmanlarla sürekli didişe didişe, savaşa savaşa, fethede fethede kurmuşlardı yaşamlarını. Vahşi doğadaki yalnızlık ve korkularında Tanrı’ya sığınmış dindar insanlardı aynı zamanda.

Artık, köklerindeki “Avrupa mirası”nı geride bırakıp, kendi yaşam deneylerinden oluşturdukları kendi yeni “hayat tarzı”nı benimsemişlerdi. Onlara artık bu yeni “gelenek” yön vermekteydi. “Amerikalı”yı yaratmış, “Amerikalı” olmuşlardı. Zamanla da, “Vahşi Batı”nın silahına sarılmaya hazır kovboylarına dönüşmüşlerdi.

1893 yılında bir Amerikalı tarihçi, Frederick Jackson Turner, Amerikan Tarih Derneği’nde sunduğu “Amerikan Tarihinde Sınır” başlıklı tebliğinde işte bu “kişilik” ve “hayat tarzı”yla “gelenek”ten hareket ederek, “Sınır Tezi”ni ortaya atıyordu. Turner, Amerikan yayılmacılığının kökenlerini bu “Sınır Adamları”nda, o kültürde buluyor, giderek bu dinamiğin, bu önlenemez güdünün sürekli bir genişlemeyi besleyen temel öge olmayı sürdüreceğini iddia ediyordu. Turner, “Öncü”yü şöyle tasvir ediyordu:

> Sömürgecinin efendisi vahşettir. ... Medeniyetin giysisini çıkararak ona av gömleği ve makosen giydirir. ... Daha kısa bir süre önce Hint mısırı yetiştirmiş ve karasabanla çift sürmüştür; savaş çığlığı atar ve ortodoks Yerli tarzıyla kafa derisi yüzer.[24]

“Günümüze kadar Büyük Batı’nın sömürgeleştirilmesinin tarihi” olarak nitelediği Amerikan gelişmesinde Turner, “sürekli yeniden doğuşu,

Amerikan yaşamının akışkanlığını, Batı'ya doğru yayılmanın yarattığı yeni fırsatları ve ilkel yaşamın basitliğiyle devamlı temas hâlinde olmayı" buluyordu. Turner'a göre, yerleşecek yeni toprağın bitmesiyle bir çağ da bitiyordu, ancak yayılmaya alışmış "Amerikan enerjisi"nin gereksindiği sürekli hareketlilik "sınırın bitmesi"yle sona ermiş olmuyordu çünkü o, "hükmünü icra etmek için hep daha geniş bir alan talep edecektir."[25] Turner, daha sonra, 1896'da, *Atlantic Monthly* adlı dergide, "Amerikan hayatının temel gerçeği yayılma olmuştur," dedikten sonra,

"Canlı bir dış politika, iki okyanusu birbirine bağlayan bir kanal, deniz gücümüzün kabul edilmesi ve uzaktaki adalarla komşu ülkelerde Amerikan etkisinin yayılması isteği bu hareketin devam edeceğini göstermektedir," diye eklemektedir.[26] Tam 107 yıl sonra, 2003 yılında, William Pfaff, "Amerikalı yorumcular ... sınır ruhunun Amerika'yı başka uygarlıkları boyunduruğu altına alma, reforma tabi tutma ve demokratikleştirmede cihazlandırdığına inanmayı yeğliyorlar,"[27] diye yazabildiğine göre, Amerikan saldırganlığında öncü "Sınır Adamları" geleneğinin etkisini aramak pek de yanlış sayılmamalı. Şimdi sadece "sınır" değişti ve uzaya doğru genişledi.

5. Sömürgeci Irkçılık

Bu pek çok kaynaktan beslenen genişleme ideolojisi, işgal edilebilecek "boş" topraklar bittikçe dinamizmini yitirmedi; aksine, daha çılgın düşlerle süslendi. Bir din adamı, Josiah Strong, 1886'da, Amerikan tekelci kapitalizminin emperyalist dürtülerini yeni temellere, bir Amerikalı araştırmacının sözleriyle, şöyle bağlıyordu:

> Strong, "Artık yeni dünyalar yok. Dünyanın boş ekilebilir arazileri sınırlı ve sonunda ele geçirilecekler," diye uyarıyordu. Ama daha sonra uluslararası çatışmaları bundan böyle sadece "paylaşılan ve yeniden paylaşılan" dünyanın bir sonucu olarak önceden gören Lenin'in aksine, Strong, (en gelişmiş biçiminin Birleşik Devletler'de olduğu) Anglosakson ırkının bu coğrafi engeli aşacağını, dinî, kültürel ve ekonomik yapıları aracılığıyla, "kurumlarını insanlığa dayatmak üzere, kendisini yeryüzü üzerine yayacağını" söylüyor, yerleşilmiş alanları böylece boş mekâna

> dönüştürüyordu. Strong'a göre, Anglosakson ırkını harekete geçiren "enerji" fazlasını emmek için, coğrafi olarak sınırlı da olsa, Birleşik Devletler'in kendi suretinden yeniden yapılandırılmaya son derece müsait uysal bir dünya mevcuttu.[28]

Strong'a göre, "Tanrı, Anglosakson ırkını eğitiyordu." Bu güçlü ırkın önlenemez yükselişi sonunda ve onun yaşam enerjisi karşısında, fiziki şiddete gerek bile kalmadan, "aşağı ırklar yok olacaktı." Ve, "Tanrı'nın, aşağı ırklarda görülen kafirlik karanlığına karşı nihai ve bütüncül çözümü, pek çok zayıf ırkın yok olması, bazılarının asimilasyonu ve geriye kalanların da eritilmesi" biçiminde ortaya çıkacaktı. Bu süreçte ABD de, "dünyadaki cehalet, baskı ve günaha karşı savaşında Tanrı'nın sağ eli olmak"taydı.[29]

"Emperyal" dürtü, elbette maddi altyapının, güç olanaklarının algılanmasında en büyük dinamiğini buluyordu. Daha 1850 yılında, William H. Seward, Senato'da şöyle bir gelecek kurguluyordu Amerika Birleşik Devletleri için:

> Dünya, bütün değişik iklim bölgelerini içeren ve geniş göllerle, uzun nehirlerle kaplanmış olan ve Atlantik kıyılarından kalabalık Avrupalılara malzeme gönderirken Pasifik kıyılarında da bölge ticaretinin başını tutan böylesi müthiş bir başka imparatorluk merkezine sahip değildir. Böyle konumlanmış bir ulus, görülmemiş orman, mineral ve zırai kaynaklara sahipken bir de karakter ve konumuna uygun bir hükümet şekliyle de güçlenirse, gerçek imparatorluk için denizlere de hükmetmelidir. ... Atlantik eyaletleri, ticari, sosyal ve politik yakınlıkları ve sempatileriyle Avrupa ve Afrika'nın sosyal ve kamu kurumlarını sürekli olarak geliştiriyorlar; Pasifik eyaletleri ise, aynı yüksek ve yararlı işlevleri Asya için yerine getirmelidirler. Böylece şayet Amerikan halkı, Batı'nın olgunlaşan uygarlığı olarak, tek bir ulus biçiminde varlığını sürdürürse, dünyayı dolaşımında, dört bin yıldır gittikçe açılan aradan sonra, kendi özgür toprağımızda Doğu'nun gerileyen uygarlığıyla tekrar karşılaşacak ve ilişki kuracaktır. Bundan da, bizim üzerinde titrediğimiz ve hayırlı demokratik kurumlarımızın egemenliğinde, dünyayı kutsayacak yeni ve mükemmel bir uygarlık yükselecektir.[30]

Aynı yıl, bir dergide de şöyle yazılıyordu:

> Bir yazgımız var gerçekleştirmemiz gereken; bütün Meksika üzerinde, Güney Amerika üzerinde, Batı Hindi ve Kanada üzerinde bir “aşikâr yazgı”. Körfez adalarının Batı ticaretimiz için olduğu gibi Sandwich Adaları da Doğu ticaretimiz için bize gereklidir. Çin İmparatorluğu’nun kapıları Sacramento ve Oregonlu insanlarca yıkılmalı, Haç çiğneyen mağrur Japonlar cumhuriyetçilik ve oy sandığı doktrinleriyle aydınlatılmalıdırlar. Cumhuriyet’in kartalı, Himalaya ve Ural Dağlarının doruklarındaki uçuşundan sonra kendisini Watertloo Ovası’na dikecektir ve Washington’un halefi evrensel imparatorluğun tahtına çıkacaktır! Halk, yarın yeryüzündeki en gururlu ve en görkemli imparatorluğuyla karşılaşmayı ... kutlamak için ayakta hazırdır.[31]

Bütün bunların gerisindeki saldırganlık ahlakının kökenlerini ise, John Stuart Mill’in 1859 yılında *Fraser’s* dergisinde yazdıklarında bulabiliriz:

> Kesinlikle öyle durumlar vardır ki, saldırıya uğramadan veya saldırı tehdidiyle karşılaşmadan da ülkelerin savaşa gitmelerini haklı kılarlar; ve milletlerin bu durumların ne olduğuna dair kararlarını zamanında vermeleri çok önemlidir.
>
> Örneğin, ilgili halkların aynı veya birbirine yakın uygarlık düzeyinde oldukları bir durumla, halklardan birinin yüksek, ötekinin de çok düşük bir toplumsal gelişme ölçeğinde oldukları bir durum arasında büyük farklılık vardır. İki uygar millet arasında ve uygar milletlerle barbarlar arasında aynı uluslararası gelenekler ve aynı uluslararası ahlak kurallarının geçerli olacağını varsaymak ciddi bir hatadır. ...
>
> Hâlâ barbar olan milletler, yabancılar tarafından işgal ve boyunduruk altına alınmalarının kendi yararlarına olabileceği dönemi daha aşmamışlardır. Gelişme yolunda daha ilerlemiş halklar için hakları olan büyüme ve gelişme açısından şart olan bağımsızlık ve uluslaşma, onları için genellikle engel teşkil ederler. ...
>
> Barbarlar, mümkün olan en kısa sürede milletleşebilmeleri için gerekli muameleyi görme hakkı dışında, başka bir ulusal hakka sahip değillerdir. ...

Uygar uluslar barbar komşudan uzak durma şansına sahip değildir; böyle bir komşusu olursa, her zaman savunmacı, sadece saldırganlığa direnme konumunda olamayabilirler. Kısa ya da uzunca sürecek hoşgörü döneminden sonra, kendisini ya onları işgal etme ya da kendisine bağımlı kılacak ölçüde üzerlerinde otorite kurmak ve iradelerini kırmak zorunluluğunda bulacaktır. ... Britanya hükümeti ile Hindistan eyaletleri arasındaki ilişkinin tarihi böyledir. [32]

C. Amerika'da Tekelci Kapitalizmin

ve Emperyalist Saldırganlığın Doğuşu

19. yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin gücünde ve etkisinde azalmalar olurken, eşitsiz gelişme sonucu, sanayileşme yolunda önemli atılımlar yapan başka güçler rekabet sahnesine çıkıyordu. Bu ise, her ülkenin ve orada üslenmiş sermayelerin dünyada kendi payını artırma çabalarının hızlanmasıyla sonuçlanıyor, emperyalizm döneminin ayrılmaz bir unsuru olarak şiddetle örülmesi kaçınılmaz bir yeniden paylaşım mücadelesi ortaya çıkıyordu. Sahneye yeni çıkan Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkelerin arasında Amerika Birleşik Devletleri de vardı ve aralarında en hızlı gelişen de oydu.

ABD yağmaya, zora ve yerel halkın soykırımına dayanan kıtasal gelişmesini Pasifik'e, yani Kuzey Amerika kıtasının doğal sınırlarına ulaşıncaya kadar sürdürdü. 19. yüzyılda artık koca kıta demiryolları ağıyla entegre bir pazara dönüştürülmüş, doğal zenginlikler, bol ham maddeler işlenmeye başlanmıştı. İç Savaş sonunda köle emeği "özgürleştirilmiş", yerel pazar alabildiğine genişletilmiş, birlik ve merkezî otorite güçlendirilmişti. Teknolojik gelişmelerle de ivme kazanan Amerikan kapitalizmi böylece görkemli bir iç dinamizmle gelişmiş, büyümüştü. Tekelci kapitalizmin ve finans kapitalin gelişmesiyle birlikte Amerikan kapitalizminde farklı yapısal dinamikler ortaya çıkıyor, bu da elbette hem iç yapıyı hem de dış politikayı yeniden biçimlendiriyor, yapılandırıyor, yönetiyordu.

1. Hırsız Baronlar

İç Savaş'tan sonra başlayan vahşi kapitalist gelişme, zamanla büyük tekellerin Amerika'ya hâkim olmasıyla sonuçlandı. Petrol sanayisinde Rockefeller, çelik endüstrisinde Carnegie, finans sektöründe Morgan ve öteki para simsarları, soyguncu baronlar, para babaları, hükmettikleri dev tekeller, oluşturdukları anonim şirketler, karteller, tröstler ortaya çıktı. Bu büyük zenginler, başta rüşvet, irtikap, şiddet, hile her türlü kanunsuzlukla her yöntemi kullanarak egemenliklerini kurdular. Başta demiryolları yapımcıları olmak üzere büyük şirketlere toprakların peşkeş çekilmesiyle

artık kolay çiftlik edinme şansı da ortadan kalktı, dolayısıyla yoksullara ve yeni göçmenlere "ücretli kölelik"ten başka bir ufuk da kalmadı. Demiryolları şirketlerine teşvik olarak verilen topraklar, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un toplam büyüklüğüne eşit bir alanı ifade etmekteydi. İşçilerin, işsizlerin, topraklarını kaybeden küçük çiftçilerin, yoksulların, iflas eden esnaf ve küçük işletme sahiplerinin, sokaklara salınmış "özgürleştirilmiş" siyahların karşısında artık Güney'in toprak ağalarıyla Kuzey'in süper zengin patronları, eyaletlerin milis güçleri ve federal polis gücü, ordu vardı; onların sefaletinden Amerikan kapitalizmi tekelci döneme giriyordu. 1896 yılına gelindiğinde, nüfusun sadece 1/8'i ülke mal varlığının yüzde 90'ına el koymuş durumdaydı.[33] Kitleler sefil bir yoksulluğun pençesinde kıvranırken, Rockefeller ailesi, Carnegieler, Astor'lar, Morgan'lar, Vanderbilt'ler çok kısa bir süre içinde akıl almaz zenginliklere sahip olmuşlardı. Ortalama ücret 500 dolar civarındayken, bu yeni zenginlerin servetleri yüzmilyonlarca dolara ulaşmıştı. Bazılarının varlıklarının parasal değerini hesap etmek bile mümkün değildi.

Bu büyük tekeller ve tröstler bir sanayi dalının neredeyse tümünü ellerine geçirmişlerdi. Rockefeller'in Standard Oil tröstü, aydınlanmada kullanılan rafine petrolün yüzde 90'ına yakınını kontrol ediyordu. 1901 yılına gelindiğinde, çelik kralı Andrew Carnegie ile bankacı Morgan'a ait çelik şirketi, birlikte, emperyalist dünyanın önderi İngiltere'nin ürettiği çeliğin daha fazlasını üretiyordu.[34] Demiryolları şirketlerinin, sadece devletten teşvik olarak aldıkları toprak miktarı koskoca Teksas eyaletinin büyüklüğüne ulaşıyordu. Bu durum, neredeyse bütün sanayi kollarında ve finans alanında da böyleydi. Kıymetli evrak toplamında ABD toplam 132 milyar franklık değerle İngiltere'nin (142 milyar Frank) hemen arkasından geliyordu.[35] Tabii çok yakında İngiltere de ABD'ye borçlanmaya başlayacaktı. Şirket hisselerindeki devasa artışlar, pazarın kurumsallaşmış manipülasyonu ve spekülasyon, petrol gibi yeni keşfedilen doğal kaynaklar, politik/hukuki oyunlar ve devlet kıyakları, yeni zenginliğin temel kaynaklarını oluşturdular.

Tarihçi Howard Zinn, hırsız baronların yöntemlerine ilişkin şu örnekleri veriyor:

> Servetlerinin birçoğu yasal yollardan, hükümetler ve mahkemelerle işbirliği yapılarak elde edildi. Bazen bu işbirliğinin de

bir fiyatı oluyordu. Thomas Edison aldığı lisansların karşılığında New Jerseyli politikacıların her birine bin dolar ödemeye söz vermişti. Daniel Drew ve Jay Gould, Erie Demiryolları’nın 8 milyon dolarlık “sulandırılmış hisse senetlerinin” satışa çıkarılmasına izin verilmesi için New York Eyalet Meclisi’ne rüşvet olarak 1 milyon dolar harcadılar.

Union Pasific ve Central Pacific Demiryollarının işbirliğiyle kıtayı bir uçtan bir uca bağlayan ilk demiryolu hattı kan, gözyaşı, politik entrikalar ve hırsızlıklarla birlikte tamamlandı. Central Pacific şirketi hattın döşenmesinde batı kıyısından başlayarak doğuya doğru gitti; demiryolunun geçeceği bölgelerde 36 milyon dönüm devlet arazisini ücretsiz alabilmek ve bono satışlarıyla 24 milyon dolarlık da borç kaynağı yaratabilmek için Washington’da 200 bin dolar rüşvet dağıttı. Aslında yine kendisine ait bir inşaat şirketine 79 milyon dolar öderken, 36 milyon dolar fazla ödeme yapıyordu. Dört yılda bitirilen demiryolunun inşaatında üç bin İrlandalı ve on bin de Çinli çalıştı; günlük ücretleri bir veya iki dolardı.

Union Pacific şirketi ise Nebraska’dan başlayarak batıya doğru gitti. Yaklaşık 50 milyon dönüm arazi bedava olarak verildi ve 27 milyon dolar da hazine bonosu olarak mali destek sağlandı. Bu şirket de Credit Mobilier adında bir şirket yarattı ve demiryolu inşaatı için bu şirkete 94 milyon dolar ödedi, oysa gerçek fiyat 44 milyon dolardı; bu tarafta da 50 milyon dolarlık fazla ödeme yapılmıştı. Hesaplar üzerinde inceleme yapılmasını engellemek için hisse senetleri Kongre üyelerine ucuza satıldı. ... [Günde] yaklaşık 10 kilometre ray döşeyen işçilerin yüzlercesi aşırı sıcaktan, soğuktan ve topraklarının işgal edilmesine karşı çıkan Kızılderililerin saldırılarından öldü.[36]

Zinn, ünlü banker J. Pierpont Morgan’ı da anlatıyor:

Bir bankerin oğlu olan J. P. Morgan, İç Savaş’tan önce demiryolu hisse senetleri satarak iyi komisyon alıyordu. İç Savaş sırasında, ordunun bir silah deposundan tanesi 3.5 dolardan 5 bin tüfek satın aldı ve bunları cephedeki bir generale tanesi 22 dolardan sattı. Silahlar bozuktu ve kullanan askerlerin baş parmaklarını sakat bırakıyordu. ...

> Morgan İç Savaş sırasında askere gitmedi. 300 dolar vererek kendi yerine başkasını gönderdi. John D. Rockefeller, Andrew Carnegie, Jay Gould ve James Mellon da aynı şekilde askere gitmediler. Mellon'un babası oğluna şöyle yazıyordu: "Bir insan yaşamını veya sağlığını riske atmadan da bir vatansever olabilir. Daha değersiz çok yaşam var."
>
> Hükümet, Morgan'ın şirketlerinden Drexel'e 260 milyon dolarlık bir bono satışının yapılması işini verdi. Bu satış doğrudan hükümet tarafından da yapılabilirdi, ama hükümet bankerlere 5 milyon dolar komisyon vermeyi tercih etti. ...
>
> 1895'te Birleşik Devletler'in altın rezervleri tükenmişti ama 26 New York bankasının kasasında 129 milyon dolarlık altın vardı. J. P. Morgan & Company, Agust Belmont & Company, National City Bank'ın başını çektiği bir banker konsorsiyumu hükümete altın vererek karşılığında bono almayı önerdi. Başkan Grover Cleveland kabul etti. Bankerler hükümet bonolarını hemen çok daha yüksek fiyatla sattılar ve 18 milyon dolar kâr ettiler.[37]

Sahtekârlığın sonu yoktu. Rüşvetle, acımasız ayak oyunlarıyla, gerektiğinde politikacıları, hâkimleri ayarlayarak, gerektiğinde de gangsterlerle iş yaparak, sabotajlarla, korkunç bir sömürü ve baskıyla tekeller, tröstler, tefeci kurumlar böyle doğdu. ... Devlet, bütün kurumlarıyla ve yasalarıyla, silahlı güçleriyle bunların emrindeydi. 1895'te New Yorklu bir banker Anayasa Mahkemesi'ni şöyle övüyordu: "Beyefendiler! ABD Yüksek Mahkemesi! Sizler doların muhafızı, özel mülkiyetin bekçisi, soygunculuğun düşmanı ve Cumhuriyet'in koruyucususunuz!"[38]

2. "Pazar Sorunu"

Pazarı, üretimi, fiyatları, tüketim kalıplarını ve politikacıları, partileri, hükümetleri, devleti denetim altında tutan bu devasa tekellerin üretim miktarlarıyla kârları akıl almaz boyutlara ulaşmıştı. ABD hızla dünyanın en büyük ekonomik gücü oluyordu. 1865-1898 yılları arasında ABD'de buğday üretimi yüzde 256, mısır yüzde 222, rafine şeker yüzde 460, kömür yüzde 800, çelik ray yüzde 523 ve işler halde demiryolu mil uzunluğu yüzde 567'den fazla artarken, ham petrol üretimi 3 milyon varilden 55

milyon varilin üzerine, külçe ve dökme çelik üretimi de 20 bin long tondan yaklaşık 9 milyon long tona çıktı.[39] İşletmelerinin devasa boyutlarıyla, ucuz ham madde kaynaklarıyla ve bol ucuz kredi imkânlarıyla verimliliği artmış Amerikan ekonomisi üstelik artık pek çok ürünü Avrupa'ya göre daha da ucuza mal edebiliyordu.

Ne var ki, öteki sanayileşmiş ülkeler de rekabete katılıyorlardı. Tekelci sermayenin egemen olduğu ülke devletlerinin temel hedeflerinden başlıcasıysa, kendi iç pazarlarını tekeller için korumaktı. Aynı şeyi Amerika da yapıyor, bir yandan ihracatını artırmak için elinden geleni yaparken, bir yandan da korumacı politikalarla ithalatı kısıyordu. Kapitalizmin serbest rekabet dönemi artık geri gelmemek üzere kapanmıştı. Her yerde korumacı duvarlar yükseliyordu. Bu aynı zamanda ticaret savaşları anlamına geliyordu.

Özellikle 1880'lerin sonlarında hızla gelişen bir teknoloji temelinde ortaya çıkan yatırımlar giderek ulusal pazarı aşan bir fazlalık yaratıyor, üretim güçlerinin gelişmesi ve sermayenin yoğunlaşması sonunda iç pazar üretimi tüketemiyor, kârlarda düşme korkusu ortaya çıkıyordu. Ayrıca, gelişen ekonomi ve rakipler, ham madde kaynaklarının yeniden değerlendirilmesini gerektiriyordu. Ülke içindeki yaygın yoksulluk, eşitsizlik, 1873-1893 bunalımlarıyla ortaya çıkan işçi eylemlilikleri ve eksik tüketim krizi de sistemi huzursuz ediyordu. Her sömürgeci kapitalist devlet kendi denetimi altındaki toprakları kendi sermayesinin yağması için kapatmaya kalkınca da bunalım derinleşiyordu. 1897 yılında Ulusal İhracatçılar Birliği Başkanı Theodore C. Search iş âleminin düşüncelerini şöyle özetliyordu: "İmalatçılarımızdan birçoğu iç pazarları ya tüketmiş ya da tüketmektedir. Onları rahata kavuşturacak tek şey, dış ticaretimizin büyümesidir."[40] Fazla para da tekelci kapitalistler için sorundu. Bu, doğası gereği, hayırlı işlere, ihtiyaç duyulan alanlara ve halkın gereksinimlerinin karşılanmasına yönelmeyeceğine göre, aşırı kârlar için meta ya da sermaye biçiminde dışarıya akmalıydı.

1898 yılında yazdığı "Emperyalizmin Ekonomik Temeli" başlıklı makalesinde Charles A. Conant, "boğulmuş kapital" adını verdiği sermaye fazlasına çözümü gösteriyordu; ona göre, fazlayı emecek tek şey emperyalist politikalardır. John B. Foster bu anlayışı şöyle özetliyor:

> Amerika’nın toprak işgal edip etmeyeceği, askerî üsler ve garnizonlar kurup kurmayacağı, ülkeleri bir biçimde bağımsız bırakma orta yolunu seçip seçmeyeceği veya Doğu’da ticaret serbestisi haklarının temeli olarak deniz üsleri ve diplomatik temsilciliklerle yetinip yetinmeyeceği, ayrıntıdır. ... Yazar duygusal nedenlerle emperyalizmi savunmuyor fakat Birleşik Devletler’in, çağdaş uygarlığın nimetlerinden yararlanmak için, kapitalist ülkelerin sermaye fazlasına açılmakta olan bütün eski ülke pazarlarına girme hakkını dayatması anlamında bu isimden korkmuyor da. Bu politikanın yarı vahşi adaların doğrudan yönetilmesini de beraberinde getireceği tartışma konusu olabilir, ama sorunun ekonomik tarafında sadece tek bir yol vardır; ya bir biçimde Amerikan sermaye ve işletmesinin bu ülkelere girmesi için rekabete girişmek ya da tüketilemeyen malların birikimiyle, ticaretteki durgunluğu izleyecek aşırı tepkilerle ve olumsuz bir siyasetin sonucu olarak yatırımların sürekli düşen kârlarıyla beraber üretim ve iletişim araçlarının gereksiz yeniden üretimine devam etmek.[41]

Bu durumun ABD’de yarattığı kaygıları ve politik dinamiği Paul Kennedy şöyle anlatıyor:

> Amerikan fabrikalarının ve çiftliklerinin aşırı verimliliğe ulaşması, çok geniş olan iç pazarın bile yakın bir zamanda bu ürünleri tüketemeyecek hâle geleceği yolunda yaygın bir kaygı yarattı ve güçlü çıkar gruplarını (orta batı çiftçileri kadar Pittsburgh çelik üreticilerini de) denizaşırı bölgelerde pazar açmak ya da olanları açık tutmak üzere her türlü yardımı yapması için hükümete baskı uygulamaya itti.[42]

Yani dolarla bayrak ve silahın “kutsal ittifakı” için zemin yaratılmaya başlanıyordu. 1898 yılında da Amerikan Dışişleri Bakanlığı resmî belgeleri şöyle diyordu:

> Amerikan sanayicilerinin ve zanaatkârlarının önümüzdeki yıl işlerini kaybetmelerini istemiyorsak her yıl artmakta olan üretim fazlası için yabancı pazarlar bulmak zorundayız. Dolayısıyla fabrikalarımızın ve işyerlerimizin yabancıların tüketimi için yaptığı

> üretimin artışı, ticaretin yanı sıra devlet adamlarının da önemli bir sorunu hâline geliyor.[43]

Formülün ne olduğu belli olmaya başlamıştı. Bunu açıklığa kavuşturmak ve gereğinin yapılması için hükümete havale etmek artık sermayenin politikacılarına düşüyordu. 1898'de Senatör Albert J. Beveridge, Bostonlu bir grup iş adamına formülü özlü biçimde anlatıyordu:

> Amerikan fabrikaları Amerikan halkının kullanabileceğinden fazlasını üretiyor; Amerikan toprakları tüketebileceklerinden daha fazla ürün veriyor. Politikamızı kaderimiz bizim için çizmiş; dünya ticareti bizim olmalıdır ve olacaktır. Ve bunu anamızın [İngiltere] bize öğrettiği gibi yapacağız. Amerikan mallarının dağıtımı için dünyanın her yerinde ticaret üsleri kuracağız. Okyanusları ticaret gemilerimizle kaplayacağız. Büyüklüğümüze uygun bir donanma yapacağız. Ticaret üslerimizden, bayrağımızı dalgalandıran, bizimle ticaret yapan ve kendi kendilerini yöneten büyük sömürgeler çıkacak.[44]

Emperyalizmin ideologlarından Senatör Beveridge, 1898'de yaptığı bir başka konuşmada da baklayı ağzından çıkarıyor, seçmenlerin ağzına bal da çalıyor bu arada:

> Ama bugün tüketebildiğimizden fazlasını üretiyoruz. Bugün kullanabileceğimizden daha fazlasını yapıyoruz. Bugün endüstriyel toplumumuz bir izdiham yaşıyor; mevcut işten fazla işçi var; yapılan yatırımdan çok sermaye var. Daha çok paraya ihtiyacımız yok; daha fazla dolaşıma, daha çok istihdama ihtiyacımız var. Dolayısıyla, ürettiklerimiz için yeni pazarlar, sermayemiz için yeni alanlar, işçilerimiz için yeni iş bulmalıyız. ... [Yeni toprakları işgal etmek] ülkedeki her çalışan insan için yeni istihdam ve daha iyi ücret demektir. Her kilo buğday ya da mısır için, her kilo tereyağı ya da et için, bu ülkenin çiftçilerinin yetiştirdiği her şey için daha yüksek fiyat demektir. Ülkede paslanmış ve düşkün sermaye için faal, güçlü, yapıcı yatırım demektir. ... Ah! Ticaretimiz geliştikçe, Cumhuriyet'in silahlarıyla korunacak hürriyet bayrağı –ticareti bütün insanlığa taşıyarak– dünyayı ve okyanusları dolaşacak.[45]

Böyle durumlarda, Tanrı'yı da işin içine katmak gerekmektedir elbette. Yukarıda hayatın gerçeklerini fütursuzca dile getiren Senatör Beveridge, iki yıl sonra şimdi de ideolojik kılıfı hazırlıyor ve işleri yumuşatıyor, Tanrı'nın inayetine ve iradesine sığınıyor, 9 Ocak 1900'de Senato'da yaptığı bir konuşmada:

> Tanrı bin yıldır dili İngilizce olan, Teutonik halkları kibirlensin, sünepece kendini düşünsün ve kendi kendine hayranlık duysun diye hazırlamıyor. Hayır. O, kargaşanın hüküm sürdüğü yere düzen getirelim diye bizi yeryüzünün en üstün yöneticileri yaptı. ... ve bütün ırklarımız içinde Amerikan halkına işaret etti, dünyanın yeni baştan yaratılmasına önderlik edecek kendi seçilmiş halkı olarak. Bu Amerika'nın ilahî misyonudur ve bizim için bir insan açısından mümkün olan bütün kazançları, bütün şanı ve bütün mutluluğu barındırmaktadır. ... Efendimizin yargısı üzerimizdedir: "Siz az şeylere iman ettiniz; sizi çok şeylerin hâkimi yapacağım."[46]

İdeolojik gerekçeler, çirkin gerçeklerin üzerini örtmek için bir şal olarak kullanılmalıdır elbette.

Irkın üstünlüğü, dinsel çağrışımlar, özgürlük ve medeniyet demagojisi, şarlatanların elindeki etkili kılıflardır. İşte bir misyoner derneğinin sekreteri olan Josiah Strong'un "Bizim Ülkemiz" *(Our Country)* adlı kitabında yazdıklarıyla, 1885 yılından bir örnek:

> Geçim kaynakları üzerindeki nüfus baskısının, burada olduğu kadar Avrupa ve Asya'da da hissedileceği zaman yaklaşmaktadır. İşte o zaman dünya tarihinin yeni bir aşamasına girilecektir; Anglosaksonların üzerinde eğitildiği, ırkların nihai rekabeti ... O zaman, eşi görülmemiş bir enerjiye sahip olan bu ırk –umalım ki, en geniş özgürlük, en saf Hıristiyanlık, en yüce uygarlığın temsilcisi– nüfus üstünlüğü ve ardındaki zenginliğin gücüyle birlikte, kendi kurumlarını insanlığa kabul ettirme hesabıyla geliştirmiş olduğu özel saldırgan nitelikleriyle bütün dünyaya yayılacaktır. ... Ve kimse bu ırklar arası rekabetin sonucunun "en güçlünün kazanması" (*survival of the fittest*) olacağından şüphe edebilir mi?[47]

Öyle ya, "Ne ulu bir birleşme: en yüksek ırk, en üstün uygarlık, en kalabalık nüfus, en büyük zenginlik–işte imparatorluk için en büyük maddi

dayanak!”[48]

Strong kitabında, Anglosakson ırkın iki temel özelliğini de şöyle anlatıyor:

> Anglosaksonların en çarpıcı özelliklerinden biri para kazanma gücüdür. ... Bir başkasıysa, sömürgeleştirme güdüsü ya da yeteneği diyebileceğimiz şeydir.[49]

1898 yılındaki *Washington Post* gazetesinin bir başyazısı ise, baklayı ağzından çıkarıyordu: “Ormanda kanın tadı gibi insanların ağzında da imparatorluğun tadı var.”[50]

3. Militarizm

Yukarıdaki bir alıntıda “özellikle saldırgan nitelikler”in geliştirilmesinden söz ediliyordu. Düşüncede ve kurumsallaşmada militarizmin serpilmesi, emperyalist saldırganlığın kuşkusuz ayrılmaz bir parçasını oluşturmak zorundadır. “İmparatorluk tadıyla kan tadı” arasında organik bağlar mevcuttur elbette. Bunun hikâyesi, modern Amerikan militarizminin, yani tekelci kapitalizmin dinamiklerinden doğan emperyalist şiddetin öyküsüdür aynı zamanda.

İç Savaş’a kadar Amerika’da gelişmiş merkezî bir otorite ve Ordu’dan söz edilemez. Silahlı Kuvvetler, esas olarak eyaletlerin ve federal hükümetin milis güçlerinden oluşuyor, bir tür “silahlanmış yurttaş” temeli üzerinden ihtiyaç doğdukça, sivil hayattan gelenlerce oluşturulan bir Ordu yapılanması ortaya çıkıyordu. İç Savaş’tan önce Amerika’nın düzenli ordusu sadece 26 bin kişiden oluşmaktaydı. Merkezî bir ordu gücü ve bürokrasinin olmayışı, ilk bakışta, Amerika’da “militarizm geleneği”nin, en azından Birinci Dünya Savaşı’na kadar var olmadığı kanısını oluşturmaktaysa da bu doğru değildir.

Her şeyden önce, Amerikan yaşam biçimi, silah kültü, vahşi orman yasalarının egemenliğindeki ekonominin kargaşaları, isyanlar, Kızılderili katliamları, köle ticareti, kıtasal genişlemenin şiddetle iç içe geçmiş dinamikleri ve Güney Amerika ile Karayipler’deki hegemonya

uygulamaları, militarist şiddetle örülmüş bir yapıya, tarihe ve geleneklere işaret etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artık ABD'nin bir "askerî klik" tarafından yönetildiğine inanan ünlü sosyolog C. Wright Mills, şu bilgileri de veriyor ve paradoksa dikkat çekiyor:

> Birleşik Devletler'in tarihi bir tüm olarak ele alındığında, çok ilginç ve şaşırtıcı bir durumla karşılaşılmaktadır: Bir yandan hiçbir zaman militarist bir ulus olmadığımız söylenirken, diğer yandan da Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra General Washington'un ün kazanıp başkanlığa getirildiği; bazı subayların ... askerî bir konsey kurmayı ve Amerika'nın askerî bir krallık olmasını istedikleri görülmüştür.

O zamanlar da General Jackson, General Harrison ve General Taylor'un siyasi başarılarında bu askerlerin Meksika'ya karşı açılan savaşta kazandıkları zaferlerin etkisi olmuştur. ... İç Savaş'ın etkisiyle, ekonomik çıkar çevrelerince uygun bir kişi olarak görülen General Grant, başkanlığa getirilmiştir. General Grant'dan McKinley'e kadar, Cleveland ve Arthur dışında, tüm başkanlar, İç Savaş'a katılan askerler arasından çıkmışlardır. ... Kısacası, Birleşik Devletler başkanlığına getirilen otuz üç kişiden [kitabın yayın tarihi 1956 yılıdır. –*H.G*] yarıya yakınının askerlikten gelme kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bunların altısının kariyerden subay, dokuzunun ise general olduğu bilinmektedir.[51]

Kritik değişkenler olsalar da, elbette militarizmi sadece ordu kurumunun genişliği ve etkisiyle ya da askerlerin politik görevleriyle açıklayamayız. Savaşçı, fetihçi, militarist değerlere bağlı bir başkanın "sivil" olması ya da saldırganlığı içselleştirmiş, savaşı bir yaşam biçimi yapmış, hayatın normal koşullarında şiddetin üstün bir yer tuttuğu, geleneklerde ve tarihin konturlarında şiddetin başat yer edinmiş olduğu bir ülkede sivil iktidarların varlığı ne fark edebilir ki? Pek çok yerde olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nde de militarizmin varlığını böyle bir geniş perspektiften bakarak ele almak gerekmektedir. O zaman görülecektir ki, militarizm, Amerikan varlığının kalıcı ve başat ögelerinden başlıcasını oluşturmaktadır. 1942 yılında Profesör Quincy Wright'ın belirttiği gibi, o zamana kadarki bütün tarihinde sadece yirmi yılını bir yerlerde askerî operasyon yapmaksızın geçirmiş bir ülkeden söz ediyoruz.[52] Böyle bir ülkeye

“militarizmle yoğrulmuş” demekten başka bir sıfat bulunabilir mi? Bu alıntıdan hareket eden Harry Magdoff ise, hesaplamayı 1970 yılına getiriyor ve Amerika’nın her bir yılık “barış” dönemine karşılık ortalama üç yıl savaş ve çatışma yaşadığını ortaya koyuyor.[53] Üstelik Magdoff’un bu hesabında askerî gücün doğrudan çatışmalar dışındaki kullanımı da yer almıyor. Askerî diktatörlüklerin desteklenmesi, savaşların tetikçilere yaptırılması, askerî yardımlar yoluyla işbirlikçi ordular beslenmesi, istihbarat örgütlerinin şiddet uygulamaları, kitlesel kırım kışkırtmaları ve benzeri militarist eylemler de bu hesapta yok.

İç Savaş’tan sonra Amerikan ordusu da büyümeye başladı, silahlanma harcamaları arttırıldı. Tekellerin gelişmesiyle ortaya çıkan emperyalist saldırganlık, her şeyden önce güçlü bir donanmaya ihtiyaç duyuyordu. 1890 yılında Alfred T. Mahan ünlü kitabını yayımladı: “Deniz Gücünün Tarihe Etkisi” (*The Influence of Sea Power Upon History*). Ardından 1897’de “Amerika’nın Deniz Gücü’ndeki Çıkarları” (*The Interest of America in Sea Power*) yayınlandı. Mahan gibi donanmanın geliştirilmesini savunanlar, deniz gücüne artık klasik savunma işlevleri açısından değil, emperyalist rekabette yer almak, sömürgeler elde etmek, başka ülkeleri bağımlı hâle getirerek avantajlı konuma geçmek için, kısacası emperyalist saldırganlığın bir aracı olarak, özel önem verilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Böylece donanma harcamaları 1890’da toplam federal harcamaların yüzde 6,9’una ulaştı ve on beşe sene içinde de bu oran yüzde 19’a çıktı.[54]

D. İlk Emperyalist Hamle: İspanya’yla Savaş

1898 yılında, uzun zamandır büyük tekeller, para babaları ve onların emrindeki politikacılarca propagandası, hesabı, kışkırtması yapılarak beklenen an, Küba’daki bir ulusalcı isyanın yarattığı bahaneyle geldi çattı. Küba’da, İspanyol sömürgeciliğine karşı, Amerikalı plantasyon sahiplerince de alttan alta desteklenen isyan Amerika’da büyük yankı yaptı ve halkın çoğunluğunca sempatiyle karşılandı. Bu popüler destekten de yararlanan emperyalizm yanlıları, özellikle basın tekellerinin kışkırtmalarıyla da güçlenerek savaş emellerine ulaşmayı başardılar. İspanya’nın bütün geri adımlarına ve yumuşatma çabalarına karşın Kongre’den savaş kararı çıktı. Sonunda da ABD, zaten çöküş dönemini yaşayan İspanya’yı yenilgiye uğrattı. Bu arada Manila önlerinde İspanyol donanmasıyla savaş başlatıldı

ve bu alanda da kısa sürede İspanyolları yenilgiye uğratarak büyük bir zafer kazandılar.

Bu savaş, Meksika kışkırtmasının ardından, artık “bir Amerikan klasiği” sayılabilecek davranış kalıbını da yarattı. Önce, Amerika içinde, özellikle de Küba’da gözü olan çıkar odaklarının, bu arada da medya tekellerinin büyük kışkırtması yürürlüğe konuldu. Rivayet edilir ki, medya baronu Randolph Hearst, gazetesinin fotoğrafçısına, “Sen resimleri gönder, savaş da benden!” demiştir. Önce İspanyol sömürgecilerin Küba’daki ulusalcı ayaklanma nedeniyle uyguladığı bastırma harekâtının vahşeti, halka yapılan zulüm ABD’de Küba lehine bir kamuoyu yaratacak, savaş ve ilhak yanlıları da bunu kullanarak Amerikan müdahalesi için uygun zemin bulmuş olacaklardı. Amerika, mazlum bir halka özgürlük ve bağımsızlık götürecekti; bunun için gerekirse savaşı göze alacak, iyilik prensi olarak müdahalede bulunacaktı. Küba’da yatırımları, toprakları, plantasyonları, çıkarları bulunanlar, orada spekülasyon imkânları gören maceracılar, para simsarı misyonerler, silah tüccarları, maden işletmecileri dört bir koldan kışkırtmalarını geliştirmeye giriştiler. “Zavallı Küba halkı”nın acıları yürekleri yakan mizansenlerle sahneye konuyor, kamuoyu kıvama getiriliyordu. Bu arada belirtmek gerekir ki, Amerikalıların Küba’da milyonlarca dolarlık yatırımları söz konusuydu ve Kübalı yurtseverlerin çıkardığı tahvilleri satın almış pek çok banker vardı. 1896 seçimleriyle de tekeller ve bankerler politik iktidarı da tam olarak ele geçiriyor ve onların adamı McKinley başkan seçiliyordu. Böylece de, sermayenin yoğunlaşması ve merkezîleşmesiyle, başkanın şahsında politik erkin (yürütme gücünün) tek elde merkezîleşmesi, tencere-kapak gibi birleşiyor, emperyalist yöneliş için şartlar tam olarak olgunlaşmış oluyordu. Bir zamanlar köleliği savunmuş bankerlerle Güney’in büyük toprak ağalarının gerici ittifakı Kuzey’in sanayisine de sahip olarak emperyalizmin ekonomik altyapısını örüyor, Morgan-Rockefeller çetesi politik yönelişe de hâkim oluyordu.

1. Küba Kışkırtması

Ardından sıra İspanyolları kışkırtmaya ve savaş bahanesi bulmaya gelecekti. Önce, 9 Şubat’ta kışkırtıcı Hearst’ün gazetesi *New York Journal*, İspanya’nın Washington büyükelçisinin ABD başkanı hakkındaki olumsuz

görüşlerini yazdığı bir mektubu, “Amerika’ya Yapılmış Tarihteki En Büyük Hakaret” manşetiyle yayınladı. Elçinin bir İspanyol arkadaşına birkaç hafta önce yazdığı mektubu gizli bir el gazeteye ulaştırmıştı! Elçi hemen istifa etti ve İspanyollar özür dilediler ama “mektup hırsızlığı” işe yaramış, kamuoyu iyice kıvama getirilmişti.

Bu arada esrarengiz bir biçimde Amerikan Donanması’na ait Maine gemisi Havana açıklarına gönderildi. Bunu o zaman Senatör Mark Hanna “sırf eğlence için petrol kuyusuna kibrit çakma”ya benzetmiş, gemi komutanlarından birinin karısı da hükümeti “Üstü açık bir barut fıçısında yanan bir mum da gönderebilirdiniz,” diye eleştirmişti, yani kamuoyu büyük kışkırtmanın ayırdındaydı.[55] Birkaç gün sonra da, 15 Şubat 1898’de “Maine” gemisi Havana Limanı’nda büyük bir patlamayla battı ve 200’den fazla denizci öldü.[56] Ertesi gün, Pulitzer ve Hearst gibi savaş kışkırtıcısı zenginlerin gazetelerinde katliam haberleri manşetlerdeydi. Tabii hemen belirtmek gerekir ki, bu olaydan İspanyolların sorumlu olduğuna dair hiçbir kanıt ortada yoktur, yani gemiyi kimin batırdığı bilinmemektedir.[57] İspanyol hükümeti, hemen gerekli incelemelerin başlatılması yönünde elinden geleni yapmaya hazır olduğunu, hatta bu konuda uluslararası tahkimi de kabul edeceğini bildirdi. Zaten hükümet Küba Sorunu’na da barışçıl bir çözüm bulmaya çoktan hazırdı. O zaman İspanya’nın otonomi, bağımsızlık ve hatta adanın ABD’ye devri konusunda görüşmeler yapmaya hazır olduğu biliniyor. Bu önerinin yapıldığı gün İspanyol Kraliçesi ayrıca adada ateşkes de ilan etmişti.

Ne var ki, ABD savaş istiyordu, uzun zamandır bunun hazırlıklarını yapıyordu ve hem içeride hem de dışarıda istediği bahaneleri bulmuş, zemini hazırlamıştı.

İspanyolların barış girişimleri ve ateşkesinden yirmi gün sonra, Amerika savaş ilan etti ve İspanyollara saldırdı. Bu arada bir başka “tesadüf” daha oldu. Savaşın ilanından on gün kadar sonra, o sıralarda Küba’dan binlerce kilometre uzaklıktaki Manila Körfezi’nde bulunan Amerikan Donanması’na ait bir filo, oradaki İspanyol filosuna saldırdı ve imha etti. Bu savaşın bir sonucu olarak da Amerika, Filipinler’i, Porto Riko’yu, Guam’ı, Hawaii’yi işgal ve ilhak etti.

2. Filipinler'in İşgali

Oysa Filipinler'e girerken Amerika oradaki bağımsızlık yanlılarına yardım sözü vermişti. Ne var ki, Amerika'ya güvenen Filipin yurtseverlerini büyük bir düş kırıklığı bekliyordu; ABD, Filipinler'i ilhak etmeye karar vermişti! Başkan McKinley bunu Tanrı'nın isteği üzerine yaptığını söylüyordu; bu konuyu düşünüp dua ederken Tanrı ona, Filipinlilerin "kendi kendilerini yönetmeye yetenekli olmadıklarını" söyleyivermiş ve "onları eğitip, adam ederek Hıristiyanlaştırma" görevi de vermişti! Bu arada, "orayı, Doğu'daki ticari rakiplerimiz olan Almanya ya da Fransa'ya terk etmenin yanlış ve kötü iş olacağını" da kulağına fısıldayıvermişti. Evet, Hıristiyan Metodistlerin bir toplantısında başkan meseleyi böyle açıklamıştı. Bu arada, Filipinlilerin büyük çoğunluğunun zaten Hıristiyan olduklarını da unutmuştu.[58]

Filipinler'de yurtseverlerin kanı üzerinde kurulan bir egemenlik söz konusuydu artık. Üç yıl süren ve Filipinli yurtseverlerle halkına karşı vahşi şiddet uygulamalarından sonra ABD Filipinler'e de hâkim oldu. Bu, endüstriyel teknolojinin gücünün bütün haşmetiyle şiddete dönüştürülmesiyle ifade edilen "Amerikan Usulü Savaş"ın[59] da ilk örneklerindendi:

> Amerikan ateş gücü öylesine büyüktü ki Filipinlilerin bununla başa çıkması mümkün değildi. Daha ilk çarpışmada Pasig Nehri'nde Amiral Devwey'in 250 kiloluk bombaları Filipin teknelerinin üzerine yağmaya başladığında ölen Filipinlilerin vücutları öyle yükseklere fırlıyordu ki, Amerikalılar bunları yakalıyor ve siper olarak kullanıyordu. Bir İngiliz gözlemci, "Bu savaş değil, basbayağı bir katliam, canice bir kasaplık," diyordu ama yanılıyordu; bu, bir savaştı![60]

Hem de ne savaş!

Amerikan ordusundan bir subay, Waller, General Jacob Smith'ten bir emir alır: "Esir istemiyorum. Öldürüp yakmanızı istiyorum ve ne kadar çok öldürür, ne kadar çok yakarsanız beni o kadar memnun edersiniz. ... Eli silah tutan herkesin öldürülmesini istiyorum." Bunun üzerine Waller, "yaş sınırı"nı öğrenmek ister. Generalin yanıtı vahşeti anlatmaya yeterlidir: "On yaş!"[61]

Filipinlerdeki direniş uzun sürdü ve orada büyük katliamlar gerçekleştirildi; kadın, yaşlı, çocuk binlerce insan öldürüldü, kentler yakıldı, Filipinler halkı konsantrasyon kamplarında “pasifikasyon”a tabi tutuldular, halk ve yurtseverler korkunç işkencelerle sorgu seanslarına alındılar.

Filipinler’in işgal ve ilhakına ilişkin, o zamanki Amerikan düşüncesini bir Amerikalı profesör şöyle özetliyor:

> Filipinliler bağımsız uygarlık yönünde hiçbir yetenek göstermeyen bir ırktandır, yakın bir gelecekte de gösteremeyecekleri söylenebilir; fakat zekice yürütülen bir Amerikan egemenliği altında daha önce düşlerinde bile göremedikleri yararlara kavuşacaklardır ve bundan sevinç duymayacak olurlarsa, bu onların yetersizliklerinin yeni bir kanıtı sayılacaktır.[62]

Başkan McKinley de işgal amacını “iyi niyetli asimilasyon” olarak açıklıyordu bir konuşmasında.[63] Ona göre, asıl kötü niyetli ve “nankör” olan Filipinli yurtseverlerdi:

> Başkan McKinley, Filipinlilere karşı savaşı, onları kurtarılmışlar rolüne boyun eğmemekle suçlayarak meşrulaştırmaktaydı: ‘Kurtarılanlar kurtarıcılara silah sıkarken, özgürlük getirenlerin özgürleştirdiklerinin önüne hürriyet ve yönetime ilişkin önemli sorunları getirmesi uygun değildir.’ McKinley’e göre özgürleştirilmek, kendi kendini yönetmek için talepte bulunmak değil ... kurtarılmış olmaya boyun eğmek idi.[64]

Aksi halde, nankörlere, şükran duygularını geliştirmek için şiddet kullanmaya devam edilmelidir! Filipinler’e, ancak 1946’da “bağımsızlık” verilecekti. Bundan sonrası işbirlikçilerin egemenliğindeki “Cici Filipin Demokrasisi”ne bırakılacaktı.

3. Küba’nın Sömürgeleştirilmesi

Küba’nın durumu daha da ilginçtir. Kübalılara özgürlük götürmek için adayı işgal eden ABD, sonunda Küba’nın anayasasını yazar ve hükümleri yazan Senatör’ün adından esinlenerek “Platt Değişiklikleri” diye

adlandırılan birtakım anayasal hükümlerle, Küba'nın dış ilişkileri üzerinde denetim hakkı, "Küba'nın bağımsızlığını ve can ve mal emniyetini korumak üzere" adaya müdahale etme hakkını elde eder ve bugün de hâlâ kullandığı Guantanamo bölgesini 1903'te ilhak ederek Küba'ya "bağımsızlık" verir. Bu arada kömür yataklarını işletme ayrıcalığını da kendine ayırır. Florida kıyılarından 90 mil uzaklıktaki bu Ada daha sonraları, çörekleri ve pastaları her sabah Miami'den taze olarak getirilen Yanki milyonerlerin, havuz kenarlarında Kübalı çocuk ve kızlara bozuk paralar atıp kapıştırarak eğlendikleri bir sefahat alanına dönüştü. Kübalı diktatörler de adada onlar adına "kanun ve nizam hâkimiyeti" sağlamakla görevlendirildiler. Adanın makus talihinin yenilmesi için de Castro beklenecekti...

ABD, Küba'yı 1902 yılına kadar İşgal Birlikleri Komutanı Leonard Wood'u Askerî Vali atayarak elinde tuttu ve ülkeyi fiilî sömürge yapan Platt Değişiklikleri kabul edildikten sonra işgale son verdi. 1906 yılında Amerikan sömürü ve baskısına karşı bir isyan çıkınca da "hakkı"nı kullandı ve "yasal" olarak müdahale etti Küba'ya. Daha sonra, 1912 yılında da, siyahlara uygulanan ırkçılığa karşı oluşan bir protesto hareketini bastırmak üzere adaya yeniden müdahale etti.

Aslında, "Küba'ya 1903'te dayatılan Platt Değişiklikleri, duruma göre bütün Karayip devletlerine ilişkin politikalara uygulanacak bir norm işlevi gördü. ... Platt Değişikliği yasal bir müdahale hakkını sadece Küba'ya ilişkin olarak yarattı ama öteki Karayip devletlerine yönelik davranışlara da içkindi. ... Bir başka ifadeyle, Platt Değişikliği, Monroe Doktrini'ne ilişkin bir özel ayrıntılar yasasıdır."[65]

4. Yeni Dönemin Karakteri

Bu dönemde, ABD egemenlik sistemindeki son anti-emperyalist kaleler de yıkılıyordu:

> Birleşik Devletler'de, 1898'de, İspanya'ya karşı açılan emperyalist savaş, anti-emperyalistlerin, burjuva demokrasisinin son mohikanlarının muhalefetini uyarmış oldu; bunlar, bu savaşı "caniyane" olmakla nitelendiriyorlar; yabancı toprakların ilhakını anayasaya aykırı buluyorlar, Filipin yerlilerinin önderi Aguinaldo'ya

> reva görülen işlemi “şoven yasa tanımazlığı” diye tanımlıyorlar (Amerikalılar, Aguinaldo’ya, önce ülkesinin bağımsızlığa kavuşacağı konusunda söz vermişler, ama sonra oraya asker çıkartıp, ilhak etmişlerdi); Lincoln’un sözlerini yineliyorlardı: “Bir beyaz kendi kendini yönetiyorsa, burada bir kendini yönetme vardır; ama bir beyaz hem kendini hem de başkalarını yönetiyorsa bu artık bir kendini yönetme değil, zorbalıktır.” Ancak, bu eleştirileri, büyük ölçekli kapitalizmin ve gelişiminin doğurduğu güçlere katılmaktan kaçınırken emperyalizmle tröstler arasında ve dolayısıyla emperyalizmle kapitalizmin temelleri arasında bulunan çözülmez bağları görmekten de kaçındığı sürece, “masum bir dilek” olarak kalacaktır.[66]

İşçi sınıfı ise, tröstlerin işbirlikçisi sarı sendikacıların önderliğinde, etkin bir anti-emperyalist toplumsal zemin oluşturma imkânı hiç bulamadı.

Bu noktada, ABD’deki resmî tarih ve bilime bir örnek olarak, ünlü Harvard Üniversitesi’nin tanınmış profesörlerinden Ernest R. May’ın bütün bu işgal ve ilhaklara ilişkin yorumuna bakmak, bilimin aydınlığının resmî ideolojinin emrinde nasıl karanlığa dönüştürüldüğünü anlamak bakımından yararlı olabilir. Profesör şöyle diyor:

> 1898’de Amerika bu kez, toprak kazanmak için değil, fakat halkın bağımsızlıkçı Küba devrimine olan sempatisine engel olamadığı için İspanya’yla savaşa girdi. Neredeyse bir kaza sonucu olarak da, bu savaştan Porto Riko ve Filipinler’in sahibi olarak çıktı.[67]

Bu dönemin “dış politikasını Meksika ve Kızılderili savaşlarından ayıran temel özellik, Amerikan tarihinde başka bir dönemin sonucu olması ve bütünüyle farklı toplumsal baskılara yanıt teşkil etmesidir. Yeni dış politika, ülkedeki hâkim ekonomik güç olarak Birleşik Devletler hükümeti üzerinde son derece güçlü etkide bulunan büyük endüstriyel ve mali şirketlerin yükselişiyle bağlantılıdır. İspanyol-Amerikan savaşıyla Aguinaldo’yu ve Filipinli asileri bastırma savaşı, bu etkinin sonuçları nedeniyle yabancılara karşı yapılan ilk savaşlardı; modern holding Amerikası’nın ilk savaşları.”[68] Böylece emperyalist Cumhuriyet, Samoa’da, Küba’da ve Filipinler’de elde ettiği üslerle, Karayipler’i bir Amerikan gölüne dönüştürüp Güney Amerika’ya ve Pasifik’ten de Asya’ya uzanma

imkânlarına kavuşmuş oluyordu. Karayipler ayrıca önemliydi, çünkü orada büyük ticari ve mali çıkarlar söz konusuydu, Amerikalı zenginlerin bölge ülkelerinde geniş arazileri vardı. Tüccarlar, spekülatörler, toprak sahipleri, maceracı girişimciler burada hüküm sürmek istiyor, elbette hükümetleri de yönlendiriyorlardı. Emperyalizmin tatlı kârları herkes için çok önemliydi. O kadar ki, emperyalizme karşı çıkan Mark Twain bile ondan bir yarar umuyordu. Twain'e göre, Hawaii'de şeker yetiştirmek çok daha kârlıydı. Bunun nedeni, Hawaii'deki şeker plantasyonlarında çalıştırılan "Kanaka kadın ve erkekleri"nin "özgür" emeğinin ucuz olmasıydı: "Her işçi için ödenen para yılda 100 dolar ki, bu, [Amerika'daki köle] bir zencinin yiyecek, giyim ve sağlık masraflarına zamanında harcanan meblağa eşit ama emeği [köleyi] satın almak için 500 ya da 1000 dolar ön ödeme de yok." Böylece Twain, ABD'de yitirilen köle emeği yerine Hawaiili "özgür" ücretli kölelerin emeğinden yararlanmayı öğütlüyordu.[69]

Tabii bunun için de, her şeyden önce, Hawaii'nin kapitalizme uyarlanması gerekiyordu. Kapitalizmin, sömürgeleştirdiği topraklardaki toplumları kapitalist ilişkilere göre biçimlendirmesinin ve geleneksel toplumsal yapıları yıkarak yeniden biçimlendirmesinin örneklerinden biri de Hawaii'de yaşandı. Burada önce şeker plantasyonlarına dayalı bir ekonomik yapılanma gerçekleştirildi. "Feodal" topraklar parçalanıp özelleştirildi ve tabii aslan payını yabancılar kaptı. Böylece kapitalist uygarlığın "iş, çalışma, özel mülkiyet" kavramları ihraç edilerek dayatılmış oldu ve bu bir ilerleme, uygarlaşma olarak tanıtıldı. Bu süreç içinde geleneksel değerler, kültürel normlar, aile ilişkileri tümüyle tasfiye edildi, "modernleştirildi." Ülkenin demografik yapısı da, yeni mikroplar ve beyaz insan istilasıyla büyük değişime uğradı. Çin'den bile toprak işçileri getirtildi. Sonunda da, kısa sürede Hawaii'nin yerli halkı büyük oranda mülksüzleştirilip köleliğe, yoksulluğa, yoksunluk ve geriliğe mahkûm edilmiş oldu. Zamanla da, "kendiliğinden" bir etnik temizlik yerli halkı büyük ölçüde yok etti. Daha 1878'de Amerikan Donanması, Pearl Harbor limanını ele geçirmişti. 1893'te büyük ekonomik bunalım ülkeyi sarsarken, bugün hâlâ ananas ve öteki meyve konserveleriyle ünlü Dole şirketi de Hawaii'yi bütünüyle ele geçirmiş durumdaydı. Bunlar ve öteki şeker plantasyonlarının sahipleri darbeyle önce orada bir sahte bağımsızlık ilan ettiler ve ardından da 1898'de "ilhak" gerçekleştirildi.

E. İçeride Ekonomik Kriz ve Emekçi Mücadelesi

Tekelci finans kapitalin kesin egemenliği altındaki ABD tablosunu, saldırgan dış politikayla birlikte, bir anlamda onun da kökenini oluşturan ciddi ekonomik krizler ve emekçi mücadeleleri tamamlıyordu.

Kentlerdeki emekçiler feci durumdaydılar. O dönemde muazzam zenginlik tablosunun gerisinde, milyonlarca emekçinin içler acısı sefaleti yatmaktaydı. Özellikle yeni gelen göçmenler bir yandan kapitalistlerin rezerv iş gücü ordusunu oluşturarak çalışanların baskı altına alınması için kullanılıyor, bir yandan da bilgisizlik, korku, yoksulluk gibi nedenlerle korkunç koşullara mahkûm ediliyorlardı. Sonra da, modern köleler olarak insanlık dışı şartlar altında çalıştırılıyorlardı. İnsanlar gecekondularda son derece sağlıksız koşullarda yaşıyor, doğru dürüst beslenemeden haftada altın gün 10-12 saat çalışıyorlardı. İşçiler örgütsüzdüler ve yasalar, polis, ordu, milisler, özel koruma görevlileri, detektiflik ajansları ve mahkemeler önlerindeki aşılmaz engellerdiler. Hayatlarında et yüzü görmemiş çocuklar insafsızca uzun saatler çalıştırılıyor, şikâyet eden emekçiler hemen şiddetle bastırılıyorlardı. Toplumun tanrıları, “bir gecede milyoner olmasını becermiş akıllı insanlar”dı, “Amerikan Düşü”nü gerçekleştiremeyenler, aptal, yeteneksiz ya da tembel olduklarına inandırılmışlardı. “İnsanın insanın kurdu” ve para kazanmanın her yolunun mübah olduğu acımasız bir kapitalizm vahşeti, pazar ve para fetişizmi söz konusuydu. Kanlı sömürü, spekülasyon, fırsatçılık, paraya tapan bencillik, ihtiras, görmemişlik ve insani değerlerin tahribi, “Fırsatlar Ülkesi”nin sunduğu “avantajlar ve olanaklardı,” yararlanmasını bilene. Sosyal Darwinizm’in yasaları, geride kalan güçsüzlerin büyük balıklarca yutulmasının kaçınılmaz, gerekli, yararlı olduğunu söylüyordu.

Kırsal alanda da durum farklı değildi. İç Savaş’ı takip eden yıllarda uzun bir kriz, tarımı vurdu. İç Savaş’tan hemen sonra bir bushel buğday 1.45 dolar ederken fiyat 1897’de 49 cente düşmüştü. Aynı biçimde 1869’da 75 cent eden mısır 1889 yılına gelindiğinde ancak 28 cente satılabiliyordu. Borçlar, düşük fiyatlar, ağır nakliye masrafları ve faizler küçük çiftçilere ve tarım emekçilerine ağır darbeler indirmekteydi. Demiryolları şirketleri, küçük çiftçileri vuran taşıma ücretleriyle, bankerler de faiz ve ipoteklerle tekellerin hükmünü icra ediyordu. Tarım kesimi, içine düştüğü durumdan kurtulmak için mücadeleye kalktığındaysa, karşısında yargıyı,

parlamentoyu, tekellerin partilerini, güvenlik güçlerini ve hükümetleri buluyordu.[70] Bunalan bu kesimlerin kurduğu Halk Partisi'nin 1892 yılındaki kongresi ülkenin durumunu şöyle özetliyordu:

> Ahlaki, politik ve maddi anlamda yıkımın eşiğine gelmiş bir toplumun ortasında bulunuyoruz. Yozlaşma, oy sandığını, eyalet meclislerini, Kongre'yi egemenliği altına aldı, yargıçların cüppelerine kadar geldi. İnsanlar demoralize durumda. ... Gazeteler ilanlarla destekleniyor veya doğrudan parayla satın alınıyor; kamuoyunun sesi çıkmıyor; sanayi bitkin; evlerimiz ipotek altında; emek yoksul düşmüş durumda ve toprak kapitalistlerin elinde toplanıyor. ... Kent emekçilerine kendilerini korumak için örgütlenme hakkı tanınmıyor; yabancı ülkelerden getirilen zavallı emekçiler kentlerdeki işçilerin ücretlerini düşürüyor; uşak bir ordu işçileri vurmak için bekliyor. ... Milyonların çok zor koşullarda çalışarak ürettikleri, muazzam servetler yapmak için açıkça çalınıyor. ... Hükümetlerin adaletsizliklerinin aynı bereketli döl yatağından iki sınıf ürüyor: dilenciler ve milyonerler...[71]

Parti Platformu şöyle sesleniyordu:

> Zenginlikler onu yaratanlara aittir ve çalışandan karşılıksız alınan her dolar hırsızlıktır. "Çalışmayana ekmek de yok." Toprak ve kent emeğinin çıkarları aynıdır; düşmanları birdir. ... Toprak ve bütün doğal kaynaklar, halkın mirasıdır ve spekülasyon amacıyla tekel altına alınmamalıdır ve çiftçiler dışındakilere toprak mülkiyeti yasaklanmalıdır. ... Bu düzen içinde Amerikan emeğinin korunabileceği yanılsamasını kınıyoruz. ... Pinkerton sistemi olarak anılan büyük paralı asker ordusunun varlığını özgürlüğümüz için tehdit sayıyoruz ve lağvedilmesini talep ediyoruz; ve Plutokrasi'nin Federal polislerce desteklenen kiralık katillerince Wyoming topraklarının işgalini kınıyoruz. Herhangi bir özel şirkete herhangi bir teşvik verilmesine ya da ulusal yardım yapılmasına karşıyız.[72]

Parti hatiplerinden biri de iki yıl önce halka şöyle sesleniyordu:

> Ülkenin sahibi Wall Street'tir. Bu hükümet, halkın hükümeti, halk tarafından kurulan bir hükümet veya halk için bir hükümet değildir. Bu hükümet Wall Street'in hükümeti, Wall Street tarafından kurulan

> ve Wall Street için bir hükümettir. ... Yasalarımız, maskaralığı kaftanlara, dürüstlüğü paçavralara sarıp sarmalayan bir sistemin ürünüdür. ... Politikacılar aşırı üretimden dolayı sorunlar yaşadığımızı söylüyor; 10 bin küçük çocuk ABD'de her yıl açlıktan ölürken ve 100 bin tezgâhtar kız New York'ta bir parça ekmek için bedenlerini satmaya zorlanırken aşırı üretimden sorun doğduğunu söylüyorlar! ABD'de toplam servetleri 1 ve 1,5 milyar doların üzerinde olan 30 adam var. Çalışmak için iş arayan ise yarım milyon insan var. ... Para, toprak ve nakliye istiyoruz; ulusal bankaların tasfiye edilmesini ve doğrudan hükümetten borç alabilmek istiyoruz. Şu lanet olası ipotek sisteminin kaldırılmasını istiyoruz. ... Evlerimizi ve topraklarımızı gerekirse zor kullanarak savunacağız, hükümet bize olan borçlarını ödemedikçe biz de bu kan emici şirketlere borçlarımızı ödemeyeceğiz. Bıçak kemiğe dayandı, bugüne kadar iliğimizi sömüren paranın kanlı tüccarlarının haberi olsun![73]

Kapitalistler ve sermayenin siyasetteki temsilcileri, bir yandan fazla üretimden yakınır ve bu nedenle yabancı pazarların istilasını savunurken, yoksullar adına, o "fazla üretim"i gerçekleştiren ama ondan yararlanamayanlar adına sesler de yükseliyordu. Gazeteci Henry Lloyd, 1898 yılında yazdığı "Topluma Karşı Zenginlik" *(Wealth Against Commonwealth)* kitabında şöyle eleştiriyordu kapitalist anlayışı ve tekelleri:

> Emekçiler ve düşünürlerce binlerce kuşaktır zenginleştirilen dünya, ütopyalarda bile düşlenemeyecek ölçüde her insana bolluk verebilecek düzeyde bereketlendi. Ama, uygarlığımızın dallarında olgunlaşan bu bolluk ile ... açlık çeken insanlar arasına "tekelciler", konsorsiyumlar, tröstler, birlikler, "fazla üretim" çığlığıyla giriyorlar; her şeyden çok fazla var. Karanlıktaki aç ve üşüyen hemcinslerinden toprağın, denizin ve gökyüzünün nimetlerini sakınarak onlara çok fazla ışık, sıcaklık ve yiyecek olduğunu anlatıyorlar. Özel kârları için, halkın yaşamsal ihtiyaçlarını tüketmesini düzenleme yetkisini ve, insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda değil, bir avuç insanın kâr payı ihtirası için üretimi denetleme hakkını kendilerinde görüyorlar. Kömür tekeli çok fazla kömür olduğunu düşünüyor. Çok fazla demir var, çok fazla kereste, çok fazla un var. ... Çoğunluk hiçbir zaman herhangi bir şeyi yeterli

> ölçüde alabilme imkânına sahip olamadı, ama bu azınlık her şeyin satacak kadar fazlasına sahip.[74]

Bu yıllarda da umarsız göçmen işçilerle çocuklar en acımasızca sömürülenlerdi. Göçmenler ayrıca yaygın şiddet uygulamalarının da hedefiydiler. İşçi sınıfı, genel olarak büyük baskı altındaydı. Hak aramak isteyen işçiler şiddetle bastırılıyordu. Şiddet, sadece devletin güvenlik güçlerinden gelmiyordu. Şirketler, işçilere karşı özel ordular da kuruyorlardı. Örneğin 1890'larda işçilere saldıran paralı askerlere sahip Pinkerton Dedektif Şirketi, Amerikan ordusundan daha büyüktü.[75] Bu şirket, istihbarat ve şiddet kullanmada uzmandı. Pek çok şirketse, doğrudan kendi özel askerlerini işçilere karşı kullanıyordu. Eyaletlerin milisleri ya da federal askerler de gerekirse özel sektörün emrine amadeydi elbette.

Bir araştırmacı 1870-1900 arasındaki dönemi bir "topyekûn savaş" ve "terör" dönemi olarak tanımlıyor; işçi sınıfına karşı sermayenin ve devletinin terörü.[76] O dönemde yüzlerce kez askerler hükümet tarafından işçilerin üzerine gönderildi. Bölge milisleri, polisler ve özel silahlı güçlerin de saldırıları bu tabloya eklenince karşımıza gerçekten de sistematik kanlı bir terör uygulaması çıkmaktadır. Öldürülen, yaralanan, sakat bırakılan işçi sayısı binleri bulmakta, kara listelere alınarak hayatları karartılanlar kara şiddet tablosunu tamamlamaktadır. Bu saldırılar sonunda da iş yerleri işçiler için tam bir cehenneme dönüştürülmüş, emekçiler ruhlarını yitirmişlerdi.[77]

Aralık 1874-Haziran 1875 arasında Pennsylvania'nın doğusundaki antrasit kömür madenlerinde, korkunç çalışma koşullarına karşı bir grev yapıldı ve madencilerin sendikası bu süre içinde çökertildi. Bu uzun grevden birkaç ay önce, madenlerde çalışan Galli bir madenci, durumu anlatan şu mektubu yazmıştı:

> Bu ülkede bizler, para canlısı ve zalim patronlar tarafından üzerimize yüklenen yükler nedeniyle yerlerde sürünmek zorundayız. Yıllarca bizi ancak yaşatacak düşük ücretlerle çalışmak, şirketin yerel ticari ağı dışında geçmeyen kuponları kabullenmek ve başka yerlerden alabileceklerimize yüzde 25 fazla ödeyerek bütün ihtiyaçlarımızı onların dükkânlarından temin etmek zorunda bırakıldık ve bu arada ne olduğunu bilmediğimiz bir vergilenmeyle de kömürümüzün yarısına makbuzsuz el koydular.

Ayrıca, güçlerini göstermek için, bizi eyalet yasalarına aykırı olan bir kontrat imzalamaya zorladılar. Buna göre, çalışanlarla patronlar arasında bir anlaşmazlık çıktığında, işçi on gün içinde evini terk edecekti. Oysa, eyalet yasaları üç ay mühlet vermekteydi.

Ama bütün yıl boyunca hiç ses çıkarmadan bunları sineye çekmemiz, patronlarımızın açgözlülüğünü tatmine yetmedi, çünkü bu kış başında, kurbanına saldıran bir aslanın azgınlığıyla bizi yüzde 20 azalttılar, yüzde 10'a indirmekle tehdit ettiler ve 20 Mayıs 1874'e kadar emeğimizin karşılığında para almamayı taahhüt etmeye zorladılar.

Bu zorbalık ve baskı karşısında buna karşı ne yapabileceğimizi planlamak üzere bir işçi toplantısı düzenledik. Birkaç yıl önce hükümet tarafından tanınan ... Pennsylvania Ulusal Madenciler ve İşçiler Yardımlaşma Derneği'nin bir şubesini kurmaya karar verdik. ...

Ama şirket bir sendika kurduğumuzu duyunca, onu küçükken boğmak için çalışmaları durdurdu ve iki aydır bu böyle. İşe tekrar başlayabilmemiz için gerekli koşulları da duvara astılar. 1- Tioga ilçesindeki madenciler sendikasına ya da benzer bir örgüte üye misin? 2- Şayet üye değilsen, ileride böyle bir örgüte üye olmamayı taahhüt eder misin? 3- Üyeysen, üyeliğini bitirmeye ve ileride bir daha böyle bir örgüte üye olmamaya söz verir misin?

Hiçbirimizin bu koşulları kabul etmediğini anlayınca da ... evlerimizi on gün içinde boşaltmamızı ihtar ettiler; ve zamanı gelip de evlerimizi boşaltmayınca, bizi mahkemeye çağırarak ihtara neden uymadığımızı anlatmamızı istediler. Vücudu ve ruhuyla şirket tarafından satın alınmış zalim hâkim bizi dinlemedi bile ve aleyhimize karar verdi ve bizim bütün mahkeme masraflarını ödememize karar verdi. Böylece de, yüzlerce ve yüzlerce aile evlerini terk etmek, kar ve buzda yeni ev aramak zorunda kaldı. Yüzlerce erkek, kadın ve çocuğun, nereye gideceklerini bilmeden rahat evlerini bırakıp gitmelerini izlemek çok acı vericiydi. ...

Not: Bu şartlarda, ailemi Galler'e göndermenin daha iyi olacağını düşündüm. Sadece geminin hareket ettiğini öğrenebildim, daha fazlasını değil ve bu satırları okuyan olursa, onlar hakkında herhangi bir haber; öldüler mi, hayattalar mı, çok makbule geçer.[78]

1873’te yüz bine yakın demiryolu işçisinin ulusal çaptaki grevinde yüzden fazla işçi öldürüldü. Başka pek çok iş kolunda da grevler, boykotlar birbirini izledi. Her seferinde işverenler ve devlet işçilere karşı acımasızca şiddet kullandılar. Yüzlerce kez, askerler grevci işçilere saldırtıldı.

1875 yılında, yukarıda değindiğimiz gibi Pennsylvania’daki grevleri bastırılan ve sendikaları çökertilen çoğu İrlandalı göçmen işçilerin kurduğu bir örgütün (Molly Maguires) önayak olduğu maden işçileri sendikasının grevine işveren büyük bir saldırıyla karşılık verdi. Her zaman olduğu gibi resmî makamların, Gulf Coal Şirketi’nin silahlı grev kırıcılarının, özel dedektiflik kuruluşlarının personelinin şiddetinin yanı sıra provokatörler örgüte sızdılar ve büyük bir komplo hazırladılar. Tuzak başarıya ulaştı; örgüt ve sendika dağıtıldı, grev çökertildi. Yirmi işçi ise 1877 yılında asıldı. 1869 yılında Avondale’de, tek bir kazada, aralarında çocuk işçilerin de bulunduğu 110 madenci ölmüştü. Baba ve çocukların cesetleri birbirlerine sarılmış olarak bulunmuştu sonra. Bu kara yazgıya karşı yeni direniş tohumları da işte 1877’de asılan bu işçilerin kanlarıyla sulanmış oldu.

1877 yılının 26 Temmuz’undaysa, demiryolu işçilerinin ülkeyi saran ve sarsan bir grevinde, bir Kızılderili katliamından yeni dönmüş olan İkinci Milis Birliği, Chicago’daki bir viyadükte 30 işçiyi katletti. Bu grevlerin ülke çapında bastırılması sırasında düzinelerce işçi daha öldürülecekti.

Bu arada göçmen işçiler de büyük katliamlarla karşı karşıya kalıyorlardı. Ekonomik sıkıntıların da etkisiyle göçmenler toplumdan dışlanıyor, düşman belleniyor ve saldırılara uğruyorlardı.

1800’lü yılların ortalarında, İç Savaş’ta yitirilen genç nüfus ve demiryolları inşaatları nedeniyle iş gücü açığı ortaya çıkmıştı ve Çin’den “ucuz iş gücü” özellikle Kaliforniya’ya akın etmişti. Bu, giderek ırkçı bir tepkiyi de beraberinde getirdi. Pek çok kez “sarı tehlike”ye karşı ırkçı saldırılar ortaya çıktı. Bunların en vahşilerinden biri de 1871 yılında Los Angeles’te meydana gelen saldırıydı. Bir görgü tanığı, P. S. Dorney, daha sonra, Mart 1886’da *Overland Monthly* dergisinde yaşadıklarını kağıda dökecekti:

> 1854 yılındaki yıllık Valilik mesajı üzerine Eyalet Senatosu, “Çin belası” konusunda bir komisyon oluşturmuştu. ... Komisyon Raporu şöyle diyordu: “Çinliler eyaletin çıkarları karşısında yıkıcı

konumdadırlar ve barış açısından da tehlikelidirler. Onlar özgür insanlar olarak değil, efendilerinin kölesi ve paralı uşağı olarak buraya gelmektedirler. Sonucu kestirmek için allame olmaya gerek yok: Anlaşmazlıklar ortaya çıkacak ve kan akacaktır. Sonunda da, kanun yerine şiddet yoluyla bu nüfus eyaletten kovulacaktır."

Bu korkutucu öngörü zaten bir ölçüde doğrulanmıştı. Sitas'daki maden olaylarında akıtılan kanlar gelecek çatışmanın yollarını kızıla boyamıştı. ... [Saldırıların başladığı gün] saat 9 civarında ilk Çinli yakalandı. Baltalı adam, Çin Mahallesi'ni saran beyazların oluşturduğu kordondan çıkmaya çalışırken yakalanmıştı. Bir düzine pençe çullandı üzerine ve yüzlerce hançereden bağrışmalar yankılandı: "İp, bir ip! Tepeye! Tepeye!"

Bir adam ... yandaki dükkâna daldı ve elinde ... bir kangalla çıktı. ...

Bu sırada artık Çin Mahallesi tümüyle sarılmıştı, bir kuşatma altındaydı. ...

Saldırı tümüyle başlayınca Çinliler herhangi bir ateş ya da darbeyle karşılık vermediler; ama her giriş yönüne barikatlar kurdular ... ve ürkek bir sessizlikle başlarına gelecekleri beklemeye başladılar...

Çinlilerin durumu artık gerçekten feciydi. "Mahalle..." ortada bir avluya açılan tek katlı eski bir İspanyol eviydi. Martinez ve arkadaşları, ellerinde balta ve silahlar, kum ve asfaltla kaplanmış çatıda delikler açıyor ve oralardan aşağıdaki insancıklara saklandıkları yerlerde ateş açıyor veya onları odadan odaya kovalayarak çatıdakilerin kurşunlarından ölümün kesin olduğu açık avluya sürüyorlardı. ...

Aynı anda Los Angeles caddesinden gelen bir saldırıyla bu taraftaki kapılar zorlandı ve gerçek şeytani iş başladı. Çoğu ölümcül biçimde yaralanmış insanlar çekilip çıkartılıyor ve kafa üstü aşağıdaki yükseltilmiş kaldırıma fırlatılıyorlardı. En çaresiz olanların boyunlarına ip geçiriliyor, bağrış çağrış sesleri arasında acıdan kıvranan zavallılar yüzükoyun caddenin aşağısındaki asılma yerine sürükleniyorlardı. ... Bir çocuk bu şekilde mezbahalığa getirildi. 12 yaşından daha büyük değildi. Ülkeye geleli daha bir ay olmuştu ve hiç İngilizce bilmiyordu. Korkudan felç olmuş gibiydi;

gözleri bir noktaya takılmış gibiydi ve yüzü mavi beyaz olmuş ve sersemlemişti. Asıldı.

Çocuğun ardından bir Çinli doktor getirildi; çok yaşlı, iyi bilinen ve zengin olduğu söylenen. Sürekli İspanyolca ve İngilizce yalvarıyordu. ... Sonunda onu ölüme götürmekte olanlara rüşvet teklif etmeye çabaladı. Bin, 2 bin, 5 bin, 10 bin, 15 bin dolar! Ama boşuna. Asıldı ve 15 bin doları da uçuruldu. Öldürülen adamın sol işaret parmağında değerli bir elmas yüzük vardı, ama vücudu parçalandığında görüldü ki, sol işaret parmağı yerinden çıkartılmıştı ve parmakla yüzük yok olmuştu...

[Bir adam], tentesi darağacı vazifesi gören bir nalbant dükkânına getirildiğinde ... urgan bulamayan güruh çılgına dönmüş bir biçimde, "İp, daha fazla ip" diye her yana bağrışıyordu ki bu sırada, insanlık utansın, evli ve anne olan bir kadın kendi elbisesiyle insan kaplanları yatıştırmaya koştu. Bu kadın, dükkânın tam karşısında Los Angeles sokağında bir pansiyon işletiyordu.

[Dükkânın] tentesi sallanan ölülerle dolunca üstü örtülü çayır arabası türünden büyük bir vagon darağacı olarak kullanılmaya başlandı. [Kadının] elbisesinin kumaşından yapılmış iple uzun bir adam arabacının oturduğu yerden sallandırıldı. Adam uzun olduğundan parmak uçları az da olsa yere değiyor ve adam tam olarak asılamıyordu. ... "Yükselt, yükselt!" sesleri arasında adamı yerden iyice havalandırıp asma çabaları arasında ... mide bulandırıcı vahşetle adamın öldürülmesi ... bu sayfalarda yazmak için uygun değil. ...

Gece yarısı, şerif tarafından görevlendirilmiş adamlar 23 ölüyü asıldıkları yerlerden indirdiler. Hemen hemen hepsi bir ipin ucunda yerlerde sürüklenmişlerdi ve hepsi asılmadan önce silahla vurulmuş ya da bıçaklanmışlardı. Senatoca 1854'te öngörülmüş dramın tamamlanmış ilk perdesi işte böyleydi.[79]

1880'li yılların sonlarına doğru emekçilerin mücadelesi ve örgütlenmesi yoğunlaşmış, önemli aşamalar kaydetmişti. Bu arada özellikle sekiz saatlik iş günü için ciddi çabalar vardı. Yüz binlerce işçinin grevler, sokak gösterileri, protestolarla ayakta olduğu sırada ve gösterilerin özellikle de 1 Mayıs'ta doruğa ulaşmasının ardından, Birinci Enternasyonal'e (IWPA) bağlı Merkezî Emek Birliği'nin önderliğinde, 4 Mayıs 1886'da Chicago'da

bir miting düzenlendi. O sırada Chicago âdeta işgal edilmişti ve kentte tam bir polis terörü hüküm sürmekteydi. 3 Mayıs'ta işçilerin üzerine ateş açılmış ve dört grevci öldürülmüştü. Protesto mitingi bitmek ve işçiler alandan ayrılmak üzereyken meydanda bir bomba patladı, pek çok işçi ve polis öldü ve yaralandı. Polis de bu arada kalabalığa rastgele ateş açtı, yaralananlar ve ölenler oldu. Bu büyük kışkırtma eyleminin ardından sekiz işçi önderi, ki bunların yedisi o gün orada değillerdi, tutuklandı. “Sınıf Adaleti” sekiz masum işçi önderini, resmî makamlarca bilinen devrimci/anarşist görüşlerinden dolayı idama mahkûm etti. Bunlardan dördü; Albert Parsons, George Engel, August Spies ve Adolph Fischer idam edildi. Tutuklananlardan biri de Louis Lingg, hücresinde intihar etti.

Ölüme mahkûm edilen işçilerden August Spies, mahkemedeki sözlerine şöyle başladı:

> Bu mahkemeye seslenirken, bir sınıfın temsilcisi olarak bir başka sınıfın temsilcilerine konuşuyorum. Benzer bir olayda, bundan 500 yıl önce Venedikli Doge Faberi'nin mahkemedeki şu sözleriyle başlayacağım: “Benim savunmam sizin suçlanmanız; işlediğim iddia edilen suçlar tarihinizdir!”

Sözlerini ise, Spies şöyle bitirdi:

> Benimle bu kentin zenginliklerini yaratanların yaşadıkları yerlere geliniz. Hocking Vadisi'ndeki yarı aç madencilere gidin benimle. Monongahela Vadisi'nde ve bu ülkenin öteki pek çok maden bölgelerinde yaşayan paryalara bakın. ... Ve bana bu düzenin sürdürülmesini gerektirecek herhangi ahlaki bir ilkeye sahip olup olmadığınızı söyleyin. Ben diyorum ki, böyle bir düzenin sürdürülmesi suçtur, caniyanedir.
>
> [Böyle bir düzenin sürdürülmesi] fabrikalardaki kadın ve çocukların sistematik olarak yok edilmesinin sürdürülmesidir. Büyük kitlelerin aylak bırakılmasının ve aşağılanmasının sürdürülmesidir. Ölçüsüz safahatın, entelektüel ve cinsel fahişeliğin sürdürülmesidir. Bir yanda sefalet, yoksunluk ve köleliğin, öte yanda da nimetlerin tehlikeli birikiminin, tembelliğin, debdebenin ve zorbalığın sürdürülmesidir. Her biçimiyle kötülüğün sürdürülmesidir. Ve ... sınıf mücadelesinin, grevlerin, isyanların ve

> akan kanın sürdürülmesidir. Bu, sizin “düzen”inizdir baylar. Evet, böyle bir düzene sahip çıkmak size yakışıyor. Bu role tam olarak uygunsunuz. Sizi tebrik ediyorum![80]

Fedakâr işçi önderleri ölüme gönderilirken kararlı işçi sınıfı da sekiz saatlik iş günü mücadelesini büyük özverilerle sürdürdü. O zaman popüler olan bir işçi marşında sekiz saatlik iş günü özlemi şöyle masumane bir kararlılıkla dile getiriliyordu:

> *Güneş ışığını hissetmek istiyoruz ve çiçekleri koklamak,*
> *Biliyoruz, Tanrı da istedi, kararlıyız sekiz saatte,*
> *Tersaneden, atölyeden, fabrikadan gücümüzü topladık.*
>
> *Koro:*
> *Sekiz saat iş için, sekiz saat dinlenmek, sekiz saat ne istersek onun için*
> *Sekiz saat iş için, sekiz saat dinlenmek, sekiz saat ne istersek onun için.*
>
> *Hurra, hurra, hurra emek için, çünkü o gücüyle yükselecek*
> *Dünyayı bollukla donattı, ışıkla dolduracak.*
> *Hurra, hurra emek için, bütün güçlerini bir araya topluyor*
> *Ve Sekiz Saat şiarıyla zaferlere yürüyor...[81]*

İşçilerin mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs, işte sonunda büyük mücadele ve özverilerle, kahraman işçi önderlerinin kanı üzerinden İşçi sınıfına armağan edilmiş oldu.[82] Bir yıl sonra, 1887’de de, bir şeker plantasyonunda insanca bir yaşam için ücretlerine zam isteyenlerden 30 siyah işçi, milisler tarafından öldürüldü, iki sendikacı linç edildi.

1890 kışında bir kampa yapılan ordu saldırısında, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 300 Kızılderili öldürüldü.

1892 yılında Homestead, Pennsylvania’da Carnegie’nin çelik şirketine karşı bir grev başlatıldı. İşveren hemen sendikacılarla öncü işçileri işten attı. Ardından Pinkerton özel dedektiflik şirketinden yüzlerce silahlı personel

şehre geldi ve işçilere silahlı saldırıya geçti. İşçiler kendilerini savundular ve grev kırıcı güruhu teslim aldılar. Çatışmalarda dokuz işçi hayatını kaybetti. Silahlı özel dedektiflerin başarısızlığı üzerine binlerce milis, işçilerin üzerine gönderildi. Grevci işçiler tutuklanmaya başlandı. Sonunda grev kırıldı, sendika çökertildi, işçiler bütün önceki kazanımlarını yitirdiler.

1893'teki büyük ekonomik kriz, işçileri ve sendikacıları çok güç durumda bıraktı. Yoksulluğa ve işsizliğe mahkûm edilen ve şiddetle bastırılan emekçiler, yine de direnişlerini sürdürdüler.

Homestead Katliamı'ndan iki yıl sonra bu kez ünlü Pulman demiryolu şirketine karşı bir grev başlatıldı. Şirket, pek çok çalışanın işine son vermiş, kalanların ücretlerini büyük oranlarda düşürmüş, ama bu konularda sendikalarla görüşmeyi de reddetmişti. İşe yine askerler karıştı ve işçilere karşı zor kullanarak grevi kırdılar. Saldırıda otuzun üzerinde grevci işçi öldürüldü. Sendika Başkanı Eugene Debs tutuklandı ve hapse mahkûm edildi. Sendika da *(The American Railway Union)* bir daha belini doğrultamadı.

1897 yılında Pennsylvania Lattimer'de 19 madenci (çoğu sırtlarından) vurularak öldürüldü. 1898'de de Illinois'deki bir grev sırasında on dört madenci öldürüldü.

Bu yıllarda mahkemeler, sendikalara grev yasağı getiren kararlarla örgütlü işçi hareketini baltalıyorlardı. Bir grevle ilgili şirketler mahkemeye başvurduğunda, sermayenin yargı üzerindeki etkisiyle hâkimler işverenler lehine karar alıyorlardı. Amerikan Demiryolları Birliği Sendikası Başkanı Samuel Gompers'in 1894 yılında sermaye yanlısı bir yargıçla yaptığı polemik, aynı zamanda dönemin işçi sınıfının içinde yaşadığı koşulları ve onların düşmanlarının kimi düşüncelerini ortaya koyması bakımından da uzunca aktarmaya değer:

> [Diyorsunuz ki], "bugün, bir asır öncesindeki atalarıyla karşılaştırıldığında, kim daha zengin değildir? Buharlı gemi ve demiryolları, kahvaltı masasına Java ve Brezilya'dan kahve, Florida ve Kaliforniya'dan meyve ve ovalardan biftek getiriyor. Tezgahlar onu giysiyle donatıyor ve fabrikalar ona, dedelerinin en zengin çağdaşlarının bile kıskanacağı bir yaşam sunuyor. Sağlık ve gayretle o bir prens gibidir."

> Herhalde, geçtiğimiz yıl içinde analarının memelerinde açlıktan ölen bebekleri duymadınız. Mutlaka geçen kış Chicago Belediyesi önünde çıplak taşlar üzerinde geceler boyu yatan binlerce insan da dikkatinizden kaçmıştır. Binlerce dürüst kadın ve erkeğin, bu bolluk ülkesinin her bir yanında çınlayan ekmek çığlığını da duymamışsınızdır. ...
>
> Daha fazla kâr payı için yaygara koparak hisse sahiplerinin açgözlü hırsları nedeniyle kocaları ve babaları madenlerde boğulan ya da ezilen binlerce kadın ve çocuktan soruşturun. Ülkedeki işyerlerine, fabrikalara gidin. Binlerce işçinin içlerinde yaşamaya çabalamak zorunda bırakıldıkları modern kiralık kulübe ya da ahırları ziyaret edin. Sorun bakalım onlara, fatihlerin (şirketler) ödüllerinin (işçiler) yok olması ya da korunması umurlarında mı? İşçilerin, kendisinden bütün verim alınır alınmaz sokağa atılan bir makine gibi görülüp görülmediğini işverenlerden tahkik edin.
>
> Şimdiye dek maden ocaklarının, fabrikaların veya işyerlerinin havalandırılması veya güvenliği için yapılmış bütün yasaların örgütlü işçi sınıfının çabaları sonucunda çıkarılmış olduğunun farkında mısınız? Sendikaların, biraz daha büyüyene kadar fetihçilerin ödülü olmamaları için yedi yaşındaki çocuklara kanat gerdiğini biliyor musunuz?
>
> Siz, bayım, hangi hakla işçi örgütlerinin kanuni sınırlar içinde kalmadığını veya bu ülkenin yasal kurumlarına karşı bir tehlike oluşturduğunu varsayıyorsunuz?[83]

İşçi ve emekçilerin, göçmenlerin, yoksul çiftçilerin örgütlenme mücadelesi, sendikal eylemleri, direnişleri ve politik faaliyetleri, egemen sınıflarca her defasında acımasız bir şiddetle karşılandı. Emperyalist sermayenin nihai zaferini ilan eden 1896 seçimlerini kazanan McKinley tarafından Donanma Bakanlığı'na atanan ve sonra da başkan seçilip saldırgan politikaları yoğunlaştıran Theodore Roosevelt, yoksulların direniş ve örgütlü mücadelesine karşı egemenlerin genel tavrını bir gazeteciye şöyle değerlendiriyordu: "Halkımızın geniş bir kesimini hareketlendiren duygular, aynen Paris Komünü'nün bastırılması gibi ezilmeli; alacaksın on-on iki önderi, dayayacaksın duvara ve hepsini kurşuna dizeceksin!"[84]

Artık Amerika Birleşik Devletleri, Lenin'in büyük isabetle belirttiği gibi, "çamur ve lüks içinde yuvarlanan bir avuç küstah milyarderle her zaman yoksullukla boğuşan milyonlarca emekçiyi bir uçurum derinliğiyle birbirinden ayıran ilk ülkelerden biri" olmuştu.[85]

A. S. Wheelr'in Ekim 1886'da Boston Ticaret Kulübü'nde yaptığı konuşmada söyledikleri, dönemin egemenlerinin emeğe, halkın şikâyetlerine ve hayata bakışlarını özetliyor:

> Dünyada her zaman hoşnutsuzluk olmuştur ve herhalde olmaya devam edecektir. Ve bir ölçüdeki hoşnutsuzluk insani ilerleme için bir zorunluluktur. Şayet herkes var olan her şeyden memnun olursa, hiçbir ilerleme olmaz. İlerleme yolunda, insanın koşullarını düzeltme yolunda ve insanın kendisini daha iyi yapmada eyleme dönüşen hoşnutsuzluk karakterin asil bir parçasıdır ve buna sahip milletler uygarlıkta en büyük ilerlemeleri gerçekleştirmişlerdir. Ama bugün emekçi sınıfları dalgalandıran hoşnutsuzluk cehaletten kaynaklanmaktadır ve grev, boykot ve benzeri eylemlerle, işverenlere de zarar vermişlerdir ama en büyük zararları emekçilerin kendilerine vermişlerdir. Onlar ve aileleri bundan en çok çekenler olmuştur.[86]

III

20. Yüzyılda Amerikan Şiddeti

Finans kapitalin ve dev tekellerin emperyalist saldırganlığına Amerika Birleşik Devletleri belki Roosevelt'in dediği kadar basit tek bir yöntemle girmedi. İçeride, sonu onun söylediği türden şiddetli bastırma ve cinayetlerle de bitse, kullanılan yöntemler çok daha karmaşık ve çeşitliydi. Casusluktan düzmece mahkemelere, her çeşit provokasyondan doğrudan işlenen cinayetlere, grev kırıcılığından özel sektörün kolluk kuvvetlerinin şiddetine, kiralık katillerden özel dedektiflik şirketlerinin ordularının saldırılarına, holding medyasının manipülasyonlarından devletin polis ve asker gücünün operasyonlarına, sermayenin politika alanındaki demagoglarının zehirli ajitasyonlarından hükümetlerin bastırma harekâtlarına, faşist serserilerin azgınlıklarından kiralık tetikçilerin terörüne, sermayenin denemediği yöntem kalmamıştı. 19. yüzyılın sonunda, tekelci kapitalizmin emperyalist yöneliminde, Amerika Birleşik Devletleri, içeride ve dışarıda şiddet uygulamada ilk stajını böyle yaptı ve bu konuda yetkinleşerek 20. yüzyıla adımını attı.

A. Yeni Yüzyıla Girerken Ayırt Edici Özellikler

Bu noktada, Amerikan emperyalizminin kanlı yeni serüvenine geçmeden önce, "ABD kişiliği"ni belirleyen bazı etmenler üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.

1. Sömürgecilik Karşısında Irkçılık

Bunlardan birincisi, ABD'nin sömürgecilik olgusuyla olan ilişkisidir. Dünyanın sömürgeci güçlerce topraksal paylaşımının tamamlandığı ve yeniden paylaşım mücadelesinin başladığı bir dönemde, güçlenen taze emperyalist güç olarak ABD, doğrudan ilhaka dayalı bir sömürgecilik modelini yeğlememiştir. Kuşkusuz ABD, öteki emperyalistler gibi başkalarının topraklarına, emek ve kaynaklarına el koymuş, onları sömürmüş ve fiilen yönetmiştir ama klasik bir sömürge imparatorluğu da kurmamış, Kuzey Amerika kıtası dışında, işgal ettiği toprakları ilhak etmemiştir.

Bunun temel nedenini “Amerikan ırkçılığı”nda bulmak mümkündür. Bir yazar, çok doğru bir biçimde, Amerikan işgalciliğinin özünü, “nihai emperyalist istek olan sömürgeleştirilenlerden arındırılmış sömürge” düşü olarak yorumluyor.[1] İşte ABD’nin “sömürgeleştirilen halklardan arındırılmış” bir egemenlik sistemi yeğlemesinin temel nedeni, sadece özel “yükler” üstlenmeme arzusu değil, ırkçı dürtülerdir. Daha ilk dönemlerde, örneğin, “Aşikâr Yazgı” kavramının mucidi genişlemeci O’Sullivan dahi, aynı ırkçı dürtüyle, Meksika’nın bütünüyle ilhak edilmesine, mümkün görmesine rağmen karşıydı: “Genel Meksika kamuoyu, saflık ve zekâda bizim ulusal ortalamamızın önemli ölçüde altında kalacaktır.”[2] Dolayısıyla da, “geri bir ırk” toplumda ağırlık kazanacak, onu bozacaktır.

Daha sonra İspanya’yla savaşın ardından başta Filipinler olmak üzere Küba, Guam, Porto Riko gibi adaları işgal eden ABD’de, elde edilen ganimetlerin statüsü konusunda bir tartışma yaşandı. Bu tartışmalarda da, aynı biçimde yine ırkçı bakış ön plandaydı. Örneğin, Filipinler’in işgali ve yurtseverlerle halkın şiddetle bastırılmasıyla birlikte tartışılmaya başlayan “ilhak” sorununda bir Senatör, itirazını, Amerikan halkının “Asyatik melezler” ve “aşağı ırklar”la karışmasının olumsuzluklarına işaret ederek gerekçelendiriyor ve aynı zamanda beyaz işçilerin “günde bir tas pirinç ve sıçanla karnını doyurmaya alışık olanlar”la rekabet edemeyeceğini söylüyordu.[3] Kuşkusuz bu tartışmalarda, ABD’nin Avrupa tipi sömürgeciliğe karşı bir isyanla kurulmuş olmasının, dolayısıyla bu tür bir sömürgeciliğin Cumhuriyet’in ruhuna aykırı olduğu inancı da rol oynuyordu. Bunu aşacak yöntem, işgal edilen yerleri ABD’ye “eyalet” olarak bağlamaktı ki, bu da ırkçı mülahazalarla reddediliyordu. Örneğin, Missouri Senatörü G. G. Vest, “Filipinler’in ilhakına karşıyım çünkü bu, sonunda bu adaların halkını Amerikan vatandaşı yapacak ve bu biçimde ilhak edilen toprakların da eyalet olarak birliğe alınmasını gerektirecektir. Bir başka yarıkürede yedi bin mil uzaklıktaki iki bin adada yaşayan yarı uygar, korsan ruhlu, pislik içindeki insanlara Amerikan vatandaşlığı vermek ve bu kumaştan bir ‘Birlik Durumu’ yaratmak o kadar saçma ve savunulamaz ki, yayılmacılar, kendilerine İngiltere Kralı tarafından aynısı uygulanmak istenince Amerikan kolonilerinin isyan ettikleri Avrupa sömürge sistemini desteklemek durumunda kalıyorlar,” diye yazıyordu.[4] W. Reid ise, ilhaka, “putperest cehalet ve yamyamlık sınırındakilerle yüzyılların uygarlık, eğitim ve kendi kendini yönetme gelişiminin en iyi

ürünleri”nin ve “sarı, siyah, beyaz ve melez”lerin karışımına karşı olduğundan itiraz ettiğini yazıyordu.[5]

Özünde tartışılan konu, o zamanlar ortaya konduğu biçimiyle, “Anayasa’nın bayrağı izleyip izlemeyeceği”ydi. Bir başka ifadeyle, işgal edilen ve yönetilen topraklarda yaşayan insanlara Amerikan Anayasası’nın Amerikalılara tanıdığı hak ve ayrıcalıklar tanınacak mıydı? Sonunda Anayasa Mahkemesi bir dizi “Adalar Kararı”nda *(Insular Cases)* konuya açıklık getirdi; “Anayasa’nın bayrağı izlemeyeceği” yönünde karar verdi. Buna göre, işgal altındaki topraklar, uluslararası planda “yabancı” sayılamazdı, çünkü Amerikan yönetimi altındaydı. Ama “domestik” yani “iç hukuk” açısındansa “yabancı” kabul edilecekti, yani Anayasa’nın vatandaşlık haklarınca içerilmemekte, “ulus”un bir parçası kabul edilmemekteydi. Böylece, işgal altındaki topraklar “ABD’ye iç anlamda yabancı” gayrimenkul parçalarına, orada yaşayan halklar da “Amerikan yurttaşlarının anayasal hak ve ayrıcalıklardan yararlanma hakkı olmayan” kapatmalara dönüştürülmüş oldu. Bu adaların hepsi aynı statüye bağlanmadı. Örneğin, Hawaii, küçük yerli nüfusuyla ilhak edildi. Böylece, ileride ABD’deki siyahlara kötü örnek oluşturabilecek bir “Siyah Cumhuriyet” kurulması da önlenmiş oluyordu. Porto Riko’ya ise, farklı özel bir statü uygulandı ve orası bir “zilyetlik” *(possession)* bağıyla birliğe bağlandı. Porto Riko, Kongre tarafından resmen birliğe üye yapılmama anlamında, “birlikten olmayan” ama “birlikin hukuku altındaki” bir toprak parçası olarak kabul edildi.

Küba ise koruma altına alındı. Kübalı asilerin tahmin edilenden daha ‘siyahi’ olduğu da gözlemlenmişti o zamanlar. Tabii bu onları o ölçüde ‘vahşi’ ve tehlikeli yapıyor, bağımsızlık özlemlerinin sert önlemlerle engellenmesini zorunlu kılıyordu! Yıllardır sömürgecilere karşı kahramanca savaşan Kübalı yurtseverleri, orada bir gönüllü birliğini yönetmiş olan Theodore Roosevelt, “ancak izci” olabilirler diye aşağılayabiliyordu. Bu cüretkâr safsata, aynı zamanda, Küba’yı İspanyol boyunduruğundan sadece Amerikalı savaşçıların kurtardığı ve Kübalıların kendi kendilerini yönetme ve bağımsızlıklarını koruma yeteneğinden yoksun oldukları iddialarına dayanak yapılıyordu elbette. Bu arada belirtmek gerekir ki, ABD’de Küba’nın hemen ele geçirilmesini savunan çevrelerin temel korkularından biri de, gerileyen İspanya’nın çekilirken oradaki kölelere özgürlük tanıması ve Karayipler’de bir “Zenci Cumhuriyeti”nin oluşumuydu.

2. Rambo Kültürünün Doğuşu

ABD'nin modern anlamıyla emperyalizme ilk adımlarını attığı bu dönemde, saldırganlık ve şiddet kültü de, zamana uyarlanarak ve fakat özünde aynı kalarak, formlarıyla etkilerini günümüze dek taşıyan yeni dinamikler ve imgelerle oluşmaya başladı. Burada iki olgu özellikle önem taşımaktadır. Bunlardan biri, şiddet kültünün simgeleriyle yeni biçimler kazanması, bugünkü "Rambo kültürü"nün doğuşu; ötekiyse, emperyalist militarizmin kışkırtılmasında, meşrulaştırılmasında ve ideolojik/kültürel formlarının belirlenmesiyle sosyalizasyonunda basının rolüdür.

Üst tarafı çıplak genç, güçlü, sarışın, yakışıklı ve silahlı asker figürü, 1890'ların emperyalist saldırganlığı ve şiddetinde Amerikan kültüründe özel bir yere sahipti. Gazetelerde, roman ve öykülerde ve yeni film sanayisinde bu "erkeklik sembolü"nün sergilenmesi ve yüceltilmesi, aynı zamanda ulusun, Cumhuriyet'in, savaşların ve emperyalist genişlemenin hem simgesi, hem propagandası, hem de kutsanması anlamına geliyor, ABD'nin gücünün somutlaştırılması işlevini görüyordu. Bugün artık sadece Amerika'da değil, yeryüzünün dört bir yanında, "üçüncü sayfa güzeli" gibi ekran ve sayfaları süsleyen "Amerikan erkek vücudu"yla simgelenen bu figür ve "erkeklik kültü", aynı zamanda, aynen o dönemde olduğu gibi bir ideolojik/kültürel saldırıyı da özünde barındırıyor. Burada kadının ve "öteki" ırkların egemen bir kültle bastırılması düşüncesi de içkin olarak hükmünü icra ediyor. Hollywood filmleriyle her yana taşınan "Vahşi Batı"nın, tutsak beyaz kadını vahşi yerlilerin elinden kurtaran ve sevgilisi yapan kovboy imajı ve onun "erkek cinselliği", zaman zaman, özellikle de savaş dönemlerinde, Amerikan askerlerince yeniden yaratılan bir ideolojik-kültürel öge olmayı sürdürüyor. Bunun olgun bir biçimde bilinçli politikaya dönüşmesi ve toplumsal genlerle kişiliğe damgasını vurması, emperyalizme ilk adımların atıldığı döneme denk düşüyor. Soğuk Savaş'la birlikte de bu olgu, dünyanın her yerindeki işbirlikçilerin ortak tapınmacı simgelerinden birini oluşturdu.

Bugün "Rambo kültürü" diye adlandıracağımız olgunun 1890'ların emperyalist şiddetinde kökenlerini bulması olgusunu bir Amerikalı araştırmacı şöyle özetliyor:

> Amerikan ulusçuluğunun (*nationhood*) Amerikan erkeğinin imajında temsil edilmesi bir “yeniden doğuş” sayılabilir. Genel kültürel yöneliş, beyaz orta sınıf erkekliğini, cumhuriyetçi anlayışın kendini kontrol etme ve toplumsal sorumluluk gibi hasletlerinden, bireysel erkek vücudunun canlılık ve gücüyle özdeşleştirilen bir somut öze doğru yeniden tanımlama sürecindeydi zaten. Emperyal söylem bunun üzerine inşa edildi ve bu süreci güçlendirdi. Romancı ve eleştirmen Maurice Thompson’un dediği gibi, “Savaş, fiziki sağlığın ve gücün ne kadar önemli bir şey olduğunu ürkütücü bir açıklıkla gösterdi. Herhalde Roma İmparatorluğu’nun en görkemli günlerinden bu yana hiçbir ordu ya da donanma, atletik eğitimin en iyi sonuçlarında bizimkilere erkek erkeğe bire bir eşit olamamıştır.” Savaşın, savaşmanın kendisi kadar hastalıklarla da ortaya çıkan fiziki tahribatının kanıtlarına karşın Thompson şöyle devam ediyor: “Asker ve denizcilerimize bakarken onların çevik ve erkeksi biçimlerine, enerjik ve sağlıklı görünümlerine hayran kaldım.” Bu görüş, imparatorluğu, müsabaka sahası, boks ringi, yeni keşfedilmiş bakir topraklar gibi çetin koşullu bir çerçeveye indirgiyor ve savaşı, atletizm, bisiklet yarışçılığı, halter kaldırma, dağcılık gibi efor gerektiren aktiviteler safına yerleştiriyor. Burada erkekliğin imparatorluk için bir araç olmasından ziyade, imparatorluk vücut geliştirmenin bir vesilesi oluyor ki, bu saptırmayla yabancı topraklarda yabancı bedenlerle girişilen şiddetli çatışma da ideolojik olarak gizlenmiş oluyor. Dolayısıyla, Amerikan emperyalizminin söylemi ikili bir işlev görüyor, çünkü aynı anda hem ulusal topraklardan ayrılan hem de Amerikan erkeğinde bütünleşen ulusal gücü resmediyor.[6]

Yazarın çok isabetli olarak kaydettiği gibi, ulus ve erkeklik ABD’nin daha kıtasal genişleme döneminde ideolojide ve kültürde birbirleriyle yakından ilişkilendirilmişti. Kızılderililere karşı oluşan ve katliamlarla kanıtlanan bu “Beyaz Erkek Gücü”, 1890’ların emperyalist saldırganlığında, bu kez dış “yerliler”e karşı yeniden üretilmiş, “milliyetçilikle erkeklik, emperyal işgallerle fizikman yeniden canlandırılmıştı.” 1898 yılında Indianapolis’te yaptığı ve Filipinler’in sömürgeleştirilmesini savunduğu bir seçim kampanyası konuşmasında Senatör Albert Jeremiah Beveridge soruyordu: “Bu, bizler için ne anlama geliyor?” Senatör’ün kendi sorduğu soruya

verdiği yanıt şuydu: “Bu, dünyanın gördüğü en diri, en ihtiraslı, en sabırsız, en militan erkeklik olan cumhuriyetin görkemli taze diriliği için fırsatlar yaratacaktır.”[7] Emperyalizmi savunan bir başkasına göreyse, Filipinler’in şiddetle bastırılması, “çoğumuzun şehir çocuğu olduğumuz bu dönemde cumhuriyetin asıl güç kaynağı olan görkemli, özgür erkek”leri yaratacaktır.”[8]

Emperyalizmin en önemli sözcülerinden ve uygulayıcılarından Başkan Theodore Roosevelt’in daha 1899’da yayınladığı bir kitapta yazdıkları, Amerikan ideolojisindeki devlet, millet ve erkeklik kültünün organik bütünlüğünü gösteriyor: “Bu dünyada kendisini savaşkan olmayan ve yalnız bir gevşekliğe alıştıran ulus, sonunda, erkeksi ve maceracı niteliklerini yitirmeyen öteki uluslar karşısında kaybetmeye mahkûmdur.”[9]

Nisan 1899’da Chicago’da yaptığı bir konuşmada halka verdiği öğütse şu, T. Roosevelt’in:

> Düşük bir hâlin nazariyesini değil, meşakkatli yaşam öğretisini savunmak istiyorum, alınterinin ve çabanın, emeğin ve mücadelenin yaşamını. Savunduğum, sadece kolay barışı isteyen kişiye değil, ama tehlikeden, zorluklardan veya zorlu uğraşlardan kaçınmayan ve bundan şahane nihai zaferi kazanan kişiye gelen başarının o en yüksek biçimidir. Miskin bir tembellik yaşamı, büyük şeylerin peşinden, ihtiras ya da güç yokluğu nedeniyle koşma eksikliğinden kaynaklanan o barışın yaşamı, bireyler için olduğu kadar uluslar için de değersizdir. Ben sadece, kendine saygı duyan her Amerikalının kendisinden ya da çocuklarından beklediklerini, bir bütün olarak Amerikan ulusundan da istiyorum. İçinizden kim, çocuklarına bu rahatlığı, bu barışı uğruna mücadele edecekleri temel amaç olarak görmeyi öğütler?[10]

Ünlü romancı Jack London, 1905 yılında basılan Sınıflar Savaşı *(War of Classes)* başlıklı kitabında “nasıl sosyalist olduğunu” anlatırken, önceki dönemlerindeki ruh hâlini ve inançlarını da betimliyor. Bu, dönemin kültürel değerlerini ve Amerikan kişiliğinin bir parçasını, toplumsal genlere işlemiş “erkeklik kültü”nü gösterdiği için, Amerikan toplumunu kavrama bakımından önemli. Şöyle diyor London:

> [O zamanlar] bütün kalbimle güçlünün övgüsünü terennüm ediyordum.
>
> Bu böyleydi, çünkü ben güçlüydüm. Güçlü olmakla, kolayca anlaşılabildiği gibi, sağlığımın iyi olduğunu ve sert kaslara sahip olmamı kastediyorum. Çocukluğumu Kaliforniya çiftliklerinde geçirmiştim. ... Açık havada yaşamı sevmiştim ve açık havada en zor işlerde ter dökmüştüm. Herhangi bir zanaat öğrenmeden ama işten işe dolaşan biri olarak dünyaya bakıyor ve onun her yanının güzel olduğunu düşünüyordum. Yineleyeyim, bu iyimserlik sağlıklı ve güçlü olmamdan, acı ya da zayıflıktan rahatsızlık duymamamdan, güçsüz görünümle bir patron tarafından reddedilmemekten, kömür küreklemek, denizcilik veya kol emeğine dayalı herhangi bir işi daima elde edebilmemden kaynaklanıyordu.
>
> Ve bütün bunlardan dolayı, genç yaşımdan mutlu, işte ya da kavgada kendini koruyabilen biri olarak, azgın bir bireyciydim. Bu çok doğaldı, ben bir kazanandım. [Hayat] oyununu, oynandığını gördüğüm ya da oynandığını gördüğümü sandığım kadarıyla, *erkekler* için çok uygun bir oyun olarak görüyordum. *Erkek* olmak, yüreğime büyük harflerle erkek diye yazmaktı. Bir erkek gibi macera yaşamak, erkek gibi kavga etmek ve (bir çocuğun ücreti karşılığı olsa da) erkek işi yapmak; bunlar, başka hiçbir şeyin yapamayacağı kadar ta içime giren ve beni avucunun içine alan şeylerdi. Ve önümde uzanan, *erkek* oyunu kabul ettiğim oyunları oynayarak, eksilmeyen sağlıkla, kazasız belasız ve hep sert kaslarla içinde seyahat etmem gereken puslu ve uçsuz bucaksız bir geleceğin uzun yollarına bakıyordum. Söylediğim gibi bu gelecek uçsuz bucaksızdı. Kendimi, sadece Nietzsche'nin sarışın canavarları gibi, hayatın içinde sonsuza dek çılgınca koşarken olanca güçle başıboş dolaşan ve salt üstünlük ve güçle egemen olan biri olarak görüyordum.[11]

Uzun yıllar sonra, Amerikan kapitalizminin bir altın çağına girdiği, modernizmin ve liberalizmin kültürde, gündelik yaşamda, politikada ve eğitimde etkilerinin yükseldiği bir dönemde, bu yeni liberalizmin en modern simgelerinden birinde görüntüsünün ardındaki özü ve ruhi şekillenmede inatla varlığını sürdüren o kültü bir yazar şöyle anlatıyor:

> Kontrgerilla [*counterinsurgency*] coşkusunun asıl sorumlusu Robert Kennedy idi. Sertlik onda hayranlık uyandırıyordu; sarkık belli bir Amerikalıdan rahatsızlık duyuyordu. İçteki ve dışarıdaki düşman kararlıydı; bizim de bu kararlılığı karşılamamız gerekiyordu. ... İnsanlar hakkındaki kanaatini belirleyen, ne kadar sert olduklarıydı. [Polonyalılardan gelen bir konuşma isteği karşısında] “Bunu kabul edelim, Polonyalıları severim, onlar sert insanlar,” demişti. ... [General] Taylor’un savaş sicili, Normandiya’ya paraşütle inmiş ve İtalyan cephesi gerisinde Eisenhower için bir özel görev yapmış olması karşısında gerçekten huşu içindeydi. Bobby Kennedy için gerçek referans bunlardı.[12]

ABD’nin de her zaman bir “at, avrat, silah” geleneği olmuştur ve bu, “erkeklik kültü”nün göstergesi olagelmiştir. Daha sonraları, “at”ın yerini “araba”, “avrat”ın yerini “aile” almış, araya “TV” de girmiştir ama, kilise mutena yerini muhafaza etmiştir, “din, bayrak ve silah” kültü yerli yerinde kalmıştır.

Bu kült toplumsal yaşamda ağırlığını o denli sürdürmüştür ki, Truman’ın anı notlarında, küçükken okulda arkadaşlarının kendisine *“sissy”* (efemine, pısırık) diye takılmalarına atıfta bulunulmasına, ailesi, ölümünden sonra bile karşı çıkmıştır!

Kennedy’den sonra Teksaslı Johnson, Hollywood erkeği Reagan, CIA Başkanı Baba Bush, bebek yüzlü çapkın Clinton ve nihayet kovboy evlat W. Bush geleneği kendi meşreplerine göre sürdüregelmişler, bunun baskısı altında ezilmişlerdir...

3. Yalan Medyasının Doğuşu

Tekelciliğin geliştiği, finans sermayesinin güçlendiği, emperyalist serüvenin ilk adımlarının atıldığı bu dönem, aynı zamanda Hearst, Pulitzer gibi büyük basın imparatorluklarının kurulduğu, yığınsal ve spekülatif gazetelerin yayımlanmaya başlandığı, ayrıca fotoğraf, film gibi yeniliklerin ortaya çıktığı, yani kamuoyunun oluşturulması ve etkilenmesinde çok etkin araçların devreye girdiği bir evreye de tekabül etmektedir.

Militarizmin temel taşıyıcısı, ideolojik manipülasyonun ve kültürel içselleştirme mekanizmalarının başlıca oluşturucusu; yıkıcı propagandanın, kışkırtmanın, gerçekleri gizleme, çarpıtma ve saptırılmasıyla doğrudan yalanın haber yerine ikame edilmesinin aracı sansasyonel basın tam da bu dönemde doğdu Amerika’da ve zamanla yeryüzünün dört bir yanına yayıldı. Bu basın, doğrudan çıkar çevrelerinin, büyük sermayenin bir provokasyon, şiddet, kamuoyunu zehirleme ve şantaj aracı, sermayenin sözcüsü ve yığınsal beyin yıkama silahıydı. Bugün bütün dünyada yaşadığımız insanlığı “ahmaklaştırma” operasyonunun öncülleriydi o dönemin “Sarı Basın”ı *(Yellow Press)*.[13] Kısacası, hırsız baronların, şarlatanların ve yalancı politikacılarla devlet adamlarının sözcüsüydü bunlar.

Bugünkü “iliştirilmiş muhabir”lerin kökenlerini de o dönemde bulmak mümkün. “Savaş muhabirliği” o zaman doğdu. Basın tröstleri, muhabirlerini örneğin Küba’ya yolluyor ve oradan sansasyonel haberler aktarıyorlardı. Giderek, özel olarak gönderilen muhabirler haberlerini kendi adlarıyla yazıp kendi başlarına “şöhret” oldular. Örneğin, askerliğe meraklı olup da başvurusu reddedilen Stephen Crane adlı bir “yazar”, savaş muhabiri olarak o dönem büyük ün kazanmıştı. Bu muhabirler, savaşın bir parçası, “iliştirilmiş” bir propagandist olarak cephede bulunur ve kendilerinin merkezinde bulunduğu hikâyeler uydururlardı. İspanya’yla savaşta, örneğin *New York Journal’*dan James Creelman gibi, elinde süngü muharebeye katılan, sansasyonel operasyonlarda yer alan ve bunu haberleştiren muhabirler bile vardı.

Bu noktada, daha önce değinmiş olmamıza karşın ve kendimizi yineleme pahasına da olsa, devlet yalanlarıyla gazetecilik kışkırtmaları arasındaki bağı yeniden vurgulamak öğretici olacaktır. Bu noktada sözü, tipik bir örneği işleyen, gazetecilik deneyimi de olan bir akademisyene bırakabiliriz:

> [Y]alanların arasında en pislerinden biri de Amerikan zırhlısı Maine’in 1898 yılında Havana Körfezi’nde bir patlama sonucu batmasıyla ilgilidir; bu patlama, Amerika Birleşik Devletleri’nin İspanya’ya karşı savaşa girmesiyle Küba’nın, Porto Riko’nun, Filipinler’in ve Guam Adası’nın ilhakında bahane olarak kullanılmıştır.

15 Şubat 1898 akşamı saat 21.40 civarlarında, Maine gerçekten de şiddetli bir patlamaya kurban gitmişti. Gemi Havana limanında sulara gömülmüş, 260 kişi yaşamını kaybetmişti. Popüler basın hiç zaman yitirmeden İspanyolları geminin gövdesine bir mayın yerleştirmiş olmakla suçlayıp ne denli barbar bir toplum olduklarını anlatmaya başladı; "ölüm kampları"ndan tutun da yamyamlıklarına kadar, işlemedikleri suç kalmamıştı tarih boyunca. ...

İki basın patronu, rakiplerini geride bırakmak amacıyla sansasyonel bir haber arayışına girişmişlerdi; bunlar *World*'den Joseph Pulitzer ve özellikle de *New York Journal*'den William Randolph Hearst idi. Bu girişim çok geçmeden, Küba'ya büyük yatırımlar yapmış ve adayı İspanya'nın elinden almayı düşleyen kimi Amerikali iş adamlarının desteğini kazandı. Ama halk Küba'yla pek ilgilenmiyordu. Gazeteciler de öyle. Mart 1898'de *York Journal*'ın çizimcisi Frederick Remington Havana'dan patronuna şöyle yazıyordu: "Burada savaş mavaş yok, beni geri çağırmanızı istiyorum." Hearst çektiği telgrafta cevap olarak şöyle dedi ona: "Orada kalın. Siz çizimlerinizi yapın, ben size savaş çıkartırım." Sonra da Maine'in patlaması olayı gündeme geldi. Hearst, Orson Welles'in filmi *Yurttaş Kane*'de (1941) görülen türden şiddetli bir karalama kampanyası başlattı.

Haftalar boyunca her gün gazetelerinin birçok sayfasını Maine olayına ayırdı ve intikam isteyerek bıkıp usanmadan şu sözleri tekrarladı: "Remember the Maine! In Hell with Spain!" (Maine'i hatırlayın! Cehenneme git İspanya!). Tüm diğer gazeteler de onu izledi. *New York Journal*'ın tirajı önce 30 binden 400 bine yükseldi, sonra da adım adım bir milyonun üzerine çıktı! Kamuoyu fokur fokur kaynamak üzereydi. Olağanüstü bir ortam oluşmuştu. Dört bir yandan baskı altında kalan Başkan William McKinley 25 Nisan 1898'de Madrid'e savaş ilan etti. On üç yıl sonra, 1911'de, Maine'in patlamasıyla ilgili olarak kurulan bir soruşturma komisyonu makine dairesinde meydana gelen bir kazanın patlamaya yol açtığı sonucuna varacaktı.[14]

Amerika Birleşik Devletleri, Küba'ya özgürlük ve bağımsızlık götürmek için gitmişti resmî söyleme göre. Oysa şimdi sıra Kübalıların bağımsızlığa layık olmayan "aşağı bir ırk" olduğuna insanları inandırmaya gelmişti.

Burada da devreye dönemin “iliştirilmiş” muhabirleri girecekti. İşte onlardan biri şöyle yazıyordu: “Nerede diye soruyorum Küba ulusu. Küba yok. Küba halkı yok. Bu harika ülkeyi devredebileceğimiz özgür ruhlu insanlar yok.”[15]

Yazar ve “iliştirilmiş savaş muhabiri” Crane ise, ırkçılık ve Amerikan erkekliğinin yüceltilmesiyle örülmüş haberlerinde, özgürlükleri için savaşan Kübalılardan, “erkeklikten yoksun, kavruk, yeteneksiz, korkak zenci köylüler” diye bahsederken; Amerikalı askerleri, “bronz yüzleri, terleyen vücutları ve kaya gibi güzel duruşlarıyla” “erkeklik” timsali olarak nitelendiriyordu.[16]

Bu kült daha sonraları da hep devam etti. Beyaz kadınlarla birlikte oldukları, hatta onlara yan gözle baktıkları ve dolayısıyla da Amerikan “erkekliği”ne halel getirdikleri için linç edilen siyahların sayısı ise, bu kültün bir başka uğursuz göstergesi olarak kara sicile geçti.

Bu kült bugün de, Afganistan’dan Irak’a Amerikalı askerlerin modern gereçlerle donatılmış görüntülerinde, hatta kadın askerlerin uydurulmuş kahramanlıklarında, standartlaşmış evrensel kültürün pençesindeki “Üçüncü Dünya” gençlerinin özentili davranışlarında, Hollywood’un şiddetle örülmüş filmlerinde, televizyon dizilerinde, bağımlı ülkelerin işbirlikçi medyasında yeniden üretiliyor.

B. Yüzyılın Başında Şiddet

Amerika Birleşik Devletleri 20. yüzyıla yükselen iç ve dış şiddetle girdi.

ABD, İspanya’yla giriştiği ve önemli topraklar elde ettiği savaştan sonra, yükselen emperyalist güç olarak, emperyalistler arası hasmane rekabete kendi damgasını vurmada daha cüretli davranmaya başladı. Bu politikanın ilk adımı Çin’e ilişkin “Açık Kapı” politikası oldu. O dönemde emperyalist güçler büyük Çin pazarı için kıyasıya bir rekabet içindeydiler ve Çin topraklarının paylaşılması sürecinde aslan payını kapmaya çalışıyorlardı. Kendi gücüne güvenen Amerika ise, Çin’in sömürgeciler arasında etki alanlarına bölünerek denetimine karşılık “Açık Kapı” kavramında ifadesini bulan farklı bir politikayla ortaya çıktı.

1. Emperyalist Rekabette “Açık Kapı” Politikası ve Çin

1899 yılındaki Dışişleri Bakanı John Hay’in ifadesiyle bu politikanın özü, “Çin İmparatorluğu’nun bütün parçalarıyla eşit ve tarafsız ticaret ilkesinin korunması” idi. Bir başka ifadeyle, ABD, Çin pazarı için topraksal bölüşmeye karşı çıkıyor ve “serbest ticaret”i öneriyordu. Rakipleri karşısındaki avantajlarına dayanarak, ABD, böylece Çin pazarında öteki emperyalistlere “özel paylaşım alanı” tanımıyor, serbest rekabet ilkesi altında pazarın tamamına serbest giriş hakkı istiyordu. Böylece de aslan payının kendisine kalacağını umuyordu. Bu, klasik sömürge tipi toprak paylaşımına dayanmayan bir tür “resmî olmayan imparatorluk”[17] egemenliğini kurma yöntemiydi elbette ve yükselen güç olarak ABD’yi öteki sömürgecilerden ayırıyordu. Tabii bu emperyalist yönelim türü de şiddetten arındırılmış, barışçıl bir siyasete işaret etmiyordu. Doğası gereği o da, hem emperyalist rakiplere karşı tehditler içeriyor hem de ezilen ulusa karşı şiddeti, yine doğası gereği, kaçınılmaz kılıyordu.

Bu arada sömürgeciliğin boyunduruğunda sefalete, hastalığa, baskı ve sömürüye mahkûm edilmiş Çin’de silahlı bir direniş ortaya çıktı. Çin’de “Haklı Yumruk”, İngiltere’de de “Boxer Ayaklanması” olarak bilinen bu isyan sonucunda da yurtseverler 1900 yazında Pekin’e girdiler. Çin’in kurtuluş mücadelesi emperyalist ülkelerde büyük infial yarattı. Bu arada hem Amerika’da hem Avrupa’da, beyaz diplomat, din adamı, tüccarlar ve öteki görevlilerle ailelerine karşı girişilen sözde topyekûn kıyım hikâyeleri kamuoylarını da harekete geçirdi. Irkçı tepkilerle sömürü kaynağının kesileceği korkusu birlikte, saldırganlık dürtülerini besledi. Sonunda Amerikan, İngiliz, Fransız, Rus, Alman ve Japon askerlerinden oluşan emperyalist kuvvetler kurtuluş isyanını bastırmak üzere Çin’e karşı saldırıya geçtiler ve Pekin düştü.

Ardından tarihte az görülmüş bir intikamcılık ve yağma başladı. Evler yakılıp yıkılır, Çin halkı kılıçtan geçirilirken, kentler ve Çin’in zenginlikleri de askerler, diplomatlar, tüccarlar ve maceracılar tarafından günlerce yağmalandı. Çin de yeniden bağımlılık ve sömürü zincirlerine vuruldu. ABD, bütün bu şiddet, kırım ve yağmadan en kârlı çıkan ülkelerin başını çekti.

2. Emperyalizmin Başkanı: Theodore Roosevelt

1901 yılında da, Tanrı'nın direktifleri doğrultusunda Filipinler'i işgal ettiğini söyleyen McKinley öldürüldü. Yerine, eski Donanma Bakanı, şimdiki yardımcısı Theodore Roosevelt geçti.

Theodore Roosevelt, emperyalist saldırganlığın en katı savunucularındandı. Roosevelt, o dönemde, şovenizmin, ırkçılığın, militarizmin sembolü durumundaydı. Küba'daki savaşta bir gönüllü birliğinin başında savaşmış, basını da kullanarak sansasyon yaratmada başarısını kanıtlamış, şiddet kültünü kutsayan bir kişilikti.

a. Dünya Görüşü

Uluslararası ilişkilere ve öteki ülkelere bakışını, “Yumuşak konuşacak ama elinden de sopayı eksik etmeyeceksin, o zaman hep ileri gidersin,” demesinden anlamak mümkün. Böylesi saldırgan, nobran ve ırkçıydı. Daha önce sözünü ettiğimiz kitabında *(Streneous Life)* sömürgeci ve ırkçı özellikleri kolayca görülür. Örneğin, Hindistan ve Mısır’ın, İngiltere tarafından sömürgeleştirilmesine bakışı şöyledir: “Hindistan ve Mısır’daki İngiliz yönetimi İngiltere’ye büyük yarar sağlamıştır, çünkü kamu yaşamının ... ulvi tarafına bakmaya alışmış kuşakların yetişmesine neden olmuştur. Hindistan ve Mısır’a ise çok daha fazla yararlı olmuştur. Ve son olarak en önemlisi uygarlık davasını geliştirmiştir.”

Yine kitabında yazdıklarından görülebileceği gibi, Filipinler’in işgali ve bastırılmasında da aynı derecede zalim ve ırkçıdır: “[Filipinliler’in] pek çoğu, kendini yönetmekten bütünüyle aciz ve bu konuda yeterli olmaya yönelik herhangi bir işaret göstermiyorlar. ... Direniş yok edilmeli. Yapılacak ilk ve en önemli iş, bayrağımızın üstünlüğünü gerçekleştirmektir.” Zaten onun için 1898 Savaşı “harika bir küçük savaş”tır, çünkü tam zamanında gelmiştir. 1897 yılında bir arkadaşına yazdığı mektupta “Herhangi bir savaşı sevinçle karşılayacağıma eminim, çünkü şu sırada bu ülkenin bir savaşa ihtiyacı olduğunu düşünüyorum,”[18] diyordu Roosevelt. 1893’te ekonomide büyük bir bunalım söz konusuydu ve hastalığın ilacı ona göre “savaş”tı.

1903 yılında bir askerî okulda yaptığı konuşmada da, “silahlı barışın mantıklı tek barış olduğu” savından hareketle Amerikan ordusuna parlak bir gelecek müjdeliyor ve şöyle diyordu:

> Geçtiğimiz yıllarda bu ulus bir dünya gücü olmaya zorlandı. Hem Doğu’da hem Batı’da üzerine yüklenmiş sorumluluklar var. Ancak adil bir silahlı insanın kendinden emin özgüveniyle barış istediğimiz anlaşılırsa, onun sesi barış ve adalet için etkin olabilir.[19]

b. Monreo Doktrini'ne Roosevelt Eki

T. Roosevelt, 1904 yılındaysa, "Uygar toplumu oluşturan bağlarda bir genel gevşeme yaratan kronik zaaflar ve yanlış davranışlar, nihayetinde, Amerika kıtasında ve başka yerlerde, bir uygar ülkenin müdahalesini gerektirebilir. Ve, Batı Yarımküresi'nde ABD'nin Monreo Doktrini'ne bağlılığı, onu böylesi durumlarda, hiç istemese de, uluslararası polis gücü olarak davranmaya mecbur kılabilir," diyerek, en azından Güney Amerika'nın ABD'ye "ait olduğunu" açıkca ilan etmiş oldu ve saldırgan emellerini net bir biçimde ortaya koydu.

Bu ülkeler, Amerikan gazabından korunmak için "iç düzenlerini korumak ve borçlarını ödemek" durumundaydılar, bay başkana göre. Tabii Amerikan sermayesinin ve devletinin özel çıkarları karşısında da işbirlikçi bir uysallık göstermeliydiler daima. (Monreo Doktrini'nin) "Roosevelt Uyarlaması-Çıkarsaması" *(Roosevelt Corrolary)* olarak adlandırılan bu tutum sonunda, ABD, "yabancıların can ve mal emniyetini korumak"tan "başkalarının müdahalesini önleme dürtüsü"ne, "demokrasi ve özgürlük getirmek niyeti"nden "borçlarını ödemeleri ve istikrar sağlama"ya kadar uzanan pek çok bahaneyle pek çok bölge ülkesine pek çok kez müdahale etti, "uluslararası polis" görevini yerine getirdi.

Uluslararası ilişkiler tarihinde, bütün bir kıtayı kapatmak ve silahlı müdahale hakkını arsız bir biçimde iddia etmek ve uygulamak, ilk kez böyle ortaya çıktı. Bundan sonra da böylesi bir açık sözlü, burnu büyük bir cürete de kolay rastlanmadı. Bu durumda, Güney Amerika ülkeleri, ABD'nin istediği zaman işgal edebileceği "boş" alanlara ya da daha doğru bir ifadeyle, "köle kapatmalar" statüsüne indirgeniyordu. Zaten ona göre, Hawaii ve Kolombiya gibi uygarlık dışı ülkeleri her koşulda "kendilerine karşı" korumak gerekmekteydi.

c. Uluslararası Şerif

Aynı yıl, Fas'a, Rausili diye birinin önderliğindeki haydutlar tarafından kaçırıldığı iddia edilen Perdicaris isimli bir Yunan asıllı Amerikalı iş adamını kurtarmak üzere filo gönderildi. "Hayduta karşı haydut" düellosunda ABD, "Ya Perdicaris'i sağ ya da Rausili'yi ölü istiyoruz!" diye Fas'a şantaj yaptı. Bu arada deniz piyadeleri Amerikan Konsolosu'nu "korumak" bahanesiyle karaya çıkarıldı. Sonunda fidyeyi Fas ödemek zorunda bırakıldı ve "iş adamı" serbest bırakıldı.

"Uluslararası Şerif" Roosevelt, ABD'de 1907 yılında aşırı spekülasyon nedeniyle ortaya çıkan ve Avrupa'yı da etkileyen bankacılık bunalımına, bir uluslararası kabadayılık gösterisinin eşlik etmesini sağladı. O yıl, o gün için çok büyük bir sayı olan 20 savaş gemisini okyanuslara saldı ve bu "Büyük Beyaz Filo" (Beyaz Donanma) iki yıl boyunca bütün dünyayı dolaşarak insanlığa gözdağı vermeye kalkıştı. Tabii emperyalistler arasında keskinleşmeye başlayan paylaşım mücadelesine de bir Amerikan yanıtıydı, bu korku salma operasyonu.

20. yüzyılın başındaki en önemli saldırganlıklardan birinin hedefi Kolombiya oldu. Birleşik Devletler'in neredeyse kuruluşundan itibaren iki okyanus arasında bir su yolunun açılması sorunu yöneticileri, tüccarları ve sermayedarları meşgul etmişti. Kolombiya'ya bağlı Panama Eyaleti de bu iş için en elverişli bölge olarak bunların dikkatini çekmişti. Kaliforniya'nın ele geçirilmesinden sonra Panama Kıstağı'nın önemi daha da artmıştı. Buraya Amerikan askerleri pek çok kez geçiş yollarını, orada inşa edilmiş demiryolunu ve tabii "Amerikalıların can ve mal" emniyetini korumak üzere müdahalede bulunmuştu. 1860'lı yıllardan başlayarak burada bir deniz kanalı açmak için ABD, Kolombiya hükümetleri nezdinde çeşitli girişimlerde bulundu ama işbir türlü gerçekleşmedi. 1903 yılında ABD'nin dayatmaları yüzünden, ABD ile Bogota'daki hükümet arasında kanal konusunda yine ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Aslında Amerikan hükümeti Kolombiya'dan Panama'yı istiyordu; orada bir kanal açacak ve bölgedeki "egemenlik hakkı"nı da gasbedecekti. Kolombiya hükümeti ve meclisinde de buna karşı çıkanlar vardı. Bunun üzerine ABD bir isyan hareketi başlattı. Amerikan Dışişleri Bakanlığı, 3 Kasım'da Amerikan

Konsolosluğu’na şu telgrafı gönderiyordu: “Ayaklanma başlayınca haber veriniz. ... Henüz değil, ayaklanma geceleyin olacaktır.”[20] Bu arada, bir gün önce, yani 2 Kasım günü, Panama’nın Karayipler’deki kıyı kenti Colon’a demirleyen Amerikan savaş gemisinin komutanı, Donanma Bakanlığı’ndan bir gizli emir almıştı. Buna göre, komutana, “asiler ya da hükümete ait herhangi saldırgan niyetli bir gücün bölgeye ayak basmasına izin verilmemesi” isteniyordu. İşin ilginç yanı, henüz daha bir ayaklanma başlamamıştı ama Donanma Bakanlığı’nın bir isyandan ve isyancı güçten haberi vardı![21] Savaş gemisinin, Kolombiya güçlerine karşı oraya gönderilmiş olduğu da böylece ortaya çıkmış oluyordu.

Asilerin kurduğu kukla hükümetin Panama Eyaleti’nin Kolombiya’dan ayrıldığını ilan etmesinin ardından ABD, 6 Kasım’da “bağımsız” Panama’yı resmen tanıdı. Ardından yapılan anlaşmayla ABD, kıstakta bir kanal açma hakkını elde etti ve kanalla iki yakasındaki beşer mil karelik alanı da Amerikan egemenliği altına aldı. Bölgede Panamalılar, bazen para yerine kupon karşılığında boğaz tokluğuna köleler gibi çalıştırıldılar ve işbirlikçi Panama hükümetine de on milyon dolarlık bir “kanal kirası” ödendi.

Bu arada T. Roosevelt de Amerikan Kongresi’yle alay ediyordu: “Kıstağı ele geçirdim, Kanalı çalıştırdım, Kongre’ye de konuyu değil, kendimi tartıştırdım.” Panama müdahalesinden sonra Bakanlar Kurulu toplantısında kendisine yöneltilen suçlamalardan sonra Roosevelt sorar: “Kendimi yeterince savundum mu?” Eluhi Root’un yanıtı çok öğreticidir: “Tabii efendim. Baştan çıkarmakla suçlandığınızı gösterdiniz ve gayet güzel bir şekilde ırza geçme suçu işlediğinizi ispatladınız.”[22]

1904 yılında Amerikan deniz piyadeleri, ülkede çıkan karışıklıklarda “Amerikan çıkarlarını korumak” gerekçesiyle Dominik Cumhuriyeti’nin Puerto Plata, Sosua ve Santo Domingi kentlerine çıkartma yapmıştı. 1905 yılındaysa, bu ülkede, “Roosevelt Çıkarsaması” (*Roosevelt Corollary*) uygulamaya konuldu. Dominik Cumhuriyeti’nin, borçlarını ödeyemeyeceğini bildirmesinin ardından “uluslararası şerif” devreye girdi ve ülkenin gümrük gelirlerinin yarısından fazlasına, alacaklılara borç servisinde kullanılmak üzere el koyan bir anlaşma dayattı Dominik’e. Roosevelt, kurduğu “Düyun-u Umumiye”nin (Borçlar İdaresi) başına da bir emekli Amerikan albayını yerleştirdi.

1905 yılında ise, “Uluslararası Polis” başı Theodore Roosevelt, 1905 Rus-Japon Savaşı’ndaki arabuluculuğu gerekçe gösterilerek “Nobel Barış Ödülü”ne layık görüldü!

İki yıl sonra da ABD yeniden Küba’yı işgal etti. “Uluslararası Polis”, yeni başkan Taft önderliğinde bu kez ülkeye çekidüzen vermek, istikrar sağlamak, can ve mal emniyetini korumak üzere adadaydı. Küba Pasifikasyonu Ordusu, Washington tarafından genel vali olarak atanan bir Amerikalı avukatın idaresinde ülkeyi yaklaşık üç yıl yönetti ve Amerikalı uzmanların eğittiği bir Küba ordusu kurduktan sonra çekildi.

Bu dönem, Güney Amerika kıtası ve Karayipler’de United Fruit Company gibi meyve şirketlerinin, büyük toprak çıkarlarının, madencilik, orman işletmelerinin ve spekülatörlerle bankerlerin egemenliğinde ve onların istekleri doğrultusunda gerçekleşen silahlı Amerikan müdahalelerinin şiddet örnekleri ve hazin öyküleriyle doludur. Muz Cumhuriyetleri işte bu dönemde zor, hile ve desiseyle buraya dayatılmış, şiddet ve sömürü iç içe milyonların hayatını ve geleceğini karartmıştır. Milyonlar, açlık, baskı hastalık ve vahşi bir sömürünün pençesinde Amerikan şirketleri için boğaz tokluğuna çalıştırılmış, bölgenin bütün ülkeleri Amerika’nın gayrıresmî sömürgelerine dönüştürülmüşler; kargaşa, yoksulluk, yolsuzluk ve ya doğrudan Amerikan askerlerinin esaretinde ya da diktatörlerin cenderesinde tutsak edilmişlerdir.

United Fruit Company, iki meyve (muz) şirketinin birleşmesiyle 1899 yılında kuruldu. Aynı yıl şirket Honduras’taki yedi şirketi bünyesine kattı. Şirket giderek büyüdü ve pek çok yerde “devlet içinde devlet” oldu. Örneğin, 1901’de Guetamala’nın posta idaresini devraldı. 1912 yılında Honduras’ta demiryolları inşa etti ve yan şirketleriyle demiryolları sistemini yönetti. Bunların karşılığında Honduras’ta 70.000’i demiryollarının inşası karşılığında olmak üzere 150,000 hektardan fazla toprak bağışı elde etti. Benzer uygulamalar başka ülkelerde de yapıldı ve ortaya muazzam topraklara hükmeden, yerlileri acımasızca çalıştıran, hükümetler kurup hükümetler deviren büyük bir imparatorluk çıktı.

Bu büyük şirketlerin arkasında Amerikan ordusu ve onun başa geçirdiği irili ufaklı uşak diktatörler vardı. Bugün tam bir listesini çıkarmanın mümkün olmadığı sıklıkta Amerika bölge ülkelerine silahlı müdahalede bulundu. Saldırganlık ve sermaye hâkimiyeti o boyutlardaydı ki, artık tek

tek şirketler, maceracılar, spekülatörler bile hükümet darbeleri yapar hâle gelmişlerdi. Örneğin, ileride United Fruit Company'nin en büyük hissedarı ve başkanı olacak olan Samuel Zemurray adlı bir maceracı girişimci sadece iki bin dolar borç karşılığında Honduras'ta önemli miktarda bereketli toprak alabilmiş ve muz yetiştirmeye girişir. Honduras hükümetinden istediği vergi kolaylıkları ve kimi ayrıcalıkları alamayınca da, Zemurray, Amerikan hükümetiyle de karanlık ilişkiler kurarak, 1911'de bir gemi dolusu silahlı maceracıyla ülkeye bir çıkartma örgütler, hükümeti devirir ve yeni bir başkanın, kıyıya yanaşmış Amerikan zırhlısındaki toplantıda Amerikalı arabulucu Thomas Dawson tarafından atanmasını sağlar. Yeni başkan da elbette Zemurray'ın bütün isteklerini fazlasıyla yerine getirir. Paralı askerlerden Lee Christmas da, Honduras'ın genelkurmay başkanı olur. İşte Wall Street sermayesinin ve Amerikan emperyalizminin, ülkeleri ve halkları içine düşürdüğü acınası durum böyledir. Ülkelerin en bereketli toprakları ve büyük kentleri bütünüyle Yanki şirketlerinin elindedir ve bazen rakip şirketlerin anlaşmazlıkları nedeniyle, örneğin demiryollarının sınır bölgelerinde birbirlerinin topraklarına tecavüz ettiği zamanlarda, ülkeler savaşa sokulmuşlardır şirket çıkarları adına.

Sadece 1900-1912 arasında, yani 10-12 yıllık bir süreç içinde, sözünü ettiğimiz sermaye gruplarının ve şirketlerinin çıkarlarını korumak ve muhalefeti ezmek, gözdağı vermek ve korku salmak üzere ABD, Panama'ya, Kolombiya'ya, Honduras'a, Dominik Cumhuriyeti'ne, Nikaragua'ya, Küba'ya, hem de bazılarına birkaç kez müdahalede bulundu, işgal birlikleri sömürge yöneticisi gönderdi. Elbette, bu dönemdeki müdahaleler sadece bölgeyle sınırlı değildi. Bu kısa sürede Amerikan deniz piyadeleri ayrıca dünyanın başka yerlerine de müdahalelerde bulundular. Örneğin, Çin, Suriye, şimdiki Etiyopya, Fas ve Kore, deniz piyadelerini belirli süreler "misafir" etmek zorunda kaldılar. Bu arada, 1912 Balkan Savaşı zamanında Amerikan Deniz Piyadeleri, Amerikan Temsilciliği'ni korumak üzere İstanbul'a da çıktılar ve yaklaşık bir ay kaldılar.

Yine de emperyalist rekabetin henüz tamamlanmadığı bu dönemde, yani Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesinde, ABD'nin asıl şiddet ve baskısı Güney Amerika ile Karayipler'de hükmünü icra etti. Bölge halklarına yönelik bu saldırganlık elbette artarak sürecek, günümüze kadar gelen büyük çatışma, istikrarsızlık, yoksulluk ve acılara neden olacaktı. İki tipik örnek olarak, burada Küba ve Nikaragua'yı zikredebiliriz. 1912 yılının

Mayıs ayında Küba'da ezilen siyahlar isyan ettiler. Mülksüzlerin Amerikan sermayesinin yaygın çıkarlarına zarar vereceğini düşünen hükümet Küba'ya asker çıkarttı ve Havana ile Amerikan şeker kamışı şirketlerinin bulunduğu Oriente eyaleti işgal edildi. Nikaragua'da ise liberaller, Amerika'ya finansal ödünler verilmesine ve bir mali kölelik anlaşmasına karşı çıktılar. Bunun üzerine ülkeye deniz piyadeleri gönderildi. Bir zamanlar bir Amerikan madencilik şirketinde çalışmış olan işbirlikçi muhafazakâr başkan Adolfo Diaz, ülkenin gümrük gelirlerini ipotek göstererek Amerikalı bankerlerle borç anlaşmasını imzaladı ve onların saptadığı bir Amerikalıyı gümrüklerin yöneticisi olarak atadı. ABD, Managua'ya sürekli bir garnizon yerleştirdi ve bugünkü Sandinistlerin ilham kaynağı Sandino Ayaklanması'nın tohumları atılmış oldu.

d. Emekçilerin Yazgısı

Dışarıda bunca saldırganlık gerçekleştirilirken, içeride de, emeğe karşı saldırı ve şiddet kol geziyordu. Şiddet sisteminin ateşinde sadece mazlum halklar değil, Amerikan emekçileri de yanıyordu. 1911'de sadece New York'taki bir tekstil işyerindeki yangında 146 kadın işçi yanarak, dumandan boğularak ve zehirlenerek can verdi. O yıllarda özellikle genç kızlar ve kadınlar, *sweatshops* denen hazır giyim atölyelerinde çile çekiyorlardı. Bu sistemde, bir aracı, öldürücü rekabet koşullarında, mümkün olan en ucuz fiyata sipariş alıyor, sonra da düşük ücretle işçi kiralıyordu. Sonra da işçiler en az ücrete razı olarak kendi aralarında bu rekabete katılıyorlardı. Kadınlar hastalıklı ortamlarda, korkunç koşullarda bu taşeronlara çalışıyorlardı. İşçilerin bir kısmı da, bitirecekleri malları alıp evlerinde işi sürdürüyorlardı. Sıkışık atölyelerde ya da evlerin küçücük odalarında, 12 yaşlarından başlayarak parça başı iş almayı başarmış kızlar köleler gibi çalışıyorlardı. Ütülerin buharının boğucu sıcağında, "ayak gücü"yle dikiş makinelerini günde en az 12 saat çalıştıran bu insanlar, her defasında hazır giysileri en ucuza mal etmek zorunda olan taşeronların öldürücü baskısından bunalmış biçimde daha az ücret, daha kötü koşullar ve zaman baskısı altında yeni gelecek işe yazılmak üzere orman kanunlarının pençesinde öğütülüyorlardı. "Amerikan rüyası"nda onlara düşen, varisli bacaklar, çelimsiz kollar, astım, mide krampları, kansızlık ve heder olan yıllardı.

1912 yılının başlarında Lawrance'da tekstil işletmesinde başlayan grev, kısa sürede başka yerlere de yayıldı. İşverenler, polis ve mahkemeler yine işçilerin karşısındaydı. Yine grevcilere karşı yaygın şiddet ve bastırma harekâtları uygulandı. Kadın ve çocuklar polisler tarafından dövüldü, yaralandı, bir kadın işçi öldürüldü, işverenin kiraladığı kışkırtıcılar işyerlerine patlayıcı yerleştirip sendikacılara komplo kurdular, grevci işçilerin çocukları açlık ve sefalet içinde sokaklara atıldılar. Üstelik grev sırasında oluşan kamuoyunun baskısıyla elde edilen kazanımlar da kısa süre sonra işverenlerin karşı saldırısıyla tümden geri alındı, bütün özveriler boşa gitmiş oldu, işçi sınıfı büyük bir yenilgi daha almış oldu. Emeğe karşı acımasız şiddetin keskinleştiği bir dönemdi bu.

Dönemin ideolojik niteliğini ve egemen sınıfların anlayışını, bir demiryolları şirketi başkanının o zamanlar çok tartışılan bir mektubunda yazdıkları net bir biçimde ortaya koyuyor. Bir madendeki grev nedeniyle işçilerden birinin greve son verilmesi için yardımlarını istediği şirket başkanı George F. Baer, 17 Temmuz 1902 tarihli yanıtında şöyle diyor:

> Kim olduğunuzu bilmiyorum. Dindar biri olduğunuzu anlıyorum ama, belli ki yaptığı işin karşılığında adil bir ücret almak dışında bir şirkette başkaca çıkarı olmayan işçilerin orayı denetimleri altına alma hakkından yanasınız.
>
> Sizden yılgınlığa kapılmamanızı rica ediyorum. Emekçilerin hak ve çıkarları, işçi ajitatörlerince değil, fakat Tanrı'nın sonsuz bilgeliğiyle ülkenin mülklerinin kontrolünü tevdi ettiği ve pek çok şeyin başarılı yönetimlerine bağlı olduğu Hıristiyan insanlar tarafından korunacaktır.
>
> Umudunuzu yitirmeyin. Hakikat muzaffer olsun diye coşkuyla dua edin ve hep hatırlayın ki, Kadir-i Mutlak Efendimiz Tanrı hâlâ yönetiyor ve onun hâkimiyeti, şiddet ve suçun değil, kanun ve nizamın egemenliğidir.[23]

Buna karşılık işçi sınıfı da militan özelliklerini henüz yitirmemiştir. Daha sonraları, korkunç baskılarla çökertilecek olan Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın (*Industrial Workers of the World-IWW*) 1905'teki kuruluş belgesinde şöyle yazıyordu:

"İşçi sınıfı ve işveren sınıfının ortak hiçbir şeyleri yoktur. Milyonlarca çalışan insan için açlık ve yoksunluk varken ve işverenleri oluşturan bir avuç insan hayatın bütün güzelliklerine sahipken barış olamaz. Bu iki sınıf arasında, bütün çalışanlar ekonomik ve politik alanda bir araya gelene ve emekleriyle yarattıklarını elde edip sahip olana kadar, mücadele sürmelidir." Bu görüşlerin bedeli ağır, çok ağır olacaktır yakında.

C. Irkçı "İdealist" Wilson

1912 seçimlerinde başkanlığa Woodraw Wilson seçildi. Daha çok 14 maddelik "Wilson Prensipleri"yle idealist, demokrat hatta ilerici bir politikacı olarak anımsanan Wilson, tam tersine, nobran, hırçın, ırkçı, gerici ve emperyalizme inanan bir insandı. Wilson, hizmetinde olduğu Amerikan

sistemini iyi biliyordu elbette. Bir kitabında söyledikleri, bozuk saatin günde iki kez doğruyu göstermesi gibi, kimi politikacıların da oy uğruna arada insanlara doğruları söylediklerine iyi bir kanıttır:

> İşin özü şu ki; görece az sayıdaki insan bu ülkenin ham maddelerini kontrol ediyor; görece az sayıdaki insan su kaynaklarını kontrol ediyor. ... Yine küçük bir azınlık büyük oranda demiryollarını kontrol ediyor; kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla fiyatları kontrol ediyor ... ve aynı grup insan ülkenin büyük kredilerini kontrol ediyor. ... Birleşik Devletler hükümetinin efendileri, Birleşik Devletler'in birleşik kapitalist ve sanayicileridir.[24]

Wilson öylesine ırkçıydı ki, bu tür tatsız gerçekleri saklamakta mahir Amerikan ders kitaplarında bile bu gerçek bazan yerini bulabilmektedir. Örneğin, bir lise tarih ders kitabı (*Land of Promise*- İmkânlar Ülkesi) şöyle anlatıyor onun ırkçılığını:

> Woodraw Wilson'un yönetimi siyahlara açıkça husumet duyuyordu. Wilson, siyahların daha aşağı ırk olduklarına inanan ve beyazların üstünlüğünü savunan biriydi. Seçim kampanyasında yurttaşlık hakları için çalışacağı sözünü verdi. Ama seçilince verdiği sözleri unuttu. Aksine, federal hükümette çalışan siyah ve beyazların birbirlerinden ayrılmasını emretti. ... Güney eyaletlerindeki siyahlar buna itiraz edince, Wilson protestocuları kovdurdu. Kasım 1914'te bir zenci delegasyon ondan politikalarını değiştirmesini istedi. Wilson onlara karşı kaba ve düşmanca davrandı, isteklerini reddetti.[25]

Tabii Wilson'un ırkçılığı sadece Amerika'daki siyahlara yönelik değildi. O, Güney Amerikalılara, Afrikalılara, Asyalılara karşı da beyaz ırkın üstünlüğüne inanan bir despottu. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne "ırkların eşitliği"ne ilişkin bir maddenin konmasını da engellemişti. Tabii, bütün ırkçı gericiler gibi Wilson, aynı zamanda emeğe de düşmandı; para babalarının bir temsilcisi olarak, yönetimi onlara da düşmanca davranmıştı.

Doğrudan Tanrı'dan ilham aldığına inanan, Amerikan halkının ve ABD'nin Tanrı tarafından seçilmiş olduğu savıyla hareket eden ve başka halklara tepeden bakan, giderek, onlara "uygarlık götürme" savıyla hareket

eden tipik bir sömürgeci mantaliteye sahipti yeni başkan, kendinden öncekiler gibi. İspanya'yla yapılan savaşı bütünüyle desteklemişti ve ona göre, sömürge halklarına "düzen ve kendi kendini kontrol"ü öğretmek, "hukuka uyma alışkanlığı" kazandırmak, Amerika gibi uygar ülkelerin "özel görevi"ydi.[26] Tabii bunların hepsinin arka planında, sömürü dürtüsü ve emperyalist ideoloji yatmaktaydı. 1907'de şöyle yazıyordu Profesör Woodraw Wilson:

> Ticaret ulusal sınırları tanımadığına ve iş adamı da dünyayı tek bir pazar olarak görmek istediğine göre, milletin bayrağı onu izlemeli ve halkların ona karşı kapalı olan kapıları parçalanmalıdır. Bankerler tarafından elde edilen ayrıcalıklar, bunu istemeyen halkların egemenliğine tecavüz edilmesi pahasına, devletin temsilcilerince korunmalıdır. Dünyanın hiçbir yararlı köşesi gözden kaçmasın veya kullanım dışı kalmasın diye, sömürgeler elde edilmeli ve kullanılmalıdır. Bu durumda barışın kendisi de konferansların ve uluslararası kombinezonların bir meselesi olmaktadır.[27]

İşte onun Milletler Cemiyeti rüyası ya da 14 Prensibi, özünde emperyalist devletler arasındaki müzakerelerin ve konferansların bir sonucu olan bir "emperyalist barış"ın ögeleridir sadece. Lenin, bunun için, "Amerikan multimilyonerlerinin başı ve kapitalist köpekbalıklarının uşağı"[28] dediği Wilson'un "barış"ına inananları, "emperyalizm altında barış ve reform"un mümkün olabileceğini savunan "gericiler" olarak suçlamıştır.[29]

1. İlk Saldırı Emekçilere

Wilson içeride de, kendisinden önceki başkanların emek düşmanı politikalarını sürdürmeye kararlıydı. 1913 yılında New Jersey tekstil fabrikalarında aylarca sürecek bir grev başladı. Paterson'da 25 bin işçi ipek işleyen fabrikaları durdurdu. İşverenler, grevcilerle görüşmeyi bile reddettiler. Her zaman olduğu gibi sabotörler, casuslar, kışkırtıcılar, kiralık silahlı serseriler ve elbette devletin kolluk kuvvetleri her türlü şiddeti ve kirli eylemi deneyerek işçilere saldırdılar. İki bine yakın grevci hapse atıldı, dövülenler, silahlı saldırılarda yaralananlar ve öldürülenler oldu. Sonunda işçiler ve sendikacılar bölündüler, büyük bastırma ve kışkırtma operasyonlarıyla geriletildiler ve eski koşullarda işe geri dönmek

zorunluluğu ortaya çıktı. Yine fişlenenler, işlerini yitirenler, sefalete terk edilenler oldu.

1913 yılının Eylül ayında Colorado'da, Rockefellerlere ait bir şirkette madenciler greve gittiler. Şirket hemen grevci işçileri evlerinden attı ve bir özel dedektiflik ajansıyla anlaştı. Balwin Felts Ajansı, bölgeyi, kiralık katilleri ve üzerine makineli tüfek monte edilmiş bir zırhlı araçla işgal etti ve etrafa ölüm saçtı. İşçilerse, Birleşik Maden İşçileri Sendikası'nın (*United Mine Workers Union*) desteğiyle direnişlerini sürdürdüler ve kendilerini savundular. Bunun üzerine, bölgeye Ulusal Muhafızlar gönderildi. Madencilere saldıran askerler acımasız şiddet uyguladılar, yüzlerce madenciyi tutukladılar. Grev, çok zor koşullar altında 1914 Nisan'ına kadar sürdü. 20 Nisan'da, onlar Paskalya'yı kutlarken, madencilere karşı büyük bir saldırı başlatıldı ve sabaha kadar süren çatışmalardan sonra, saat 10'da askerler bin madencinin ve ailelerinin sığınmış oldukları çadırları ateşe verdiler. Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 26 kişi feci şekilde öldürüldü. Direniş yine de sürdürüldü. Madencilere başka işçilerden ve halktan büyük destek geldi. Bunun üzerine bölgeye ordu gönderildi; grev, ardında 66 ölü bırakarak kırıldı. Pek çok madenci ve sendikacı, yine kara listeye alındı, tutuklandı, işsizliğe ve açlığa mahkûm edildi. Katillerden ise hiçbir hesap sorulmadı.

Amerikalı ünlü folk şarkıcısı Woody Guthrie bir şarkısında şöyle anlatır öyküyü:

İlkbaharın başıydı grev başladığında,
Biz madencileri sokağa attılar,
Şirket'in evlerinden çıkıp,
Eski Ludlow'da çadırlara yerleştik.

Çocuklarım için endişeleniyordum,
Askerler demiryolu köprüsünde nöbetteydiler,
Arada bir, bir kurşun geçerdi,
Ayağımın dibindeki çakıllara vurarak.

Çocuklarımızı öldüreceğinizden öyle korkuyorduk ki,

İki metre derinliğinde çukur kazdık,
Çocuklarımızı ve hamile kadınları taşıdık
Uyumaları için mağaranın dibine.

İşte o gece askerleriniz bekledi,
Biz madenciler hepimiz uyuyana dek,
Sokuldunuz küçük çadır kentimize,
Çadırlarımızı gazyağına buladınız.

Bir kibrit çaktınız ve başlayan yangınla birlikte,
Çektiniz mitralyözlerinizin tetiğini,
Koşarken evladım için ateşten duvar engelledi beni,
On üç çocuk öldü ateşinizden...

Biraz çimento aldık ve duvar çektik mağaraya,
İçinde on üç çocuk öldürdüğünüz,
"Tanrı korusun Maden İşçileri Sendikası'nı" dedim,
Ve sonra eğdim başımı, ağladım.

Saldırı ertesinde, bir çadırın altında kazılmış bir korunak çukurunda on bir çocuk ve iki kadının birbirlerine kenetlenmiş yanık cesetleri bulunduğu gün Amerikan donanması da Meksika'nın Vera Cruz limanını bombalıyordu.

2. Yine Savaş Yine Meksika

Wilson'un gazabını en çok çeken ülkelerin başında Meksika gelmekteydi. Bu ülkenin suçu, orada büyük miktarda Amerikan yatırımının bulunmasıydı ve Wilson, Amerikan sermayesi için orayı uysal bir sömürge yapmaya kararlıydı. Kendisine, "İngiltere'ye döndüğümde bana Meksika siyasetinizi soracaklardır. Bana bunu anlatabilir misiniz" diye soran bir İngiliz diplomata Wilson'un burnu büyük sömürgeci edasıyla verdiği yanıt, "Güney Amerika cumhuriyetlerine iyi adamlar seçmeyi öğreteceğim,"

olmuştur.[30] Onun “iyi adamlar”dan kastının işbirlikçi siyasetçiler ya da uşak diktatörler olduğu kesindi.

20. yüzyılın “Meksika Savaşı” klasik bir kışkırtmayla başladı. Meksika Başkanı General Huerta, ABD yöneticileri tarafından sevilmeyen biriydi. ABD’nin emperyalist rakipleri İngiltere ve özellikle Almanya ve Japonya’yla kurduğu ilişkiler de Washington’da rahatsızlık yaratıyordu. ABD politikacıları, Meksika’daki 1 milyar dolarlık Amerikan yatırımlarının kendilerine bu ülkeyi yönetme hakkı verdiğine inanıyorlardı. Bu arada Meksika’da iç huzursuzluk ve karışıklıklar da dumanlı bir atmosfer yaratmıştı kurt sermayedarlar ve emperyalistler için.

ABD’nin aradığı bahane, 1914 yılında bir Meksika limanında ortaya çıktı. İkinci elden aktarınca inandırıcı gelemeyebilecek olan savaş çıkartma bahanesini, doğrudan Amerika Birleşik Devletleri başkanının ABD Kongre’sinde yaptığı konuşmayla ortaya koymak daha doğru olacaktır. ABD Başkanı Woodraw Wilson’un 20 Nisan 1914’te Kongre’ye ilettiği mesaj aynen şöyledir:

> Sayın Kongre Üyesi Centilmenler,
>
> Mexico City’de General Victoriano Huerta’yla ilişkilerimizde ortaya çıkan ve tepkide bulunmamızı gerektiren bir duruma dikkatinizi çekmek ve bu konudaki tavrımıza ilişkin öneri ve işbirliğinizi istemek benim için bir görevdir. 9 Nisan’da U.S.S Dolphin gemisinin levazım subaylarından biri Tampico’da İtirbude Köprüsü’nde bir bot ve personeliyle gemi için gerekli malzemeleri temin etmek üzere karaya çıkmış, malzemeleri yüklerken de General Huerta’nın ordusuna bağlı bir subay ve askerlerince tutuklanmıştır. ... Bir buçuk saat içinde Huerta güçlerinin komutanından subay ve adamlarının serbest bırakılması için emir gelmiştir. Ardından komutan ve sonra da doğrudan Huerta özür dilemişlerdir. ...
>
> Amiral Mayo bu tutuklamayı öylesine ciddi bir hakaret olarak kabul etmiştir ki, Birleşik Devletler bayrağının liman komutanınca özel bir törenle selamlanması [önerisiyle] tatmin olmamıştır.
>
> Bu, özellikle tutuklanan iki askerin doğrudan bottan, yani Birleşik Devletler toprağından alındıkları düşünülürse önemsiz bir konu olarak görülemez ama kendi başına alındığında, tek bir subayın cehaleti veya kibrine atfedilebilir. Ne var ki, maalesef, bu münferit

bir olay değildir. Son zamanlarda, General Huerta ve adamlarının [Amerikan] Hükümeti'nin onur ve haklarını dikkate almadıklarını göstermeye kararlı olduklarını ve istediklerini yapmada kendilerini tam güvende hissettiklerini, böylece de rahatsızlık ve nefretlerini pek çok biçimde göstermekte serbest olduklarını akla getiren bir dizi olay olmuştur yakınlarda. ...

Böyle bir durumun açık tehlikesi, bu tür davranışların giderek daha kötü biçimler alması ve sonunda da doğrudan ve kaçınılmaz olarak silahlı çatışmaya dönüşecek ölçüde kaba ve kabul edilemez bir noktaya gelmesidir. General Huerta ve temsilcilerinin özürlerinin çok daha ileri gitmesi, önemine bütün toplumun dikkatini çekecek biçimde gerçekleşmesi, General Huerta'nın kendisine de böyle açıklama ve özürler gerektiren olayların ileride olmaması gerektiğini öğretmesi zorunluydu. Dolayısıyla da ben, Amiral Mayo'nun taleplerini bütünüyle desteklemeyi ve Huertacılarda yeni bir anlayış ve davranış oluştuğunu gösterecek biçimde Birleşik Devletler bayrağının selamlanmasında ısrarcı olmayı görevim kabul ettim.

Böyle bir selamlamayı General Huerta reddetti ve ben de şimdi önereceğim yolu izlemek için izin ve desteğinizi istemeye geldim.

Bütün samimiyetimle umuyorum ki, bu hükümet Meksika halkıyla bir savaşa hiçbir koşulda zorlanmaz. Meksika iç karışıklıklarla parçalanmış hâldedir. Kendi anayasasının ölçütleriyle bakarsak, bir hükümete sahip değildir. General Huerta, haksız biçimde ve kabul edilemez yöntemlerle, hükmünü Mexico City'de kurmuştur. Ülkenin sadece bir bölümü denetimi altındadır. Bu hükümete olan kişisel garazından dolayı maalesef silahlı çatışma meydana gelirse, biz sadece General Huerta ve yandaşlarıyla savaşıyor olacağız ve hedefimiz sadece bu yolundan çıkarılmış Cumhuriyet'in yurttaşlarına kendi yasalarını ve hükümetini yeniden oluşturma imkânını vermek olacaktır.

Ama samimiyetle şimdi bir savaşın söz konusu olmadığını umuyorum. Kardeş Cumhuriyet'in işlerini herhangi bir biçimde kontrol etmek gibi bir niyetimizin olmadığını söylerken Amerikan halkı adına konuştuğuma inanıyorum. Meksika halkına karşı derin ve gerçek dostluk duygularına sahibiz ve şimdiye kadar yaptıklarımız ve yapmaktan kaçındıklarımız, onları geriletmek ya da

> küçük düşürmek isteğinden değil, onlara yardım etme arzumuzdan kaynaklanmıştır.
>
> Onların desteği ve onayı olmaksızın dostane müdahalelerde bile bulunmak istemeyiz. Meksika halkı iç işlerini kendi bildikleri gibi yürütmek hakkına sahiptir ve onların haklarına saygı göstermeyi içtenlikle arzu ediyoruz.
>
> Bu olayla zamanında, ciddiyetle ve akıllıca ilgilenirsek, müdahalenin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkma durumu olmaz.
>
> Kuşkusuz, bu durumda hükümetimize saygı gösterilmesini dayatmak için gerekli olan şeyi, Kongre'yi işin içine sokmadan ve fakat aynı zamanda başkan olarak anayasal haklarımı da aşmadan yapabilirim; ama böylesi ciddi sonuçlar doğurabilecek bir olayda, Senato ve Kongre'yle yakın istişare ve işbirliği içinde olmaksızın yapmak istemiyorum. Dolayısıyla da, Birleşik Devletler silahlı güçlerini, General Huerta ve yandaşlarından Birleşik Devletler'in haklarını ve saygınlığını tam olarak tanımasını ve hatta Meksika'daki hazin durumu itiraf etmesini sağlamak için gerekebilecek biçim ve ölçülerde kullanmaya onayınızı istemeye geldim.
>
> Yaptığımızda herhangi bir saldırganlık ya da bencil çıkar sağlama düşüncesi olamaz. Birleşik Devletler'in itibar ve otoritesini korumayı, sadece, Birleşik Devletler'de ve insanlığın menfaatleri yolunda kullanılabileceği herhangi bir yerde, büyük etkinliğimizi özgürlük uğruna kullanırken zayıflamamasını temin etmek için istiyoruz.[31]

Wilson, Amerikan savaş gemilerini Meksika'ya doğru yola çıkartmışken, Huerta, önce Meksika olmak üzere, iki tarafın da birbirlerinin bayraklarını ve gemilerini 21 parelik top atışıyla selamlamalarını önerdi. Tabii Wilson bu öneriyi reddetti ve yukarıdaki mesajla Kongre'den "silah kullanma" yetkisi çıkarttı. 20 Nisan'da da, yani Kongre'den yetki istediği konuşmanın yapıldığı gün, Meksika'nın Vera Cruz limanına çıkarma yapıldı. Vera Cruz ağır bombardıman ve şiddetli sokak çarpışmaları sonunda işgal edildi, gümrüklere el konuldu. Ardından Huerta'nın istifası sağlandı ve yeni bir diktatör, yerine başkanlığı devraldı.

3. Haiti, Dominik, Küba...

“Halkların kendi yazgılarını tayin hakkı”nın yılmaz savunucusu “demokrat” Wilson’a bir başka fırsat da Haiti’de çıktı. Amerikan sermayesi ve devleti Haiti’de uzun yıllardır bulunmaktaydı. O kadar ki, 1911 yılında Haiti Ulusal Bankası’nın (Merkez Bankası) yarı hissesi Wall Street bankerlerinin elindeydi. Amerikan National City Bank (şimdiki Citibank) temsilcisi, hem Haiti Ulusal Bankası’nın hem de Haiti Demiryolları İdaresi’nin başkan yardımcısı olarak en etkili yöneticisiydi. 1914 yılında, bankanın kasasındaki paralar Haiti hükümetince kullanılmasın diye, ABD yönetimi başkente deniz piyadeleri göndererek hisse, para ve altınlara el koyup New York’ta “güvence altına” aldırttı. Protestolar karşısında ABD Dışişleri Bakanı Bryan, ABD’nin “tehdit edilen çıkarlarının korunması” gerektiğini söyleyerek, “basit bir fon transferi”nin söz konusu olduğunu iddia etti.[32] 1915 yılında, kendisine karşı ayaklanmalar üzerine Fransız Büyükelçiliği’ne sığınmak zorunda kalan Haiti’nin siyah başkanı Vilbrun Guillaume Sam, bir grup isyancı tarafından elçilikten zorla alınarak linç edildi. Bahane de böylece oluşmuş oldu. Böylece Haiti maliyesini “finansal istikrar” için Amerikan denetimine sokmayı öngören bir yasa taslağını reddeden Haiti Meclisi de hizaya getirilecekti.

Ortaya çıkan otorite boşluğu ve kargaşa üzerine de, Amerikan deniz piyadeleri başkent Port-au-Prince’i işgal ettiler. Haiti’deki büyük Amerikan çıkar odaklarına ve sermayedarlarına gün doğmuştu.

Amerikan Dışişleri Bakanı işgalin nedeni olarak iki gerekçe belirtti. Birincisi, “Haiti’de hüküm sürmekte olan anarşi ve vahşeti önlemek”; ikincisiyse, emperyalist çatışmanın bir sonucu olarak, “herhangi bir yabancı gücün burada bir sıçrama tahtası elde etmesi”nin önüne geçmek.[33]

Wilson yönetimi işe, Haitili askerleri adam başına 2 dolar vererek terhis etmek ve Haiti’ye bir anlaşma dayatmakla başladı. Amerika’nın istemediği bir başkan adayı, ABD savaş gemisine çağrılarak adaylıktan vazgeçirildi. Yeni işbirlikçi Haiti başkanı bu koşullarda “seçildi”. Bu arada ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş, muhalif kıpırdanışlar şiddetle bastırılmış, limanlara, gümrük kapılarına ve gelirlere el konmuştu. Önerilen anlaşmaya göre, Haiti’nin özellikle mali yönetimine ABD el koyuyor ve kendisine anlaşmanın hükümlerine işlerlik kazandırmak üzere gerekirse Haiti’ye

müdahalede bulunma hakkı tanıyordu. Ne var ki, işgal altında ve deniz piyadelerinin "koruması"ndaki Haiti Meclisi, yine de bu aşağılayıcı yasayı reddetme iradesini gösterdi. Meclis'ten yükselen protesto seslerinden şu mesaj yankılanıyordu: "Birleşik Devletler yönetimi, kendi ajanlarının sözlerine göre insanlık adına ülkemize süngüleri ... topları ve kruvazörleriyle insanlıkçı bir müdahalede bulundu, bize bir tasarı sundu. Peki bu tasarı nedir? Mister Wilson tarafından Haiti'ye zorla kabul ettirilen bir himaye sistemi..."[34]

Artık bu durumda silahlar bir kez daha konuşacaktı. Ve konuştu da. Kısa bir süre sonra da Haiti Meclisi, Amerikan silahlarının dayatması altında, anlaşmayı kabullenmek zorunda kaldı. Amerikan Dışişleri Bakanı Lansing, Wilson'a şöyle yazacaktı: "İtiraf etmeliyim ki, Haiti başkentini deniz piyadelerimiz sokakları tutmuşken uyguladığımız bu müzakere yöntemi biraz fazla dayatmacı. Bu benim ulusal egemenlik ölçütlerime uymuyor; bu son tahlilde bir güç kullanımı ve Haiti bağımsızlığının ortadan kaldırılmasıdır. Ama pratik açıdan baktığımızda, anarşi ve düzensizliği ortadan kaldırmanın da başka çaresinin olmadığını düşünüyorum." Self-determinasyon şampiyonunun yanıtı kesindir: "Bu bence gereklidir ve onayımı veriyorum."[35] Tabii burada, ilk işlerden biri olarak Haiti'de yabancılara toprak satışı yasağının kaldırıldığından söz edilmiyor. Haiti'de topraktaki küçük mülkiyet böylece kaldırıldı ve büyük plantasyonların kanlı kölelik devri başlatıldı.

Ne var ki, Haiti halkının mücadelesi bitmedi. 1915 sonbaharındaki bir ayaklanmaya Amerikan askerleri şiddetli bir bastırma kampanyasıyla karşılık verdiler. 1917'de Almanya'ya savaş ilan etmeyi reddedince göstermelik Meclis de feshedildi. Artık Haiti tam bir Amerikan sömürgesiydi ve Amerikan askerlerinin komutasında yerli bir diktatörün başkanlığındaki Konsey tarafından zapturapt altında tutuluyordu.[36] Amerikalıların referanduma sundukları yeni anayasa da özgürlük içinde, sadece 768 karşı oyla, yani yüzde 97'lik bir oranla kabul edildi!

Yine de Haiti'de isyanlar ve direniş hiç bitmedi; ABD orada çok kan döktü, ilk kontrgerilla deneyimlerinden birini edindi, zevk için insan öldüren psikopat askerleriyle halka zulmetti ve emperyalist yağmanın cenderesinde ülkeyi 1934 yılına kadar işgal altında tuttu.

Bu arada Dominik Cumhuriyeti'nde, Amerikan saldırganlığı yeni boyutlar kazanmaktaydı. 1916 yılına gelindiğinde, Yanki yanlısı Dominik Cumhuriyeti Başkanı Jimenez, ABD'nin istediği bir mali kölelik anlaşmasını Meclis'ten geçirmekte zorlanıyor, Meclis onu Yüce Divan'a göndermenin hesaplarını yapıyordu. Tam da bu sırada Savaş Bakanı General Desiderio Arias yönetime el koymaya kalkıştı. Tabii ABD, "kendi adamı" saydığı Jimenez'e askerî yardım önerdi ama bunu kabul etmeyen Jimenez istifa etmeyi yeğledi. Ne var ki, ABD Arias'a da geçit vermedi ve ona başkenti iki gün içinde boşaltması yönünde bir ültimatom verdi. General Aries bunun üzerine ertesi gün 15 Mayıs'ta kenti terk etti. Bu arada Jimenez için Yüce Divan kararı çıkmış ve Senato'ca onaylanmıştı. Jimenez'in istifasıyla da, şimdi yeni bir başkan seçme sorunu ortaya çıkmıştı. ABD, seçilecek başkanın önceden kendisine bağlılık sözleri vermesini istiyor, Dominik Parlamentosu'nun buna uymayan adaylarını tanımayacağını bildiriyordu. Bu baskılar altında Dr. Francisco Henriquez y Caruajal beş ay için geçici başkan seçildi. ABD, yeni başkandan bazı Amerikan dayatmalarını kabul etmesini istedi, gümrük vergilerinden elde edilen gelirlerini kesti hükümetin ve istekleri kabul edilmediği takdirde başkanı tanımayacağını bildirdi.

Politik kargaşa devam ederken ABD, Dominiklilere köle anlaşmalarıyla yasalarını kabul ettiremeyeceğini anladı ve 29 Kasım günü Harry S. Knapp isimli amiral, Cumhuriyet'in Amerikan askerî yönetimi altına sokulduğunu ilan etti. Parlamento lağvedildi, yüksek memurlar görevlerinden atılarak yerlerine Amerikalı subaylar atandı ve Amiral Knapp, Askerî Vali olarak yönetimi devraldı. Bu arada Amerikalı işgalciler hemen bir yerel silahlı güç oluşturmaya giriştiler, geleceğin işbirlikçilerini eğitmeye başladılar. Yeni Dominik Ulusal Muhafaza Birliği'nin (*Guardia Nacional Dominicana*) sadece adı "ulusal"dı elbette. Bunlar daha sonra öteki ülkelerde de bir model olarak benimsendi. Kendi halklarına kurşun sıkan, işbirlikçi oligarşilerin tetikçisi ve ABD'nin bekçisi "uşak ordular" geleneği de böyle yaratıldı. Daha sonra Soğuk Savaş'ın "Ulusal Güvenlik Kültü ve Aygıtları"nın yaratılmasıyla model yetkinleştirilecek ve dünyanın dört bir yanındaki bağımlı ülkelere uygulanacaktı.

1917'den başlayarak Dominik'te çok önemli köylü ayaklanmaları ve gerilla direnişi ortaya çıktı. Acımasız kontrgerilla operasyonlarına ve kanlı bastırma şiddetine karşın Amerikan deniz piyadeleri özellikle de doğu

bölgelerinde yıllarca tam hâkimiyet kuramadı. Amerikan ordusu “eşkıya” diye adlandırdığı gerillara karşı bütün terör yöntemlerini denedi. Bu tür müdahalelere sempatiyle bakan bir Amerikalı araştırmacı bu yöntemlere ilişkin olarak şöyle bir örnek veriyor: “Charles F. Merkel isimli bir deniz yüzbaşısı, ‘Seibo Kaplanı’ olarak kötü şöhret sahibi olmuştu; bir tutsağa, vücudunda bıçakla açtığı yarasının üzerine tuz ve portakal suyu dökerek ve arkasından da kulaklarını keserek işkence yapmıştı.”[37]

Aynı yıl, Amerikan deniz piyadeleri, seçimlere hile katıp iktidarı gasbbeden Amerikan işbirlikçisi General Menocal’ı desteklemek ve demokratik muhalefeti bastırmak üzere Küba’ya çıktı ve orada 1922’ye kadar Amerikan çıkarlarının silahlı bekçiliğini yaptı.

4. Birinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı’yla birlikte fırsattan istifade bölgede öteki emperyalist rakiplerini, siyasi ve ekonomik olarak bütünüyle tasfiye etmeye kararlı olan ABD, gözü dönmüş saldırganlığını bölgede sürdürür ve pek çok bölge ülkesine pek çok kereler (örneğin Panço Villa kampanyası dâhil Meksika’ya tam on bir kez)[38] silahlı müdahalelerde bulunurken, öte yandan da emperyalistlerin kapışmasını ve Avrupa’nın kendisini bitirişini yakından izliyordu.

a. Savaşa Girme Kararı

Birinci Dünya Savaşı'na ilişkin ilk başlarda ABD egemenleri arasında farklı görüşler çatışıyordu. Bir gruba göre, ABD, "iti ite kırdırma" politikası izlemeliydi. Bu arada da, Avrupalı emperyalist rakipleri birbirlerini kırarken, her iki tarafa da mal ve silah satmalıydı, borç vermeliydi, böylece hem zenginliğine zenginlik katabilecek hem de rakiplerini kendine bağımlı hâle getirecekti. Bu arada önemli olan deniz ulaşımının serbestliğinin sağlanmasıydı. Sömürgeci güçler tasfiye oldukça da, "Açık Kapı" politikası Amerika'ya yarayacaktı.

Wilson da önceleri savaşa girmeme yönünde bir eğilim gösteriyor gibiydi. Tarihçi A. J. P. Taylor, Polonyalı Pilsudski'nin şu sözlerinin Wilson'un düşüncesini de yansıttığını yazıyor: "Önce Almanya Rusya'yı yenmeli, sonra da o Batılı güçler tarafından yenilgiye uğratılmalı."[39] ABD, ayrıca, kendinden önceki hegemon güç İngiliz İmparatorluğu gibi, Avrupa'da herhangi bir ülke ya da ülkeler koalisyonunun hâkim duruma gelmesini istemiyordu. Savaşa girilmesi görüşü ise, bankerlerin yatkın olduğu eğilimi yansıtıyordu. İtilaf Devletleri'ne büyük borçlar vermiş olan finans çevreleri, başta Morganlar olmak üzere, İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa girilmesini savunuyorlardı. Morganların adamı ABD Londra Büyükelçisi, Wilson'a 5 Mart 1917'de şu gizli mesajı gönderdi:

> Dünya ticaretinin ve bütün Avrupa mali sisteminin çökmemesi için Fransa ve İngiltere ABD'den yeterli büyüklükte kredi elde edebilmelidir. Şayet Almanya'yla savaşa girecek olursak, Müttefiklere verebileceğimiz en büyük destek bu olurdu. ... Savaş bitene dek ticaret büyüyerek devam ederdi ve savaştan sonra da Avrupa yiyecek maddeleri almaya devam edecektir ve bizden de ayrıca barış zamanı sanayisini yeniden kurmak üzere muazzam miktarlarda malzeme alacaktır. Böylece de gelecek yıllar boyunca kesilmemiş ve hatta büyümüş ticaretten yararlanma imkânı sağlamış olacağız. ... Bizim şu andaki üstün ticari pozisyonumuzu korumanın ve bir paniği önlemenin tek yolu belki de savaşa girmemizdir.[40]

Bu arada, hem ABD'de hem Avrupa'da sınıf mücadelesi gittikçe kızışıyordu. Kapitalizmin ve emperyalizmin yarattığı kan gölü içinde

halklar ve askerler her yerde “barış, ekmek, özgürlük” sloganı etrafında birleşiyordu. 1917 Büyük Bolşevik Devrimi, kurtuluşun kızıl bayrağını göndere çekmişti. Karadeniz’deki Fransız savaş gemilerinden birinde bile isyancı denizciler bu bayrağı dalgalandırıyorlardı. Almanya’da Spartakistler iktidara yürüyorlardı. Kıta Avrupası devrim ateşiyle kaynarken, İngiltere’deki huzursuzluklar ve özellikle de ordudaki kıpırdanışlar egemenleri dehşetli korkutuyordu. Kapitalizmin, para babalarının, sömürgeler ve yağma peşinde milyonları ölüme atması, dünyayı ateşe vermesi ve insanlığa köleliği, açlık ve sefaleti dayatması karşısında insanlık ayağa kalkıyordu. İşçi sınıfı ve devrimciler, Rusya’da iktidarı ele geçirmişler, gizli paylaşım anlaşmalarını kamuoyunun önünde yırtıp atmış, adalet, barış, özgürlük ve eşitlik idealini, yeni bir yaşam projesini dünyaya sunmuşlardı. “Komünizm hayaleti” bir kez daha egemenleri dehşete düşürüyordu. ABD’de New York Senatörü James Wadsworth, yükselen sınıf savaşımı karşısında panik içinde şu reçeteyi öneriyordu: İnsanların “sınıflara bölünmesi” tehlikesini savuşturmak için, “gençlere bu ülkeye sorumluluklarının olduğunu anlatmamız gerekir.”[41] Evet, çare militarizmdeydi, şovenizmdeydi, savaştaydı. En iyisi sınıf savaşımında kurtuluşları için yer alacak emekçi çocuklarını, bankerlerin savaşında ölmeye ve sınıf kardeşlerini öldürmeye göndermekti.

Wilson da savaşa girilmesi görüşünü benimsemişti. Savaşan taraflara kredi verilmesini onayladığı zaman zaten işin yönü de belli olmuştu. Almanya’ya verilen 27 milyon dolarlık krediye karşılık 1917’de Müttefiklere sağlanmış olan 2 milyar dolar, ABD’nin safını da belirlemişti. Savaşa girmek, artık dünyanın en büyük finansörü ve sanayi devi olan Amerika Birleşik Devletleri’nin hegemonik liderliğini kurmak için emperyalist kördüğüme kılıcını atması anlamına geliyordu. Durgunluk belirtileri gösteren ekonomide, savaş kredi ve satışlarının yarattığı canlanmayı güçlendirerek sürdürmek, Müttefiklere verilmiş kredileri kurtarmak, silah sanayisini palazlandırmak ve içeride milliyetçi disiplin ve kör coşkuyu yaratmak düşüncesi savaşı cazip hâle getiriyordu. Bahaneyi bulmaksa, kolaydı. ABD, deniz yollarının serbestliğini temel koşul yapmıştı ve bunun aksi davranışları savaş nedeni sayacaktı. Bu arada, sivil yolcu da taşıyan “yolcu” gemileriyle müttefiklere cephane de gönderiliyordu. Bu, masum sivil yolcuların hayatıyla kumar oynamak ve cüretli bir kışkırtmaydı elbette. Üstelik Wilson bu kaba kışkırtmanın yaratabileceği facialar

konusunda uyarılmıştı da. Ama o artık savaş istiyordu ve kamuoyunu ikna etmek durumundaydı. Wilson, seçim kampanyasına, “O bizi savaşa girmekten korudu!” sloganıyla başlamıştı. O zaman barış pazarlamıştı, şimdi de seçmenlere savaş satacaktı.

Nihayet, 15 Mayıs 1915’te, New York-Liverpool seferini yapmakta olan İngiliz yolcu gemisi Lusitania, İrlanda açıklarında bir U-20 Alman denizaltısı tarafından torpidoyla batırıldı. Gemide, aralarında yüzden fazla Amerikalının da bulunduğu 1198 yolcu hayatını kaybetti. Yolcu gemisi, ayrıca ağzına kadar silah ve cephane doluydu! Provokasyon ve insan yaşamı üzerinde oynanan büyük kumar, savaşa giriş kararının verilmesi açısından işe yaramıştı. Amerikan halkı, medyanın kışkırtıcı öncülüğünde başkanlarının arkasındaydı artık.

ABD, Nisan 1917’de savaşa dâhil oldu...

Wilson’un ünlü 14 ilkesi ve “self-determinasyon” kavramı, özünde, Avrupa halklarına yönelikti. Habsburg ve Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasının sonuçları olarak ortaya, buralarda yaşayan ulusların statülerinin ne olacağı sorunu çıkmıştı. İtalyanlar, Çekler, Slavlar, Bulgarlar, Rumenler, Polonyalılar gibi halklar ve azınlıkların durumu savaş sonrası Avrupa’sının temel ulusal ve insani sorunlarını oluşturmaktaydılar. Kuşkusuz, ABD açısından bütün rakiplerinin sömürgelerini yitirmesi ve meydanın en avantajlı ülke olarak Amerika’ya kalması, bütün kapıların onun sermayesine açılması yeğlenmekteydi ama yine de özünde “self-determinasyon” sorununun en yakıcı olduğu Afrika’nın, Asya’nın ve Güney Amerika’nın halkları Wilson’un umurunda bile değildi. Daha sonra ABD’nin üyeliğinin Amerikan Senatosu tarafından reddedileceği Milletler Cemiyeti macerası ise, Wilson’un, dünyayı, öteki emperyalist ülkelerle birlikte Amerikan çıkarları doğrultusunda yönetmede sadece bir araç, savaş galiplerinin ABD önderliğindeki bir kurumu olarak tasarlanmıştı.

b. Devrimci Rusya'ya Müdahale

Birinci Paylaşım Savaşı, 1918 Kasım'ında sona erdi. Ne var ki, Avrupa'daki karşı-devrimci şiddet henüz durmamıştı. Bu kez muzaffer emperyalist ittifakın hedefi, Bolşevik Devrimi ve Sovyet Rusya idi. ABD, Devrim Hükümeti'ni, Sovyet Rusya'yı tanımayı reddetti. Brest-Litovsk Anlaşması'nın hemen ardından İngilizler, Almanlara karşı Doğu'da yeni bir set oluşturma bahanesiyle Rusya'ya asker gönderdiler. Bu arada Japonlar da Sibirya'dan batıya doğru ilerliyordu. Bunlara, savaş esirlerinden oluşan on binlerce Çek ve Slovak askeri de katılmıştı. İtalyanlar ve Fransızlar da asker göndermişlerdi. Mayıs ayında da Murmansk ve Arşangel limanlarına yeni İngiliz birlikleri indirildi. Hep birlikte, Kolçakları, Denikin'leri, karşı-devrimcilerin Beyaz Ordusu'nu da yanlarına alarak Bolşeviklere, Kızıl Ordu'ya, yazgılarını ellerine almış işçi ve köylülere karşı savaşıyorlardı. Bu savaşa elbette ABD birlikleri de katıldı. Bir birlik Vladivostok'a çıktı. Artık Sibirya'da, Murmansk ve Arşangel'de Amerikan askerleri de devrime karşı savaşıyorlardı. Bu arada, Kızıl Ordu'ya karşı kimyasal saldırılarda dahi bulunulmuştu. Rusya'da İç Savaş, ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve diğerlerinin de katılımıyla kanlı bir uluslararası karşı-devrim operasyonuna dönüşmüştü.

Bu emperyalist müdahale ve mülk sahipleriyle Çar'ın zalim subaylarının ortak vahşeti, devrimi yenemedi. Sonunda, Beyaz Ordu yenildi, Müttefikler geri çekildiler; Rusya'da işçiler, köylüler, mazlum halklar yeni bir hayat kurmaya giriştiler. Bu barbarca müdahaleyle, ne yazık ki, zaten yeterince kanlı olan İç Savaş uzatılmış, fazladan binlerce insan ölmüş, köyler, kasabalar, kentler yakılıp yıkılmış oldu. Bugün hâlâ, Amerikan egemen çevrelerinin zamanın sisleri arkasında biraz da bilinçli olarak gizlenmiş resmî söylencesinde, devrim engellenemediği için hayıflanılır, ama buna karşılık, epey "Kızıl" öldürüldüğü için de avunulur.

Birinci Dünya Savaşı, Amerikan sermayesi ve emperyalizmi için çok büyük yararlar sağladı. Silah sanayisinin gelişmesiyle metalurji ve kimya işletmeleri birer dünya devi oldular, Alman rakiplerinin yerini aldılar. Buğday, pamuk gibi zırai ürünlerin dünya piyasasında fiyatları yüzde 300-400 arttı. Borsadaki şirketlerin hisseleri büyük oranlarda arttı. Amerikan

finans sermayesi, tatlı kârlarla bütün Avrupa'yı kendisine borçlandırdı. Uluslararası tefecilikte artık ABD'nin rakibi kalmamıştı. Dünya mali sisteminin tek merkezi olmuştu Amerika. Savaş öncesinde Amerika Avrupa'ya borçluyken, savaş sonunda Avrupa, üstelik borçlarını ödeyemeyecek ölçülerde ABD'ye borçlanmıştı. Avrupa'nın ABD'ye borcu, 10 milyar doları aşmıştı. Durmadan artan ihracat sayesinde Amerikan ödemeler dengesinde büyük fazlalıklar ortaya çıktı. Avrupa, genç nüfusundan ve sivil halktan yaklaşık 10 milyon insan yitirmişti savaşta. Kentler, sanayi kuruluşları, bereketli topraklar yanmış yıkılmıştı eski kıta boyunca. Amerikan topraklarındaysa tek kurşun patlamamış ve savaşta 50 bin kadar asker kaybedilmişti.

Lenin, savaşın Amerikan burjuvazisine nasıl yaradığını şöyle açıklıyordu, "Amerikan İşçilerine Mektup"unda:

> Amerikalı multimilyonerler, herhalde en zenginleri ve coğrafi olarak en güvenli olanıydı [öteki emperyalist ülke burjuvalarına göre]. Tümünden daha kârlı çıktılar. En zenginler de dâhil, bütün ülkeleri haraca bağladılar. Yüzlerce milyar dolara el koydular. ... Ve her bir dolar pislikle kirlenmiştir: gizli antlaşmaların ... kiriyle, ganimeti bölüşme anlaşmalarının kiriyle, işçileri bastırma ve uluslararası sosyalistleri cezalandırmak için yapılan karşılıklı "yardım" anlaşmalarının kiriyle. Her bir dolar, her ülkede zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapan "kârlı" savaş mukavelelerinin pisliğiyle kirlenmiştir. Ve her bir dolar kanla lekelenmiştir; on milyon ölü ve yirmi milyon yaralının akıttığı kan ummanından gelen kanla...[42]

Savaş öncesinin en büyük emperyalist gücü İngiliz İmparatorluğu, daha savaş sırasında teslim bayrağını çekmişti ABD karşısında. Rusya, İtalya ve Fransa çok önceden iflas bayrağını çekmiş, İngiltere bunların Amerika'dan alımlarının faturasını da üstlenmek zorunda kalmıştı. Avrupa'nın altınları satılıyor ve Amerika'ya akıyordu. Altınlar yetmeyince, İngiliz tahvil ve hisseleri satılmaya başlandı. Ardından yüksek miktarlarda borçlanma geldi. 1916 yılı sonbaharında, İngiliz İmparatorluğu'nun Maliye Bakanı şunu itiraf etme noktasına gelmişti: "Gelecek haziranda ve hatta daha öncesinde, Amerikan başkanı, şayet isterse, kendi kurallarını bize dayatabilecek pozisyonda olacaktır."[43]

Öyle de oldu...

c. İçerideki Hezeyan

Savaş sırasında Amerika’da tam bir hezeyan yaşanır oldu. Toplumsal isteri, grotesk boyutlara ulaşmıştı. Almanlar, yeni göçmenler, yabancılar hemen iç düşmanlar olarak damgalandılar. O kadar ki, 2003 Irak savaşı sırasında Fransa’nın ABD’yi desteklememesi üzerine *“French Fries”* (Fransız Kızartması) diye bilinen patates kızartmasına *“liberty fries”* (özgürlük kızartması) denmesi gibi, Almanya’yla özdeşleşmiş ekşi lahana *(sauerkraut), “liberty cabbage”* (özgürlük lahanası) oluverdi.[44]

Haziran 1917’de “Espiyonaj Yasası”nın kabulüyle tam bir cadı kazanı başlatıldı. Savaşa karşı çıkmak, askere gitmeyi reddetmek, sosyalist propaganda yapmak ya da sadece Almanca bir isme sahip olmak; suçlanmak, yirmi yıla varan ağır hapis cezalarına çarptırılmak, casus muamelesi görmek, dövülmek hatta linç edilmek için yeterli neden sayılabildi. Gazeteler, “hainler”in ihbar edilmesi için ilanlar veriyor, sokak serserileri polis tarafından saldırılar için örgütleniyor, oturma izni bulunmayan ya da muhalif görüşleri nedeniyle göze batan göçmenler sınır dışı ediliyorlardı.

Yaklaşık bin kişi Espiyonaj Yasası hükümlerine göre hapse atıldı. Binlercesi sınır dışı edildi. Emma Goldman bu dönemde tutuklandı, sonra da ülkeden atıldı. İşçi önderi, Sosyalist Parti’nin kurucularından ve başkan adaylarından Eugene Debs, savaş aleyhtarlığı nedeniyle 10 yıl hapse mahkûm edildi. Sacco ile Vanzetti bu dönemde tutuklandılar ve düzmece suçlamalarla, radikal politik görüşleri dolayısıyla 1921’de idama mahkûm edildiler, 1927’de elektrikli sandalyede öldürüldüler. Sendikacı Frank Little, 1 Ağustos 1917’de linç edildi. 12 Temmuz 1917’de de Dünya Sanayi İşçileri Sendikası’nın *(Industrial Workers of the World)* 48 kentteki büroları basıldı. Yüzden fazla sendikacı tutuklandı. 61 yönetici yirmi yıldan başlayan ağır cezalara çarptırıldılar. 2.5 milyon dolarlık para cezasıyla da Sendika fiilen çökertildi. Suç, halkı askerlikten soğutmak, toplu sözleşme görüşmelerinde baskıda bulunmak gibi uydurma şeylerdi ama, hâkimler, Anayasa Mahkemesi’nin içtihadıyla, “Açık ve Yakın Tehdit” *(Clear and Present Danger)* bahanesini bulmuşlardı bir defa ve bu sözde ‘doktrin’i rahatça kullanıyorlardı. Bütün bu vahşet olurken de, örneğin Sacco ile

Vanzetti ölüme mahkûm edildiklerinde, büyük kentlerdeki gazeteler sayfa sayfa tam boy kışkırtıcı "Kızıl Tehlike" ilanları yayımlıyor, özgür basının görevini yerine getiriyorlardı.

Savaş dönemindeki patalojik reaksiyon, giderek devrim korkusuna dönüştü ve emeğe karşı çok boyutlu şiddet kampanyasının örgütlenmesini getirdi. Sınıfsal saldırı, "Bolşevik tehlikesi" bahanesiyle çılgınlaştı. İşçi ve emekçilerin artık en ufak hak arayışları, terhis olmuş işsiz askerlerin iş ve ekmek talepleri, grev yapan işçiler ve sendikacılar, sosyalistler, özellikle de komünistler, büyük şiddetle karşılaştılar. Büyük Ekim Devrimi, patronların yüreğine korku salmış, onların devleti de kendi yasalarını tanımaz bir saldırganlığa başvurmuştu. Devlet ve iş adamları tarafından örgütlenen binlerce sokak serserisi, terhis olmuş asker, beyni yıkanmış genç, insanlara saldırıyor, sokağın ve sermayenin adaletini kanun ve nizam adına "Kızıl" belledikleri üzerinde uyguluyorlardı. Öğretmenler sadakat yeminine zorlanıyor, öğretim üyeleri işlerinden atılıyor, sendikalara kışkırtıcı ajanlar sızıyor, onların düzmece belgeleriyle mahkemeler insanları cezalandırıyordu. Grev kırıcıları, özel dedektifler, polis, ulusal muhafızlar her işçi kıpırdanışında kan akıtıyorlardı. İlerde FBI başkanı olacak Edgar Hoover'in önderliğinde, insanlar fişleniyor, düzmece gerekçelerle tutuklanıyor, işkence görüyor, hapse atılıyor, gerekirse faili meçhul cinayetlere kurban ediliyorlardı. Pek çok eyalette yeni baskıcı yasalar çıkartılıyordu. Öyle ki, otuzdan fazla eyalette kızıl bayrağın açıkta taşınması yasaklanmıştı. Demokrasi için savaştığını söyleyen ülkede düşünce ve örgütlenme özgürlüğü fiilen ortadan kaldırılmıştı.

Bu arada gerilim de artıyordu. Her tarafta bombalar patlıyordu. Wall Street'de patlayan bir bomba 38 kişinin ölmesine neden olmuştu. Bu arada, Adalet Bakanı Mitchell Palmer'ın evinde patlayan bir bomba, "Palmer Baskınları" diye bilinen ev baskınlarını getirdi. Yeni kurulan Genel İstihbarat Birimi'nin başına getirilen Edgar Hoover'ın direktifleriyle binlerce ev basıldı, on bin kadar insan gözaltına alındı, kapalı soruşturmalarda sorgulandı.

Savaş döneminin siparişleri ve tatlı kârları bitince, ekonomi durgunluğa girdi, binlerce insan işinden atıldı. Bu genel huzursuzluk ortamında sınıf mücadelesi de keskinleşiyordu. Sadece 1919 yılında dört binden fazla grev ve lokavt görüldü ülke çapında. Bu korkuyla komünizm tehdidi iyice

abartıldı. O kadar ki, New York Belediye Meclisi, Sosyalist Parti'den seçilmiş beş üyeyi Meclis'ten attı. "Sol" yayınların postaneleri kullanarak dağıtılması, abonelere gönderilmesi bile yasaklandı.

Emeğin örgütlenmesine karşı öylesine sert tepkiler ortaya çıkıyordu ki, Kiliselerarası Dünya Hareketi *(Interchurch World Movement)* bu konuda çelik sanayisini kapsayan bir araştırma komisyonu kurmak zorunluluğunu hissetti. Bu komisyonun 1922 yılındaki raporu, şu sonuca varmıştı:

> İşçilere sendikasızlaşmayı dayatmak için: 1-Sendikaya üye olan işçilerin işten çıkartılması; 2-kara listeler; 3-casusluk ve "işçi dedektif ajansları"nın adamlarının kiralanması; 4-esas olarak siyahlardan oluşan grev kırıcıları. Topluma sendikasızlığı dayatmak için: 1-toplantı hakkını ortadan kaldırmak, ifade özgürlüğünü baskı altına almak ve (özellikle Pennsylvania'da) kişisel hakları ihlal etmek; 2-eyalet polisini, eyalet askerlerini ve (Indiana da) Birleşik Devletler ordusunu kullanmak; 3-resmî yöneticilerin, basının ve din adamlarının, işçilere bunların emeğe karşı oldukları hissini doğuran tutumları. Sonuç olarak, çelik sanayisinin şu andaki durumu, başka uygar ülkelerde kamuoyu tarafından kabullenilen örgütlenme hakkına karşı gizli bir savaş durumudur.[45]

Bu dönem, siyahlara ve azınlıklara karşı toplu kıyımların arttığı bir dönem oldu ayrıca. Savaşın yarattığı iş olanakları nedeniyle pek çok siyah çalışmak için yeni yerlere göç etmişlerdi. Bu, ırkçı saldırıları arttıran bir etki yaptı. Ayrıca bazı yerlerde işverenler grevlerde, yoksul ve her ücrete razı siyahları çalıştırarak çalışanlar arasında kin tohumları ekiyorlardı. Hemen her yerde güvenlik güçleri ve yerel politikacılar da ırkçı saldırılara çanak tutuyor, kışkırtıcılık yapıyor ve kargaşalarda saldırganların yanında yer alarak işleri çığrından çıkartıyorlardı. 1917 yılının Temmuz ayında East St. Louis kentinde beyazlar siyahlara saldırdı. 5 binden fazla insan evsiz kaldı, binlerce siyah her şeylerini bırakarak kenti terk etmek zorunda kaldı. Ölü sayısı tam olarak bilinemiyor. Tahminler 50 ila 200 arasında değişiyor. Kadınlar, çocuklar, dükkân sahipleri, yoldan geçen insanlar, yakılarak, baltalarla parçalanarak, boğularak, yerlerde sürüklenerek öldürüldü, linç edildi, evler ateşe verildi. 1919'da Chicago'da, beyazların yüzdükleri bir yere giren genç bir siyah taşlanarak boğuldu ve şehirde büyük olaylar çıktı. 50'den fazla insan öldürüldü, binlerce insan evsiz kaldı. 1921 yılında

Tulsa’da (Oklahamo) 200 kadar siyah öldürüldü, 1000’den fazla ev tahrip edildi. Siyahların yaşadığı bir gecekondu mahallesine çıldırmış beyazlar uçaktan dinamit attılar, 75’den fazla insan öldü. Sadece 1919 yazında ülke çapında 25 isyan çıktı. Savaştan dönen ve savaş sanayisinde çalışmak üzere büyük kentlere gelen siyahlar, ırkçılığın, yoksulluğun, şiddetin pençesinde öğütüldüler. Direnişleri ise, her zaman olduğu gibi acımasız şiddetle bastırıldı. Sadece 1919 yılında 70 siyah linç edildi.

5. Savaş Sonrasında ABD

a. İçeride Bunalım, Sermaye ve Baskı

1921 yılına gelindiğinde yeni bir durgunluk ve işsizlik ülkeyi sarsmaktaydı. İşsiz sayısı 5 milyona yaklaşmıştı, iflaslar çığ gibi artmış, talep eksikliğinden fiyatlar ve kârlar düşmüş, faizler yükselmişti. 1920-21 arasında tarım ürünlerinde fiyatlar yarı yarıya düşmüş, yarım milyon kadar çiftçi topraklarını yitirmişti. Borç batağındaki Avrupa'ya da yeterli ihracat yapılamıyordu. Dış ticaret yüzde 40 düşmüştü. ABD'nin Avrupa'yı borçları konusunda sıkıştırması da sorunları büyütüyordu. Avrupa'da "Sam Amca" artık "Tefeci Sam" olmuştu.

Bu duruma egemen çevrelerden tutucu-gerici bir dalgayla tepki geldi. Önce, zenginler için büyük vergi indirimleri gündeme geldi. Kamu harcamaları da büyük oranlarda kısıldı. Çalışanlar kredi, borç, ipotek zinciriyle tüketime yönlendirildi. Nihayet, şirket birleşmelerinden doğan yeni dev holdingler ülke ekonomisini yeniden yapılandırıp cendereleri içine aldılar. Hisse senetlerindeki spekülasyon da yapay canlılığı körükledi. Bu arada, ülke büyük yolsuzluklarla çalkalanıyordu. Gelişmeler ücretlere yansımazken savaş zenginleriyle birlikte servetlerine servet katanlar çoğalmıştı. 1914 yılında ülkede 4 bin 500 milyoner vardı; savaştan sonra 1926'da bu rakam 11 bine, 1927'de 15 bin-20 bine fırlamış, sermayenin yoğunlaşması ve merkezîleşmesi olağanüstü boyutlara ulaşmıştı.[46]

Ücretler önemli bir artış göstermese ve asıl büyüme şirket kârlarıyla hisse senedi spekülasyonunda ortaya çıksa da, otomobil, radyo, beyaz eşya gibi yeni tüketim kalıplarını belirleyen ürün sektörlerinde ortaya çıkan baş döndürücü gelişmeler, ABD'de hayat standardını çoğunluk açısından yükseltiyordu. Bunun ideolojik yansıması ise, "özel girişimcilik"in, "iş âlemi"nin ve iş adamlarının, pazarın, pazar ekonomisinin yüceltilmesi biçiminde ortaya çıkıyordu. Tüketim çılgınlığı içinde, tekellerin hayatın her alanını belirlediği bir ortama sürüklenmekteydi toplum. Paranın ve pazarın kavalcıları, milyonları tüketim ve kârın, bencillik ve acımasız rekabetin, borç ve spekülasyonun, şiddet ve kârın tapınıcılığına, hayata yabancılaşmaya, giderek emeğe, kültüre, insana düşmanlaşmaya sürüklüyordu. Eline üç kuruş geçen ya da borç bulabilen herkes, kısa sürede "köşeyi dönmek", "altta kalıp da canının çıkmaması" ya da toplumsal

saygınlık kazanmak için borsada oynuyor, çılgınca tüketiyor, har vurup harman savuruyordu. Başaranlar akıllı, çalışkan ve haklı ve hatta "Tanrı'nın sevgili kulları"; altta kalanlarsa, aptal, tembel, günahkâr kullardılar. Toplumsal ahlak ve değerler uzun zamandır böyle biçimlenmişti ve şimdi vahşi kapitalizmin insanı tüketen hırs ve hırsızlığında doruğa tırmanmıştı.

Merkezî bürokrasinin küçültülmesi, devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesi, kamu harcamalarının kısılması, vergilerin azaltılması gibi "liberal değerler" 1920'lerin kutsal tabularıydı. "Özel girişimcilik ruhu" ve milyoner iş adamlarıyla büyük şirketler; serbest pazar, serbest ticaret ve girişim özgürlüğü; spekülasyon, kâr peşinde koşmak ve acımasız rekabet; iş âlemi, para ve tüketim, toplumsal ilahlar, dokunulmaz değerler ve uygarlığın, kültürün, insanın ta kendisi olarak bütün ağırlıklarıyla insani olan her şeyi hızla tüketiyordu 1920'lerin Amerika'sında. Siyasetçiler, silahlı silahsız unsurlarıyla devlet, basın ve eğitim sistemiyle hukuk, emek ve insana yönelik bu saldırının önde gelen tetikçileriydiler.

Özel sektörün, iş adamlarının, zenginlerin ve dev şirketlerin yüceltilmesi, vahşi kapitalizme ve pazar fetişizmine olan kör inanç, 1920'li yıllarda artık bir skandal boyutuna ulaşmış, insan aklına ve onuruna aykırı bir hâl almıştı. Zamanla da, doğal sonuçları gereği, emeğin ve emekçinin değersizleştirilmesine, yoksulların aşağılanmasına, paraya tapınmaya varan bir toplumsal afete dönüşmüştür. Amerikan kişiliğini, sosyal ve kamusal davranış kalıplarını, ahlakını ve değerler sistemini büyük yıkıma uğratan bu kültün bir ifadesi olarak Edward E. Purinton'un aşağıdaki arsız özel sektör övgüsü konuyu açıklığa kavuşturuyor:

> Dünyadaki uluslar arasında Amerika bir düşünceyle ayrılıyor: *Özel Girişim [business-iş âlemi]*.[*] Bir ulusal rezillik mi? Ulusal fırsat. Çünkü, potansiyel olarak, dünyanın kurtuluşu bu gerçekte yatmaktadır. ...
>
> En iyi oyun hangisidir? Özel Girişim. En akılcı bilim? Özel Girişim. En gerçek sanat? Özel Girişim. En kâmil eğitim? Özel Girişim. En adil fırsat? Özel Girişim. En temiz hayırseverlik? Özel Girişim. En aklı başında din? Özel Girişim...
>
> En iyi oyun özel girişimdir. Ödüller herkes içindir ve herkes kazanabilir. İltimas yoktur. Tanrı hak eden insanın kariyerini daima taçlandırır. ...

En mantıklı bilim özel girişimdir. ... İdealist niyetler materyalist yöntemi harekete geçirir. Yürekler ve akıl gerçeğe açıktır. Sermaye “saf bilim” araştırmacıları için hazırlanır; ama saf bilim, pratiğe dönüşmedikçe saf kabul edilmez. Yetenekli bilimciler, bilim okullarında olmadığı ölçüde, yeterince ödüllendirilirler.

En gerçek sanat özel girişimdir. O kadar ince, o kadar muhteşemdir ki, onu sanat olarak düşünmezsiniz. Dil, renk, form, çizgi, müzik, drama, keşfetme, serüven, sanatın bütün unsurları, kendisini yüksek niteliğe ulaştırması için iş âleminde kullanılmak zorundadır.

En kâmil eğitim özel girişimdir. Çalışma, emek ve hayatın uygun bir karışımı ilerlemek için şarttır. ... İnsan doğasının kendisi, bütün iş adamlarının çalıştığı açık kitaptır; bunun bir parçasını öğrenmek, sizi bir kütüphane rafındaki tozlu cildi ezberlemekten daha fazla eğitir. İş âleminin okulunda, kendi kendinize öğretir ve yanlışlarınızdan ders çıkarırsınız. Burada öğrendiklerinizi dışarıda yaşarsınız, bu da gerçek sınavdır.

En adil fırsat özel girişimdir. İlerlemek için daha çok, daha iyi, daha çabuk fırsatları, dünyadaki her yerden daha fazla, büyük iş yerlerinde bulabilirsiniz. Önde gelen iş adamlarının yaşam öyküleri, onların nasıl tırmandıklarını ve sizin nasıl tırmanabileceğinizi gösterir. ... Modern iş organizasyonunda gömülmüş bir yetenek yoktur ve olamaz...

En akılcı din iştir. Ünlü şirket başkanlarının çalışma odalarının her metrekaresinde, büro malzemelerinin normal bir parçası olarak, pazar günlerinin sözlü ama canlı olmayan kilise toplantılarındakinden daha fazla Hıristiyanlık gördüm. ...

İş adamının gelecekteki işi, öğretmene öğretmek, dua okuyana dua okumak, doktora akıl vermek, avukatı haklı çıkarmak, devlet adamına amirlik yapmak, çiftçiyi bereketlendirmek, bankeri dengeye kavuşturmak, hayalciyi düşlerini gerçekleştirmek ve reformcuyu reforma tabi tutmaktır.

Kapitalist ile emekçiyi ancak ortak tecrübe birleştirecektir. Her biri ötekinin işini, görevlerini ve sorumluluklarını paylaşarak görüşlerini öğrenmek zorundadır. [Ünlü zengin] Swift, McCormick, Wanamaker, Heinz, du Pont ailelerinin çocukları, çalışmayı en alttan

> başlayarak öğrenmişlerdir; onlar işçilerin mücadelelerini, zorluklarını ve ihtiyaçlarını bilirler çünkü onlar da emekçidir; ve onlar ajitasyonları ve grevleri halletmek zorunda değillerdir çünkü bunlar mevcut değildir.[47]

O dönemde Amerika'nın en zengin kişilerinden biri olan Andrew Mellon, hazine bakanıydı. Üç başkan (Harding, Coolidge ve Hoover) gelip gitmişti ama Mellon, Hazine'nin başında kalmıştı. Mellon, tam bir vahşi kapitalizm yanlısıydı; devlet müdahalesine karşıydı ama devlet gücünün her alanda sermayenin emrine koşulmasını da savunuyordu. 1920'li yılların en etkili yöneticilerinden biri olarak, zenginler için büyük vergi indirimlerinin de mimarıydı. 1926 yılının başında yasalaşan Mellon Planı'yla da ülkenin zenginlikleri sermayeye peşkeş çekildi, şirketlere milyarlarca dolar aktarıldı. Mellon'un kendisi ve kardeşi de bundan yararlandı elbette. Her zaman olduğu gibi, söylenen amaç, yatırımları teşvik etmek, ekonomiyi canlandırmak, istihdamı ve üretimi arttırmaktı. Sonuç ise, spekülasyonun olağanüstü boyutlarda artması oldu. Borsa, her gün yeni işlem rekorları kırıyordu. O kadar ki, 1928 yılının 17 Mayıs'ında, 5 milyon hisse el değiştirdi; bitiş gongu çaldığında, el değiştirme hızına yetişemeyen hisse alışverişinin göstergesi hâlâ çalışıyordu. Gösterge, tam 58 dakika geriden izleyebilmişti gün sonundaki bitişi.[48]

b. Nikaragua’nın İşgali

İşte o dönemde Başkan Calvin Coolidge, “uygarlık ve kâr elele gider” derken, aslında, kendi sığlığını değil, toplumsal değerler sisteminin temel düsturunu dile getiriyordu. Ona göre, “Bir insan işsizse, bu onun suçuydu,”[49] ve “şeref, cesaret, refah” gibi değerler “iş âlemi”nde yaşatıldığına göre, bu “*business* ülkesi”nde “*business* hükümeti”nin arzu edilmesi doğaldı. Sermayeye hizmet ülkeye, ülkeye hizmet sermayeye hizmet demekti.

İşte bu Coolidge, Amerikan çıkarlarını korumak için Nikaragua’ya asker göndermeyi de, “Nasıl ki, bir polis yoldan geçenlere savaş açıyor sayılmaz, biz de Nikaragua’ya karşı savaş açmıyoruz,” diyerek izah edebilmekteydi. Amerikan Deniz Piyadeleri’nin ülkeyi 1925 yazında terk etmesinden iki yıl sonra, 1927 yılında Amerikan işbirlikçisi Emiliano Chamarro bir darbeyle iktidarı gasbetti. Başkanlığa da yeniden Amerikancı Adolfo Diaz getirildi. Diaz altın çıkaran bir Amerikan madencilik şirketinin çalışanıydı eskiden. Bu iktidar gasbına ve Amerikan işbirlikçiliğine karşı Augusto Cesar Sandino önderliğinde efsanevi bir direniş başladı Nikaragua’da.

10 Ocak 1927’de Amerikan Kongresi’ne ilettiği mesajında Coolidge, “Uzun yıllardır pek çok Amerikalı, Nikaragua’da yaşıyor, endüstrisini geliştiriyor ve orada iş yapıyor. Şu anda ormancılık, madencilik, kahve ve muz işinde, gemicilik alanlarında ve genel ticari ve üretim sahalarında büyük yatırımlarımız mevcuttur ... [ve] Birleşik Devletler arada onlara yeterli korumayı sağlamak üzere deniz gücü göndermek zorunda kalmıştır. ... Bu yatırımlara ek olarak, 5 Ağustos 1914 antlaşmasıyla da Nikaragua hükümeti, bir okyanus kanalını inşa etmek, işletmek ve bakımını sağlamak için Birleşik Devletler’e özel mülkiyet hakları vermişti. ... Hiç kuşku yoktur ki, devrim sürerse, Nikaragua’daki Amerikan yatırımları ve sermaye (*business*) çıkarları ciddi olarak etkilenecek, hatta zarar görebilecektir,” diyerek işgal kararını açıklıyordu.[50]

Amerikan işgal kuvvetleri Nikaragua dağlarında ve ormanlarında yıllarca Sandino kurtuluşçularıyla savaştı, köyleri bombaladı, sivil halka zulmetti, direnişçileri işkencelerden geçirdi. Bir Amerikalı yazar, Deniz Piyadeleri’nin Sandino gerillalarına karşı altı yıl süren savaşta “küçük tim

operasyonları, muharebe izleme, yakın hava desteği, otomatik silahların kullanımı ve orman savaşları” konularında “son derece kıymetli deneyimler edindi”ğini yazıyor.[51]

Sonuçta, Amerika büyük direniş karşısında Nikaragua’dan çekilmek zorunda kaldı. Ne var ki, çekilmeden önce, daha önce öteki pek çok ülkede yaptıkları gibi, Nikaragua’da geride ABD’ye bağımlı ve bağlı bir Ulusal Muhafız Birliği bıraktılar. Bu birliğin 1932’ye kadar başında komutan olarak bir Amerikan subayı bulunuyordu. Sonra, komuta General Anastasio Somoza’ya devredildi. Somoza, önce gerilla komutanı Sandino’yu öldürttü. Ardından da bir darbeyle kanlı diktatörlüğünü kurdu, ABD’nin koruyucu kanatları altında. Küba’da Amerikan denizcilerince yetiştirilen Çavuş Batista ise, orada halka kan kusturuyordu. Demokrat Başkan Franklin D. Roosevelt’in onun hakkında söylediği şu sözler, ABD’nin kanlı diktatörlere ilişkin geleneksel tutumunu da çok iyi özetlemektedir: “Batista bir orospu çocuğudur ama o bizim orospu çocuğumuzdur!” Roosevelt’in öyle çocukları giderek çoğaldı Güney Amerika’da: Rafael L. Trujillo, Dominik Cumhuriyeti’nde; Juan Vicente Gomez, Venezuela’da; Batista, Küba’da; Ubici, Guatemela’da; Tiburcio Carias, Honduras’ta...

1935 Kasım’ında *Common Sense* adlı dergide bütün bu yağma savaşlarında yer almış General Smedley Butler şöyle özetleyecekti o dönemi:

> Savaş sadece bir dolandırıcılıktır. Dolandırıcılık, inanıyorum ki, en iyi, insanların çoğunluğuna göründüğü gibi olmayan şey olarak tanımlanabilir. Sadece küçük bir grup onun ne demek olduğunu bilir. Çok küçük bir azınlığın yararı için büyük çoğunluğun aleyhine yapılan bir şeydir o.
>
> Ben kıyı şeridinin yeterli korunmasına inanıyorum sadece, başka bir şeye değil. Şayet bir ulus buraya savaşmaya gelirse, o zaman biz de savaşırız. Amerika’nın sorunu şu; dolar burada yüzde altı kazanınca huzursuz oluyor ve yüzde yüz kazanmak üzere yurt dışına gidiyor. Sonra bayrak doları izliyor ve askerler de bayrağın peşinde gidiyor.
>
> Bir daha bankerlerin kimi pis yatırımlarını korumak için daha önceleri yaptığım gibi savaşa gitmem. Savaşmamız gereken sadece

iki şey var. Bir tanesi yurdumuzu, öteki de Haklar Bildirgesi'ni korumak. Bir başka neden için savaşmak sadece bir dolandırıcılıktır.

Bu haraç işinde, asker gangsterlerin bilmedikleri oyun yok. Onların da düşmanı gösteren "işaretçiler"i var, düşmanları yok eden "kas adamları" var, savaş planları yapan "beyin takımı" var ve Süper Milliyetçi Kapitalizm, bir "Büyük Patron" var.

Benim gibi bir asker için böyle benzetmeler yapmak tuhaf görülebilir. Doğruculuk beni böyle yapmaya mecbur ediyor. Ülkenin en atik askerî gücü olan Deniz Piyadelerinin bir üyesi olarak otuz üç yıl dört ay aktif askerî hizmette bulundum. Subay olarak teğmenlikten orgeneralliğe kadar bütün rütbelerde hizmet ettim. Ve bütün bu dönem boyunca, zamanımın büyük bölümünü, Büyük İş Âlemi için, Wall Street ve Bankerler için, birinci sınıf kabadayı olarak harcadım. Kısacası, ben bir haraççı, kapitalizmin bir gangsteriydim.

O zamanlar bir haraç işinin parçası olduğumdan şüpheleniyordum. Şimdi bundan eminim. Askerlik mesleğinin bütün üyeleri gibi, Ordudan ayrılana kadar kendimi hiç düşünmedim. Amirlerimin emirlerine uyarken zihni melekelerim durgun bir hareketlilik içindeydi. Bu askerî hizmetteki herkes için tipik bir durumdur.

1914'te Meksika'yı, özellikle de Tampico'yu, Amerikan petrol çıkarları için güvenlikli hâle getirmeye katkıda bulundum. Küba ve Haiti'yi, National City Bankası'nın oğlanları gelirleri toplasınlar diye uygun hâle getirmeye yardımcı oldum. ... Yarım düzine Orta Amerika ülkesinin Wall Street hayrına ırzına geçilmesine yardım ettim. Haraççılığın kayıtları uzun. 1909-1912 arasında, Nikaragua'yı, uluslararası bankacılık şirketi Brown Kardeşler ... için tertemiz yapmaya el verdim. Amerikan şeker çıkarları için 1916 yılında Dominik Cumhuriyeti'ne ışık götürdüm. 1903'te Amerikan meyve şirketleri için Honduras'ı "doğru" hâle getirmeye yardımcı oldum. Çin'de, Standard Oil'ın yolunda rahat yürümesi için gerekeni yaptım.

Bütün bu yıllar boyunca, arka odadaki çocukların söyledikleri gibi, tam bir haraççıydım. Madalyalarla, terfilerle onurlandırıldım. Şimdi geriye dönüp baktığımda, Al Capon'e bazı ipuçları

verebileceğimi hissediyorum. Onun en iyi yapabildiği, üç bölgede haraççılıktı. Biz Deniz Piyadeleri bunu üç kıtada yaptık.

c. Büyük Bunalım

1928 seçimlerinde başkan seçilecek olan Herbert Hoover, seçim kampanyasında şöyle diyordu: "Amerikan sert bireycilik sistemiyle Avrupa felsefesinin karşıt doktrinleri olan paternalizm ve devlet sosyalizmi arasında bir seçim yapmaya zorlandık barış zamanında." O, elbette Amerikan "sert bireyciliği"nden yanaydı. Daha sonra da şunları yazacaktı: "Büyük iş âlemi, sosyalistlerin herkese yiyecek, giyecek, barınak amacını Amerika'da yerine getiriyor. Bunu Hoover yönetimi sırasında göreceksiniz."[52]

Hoover'a göre, ABD'de kapitalizm mükemmele erişmişti:

> Biz bugün Amerika'da hiçbir ülkenin tarihinde görülmediği kadar, yoksulluk konusunda nihai zaferi kazanmak üzereyiz. ... Henüz bu amaca ulaşmadık ama son sekiz yılın [Coolidge dönemindeki] politikalarını sürdürme fırsatı verilirse, yakında, Tanrı'nın da yardımıyla, bu ülkeden yoksulluğun silindiği günü göreceğiz.[53]

Ve, Amerikan halkı gördü!..

Spekülasyon ve borsa kumarı, sonunda, 1929'un Büyük Çöküş'ünü getirdi. 24 Ekim'de borsada 13 milyon, 29 Ekim'de de 16,5 milyon senet satıldı![54] Değerleri şişirilmiş ve vadesiz ödünç paralarla alınmış hisse senetleri muazzam değer kaybetmeye başladılar. Borsada şansını deneyen ve 600 bini krediyle işgören 1,5 milyon yatırımcının büyük bölümü bir anda her şeylerini yitirdiler. Panikle beraber düşüş de sürdü. Aşağıdaki tablo[55] hisse senetlerinin değer kaybı hakkında yeterli bilgiyi veriyor:

Hisse Senedi	*3 Eylül Değeri (küsuratsız)*	*13 Kasım Değeri (küsuratsız)*
General Electric	396	168
General Motors	72	36
Woolworth	100	52
Anaconda Copper	131	70
American Can	181	86
Westinghouse	289	102
Electric Bond & Share	186	50

Borsadaki çöküşü “hiçbir zaman görülmemiş derinlikte ve genişlikte ekonomik kriz” izledi.[56] 1929’da 642 banka iflas etti. 1930 yılına gelindiğinde 1345, 1931’de de 2298 banka iflas etti. 1933 yılında toplam 5 bin banka iflas etmiş, 3,5 milyon dolarlık bir tasarruf batmıştı. Banka iflaslarını, ticari ve sınai işletmelerin iflası izledi. Ardından, muazzam bir işsizlik geldi. Fiyatlar, üretim, istihdam hızla düşmeye devam etti.

Büyük fabrikalar kapasitelerinin ancak yüzde 20-30’uyla çalışırken, işsizlik bir toplumsal afete dönüşmüştü. İşsiz sayısı 1931’de 6, 1932’de 12, 1933’te de 15 milyona yükselmişti. İşsizlik yüzde 25-30’lara çıkarken, millî gelir de 1929’daki 87,4 milyar dolardan 1932’de 41,7 milyar dolara düşmüştü.[57]

Artık Amerika’nın “vahşi kapitalizm”inde yeni bir evreye girilmişti. 1920’lerde Amerikan sermayedarları ve onların ideologları, her Amerikan ailesinin buzdolabı, elektrik süpürgesi hatta otomobil sahibi yapılabileceğini, işçilere en yüksek ücretlerin, girişimcilere “Amerikan Rüyası”nın göz kamaştıran kârlarının verilebileceğini övünçle ilan ediyor, en yoksul kesimler dahi tahvil, hisse senedi gibi yatırımlarla köşeyi zahmetsizce dönebileceklerine inandırılıyorlardı. Toplumsal hezeyan doruklardaydı ve spekülasyon çılgınlığıyla, borsa oyunlarıyla, borç batağıyla, para hırsıyla besleniyordu.

Ama 1929 yılının sonbaharında milyonlarca insan işini, birikimlerini, geleceğini yitiriyor, evsiz barksız insanlar bir tas çorba için saatlerce kuyruklarda bekleşiyorlardı. İşletmelerin, bankaların batmasıyla bir anda tüm varlıklarını, geleceklerini yitiren, evlerinden işlerinden atılan milyonlar açlıkla pençeleşiyorlardı.

O dönemde kara listeye alınmış bir madenci olan Jim Garland tarafından yazılan şu satırlar emekçilerin dramını, yoksulluk, yoksunluk ve baskıların getirdiği korkunç yükü ve çaresizliği şöyle anlatıyordu:

Milyonlarınızı istemiyorum, bayım;
Elmas yüzüğünü istemiyorum
Bütün istediğim yaşama hakkı bayım;
Bana işimi geri ver.

Rolls-Royce’unu istemiyorum, bayım;
Gezinti tekneni istemiyorum;
Bütün istediğim çocuğum için yiyecek;
Bana eski işimi geri ver.
Biz bu ülkeyi kurmak için çalıştık, bayım;
Siz rahat bir yaşamın keyfini sürerken.
Ürettiğimiz her şeyi çaldınız, bayım.
Şimdi çocuklarımız aç ve soğuktan donuyorlar.

İstersen aptal olduğumu düşün, bayım;
Bana yeşil, mavi ya da kızıl de;
Şu bir şeyi çok iyi biliyorum, bayım;
Aç çocuklarımı doyurmak gerek.

Milyonlarını istemiyorum, bayım.
İstemiyorum elmas yüzüğünü.
Bütün istediğim yaşama hakkı, bayım.
Bana işimi geri ver.

Devlet ve sermaye ise çareyi, perişan yığınlara şiddet uygulamakta buluyordu. O kadar ki, bundan düzenin savaşçıları bile nasiplerini alıyorlardı. 1932 yazında, kendilerine sözverilmiş savaş ikramiyelerinin verilmesini isteyen 15.000’den fazla gazi başkente gelerek çadır kurdu. Durgunluk ve bunalım yüzünden sefil olmuş binlerce insanın üzerine ise düzen, orduyla gitmeyi uygun buldu. Eski askerler bir anda burjuva devletin yeni askerlerince kuşatmaya alındılar ve zorla başkentten atıldılar. Aç ve işsiz gazilerin üzerine yürüyen kuvvetlerin başında General Mac Arthur, Albay Eisenhower ve Patton da bulunuyorlardı. Mac Arthur, eski askerlerin çadırlarının yakılmasını, öldürülmesini ve kentten atılmalarını, onların “devrim amacıyla hareket ettikleri” gerekçesiyle savunuyordu. Amerika’nın bu “büyük komutanlar”ı kendi ülkelerinde de savaş kazanmakla aldıkları sicille daha büyük görevlere yükseleceklerdi ileride.

Büyük Bunalım, Amerika’da milyonlarca insanı büyük bir sefaletin kucağına atmıştı. O kadar ki, işsiz yığınlar kıtanın bir başından iş ve bir parça ekmek için dağları taşları aşarak yollara düşmüştü. Kentlerde işsizlik insanları vururken, kırsal kesimde de topraklarını ve işlerini yitiren yoksul çiftçiler, yarıcılar, tarım emekçileri açlığa mahkûm edilmişlerdi.

O günleri, tarihsel bağlamı ve sistemik çerçevesi içinde, John Steinbeck *Gazap Üzümleri*’nde, Kaliforniya’ya göç eden Oklahamalı topraksız köylülerin, ortakçıların, tarım işçilerinin dramını anlatırken işlemiştir. Amerika’yı, Amerikan kapitalizmini ve onun kara sicilini kavramak için sadece bilim yetmiyor. Ancak sanatın duyarlılığıyla o gerçek anlaşılabiliyor ve ifade edilebiliyor:

> Mal sahipleri, çoğu kez de onların sözcüleri geldi. ... Kapalı otomobiller tarlalarda dolaşırken güneşin kavurduğu avlularında duran kiracılar sıkıntıyla onları gözlüyordu. ... [Mal sahiplerinin] tümü, kendilerinden büyük bir şeyin tutsağıydı. Tarla bir bankanın ya da şirketinse mal sahibi: “Banka (ya da şirket) böyle istiyor, diretiyor –olmaz diyor– alacak...” gibi sözler söylüyordu, sanki banka ya da şirket düşünce ve duyguları olan bir canavardı ve onları tuzağına düşürüyordu...
>
> Bir adam geçimini sağlar, vergisini sağlar, vergisini öderse toprağını elden çıkarmaz, bu böyledir. ...
>
> Evet bu böyledir, ta ki ürün alamadığı güne dek. O zaman bankadan borç alması gerekir.
>
> Ama bir banka ya da bir şirket böyle bir şey yapamaz. Çünkü bu yaratıklar ne hava gereksinirler ne de yemek yerler. Onlar hava yerine kâr solur, yemek yerine paranın faizini yerler. Bunları bulamazlarsa ölürler, yemeksiz ve havasız kalınca sizlerin de öldüğünüz gibi. ...
>
> Banka, canavar, hep kazançta olmak ister. Bekleyemez. Ölür. ... Canavarın büyümesi durursa ölür. ...
>
> Evet, ama bankalar yalnız, insanlardan yapılmıştır.
>
> Hayır, burada yanılıyorsunuz. Banka insanlardan başka bir şeydir. Bankadaki her insan bankanın yaptıklarından iğrenebilir, ama banka gene de yapar yapacağını. ... Banka bir canavardır. Onları insanlar yaptı, ama kontrol etmek ellerinde değildir. ...

“Öyle,” dedi ortakçı. “Sana kim emir veriyor? Onun peşine düşerim. Öldürülmesi gereken odur.”

“Yanılıyorsun. Ona da banka emir veriyor. Banka ona, ‘bu adamları at, yoksa işinden olursun,” dedi.

“Bankanın bir başkanı vardır. Bir yönetim kurulu vardır. Tüfeğimi doldurur bankaya giderim.”

“O herif de bana bankanın doğudan emir aldığını söylediydi. Bankaya, ‘Topraklardan bir kâr sağlayamazsanız sizi kapatırız,’ diyorlarmış.”

“Peki bu işin bir sonu yok mu yani? Biz kimi vuracağız? Beni aç bırakanı öldürmeden açlıktan ölmeye niyetim yok.”

“Bilmiyorum. Belki öldürecek biri yok. Belki bu işin insanlarla bir ilgisi yok. Belki senin dediğin gibi malın kendisi yapıyordur...”

Bir zamanlar Kaliforniya Meksika’nındı, toprakları da Meksikalılarındı; ama bir sürü serseri, gözü dönmüş Amerikalı çıkageldi. Ve bunlar toprağa öyle bir susamışlardı ki, aldılar toprakları ... Bir kuruş vermeden kondular topraklara, parçaladılar, üstlerinden birbirleriyle kavga ettiler, hırlaştılar, bu çılgın, aç insanlar; ve çaldıkları toprakları silahla korudular. Evler, ambarlar yaptılar, toprağı sürüp ekin ektiler. Ve bütün bunların hepsi mal mülktü, mal mülk sahibi olma demekti.

Meksikalılar ise zayıf ve tok gözlüydüler. Karşı koyamadılar, çünkü Amerikalıların çılgınca toprak istemelerini andırır bir istekleri yoktu bu dünyada.

Sonra, zamanla, bu hırsızlar, hırsız olmaktan çıkıp mal sahibi oldular; çocukları bu topraklarda büyüdü ve onlar da çocuk sahibi oldular. ... Tüm sevgileri parayla sulandırılmış, tüm coşkuları kârla damla damla giderilmişti; böylece bir çiftçi olmaktan çıkmışlar, ürün satan küçük dükkân sahipleri ya da yapmadan satmak zorunda olan imalatçılar olmuşlardı. Sonra iyi dükkân sahibi olamayan çiftçiler topraklarını iyi dükkân sahibi olan çiftçilere kaptırdılar. Bir adam, toprağı ve bir şeyler yetiştirmeyi nasıl severse sevsin, nice bilgili olursa olsun iyi bir dükkâncı olamadıktan sonra barınamıyordu. Zaman ilerledikçe, çiftliklere iş adamları sahip oldu, çiftlikler büyüdü, ama giderek sayıları azaldı.

Şimdi çiftçilik bir endüstri olmuştu, çiftlik sahipleri bilmeksizin Roma'yı izliyorlardı. Köleler getiriyorlardı, köle demiyorlardı elbette ki bunlara; Çinli, Japon, Meksikalı, Filipinli köleler. Pirinçle fasulye yetiyor onlara, diyordu iş adamları. Fazla bir şey istedikleri yok. ... Biraz dikleşirlerse kovarsın gider.

Çiftlikler büyüdükçe büyüdü, mal sahipleri azaldıkça azaldı. Ve pek az bir çiftçi kaldı sonunda. Getirilmiş köleler dövülmüş, korkutulmuş, aç bırakılmıştı; sonunda kimileri ülkelerine döndü, kimileri de başkaldırmaya başladığından öldürüldü ya da ülkeden kovuldu. Ve çiftlikler büyüyor, mal sahipleri azalıyordu. ...

Ve iş o duruma geldi ki, artık mal sahipleri çiftliklerinde çalışamaz oldular. Kâğıt üstünde çiftçilik yapıyorlardı; toprağı unuttular, kokusunu, onu duymayı unuttular, yalnızca ona sahip olduklarını anımsıyorlar, ondan ne kazanıp ne yitireceklerini biliyorlardı. Ve kimi çiftlikler öyle büyüdü ki, artık tek bir adam onlarla uğraşamaz oldu, öyle büyüktü ki, faizleri, kâr ve zararları izleyebilmek için birçok muhasebeci tutuldu; toprağı inceleyip zenginleştirecek kimyagerler, işçilerin bedenlerinin dayanabildiğince çok çalışıp çalışmadıklarını denetleyen çavuşlar getirildi...

Ve sonra yurtlarından olanların akını başladı batıya. ... Arabalar dolusu, kervanlar hâlinde, yurtlarından olmuş aç; yirmi bin, elli bin, yüz bin, iki yüz bin. Aç ve tedirgin aktılar dağlardan aşağı. ... Karıncalar gibi tedirgindiler, çalışmak için, bir iş bulmak için koşuyorlardı. ... Çocuklar aç. Başımızı sokacak bir yerimiz yok...

Biz yabancı değiliz. Yedi göbek ötesinden Amerikalıyız. ... Atalarımız bir devrime katılmış, sonra içimizde iç savaşlarda, her iki yanda bulunanlar olmuş. Biz Amerikalıyız.

Açtılar, öfkeliydiler. Bir yuva bulacaklarını ummuşlar, oysa yalnızca düşmanlık bulmuşlardı. ... Mal sahipleri nefret ediyordu onlardan. Kasabadaki dükkâncılar da nefret ediyordu, çünkü sarf edecek paraları yoktu. ... Kasaba insanları, küçük bankacılar da nefret ediyordu. ... çünkü aç adam çalışacaktı, çalışması gerekirdi, böyle olunca işveren otomatikman ona daha az bir para ödeyecekti; ondan sonra da kimse daha yüksek bir ücret alamayacaktı.

Yersiz yurtsuzlar, göçebeler akın etti Kaliforniya'ya; iki yüz elli bin, üç yüz bin kişi. Arkalarında, yeni traktörler, yeni yerlere girip

ortakçıları atıyordu. Yeni dalgalar yoldaydı, kovulmuşların, evsizlerin oluşturduğu yeni dalgalar, kararlı, dayanıklı, tehlikeliydiler. ...

Evsiz barksız, aç adam, yanında karısı, arka koltukta sıska çocukları, otomobiliyle yolda giderken, kâr değil de yemek getirebilecek ekilmemiş topraklara baktığında, bu adam tarla ekmemenin günah, toprakları kullanmamanın sıska çocuklara karşı işlenen bir suç olduğunu düşünür. Ve bu adam yolda giderken her tarlanın kendisini kışkırttığını duyar, çocuklarına güç, karısına küçük bir rahatlık sağlamak için bu tarlaları ele geçirmeyi özler. Bu kışkırtma hep önünde gider. Tarlalar çeker götürür onu, içinde güzel bir suyun aktığı şirketin su kanalları, çeker götürür onu.

Ve güneyde ağaçlardan sarkan altın renkli portakalları, koyu yeşil ağaçlardaki küçük altın renkli portakalları görür; fiyatlar ucuzlarsa çöpe atılacak bu portakallar sıska bir çocuk için koparılmasın diye eli tüfekli bekçiler konmuştur sınırlara...[58]

6. Franklin Roosevelt ve “New Deal”[59]

Bu koşullar altında, Cumhuriyetçi Başkan Hoover klasik reçetelerle ve iş dünyasının tutucu bir temsilcisi olarak bunalımla savaşırken, umarsız yığınların ve militan aydınların oluşturduğu radikal bir kitle, siyasal yapıyı zorluyordu. İşte böyle bir dönemde, Franklin Delano Roosevelt, Demokrat Parti’nin umudu olarak ortaya çıkıyordu. Esas olarak soyut ve ilkesiz ama kitlelere umut vadeden, ekonomiye devletin müdahalesini savunan, kapitalist sistemin en büyük bunalımından devrimci, radikal güçlere yenilmeden çıkabilmesinin koşulunun köklü reformlar yapmaktan geçtiğini savunan bir yeni sesti Amerikan toplumu için Franklin Roosevelt. Demokrat Parti Kongresi dördüncü turda Roosevelt’i başkan adayı olarak seçerken, Cumhuriyetçi Parti de çaresizlik ve panik içinde yeniden Başkan Hoover’ın adaylığında karar kılıyordu. Geleneği bozarak parti kongresine gidip adaylığı kabul konuşması yapan Franklin Roosevelt, “Amerikan halkı için yeni bir anlaşma”ya (*New Deal*) bağlı olacağını açıklıyordu.

Roosevelt seçim kampanyasında bir yandan kamu harcamalarını arttırmaktan, sosyal güvenlik kurumlarını oluşturmaktan ve benzeri

önlemlerden söz ederken, bir yandan da Hoover'in kamu harcamalarını yeterince kısmamasını eleştirebiliyor, somut seçenek ve programlardan söz etmiyor, dış politikada genel sözlerin ötesine geçemiyordu. Roosevelt'in çok açık olmayan tutumu birçok aydının ve sendikacının, işçinin sol partilere kayması sonucunu doğuruyor ama başarılı bir kampanya sonucu dağıtılan "umut", seçim sonuçlarını belirleyen etmen oluyordu. 1932 yılındaki seçimde Roosevelt, Hoover'in 15.759.930 oyuna karşılık, 22.815.539 oy alarak Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. başkanı seçiliyordu.

Roosevelt'in seçimiyle göreve başlama tarihi arasında geçen dört ay içinde bunalım daha da derinleşti. Çiftçiler ürünlerini yakıyor, hayvanlarını kesiyorlardı. Üretimde büyük düşüşler, millî gelirde büyük gerilemeler artarak sürüyordu. Tutucu önlemleriyle bunalımı aşmakta zaten yetersiz kalan Hoover yönetimi bu kez siyasal otoritesini de yitirmişti. Yeni yönetimden enflasyonist politikalar bekleyen tasarruf sahipleri ise büyük bir panik içinde bankalara hücum ediyor, paralarını çekerek özellikle gayımenkule yatırıyorlardı. Bu arada toplumsal yapı da hızla değişiyordu. "Amerikan Rüyası"nın simyacıları kabul edilen iş adamları, büyük zenginler, holding sahipleri bir yandan tüm itibarlarını yitirirken, bir yandan da toplumsal değişim korkusuyla düzene daha da saldırganlıkla sahip çıkıyorlardı. Tutucuların klasik reçetelerinin uygulanması bunalımı daha da derinleştirmişti. Üretimin düşmesi istihdamı, dolayısıyla da toplam talebi aşağı çekerek milyonlarca işçi ve emekçinin yaratılan kısır döngü içinde iyice sefalete düşmesine neden olmuştu. Buna karşılık aydınlar, işçi önderleri, kimi ilerici politikacılar ve genel olarak kitleler ise, radikal önlemlerin bir an önce alınmasını istiyorlardı. İşsiz, evsiz barksız insanların derme çatma çadırlarda yaşadığı ve Başkan Hoover'den esinlenilerek "*Hoovervilles*" denen bölgelerde tam bir sefalet hüküm sürmekteydi. Kapitalizm tarihinin en büyük bunalımını yaşarken, devrimci atılımların güç kazanacağı endişesi tutucuları korkutmakta, kitleler de umarsız bir umutla Roosevelt'i beklemekteydiler. Bu arada da, 15 Şubat 1933'te, görevi devralmaya hazırlanan Roosevelt, Miami'de Joseph Zangara adlı birinin kurşunlarından kıl payı kurtuluyor, yanında bulunan Chicago Valisi Anton J. Cormak ise yaşamını yitiriyordu.

On milyonlarca Amerikalının yaşamlarındaki tek umut hâline gelmiş bulunan Franklin Delano Roosevelt, 4 Mart 1933'te umudu canlı tutmaya

yönelik bir konuşmayla başkanlık görevini devraldı. Başkan Roosevelt, seçim kampanyasında olduğu gibi, somut önlemler ve seçenekler yerine, ilk konuşmasında da halka geleceğe ilişkin güven ve iyimserlik duygusu aşılamak istemişti. “Korkmamız gereken tek şey bizzat korkunun kendisidir,” diyen yeni başkan umuttan başka sarılacakları bir şeyleri kalmamış kitlelere devlet elinin kendilerine de uzanacağı yeni bir gelecek vadediyordu.

Tören konuşmasında Roosevelt, zamanın Amerika’sının temel gerçeklerini eleştirerek bir kopuş sinyali de vermeyi deniyordu. Unutmamak gerekir ki, o da ülkeyi batıran, milyonları sefalete sürükleyen “sınıf ve devlet”in içinden geliyordu. Wilson’un Donanma Bakan Yardımcısı ve eski başkanlardan emperyalizmin baş savunucusu Theodore Roosevelt’in kuzeni olan yeni başkan şöyle diyordu:

> Tefeciler uygarlık tapınağımızda işgal ettikleri onur basamaklarını bırakıp kaçtılar. Artık tapınağımızı yıllanmış gerçeklere göre onarabiliriz. Bu onarımda başarı, salt kâr sağlama amacından daha soylu hangi toplumsal değerlerin kullanıldığına bağlı olacaktır. ...
>
> Maddi zenginliğin, başarı ölçütü olarak kabul edilmesindeki yanlışlık anlaşıldığında, buna koşut başka bir yanlış inanç, kamu görevi ve politik konumların yalnızca kişiye sağladıkları onur ve çıkar ölçütüyle değerlendirilmesi de terk edilecektir.

Yeni başkanın ilk yaptığı iş, bir “banka tatili” ilan ederek, bankaların ‘tatil’ adı altında kapatılmasını ve mevduat çekimini de bu yolla durdurmak oldu. Üç gün sonra da Amerikan Kongresi’ni toplantıya çağıran Roosevelt, Hoover’in tutucu bürokratlarının hazırladığı ve büyük bankalara devlet yardımı öngören bir yasa tasarısını Kongre’ye sundu. Bankaların devletleştirilmesinin tartışıldığı ve talep edildiği bir dönemde Franklin Roosevelt klasik bir başlangıç yapmıştı. Ama etkin konuşma gücüyle radyodan halka hitabının ertesi gününde “banka bunalımı” büyük ölçüde hafifliyor, hatta bankalara yeni bir mevduat akımı bile başlıyordu. Yeni başkanın yarattığı güven ortamıyla da ülkedeki panik yavaş yavaş ortadan kalkıyordu. Birkaç gün sonraysa, gazilerin ve memurların maaşlarından yüzde 15 dolaylarında kesinti yapan yeni bir tasarı yasalaşıyordu. Ekonomi durgunluk sorunuyla karşı karşıyayken, alım gücünü azaltarak durgunluğu perçinleyecek bu gibi yasa önerileri Kongre’den rahatlıkla geçiyordu. Son

olarak da yüzde 3,2 alkol içeren biranın serbestçe satılmasını öngören ve ülkedeki içki yasağının toptan kaldırılmasının ilk adımı olan bir başka yasa Kongre'den geçti. "ateş suyu" bu kez aç ve sefil emekçileri yatıştırmada kullanılacaktı. Böylece ilk dönemde iş dünyası ve tutucuların endişelerini gideren bir yol izlemiş oldu Roosevelt. Bununla birlikte, artık gelenekselleşmeye yüz tutan ve "dostlarım" diye başlayan radyo konuşmalarıyla yeni başkan halkın güvenini yitirmiyor, tersine, umut olmayı, panik ortamını yatıştırmayı becerebiliyordu. Bu ilk başlangıç önlemlerinden sonra "*New Deal*" programı hızla yasa tasarıları hâlinde, şaşkın ve çoğu kez de muhalif Kongre'ye sunulmaya başlandı.

a. “New Deal”in İlk 100 Günü

Roosevelt ilk olarak tarım ürünlerinin fiyatlarının düşmesini önlemek üzere Zirai Düzenleme İdaresi’ni (*Agricultural Adjustment Administration*, *AAA*) kurdu. Buna göre, tarımsal üretimin azaltılmasını getirecek bir dizi önlemle ürünlerin fiyatlarının artması gerçekleştirilecekti. Bunun için de, üretimlerini isteyerek kısan çiftçilere belli bir miktar tazminat ödenecekti. Bunun kaynağını oluşturacak fon ise, söz konusu tarımsal ürünü ilk işleyen sanayicilerden alınacak özel bir vergiyle (*processing tax*) oluşturulacaktı. Bu önlemle ve ayrıca kuraklık nedeniyle, kentlerde zaten çok zor koşullar altında yaşayanlar için tarım ürünlerinin fiyatlarındaki yükselme yaşamı daha da güçleştirdi.

16 Haziran 1933 tarihli Ulusal Sanayi Kalkınma Yasası (*National Industrial Recovery Act-NIRA*) ise, Roosevelt’e göre “Amerikan tarihinin en kapsamlı ve önemli” yasasıydı. Yasayla oluşturulan kamu ajansı (NIRA) her sanayi sektöründe ‘rekabet yasaları’nı zorunlu kılacak ve işçi haklarını sağlayacak hükümler koyabilecekti. Sanayicilere kendi aralarında üretici antantları kurmalarına olanak veren yeni yasa, buna karşılık işçileri de, onlara asgari ücret, belirli çalışma saatleri ve hepsinden önemlisi toplu pazarlık hakkı vererek, korumayı amaçlıyordu. Söz konusu yasanın VII. maddesinin ‘a’ fıkrası şöyleydi:

> İstihdam edilen personel örgütlenmek ve kendi seçeceği temsilcileri aracılığıyla toplu sözleşmeler yapma hakkına sahip olacaktır: Personel, bu seçimde işverenin ya da temsilcilerinin her türlü müdahale, sınırlama ya da zorlamasından arınmış olacaktır. Hiçbir işçiye (işe alınmış ya da iş arayan olsun) işte tutulması ya da işe alınması için işveren kaynaklı bir sendikaya katılma ya da serbest bir sendikaya katılmama gibi bir zorunluluk yüklenmeyecektir. İşverenler, azami çalışma süresine ve asgari ücretlere ilişkin koşulları ve aynı biçimde başkan tarafından konan öteki bütün çalışma koşullarını kabul edeceklerdir.

NIRA, devlet desteğinde azgın ve denetimsiz sömürüye alışmış işverenler ve tutucuların büyük tepkilerini çekti. “Emek hakkı” bilmemiş, tanımamış patronlar, işçilerin örgütlenmesine ve toplu pazarlık yapabilmelerine engel

olmak için başta işçilere şiddet kullanılması olmak üzere her yolu denediler. Bu arada, düzenin mahkemeleri de çoğu kez sendikalar aleyhine kararlar almakta, toplu pazarlık ve örgütlenme sürecini engellemekteydiler. Oysa Roosevelt'in amacı, geniş kitlelerin alım güçlerini arttırarak sanayisinin canlanmasını gerçekleştirmekti. Ne var ki, iş adamlarının olumsuz çabaları, tutucuların "güdümlü ekonomi", "sosyalist uygulamalar" gibi temelsiz ama etkili eleştirileri, haklarını bir türlü alamayan huzursuz işçilere karşı yoğunlaşan saldırıların ve ortaya çıkan toplumsal çalkantının gericilerce NIRA aleyhine kullanılması, sonunda, programın etkinliğini iyice zayıflattı. Daha sonra da, Anayasa Mahkemesi hem AAA'yı hem de NIRA'yı Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti. Yine de, tüm eksikliklerine karşın, bu iki deneyim de Roosevelt'e milyonlarca işçi ve çiftçinin uzun yıllar sürecek desteğini getirdi.

Bu arada, yeni yönetimin önündeki en acil sorunlardan biri de milyonlarca işsiz ve aç insana iş bulmak, onların karınlarını doyurmaktı. Bu amaçla kurulan Federal Acil Yardım İdaresi (*The Federal Emergency Relief Administration-FERA*) 500 milyon dolarlık bir bütçeyle ihtiyaç sahiplerine doğrudan yardım programını başlattı. 1931-34 arasındaysa Sivil İşler İdaresi (*Civil Works Administration-CWA*) yol ve park yapımı, havaalanı inşaatı ve benzeri bayındırlık hizmetleri yoluyla özel iş alanları açarak 6 milyon işsize istihdam yarattı ve ekonomiye 1 milyar dolardan fazla bir girdi sağladı. *New Deal*'in ilk 100 gün içinde gerçekleştirdikleri arasında bir başka ilginç girişim de baraj yapmak ve elektrik üretmekle görevli bir kamu iktisadi teşebbüsü niteliğindeki *Tenessee Valley Authority*'nin kurulmasıydı.

İstihdam alanları açmak, toplam geliri ve dolayısıyla da üretim fazlası yaratan düşük talebi kamçılamak, devletin ekonomiye müdahale ederek hem canlılık yaratmak hem de toplumun güçsüz kesimlerine destek olmak, ekonomiye enjekte edilen kamu harcamalarıyla durgunluğu yenmek gibi Keynesyen politikalar uygulayan Roosevelt, ilk 100 gün sonunda önemli ekonomik başarılar elde edememiş ama milyonlarca Amerikalıya "kurtuluş umudu" ve geleceğe güvenle bakabilme olanağı vermişti. 1933 yılının sonunda John Maynard Keynes, Başkan Roosevelt'e şu açık mektubu yayımlıyordu:

"İçinde bulunduğumuz koşulların kötülüklerini, var olan sosyal sistem çerçevesi içinde akılcı deneylerle önlemek isteyen dünyanın her yerindeki

insanlara kendinizi önder yaptınız. Şayet başarısızlığa uğrarsanız dünyanın her yerinde akılcı değişim ciddi biçimde yara alacak ve ortodokslukla devrim nihai savaşa girişeceklerdir.” “*New Deal*”in özündeki karşı-devrimci karakterini herhalde hiç kimse bu kadar güzel anlatamazdı...

b. İkinci “New Deal”

“*New Deal*”in bu ilk 100 gününden sonra, yeni gelişmeler Roosevelt’in daha “sol”a kaymasına neden oldu ve bunun sonucu olarak da ikinci önlemler paketi yürürlüğe konuldu. 1935 yılına gelindiğinde Roosevelt hem sağdan, hem de soldan ağır eleştiriler almaktaydı. Sosyalistler açısından, “*New Deal*” ilericilikle ilgisi olmayan bir “kapitalizmi kurtarma” operasyonuydu. Roosevelt, banka reformuyla batık bankaları kurtarmış ve onları yeniden bankerlere devretmişti; sosyal güvenlik programı yetersiz bir aldatmacaydı; NIRA, işçilere fazla bir şey kazandırmazken, her sektörde iş adamlarına, üretimi ortaklaşa denetleyerek, daha fazla kâr olanağı vermekteydi; AAA ise, tarım ürünlerinin fiyatlarını arttırarak, kentlerdeki emekçileri açlığa mahkûm etmiş, bir anlamda yokluğun devletçe sübvansiyonunu gerçekleştirmişti; Tanessee Valley Authority ise, olsa olsa devlet kapitalizminin bir simgesi olabilirdi. Komünist Parti’nin gözündeyse, Roosevelt bir “sosyal faşist”ti ve kapitalizmi tarihinin en büyük bunalımından kurtarmak için işverenlerle emekçiler aleyhine işbirliği içindeydi. Bu arada işçilerin ve öteki işçi önderlerinin, sendikacıların da “*New Deal*” programının emekçilere getirdiklerinden yeterince hoşnut oldukları söylenemezdi. Gerçekten de, ekonomik bunalım alınan önlemlerle atlatılamamış, işsizlik önlenememiş, milyonlarca emekçinin yaşam koşulları düzeltilememişti. Köklü dönüşümler ya da kapitalizmin radikal bir yeniden düzenlenmesi Roosevelt’in planları arasında yoktu. Tüm bunlara karşılık, radikal ve ilericilerin önemli bölümü sonraki yıllarda Roosevelt’i destekleyeceklerdi. Bunun başlıca iki nedeni vardı. Birincisi, Roosevelt, sağa karşı çok yetersiz de olsa, tek gerçekçi seçenek olarak görülüyordu. İkinci neden de, Avrupa’da gelişen faşizme karşı oluşturulması gereken “demokratik cephe”de Roosevelt önemli bir müttefik durumundaydı.

Amerikan Sağı ise, kapitalizmi kurtarma sürecini başlatan Roosevelt’e karşı tam bir düşmanca tutum içindeydi. Sağ, yalnızca daha çok kâr ve milyonların çilesi uğruna debdebeli yaşamlarını ne pahasına olursa olsun sürdürmek kararlılığında olan işverenler eliyle değil, tüm kurumlarıyla, kurulu düzenin bir nebze olsun düzeltilmesine, denetim altına alınmasına, insancıllaştırılmasına, kısacası olabildiği kadarıyla kapitalizmin görece güler bir yüze kavuşturulmaya çalışılmasına şiddetle karşı çıkıyordu.

Neredeyse tüm basın ve özellikle de yargı, Roosevelt yönetimine karşı cephe almış durumdaydı. Bir yandan basın Roosevelt'i "Amerikan Yaşam Tarzı"nı, girişim özgürlüğünü ve özel sektörü ortadan kaldırmaya azimli bir radikal, hatta komünist olarak tanımlarken faşist kuruluşlar bayrak açıyor, öte yandan da mahkemeler "*New Deal*" programının getirdiği önlemleri Anayasa'ya ve yürürlükteki yasalara aykırı bularak işi zora sokuyorlardı. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi gerici ve tutucuların en son güvencesi, düzenin son kalesi olmaktaydı. Yüksek Mahkeme, AAA, NIRA gibi "*New Deal*"in temel programlarını Anayasa'ya aykırı bulup iptal ederken, iş adamları da her konuda kendilerinden yana mahkemelere başvurmakta, yargı organları da hep patronlardan yana karar alırken, önemli konuları da Anayasa Mahkemesi'ne göndermekteydi. Roosevelt ise, Amerikan Sağı'nın kendisini hiçbir düşünsel temele dayanmadan "sınıfına ve düzene ihanet"le suçlamasını anlamakta güçlük çekmekteydi. Bu konuda şu çarpıcı benzetmeyi yapmaktaydı:

> 1933 yazında bir yaşlı centilmen, başında ipek şapkasıyla suya düştü. İhtiyar adam yüzme bilmiyordu. Bir arkadaşı hemen suya atlayarak yaşlı kişiyi kurtardı, fakat bu arada ihtiyarın ipek şapkası da dalgalara kapılıp gitti. Kendine gelen yaşlı centilmen, hayatını kurtaran arkadaşına teşekkür edip durdu. Bugün ise, yaşlı adam arkadaşına, ipek şapkası kayboldu diye saldırıp durmaktadır.

Amerikan Sağı'nın şiddetli ve kararlı tutumu, acımasız eleştirileri ve düzenin kurumları yoluyla "*New Deal*"i işlemez hâle getirme ve yönetimi her yolu deneyerek sabote etme çabalarıyla ekonominin ve emekçilerin içler acısı durumu karşısında, Roosevelt, hiç istemediği bir biçimde sola kaymak zorunda kaldı. Bu, ideolojik nedenlerden kesinlikle kaynaklanmayan durumun bir sonucu olarak da "*İkinci New Deal*"in bazı ilerici programları yürürlüğe konulabildi. Bu dönemde gerçi Wall Street'in mali gücünü kıracak önlemler alınamadı, ama yine de üç önemli program gerçekleştirilebildi.

Bunlardan birincisi, bir istihdam yaratma kurumu olan *Works Progress Administration* (WPA) idi. Devletten yoksullara doğrudan parasal yardım yapma yerine onlara iş karşılığı ücret verme ilkesinin benimsenmesinden kaynaklanan WPA, milyarlarca doları büyük inşaat projelerine aktardı ve harcamaların yüzde 75'ini de işçilere ödenen ücretlere ayırdı. WPA, 1935-

41 arasında, binlerce okul, havaalanı, park, hastane yaptı ya da onardı, müzik, tiyatro gibi alanlara da yatırım yaparak sanatçılara da istihdam olanakları yarattı. Toplam olarak 8 milyon insana iş bulan WPA, milyarlarca doları da böylece piyasaya sürmüş oldu ve ekonomik canlanmaya katkıda bulundu. Emekçiler hem ürettiler hem tükettiler, sonunda da kazanan kapitalist ekonomi ve sermayedarlar oldu. Bu tür yardım programları yine de sağcılarca israf yarattığı, hak edilmeyen kazanç sağladığı ve büyük harcamalara neden olduğu savıyla eleştirilirken, ilericiler de, haklı olarak, yeterli fonların aktarılmadığından şikâyetçiydiler. Yapılanlar gerçekten yetersiz olmakla birlikte, milyonlarca aç ve işsiz insan için Franklin Delano Roosevelt gerçek bir "ulusal kahraman"a dönüşmüştü bile.

İkinci olarak, Wagner Yasası'yla oluşturulan Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu kuruldu, işçilerin toplu pazarlık ve sendikalaşma hakkına güvenceler getirildi. Bu yıllardan başlayarak da dönemin militan işçi hareketi sayesinde Amerikan sendikacılığı büyük atılımlar yaptı. Bu arada, Demokrat Parti ve sarı sendikacılar eliyle gericileştirilen örgütlü işçi sınıfının günümüze dek süren politik ittifakının temelleri de atılmış, işçi sınıfı düzenin dayanaklarına zincirlenmiş oldu.

Üçüncü olarak da, yaşlılık sigortası, işsizlik tazminatı ve benzeri sosyal güvenlik önlemleri yasalaştı ve böylece de Amerikan tipi sınırlı "sosyal refah devleti"nin temelleri atılmış oldu, tekelci devlet kapitalizminin olgun dönemine geçiş başlatıldı. Kongre'nin çeşitli vergi yasalarına ve elektrik, su, havagazı gibi kamusal hizmetlerde bulunan şirketlere karşı önlemlere "düzeni ve zengini" koruma gerekçesiyle karşı çıkması yüzünden daha köklü yasalar çıkartılamamasına karşın yine de devletin ekonomiye müdahalesi günümüze dek gelen bir ilkeye dönüşmüş oldu. Amerikan geleneği ve kapitalizmi çerçevesi içinde düşünüldüğünde, bunlar radikal adımlardı.

Devlet, görece özerkliğini kullanarak, Roosevelt eliyle, düzeni yeniden üretmek için araya girdi; sınıflar çatışmasına, gerektiğinde emekçileri de kollayarak müdahale etti, gözü dönmüş burjuvaziye ve onun tefeci finans unsurlarına karşı durdu, üretici güçlerin imhasını önledi ve acil cerrahi müdahalelerle burjuvaziye rağmen burjuva düzenini, kapitalizmi kurtarma operasyonuna girişti. Bu elbette kendi gelenek ve kurumlarını da yarattı.

Sonraki yıllarda da burjuva devletin müdahaleleri Amerikan sermayesinin daha da güçlenmesinde kullanılan en önemli manivela ve ekonomik bunalımlara karşı sermayenin başvurduğu temel araç oldu.

c. Yeni Seçimler ve Yeni Sorunlar

1936 seçimlerini, Sağ'ın komünizm suçlamalarına karşın ve Sol'un 'kerhen' desteğiyle Roosevelt, rakibi Alfred M. Landon'un 16.679.491 oyuna karşılık 27.751.841 oyla kazandı. İşçi hareketlerinin yoğunlaştığı, fabrikalarda oturma (*sit-in/sit-down*) grevlerinin sıkça yapıldığı, her iki partideki tutucuların ve düzenin tüm kurumlarının yıkıcı tutumlarının yönetimi sarstığı bir ortamda başlayan ikinci başkanlık dönemi törenindeki konuşmasında Roosevelt, "ülkede yaşayan insanların üçte birinin hâlâ yetersiz konutlarda oturduğunu, yetersiz beslendiğini" söylemek zorundaydı. O yıllarda Kızılderili kökenli sanatçı, yazar, politikacı Will Rogers şöyle diyordu: "Bizim ülkemizde on kişi bütün dünyayı satın alabilir ama on milyon insan yeterli yiyecek alamaz."

Seçimlerden sonra Roosevelt politik yaşamının en büyük bunalımıyla karşı karşıya kaldı. Daha seçimler öncesinden başlayarak, Anayasa Mahkemesi'nin AAA, NIRA ve öteki ilerici "*New Deal*" programlarını Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmesi, iş adamları ve tutucuları da yargıyı etkilemek üzere Roosevelt'in politikalarına karşı saldırılarını arttırmaya cesaretlendirmişti. Buna karşılık Roosevelt seçim kampanyası sırasında Anayasa Mahkemesi'ni tartışmayı reddetti, ancak ikinci kez göreve başladıktan üç hafta sonra, Şubat 1937'de, partisinin önde gelenlerine dahi haber vermeden, Anayasa Mahkemesi'yle ilgili bir reform planı önerisini açıkladı. Buna göre, başkan, 70 yaşına gelip de altı ay içinde tam maaşla emekli olmayı seçmeyen her hâkime karşı bir yenisini atama hakkına sahip oluyordu. O dönemde 70 yaşına varmış olan altı yargıç olduğundan bu öneri, Roosevelt'e, yeni atamalarla, dokuz üyeli mahkemenin tutucu yapısını değiştirme olanağı veriyordu. Bu öneri bütün ülkede büyük bir olay hâline dönüştü. Roosevelt, diktatörlük amaçlamakla ve Amerikan sisteminin temellerine dinamit koymakla suçlandı. Öneri, özellikle Kongre'de çok büyük bir tepkiyle karşılandı. Roosevelt'in daha liberal ve "*New Deal*"e daha hoşgörülü bir yüksek mahkeme oluşturma çabası protestolara neden olurken, aynı yıl işçi eylemlerinin artması, 1937 yılının sonbaharında ekonominin yeni bir durgunluğa girmesi, Roosevelt karşıtlarını iyice sertleştirdi. Tam bu sırada, Anayasa Mahkemesi 4'e karşı 5 oyla Roosevelt'in sosyal güvenlik ve çalışma yaşamıyla ilgili iki önemli

yasasını Anayasa'ya uygun görünce, Kongre, bunu da bahane olarak kullanarak, Mahkeme Reform Yasa Tasarısı'nı reddetti. Bu politik yenilgiden sonra tutucu yargıçlardan biri de emekliliğini isteyince, yasa önerisi Roosevelt için de önemini yitirdi.

Bununla birlikte, "*New Deal*"in birçok önemli projesi Kongre'de art arda reddedilmeye devam etti. Hele 1938 Kongre seçimlerinde Cumhuriyetçilerin kazandığı zafer, politik ortamı Roosevelt'in programları açısından daha da olumsuz hâle soktu. Hem Kongre'nin, basının, iş dünyasının, başta yargı olmak üzere düzenin öteki kurumlarının olumsuz tutumları, hem de Roosevelt'in ikircikli, ilkelerden yoksun fırsatçı ve yetersiz politikaları yüzünden bunalım tam atlatılmamışken, dış sorunlar yönetimin önüne çıkmaya başladı ve başkan uluslararası ortamla daha çok ilgilenmeye başladı. Bununla birlikte hemen belirtmek gerekir ki, Amerikan ekonomisi de sonunda silahlanma harcamalarının artmasıyla birlikte hareketlenmeye ve daha sonra da savaş içinde canlanmaya, bunalımdan çıkmaya başladı. Silahlanma ve savaş, bundan sonra da pek çok kez olacağı üzere, bir kez daha imdadına yetişmişti Amerikan kapitalizminin:

i. Savaş Ekonomisi ve Amerikan Kapitalizmi

> 1937'de [yeniden] başlayan kötüye gidiş, Avrupa'da savaş bulutlarının oluşmasıyla birlikte düzelmeye başladı. Savaş bulutları Polonya, Avusturya ve Çekoslovakya üzerinde karardıkça Amerika'nın kendi ekonomisi üzerindeki gökyüzü parlaklaşıyordu. 1939 yılı iyiydi, 1940 daha da iyiydi ve ardından Pearl Harbor [saldırısı] Maine'den Kaliforniya'ya bütün fabrikaların, depoların, antrepoların ışıklarını yaktı. ...
>
> En azından iyi ekonomik nedenler savaş nostaljisini destekliyordu. Çok az çatışma, parayı bu kadar çok, bu kadar yaygın dağıtmıştı. Dev bir istihdam politikası bekleyen Amerikalılar 1942'de federal tedarik memurları 100 milyar dolarlık siparişler verince buna kavuşmuş oldular. Bu, Amerikan ekonomisinin şimdiye kadar tek bir yıl içinde üretmiş olduğundan daha büyük bir meblağdı. 1943 sonunda para, Birinci Dünya Savaşı'nın doruk ölçeğine göre beş kat daha fazla harcanmaktaydı. ... Savaş sanayisine geçiş yapan işçiler ücretlerinin yüzde 20, 30, hatta 40 arttığını gördüler. ... 1939-1945 arasında, fiyat denetimleri nedeniyle yüzde 29 artan hayat pahalılığına karşılık üretim sanayisinde ücretler yüzde 86 oranında artmıştı. 1937 yılı itibarıyla işsiz olanlar, altı veya yedi yıl sonra savaş tahvili alabilecek duruma geldiklerini gördüler. ... Savaşın sonunda Amerikalılar para içinde yüzüyorlardı. Ortalama haftalık ücret 1940'taki 24.20 dolardan 1945'te 44.39 dolara fırlamıştı ki, bu sadece ücret artışlarından değil, aynı zamanda çok uzun fazla mesailerden ve çoğu evli orta yaşlı 6,5 milyon kadının iş gücüne katılmasından da kaynaklanıyordu.[60]

Sermaye adına burjuva devletin müdahaleleri kadar İkinci Paylaşım Savaşı'nda dökülen emekçi kanından da Amerikan kapitalizmi ihtiyaç duyduğu yaşamsal taze kana kavuşuyordu.

ABD'de her zaman çok küçük bir azınlık, genellikle ve neredeyse kalıcı bir biçimde nüfusun yüzde biri, geri kalanın asla düşleyemeyeceği bir toplam varlığa sahip olagelmiştir. 1930'lu yılların korkunç yoksulluk ummanında da bu böyleydi. Neden oldukları büyük bunalım bu kırk

haramilerin yaşam standartlarında bir değişiklik yaratmamış, on milyonlar her şeylerini hatta geleceklerini yitirmişken, bunlar tarihin yazmadığı bir lüks içinde safahatlarını sürdürmüşlerdir; bu kez sömürdükleri onmilyonların alınterine gözyaşlarını da eklemişlerdir sadece. Bir de üstelik, insan aklıyla onurunu rencide eden bir pişkinlikle, politik, ideolojik, kültürel hegemonyalarını, üniversitelerin, yargının, devlet organlarının, sanatın, zora ve ideolojik manipülasyonuna dayalı ücretli katkılarıyla savunabildikleri bir dönemdir bu.

1937 yılında Ferdinand Lundberg, “Amerika’nın 60 Ailesi” (*America’s 60 Families*) başlıklı kitabını yazdı. Onların servetlerini, yaşam tarzını, büyük davetlerini, evlerinin içini, eğlencelerini, düğünlerini, tatillerini anlatan kitabında Lundberg önemli gözlemlerinin yanı sıra, verdiği bilgilerlerle de dönemin kavranmasına büyük katkıda bulunan bir belgesel çalışmaya imza atmış oldu. Steinbeck’in yoksulluk okyanusunun dramını anlatan satırlarından sonra, ABD’yi anlamak açısından, Lundberg’e de bir göz atmak gerek:

> Amerika Birleşik Devletleri bugün, en çok daha az varlıklı 90 ailece desteklenen, 60 ailelik bir hiyerarşinin malıdır ve onların egemenliği altındadır. Bu plutokratik çevre dışında belki 350 görece daha az zengin aile daha vardır.
>
> Bu aileler, Birleşik Devletler’i yöneten sanayi oligarşisinin canlı merkezini oluşturmaktadırlar ve ardında mutlakiyetçi ve plutokratik niteliklere sahip fiilî bir iktidarın yattığı, İç Savaş’tan itibaren oluşan, de jure [yasal] demokratik biçimli bir hükümetle fazla göze batmadan işlerini yürütmektedirler. Bu fiilî iktidar Birleşik Devletler’in gerçek iktidarıdır; enformel, görünmeyen, gölgedeki. Dolar demokrasisinin parasal iktidarıdır bu. ...
>
> Tek başına büyüklük çok anlamlı değildir; Çin de çok büyüktür. Birikmiş sermaye ve ekipman, teknik bilgi ve imkânlar, doğal kaynaklar ve iş gücü gibi ekonomik açıdan gerekli ögeler açısından Birleşik Devletler özel konumdadır [unique]. Buna karşılık, paradoksal olarak, halkının büyük bölümü çok yoksuldur; çoğu, biraz mobilya parçası ve sırtlarındaki urbalar dışında bir şeye sahip değildir. ...

Dünyadaki varlıklı yönetici sınıflar içinde sadece İngiliz ve Amerikalılar, güç ve zenginliğin, gösterge ve geneli kadar tam özünü de ellerinde bulundururlar. Sadece onlar, kendi adlarına güvenle konuşabilir ve etkin biçimde davranabilirler; bir Hitler, Mussolini ya da Mikado gibi milyonları hipnotize etmek için tuhaf aracılar kullanma gereğini duymazlar; Fransa'daki gibi ekonomik olarak güçsüz olanların güçlü iç politik ittifaklarınca tehdit edilmezler. ...

[1929'da] sadece 513 Amerikalı toplam 1.212.099.000 dolarlık bir gelire sahipti. 1930'da iki milyon çiftçinin ürettiği bütün buğday ve pamuğun brüt fiyatı (kârı değil) sadece 1.191.000.000 dolardı. 513 plütokrat, 1929'daki gelirleriyle, bu iki temel ürünün tamamını satın alabilirler ve yine de şaşaalı bir hayatın masraflarını karşılayacak yeterli paraya sahip olabilirlerdi. 1929'da sadece 14.816 Amerikalı, vergiye tabi 100 bin dolar ya da yukarısı gelire sahiptiler ki, toplamı 4.368.152.000 dolar olan bu meblağ, mali yılda, ordu ve donanmayı da kapsayan hükümet harcamalarına eşitti. Sayıları sadece çok küçük bir kasaba nüfusunu oluşturabilecek kişilere giden bu kazanç, 8.742.761 fabrika işçisinin 11.421.631.000 dolarlık gelirinin yüzde otuz sekizine eşitti ve 1929 yılı sanayici anketlerine göre, 3.339.634 fabrika işçisinin brüt ücretlerine eşitti. ...

Sonraki Bunalım'da zenginlerin gelirlerinde yüzde yirmi beş ila elli arasında düşüşler oldu ama, değişen uzun süreli zamanlarda on ila yirmi milyon emekçi yurttaşın gelirleri bütünüyle yok oldu. Ve "iyileşme süreci"nde ulus tedricen 1929 dönemine benzer koşullara geri döndü. Ne var ki, 1929'da 2 milyon yardıma muhtaç kayıtlı yoksul varken, bu satırların yazıldığı şu sırada sayıları 10 milyona çıkmış durumdadır.[61]

ii. Roosevelt'in "New Deal" Şiddeti ve Emekçiler

Roosevelt'in "*New Deal*" dönemi, kapitalizmi, bir yandan işçi ve emekçi yığınları devlet eliyle yıkımdan koruyarak kurtarmayı gerçekleştirirken, bir yandan da sermaye ve onun devletinin şiddetini onların üzerinden hiç eksik etmedi. O dönemde de sınıf adaleti, tefecilerin ve patronların kâr hırsı yüzünden tahrip edilmiş bir ekonominin yarattığı toplumsal afet sonucu işsiz ve aç kalmış insanların "aylaklık ve serserilik"ten derhal tutuklanmalarıyla hükmünü icra ediyordu. Grevci işçiler, haklarını aramaya kalkışan emekçiler, sendikacılar, komünistler; polis ve şirket özel görevlilerinin yaygın şiddetiyle bastırılıyorlardı. Ku Klux Klan güçleniyor ve polis, yargı, mafya içinde örgütlenen Kara Lejyon, iş adamlarıyla devlet bürokrasisinin öncülüğünde solculara, ilericilere, öncü işçilere, sendikacılara, siyahlara karşı yargısız infazlar, linçler uyguluyordu. İşçi merkezlerinde bu tür faşist örgütlenmeler, güvenlik güçlerinin de hoşgörüsüyle terör estiriyordu.

1934 yılında Güney'de yüz binlerce tekstil işçisinin grevini, askerler ve işverenlerin örgütlediği grev kırıcılar birlikte şiddetle bastırdılar. 6 Eylül'de, 7 grevci işçi askerlerce öldürüldü. Bazı eyaletlerde grevci işçiler, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma "esir kampları"na tıkılıyorlardı. Grevciler, işlerinden, evlerinden kovuldu, açlık işçileri kırdı, yeni ölümlerle grev sonlandırıldı. Kara listelere alınan sendikacıların hayatları karartılıyor; işsizliğe, dolayısıyla da aileleriyle birlikte açlığa mahkûm ediliyorlardı.

1937 yılında Şehitler Günü'nde *(Memorial Day)* Chicago'da 10 grevci çelik işçisi öldürüldü. Gaz bombalarıyla polis saldırısına uğrayan işçilerin bazıları polis tarafından sırtlarından vurularak öldürüldü. Kadın ve çocukların da bulunduğu kalabalığa hedef gözeterek ateş eden polisler, daha sonra, panik içinde kaçanlara "terbiye edici" *(Persuador)* diye adlandırılan coplarla saldırarak yakaladıklarını feci şekilde dövdü. Burada çekilen filmlere ise yasak gelmişti. Katil polisler de sonradan aklandılar.

O zamanlar, Fransa'da, Halk Cephesi döneminde uygulanan oturma grevleri *(sit-down strikes)* ABD'de de gündemdeydi. İşçiler, grev yaptıklarında çalıştıkları işyerlerini terk etmiyor, oturarak protestolarını sürdürüyorlardı. Ne var ki, bu barışçıl eylem biçimi de, ya patronların

kiraladığı lümpenlerin ve polislerin saldırılarına hedef oluyordu ya da mahkemeler şirketlerin imdadına yetişiyordu. Örneğin, Anayasa Mahkemesi, sonunda 1939 yılında verdiği bir kararla bir metal işyerindeki oturma eylemlerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve işçilerin işten çıkarılabileceğine hükmetti. Anayasa Mahkemesi'ne göre, bu tür grevler "mülkiyete yasa dışı el koyma" anlamına geliyordu. Philadelphia'da çorap işçilerinin bir oturma işgali sonunda sendika, şirkete, o zaman için çok büyük bir meblağ olan 711 bin dolar tazminat ödemeye mahkûm edildi ve fiilen çökertilmiş oldu.[62]

1930'lu yıllardaki Büyük Bunalım'ın da etkisiyle ABD'de işçi örgütlenmesi büyük gelişme göstermiş, sendika sayısında önemli bir artış meydana gelmişti. Ayrıca militan işçi hareketine yoksul çiftçilerin radikal direnişi de ekleniyordu. Komünist ve sosyalist partiler güçleniyorlardı. Ülke çapında yapılan binlerce grev ve isyan ruhunun oluşması, düzeni sarsıyordu. Devrimci değişimin temel umudu örgütlenmeye başlayan işçi hareketiydi elbette. Tabii bu duruma işverenlerin tepkisi de gecikmedi. Bu tepki, bir yandan var olan örgütleri çökertmek, işçi protesto ve grevlerini şiddetle bastırmak, bir yandan da yeni örgütlenmelerin önünü kesmek ya da işçileri patronların güdümündeki sendikalara hapsetmeye çalışmak biçiminde olmuştur. 1903 yılında kurulan İşverenler Birliği bu büyük saldırının beyni olarak faaliyet göstermiş, ayrıca patronların rahatça emeğe karşı kullandıkları devlet gücüne ek olarak, özel güvenlik elemanları, örgütledikleri tedhişci lümpenler ve grev kırıcılarıyla özel dedektiflik ajanslarını devreye sokmuşlardır.

Grev kırıcıları, başlayan grevleri kontrol altına almak için kullanılırken, özel güvenlik elemanları ve dedektiflik ajanslarının silahlı elemanları sendikacılar ve grevci işçilere karşı şiddet kullanmışlardır. Ayrıca, özel güvenlik şirketleri, sendikalara ve işletmelere özel yetiştirilmiş casuslar sokarak işçileri gammazlamışlar, sendikaya üye olmayı düşünenlerin tehdit ve şantajla vazgeçirilmesinde çaba göstermişler, sendikalarda ve işyerlerinde sabotajlar düzenleyerek, ihbarlarda bulunarak işçi örgütlenmesini yıkmaya çalışmışlar, militan işçi ve sendikacıların işten atılmalarını, kara listelere alınmalarını düzenlemişlerdir.

1936 yılında ülkede 230 özel dedektiflik şirketi bulunmaktaydı. Bunlardan daha önce de değinmiş olduğumuz ünlü Pinkerton Ulusal

Dedektiflik Ajansı 35, William J. Burns Uluslararası Dedektiflik Ajansı 43 kentte faaliyetteydi. Sadece üç şirketin, Burns, Pinkerton ve Thiel'in eleman sayısına ilişkin tahminler 135 bine kadar ulaşıyor. Bu ajansların ülkedeki bütün yerel sendika bürolarında casusları bulunmaktaydı.[63]

İşverenler tarafından kiralanan bu ajansların dedektifleri, casusları ve silahlı korucuları, yasa dışı yollardan ve acımasız şiddet kullanarak emeğe karşı sermayeye büyük hizmetlerde bulunuyorlardı. Elbette bu uğursuz işten iyi para da kazanıyorlardı. Örneğin, Pinkerton şirketinin brüt yıllık kazancı 1933'te 1.446.350,54; 1934'te 2.187.240,52; ve 1935'te de 2.318.039,18 dolar olmuştu ki, bu o dönemde büyük kârlar demekti.[64]

Bu şirketlerin işi sadece grevci işçilere saldıracak özel polisleri kullanmak ya da sendikaları çökertecek, işçi önderlerini izleyecek casusları işyerlerine yerleştirmek değildi. Her biri birer özel harp dairesi gibi işliyordu ve savaş gücü olarak şirketlerce kiralanıyordu. Bunlara "malzeme" sağlayan bir kimya şirketinin ürünlerinden birinde, K.O. gazına ilişkin tanıtım notunda ürünün etkileri şöyle sıralanıyor:

"1. Şiddetli bulantı ve kusma.

2. Göğsün üzerine birkaç kişi oturuyormuşcasına boğulma hissi.

3. Göğüste ve başta şiddetli ağrı..."

Aynı şirketin bir başka ürünü ise şöyle pazarlanıyor söz konusu ajanslara:

> *Green Band* el bombasından çıkan gaz, görünmez olduğu için daha da terör salar kalabalığa, çünkü bütün yanıcı mermilerde olduğu gibi, protestocular gaz bulutunun nerede başlayıp biteceğini bilemezler. ... El bombası parçalanır ve bu parçalar, ateşleme mekanizmasıyla birlikte büyük bir güçle patlama noktasından her yöne dağılırlar ve yaklaşık on beş feet (4.5 metre) yarıçaplık bir alan içindeki herkesi çiddi biçimde yaralayabilirler. ... Bu gazın yüksek yoğunluğu nedeniyle gözlerde, burun ve boğazdaki acı neredeyse dayanılmaz olacağından, el bombası çok şiddetli davranış gerekmediği zamanlarda kalabalığa atılmamalıdır. Zorlayıcı tedbir şart değilse, el bombasını kalabalığın 8-10 metre uzağından rüzgâra doğru *('upwind')* fırlatın.[65]

Amerikan sermayesi, kimyasal silahları, içeride de işçi sınıfına karşı böyle kullanıyordu...

Büyük Bunalım bir afet gibi halkı vurmuş ve ülkede aileleriyle birlikte 13 milyonu bulan işsizler ordusu, sosyal güvenlikten yoksun sefaletle pençeleşirken, Henry Ford, inanılmaz bir pişkinlikle, yoksullara devlet yardımını eleştiriyor, öteki zenginler gibi, bunun insanları tembelliğe alıştıracağı ve kapitalizmin ruhuna aykırı olduğu gerekçesiyle karşı çıkıyor; yerine zavallı insanlara, hayatlarını yeniden kurmak üzere, her ne demekse, "kendi kendine yardım" (*self-help) s*afsatasını öneriyor, akıl veriyordu. "Sosyal refah devleti" Amerika'daki egemenler için hâlâ korkulu bir rüyaydı ve onların "Amerikan rüyası"yla çelişiyordu. O rüyada koyunlar gibi, her insan da kendi bacağından asılıyordu:

> Bir insan bana iş versin ya da vermesin, ben her zaman bir iş sahibi oldum. Hayatımın ilk kırk yılında [başkasının iş verdiği] bir çalışandım. Başkalarınca çalıştırılmadığımda da, kendime çalıştım. İstihdam edilmemenin, mutlaka işsiz olmayı gerektirmediğini çok erken öğrendim. Birincisi, işverenin sana yapacak bir iş bulamadığı anlamına geliyor; ikincisiyse, o bunu bulana kadar senin beklemekte olduğun anlamına geliyor. ...
>
> Ben rutin yardıma inanmıyorum. Bir insanın yardım almaya ya da vermeye mecbur kalmasının utanç verici olduğunu düşünüyorum. Benim yardıma itirazım, yararlı ve insani olmamasındandır. ...
>
> [En iyi] bir yol vardır. ... Bu da kendi kendine yardım yoludur.[66]

Emeğe karşı bu acımasız saldırganlık, aynı zamanda bir kültür fukaralığıyla beraber var oluyordu. "Vahşi Batı"nın kovboylarından "erkeklik kültü"ne evrilen bu kültürel ortam, 1930'larda başka biçimlerde yeniden üretiliyordu. 1930 Nobel Edebiyat Ödülü'nü bir Amerikalı yazar, Sinclair Lewis kazandı. Amerikan yaşam tarzına eleştirel bakışıyla tanınan Lewis'in ödüle layık görülmesi, ABD'nin egemen sanat çevrelerinde tepkiyle karşılandı. Onlara göre, Amerikan kültürüne böyle eleştirel bakan ve alaycı yaklaşımlarıyla bunu yazıya döken bir edebiyatçıya bu ödülün verilmesi Amerika'ya hakaretti. Sinclair Lewis, Nobel Edebiyat Ödülü töreninde, 12 Aralık 1930'da yaptığı konuşmada bu eleştirilere değiniyor, kendisine yönelik düşmanca tavırlardan örnekler veriyor ve bu arada da 1930'ların kültür ve sanat dünyasının sığlığını anlatıyordu:

Amerika'da çoğumuz -sadece okurlar değil, yazarlar bile- Amerikan olan her şeyi, iyi yanlarımız kadar hatalarımızı da, yüceltmeyen her türlü edebiyattan hâlâ korkuyoruz. Sadece en çok satan olmak için değil, gerçekten sevilmek için, bir romancı, bütün Amerikalıların uzun boylu, yakışıklı, dürüst ve çok iyi golfçü olduklarını; ülkenin bütün kasabalarının, sabahtan akşama birbirlerine iyi davranmaktan başka iş yapmayan komşularla dolu olduğunu; belki biraz deli dolu olsalar da, Amerikalı kızların sonunda her zaman mükemmel birer eş ve anne olacaklarını; ve coğrafi olarak, Amerika'nın sadece milyonerlerle dolu New York'tan, 1870'in atılgan kahramanlığını hiç değiştirmeden sürdüren Batı'dan ve herkesin, ay ışığının ışıltısında sürekli parıldayan ve manolya kokan plantasyonlarda yaşadığı Güney'den ibaret olduğunu vurgulamak zorundadır...

Bize aslında oldukça iyi para veriyorlar; hizmetkârı, arabası ve banka baronlarıyla neredeyse eşit bir biçimde ilişki kurabildiği Palm Beach'te villası olmayan bir yazar başarısız sayılır. Ama yazar, yoksulluktan da beter bir şeyle; yarattıklarının önemli sayılmadığı, okurlarınca sadece bir soytarı ya da dekoratör olarak görüldüğü, belki de havlaması ısırmasından kötü bir çığırtkan kabul edildiği ... en azından, seksen katlı binalar yapan, milyonlarca araba ve milyonlarca kilo buğday üreten bir ülkede ciddiye alınmadığı duygusuyla sürekli ezilir. Ve o, ilham alabileceği, övgüsü kendisi için değerli, yergisi kabul edilebilir bir grup ya da kurumdan da yoksundur.[67]

7. İkinci Paylaşım Savaşı'na Doğru

Can derdine düşmüş sermaye ve devleti, 1930'lu yıllarda dış ilişkilerinde bir süre geri çekilmeyi, daha doğrusu saldırgan müdahalelerini ertelemeyi denedi. Bu elbette emperyalist rekabete kayıtsız kalmak, silahlanmayı terk etmek anlamına gelmiyordu.

Bu dönemde ABD'nin asıl ilgisi Asya-Pasifik ve özellikle de Çin pazarına odaklanmış, yükselen Japon emperyalizmini izlemeye almıştı. Daha 1921 yılında Amerikan yönetiminin davetiyle "silahlanmayı sınırlandırmak ve

Uzakdoğu'yla Pasifik'teki sorunları görüşmek" üzere Washington'da toplanan konferansta, emperyalist devletlerin (ABD, İngiltere, Fransa ve Japonya) birbirlerinin Pasifik'teki çıkarlarına saygı gösterecekleri ve anlaşmazlık hâlinde de müzakereler yürüteceklerine dair bir anlaşma imzalandı. İkinci olarak da, tarafların deniz güçlerine sınırlama oranları getirildi. Bunu isteyen ABD, bir yıl önce, 1914'e göre deniz gücüne tam yüzde 174 oranında silahlanma harcaması yapmıştı.[68] Bu antlaşmaya göre, Japonya'nın deniz gücü (büyük savaş gemisi sayısı) ABD ve İngiltere'ninkinin yüzde 60'ına, Fransız ve İtalyanlarınki de bunun yüzde 35'ine denk düşecek biçimde kotaya bağlanmaktaydı. Son olarak da, özellikle ABD için önemli olarak, taraflar Çin'de "özel avantajlar" elde etmek için çaba göstermemeyi taahhüt ediyorlardı. ABD'nin burada temel amacı, Japonya'yı dizginlemek ve Asya'da üstünlüğünü korumaktı.

Bu kaygı 1930'lu yıllarda da devam etti. Avrupa'daki gelişmelere ve bu arada Hitler'in Almanya'da iktidarı ele geçirmesine, faşist İtalya'nın Etiyopya'ya saldırmasına ve nihayet Falanjistlerin Franko komutasında meşru İspanyol Cumhuriyeti'ne saldırmasıyla başlayan İspanya İç Savaşı'na kayıtsız kalan, hatta Hitler'i ve Mussolini'yi hayırhah bir biçimde karşılayan ABD yönetimi, Asya'da Japonya'ya karşı sert önlemlerden vazgeçmedi. Çin'deki askerî ve ticari varlığını kıskançlıkla koruyan ABD, 1939 yılında da Japonya'yla olan ticari antlaşmasını feshetti. Bu arada, Japonya'ya karşı bir ambargo sürekli dillendirilerek bu ülke üzerinde bir baskı sürdürüldü.[69]

Amerikan egemenleri arasında o dönemde Hitler'e sempatiyle bakanlar, İngiltere'nin sömürge imparatorluğunun tasfiyesinde Amerikan hegemonyası için yarar görenler ve Hitler'in Sovyetler Birliği'ni yok etmesini bekleyenler olduğu kadar, onun liberal kozmopolitizme ilişkin saldırganlığından ve gücünden ürkenler ve bir biçimde durdurulmasını isteyenler de vardı. Bir başka egemen duygu da, tarafların hepsinin toptan birbirlerini yemeleri ve Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi tüm güçlerini tüketerek ABD'ye iyice mahkûm olmalarını beklemek yönündeydi. En büyük tehlike olarak da Japon emperyalizmi görülüyordu.

İtalyan saldırganlığı karşısında gösterilen "tarafsızlık" ve iki tarafa da uygulanan ticari ambargo ya da İspanyol İç Savaşı sürerken Franko'ya

giden yardımlara göz yumulması Amerikan yönetiminin dünyaya bakışını da ele veriyordu.

İkinci Dünya Savaşı, hâkim karakteriyle, Birinci Paylaşım Savaşı'nın bir devamıydı; henüz bitmemiş hesapların yeniden açılıp şiddet kozlarıyla yeniden savaş masasına yatırılması demekti. Örneğin, savaşın taraflarından İngiltere'nin ve onun Churchill gibi yöneticilerinin, anti-faşizm, demokrasi, halkların hakları gibi değerler umurunda bile değildi. Onun derdi, hegemonyasını, sömürgelerini ve imparatorluğunu, İngiliz sermayesini korumaktı. Aynı şey, Fransa için de söylenebilir elbette. Alman Nazizmi'nin ve Japon militarizminin ise, kendi sömürge ve sömürü paylarını dayatmaya kalkıştıkları biliniyor. Temel taraflar arasında sadece Sovyetler Birliği açısından bu savaş farklı nitelikler taşıyordu. Sovyetler için bu savaş, emek ve sosyalizm, giderek insanlık düşmanı faşist saldırganlığa karşı bir meşru müdafaa, bir büyük yurt savunması, anti-faşist direniş ve meşru haklar mücadelesi idi; bu anlamlarıyla da demokratik nitelik taşıyordu, insanlık değerleriyle, kültürle, halkların, emeğin, mazlumların haklarıyla örtüşüyordu. Amerika Birleşik Devletleri açısından da temel sorun, bir yandan emperyalist rakiplerinin birbirlerini tüketmesi, bu süreç içinde kendisine daha bağımlı hâle gelmeleri, hegemonyasının dünya hâkimiyeti yolunda daha sağlam temeller üzerinde yükselmesi, kendisine ve değerler sistemine doğrudan meydan okuyan Nazizm ile Japon militarizminin nihai yenilgiye uğratılması, bu arada da Sovyetler Birliği'nin şahsında sosyalizm ve devrim idealinin savaşla faşist saldırganlığın tahribatı altında kalıp yok olmasıydı.

ABD'nin ilk başta temel hedefi, Asya Pasifik'te, özellikle de dev Çin pazarında doğrudan Amerikan emperyalist çıkarlarını tehdit eden ve militarizm hezeyanında çılgınlaşmış Japonya idi. Hitler'in, ilk başta Sovyetlerle anlaşma imzalayıp Batı'ya, Fransa ve İngiltere'ye yönelmesi de hesapları karıştırmış, Washington'da alarm zilleri çaldırmıştı.

Artık belliydi ki, İngiltere ve Fransa düşüşteki emperyalist güçlerdiler ve İngiliz hegemonyası artık kesinlikle Amerika'ya devredilecekti. Emperyalist rekabette ABD açısından asıl tehlikeyi, yükselen güçler olarak artık Almanya ve Japonya oluşturmaktaydı.

ABD'nin bir gözü de Ortadoğu petrollerindeydi. Aslında artık İngiltere'nin hegemon rolünü ondan kesinlikle almaya kararlı ABD'nin ilk

stratejik hedeflerinden birinin bu bölge olması kaçınılmazdı. Nitekim 1945 yılında Roosevelt'in, Suudi Kralı İbni Suud'la yaptığı anlaşmayla Amerikan şirketleri bölge petrolünü sadece İngiltere'nin elinden almakla kalmıyor, uzun bir gelecek için âdeta kendi çıkarları için kapatıyordu.

1940 yılında savaşa girmenin hazırlığı olarak Roosevelt bir tür "millî birlik ve beraberlik" hazırlığı yapıyor, iki gerici Cumhuriyetçi politikacıyı, Henry L. Stimson'u Savaş, Frank Knox'u da donanma bakanı olarak kabinesine alıyordu. Stimson, gerici ve Büyük Bunalım döneminin başkanı Hoover'ın da dışişleri bakanıydı. Knox ise, 1936 seçimlerinde Roosevelt'e karşı Cumhuriyetçi başkan adayı Alf Landon'un başkan yardımcısı adayıydı. Her iki yeni bakan da, finans şirketleriyle bağlantılıydılar ve "*New Deal*"in, emeğe en küçük ödün verilmesinin ödünsüz düşmanıydılar.

8. Pearl Harbour ve Savaş

ABD tarafından esas rakip ilan edilmiş, pek çok politik, ekonomik ve askerî önlemlerle köşeye sıkıştırılmış ve kışkırtılmış ve zaten gözü dönmüş Japonya'nın Pearl Harbor "ani" baskınıyla Roosevelt ve Amerikan finans çevreleri de savaşa girme bahanesini buldular. Artık savaşı bir emperyalist kapışma olarak değil, faşizme ve Japon saldırganlığına karşı demokratik meşru savunma olarak satabilirlerdi halka. Pearl Harbor'un beklenmedik ani bir saldırı olduğu kuşkusuz büyük bir yalandı.

Savaş Bakanı Stimson'un anılarındaki 25 Kasım 1941 tarihli, yani Pearl Harbor saldırısından on üç gün önceki not şöyle:

> Sonra, saat 12'de biz (General Marshall ve ben) Beyaz Saray'a gittik ve orada yaklaşık bir buçuğa kadar kaldık. Toplantıda benimle birlikte, (Dışişleri Bakanı) Hull, (Donanma Bakanı) Knox, (Genelkurmay Başkanı) Marshall ve (Donanma Harekât Başkanı) Stark vardı. ... Toplantıda bütünüyle Japonya'yla ilişkiler üzerinde duruldu. ... Sorun, kendimiz için çok fazla tehlike yaratmadan onları ilk kurşunu sıkma durumuna nasıl düşürebileceğimizdi.[70]

Daha sonra, 1946'da konuyla ilgili bir Kongre soruşturmasında da konuşmuştu Stimson:

> Bizi bir sorun çok uğraştırdı demişti. Şayet düşmanınızın sizi vuracağını biliyorsanız, onun insiyatif alarak tepenize binmesini beklemek genellikle çok akıllıca değildir. Japonların ilk vuruşu yapmasına izin vermenin risklerine karşın, Amerikan halkının tam desteğini elde etmek için, hiç kimsenin saldırganın kim olduğuna ilişkin hiçbir şüphesinin kalmayacağı biçimde ilk saldırıyı Japonların yapmasını sağlamanın daha iyi olacağını düşündük.
>
> Bu toplantıda, Japonların ani bir hareketi karşısında çabucak savaşa girmek zorunda kalırsak, ülkenin durumunun kendi halkımıza ve dünyaya en açık biçimde açıklanabileceği temelini tartıştık.[71]

Bu arada, anımsamak gerekir ki, Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısı da başlayalı altı ay olmuştu ve ABD yönetiminde kimsenin kılı bile kıpırdamamıştı bu saldırganlık karşısında. Memnun bir biçimde ellerini ovuşturanların olması ise doğaldı. Bir Amerikalı yazarın dediği gibi, "sermayenin komünist kamulaştırılmasıyla faşist regulasyonu" arasında bir seçim yapmak gerekirse, en liberal sermayedarın ikincisini seçeceği kuşkusuzdur ve ABD'de de hissiyat elbette bu yöndeydi.[72]

Batılıların Sovyetler'e karşı kaba taktikleri, savaş içinde de devam etti. İkinci Cephe'nin açılmasında gösterilen kararlı gecikme, özünde, Sovyetler Birliği'nde daha fazla insanın ölmesi, daha fazla kentin yıkılması, daha fazla fabrikanın tahrip olması anlamına geliyordu. Almanlar, Rus steplerinde yok olurken Sovyetler de her alanda müthiş kan kaybediyorlardı ve bu kuşkusuz ABD, İngiltere ve Fransa'nın işine geliyordu. Nihayet Stalingrad'da 2 Şubat 1943'te Alman General Paulus teslim oldu ve Kızıl Ordu'nun Batı'ya yürüyüşü başladı. 15-16 Temmuz'daki büyük Kursk Tank Savaşı'ndaki zaferle de bu yürüyüş artık durdurulamaz hal almıştı. İkinci cephenin ise ancak 6 Haziran 1944'te açılabilmiş olması kuşkusuz manidardır.

Bu arada, ABD "iç cephe"yi çoktan açmıştır. 20. yüzyılda bir devletin kendi sadık yurttaşlarına karşı giriştiği en büyük ırkçı şiddet saldırısı 1942'de yaşandı; bütün Japon asıllı Amerikan yurttaşları, haklarında herhangi bir suç iddiası olmaksızın özel toplama kamplarına tıkıldılar ve çocuk, yaşlı, kadın, ayrımsız, savaş boyunca enterne edildiler. Daha sonra

da Anayasa Mahkemesi iki kez bu kararın Anayasa’ya uygunluğu yönünde karar verdi.

ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’na Kadar Savaş ve Askerî Müdahaleleri

1798-1800/Fransa ile gayrıresmî Deniz Savaşı (bazı kara harekâtları dâhil)

1801-1805/Trablusgarp (Tripoli)

1806/Meksika (İspanyol toprağı)

1806-1810/Meksika Körfezi

1810/Batı Florida (İspanyol toprağı)

1812/Amelia Adası ve Doğu Florida’nın İspanyol egemenliği altındaki bazı bölgeleri

1812-1815/1812 Savaşı

1813/Batı Florida (İspanyol toprağı)

1813-1814/Marguesas Adaları

1814/Florida (İspanyol toprağı)

1814-1825/Karayipler (Küba, Porto Rico, Santa Domingo, Yucatan Kıyıları)

1815/Cezayir

1815/Trablusgarp (Tripoli)

1816/Florida (İspanyol toprağı)

1816-1818/Florida (İspanya)-Birinci Seminola Savaşı

1817/Amelia Adası

1818/Oregon

1820-1823/Afrika

1822/Küba

1823/Küba

1824/Küba

1824/Porto Riko (İspanyol toprağı)

1825/Küba

1827/Yunanistan

1831-1832/Falkland Adaları

1832/Sumatra

1833/Arjantin

1835-1836/Peru

1836/Meksika

1838-1839/Sumatra

1840/Fiji Adaları

1841/Drummond Adası

1841/Somoa

1842/Meksika

1843/Çin

1843/Afrika

1844/Meksika

1846-1848/Meksika Savaşı

1849/İzmir (Avusturyalı yetkililerce tutulan bir Amerikalının serbest bırakılması için bir deniz gücünün müdahalesi)

1851/Türkiye (Osmanlı İmp.) Yafa'da aralarında Amerikalıların da bulunduğu yabancıların öldürülmesi üzerine Akdeniz Filosu'nun güç gösterisi yapmak üzere gönderilmesi.

1851/Johanns Adası (Afrika'nın doğusu)

1852-1853/Arjantin

1853/Nikaragua

1853-1854/Japonya

1853-1854/Ryukyu ve Bonin Adaları

1854/Çin

1854/Nikaragua

1855/Çin

1855/Fiji Adaları

1855/Uruguay

1856/Panama, Yeni Grenada Cumhuriyeti

1856/Çin

1857/Nikaragua

1858/Uruguay

1858/Fiji Adaları

1858-1859/Türkiye (Osmanlı İmp.) Amerikalıların Yafa'da öldürülmesi ve yabancılara yapılan kötü muameleler karşısında Dışişleri Bakanı'nın "Türk yöneticilerine Amerikan gücünü gösterme" ricası üzerine...

1859/Paraguay

1859/Meksika

1859/Çin

1860/Angola

1860/Kolombiya, Panama Körfezi

1863/Japonya

1854/Japonya

1864/Japonya

1865/Panama

1866/Meksika

1866/Çin

1867/Nikaragua

1867/Formoza

1868/Japonya

1868/Uruguay

1868/Kolombiya

1870/Meksika

1870/Hawaii

1871/Kore

1873/Kolombiya, Panama Körfezi

1873/Meksika

1874/Hawaii

1876/Meksika

1882/Mısır

1885/Panama

1888/Kore

1888/Haiti

1888-1889/Samoa

1889/Hawaii

1890/Arjantin

1891/Haiti

1891/Bering Boğazı

1891/Şili

1893/Hawaii

1894/Brezilya

1894/Nikaragua

1894-1895/Çin (Tienstin'den Pekin'e)

1894-1895/Çin (Newchwang)

1894-1896/Kore

1895/Kolombiya

1896/Nikaragua

1898/İspanya-ABD Savaşı

1898-1899/Çin

1899/Nikaragua

1899/Samoa

1899-1901/Filipin Adaları

1900/Çin

1901/Kolombiya (Panama Eyaleti)

1902/Kolombiya

1903/Honduras

1903/Dominik Cumhiriyeti

1903/Suriye (Beyrut)

1903-1904/Etiyopya

1903-1914/Panama

1904/Dominik Cumhuriyeti

1904/Tanca (Fas)

1904/Panama

1904-1905/Kore

1906-1909/Küba

1907/Honduras

1910/Nikaragua

1911/Honduras

1911/Çin

1912/Honduras

1912/Panama

1912/Küba

1912/Türkiye (Osmanlı İmp.) Balkan Savaşı sırasında İstanbul'daki Amerikan Temsilciliği'nin korunması gerekçesiyle.

1912-1925/Nikaragua

1912-1941/Çin

1913/Meksika

1914/Haiti

1914/Dominik Cumhuriyeti

1914-1917/Meksika

1915-1934/Haiti

1916/Çin

1916-1924/Dominik Cumhuriyeti

1917/Çin

1917-1918/Birinci Dünya Savaşı

1917-1922/Küba

1918-1919/Meksika

1918-1920/Panama

1918-1920/Sovyet Rusya

1919/Dalmaçya

1919/Türkiye (Osmanlı İmp.) İsgal sırasında Amerikan Elçiliği'ni korumak üzere

1919/Honduras

1920/Çin

1920/Guatemala

1920-1922/Rusya (Sibirya)

1921/Panama-Kosta Rika

1922/Türkiye (İzmir'e Türk ordusunun girmesi üzerine Amerikan can ve mal emniyetini korumak üzere bir çıkarma birliğinin Türk ve Yunan taraflarının da onayıyla gönderilmesi).

1922-1923/Çin

1924/Honduras

1924/Çin

1925/Çin

1925/Honduras

1925/Panama

1926/Çin

1926-1933/Nikaragua

1927/Çin

1932/Çin

1933/Küba

1934/Çin

1940/Newfoundland, Bermuda, St. Lucia, Bahama Adaları, Jamaika, Antigua, Trinidad, İngiliz Guanası

1941/Grönland

1941/Hollanda Guinası

1941/İzlanda

1941/İkinci Dünya Savaşı

Kaynak: Amerikan Donanma Bakanlığı Deniz Tarihi Müzesi. Ellen C. Collier (der.), Kongre Kütüphanesi Kongre Araştırma Servisi, Dış İlişkiler ve Ulusal Savunma Bölümü. Bkz. http://www.history.navy.mil/wars/foabroad.htm

Burada bağımsızlık savaşı, iç savaş, kıtasal genişleme sürecindeki bastırma hareketleri ve gizli silahlı operasyonlar yer almamaktadır. Müdahaleler, büyük ve resmî savaşlar ve düzenli ordu muharebelerinden küçük boyutlu müdahalelere, kısa ve uzun süreli işgallerden vur-kaç operasyonlarına, bombardımanlardan abluka ve güç gösterilerine uzanan biçimler almış ve kışkırtma girişimlerinden isyanları bastırmaya Amerikan temsilciliklerinin korunması için deniz piyadeleri gönderilmesinden ganimetlerin korunmasına, korsanlara karşı operasyonlardan Amerika şirketlerinin çıkarlarını koruma saldırı ve işgallerine, ABD bayrağına, devletine, ordusuna karşı uygunsuz (hakaret) olarak görülen davranışların cezalandırılmasından ticaret ve araştırma gemilerine yapılan

saldırıların engellenmesine, intikam saldırılarından borç tahsilatlarına, darbe girişimlerinden haraç toplamaya, ihtilalci karışıklıkları önlemeden göz dağı vermeye, Amerikalı ve Batılıların öldürülmesine tepkiden polisiye önlemlere ve diplomatik/ticari görüşmelerde baskı unsuru olmaktan sıcak takiplere, kapitülasyon ve ayrıcalıklar dayatmaktan anlaşmaların işlemesini sağlamak için baskıya, Amerikalıların can, mal ve mülk emniyetini korumadan devrimci yurtsever kesimleri bastırmaya, devrimleri boğmadan öteki emperyalist ülkelerle ortak harekâtlara kadar uzanan pek çok gerekçeden kaynaklanmıştır.

IV

Savaş Sonrasında Dünya Kapitalizmi

ve Abd Emperyalizmi

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde doğum yeri olan yaşlı kıta Avrupa'da kapitalizm büyük bir bunalım içindeydi. Sadece savaşı kaybeden ve işgal edilen Almanya ve İtalya değil, muzaffer Fransa ve İngiltere de yanmış, yakılmış, milyonlarca insanını yitirmiş, ekonomik kaynaklarını tüketmiş durumdaydı. Asya'da Japonya artık Amerikan işgali altındaydı ve müthiş can kaybına ve yıkıntıya neden olan stratejik bombardımanın ardından gelen iki atom bombasının yıkımı altında ezilmiş, sadece İmparatoru kurtararak kayıtsız şartsız teslimi kabullenmişti.

Kapitalizm, ayrıca ikinci bir kanlı paylaşım savaşıyla faşizmin ağır mirasını da taşıyamayacak ölçüde kitleler nezdinde inandırıcılığını ve itibarını yitirmişti. Finans kapitalin, obur iştahlarına ve kıyıcılıklarına gem vurulamayan para babalarının hırsları ve sermayenin siyasi temsilcilerinin emperyal düşleri uğruna bütün dünya ateşe atılmış, on milyonlarca insan ölmüş, insanlar geleceklerini yitirmiş, emekçilerin alınteriyle üretilen zenginlikler heba edilmiş, yılların emeği ve düşünce gücüyle geliştirilmiş üretici güçler yıkıma uğratılmıştı. Kapitalist uygarlık maddi ve manevi bir düşkünlük içinde can çekişiyordu Avrupa'da.

Buna karşılık, faşizme karşı komünist partizanların özverili direnişleriyle savaştaki kahramanlıklarının anıları, kurtarıcı Kızıl Ordu'nun büyük saygınlığı, kitlelerin yeni bir yaşam projesine duydukları yakıcı ihtiyaç, işçi sınıfının önderliğinde yeni bir dünyanın kurulmasının, devrim ve sosyalizm özleminin moral kaynaklarını ve itici gücünü oluşturuyordu.

Sovyetler Birliği bu savaşta 20 milyon insanını yitirmiş, fabrikaları yıkılmış, kentleri, köyleri yakılmış, yolları, santralları, barajları, köprüleri, hastane ve okulları, bütün altyapısı büyük tahribata uğramıştı.

Buna karşılık, Amerika ana karasında tek bir mermi bile patlamamıştı. Amerikan kayıpları, İç Savaş'takinden daha azdı. Amerikan ekonomisi, savaş sanayisinin kazandırdığı ivmeyle Büyük Bunalım'ı ve depresyonu aşmış, eklenen 25 milyar dolarlık ek kapasiteyle canlanmış, büyümüştü. Artık ABD, dünya üretiminin neredeyse yarısına yakınını gerçekleştiriyordu.

Amerikan ordusu artık yeryüzünün en büyük ölüm makinesi olmuştu. Üstelik şimdi elinde atom tekeli de vardı.

Kısacası, ABD, kapitalizmin yeni yükselen gücü, tek hegemonu, emperyalist rekabetin tek muzaffer gücü olarak tarih sahnesinde yeni bir çıkış yapıyordu.

Ne var ki, sadece bu büyük güç değildi, savaş sonrasındaki Amerikan tavrını belirleyen. Bunun yanında korku da belirleyiciydi, Amerika'nın yeni yönelişlerinde.

Her şeyden önce, savaşın bitmesi kendisi açısından ekonomik sorunları da beraberinde getiriyordu. Devlet kapitalizmi, silahlanma ve savaş ekonomisiyle ekonomiyi canlandırmış, tekellere yeni kaynaklar aktarabilmişti. Şiddete müptela Amerika'yı barış da korkutuyordu. Unutmamak gerekir ki, 1929 Bunalımı esas olarak askerî sektörün genişlemesiyle atlatılabilmiş ve savaş sonrasında da, başka etkenlerin yanı sıra, yine esas olarak, askerî yatırımlar öteki özel yatırımlara göre ekonominin canlanmasında iki misli etkin rol oynamıştı. Askerî yatırımların, dönem içinde, iç sabit sermaye birikiminin yüzde 60'ını oluşturduğu zamanlar olmuştur.[1]

Üstelik doğum yerinde yıkılmakta olan kapitalizmin ve kapitalist devletlerin devasa yükü artık onun üzerindeydi. Roosevelt'in ölümüyle başkanlık makamına oturan Harry S. Truman'ın 1947 yılında Baylor Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada dediği gibi, "Amerikan sistemi Amerika'da da ancak bir dünya sistemi olabilirse varlığını sürdürebilir"di. Truman'a göre, barıştan önce özgürlüğe ihtiyaç vardı ve bunu gerçekleştirebilecek tek güç "özel sektör"dü. Özel girişimci sistemin düşmanı, ona göre "komuta ekonomisi"ydi ve şayet hemen gerekli önlemler alınmazsa bu "gelecek yüzyılın modeli" olacaktı. Dolayısıyla da, "bütün dünya Amerikan sistemini kabullenmeli"ydi. Böylece Amerikan sistemi, Amerika içinde de geçerliliğini sürdürebilecekti.[2] Bunun yolu, kapitalizmi, Amerikan hayat tarzından ve çıkarlarından yeniden üreterek ayağa kaldırmaktı.

Bu, bir başka açıdan da yaşamsal öneme sahipti Amerika bakımından. ABD, bir yandan büyük borçlar vermiş olması nedeniyle ama ondan da önemlisi, 16 milyar dolarlık ihracatını artırarak sürdürebilmesi, yani

ürettiklerini satabilecek temel pazar olarak canlanması açısından da kapitalist Avrupa'yı korumak ve yeniden yapılandırmak zorundaydı.

Dolayısıyla, kapitalist Avrupa'nın içler acısı hâli ve gelecek vadetmeyen çöküşü, Amerika'yı dehşetli korkutmaktaydı.

Truman'ın danışmanlarından ve Truman Doktrini diye anılacak mesajın yazılmasına katkıda bulunan Joseph M. Jones, bir Dışişleri yetkilisine yazdığı mektupta bu korkuyu şöyle izah ediyordu:

> Dünyanın Kasım 1942'de savaşın seyrinin döndüğünden bu yana en büyük krize doğru yaklaştığını gösteren pek çok işaret var. Bu esas olarak Britanya İmparatorluğu, Fransa, Yunanistan ve Çin'de odaklanan bir ekonomik bunalım. ... Şayet bu bölgelerin ekonomik anarşiye yuvarlanmasına izin verilirse, o zaman, en iyi olasılıkla, Amerikan yörüngesinden çıkacak ve bağımsız bir millî politika izleyeceklerdir; daha kötü olasılıkla da Rus yörüngesine kayacaklardır. [Şayet bu iki olasılıktan biri gerçekleşirse, ABD bir "ekonomik tecrit"le karşılaşacaktır ki, o zaman da] 1929-32 döneminden daha büyük bir depresyondan ve dünyanın dört bir yanında üstlenmeye mecbur kalacağımız doğrudan yükümlülüklerin getireceği ağır vergileri ödemekten nasıl kaçınabiliriz bilemiyorum. [3]

Sonradan Dışişleri Bakanlığına terfi edecek olan Dean Acheson da Bakanlık Müsteşarıyken *(Undersecretary)* 1944 yılında bir Kongre Komitesi'ne konuşurken açık ve netti:

> Bu bir pazar meselesidir. ... Kabul etmeliyiz ki, ülkenin ürettikleri, üretimi mümkün kılan mali düzenlemelerle kullanılmakta ve satılmaktadır. [Oysa başka bir düzen altında] ülkenin bütün üretimini ABD içinde kullanabilirsiniz [ama kapitalist sistemde hükümet] yabancı pazarlar aramak zorundadır. [Aksi takdirde] ekonomik ve sosyal sistemimiz üzerinde çok kapsamlı etkileri olabilecek ... kötü durumlara [düşebiliriz].[4]

Amerika Birleşik Devletleri'ni, ayrıca devrim korkusu da sarmıştı. Bu ikili bir devrim korkusuydu. Birincisi, Sovyetler Birliği'nin gücünden ve saygınlığından ve Doğu Avrupa'yla özellikle Fransa ve İtalya'daki

gelişmelerden kaynaklanan “sosyalizm” korkusuydu. “Açık Kapı İmparatorluğu”, sermayesine kapıların kapanmasından da dehşetli ürküyordu.

Bu korkunun kaynağı, mazlum halkların dünyasında, sömürgeciliğin artık kaçınılmazlığı belli olan tasfiyesiyle birlikte ortaya çıkması beklenen “ulusalcı”, “modernleşmeci”, “kalkınmacı” ve “bağımsızlıkçı” sosyal dönüşümlerdi. Emperyalist egemen, dönemin koşulları içinde, yurtseverlik ve demokrasi temeli üzerinde inşa edilebilecek devletçi kapitalizmden de korkuyordu.

ABD, bir yandan kapitalist korumacılık ve devletçilikle mücadele edecek, bir yandan sosyalizm hayaletiyle başa çıkacak, bir yandan eski emperyalist rakiplerini kendine bağımlı tutarak kalkındıracak ve kendi içinde de sömürü cenderesini işletecekti. Unutmamak gerekir ki, 1941 yılının savaş canlanması içinde dahi ülkede 8 milyon işsiz vardı.

Kapitalizmin ölümcül hastalıkları ve sosyal devrimin çeşitli varyasyonlarının korkusu ülke egemenlerini sarsmaktaydı.

Şimdi iki şey yapılacaktı. Birincisi, hayatla inatlaşılacak, eldeki bütün olanaklar, paranın gücü, Hollywood’un düşsel propaganda makinesi, ideolojik saldırı aygıtları, hile ve desise, işbirlikçiler, uşaklar, Amerika’nın ocağına düşmüş eski rakiplerin sermayedarları ve politikacıları, askerleri ve elbette şiddet, bütün boyutlarıyla acımasız şiddet, sabotaj, kışkırtma, yıkıcı terör bu yolda kullanılacak, tarihin tekerleklerinin hızı kesilecek, yönü değiştirilmeye çalışılacaktı.

İkinci olaraksa, dünyaya, Amerikan Yaşam Tarzı, bir yaşam projesi olarak dayatılacak, Amerikan liberalizminin kozmopolit değerleriyle alternatif kalıba dökülecekti insanlık.

Şimdi bu noktada, Amerikan resmî ideolojisindeki “Aşikâr Yazgı/Takdiri İlahi” düşüncesine yeniden dönmemiz gerekmektedir. Amerikan düzeni, yaşam biçimi ve değerleriyle kurumları, insanlığa, Tanrı tarafından gönderilmiş eşsiz bir deneyimdir. Seçilmiş bir halk olarak Amerikalıların ilahî misyonu, bütün insanlığa refah ve özgürlük götürmek için bu deneyimi yaygınlaştırmaktır. Tanrı’nın insanı kendi gül cemalinden yaratması gibi, Amerika da insanlığı kendi hayat tarzından yeniden oluşturacaktır.

Bu ilahî misyonun gerektirdiği tanrısal güç artık ABD'nin elindedir. O, yeryüzünde yaşamı yok edecek "mutlak silah"a *(absolute weapon)* yani atom silahına, yani mutlak yıkım gücüne sahiptir. O, aynı zamanda, "en başta gelen yeniden -imar silahına- o zamana kadar hiçbir ulusun sahip olmadığı zenginliğe" de sahiptir.[5] ABD, ayrıca tanrısal bir dokunulmazlığa da sahiptir; ona başkalarının eli kolu yetişemez, okyanusların korumasında "şahane bir uzaklıkta"dır. Bu, iki dünya savaşıyla da kanıtlanmıştır. O yeryüzünün dört bir yanında savaşmış, taraflar iki savaşta yüz milyona yakın kayıp vermişlerdir ama onun topraklarına tek bir kurşun bile ulaşamamıştır!

Mutlak moral üstünlük, mutlak haklılıkla birlikte düşünüldüğünde bu ülkenin mutlak güvenliğe sahip olması da insanlığın yararınadır çünkü o, şeytanlarla savaşmaktadır. Ama bu, yani mutlak güvenlik arayışı, karşısındakiler için, Kissinger'in deyişiyle, "mutlak güvensizlik" anlamına gelecektir, ne gam! Kissinger şöyle diyor: "Ama bir ülke için mutlak güvenlik bütün ötekiler için mutlak güvensizlik demektir; ancak öteki ülkeleri iktidarsızlığa indirgemekle mümkün olabilir."[6]

Artık böyle bir ülke için sadece tek bir şey kalmıştır geriye; o da bir "mutlak düşman"a sahip olmaktır. Bir İngiliz yazarın dediği gibi, "Bir ülke güvenliğini mutlak bir silaha bağlarsa, bir mutlak düşmanın varlığına inanmak da duygusal olarak elzem olur."[7]

Şimdi elindeki mutlak yıkım gücüyle ABD'nin "mutlak düşmanı" da bellidir. "Mutlak efendi"nin "mutlak köleler"e gereksinimi vardır ve önündeki temel engel Sovyetler Birliği'dir. Sovyetler Birliği'ndeki ilk Amerikan Büyükelçisi Bullitt'in 1946'da dediği gibi, "Sovyetler Birliği gücünü bir başka bölge ya da devlete her yaydığında, ABD ve İngiltere normal bir pazar kaybediyor"du.[8] Sovyetler Birliği, dolayısıyla her şeyden önce, Sweezy'nin dediği gibi, bizatihi varlığıyla tehditti ABD için: "[Soğuk Savaş'a ilişkin] bütün düşüncelerin altında yatan, kapitalizmin, kendi kendine ayakta durabilen ve kapitalist dünya düzeninin içine sokulup eritilmeye direnebilen alternatif bir sosyal sisteme karşı duyduğu temel düşmanlıktır. ... Amerika Birleşik Devletleri açısından, Sovyetleri Birliği, ne yaptığından dolayı değil, *var olduğu* için düşmandır."[9] Dolayısıyla da, simge ve ilk hedef Sovyetler Birliği'dir ama mutlak düşman aslında insanlıktır.

Savaştan sonra, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın en etkili isimlerinden ve çevreleme siyasetinin babası George Kennan, 23 sayılı, 1948 tarihli Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Çalışması'nda şunları yazacaktır:

> ABD, dünyanın zenginliğinin yüzde 50'sine sahiptir ama dünya nüfusunun da sadece yüzde 6.3'üne. Bu durumda, kıskançlık ve hınç hedefi olmaktan kurtulamayız. Önümüzdeki dönemde asıl görevimiz, ulusal güvenliğimize kesin zararlar vermeksizin bu eşitsizlik durumunu sürdürmemizi sağlayacak ilişki biçimlerini oluşturmaktır. Bunu yapmak için, bütün duygusallıkları ve boş hayalleri bir tarafa bırakmalıyız ve her yerde dikkatimiz acil ulusal hedeflerimiz üzerinde odaklanmalıdır. Diğerkâmlık ve dünya hayırseverliği lüksüne sahip olduğumuz konusunda kendimizi aldatmamalıyız. Demokratikleşme, yaşam standartlarını yükseltme ve insan hakları gibi soyut ve gerçekçi olmayan hedefler üzerinde konuşmayı bırakmalıyız. Doğrudan güç kavramlarıyla hareket etmek zorunda kalacağımız günler çok uzak değildir. Bu nedenle, idealist sloganlarla ne kadar az engellenirsek o kadar iyidir.[10]

Bu ruh hâlini, yıllar sonra, tarihçi Toynbee de şöyle yorumlamıştı:

> Amerika ... yerleşmiş çıkarları uğruna dünya çapında bir karşı-devrimci hareketin önderidir; Amerika'nın ... durumu Roma'nınkine benziyor. Roma da kendi yönetimi altına giren yabancı topluluklarda yoksullara karşı devamlı olarak zenginleri destekledi; ve bugüne dek yoksullar her zaman ve her yerde, zenginlerden daha kalabalık olduğundan, Roma'nın siyaseti eşitsizlik, adaletsizlik ve en kalabalık olanlar için en az mutluluk siyasetiydi. Amerika da Roma'nın rolünü isteyerek benimsemiştir.[11]

Daha savaş sürerken, 14 Ağustos 1941'de bir araya gelen ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Churchill, yayınladıkları Atlantik Bildirisi'nde, kurmayı düşledikleri savaş sonrası dünya düzeninin iki temel unsurunu, "deniz yollarının serbestliği" ve "yeryüzünün doğal kaynaklarına her milletin ulaşma hakkı" olarak belirliyorlardı. Bir başka ifadeyle, bütün kapılar sermayeye ve onun en yüksek örgütlenme modeli olan emperyalist devletlere ardına dek açık tutulacak, dünya nimetlerinin yağması önünde engeller konamayacaktı. Bu, elbette güçlü sermayenin ve hegemon

konumdaki ülkelerin çıkarlarına, sermayenin doğal yayılma ve talan dinamiğine en uygun stratejiydi. Liberalizmin serbest ticaret ilkesindeki “serbestlik”, özünde sömürü özgürlüğünden başka bir şey değildi elbette.

Şubat 1848’de Brüksel’de bir broşür hâlinde de yayımlanan bir konuşmasında Marx şöyle değerlendiriyordu “serbest ticaret” kavramının altında yatan aldatmacayı:

> Nedir serbest ticaret? Toplumun günümüzdeki koşullarında serbest ticaret nedir? Sermayenin serbestliğidir, özgürlüğüdür. ... Ücretli emeğin sermayeyle olan ilişkisini sürdürdüğünüz sürece, metaların hangi avantajlı koşullarda değiştiriliyor olmasının bir önemi yoktur ve her zaman sömüren bir sınıfla sömürülen bir başka sınıf var olacaktır. Gerçekten de, sermayenin daha avantajlı işlemesinin sanayi kapitalistleriyle ücretli emek arasındaki çelişkileri ortadan kaldıracağını düşleyen serbest ticaret yanlılarının iddialarını anlamak çok güç. Tam tersine, tek sonuç, bu iki sınıf arasındaki çelişkinin daha da belirginleşmesi olacaktır. Baylar! Kendinizi soyut serbest sözcüğüyle aldatmayın. Kimin serbestliği [özgürlüğü]? Bu bir kişinin ötekine ilişkin özgürlüğü değildir, fakat sermayenin işçiyi ezme serbestliğidir. ... Serbest ticaret yanlıları bir halkın bir başkası aleyhine nasıl zenginleşebileceğini anlayamıyorlarsa, bunda şaşacak bir şey yok, çünkü aynı kişiler bir ülke içinde bir sınıfın bir başkası aleyhine kendisini nasıl zenginleştirebildiğini de anlamayı reddediyorlar.

Sermayenin yeryüzünün her yerine serbestçe girebilmesi, pazarın mümkün olan en denetimsiz biçimde işlemesinin sağlanması, özel mülkiyetin geliştirilmesi ve özel sektöre ve kapitalist piyasa kurallarına dayalı düzenlemelerin her yerde en liberal yorumla gerçekleştirilmesi, emeğin sıkı denetim altında tutulması, emperyalist yağma önündeki bütün engellerin gerekirse şiddet kullanılarak temizlenmesi, Amerikan hegemonyasının katı disiplinle dayatılıp egemenlik ve bağımsızlığın sınırlandırılması, savaş sonrasındaki Amerikan yönelişinin genel ilke ve hedeflerini oluşturmaktaydı. Amerikan gücü, ideolojik manipülasyondan işbirlikçilerin örgütlenmesine, harekete geçirilmiş muazzam propaganda makinesinden savaş makinesine ve paranın gücünden şiddetin şantajına kadar uzanıyordu ve Amerikan gözü karalığı da temel güvencesini

oluşturuyordu. Dünya çapında yıkılmaya yüz tutmuş sömürgeciliğin ve kapitalizmin bunalımının ortaya çıkarabileceği millî ve sınıfsal özlü sosyal devrim korkusuysa, onun üzerinde dolaşan hayaletti...

Önüne koyduğu görevler, hedefler ve misyon, doğası gereği, iç dinamikleri ve yaşamsal ihtiyaçlarıyla "Amerikan Sistemi"nin tarihi boyunca özünden fışkırmış militarizmin, tekelci devlet kapitalizminin çerçevesinde, kurumsallaştırıp yaygınlaştırarak doruğa çıkartılmasını kaçınılmaz kılıyordu. Magdoff'un ifadesiyle, "özel ticaret ve özel girişim için dünyanın mümkün olabilecek en büyük bölümünü elde tutma yönelişi" ve bu arada da, bu dünyada Amerikan sermayesine "özel haklar ve avantajlar" sağlanması, kendi başına, militarizmi gerekli kılıyordu. Buna ek olarak da, yine Magdoff'un ifadesiyle " a- patlak vermekte olan sosyal devrimlerin akamete uğratılması; b- oluşum hâlindeki sosyal devrimlerin bastırılması; ve c- mevcut sosyalist toplumlarda karşı-devrimin [gerçekleştirilmesi]nden oluşan karşı-devrimin teşviki" militarizm gereksinimini besliyordu. Sosyalist ülkeleri yıkmak, mazlum halkları emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmayı amaçlayan ulusal kurtuluş savaşlarını yenilgiye uğratmak ve eski sömürgelerde Japonya ile İngiltere ve Fransa gibi Avrupalı emperyalist ülkelerin bıraktığı boşluğu doldurmak militarist bir politikayla mümkün olabilirdi ancak. Bu yönelişin kaçınılmaz sonucu olan, yabancı işbirlikçilerin silahlı personelini eğitmek, iç bastırma harekâtları için bunlara silah, araç gereç, danışman sağlamak, aynı zamanda hem silah ticaretiyle kazanç elde etmesini sağlıyor, hem de işbirlikçileri denetim altında tutmaya yarıyordu. Bu arada, Silahlı Kuvvetlerin ve istihbarat örgütlerinin kurumsal yaygınlığıyla etkilerini arttırmak da, ekonomiyi ve toplumsal yapıyı militarist kalıba dökmede işe yarıyordu.[12]

Kuşkusuz, savaş sonrasının Soğuk Savaş saldırısında her yol mübah kabul edildi, şeytanın aklına gelmeyecek her yöntem denendi. Ama, asıl araç, bütün boyutlarıyla şiddet oldu. *Monthly Review* dergisinin editörlerinin 1991'de yazdıkları gibi, 1940'ların ikinci yarısından itibaren, Amerikan politika ve eylemleri, önemli ölçüde, "büyük ölçekli askerî müdahaleler, önemli bölgesel savaşlar, karşı-devrimci yıkıcı faaliyetler, düşük yoğunluklu çatışmalar ve aracılara yaptırılan savaşları *(proxy wars)*"ı içermiştir.[13]

General Electric şirketi yöneticisi Charles Wilson, Ocak 1944'te ülkenin "kalıcı bir savaş ekonomisi"ne ihtiyacı olduğunu ilan ediyordu. Wilson'a göre, her şirket Silahlı Kuvvetler nezdinde bir temsilci bulundurmalı, bu kişi yedeklerde albay rütbesine sahip olmalı ve askerî hazırlık "süregelen bir program"ın parçası sayılmalıydı. Wilson, Kongre'ye de "gerekli fonları kabul etmekle sınırlı" bir rol biçiyordu; gerisini ordu ve şirketler halledecekti.[14]

Böylece de ortaya, baş mimarlarından Başkan Dwight Eisenhower'ı bile ürküten ve kaygılandıran "askerî sınai kompleks" çıktı. Onun şiddet, acımasızlık, ölüm, kışkırtma ve terörle örülmüş serüvenini göreceğiz...

A. Soğuk Savaş

Amerikan egemenleri, daha savaş sırasında yöneldikleri Soğuk Savaş saldırısını, resmen, Truman'ın, ileride Truman Doktrini olarak adlandırılacak bir mesajını Kongre'ye sunmasıyla başlattılar.

1. Truman Doktrini

Truman, mesajında, o sırada bir iç savaş yaşamakta olan Yunanistan ile Türkiye'ye mali yardım yapılmasını öneriyordu. Yunan İç Savaşı'nda, askerî yardımlar ve uzmanlar aracılığıyla Amerika zaten müdahil durumdaydı. Kuruluşu Nazi işgaline karşı anti-faşist direnişe uzanan Yunan Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELAS) gerillalarıyla Kraliyet yanlısı ve Batı işbirlikçisi sağcı gerici hükümet güçleri arasındaki savaşa müdahale aslında, ABD'nin, İngiltere'nin terk etmek zorunda kaldığı bölgede Amerikan hâkimiyetinin kurulması stratejisinin bir sonucuydu. Türkiye ise, bir yandan Sovyetler Birliği'yle sınırdaş olması, bir yandan boğazları kontrol etmesi, öte yandan da Ortadoğu'ya ilişkin stratejik konumuyla Amerikan saldırganlığının ilgi alanıydı. Orada da Amerikan "yardımları" karşılığında her türlü işbirliğine hazır, ülkeyi Sovyetler Birliği'ne karşı bir üs ve Ortadoğu'ya da sıçrama tahtası olarak sunmaya, genel olarak Batı'nın, özel olarak da ABD'nin jandarmalığını yapmaya hevesli güçler egemendi.

Truman Doktrini'nin kapsamı içinde, yine de Yunanistan ve Türkiye birer dekordular, birer vesile olarak yer almaktaydılar. Saldırı çok daha kapsamlı

bir yönelişin parçasıydı. Şöyle deniyordu mesajda: “Silahlı azınlıklar ya da dış baskılarla boyunduruk altına alınma teşebbüslerine karşı direnen özgür halkları desteklemenin, Birleşik Devletler’in politikası olması gerektiğine inanıyorum.”[15]

Bu, aslında çok daha genel ve kapsamlı bir saldırının, sözünü ettiğimiz emperyalist çıkarlarla sosyal devrim ve sosyalizm korkusunun belirlediği bir global stratejik hamlenin ilk salvosuydu.

Roosevelt’in bir dönem başkan yardımcılığını yapmış olan Henry Wallace, 31 Mart 1947’de New York Madison Square Garden’daki bir toplantıda yaptığı konuşmada şöyle eleştiriyordu, Truman Doktrini’yle başlatılan Amerikan Soğuk Savaş saldırısını:

> Bu akşam buradayız çünkü barış istiyoruz. ...
>
> Dünya aç. Dünya, daha çok insan yok etsin ve daha fazla açlık yaratsın diye Amerikan tankları ve silahlarını değil, barış sözünü yerine getirsin diye Amerikan pulluklarını ve gıda [yardımını] istiyor.
>
> Dünya korkuyor. Dünya, nefret ve komünizm korkusu adına bir Amerikan Haçlı Seferi’ni değil, insanlığın kardeşliği adına bir dünya seferberliğini istiyor. ...
>
> Bunalım adına, Amerika’dan Birleşmiş Milletler’in dünya kürsüsünü görmezden gelmesi isteniyor ve savcı hâkim jüri ve şerif rolünü üstlenmeye davet ediliyor. Ne biçim bir rol!
>
> Bunalım adına gerçekler gizleniyor, zaman zaman reddediliyor, isteri kışkırtılıyor. Sanki büyük ordular yürüyüşe geçmiş gibi, Kongre büyük kararlar almaya davet ediliyor. Ben yürüyen orduların sesini duymuyorum. Ben barış çığlığı atan bir dünyayı duyuyorum. ...
>
> Bir kez Yunanistan ve Türkiye’nin anti-demokratik hükümetlerine koşulsuz borçlar verirsek, o zaman, özgürlük adına, her faşist diktatör bizim nezdimizde kredisi olduğunu bilecektir. Bugün Yunanistan ve Türkiye hükümetleri. Yarın Peron ve Çan Kay Şek olabilir. Bankalarımız dolar, ordularımız silah verecek. Bu da yetmeyince, halkımızdan çocuklarını vermesi istenecek. ...

Dışarıda nefret ve şiddet, içeride de nefret ve korku Truman Doktrini’nin meyveleri olacak.

Diyoruz ki:

Emperyalist maceralara hayır! Birleşmiş Milletlere destek ver!

Açları doyurmaya milyonlar. Diktatörlüklere bir cent bile yok...[16]

İşte Soğuk Savaş, kapitalizmin, beynelmilel sermayenin, ABD ve öteki emperyalist ülkelerin güç ve güçsüzlüklerinin, algıladıkları tehditlerin, engellerin bir bileşkesi olarak ortaya çıkan dünya çapındaki bir topyekûn saldırının uluslararası dengelerle aldığı biçimdi. Kapitalizm içi boyutu, ABD’nin kesin askerî hegemonyasının kurulması ve bu disiplin altında restorasyonun gerçekleşmesi biçiminde tecelli etti. Uluslararası ilişkilerin ise, Amerikan Barışı’nın dayatılması temelinde şekillenen kurumsallaşmış birçok boyutlu çatışmanın cenderesi içinde militerleşmesi ve bozulması [olarak] ortaya çıktı; yaşamın her alanını kapsayan, belirleyen, tanımlayan bir süreç, giderek, girdabına kapılan her devleti, halkı ve kurumu kendi militarist kalıbı içinde yeniden biçimlendirdi. ... Aslında Amerikan egemenleri büyük saldırılarına önce kendi ülkelerinde ve kendi halklarından başladılar ve başka egemenlere örnek teşkil edecek bir yöntemi uyguladılar. Truman’a Kongre’de kritik desteği veren Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Cumhuriyetçi Parti Michigan Senatörü Arthur Vandenberg, başkana Soğuk Savaş’a giden yolda ilk yapılacak iş olarak, “Amerikan halkının ödünün patlatılması”nı öneriyordu. Yaratılan cadı kazanında, “Sovyetler Birliği ve komünizm korkusu”, giderek tüm kapitalist dünyada tam bir toplu hezeyana dönüşecek, halkların aklını başından götürecek ve ideolojik bir saplantı hâlinde realitenin yerini alacaktı.[17]

2. “Anti-komünizm Dini”

Amerikan Deniz Piyadeleri komutanlarından General David M. Shoup, Amerika’daki anti-komünist isteriyi, “bir din gibi” diyerek nitelendirmişti.[18] Soğuk Savaş saldırısının ilk yaptığı, anti-komünizmi bir dinsel fanatizme dönüştürmek oldu. O kadar ki, bu yeni fanatizm, giderek

Amerikan etkisi altındaki pek çok yerde ve elbette Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisinde, uhrevi dinlerin bile yerini alan toplumsal bir afete dönüştü. Bazı Amerikancı ülkelerde, tekbir sesleri arasındaki "Kahrolsun komünizm!" sloganları, papazların ve papaz kılığındaki şarlatanların "komünizme karşı hadisleri"yle bütünleşiyor, Budist tapınaklardan sinagoglara dünyanın dört bir yanında, "anti-komünizm dini"nin demagojik ayetleri egemen çıkarlar uğruna milyonlarca insanın yüreğine ve beynine çimento gibi akıtılıyor, beyinler dumura uğratılmaya, ruhlar tutsak alınmaya, ahlak köreltilmeye çalışılıyordu. "Allahsız komünizm"e karşı, cennet ve cehennem işportacıları, Tanrı'nın sahtekâr vekilharçları, din tüccarları, vatan millet şarlatanları ve sahte demokrasi kalpazanları, kısacası bütün işbirlikçiler, vicdanları sağırlaştıran bir kakofoniyi terennüm ediyorlardı Amerikan Soğuk Savaşçıları adına.

Almanya'nın komünist önderlerinden Rosa Luxemburg, 1914 yılında, savaşa ve militarizme karşı yaptığı konuşmalardan dolayı yargılandı. Suçlama, hep olduğu gibi, yıkıcılık, kışkırtmacılık, şiddet ve terör savunuculuğu idi. Rosa Luxemburg, savunmasında, kendisinin şahsında, burjuvazinin komünistlere (o zamanki adlarıyla sosyal demokratlara) yönelttiği klasik suçlamalara şu yanıtı verdi:

> Bay Savcının bu açıklamalarını dinlerken, içimden gülüyor ve şöyle düşünüyordum: Eğer sınıfsal köken engel oluyorsa, insanın Sosyal Demokrat düşünce tarzını, bizim düşünce dünyamızı, bütün o karmaşıklığı, bilimsel inceliği ve tarihî derinliği içinde kavrayabilmesi için, klasik eğitim ne kadar yetersiz kalmaktadır. ... Evet, emekçi halkın basit insanları bile bizim düşünce dünyamızı kavrama yeteneğindeler, ama bu dünya bir Prusyalı savcının beyninde, güldüren aynalardan birine çarpmış gibi karikatürleşiyor. ... Benim o Frankfurt Toplantıları'nda yaptığım ve biz Sosyal Demokratların yazıyla ve sözle her zaman yaptığımız şudur: Yaygın bir aydınlatma; çalışan yığınları sınıfsal çıkarları ve tarihî görevleri konusunda bilinçlendirme; onlara, bugün toplumumuzun bağrında yaşayan, gelişmenin belirli bir aşamasında var olan toplum düzeninin yıkılıp, onun yerine daha yüksek bir sosyalist toplum düzeninin geçirilmesine yol açmak zorunda olan genel tarihî gelişim çizgilerini, ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlerin eğilimlerini gösterme. Biz bu türden ajitasyon yaparız, dayandığımız

> tarihî perspektifin insanı soylulaştıran etkileriyle, kitlelerin manevi hayatını böyle yükseltiriz. ... Ve eğer Bay Savcı ... bütün bunları basit bir kışkırtma faaliyeti olarak kavrıyorsa, bu kavrayışın kabalığı ve basitliği, sadece ve sadece Savcının Sosyal Demokratça düşünmedeki yeteneksizliğinden doğmaktadır.[19]

1938 yılında kurulan Temsilciler Meclisi Amerikan Karşıtı Eylemler Komitesi, 1948'de komünizm hakkında bir rapor hazırladı.[20] Rapordaki görüşler, Rosa Luxemburg'un savunmasından 34 yıl sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nin en üst düzey mahfillerinde komünist düşünceyi bütün tarihî, bilimsel, ahlaki kökenlerinden koparıp basit bir "yıkıcılık tehdidi"ne indirgemeyi amaçlayan düşünce zavallılığının hâlâ sürdüğünü göstermekteydi.

Raporda, önce, her yerde egemenlerce yinelenen bildik dört nokta vurgulanıyor:

"1-ABD'deki komünist hareket yabancı denetimi altındadır; 2-ABD'ye ilişkin nihai hedefi ... özgür Amerikan kurumlarını devirip yerine dışarıdan denetlenecek bir komünist totaliter diktatörlük kurmaktır; 3-faaliyetleri gizli ve komplocu yöntemlerle yürütülmektedir; 4-dışarıdaki komünist güçlerin alarm zilleri çalan gelişmesi ve burada, ABD'deki yaygınlığı ve niteliği nedeniyle faaliyetleri, Birleşik Devletler'in ve Amerikan yaşam tarzı açısından acil ve güçlü bir tehlike oluşturmaktadır."

Ardından, "komünist işgal programı"na geliyor sıra: "[Bu program] ihanet, hile, sızma, espiyonaj, sabotaj, yiyicilik ve terörizmle ülkeden ülkeye yürürlüğe konuyor ve öteki ülkelerde giderek büyüyen bir tehlike oluyor."

Raporu yazanlar, fazla ileri gittiklerini anlamış olacaklar ki, ileride bir yerde, "Bir ekonomik, toplumsal ve siyasal teori olarak komünizm başka, bir yabancı diktatörlüğün çıkarları uğruna ABD'nin çıkarlarını bozmaya adanmış bir gizli komplo olarak komünizm başka," diyerek bir "komünist düşünce, ideoloji, ideal ve program"ın varlığını da kabul eder görünüyorlar ama onlara göre bu aslında "var olmayan" bir şeydir çünkü, gerçi "düşünceye düşünceyle karşı çıkılmalıdır" ama böyle bir "düşünce" aslında yoktur: "Şayet komünizm ABD'de açıktan, yabancılarca yönlendirilmeden ve yabancı güce bağımlı bir diktatörlük kurmaya çalışmadan var olsaydı, o

zaman, onlara karşı yasalar çıkarmak hem gereksiz olurdu, hem de savunulamazdı. Ama durum böyle değil.” Yani bir cümlede sözü edilen ve “başkadır” denen o “ekonomik, toplumsal ve siyasal teori olarak komünizm” yoktur. Olsaydı, demokratik bir mücadele olabilirdi ama aslında sadece bir “komplo” vardır, hasta kafalarda yaratılmış ve kitlelere pazarlanan bir “Şeytan” vardır sadece. Dolayısıyla da, “Komünistlere ölüm!”

Rapor, yasalarda var olan pek çok yasağın bu “şeytan”la baş etmeye yetmeyeceğini ama Komünist Parti’nin kapatılmasının “onu yeraltına iterek” izlenmesini zorlaştıracağını, “yasaklamanın Kanada’da işe yaramadığını” ve yasaklamayla Doğu Avrupa ülkelerindeki uygulamaların “eleştirilemeyeceği”ni de düşünüyordu. Yani bu yerde mi gökte mi olduğu bilinmeyen, esrarengiz ve her türlü kötülük için yeryüzüne inmiş “Büyük Şeytan”a karşı “sadece yasa çıkarmak” yetmez; “Komünist probleme karşı her cepheden saldırıya geçilmelidir. ... Amerikan halkının komünist komplonun gerçek karakterini, amaçlarını ve yöntemlerini anlaması şarttır.”

Bir demokratik düşünce platformu yaratmak, ideolojik tartışma yapmak, düşünceye düşünce silahıyla karşılık vermek niyeti de, yeteneği de yoktur sistemde. O, hastalıklı bir mantık ve bütünüyle temelsiz iftiralarla insanlara korku salmaya yönelik ucuz sığlıkla, şarlatanların demagojisiyle, bilim ve ahlak dışı saldırılarla, çifte standartlarla örülmüş ikiyüzlülükle ve en çok da, devlet gücünün, gericiliğin, tutuculuğun, cehaletin, paranın olanca şiddetiyle ancak mücadele edebileceğini bilmektedir komünizmle. Onun ancak çarpıtılmış, bütünüyle değiştirilmiş, karikatürleştirilmiş, hatta canavarlaştırılmış mevcut olmayan bir versiyonu yaratılacak ve kılıçlar o muhayyel “kökü dışarıdaki Şeytan”a, gerçek “Şeytan” adına sallanacaktı. Bu mücadelede her şey, yalan, hile ve desise, çamur atma, yolsuzluk, vatan-millet-demokrasi demagojisi ve elbette en acımasız bütün türleriyle şiddet ve terör, mübahtı...

Wisconsin senatörü ve Amerika Karşıtı Faaliyetler Komitesi Başkanı Joseph R. McCarthy de bütün bu kirli işlerin ayırdındaydı elbette. Dolayısıyla da, büyük saldırısını ilk başlattığı konuşmasında, sorunu, düşünceler platformundan çıkararak, insani köklerinden kopararak, demokratik özünü berhava ederek ve sınıflar mücadelesinden ayırmaya cüret ederek, yalana ve iftiraya başvurarak, şöyle çarpıtıyordu:[21]

> Batı Hıristiyan dünyasıyla Allahsız komünist dünyası arasındaki en büyük ayrılık, politik değil, ahlakidir baylar ve bayanlar. ... Gerçek, temel ayrılık ... Marx tarafından icat edilen, Lenin tarafından hararetle övülen ve Stalin tarafından da hayal edilemez uçlara taşınan ahlaksızlık dininde yatmaktadır. Şayet dünyanın kızıl yarısı kazanırsa -ki bu mümkündür- bu ahlaksızlık dini, insanlığı akla gelebilecek herhangi bir ekonomik ya da politik sistemin yapabileceğinden daha fazla yaralayacak ve tahrip edecektir.
>
> Karl Marx, Tanrı'yı bir aldatmaca olarak reddetti ve Lenin'le Stalin, açık ve net bir dille, Tanrı'ya inanan hiçbir milletin, hiçbir halkın kendi komünist devletleriyle yan yana yaşayamayacağını eklediler.
>
> Örneğin, Karl Marx, insanları kendi Komünist Partisi'nden adalet, insanlık veya ahlaktan söz ettikleri için ihraç etti. ...
>
> Bugün komünist dinsizlikle Hıristiyanlık arasındaki nihai topyekûn savaş içindeyiz. Komünizmin çağdaş liderleri bugünü seçtiler.

Senato tarafından bu önemli komiteye başkan seçilmiş Senatör, ardından, demokrat bildiği insanların hayatını karartma ve cepheyi önce içeride açmak amacıyla klasik kurnazlığa başvuruyor, "iç düşman"a yöneliyor:

> Bizim önde gelen tarihî kişiliklerimizden birinin bir zamanlar dediği gibi, "bir büyük demokrasi yıkıldığında, bu, dış düşmanlar nedeniyle değil, iç düşmanlar yüzünden olacaktır..."

Artık ölümcül darbeyi vurmanın zamanıdır. Sıra, aydınlardadır:

> Kendimizi bir güçsüzlük içinde bulmamızın nedeni, tek güçlü potansiyel düşmanımızın kıyılarımızı işgal etmek üzere asker göndermiş olması değildir, bu ulus tarafından çok iyi bakılmış olanların hain eylemleridir. Bu halkı satanlar, daha şanssız olanlar ya da azınlıkların mensupları değil, dünyanın en zengin ulusunun sunabileceği bütün avantajlara –en iyi evler, en iyi üniversite eğitimi ve verebileceğimiz en iyi memurluklar– sahip olmuş olanlardır. ... [Komünist sızmayla suçladığı Dışişleri Bakanlığı'nı kastederek] Orada, ağızlarında gümüş kaşıkla doğmuş olan parlak genç insanlar, en kötü olanlardı...

Ve son darbe, ihbarların başlangıcı:

> Elimde, görünüşe göre, Komünist Parti'nin üyelik kartını taşıyan ya da ona sadık olduğu kesin olan ama buna rağmen hâlihazırda dış politikamızın oluşumuna katkıda bulunan elli yedi kişiye ilişkin dosya var.

Bu büyük saldırı, zamanla, Senatör McCarthy adıyla anılmaya başlandı, onunla başlatılıp onunla bitirilen bir sapma olarak yazıldı resmî tarihe.

Oysa bu, büyük bir yanıltma ve meczup Senatör'e de büyük bir haksızlıktır. Daha o cadı kazanını kaynatmadan "Hür Dünya"nın bu özgürlükler ülkesinde bazı eyaletlerde, örneğin yoksulluğun kol gezdiği Oklahoma'da, daha 1946 yılında, Marx'ın "Kapital"inin bulundurulması hapisle cezalandırılabiliyordu.

Bütün bu korku, baskı, yalan ve ihbar furyasını, girdabında özgür insan ruhunu, demokratik özgürlükleri, temel hakları ve nice masum insan hayatını yakan Orta Çağ fanatizmini tek bir kişiye mal etmek, gerçeklere karşı işlenmiş bir suçtur gerçekten. Çıldırmış bir sistemin, elindeki olanaklarla başı dönmüş, zaaflarının korkusuyla geleceksizlik paniğinde izanını yitirmiş ve bunu bir sosyal hezeyana dönüştürmeyi başarmış bir düzenin topyekûn taammüden saldırısıydı söz konusu olan.

Wisconsin Senatörü, tarihin her döneminde ve dünyanın pek çok yerindeki sayısız benzerleri gibi, bu süreçte desteklendi, alkışlandı, öne sürüldü. O da, bu ortamda "ikbal" ve "gelecek" keşfetmişti. Klasik bir fırsatçı şarlatan olarak, benzerleri gibi, gidişattan, toplumsal hastalıktan kazanç sağlamaya yöneldi, ikbal avcılığı yaptı. Haddini aşınca, örneğin Silahlı Kuvvetler'e, düzenin güçlülerine yönelince, kışkırtılmış ihtirasları, pompalanmış egosu aklını ve egemenlerin ihtiyaçlarını aşınca, Amerikan tarihinin çöplüğüne atıldı; önce Senato'ca kınandı yalanları, iftiraları, ahlaki düşkünlüğü nedeniyle sonra alkole sığınmış halde bir hastanede öldü...

Ne var ki, düşünsel, felsefi, ahlaki, politik temellerden yoksun anti-komünizm, bütün ucuzluğu ve yıkıcılığıyla devam etti.

Sonuçta da, insanlık tarihi kadar eski olan "daha iyi bir yaşam" arayışlarını ve ideolojik mücadeleyi, düşünsel, politik farklılıkları, giderek sınıf mücadelesini ve emekçi yığınların özlemlerini, milletler ve devletler

arasındaki millî husumetlerle özdeşleştiren bir kan davasına dönüştürdü Soğuk Savaş anti-komünizmi. Böylece de bilimsel, kültürel, insani gelişmeye büyük darbe vurulmuş oldu. Bu, uygarlığın gelişmesine yapılmış büyük bir kötülük idi. Giderek, bu saldırı sonucunda her yenilik arayışı, her hak savaşımı, egemenlik sisteminin hoşuna gitmeyen her eleştiri ve muhalefet, hatta hayatın temel gerçeklerinin ifadesi, ihanet suçlamalarıyla, düşmanlıkla ve acımasız şiddetle karşılanır oldu. Kurulu düzene, statükoya, sömürü ve şiddet tiranlığına karşı koyuşların şiddetle ezilmesi, dünyanın dört bir yanında, "anti-komünizm dini"nin Washington'da ikamet eden papalığından alınan icazetle meşru sayılır oldu. Kısacası, hayatın temel bir gerçeğini, sınıflar mücadelesini, bilimsel veya ahlaki hiçbir kural tanımayan bir "kirli savaş"a dönüştürdü Amerika'nın Soğuk Savaşçıları...

Bu kör gidişin ölümcül sapmalara, hastalıklı saplantılara dönüşmesi kaçınılmazdı. Sovyetler Birliği'nden gelen her barışçıl sinyal, her uzlaşma önerisi, bu kafayla, "Batı'yı rehavete düşürmek için sinsi bir psikolojik savaş oyunu" olarak görülebiliyordu. Her yerde komünist sabotajcılar gören bu psikolojik hâl, sonunda Beyaz Saray'da, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda, Hollywood'da, Amerikan ordusunda, hatta CIA içinde komünistlerin varlığına inanıyor, cadı kazanları kaynatıyor, insan avına çıkıyordu. Herhangi birinin aile yakınları arasında çok eskiden ve artık kesilmiş olsa bile komünistlerle arkadaşlık ilişkisi kurmuş olmasından kuşkulanılan birinin varlığının saptanması bile, onun kara listelere alınması için yeterli olabiliyordu.

Yurt dışında anti-komünist propagandanın silahları olan *Amerika'nın Sesi* radyosunun kitaplığındaki veya çeşitli Amerikan kütüphanelerinde bulunan klasikler, sosyalizmle ilgisi olmayan romanlar, kitaplar yakılıyordu. 1952 yılında, Adalet Bakanı James McGranery, Charlie Chaplin'in ülkeye dönmesine izin vermiyor, neden olarak "komünizm yanlısı" olmasını gösteriyordu. Bir yıl sonra da, selefi Herbert Brownell Jr., kararın geçerliliğini koruduğunu söylüyordu.[22]

Temsilciler Meclisi Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi'nin de başkanlığını yapmış olan Harold Velde, Kongre'de 1950'de yaptığı bir konuşmada, kırsal alandaki "ayaklı kütüphane" servisine karşı itirazını şöyle dile getiriyordu:

> Kütüphane sistemiyle Amerikalıların eğitilmesi, onların politik tavırlarında başka yöntemlere göre daha çabuk değişikliğe yol açabilir. Komünist ve sosyalizan etkilerin temeli insanların eğitilmesidir.[23]

1948 yılında, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi tarafından bir dizi broşür yayınlanarak ülke çapında dağıtılmıştı. Serinin başlığı *“Komünizm Hakkında Bilmeniz Gereken 100 Şey”*di. Bir örnek şöyle:

> SORU 1: Komünizm nedir?
>
> YANIT: Küçük bir grubun dünyayı yönetmek için kullandığı bir sistem.
>
> SORU 76: Gündelik yaşamda bir komünist nerelerde bulunabilir?
>
> YANIT: Onu okulunda, sendikanda, kilisende veya derneğinde ara.[24]

1947 yılında Truman bir “Sadakat Yasası” çıkarttı ve bütün federal memurların soruşturmadan geçirilmesini emretti. Binlerce insanın hayatı böylece karartıldı; insanlar iftiralarla, temelsiz suçlamalarla, politik düşüncelerinden dolayı ya da kişisel nedenli asılsız ihbarlardan dolayı büyük acılar çektiler. 1950’de kamudaki “hassas daireler”de çalışanların “güvenlik riski” oluşturduğuna inanılırsa, yöneticilerce işlerine son verilebileceği hükme bağlandı.

Bu süreçle birlikte, FBI pek çok Amerikalı hakkında dosyalar açmaya, insanları izlemeye başladı. Siyahlarla arkadaşlık kurmaktan ünlü şarkıcı Paul Robeson’u dinlemeye kadar pek çok “sakıncalı eylem” insanların sicil dosyalarına geçirildi. Emekçilerin sıkıntılarını anlatan opera oyunlarına gitmek bile suçlama nedeni olabiliyordu. Ernest Hemingway, John Steinbeck, Pearl Buck, Willam Faulkner, Tennessee Williams, Sinclair Lewis ve daha pek çok aydın, yazar, sanatçı, politikacı FBI’ın ‘şüpheliler listesi’ndeydi.[25]

Devlet saldırısının ucuz fanatizmini, düşünsel yoksulluğunu, bilim ve akıl dışılığını, yalana dayalı demagojik özünü, düşük ahlaki temellerini, gerçekleri çarpıtma kurnazlığını ve onlardan dehşetli korkusunu yaratılan cadı kazanının mimarlarından, tescilli özgürlük ve demokrasi düşmanı FBI

Başkanı J. Edgar Hoover, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi önünde şöyle açıklıyordu:

> Birleşik Devletler Komünist Partisi, eğer böyle bir şey varsa, beşinci koldur. ... Amerika'yı zayıflatmaya çalışıyorlar. Amaçları hükümetimizi devirmektir. Gerçek komünistin kime sadık olduğu hakkında hiçbir kuşku yoktur. Rusya'dan yanalar, Birleşik Devletler'den değil. ...
>
> Ne yapmalı: Ne yapabiliriz? Ve hangi önlemleri almamız gerekiyor? Komünizme karşı en iyi kocakarı ilacı, yiğit, akıllı eski moda Amerikan yurtseverliğidir, yanı sıra da hiç yorulmayan bir uyanıklık. ...
>
> Kızıl faşizmin tehdidi üzerine bilgilenmek için coşku, ciddiyet, ısrar ve çaba gösteren daha çok Amerikalı olsa korkum kalmazdı. Komünistlere yardım etmek için aldatılmış ve baştan çıkarılmış o liberal ve ilericiler için kaygılanıyorum. Komünistler, Hıristiyan ve Yahudi inancına aynı ölçüde yabancı olan tanrıtanımaz davalarına kilise ve kutsal kitap adamlarını taraftar yapmayı başardıkları sürece, çok ciddi kaygı duyduğumu kabul ediyorum. Okul komisyonları ve ebeveynler, komünistlerin ve yandaşlarının, akademik özgürlük örtüsü altında gençliğimizi, günün birinde aileyi ortadan kaldıracak, Tanrı'ya inancı mezara gömecek, yasal otorite önünde saygıyı havaya uçuracak ve saygın Anayasamızı sabote edecek olan bir ahlaki hayat tarzı için eğitimlerini kabullendikleri sürece gerçekten korku duyuyorum.
>
> Evet, Amerikan işçi dernekleri komünizm virüsü tarafından nüfuz altına alındığında, ona tabi olduğu ve onun tarafından kirletildiği sürece korku duyuyorum. ... Komünist propagandanın zehirli haplarını yutabilecek olan ülkemizdeki tüm insanların bilgisizliğinden korkuyorum. ...
>
> Dün, bugün ve yarın komünistler, özgürlük, demokratik idealler, tanrı korkusu ve Amerikan yaşam tarzı için sürekli bir tehlikeydi ve tehlike olmaya devam edecektir. Ancak ben, bugünlerde yapıldığı gibi, kamuoyu bir kez iyice sarsılarak uyandırıldığında, komünizme karşı mücadelenin iyice ilerlemiş olacağına eminim. ... Komünizm gerçekte bir politik parti değildir; o bir yaşam tarzıdır, yasamanın tanrısız, kötü bir biçimidir. Salgın bir hastalığa benzer ve salgınlarda

> olduğu gibi, ulusumuzu bulaşıcı hastalıktan korumak istiyorsak bir karantina kurulması kaçınılmazdır.[26]

1947-1956 yılları arasında, Arthur Miller'den Bertolt Brecht'e, Lillian Hellman'dan Dashiell Hammett'e, Paul Robeson'dan Larry Parks'a, pek çok yazar, sanatçı, eğitimci, sendikacı, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi tarafından sorgulandı, suçlandı. Pek çok yetenekli dürüst insanın hayatı mahvedildi, insanlar kara listeye alındı, işlerini yitirdi, hapse atıldı. Onurla direnenlerin yanında, Ronald Reagan, Elie Kazan, Robert Taylor, Walt Disney gibi arkadaşlarını ihbar edenler de vardı sorgularda.

Gerçekler, gerçekten inatçı ve tarih unutmuyor.

Yaşayan en ünlü ve yetenekli yönetmenlerin başında geldiği kabul edilen Elie Kazan'a 1999 yılında özel bir ödül verildi Oscar Komitesi'nce. Ne var ki, bu ödül tepkiyle karşılandı. Ödül töreni sırasında pek çok davetli ayağa kalkmayarak Kazan'ı protesto etti. Davetliler, bir zamanlar Komünist Parti üyesi olduğunu itiraf ederek arkadaşlarını ihbar eden Kazan'ın suçunu elli yıl sonra da unutmadıklarını gösterdiler. Elie Kazan, ödülünü alelacele aldı ve kendisi gibilerin alametifarikası olan yılışık bir sırıtışla, "Artık toz olmalıyım," diyerek kaçtı oradan, kaçışı olmayan karanlığına.

Buna karşılık, insanların yüreğine korku salındığı ve dehşet ortamında kişiliklerin sınandığı bir tedhiş ortamında yazar Lillian Helmann, Komite Başkanı John S. Wood'a bir mektup yazdı. Bu mektup, olağanüstü baskı koşullarında bir insanın, başta özgürlüğü, pek çok şeyi yitirme pahasına insani değerlere ve onuruna sahip çıkabildiğinin önemli bir kanıtıdır:

> Sayın Mr. Wood,
>
> Bildiğiniz gibi, 21 Mayıs 1952 tarihinde Komisyonunuz önüne çıkmam için bir çağrı aldım.
>
> Kendimle ilgili tüm soruları eksiksiz yanıtlamaya hazırım. Komisyonunuzdan gizleyeceğim hiçbir şey yok ve yaşamımda utanç duyduğum hiçbir şey de yok. Avukatım bana, kişinin kendi kendini suçlamaması hükmüne dayanarak, politik düşüncelerim, faaliyetlerim ve bağlantılarım üzerine tüm soruların yanıtını beşinci ek madde uyarınca reddetme anayasal hakkına sahip olduğum bilgisini verdi. Bu anayasal hakkı kullanmak istemiyorum. Hükümetimizin milletvekilleri önünde, kendi düşünce ve

> faaliyetlerimle ilgili olarak, kendim için hiçbir riski ve doğacak sonucu düşünmeksizin, ifade vermeye hazır ve istekliyim.
>
> Fakat avukatım, Komisyon'un benimle ilgili sorularını yanıtlarsam, başkalarıyla ilgili soruları da yanıtlamak zorunda kalacağımı, bunu yapmayı reddettiğimde de [Komisyonu] küçük düşürmekle suçlanabileceğimi söyledi. Avukatım, kendimle ilgili soruları yanıtlarsam, beşinci ek maddeye dayanan haklarımı yitirmiş olacağımı ve başkaları üzerine soruları yanıtlamaya yasal olarak zorlanabileceğimi söylüyor. Uzman olmayan biri için anlaşılması çok güç. Ama çok iyi anladığım bir ilke var; geçmişte, ben onlarla ilişki içindeyken, sadakatsiz ya da yıkıcı olan hiçbir sözlü veya eylemli suç işlememiş olan insanları zor duruma düşürmeye ne şimdi ne de gelecekte hazır değilim.
>
> Darbe veya sadakatsizliğin hiçbir biçimine değer vermiyorum ve bu tür şeylerle karşılaşmış olsaydım, bunu ilgili makamlara bildirmeyi görev sayardım. Ama yalnızca kendimi kurtarmak için yıllar önce tanıdığım suçsuz insanları incitmek, benim için insanlık dışı, ahlak dışı ve onursuzca bir davranıştır. Uzun süreden beri, politik bir yaratık olmadığım ve hiçbir politik grup içinde kendimi rahat hissetmeyeceğim sonucuna varmış olsam da, vicdanımı bu yılki modaya uydurmam ve uydurmak istemiyorum...
>
> Eğer Komisyonunuz bana başkalarının isimlerini sormamayı kabul ederse kendi kendimi suçlamama korumasından vazgeçmeye ve düşüncelerim, eylemlerim hakkında bilmek istediğiniz her şeyi söylemeye hazırım. Eğer Komisyon bana bu güvenceyi vermek istemezse, sorguda beşinci ek maddeyi kullanmak zorunda kalacağım.[27]

1940'lı yılların sonlarına doğru, 1920'lerde olduğu gibi, yabancı doğumlu işçiler, sendikacılar, komünistler kapsamlı bir insan avı sonucu tutuklandılar, sınır dışı edildiler. On binin üzerinde insan, öğretmen, işçi, üniversite öğretim üyesi, yazar, sendikacı, sanatçı işten atıldı; kara listelerde yıllarca işsiz kalmaya, açlığa mahkûm edildiler. Sadece ihbarcılık yapmadıkları için ifade vermeyi ya da Anayasa'nın birinci ve beşinci maddelerine dayanarak bazı soruları yanıtlamayı reddedenler bile toplum önünde suçlu, daha doğrusu "Komünist Parti üyesi ve dolayısıyla da hain" ilan edildiler. Bunların sadece kişisel yaşamları altüst olmakla, gelecekleri

yılmakla kalmadı; eşleri ve çocukları da ağır toplumsal baskı altında kaldılar, bir tür toplu lincin kurbanı yapıldılar. Küçük çocuklara okullarda sınıf arkadaşları, öğretmenleri, “Casusun çocuğu!” diye saldırdılar. Büyük şirketler, herhangi bir suç işledikleri kanıtlanmamış ve herhangi bir cezaya çarptırılmamış da olsalar, Komite’deki sorgularında ihbarcılık yapmayı reddeden ve anayasal haklarını kullanarak bu tür tuzak soruları yanıtlamayanları işten çıkarma kararları aldı.

Hollywood Onlusu *(Hollywood Ten)* diye bilinen bir grup senarist, yönetmen ve oyuncu; özgür kişiliklerini ve inançlarını korudukları, düşüncelerini açıkça savundukları için duruşmalardan yaka paça silahlı muhafızlarca çıkarıldı ve bir Kongre kararıyla, Kongre’yi küçük düşürmekten *(Contempt)* yargılandı ve hapis cezalarına çarptırıldılar. Anayasa Mahkemesi de 1948’de bu uygulamayı onayladı.

1949 yılında da, on bir (yasal) Komünist Parti yöneticisi, yalana, düzmece belgelere, asılsız ihbarlara ve kimi döneklerin iftiralarıyla, 1940 yılındaki bir yasaya *(Smith Act)* dayanılarak cezai kovuşturmaya tabi tutulup mahkûm edildi. Anayasa Mahkemesi de bu hukuk skandalını 6’ya 2 onayladı. Karara muhalefet şerhi koyan J. Black’in şerhinde yazdığı gibi, “Davalılar hükümeti devirmeye teşebbüsle suçlanmıyorlardı. Hükümeti devirmeye yönelik sözlü olmayan herhangi bir eylemle de suçlanmamışlardı. Hatta hükümeti devirmeye yönelik herhangi bir şey söylemek ya da yazmakla da suçlanmamışlardı. Suçlama, bir araya gelerek tartışıp, ileride bir tarihte bazı düşünceleri yayınlamak üzerinde anlaşmalarıydı: İddia, bir araya gelerek Komünist Parti’yi oluşturmak ve sözlü olarak veya gazeteleri ve öteki yayınları kullanarak ileride hükümetin zorla devrilmesini öğretmek ve savunmaktı.” Dolayısıyla da, Yargıç Black’e göre, “Kelimelere nasıl dökülürse dökülsün, bu ... konuşma ve yazmanın önceden sansürlenmesinin şiddetli bir biçimidir. ... Anayasa’nın Birinci Değişiklik Maddesi’nin *(First Amendment)* bize Kongre’nin ya da kendimizin ‘mantıklılık’ nosyonlarına dayanarak konuşma ve yazma özgürlüğünü ihlal eden yasaları onaylama hakkı verdiğini kabul edemem.”[28]

Yargıç J. Douglas ise, muhalefet şerhinde şöyle diyor:

> Davalıların yaptığı, esas olarak dört kitap –Stalin’in yazdığı Leninizmin Temelleri (1924), Marx ve Engels’in *Komünist*

> *Manifesto* (1848), Lenin'in *Devlet ve İhtilal* (1917), *Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Tarihi (B)* (1939)– içinde işlenen Marksist-Leninist doktrini öğretmek için insanları bir araya getirmek ve kendilerinin de eğitmenlik görevini üstlenmekti.
>
> Tekrar ediyorum, burada sadece sözden bahsediyoruz, [insanların birbirleriyle] konuşmasına ek olarak bir de sabotaj eylemlerinden veya yasa dışı davranıştan söz etmiyoruz. İddiada, tek bir kışkırtıcı eylem suçu yoktur.[29]

Ne var ki, demokratik Amerika'da artık düşünce özgürlüğünün hiç hükmü yoktu.

Baskı ve saldırı bununla da kalmadı. Nihayet, 1954 yılında çıkarılan bir yasayla *(Communist Control Act–Public Law 637)* Komünist Parti yasaklandı ve komünist örgütlere üye olanlara cezai yaptırımlar getirildi. Bu yasada da, "Komünist Parti'nin politikaları ve programının, ona gizlice Dünya Komünist Hareketi'nin liderlerince önerildiği ... üyelerinin partinin amaçlarını belirlemede bir rolünün olmadığı ve onlara parti amaçlarına muhalefet hakkının verilmediği ... öteki partilerin aksine, Komünist Parti üyelerinin parti amaç ve yöntemlerine ilişkin olarak endoktrinasyona tabi tutulmak için üye yapıldığı" iddia ediliyor, hükümeti eldeki her türlü aracı kullanarak zorla devirmeyi amaçladığından Komünist Parti, "bir yabancı hasım gücün örgütü olarak varlığının Birleşik Devletler'in güvenliğine açık, yakın ve sürekli tehdit" olarak nitelendiriliyordu. Nihayet, "[Komünist Partisi] bireylerin, Dünya Komünist Hareketine hizmet etmeye kandırılarak onun isteklerini yapmak için eğitilmelerinin ve devrimci hizmetlerinin komplocu performansı sırasında yönlendirilmelerinin ve denetlenmelerinin bir aracıdır. Dolayısıyla Komünist Parti yasaklanmalıdır!" sonucuna varılıyordu.[30]

3. "Anti-sovyetizm"

Soğuk Savaş saldırısının aynı derecede ucuz ve yıkıcı ikinci unsuru, anti-sovyetizm idi. Anti-sovyetizm, Soğuk Savaş saldırısının, antikomünizmle eşzamanlı başlatılan ikiz kardeşiydi. Sovyetler Birliği'ni bildik bir devlet, başta, Stalin, onun yöneticilerini normal insanlar olarak görmeyi reddeden,

dolayısıyla da onunla politik, diplomatik ilişkilerin kurulamayacağını öne süren bir ideolojik yönelişti bu. Sovyetler Birliği'nin başkentinde, kana susamış ve bütün amaçları insanlığı köleleştirmek olan kapalı bir sekt yönetimdeydi ve bunlara karşı sadece güç kullanmak anlamlı olabilirdi çünkü şiddete tapınıyor ve güçten başka bir şeyden anlamıyorlardı. Üstelik bunlar, hâlihazırda yüz milyonları zehirleyip kendilerine bağlamış ve milyarları da efsunlamak üzere olan "şeytan sihirbazlar"dılar. Böylece, tarihin, engizisyondan bu yana belki de tanık olmadığı bir ideolojik terör başlatıldı ABD'de ve dalga dalga onun etkisindeki dünyaya dayatıldı.

Sovyetler Birliği'nin ilk nükleer denemesini yaparak ABD'nin atom tekelini, beklenenden çok daha kısa bir sürede kırması Amerika'da bir şok etkisi yarattı. "Asyalı" Rusların, hem de bir "komünist iktidar" altında böylesi karmaşık bir bilimsel sorunda yaratıcılık gösterip başarılı olması dönemin pek çok ön yargısını sarsıyor, öfkeli tepkilere neden oluyordu. Sorunun bu "millî" boyutu yanında elbette sınıfsal bir tarafı da vardı. "Uluslararası iç savaş"ta "ayaktakımı" büyük bir güç kazanmıştı. Bu, "ayaktakımı"nın, komünistlerin, onların esareti altında inim inim inlediği öne sürülen bilimcilerin, Asyalı bir ırkın işi olamazdı, mutlaka "iç düşmanlar", "ulusal ve sınıfsal hainler" mevcut olmalıydı. Yaratılan cadı kazanında atom sırlarını Ruslara vermekle suçlanan ve idam edilen Ethel ve Julian Rosenberglerin yazgısına ilişkin şu sözler büyük anlam taşımaktadır:

> Amerikan tarihinde, Rosenbergler davası kadar, adaletle değil de, daha çok sınıf ön yargıları ve sınıfsal çıkarlarla bağlantılı bir başka hukuki örnek hiç olmamıştır.[31]

Sovyetler'e karşı saldırının yöntemsel çerçevesini ise, Amerikalı diplomat George Kennan'ın görevli bulunduğu Moskova'dan Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir rapor oluşturdu. Daha sonra "Mr. X" imzasıyla yayımlanan bu raporda,[32] Sovyetler Birliği'nin "uzun süreli, sabırlı ve fakat sıkı ve dikkatli bir biçimde kuşatılması" ve "kendi içindeki çürüyüş tohumlarının" harekete geçirilmesi öngörülüyordu. Kuşatma (*containment*), yani Sovyetler Birliği'ni boğma, tecrit, iç çelişkilerini kışkırtma, doğal gelişimini engelleme, askerî/ekonomik/politik baskılarla bunaltma politikası, Truman yönetimince bu görüşlerden hareketle başlatıldı ve büyük Soğuk Savaş saldırısı eldeki tüm araçlarla sürdürüldü.

ABD yönetiminin varsayımları gayet açıktı: Her şeyden önce, Sovyetler'le anlaşma çabaları beyhudedir; çünkü onlar güçten başka bir şeyden anlamaz. Truman'ın Dışişleri Bakanı Dean Acheson bu düşünceyi şöyle belirtiyor: "Bir mukavelenin, bir antlaşmanın, verilmiş bir sözün Sovyet hükümeti üzerinde herhangi bir etki yapacağı düşüncesini derhal reddedebiliriz."[33] Böyle olunca da, Sovyetler'e karşı "güç alanları" oluşturmak gerekir, çünkü Acheson'un selefi John Foster Dulles'ın sözleriyle, "Güç, Sovyet yönetimiyle ilişkide bulunurken başarının anahtarıdır."[34]

Elbette, atom silahı da bu gücün en temel unsurlarından biri olacaktı. Bunu da Amerikan genelkurmay başkanlarından General Maxwell D. Taylor şöyle ifade ediyor: "Atom bombasının korkunç yıkıcılığı, Hava Kuvvetlerimizde Birleşik Devletler'in bundan sonra dünya jandarmalığı yapmasına ve bir tür Amerikan Barışı dayatmasına olanak verecek bir silaha sahip olunduğu düşüncesini körükledi."[35] Bu görüşün ABD'de çok yaygın olduğu ve sivil-asker neredeyse bütün yöneticilerce benimsendiği biliniyor.

1950 yılının Nisan ayında hazırlanarak Truman'a sunulan ve yeni Amerikan politikasının temelini oluşturan NSC-68 belgesi, ABD'nin Sovyetler Birliği ve müttefiklerine karşı arttırdığı saldırganlık dozunda ve nükleer silahlara dayalı bastırma ve şantaj siyasetinde özel bir aşamayı ifade ettiği için ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmektedir.[36] Başında esas olarak Paul Nitze[37] tarafından kaleme alınan ve Dışişleri Bakanı Dean Acheson'la Savunma Bakanı Louis Johnson'ın imzalarıyla "Birleşik Devletler'in Ulusal Güvenlik İçin Hedef ve Programları" başlığı altında Ulusal Güvenlik Konseyi'ne sunulan bu belge, daha sonra başkan tarafından onaylanarak resmî politikaya dönüştürülmüştür. Nitze'nin politik reçetesi bellidir: "Amerikan sisteminin gelişeceği" bir Pax Amerikana ve bunun için de büyük bir silahlanma atağı, Sovyetler'e karşı psikolojik bir savaş seferberliği, atom silahına dayalı bir askerî stratejiyle beslenen sindirme harekâtı, kapsamlı bir sivil savunma programı, casusluk faaliyetlerinin arttırılması, Amerikan yandaşlarına daha çok askerî yardımlar, vb. açılımlar.[38]

NSC-68, Amerikan Soğuk Savaşçılarının ekmeğine yağ süren yeni bir saldırganlık siyasetinin düşünsel ve programatik altyapısını oluşturmuştur.

NSC-68'in başyazarı Nitze, anılarında, NSC-68'de "dış politika amaçlarının ve ulusal çıkarın korunmasının başarılı bir biçimde yürütülmesinde gücün -özellikle de askerî gücün- gereği ve kullanımının temel önemde olduğu" tezinin egemen olduğunu yazmaktadır.[39] Bu belgenin özsel anlamını Henry Kissinger net bir biçimde vermektedir. Kissinger, uzun yıllar sonra yazdığı bir kitapta, söz konusu belgeyi, "Amerika'nın Soğuk Savaş stratejisinin resmî açıklaması olarak işlev görmüştür," diyerek tanımlıyor ve şöyle devam ediyor:

> Sovyet sisteminin doğasında köklü bir değişikliği gerçekleştirmek. ... Ana hedef hasmın iç dönüşümüydü. ... Bir başka ifadeyle, Amerika, hasmı değişmeden bırakacaksa, bir savaşı kazanmayı ve hatta kapsamlı bir çözümü düşünmeyi bile reddediyordu.[40]

NSC-68'i kaleme alanlar, her şeyden önce, hasma en şeytani dürtüleri, en sinsi politikaları, en iflah olmaz saldırganlığı atfeden varsayımlarla işe koyuluyor, düşman ilan ettiği sistemin doğasına ilişkin karamsarlığı ve onunla ilişkilerde akla gelebilecek en kötü olasılıkları analizlerinin merkezine oturtuyorlardı:

> Plan, dolayısıyla, Sovyet dışı dünyadaki ülkelerin hükümet mekanizması ve toplumsal yapılarının bütünüyle dağıtılması veya zorla yıkılması ve yerlerine de Kremlin'e bağlı ve onun tarafından kontrol edilen bir aygıt ve yapının geçirilmesidir. Bu amaç için şimdi Sovyet çabaları Avrasya kara kütlesinin boyunduruk altına alınmasına yönelmiştir. Sovyet dışı dünyada ana güç odağı ve Sovyet yayılmasına karşı muhalefetin temel dayanağı olarak Birleşik Devletler ise, Kremlin'in amaçlarına ulaşabilmesi için bütünlüğü ve hayatiyeti şu ya da bu yolla zayıflatılması ya da yok edilmesi gereken bir numaralı düşmandır.

Böyle bir düşman elbette esas olarak askerî güce dayanacak ve işgal saldırıları düzenleyen bir stratejiyi yürürlüğe koyacaktır. NSC-68 yazarları bunu da ayrıntılandırmakta ustadırlar:

> Sovyetler Birliği dünyayı boyunduruk altına almak için askerî yeteneklerini oluşturmaktadır. ... Şayet 1950'de büyük bir savaş çıkarsa, Genelkurmay'a göre, Sovyetler Birliği ve uydularının

> aşağıdaki kampanyaları hemen başlatıp yürütebilecek yeterince ileri bir hazırlık durumunda oldukları düşünülmektedir.
>
> Belki İber ve İskandinav Yarımadaları hariç Batı Avrupa'nın işgali; Yakın ve Ortadoğu'nun petrol alanlarına doğru ilerlemek ve Uzak Doğu'daki komünist kazanımları pekiştirmek;
>
> Britanya Adaları'na hava saldırıları düzenlemek ve Batılı güçlerin Pasifik ve Atlantik'teki iletişim hatlarına hava ve deniz hücumlarında bulunmak;
>
> Şimdi Alaska, Kanada ve Birleşik Devletler'deki olası hedefleri de içerecek biçimde seçilmiş hedefleri atom silahlarıyla vurmak...
>
> Sovyetler Birliği ilk kampanyalarını tamamladıktan ve Batı Avrupa alanındaki durumunu sağlamlaştırdıktan sonra aynı anda şu operasyonları da gerçekleştirebilir:
>
> Britanya Adaları'na komple hava ve sınırlı deniz harekâtları;
>
> İber ve İskandinav Yarımadalarının işgali;
>
> Yakın ve Ortadoğu'da yeni operasyonlar, Kuzey Amerika kıtasına ve Atlantik ve Pasifik iletişim hatlarına karşı sürdürülen hava ve deniz saldırıları; ve öteki bölgelerde yanıltıcı (*diversionary*) saldırılar...

Belgede ayrıca Sovyetler Birliği'nin 1954 yılında ABD'yi bir sürpriz saldırıyla saf dışı bırakabilecek nükleer güce de sahip olacağı tahmini yapılarak vermek istediği kıyamet mesajı ve yaratmak istediği panik havası daha da ağırlaştırılmaktadır. Böyle bir durumda da, ABD'nin nükleer silahlanmasını hızlandırması ve asıl amaç olarak da, atom silahlarını ilk darbeyle bir savaşın hemen başında kullanmaya hazırlanması önerilmektedir. Belge, bir nükleer savaşta "inisiyatif ve sürprizin avantajları"na değinmekte, "İlk darbeyi vurmanın askerî avantajları ... saldırıya uğrar uğramaz ve mümkünse Sovyet darbesi gerçekleşmeden önce, bütün gücümüzle vurmak için hazırlıklı olmamızı gerektirmektedir" demekte, sürpriz bir saldırıya, "önleyici savunma" *(prevention)* maskesi altında yeşil ışık yakmaktadır. Bu anlayışla da belgenin yazarları ABD'ye "nükleer zafer"in yolunu göstermektedir:

> Ciddi bir ilk darbe ... SSCB'nin sivil halkını ve askerî güçlerini besleme ve teçhizatlandırma kabiliyetini, Birleşik Devletler'e uzun

> süreli bir savaşta genel bir askerî üstünlük imkânı sağlayacak ölçüde azaltabilir.

Belge, ayrıca, Amerikan üstünlüğünün sürdürülmesinin gereklerinin yapılmasına ait kapsamlı bir program niteliğindedir de:

> Aslında hesaplı ve aşamalı bir baskı politikası olan kuşatma siyaseti, hazır ve hemen harekete geçirilebilir toplam (*aggregate*) askerî üstünlük olmaksızın, bir blöfden başka bir şey değildir.

Dolayısıyla da muazzam bir silahlanma programına da karar verilmiş olmaktaydı.

Bütün bu yeni seferberliğin, hasmı yıpratma taktiklerinin uygulamaya geçirilmesinin, saldırganlığın, silahlanma kararının ve nükleer baskının hedefi ise, iflah olmaz düşmanın fiilen ortadan kaldırılmasıdır:

"Sovyet sistemi içinde yıkım tohumlarının geliştirilmesi..."

Tam da bu noktada, 7 Ekim 1931 tarihli *Business Week* dergisinde yer alan şu habere göz atmak gerekiyor, güç ve korkuyla örülmüş saldırganlığın kökenlerini tam olarak kavrayabilmek için:

> *"Amtorg'a, Rusya'daki 6 bin İş İçin 100 bin Başvuru"*
>
> [Sovyet Ticaret Şirketi] Amtorg'un New York bürosunda 6 bin iş için 100 binden fazla başvuru alındı. Geçen hafta bir sabah başvuruların sayısı 280 oldu. ... Bu "tipik" sabahın başvuru listesinde ... 2 berber, 1 levazımatçı, 2 musluk tamircisi, 5 boyacı, 2 aşçı, 36 "büro" çalışanı, 1 benzin istasyonu operatörü, 9 marangoz, 1 havacı, 58 mühendis, 14 elektrikçi, 5 satış elemanı, 2 matbaacı, 2 kimyager, 1 kunduracı, 1 kütüphaneci, 2 öğretmen, 1 kuru temizlemeci, 11 oto tamircisi, 1 dişçi vardı. ... Az sayıda zenci müracaatçı da var ama çoğunluğu vasıfsız olduğundan sayıları az. ...
>
> Başvurular için üç temel neden sıralanıyor: 1- işsizlik; 2- buradaki duruma duyulan büyük nefret; 3- Sovyet deneyimine duyulan ilgi. ...
>
> İşe alınan ya da yakında alınacak olan Amerikalı işçilerin çoğunluğu öncelikle aşağıdaki sanayi merkezlerinde işe yerleştirilecekler: Stalingrad traktör fabrikası, Kharkov traktör fabrikası, Nizhni Novgorod'daki büyük otomobil fabrikası,

> Sormova'daki lokomotif fabrikası, Magnitorosk ve Kuznetsk çelik işletmeleri, Kuznetsk bölgesi madenleri, Urallar'da ve Kazakistan'daki madeni eşya tesisleri ve madenler ve ülke genelindeki demiryolları...[41]

Sonuçta, fanatik bir "ulusal güvenlik kültü"nün inşası ve buna işlerlik kazandıracak devasa bir "ulusal güvenlik aygıtı"nın kurulması bütün ağırlığıyla ABD'nin üzerine çöktü. Bu, her yerde komünist düşmanı arayan, onu bulmayı, devlet ve milleti ona karşı korumayı yurttaş olmanın temel sorumluluğu sayan, iç ve dış düşman tehdidinin ortak algılanmasıyla ona karşı seferberlikte aktif yer almayı millî birlik ve beraberliğin sağlanmasının garantisi sayan, farklı düşünenleri vatana ihanetle suçlayan hastalıklı bir sosyal kültürel süreçti özünde. Elle tutulmayan, gözle görülmeyen ve fakat her yerde mevzilenmiş düşmanların varlığından beslenen, yığınları gözü dönmüş bir ahmaklıkla egemenlerin peşinden sürüklenen bir sürüye dönüştürmeyi amaçlayan bir politik oyundu aynı zamanda. Çıplak bir militarizmi ve onu besleyen, destekleyen, uygulayan bir bürokratik silahlı-silahsız saldırı aygıtının yaratılması, "burjuvazinin ortak işlerini yürütmek"le görevli devletin şiddete müptela bir saldırgan komplo örgütüne indirgenmesiydi ayrıca.

4. CIA: "Amerikan Gestaposu"

Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) 1947 yılında Ulusal Güvenlik Yasası'na eklenen bir maddeyle kuruldu. CIA, bildik bir haber toplama-analiz, yani klasik casusluk örgütü olmadı hiçbir zaman. O; şirketleri, dergileri, okulları, vakıfları, füzeleri, sendikaları, özel orduları, teröristleri, spekülatörleri, uyuşturucu tüccarları, silah kaçakçıları, uçakları, tetikçileriyle zaman içinde bir "terör imparatorluğu"na dönüştü. Sabotaj, cinayet, toplu kırım, yıkıcı propaganda, istikrarsızlık yaratma, vurucu timlerin eğitimi, ekonomik savaş, psikolojik harekât, isyan ve iç savaş kışkırtıcılığı, darbe tezgâhları, işkence, dezenformasyon, adam kaçırma, suikast ve her türden kışkırtıcılık örgütün temel uğraş alanları oldu. Devlet başkanları; Kral Hüseyin, Albay Papadopulos, General Manel Noriega, Ferdinand Marcos, başbakanlar, bakanlar, generaller, polis şefleri, iş adamları, sendikacılar, profesörler, gazeteciler, yazarlardan oluşan maaşlı

görevlileri, hepsi, çoğu açığa çıkmamış “Hür Dünya”nın pek çok mümtaz şahsiyeti, “demokrasi-vatan-millet” şaklabanlığıyla ruhlarını sattıkları ve tetikçiliğini yaptıkları bu imparatorluğun uluslararası ağını oluşturdular. Pek çok ordu, polis teşkilatı, kültür kurumu, istihbarat kuruluşu doğrudan onun yönetim ve gözetiminde evrensel terör uyguladılar halklara ve emeğe. Kurbanlarının sayısı on milyonlarla ölçülüyor.

CIA, İkinci Dünya Savaşı ertesinde ve Soğuk Savaş yıllarının başlarında, Hitler Nazizminin katil artıklarıyla işbirliği içinde ölümcül kozasını ördü. O kadar ki, “Lyon Kasabı” Klaus Barbie’den Hitler istihbaratının “Sovyet Masası” şefi Reinhard Gehlen’e kadar pek çok faşist Gestapo mensubu koruma altına alındı ve anti-sovyetik şebekenin demir çekirdeğini oluşturdular. Bunlardan Gehlen, doğrudan CIA’nın kurduğu Batı Alman istihbarat örgütü BND’nin başına getirildi, 1968 yılına kadar bu görevde operasyonlar düzenledi.[42]

CIA’nın bir niteliği de, kuruluşunda, Büyük Bunalım’ın yarattığı iflas ve toplumsal tepki karşısında ricat etmiş, Roosevelt’in uzun başkanlığında da görece liberal devlet bürokrasisi karşısında geri çekilme konumunu sürdürmek zorunda kalmış iş âleminin Amerika’yı yeniden “doğrudan işgal” restorasyonunun temel kurumlarından biri olmasıydı. Kurucuları, yöneticileri, fonksiyonerleri, örgütçü, casus ve kirli işlerini yürütenlerin çok büyük bölümü doğrudan iş adamlarından ve onların çocuklarından, torunlarından, damat ve gelinlerinden oluşuyordu. Bu zenginler sınıfından gelen, en iyi okullardan mezun, Amerikan sosyetesinin “kremanın kreması” tabaka, tam bir seçkinlerin terör oyuncağı olarak kurgulamışlardı örgütü. O kadar ki, ülke içinde bile bunlara, “Amerika’yı temsil etmeyen sosyetikler” olarak büyük tepkiler ortaya çıkmıştı. Bu niteliği, CIA’yı, sınıfsal kin, korku ve saldırganlıkla malul girişimci ruhun gözü pek, atak, acımasız bir sermaye tetikçisi yapmıştı sınıfsal genetik gereği.

Bu işgali, örneğin Eisenhower kabinesinde görebiliriz. Savunma Bakanı, “General Motors için iyi olan Amerika için de iyidir” sözlerinin sahibi olan General Motors şirketinin başkanı Charles Wilson idi. Aynı biçimde, Maliye, Adalet, Ticaret Bakanları da büyük şirket sahibi ve yöneticisiydiler. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles ise, çok zengin bir şirket avukatıydı. Dedesi ve amcası da eski dışişleri bakanıydılar. Petrol şirketleriyle rabıtalı bir iş takipçisiydi. Dünya Savaşı sırasında bu yeteneği dolayısıyla olsa

gerek, “Savaş Sanayisi Kurulu”na üye yapılmış, iş âlemiyle koordinasyonu sağlamıştı. Aynı zamanda, hastalık ölçüsünde fanatik bir komünizm düşmanıydı. Truman’a karşı seçimi kaybeden Cumhuriyetçi Parti başkan adayı Thomas Dewey’in danışmanıyken, “kontr-Kominform” kurulmasını ve “yeraltı hareketleri”yle bütün Avrupa çapında komünizmle savaşılmasını önermişti.[43]

John Foster Dulles, dışişleri bakanı olduktan 26 gün sonra kardeşi, eski gizli servis personeli Allen Dulles, CIA’nın başına getirildi. O da ağabeyi gibi, Wall Street bağlantılı bir avukatlık bürosunun elemanıydı. United Fruit Company gibi büyük şirketlere çalışmıştı ve elbette kardeşi gibi yaman bir anti-komünistti. İlya Ehrenburg, bu personel hakkında şunları yazmıştı *İzvestia* gazetesinde: “[Allen Dulles öbür dünyaya gittiğinde de] bulutlara mayın döşer, yıldızlara ateş eder ve melekleri kılıçtan geçirir.”[44] Mart 1955’te, CIA’nın yeraltı faaliyetlerini denetleyecek özel bir komite kurulduğunda ilgililerden birinin de, o sıralar Operasyon Eşgüdüm Kurulu’nun başkanı olan Nelson D. Rockefeller olması elbette tesadüf değildi. Bu gizli komite açığa çıktıktan sonra, Kissinger’in de üyesi bulunduğu ve Şili Darbesi’nden de sorumlu ünlü tedhiş, sabotaj ve darbe planlayıcısı 40’lar Komitesi’ne dönüşecekti.[45] 1953 yılında İran’da petrolü millîleştiren yurtsever Başbakan Musaddık’ı devirerek yerine işbirlikçi diktatör Şah Rıza Pehlevi’yi getiren darbeyi örgütleyen de, eski başkanlardan Theodore Roosevelt’in torunu ve Franklin Roosevelt’in de kuzeni olan CIA istasyon şefi Kermit Roosevelt idi. Böyle zengin “iyi aile çocukları” örgütün kirli işler tetikçisiydi. Tam da bu nedenle, yıllar sonra, örgütten ayrılan Philip Agee, yazdığı kitapta CIA’yı, “yoksul ülkelerde iş gören Birleşik Devletler şirket hissedarları soygundan yararlanmayı sürdürsünler diye, gece gündüz, politik barajdaki sızıntı deliklerini tıkamaya çalışan Amerikan kapitalizminin gizli polisi” olarak nitelendirmiştir.[46]

ABD, ayrıca 1950’lerde Avrupa’nın pek çok ülkesinde kendi halklarına karşı terör ve yıkıcı psikolojik savaş yürütecek örgütlenmeler ağı da kurdu. Bunlardan birinin, Türkiye’deki Özel Harp Dairesi’nin işkence tezgâhından geçmiş olan Talat Turhan şöyle anlatıyor:

> Olay İtalya’da patlak verdiği için, Gladio tüm dünyada bu tür örgütlerin simgesel adı oldu. Gerçekte NATO’ya bağlı ülkelerde ve

hatta NATO dışı Avrupa ülkelerinde –Avusturya, İsviçre, İsveç gibi– Gayrinizami Harp, daha doğru söylemi Kural Dışı Savaş yapmak üzere yerüstü ve yeraltı örgütleri kurulmuştur. ABD tarafından teorisi üretilen ve NATO'ya bağlı olduğu söylenilen bu yeraltı örgütlerinden İtalya'da ortaya çıkarılanın adı Gladio'dur. ... ABD bağlaşığı olan ülkelerde, etki altına aldığı ülkelerin düzenlerini, kendi emperyalizm çıkarlarına uyarlı hâle getirmek için, o ülkelerdeki anti-komünizmi örgütledi. Bu amaçla her şekilde legal, militer, paramiliter örgütlerin kurulmasına destek verdi. ...

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya Soğuk Savaş dönemine girdi. Bu dönem bazı kavram ve örgütlenmeleri beraberinde getirdi. Bu kavramlardan biri de Özel Savaş'tır. Bu savaş da kendi arasında bölümlere ayrılmaktadır. Bu bölümlerden birine Gayrinizami Harp –Kural Dışı Savaş– denmektedir. Gayrinizami Harp'in yürütülmesi için yerüstü birliklerine –komando– ve yeraltı örgütüne gereksinim vardır.

Özel Savaş kavramı, İstikrar Harekâtı –*Stabilization Operations*– ve Psikolojik Savaş'ı da kapsamaktadır.

Bu nedenle askerî yönünden daha çok, sivil halka yönelik yöntemleri içermektedir. ... Özel Savaş'ın alanı geniştir. Bu amaçla kurulan örgütlerin de bu amaca hizmet etmesi gerekmektedir. Örneğin, Kaçırma Kurtarma Harekâtı da bunların arasında sayabiliriz. ...

İncelediğim ABD resmî talimnameleri, içlerinde özellikle FM 31-15 ve FM 31-16 talimnamesinin adı, *Counterguerilla Operations*'dır. Görüldüğü gibi NATO örgütü diye basına yansıtılan bu örgütlerin arkalarındaki gerçek odak ABD'dir. ...

Neonazist ve Neofaşist örgütler tüm dünyada o günden bu yana ABD istihbarat örgütlerince finanse edildi ve Ölüm Mangaları olgusu yaşanmaya başlandı.

Uluslararası terörizmin ve devlet terörünün vurucu gücü olan Ölüm Mangaları olgusu, Alman Nazizminden günümüze kadar uzanıyor. Ölüm Mangaları'nın simgesi, aynı zamanda onların anti-komünizm işlevini açığa vuruyor: AAA= *Alliance Article Anticommunist*. Arjantin, Brezilya, Uruguay, Paraguay, İspanya ve Türkiye'de anti-komünist ideolojiyle koşullandırılmış ve dolarlarla

> beslenen sağcı militanlar, partileri ve bürokrasideki yandaşları ölüm saçıyorlar, terör estiriyorlar. ...
>
> CIA, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş bir örgüttür. Örgüt kurulurken Gestapo deneyimlerinden her bakımdan yararlanılmıştır. CIA içinde Kirli İşler Bölümü ve onunla işbirliği hâlinde bulunan istihbarat örgütleri, bugün Gestapo türü cinayet ve eylemlere başvurmakta ve bu amaçla maşalar kullanmaktadırlar.[47]

ABD, bu arada büyük bir askerî ve ekonomik "yardım" seferberliği de başlattı ve bu, Pentagon ile CIA'ya ülkeler üzerinde etki sağlama, harekât düzenleme, egemenlerle ölümcül işbirliği yapabilme olanağı sağladı. Bu yolla, maaş bağlanmış uşak ordular, her alanda su başlarını tutmuş işbirlikçiler ve sabotörler, yerel tetikçiler kiralanabildi, doğrudan askerî işgale gereksinim duymayan kontrol mekanizmaları oluşturulabildi. Bir yazar bunların askerî versiyonlarını "Pentagon'un uydu askerî teşkilatları" diye nitelendiriyor.[48]

Yeri gelmişken burada Amerikan "yardımları"na da değinmek gerekmektedir. Bu konuya, Nelson Rockefeller'in Eisenhower'a yazdığı bir mektup yeterince açıklık getirmekte ve bu arada askerî, psikolojik ve özel önlemlerle organik bağlarını vurgulamaktadır:

> Bizim politikamız hem "global" yani dünyanın bütün kara parçalarını kapsayan, hem de total olmalıdır. Yani politik, askerî, ekonomik, psikolojik tedbirleri ve özel metotları bir bütün içinde bir araya getirmelidir. ...
>
> Düşüncelerimin pratikte en somut örneği hatırlayacağınız gibi, bizzat meşgul olduğum İran tecrübesidir. Ekonomik yardımı harekete geçirerek İran petrolüne el koymayı başardık ve ülkenin ekonomisine yerleştik. İran'da ekonomik pozisyonumuzun kuvvetlenmesi, bu ülkenin dış politikasının kontrolümüz altına girmesini ve özellikle Bağdat Paktı'na dâhil olmasını sağladı. Hâlihazırda İran Şahı, elçimize danışmadan hükümetinde herhangi bir değişiklik yapmaya bile cesaret edememektedir.
>
> Kısaca söylemek gerekirse, burada ileri sürülen düşünceler beni ve arkadaşlarımı, politik programımızın aşağıdaki temel ilkelere oturtulması zorunluluğuna götürdü:

1. Biz askerî paktlarımızı kurmayı ve sağlamlaştırmayı hedef alan tedbirlere devam etmeliyiz. Çünkü bu paktlar, herhangi bir komünist saldırısını ve ulusal hareketleri önlemekte faydalı olacaklardır. Bundan başka Asya'da ve Ortadoğu'daki pozisyonlarımızı her yönden sağlamlaştıracaktır. Şu önemli gerçeği gözden uzak tutamayız: Magnezyum, krom, kalay, çinko ve tabii kauçuğumuzun tamamı, bakır ve petrolümüzün önemli bir kısmı, kurşun ve alüminyumun üçte biri, denizaşırı ülkelerden gelmektedir. En önemlisi, ABD tarafından kurulmuş askerî paktlardan herhangi birinin etki alanında bulunan Asya ve Afrika'nın az gelişmiş bölgelerinden gelmektedir. Süper stratejik maddelerin, bu arada uranyumun durumu da yukarıdakiler gibidir.

2. Bu askerî paktları sağlamlaştırmak ve genişletmek için, Marshall Planı'nın Avrupa'da bize sağladığı kadar, ya da ondan daha büyük ölçüde politik ve askerî nüfuz garantileyecek genişlikte bir ekonomik yayılma planını Asya, Afrika ve diğer az gelişmiş bölgelerde uygulamak zorundayız. Bunun için, az gelişmiş ülkelere yaptığımız ekonomik yardımların büyük kısmı, askerî paktlarımıza hizmet etmek üzere kurulmuş olan kanallardan akmalıdır. ...

3. Bu ilkelerden hareketle, Amerikan iktisadi yardımının yapılacağı ülkeleri üç grupta toplamayı teklif ediyorum...

Birinci gruba, bizimle dost olan ve bize uzun süreli, sağlam askerî paktlarla bağlanmış olan anti-komünist hükümetlerin iktidarda olduğu ülkeler girer. Bu ülkelere yapılacak yardımlar ve açılacak krediler öncelikle askerî nitelikte olmalıdır. Oltaya yakalanmış balığın yeme ihtiyacı yoktur. Bu noktada Dışişleri Bakanlığı'yla aynı fikirdeyim; genişletilmiş iktisadi yardım, örneğin Türkiye'ye, bazı hâllerde düşünülenin tersi sonuçlar verebilir, yani bağımsızlık eğilimini arttırıp, mevcut askerî paktları zayıflatabilir. Bu tip ülkelere –Türkiye gibi– doğrudan doğruya iktisadi yardım da yapılabilir, ama bu bize uygun ve bağlı hükümetleri iktidarda tutacak ve bize düşman muhalifleri zararsız bırakacak biçim ve miktarda olmalıdır.

Bunlarla bağlantılı olarak özel sermaye yatırımlarını da ayarlamak gereklidir. ... Bu yatırımlar yardımıyla birçok politik amaca ulaşılabilir. Bu tip özel sermaye yatırımları zamanla bütün

gayrîmeşru muhalefeti ve politikamıza karşı mukavemeti ortadan kaldırabilmeli veya nötralize edebilmelidir. Ayrıca bizi desteklemekte kararsız ve sallantılı olan bütün şahsi teşebbüs ve menfaat çevrelerini etkilemelidir. Aynı zamanda ABD'yle işbirliğine hazır yerli iş adamlarına yardımı arttırmalı ve böylece bu iş adamlarının, ilgili ülkenin ekonomisinde kilit noktalarını ele geçirmeleri, buna dayanarak politik etkilerinin artması sağlanmalıdır...

İkinci grup, tarafsız bir politika güden veya o eğilimi gösteren ülkeleri kapsamaktadır. ... Üçüncü grup, daha sömürge hâlinde olan ülkeleri kapsamaktadır. ...

Her üç ülke grubuna da yapılacak geniş iktisadi yardımlarda, ABD'nin karşılık beklemeden yardım ettiği ve işbirliği yapmak isteğinde samimi olduğu intibaı yaratılmalıdır. Elimizdeki bütün propaganda olanaklarıyla durmaksızın, az gelişmiş ülkelere yapılan Amerikan yardımlarının karşılıksız bir yardım olduğunu, art niyet taşımadığını bütün kafalara sokmalı, bu konuda hiçbir masraftan çekinmemeliyiz. Bu arada anti-komünist çalışmalarımıza, ideolojik savaşa ara vermemeliyiz. Bu ülkelere yatırım yapan kapitalistlerimiz, teknik eksperlerimiz ve diğer uzmanlarımız, az gelişmiş ülkelerin millî ekonomilerinin bütün dallarına girmeli, onları bizim çıkarlarımıza göre geliştirmelidir.

Bu ülkelerdeki politik bakımdan güvenilir yerli iş adamlarının ulusal çabaları da teşvik edilmelidir.

Bütün bu tavsiyelerin hepsi uygulandığı takdirde, ABD'nin uluslararası prestijinin bütünüyle artacağına, ayrıca gelecekte karşılaşacağımız her türlü askerî görevlerin yerine getirilmesinin kolaylaşacağına şüphe yoktur. Çünkü böylece mevcut askerî paktlar sağlamlaştırılmış ve yeni bir ruhla doldurulmuş olacaktır.[49]

1955 yılında CIA faaliyetleriyle ilgili Eisenhower'a sunulan bir raporda söylenenler, CIA ahlakının ve yönteminin ipuçlarını veriyor (tabii suçu Sovyetler Birliği'ne yüklemeyi ihmal etmeden):

Bu oyunda kural yok. Şimdiye kadar kabul edilmiş insani davranış normları geçerli değil. Etkili casusluk ve karşı casusluk servisleri geliştirmeli ve düşmanlarımızı bize karşı kullanılanlardan daha

> akıllı, daha gelişmiş ve daha etkin yöntemlerle bozguna uğratmalı, kundaklamalı ve mahvetmeliyiz.[50]

Bu “kural ve ahlak dinlemez oyun”da CIA’nın yöntemlerinden biri de, yabancı devlet adamlarına suikastler düzenlemek olmuştur. 1970’lerde Vietnam Savaşı’na karşı başlayan toplumsal muhalefetin etkisiyle, artık ipliği pazara çıkmış, kirli işleriyle bütün dünyanın tepkisini çekmiş CIA da eleştirilerin hedefi olmuştu. Bu durumda, Kongre’de bir komisyon kuruldu. Başkanı olan Idaho Senatörü Frank Church’den esinlenilerek “Church Komitesi” olarak anılan bu komisyonun raporu, eksik olsa da bu konuda yeterli fikir veriyor. Unutmamak gerekir ki, ABD, bütün yapısı ve kurumlarıyla, bir büyük propaganda aygıtıdır ve gerçekleri saptırma, çarpıtma ve gizlemede ustadır. Yine de Church Komitesi’nin bulgularıyla olsun, güneşin her zaman balçıkla sıvanamayacağı görülmüştür.

Komite, çalışmaları sırasında, biraz da kerhen suikastlerle ilgili bir çalışma yapmak durumunda da kalmıştır. Komite’nin bu konuda yazdığı bir ön raporda[51] şöyle deniyor:

> Kanıtlar, Birleşik Devletler’in birçok suikast planlarına katıldığını göstermektedir. ... Soruşturmamız ayrıca Birleşik Devletler’in yabancı hükümetlere karşı darbelere de karıştığına dair ciddi sorunları ortaya çıkarmıştır.

Komite’nin ön raporunda, sadece Fidel Castro, Patrice Lumumba, Rafael Trujillo, Ngo Dinh Diem ve Şili Genelkurmay başkanlarından darbe karşıtı Rene Schneider’le ilgili iddialara yer verilmiştir. Komite, bu kişilerin öldürülmesi planlarına ABD yetkililerinin aktif olarak katıldıklarını saptamış, ne var ki, ölümle sonuçlanan durumlarda tetiğin başkalarınca çekildiğini bildirerek raporunu sonuçlandırmıştır! Örneğin, Dominik Cumhuriyeti Başkanı Trujillo’nun öldürülmesi için suikastçilere tabanca ve tüfek verildiği, Diem’in öldürülmesinin ABD’nin desteklediği “Generaller Darbesi” sürecinde kararlaştırıldığı, iki CIA ajanına Lumumba’yı öldürmeleri için emir verildiği kabullenilmiş ama ölümlere karışanların “yerel muhalefet güçleri” olduğu saptanmıştır. Castro’ya suikast girişimlerinde de “Amerikan hükümeti personeli”nin aktif yer aldığı kabullenilmiştir.

Oysa bugün kesin olarak biliniyor ki, örneğin Castro ve Trujillo'yla ilgili suikast direktifini bizzat Eisenhower vermiştir. 13 Mayıs 1960'da Latin Amerika işlerinden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Rubottom, başkana Trujillo'yu bölgede "istikrarsızlık" yaratıyor diye şikâyet etmiş, konuşmanın *"top secret"* tutanağına göre Eisenhower, Castro'nun da aynı olduğunu, her ikisinin de biçilmesini istediğini söylemiştir.[52]

Lumumba'nın öldürülmesi için de CIA'nın Kongo'ya, "plastik eldivenler, bir maske ve şırınga" gönderdiği biliniyor. Amaç, Lumumba'nın yemeğine ya da diş macununa "öldürücü bir biyolojik madde"nin zerk edilmesiydi.[53] Bu tür "öldürücü biyolojik maddeler" ise, CIA tarafından 1951'de Kara Kuvvetleri'nin Maryland'deki biyoloji laboratuvarında stoklanmıştı.[54]

CIA sadece düşmanlarını değil, kullandıktan sonra artık kendisi için yük kabul ettiği dostlarını da öldürüyor ya da işbirlikçilerince öldürülmesine göz yumuyordu. Bu bakımdan Ngo Dinh Diem'in öyküsü ibret vericidir:[55]

> Diem, CIA tarafından "keşfedildi" ve John Foster Dulles'ın desteğiyle Güney Vietnam'ın başına oturtuldu. Amerikan yardımlarını arkasına alan Diem, halkı üzerinde acımasız bir dikta rejimi kurdu. ABD'de ise, bir kahraman muamelesi görüyordu. *Life* dergisi onu, "Vietnam'ın sert mucize adamı," *Saturday Evening Post* gazetesiyse, "Güneydoğu Asya'da parlak yıldız" olarak tanımlıyordu. Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı, "Özgür Vietnam'ı yaratan en önemli faktör Başkan Diem'in kendini adamışlığı, cesareti ve yetenekleridir," diyordu.

Amerikalılar Diem'in ülkesinde hiçbir desteğinin olmadığını biliyor ama yine de bu yüzden bütünüyle kendilerine sığınmış bu umarsız işbirlikçiyi, "Asya'nın Chirchill"i diye dünya kamuoyuna pazarlıyorlardı. Johnson özel sohbetlerinde, "Bok adam, elimizdeki tek oğlan o!" diyerek aşağılıyordu onu. ABD, Diem'i hep "ülkeyi yönetecek kadar güçlü, istendiği zaman da düşürülebilecek kadar da zayıf" bir konumda tutma politikası izliyordu.

Bu arada Güney Vietnam da Kuzey'e karşı savaşı yitiriyor, Diem ülkeyi yönetemez hâle geliyor, halkın nefretini iyice üzerine çekiyordu. Artık gizli Amerikan raporları onun, "toplumla ve gerçekle tüm bağlantılarını koparmış" olmakla suçluyordu. Diem işlevini yerine getirmiş, zamanını doldurmuştu ve artık gitmeliydi. Onun toplumuyla ve gerçekle bağlarını,

sadece kendilerine biat etsin ve tutunacak başka dalı kalmasın diye kopartanlar, şimdi bu nedenle devrilmesi gerektiğini söylüyorlardı. O artık ABD'ye de hizmet edemez hâle düşmüştü.

Güney Vietnam'da muhalefet şiddetlenir ve Diem sertlikten başka çare bulamazken, CIA ajanları ve Amerikan Büyükelçiliği ordu içindeki darbecilerle temasa geçiyorlardı.

Bir zamanlar Diem'i, "Bizim bir yaratığımızdır," diyerek destekleyen ve överek göklere çıkaran Kennedy de, "Amerikan rolünün gizli kalması" koşuluyla darbeye izin veriyordu. 26 Ağustos 1963'te Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın Amerikan Büyükelçisi'ne gönderdiği mesajda şunlar yazılı: "Amerikan hükümeti başarı şansı olan bir darbeyi destekleyecektir." Başkan Kennedy ise, Büyükelçi'ye "darbecilerle görüşmelerini sürdürmesini ama bu temasların gizli ve inkâr edilebilir" olmasını bildiriyordu.

Diem'in sonu gelmişti. Saygon'da görevli Amerikalı general Harkins bir resmî mesajında şöyle diyordu:

> Doğru ya da yanlış, Diem'i sekiz uzun ve zor yıl boyunca destekledik. Şimdi onu terk etmek, boş vermek ve devirmek bana uygunsuz geliyor. ABD, görevde olduğundan beri onun anası, amiri ve günah çıkartma papazıydı ve bize dayanmaktaydı.
>
> Öteki az gelişmiş ülke liderleri, gelecekte onları da benzer bir sonun beklediğine inanırlarsa, yardımlarımıza iyi gözle bakmayacaklardır.

Ama artık çok geçti.

1 Kasım 1963 günü Diem, ABD'nin desteğini arkasına almış darbeciler tarafından öldürüldü. Son anında Diem'in kendi toplumu içinde tutunabileceği bir dal yoktu ve çareyi yine eski efendisine sığınmakta arıyordu. Diem, can havliyle darbenin her safhasından haberdar ve darbe yanlısı Amerikan Elçisini aradığında aralarında şu konuşma geçti:

> Diem: Bazı birlikler isyan ediyor, Amerika'nın tavrını bilmek istiyorum.
>
> Büyükelçi: Yeterli bilgiye sahip olmadığım için bunu size söyleyecek durumda değilim. Silah sesleri duydum ama tüm verilere

sahip değilim. Ayrıca şimdi Washington'da saat sabahın dört buçuğu ve Amerikan hükümeti henüz bir görüş sahibi olamaz.

Diem: Ama genel bir fikriniz olması gerekir. Nihayet ben de bir devlet başkanıyım. Ben görevimi yapmaya çalıştım. Şimdi de görev ve sağduyumun gereklerini yapmaya çalışıyorum. Her şeyden önce göreve inanırım.

Büyükelçi: Siz kesinlikle görevinizi yaptınız. Daha size bu sabah dediğim gibi, cesaretinizin ve ülkenize yaptığınız büyük katkıların hayranıyım. Kimse sizden yaptıklarınızın kredisini geri alamaz. Şimdi sizin can güvenliğinizden kuşku duyuyorum. Şu anda elimdeki bir rapora göre, bu eylem içinde bulunanlar istifa etmeniz koşuluyla size ve kardeşinize ülkeyi terk etme izni verecekler. Bunu duydunuz mu?

Diem: Hayır. (Kısa bir aradan sonra) Telefon numaram sizde var.

Büyükelçi: Evet. Güvenliğiniz için bir şey yapabilirsem lütfen beni arayın.

Diem: Düzeni yeniden sağlamaya çalışıyorum.

Eski bir Dışişleri mensubu William Blum, 1950'lerin başlarında yazılmış CIA "Suikast Etüdü"nden şunları aktarıyor:

Gizli suikastler için, tertiplenmiş kazalar en etkili tekniktir. Başarıyla uygulandığında çok az heyecan yaratır ve sadece olağan bir soruşturma yapılır. En etkili kaza, 75 feet (25 m.) yükseklikten sert zemine düşüştür. Asansör boşlukları, merdiven boşlukları, panjursuz pencereler ve köprüler kullanılabilir. Fiil, hedefin ayak bileklerinden aniden ve şiddetle yakalanarak kenardan aşağı itilmesiyle uygulanabilir. Suikastçının derhal bir çığlık atarak "dehşete düşmüş tanık" rolü oynaması, hiçbir suç ortağına ya da kuşkulu bir kaçışa gerek bırakmaz.

Uyuşturucular çok etkili olabilir. Eğer suikastçı bir doktor ya da hemşire olarak eğitim görmüşse ve hedef tıbbi tedavi altındaysa, bu çok kolay ve güvenli bir yoldur. Yatıştırıcı olarak yüksek dozda morfin uygulaması sakin bir ölüme neden olacaktır ve tespit edilmesi zordur. Doz, hedefin narkotik maddeleri düzenli olarak kullanıp kullanmadığına göre değişecektir. Kullanmıyorsa iki garin (0,130 gr.) yeterli olacaktır. Eğer hedef çok içki içiyorsa, morfin ya

da benzeri bir narkotik madde, sızma aşamasında iğneyle zerk edilebilir; ölüm nedeni çoğu kez akut alkolizme bağlanacaktır.

> Keskin silahlar: Yasal olarak elde edilmiş herhangi bir keskin kenarlı alet başarıyla kullanılabilir. Güvenilirlik açısından belirli bir asgari anatomik bilgi gerekir. Kalbe ulaşılmadıkça vücutta açılan darbe yaraları güvenli olmayabilir. Kalp göğüs kafesi tarafından korunur ve yerini bulmak her zaman kolay değildir. Mutlak güvenilirlik, omuriliğin boyun bölgesinden kesilerek ayrılmasıyla elde edilir. Bu, bir bıçağın sivri ucuyla ya da bir balta ya da satırın hafifçe vurulmasıyla yapılabilir. Bir başka güvenilir yöntem ise nefes borusunun her iki yanında bulunan atar ve toplardamarların kesilmesidir.

> Konferans odası tekniği: (Suikastçılar) No. 1 odaya hızla ama sessizce girer. No. 2 kapıda durur. No. 3 tepki gösterecek ilk hedefe ateş eder. Silahını grubun üzerinde kavis çizdirerek kitlenin merkezine doğru ateş eder. Zamanlamasını, kolu çizdiği yayın sonuna geldiğinde şarjörün de biteceği şekilde ayarlar. No. 1 tehlikeli bireysel hareketleri önlemekle görevlidir; gerekirse üç tur tek tek ateş açar. No. 2 ateş etmeyi bitirir. “Çekil” komutunu verir. Arka arka kapıya yürür. Boş şarjörü değiştirir. Koridoru kontrol eder. No. 1 “Çekil” komutu üzerine hedefin karşı tarafına ateş eder. Grubun üzerine yay çizerek ateş eder. (Muhalefeti ima etmek için) propaganda malzemesi bırakır.[56]

CIA, yıkıcı faaliyetlerini sadece dışarıda değil, içeride de güya koruduğu Amerikan yurttaşlarına karşı da gerçekleştirdi. Daha önce sözünü ettiğimiz Church Komitesi 26 Nisan 1976’da yayımladığı raporla bulgularını açıkladı.[57] Rapora göre, Truman yönetiminden başlayarak o zamana kadarki bütün “hükümetler, şiddet ya da bir yabancı hasım güç adına yasa dışı faaliyet tehdidi içermese de, yurttaşları politik inançları nedeniyle gizlice izlemiştir. Yönetim, esas olarak gizli jurnalciler aracılığıyla iş görmüş, ama ayrıca telefon dinleme, mikrofon cihazları yerleştirilmesi, gizli mektup açılması ve meskene tecavüz gibi yöntemleri de kullanarak Amerikan yurttaşlarının özel yaşamları, görüşleri ve örgütleri konusunda devasa miktarlarda bilgi toplamıştır. Gruplar ve bireyler taciz edilmiş ve yıkıma uğratılmışlardır. ... Gizli olarak evlilikleri bozma, toplantıları dağıtma, insanları işlerinden etmek, hedef grupları sonu ölümle bitebilecek

biçimde birbirine düşürmek gibi çirkin ve kirli taktikler kullanılmıştır. İstihbarat örgütleri, başkan ve öteki üst düzey yetkililerin politik ve kişisel amaçlarına hizmet etmişlerdir. Yürütme ve Kongre'deki kimi yetkililerin baskıları nedeniyle örgütler çoğu kez aşırılıklarda bulunmuşlarsa, bazen de kendiliklerinden uygunsuz faaliyetlerde bulunmuşlar ve bunları bilgilendirmekle görevli oldukları yetkililerden saklamışlardır." Bir Amerikan parlamenteri Norman Mineta, CIA ile Kongre'nin ilişkilerini şöyle tanımlıyordu: "Biz mantar gibiyiz, bizi karanlıkta bırakıyorlar ve bol bol da gübreliyorlar."[58]

Raporda bildirildiğine göre, sadece FBI'ın merkezinde Amerikan vatandaşlarına ait 500 bin dosyanın mevcut olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca,

– 1953-1973 arasında yaklaşık 250 bin mektup CIA tarafından açılmış ve buna bağlı olarak yaklaşık 1,5 milyon isimlik bir dijital liste hazırlanmıştır.

– FBI tarafından 1940-1966 arasında sadece sekiz kentte en az 130 bin mektup açılmış ve fişlenmiştir.

– CIA'nın bilgisayar sisteminde 300 bin kişi fişlenmiş, bu arada 1967-1973 yılları arasındaki CHAOS operasyonuyla 7 bin 200 Amerikalı ve 100'den fazla örgüt hakkında ayrı dosyalar düzenlenmiştir.

– 1947-1975 arasında, üç telgraf şirketiyle yapılan anlaşmalar sonucu 1 milyon telgraf okunmuştur.

– Ordu tarafından 1960'ların ortalarından 1971'e kadar 100 bin kişinin istihbarat dosyası tutulmuştur.

– 1969-1973 yılları arasında 11 bin kişi politik nedenlerden dolayı vergi soruşturmasına tabi tutulmuştur.

– En az 26 bin kişi, bir "ulusal alarm" durumunda gözaltına alınmak üzere fişlenmiştir.

Rapor, istihbarat örgütlerinin profesyonel komünist avcılarının hastalıklı takıntılarına ilişkin çarpıcı örnekler de veriyor. Örneğin, siyah haklarının önde gelen savunucularından Dr. Martin Luther King'in "Komünist Parti'ye sempati duymadığı"nı bildiren bir istihbarat raporuna FBI merkezinde şu not düşülmüştür: "Anti-komünist olduğuna dair kuvvetli kanıtlar da bulunamamıştır." Dolayısıyla da malum şahsın izlenmesinin devamına

karar verilmiştir. Siyahların haklarını savunan bir örgüt *(NAACP-National Association for the Advancement of the Coloured People)*, 25 yıl boyunca izlenmiştir. İlk yıl boyunca istihbarat raporlarına konacak bir şey bulunamamış ama bu, örgütün "komünist eylemlerden uzak durmadaki güçlü eğilimi"ne bağlanmış, bu şüpheli duruma dikkat çekilerek örgüt 24 yıl daha izlenmiştir. Kadın haklarını savunanlar, ırklar arasında uyumu geliştirmeyi amaçlayan dernekler, şiddete karşı oluşturulan birlikler, dinî gruplar, siyasi partiler izlenmiş, sadece yönetici ya da aktivistler değil, sıradan sempatizanlar da fişlenmişlerdir. İlkokul çocuklarının katılacağı bir Cadılar Bayramı kutlaması bile Ordu istihbaratınca, "bir muhalif grubun katılacağı" savıyla izlemeye alınmıştır. Bu arada, ileride hükümet memuru olmak için başvururlarsa sicilleri bilinsin diye, binlerce öğrenci ve pek çok öğrenci derneği FBI tarafından izlenmiştir. Öğrencilerin ailelerine mektuplar postalanmış, aktif olanların "hoş olmayan resimleri"nin çekilip gerekli yerlere gönderilmesi planlanmış, yalan haberler uçurulmuştur.

Bu arada, tanınmış anti-komünist siyasetçiler de istihbarat örgütlerinden yakalarını kurtaramamışlardır. Örneğin, Nixon'un başkan adayı olduğu 1968'de yazdığı bir mektup CIA tarafından "ele geçirilmiş"tir. Rapora göre, Roosevelt'ten Nixon'a, yani o rapor tarihine kadar olan bütün başkanlar içe yönelik politik istihbarat toplama faaliyetlerini bizzat istemişlerdir. Bir başka ifadeyle, aslında, egemenler birbirlerini de izlemiş, izlettirmişlerdir.

Rapor, FBI'ın ünlü *COINTELPRO* kod adlı operasyonlarıyla ilgili kimi bilgileri de açıklamıştır.[59] Kullanılan yöntemler arasında şunlar dikkat çekmektedir:

"1. Hedef kişinin siyasi görüşlerine gizli saldırılar düzenlenmesi ve kişinin böylece işinden atılmasının sağlanması;

2. Evlilikleri bozmak üzere hedef kişinin eşine gizli mektupların postalanması;

3. Örgüt mensuplarının hükümete çalıştıkları yönünde yalan haberler yayarak o kişinin örgütten atılmasını, hatta fiziki saldırıya uğramasını sağlamak;

4. Protesto yürüyüşlerinde olay çıkarmak için, düzenleyicilerin kullandığı frekanslardan yalan talimatlar yayınlamak, dışarıdan geleceklere kalacakları

evler için yanlış adresler içeren formlar dağıtarak onları oyalamak;

5. Örgütleri, yalan haber ve ihbar mektuplarıyla birbirine düşürmek, hatta çatışmaya sevk etmek...”

Rapor, devletin istihbarat örgütlerince gizli mesken aramalarının İkinci Dünya Savaşı’ndan, gizli dinlemelerin de 1930’lardan beri mahkeme kararı olmaksızın sürdüğünü de saptıyor. Bu arada, Ku Klux Klan gibi bir faşist şiddet örgütünün mensuplarından da resmî istihbarat görevleri için yararlanıldığı da belirtiliyor.

Tabii bütün bu bilgi ve bulguların, aysbergin ayyuka çıkmış ucu olduğu ve resmî soruşturmaların gerçeğin bir kısmını ortaya çıkararak toplumsal tepkileri yatıştırma işlevini gördüğü de düşünülürse, “Amerikan demokrasisi”nin çerçevesindeki devlet terörünün niteliği daha iyi anlaşılabilir.

Bir örnek, Kara Panterler örgütüne mensup önde gelen militanların güvenlik güçleriyle ya da bazen resmî kışkırtmalar sonucu birbirleriyle giriştikleri silahlı çatışmalarda öldürülmeleridir. Bir başka örnekse, ünlü aktris Jean Seberg’le ilgilidir. FBI, Kara Panterler’e duyduğu sempati nedeniyle Seberg’in “nötralize” edilmesini önerir. O sırada yedi aylık hamile olan sanatçı, gazetede bir Kara Panter Partisi üyesi tarafından hamile bırakıldığına ilişkin bir haber görür. Bu yalan haberin kaynağı FBI’dır. Şok yaşayan Seberg çocuğunu düşürür. Kocasının verdiği bilgiye göre, çocuğun her ölüm yıldönümünde intihara teşebbüs eder ve 1979 yılında kendini öldürür.[60] Bu tür trajedilerin sayısını bilmeye ya da yaşanan dramların dökümünü çıkarmaya imkân yoktur.

5. Nükleer Kült

2 Ağustos 1939’da Albert Einstein, Başkan Roosevelt’e bir mektup gönderdi. Einstein mektubunda, uranyum elementinin yakında yeni bir enerji kaynağına dönüştürülebileceği konusunda kendisine fizikçi arkadaşları tarafından bilgiler ulaştığını, bu durumda yeni tür güçlü bombaların yapılabilmesi olasılığının ortaya çıktığını ve Berlin’de de bu tür araştırmalar yapılmakta olduğunu yazıyor, bu konuda çalışmalar

yapılmasını öneriyordu. Daha sonra, militarist gidişten rahatsız olan Einstein şöyle diyecekti:

> Benim atom bombasının üretimindeki katılımım tek bir eylemden ibarettir. Başkan Roosevelt'e bir mektup gönderdim. ... Deneyler başarıya ulaşırsa, bunun insanlık için ne denli korkunç bir tehdit olacağının farkındaydım. Bununla birlikte, Almanların da başarı olasılığıyla aynı sorun üzerinde çalışıyor görünmeleri karşısında, bu adımı atmayı zorunlu gördüm. Her zaman inanmış bir pasifist olmama karşın, öyle davranmaktan başka çarem yoktu.[61]

Sonuçta, o zamana kadar görülmemiş bir seferberlikle ve muazzam paralar harcanarak nükleer enerjinin ortaya çıkarılmasını gerçekleştirecek atılımlar gerçekleştirildi ve Manhattan Projesi'yle de atom bombası için çalışmalar başlatıldı.

16 Haziran 1945'te de Amerika'da Alamogordo Çölü'nde yapılan bir denemeyle ilk atom bombası patlatıldı.

Nükleer enerjinin açığa çıkartılması ve bunun bir patlamayla bombaya dönüştürülmesiyle, görülmemiş yıkıcılıkta bir silah elde edilmiş oldu. Artık, potansiyel olarak, tek bir bombayla bütün bir kentin haritadan silinmesi, milyonlarca insanın yok edilmesi mümkündü. Zamanla, hidrojen bombasının keşfiyle, teorik olarak sınırsız yıkım gücüne ulaşılmış oldu. Bu bombaları karadan, denizden ve havadan, uçak, denizaltı ve füzelerle düşman hedeflerine gönderme olanakları da geliştirilince, bildiğimiz hâliyle, yeryüzünde hayata, en azından insan yaşamına son vermek de olanaklı hâle geliyordu. Üstelik, bu silahlara karşı etkin bir savunma da mümkün değildi. Aslında, artık insanlık ve dünya, nükleer silahlar karşısında çaresiz rehineler durumundaydılar.

Amerikan yöneticileri, içgüdüsel olarak sadece kendi ellerinde bulunan bu yıkım gücünün kendilerine verdiği olanakların, hem Sovyetler Birliği'ne karşı giriştikleri mücadelede hem de dünya hâkimiyeti yönelişlerinde kullanılabileceğini gördüler.

Savaş sona ermek üzereyken ortaya çıkarılan bu yeni olanağın, savaş sonrası kurulacak yeni dünya düzeninde Amerikan çıkarları doğrultusunda

kullanılması düşüncesi, her şeyden önce, eldeki yıkım aracının ölümcül güç ve etkilerinin dosta düşmana kanıtlanmasını gerektirmekteydi.

O sırada Japonya henüz teslim olmamıştı ve dolayısıyla da Asya'da savaş devam ediyordu. Bu durumda, bombayı dünya âleme göstererek yeni Amerikan gücünü kanıtlamak, bunun politik, diplomatik meyvelerini toplamak, bu arada en çok da Sovyetler Birliği yöneticilerine bir tür şantaj yapabilme olanağını elde etmek için heveslenen Amerikalıların hedefi de belli oluyordu.

Oysa o zaman belliydi ki, Japonya artık teslim olmak üzereydi. Japon hükümeti ve Genelkurmayı açısından tek sorun, ABD'nin koymuş olduğu "koşulsuz teslim" şartıydı. Japonlar, zamanla, İmparator'a dokunulmaması kaydıyla teslim olmayı kabul etmişlerdi. Japonya'nın direncinin kırıldığı ve teslim olmak istediği, Amerikan makamlarınca da elbette bilinmekteydi. Bu durumda, atom bombasının Japonya'ya atılmasının askerî bir nedeni söz konusu olamazdı. Üstelik bazılarının önerdikleri gibi, zaten çok güç durumdaki Japonlara, yeni silahın gücü, okyanusta ya da boş bir alanda patlatılarak da gösterilebilirdi.

Ne var ki, yöneticilerin aklında başka şeyler vardı. Sorun sadece Japonya'yı teslim almak değil, Japonya'nın işgalini Sovyetler Birliği, Yalta'da üzerinde anlaşmaya varıldığı gibi 8 Ağustos'ta yeni Asya cephesini açmadan gerçekleştirip onu devre dışı bırakmak ve daha da önemlisi Sovyetler'e yeni yıkım gücüyle gözdağı vermekti. Truman, Potsdam'da yeni bir silahın yapıldığı haberini sıradan bir gelişmeymiş gibi Stalin'e verirken, aslında onun yüreğine korku salmayı da hesaplıyordu.[62]

O dönemde katıldığı bir toplantıda Truman'ın, Sovyet heyetine karşı sergilediği beklenmedik ölçüdeki kaba ve saldırgan tutum karşısında Andrei Gromyko, anılarında, Sovyet algılamasının da bu yönde olduğunu yazıyordu:

> Birdenbire beklenmedik bir biçimde, daha konuşmamızın ortasında Truman hafifçe yerinden doğruldu ve konuşmanın bittiğini ima eden bir hareket yaptı. Aslında yaptığı toplantıyı kesmekti. Orayı terk ettik. Bu toplantıyı çözümleyince, insan, Truman'ın, bu yüksek makama gelip de ABD'nin korkunç yıkıcı yeni bir silahın, atom bombasının dünyadaki tek sahibi olduğundan haberdar

> edilince böyle davrandığı sonucuna varabilirdi. Amerika'nın elindeki bu silahla belli ki Truman, Sovyetler Birliği'ne dayatmada bulunabileceğini düşünmüştü.[63]

Nihayet, 6 Ağustos 1945 günü sabah saat 08.15'te *Enola Gay* isimli bir Amerikan B-29 bombardıman uçağından Japonya'nın Hiroşima kentine ilk atom bombası atıldı. Bunu, üç gün sonra, 9 Ağustos'ta Nagazaki kentine atılan ikinci bomba izledi.

> Bu iki kentte önce gözleri kör eden bir ışık, eşyaları, insan derisini tutuşturan bir sıcaklık, sonra korkunç bir gürültüyle yapıları yerle bir eden [sesten] hızlı [seyreden] bir şok dalgası ve arkadan da ağaçları söken, eşyaları, insanları uçuran kasırgalar, küçük ve ilkel iki atom bombasının hissedilen ilk belirtileri oluyordu. Radyoaktivite ise, bu iki kentte hâlâ insan yaşamını etkiliyor. ... Hiroşima ve Nagazaki'de bombanın etkisiyle kaç kişinin öldüğü bugün hâlâ tam olarak bilinmiyor. Bombanın atılışından sonraki 5 yıl içinde ölenlerin sayısının ... Hiroşima'da 200-250 bine, Nagazaki'de ise 150 bine ulaştığı tahmin edilmekte.[64]

Yıllar sonra, Nâzım Hikmet, Hiroşima çocuklarını yazdı; bir kente, çoluk çocuk, yaşlı, kadın, erkek masum sivillere, Stalin'i etkilemek, Sovyetler'e gözdağı vermek, sermayeye alan açmak gibi hesaplar uğruna atom bombası atan zihniyet hiç unutulmasın diye, çocuklar şeker de yiyebilsin diye:

KIZ ÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
Kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
Göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
Oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,

Büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
Gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
Külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
Hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

Zamanla, Soğuk Savaş süreci içinde Avrupa'da da Almanya'nın bölünmesi, Batı Almanya'nın Batı Bloku'na entegrasyonu ve silahlandırılması gerçekleştirilerek tehlikeli bir militarizasyon başlatıldı. Bunu NATO'nun kurulması izledi, buna karşılık Varşova Paktı kuruldu ve yaşlı kıtada her an patlamaya hazır bir barut fıçısı ortaya çıkmış oldu.

Kuşkusuz, daha önce de değindiğimiz gibi, Soğuk Savaş saldırısı sadece komünizme karşı bir mücadele olarak düşünülemez; madalyonun öteki yüzünde de Amerika'nın dünya hâkimiyeti düşleri bulunmaktaydı. Yeryüzünü, Amerikan sermayesi, Amerikan devleti ve Amerikan yaşam biçiminin çıkar ve gereksinimleri doğrultusunda yeniden yapılandırmak yolunda atom silahıyla birlikte yöneticilerin eline büyük imkânlar geçmiş oluyordu.

Eldeki büyük zenginlik, ABD'ye bir tür mutlak inşa gücü veriyordu. Amerika, bir yandan Marshall Planı'yla Batı Avrupa'nın imarına girişip kapitalizmi tahkim ediyor, öte yandan da anti-komünist/anti-sovyet seferinde yer alacak militan ülkelere sonsuz ekonomik/askerî yardım

vadediyordu. İki dünya savaşına belirleyici olarak katılmış olmasına karşın ana ülke topraklarında tek merminin bile patlamamış olduğu ABD, kendi bölgesindeki hegemonik konumu, büyük okyanuslarla korunmuş coğrafyası ve elindeki “mutlak silah”la (atom bombası) mutlak güvenliğe de yaklaşmış görünüyordu. Tabii bunun öteki ülkeler ve hasımları açısından “mutlak güvensizlik” konumu anlamına geldiğinin bilinciyle de pervasız bir saldırganlık sergiliyordu.

İşte yeni Amerikan stratejisi ve askerî doktrini, “mutlak silah” gerçeğinin ve böyle bir politik, ekonomik, psikolojik çerçevenin temeli üzerinde inşa edilecekti.

Hiç kuşkusuz Amerikan kamuoyunda ve yönetiminde, sadece sezgisel olarak da olsa, temel bir düşünce ortaya çıkmıştı bile. Bu, elindeki bu korkunç silah tekeliyle, ABD’nin artık uluslararası politikada isteklerini daha kolay gerçekleştirebilecek bir konuma geldiği yönünde bir tespitti. Elindeki bu “mutlak silah”ın verdiği güçle ABD, özellikle Sovyetler Birliği karşısında büyük bir politik/diplomatik koz kazanmış oluyor, onu davranışlarında yıldıracak, Amerikan isteklerini daha fazla dikkate almaya mecbur edecek bir stratejik üstünlüğe kavuşmuş oluyordu. Bu birçoklarınca da ABD’nin dünya hâkimiyetinin önün açacak bir gelişme olarak görülüyor, giderek nükleer baskı ve şantaja başvurma eğilimleriyle, doğrudan daha özgüvenli bir biçimde saldırganlaşma dürtülerini de besliyordu.

Artık atom bombası ve onu düşmana iletecek hava gücü, tekel dönemi Amerikan stratejik düşüncesinin temel kavramları olmuştu.

Hiroşima’ya atom bombasını atan *Enola Gay* uçağının refakatçi B-29 uçağı *Great Artist*’de görevli asker Alvarez, “hava savaşı”nın ulaştığı durumu şöyle özetliyordu:

> Geçen hafta 20. Hava Kuvvetleri ... tarihin en büyük hava akınını 6 bin ton bombayla (3 bin tonluk patlayıcı civarında) gerçekleştirdi. Bugünse, filomuzdaki öncü uçak belki de 15 bin ton dinamit gücündeki bir patlayıcı güce tekabül eden tek bir bomba attı. Bu, artık birkaç yüz uçakla gerçekleştirilen büyük bombardıman kampanyalarının sona erdiğini gösteriyor. Dost görünümlü tek bir uçak şimdi bütün bir kenti haritadan silebilir.[65]

Bu ilk dönemde, hava kuvvetlerine ve stratejik bombardımana verilen önemle birlikte, atom bombasının muazzam gücü, ona karşı savunmanın olanaksızlığı ve yeryüzünün sivil yerleşim merkezlerinin, ekonomik, sosyal, teknik altyapının, kısacası bir halkın ve ülkenin onun yok edici etkileri karşısında savunmasız olduğu düşüncesi, ani bir saldırıyla hasmı çökertmenin olanaklı olduğu fikrini de cazip kılıyordu. Daha 1945 yılında Amerikan Genelkurmayı'nın stratejik konseptine, ABD'nin "saldırı güçlerinin bize karşı konumlandığı belli olunca, gerektiğinde ilk darbeyi vurmaya" hazır olması noktası yerleştirilmişti.[66] 1946'da Manhattan Projesi'nin de başında bulunmuş olan General Leslie Grove, "Atom silahlarına sahip olan bir ülke gerektiğinde ilk darbeyi vurmaya hazır olmalıdır," diye yazmıştı.[67]

Sonuçta, bu dönemde ABD'de yapılan ilk savaş planlarında, atom bombasına ve tabii stratejik bombardımana dayalı konseptler egemen olmaya başladı.

Bu düşmana karşı atom silahları da vurucu gücün temel unsurları olacaktı. Bu dönemde yapılan savaş planlarının hâkim özelliğini, atom silahlarıyla Sovyetler Birliği'nin büyük kentlerine ani saldırılar yapılması oluşturuyordu. 1948 yılında Stratejik Hava Komutanlığı'nın hazırladığı ilk operasyonel planda hedef noktaları, "sivil nüfusun yok edilmesine ve sanayi merkezlerinin de ikincil olarak seçilmesi"ne dayandırılmıştı.[68] Tabii saldırının kapsamı da eldeki atom stokunun büyümesiyle birlikte genişlemekteydi. Örneğin, *BROILER* Planı, 24 kente 34 bomba atılmasını öngörürken, *HARROW* Planı'nda bu sayılar 20 kente 50 bombaya, *TROJAN*'da 70 kente 133 bombaya çıkıyordu. Ekim 1949'daki *OFFTACKLE* Planı'ndaki hedefler ekinde ise, 104 kente 220 atom bombasının atılması ve 72 bombanın da rezerv olarak elde tutulması hesaplanmıştı.[69]

Sonuçta da, Amerika'nın nükleer savaşa ilişkin ilk "Tek Entegre Operasyonel Planı" *(SIOP-Single Integrated Operational Plan)* ve hedef listesi 1960 yılında yürürlüğe konduğunda ortaya çıkan tablo gerçekten tüyler ürperticiydi. Buna göre, 2600 hedef seçilmişti ki, bu, 1050 patlama noktasına tekabül ediyordu ve bunun da 151'i kent/sanayi merkezleriydi. Planlanan Sovyetler Birliği, Çin ve Doğu Avrupa'ya 3500 nükler silahın gönderilmesiydi. Hemen başlangıçta 880 bombardıman uçağı toplam 2100

magatonluk 1400’den fazla bombayı hedeflere atacaktı. Hiroşima’ya atılan bombanın gücünün sadece 15 kiloton olduğu hesaba katılırsa, saldırının başında atılacak patlayıcı toplamının bunun 140 bin misli olduğu görülecektir; sonucun kaç yüz milyon insanın ölümünü ifade ettiğini düşünmek gerçekten insan aklı ve muhayyilesi bakımından kolay değildir. [70]

Tekel dönemindeki ilk savaş planlarını ve hedef listelerini gören bir Amerikalı subay, “Nihai gözlem, iki saat içinde neredeyse tüm Rusya’nın üzerinde duman tüten ve radyasyon ışınlayan bir yıkıntı olacağı,” diye ifade ediyordu duygularını.[71]

23 Kasım 1948’de Savunma Bakanı Forrestal’ın isteği üzerine Dışişleri Bakanlığı’nca hazırlanan bir başka belgedeyse (NSC-20/4), genel amaç “Sovyetler Birliği’nin içinde ya da dışında Sovyet ya da Bolşevik kontrolü azaltmak veya yok etmek” biçiminde ifade edilmekteydi.[72]

ABD’nin atom bombasını askerî doktrininin ve dış politikasının ana unsuru yapması, nükleer savaş planlarının buna göre oluşturulması, kuşkusuz Amerikan yöneticileri açısından bir “kamuoyu sorunu” da çıkarıyordu. Bir başka ifadeyle, böylesi korkunç bir kitle kırım silahının neredeyse soykırıma dönüşecek türden gözü kara bir biçimde kullanılması planları, “Amerikan kamuoyunu psikolojik olarak hazırlamak” gibi bir misyonun da yerine getirilmesini gerektirmekteydi. Bunun yol ve yöntemleri değişmekteydi. Kullanılan bir yol, bombanın etkilerinin küçümsenmesi, onun varlığı ve kullanımının kamuyouna şok yaratmayacak ölçülerde sunulması biçiminde tezahür ediyordu.

Ama her zaman en geçerli yol, kamuoyunu korkutmak olmaktadır. Dönemin etkili senatörlerinden Vandenberg, Truman’a, Soğuk Savaşı kabul ettirebilmek için Amerikan halkının “ödünü koparması” gerektiğini söylemişti. Benzer bir yaklaşım 10 Eylül 1948 tarihli bir Ulusal Güvenlik Belgesi’nde de (NSC-30) görülmektedir. Ulusal Güvenlik Konseyi’nce hazırlanarak Başkan Truman’a sunulan bu belgenin önerilerinde, “atom silahlarının zamanında ve etkin bir biçimde kullanılması, bunun planlanması” ve bu konudaki “kararın başkan tarafından verilmesi” vardı. [73] Bu metnin 5. paragrafı şöyle:

> Bu konuda kamuoyu ciddi önemde bir unsur olarak kabul edilmelidir. Böylesi önemli bir konuda tartışır ya da karar alırken ... güvenliğe ilişkin önemi henüz tam olarak kavranmamışken, Amerikan halkının önüne, konuyla ilgili ahlaki bir sorun getirmek ihtimali ortaya çıkabilir. Oysa, [bombanın kullanılmasına ilişkin] bir karar Amerikan halkı tarafından verilecekse, bu güncel aciliyet koşullarında ... yapılmalıdır.

Bu, açıktır ki, Senatör Vandenburg'un "halkın ödünü koparmak" önerisine benzemektedir: Ancak Amerikan halkı büyük korkular ve uluslararası durumun aciliyetinin paniğiyle atom bombasının kullanılması konusundaki moral kaygılarını bir yana bırakmaya ikna edilebilir.

Aynı belge, 7. paragrafta karar vericileri de uyarıyor:

> Şayet ABD atom bombası kullanılmasının aleyhine karar verirse veya bu konu kamuoyunda ahlaki/moral kaygılarla tartışılırsa, bu ülke dünyanın marjinal radikallerinin övgüsünü kazanabilir, kuşkusuz Sovyet Bloku'nca alkışlanır ama Birleşik Devletler, Batı Avrupa'daki her yurttaş tarafından şiddetle kınanır.

Atom bombalarıyla yapılacak stratejik bombardıman, Amerikan atom tekeli kırılana kadar gerçekleşemedi. Bütün güçlü konumlarına ve ellerindeki muazzam yıkıcı olanaklara karşın hayat, henüz Amerikan stratejik bombardıman heveslilerine onların düşledikleri kadar cömert değildi. Yapılan bütün hazırlıklara rağmen, Sovyetler'e karşı bir atom saldırısının koşulları yaratılamamıştı.

Her şeyden önce, elde fazla miktarda "nükleer yakıt" bulunmuyordu, dolayısıyla da yapılabilecek bomba sayısı sınırlıydı. Bombanın yapımı, çok sayıda teknisyen, mühendis, kimyacı ve fizikçinin zahmetli ve uzun bir süre çalışmasını gerektiriyordu. İmal edilen ilk bombalar büyük, ağır (10 bin pound) ve hantaldılar, güçleri de nihayet sınırlıydı; 100 kiloton civarındaki bu "enerji", Hiroşima'da patlatılan bombaya göre (yaklaşık 15 kiloton) henüz hâlâ çok sınırlı bir artışı ifade ediyordu. Bir yazar, her biri 39 kişinin ancak iki günde hazır hâle getirebildiği bu bombalardan 1945 sonunda elde sadece iki adet olduğunu, henüz bir araya getirilmemiş halleriyle bu sayının Temmuz 1946'da 9'a, Temmuz 1947'de 13'e ve Temmuz 1948'de de 50 adete ulaşabildiğini belirtmekteydi. Üstelik 1948'de bile hâlâ sadece 30

adet B-29 ağır bombardıman uçağı bu bombaları taşıyabilecek hâle getirilebilmiş durumdaydı.[74] Bu uçakların 4000 millik menzili ise bir başka sıkıntı kaynağıydı. Hava savunması karşısında bu uçakların gece uçuşları için gerekli radar donanımı dönemin koşullarında yeterli değildi. Ağır bombardıman uçaklarına eşlik edecek hava filoları ya da onları barındıracak üslerin korunmaları da parasal ve personel maliyetlerini arttırmaktaydı. O dönemin teknik olanaklarıyla hedeflerin vurulması sanıldığı kadar kolay değildi. Eldeki haritalar, istihbarat olanakları yetersizdi.

Bomba imalinin yavaş ve pahalı olacağı da dönemin etkileyici varsayımlarından biriydi. Yeterli stokların olmadığı bu dönemde üretim gerçekten de sorunluydu. Üstelik o dönemde ancak üretilebilen maksimum 100 kilotonluk sınırlı sayıdaki atom bombaları da yeterli bulunmuyordu. Füze teknolojisi ise, henüz anlamlı bir ilerleme göstermemişti. Almanların savaşta kullandığı V-2 füzelerinin sapma mesafesi (CEP) 25 mildi. En önemlisiyse, Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki konvansiyonel gücü, bu tür nükleer maceralara karşı bir fren etkisi yapıyordu.[75]

O dönemde yapılan atom saldırılarının sonuçları da, sadece eldeki bu sınırlı sayıdaki silah ve uçakla Sovyetler Birliği'nin dize getirilemeyeceğini göstermekteydi. Bu saldırı planlarından birinde, 30 gün içinde 28 milyon insanın yaşadığı 74 Sovyet kentinin bombalanması öngörülmüş ve sonuçta 2 milyon 700 bin insanın öleceği, 1 milyon kişinin de yaralanacağı hesaplanmıştı. Ne var ki, konuyla ilgili rapor, bir Amerikan zaferi açısından iyimser bir tablo da çizememektedir.

> Bir atom saldırısı tek başına teslimiyet getiremez. Komünizmin kökenlerini yok edemez ya da Sovyet önderliğinin halk üzerindeki hegemonya gücünü kritik ölçülerde zayıflatamaz. Bir atom bombardımanı, Sovyet halkının çoğunluğu açısından, dış güçlere ilişkin Sovyet propagandasını doğrulayacak, Birleşik Devletler'e karşı tepkileri (hoşnutsuzluğu) körükleyecek, bu halkı birleştirecek ve savaşma kararlılıklarını arttıracaktır. ...
>
> Sovyet silahlı kuvvetlerinin, Batı Avrupa'nın, Ortadoğu'nun ve Uzak Doğu'nun belirlenmiş bölgelerine hızla ilerleme yeteneği ciddi bir biçimde zayıflatılamayacaktır.[76]

Sovyetler’in atom tekelini kırmasıyla yeni bir durum ortaya çıkmıştı. ABD ilk kez karşılaştığı böyle bir duruma, artık kendi ülkesinin de bir düşman saldırısına açık, hatta atom silahının yıkıcılığı düşünüldüğünde, savunmasız bir biçimde açık kalması durumuna nasıl bir tepki verecektir? Amerikan strateji tarihini ve askerî doktrininin gelişimini artık bu soruya aranan ve bulunduğu sanılan yanıtlar belirleyecek, oluşturacaktır.

Tanrısal Amerikan “özel deneyimi”nin ve o özel olanın “yaşam biçimi”ne ve ilahî misyonuna ayaktakımınca, yeryüzünün lanetlilerince ve Rusya gibi “geri Asyalılar”ca oluşturulan itirazın bir de böylesine bir stratejik konum kazanması kolay hazmedilir değildi ABD açısından. “Aşikâr Yazgı”nın böylesine reddiyesi ve dokunulmazlık zırhının böylesine parçalanması, yükselişinin doruğunda olduğuna inanan Amerika’nın toplumsal ruhu üzerinde ağır bir yük yaratmıştı. Yeryüzünün efendisi olma ve Amerikan Rüyası’nı gerçekleştirme hayalleri pek çabuk yerle bir olmuş, Amerikan sermayesinin uluslararası hegemonya projesi riske girmişti. Bu, kaçınılmaz olarak, hırçın saldırganlık ve burnu büyük üstünlük inadıyla örülen bir stratejik yönelişi kışkırtıyordu. “İyi olan, kötü karşısında güçlü olmalıydı ki, kötünün saldırganlığını önleyebilsin, barışı ve özgürlüğü koruyabilsin!” Büyük saldırganlığın ve çıkar hesaplarının ideolojik gerekçesi ve ajitasyon malzemesi bu slogan olacaktı...

İlk adımı Truman, 1950 yılının başında attı: ABD, hidrojen bombası yapacaktı. Bunun için de kapsamlı ve acil bir program başlatılacaktı.

Buna şiddetle karşı çıkanlar oldu; başta Oppenheimer, atom bombasının yapımında yer almış bilimciler, ilerici kişi, grup ve partiler, nükleer silahlanmada böylesi yıkıcı ve sonu belirsiz bir aşamaya geçilmesini önlemeye çalıştılar.

Ne var ki, sonunda kazanan taraf, başını fizikçi Edward Teller’in çektiği ve güçlerini Genelkurmay’dan alan taraf oldu. Genelkurmay açık bir biçimde, “hidrojen bombasından vazgeçilmesinin ABD’nin ve batı yarım küresinin güvenliği açısından zararlı olacağı” görüşünü ileri sürerek ağırlığını “süper” yandaşlarından yana koydu. Kongre’de, basında ve iş adamları arasında da “Süper”in yandaşları seslerini yükseltmeye başladılar. Truman yönetiminin Dışişleri Bakanı Dean Acheson gibi etkili üyeleri de araştırmaların bir an önce başlamasından yanaydılar. Amerika kararını çoktan vermişti: Daha çok, daha güçlü nükleer bombalar yapılacak ve

stratejik üstünlük ne pahasına olursa olsun elde tutulacaktı ki, Amerikan Rüyası karşısındaki güçler etkisizleştirilebilsin...

Truman'a düşen, bu verilmiş kararı onaylamak ve resmiyete sokmaktı. O da öyle yaptı. 31 Ocak'ta "Atom Enerjisi Komisyonu'na, hidrojen ya da 'süper' denen bomba dâhil her tür atom silahı için çalışmalarını devam ettirmesi" emrini verdiğini açıkladı ve ölümcül yarışı resmen başlattı. Nükleer mantığın ölümcül serüveni de böylece yeni boyutlar kazanmış oldu.

Bundan sonra da ABD hep silahlanma yarışını sürdürdü, hep stratejik üstünlük peşinde koştu, hep nükleer silahlarını kullanabilmenin ve olası bir nükleer savaşı kazanmanın yollarını aradı. Nükleer kültün ölümcül serüveni, bir yanıyla da ABD'yi tam olarak kavramanın anahtarıdır.

Nükleer silahların özünde bulunan "sınırsız ve denetlenemeyen yıkım" özelliği daha baştan onları sadece barbarca bir soykırımın aracı yapmaktaydı. Sovyetler Birliği'yle ABD arasında ortaya çıkan "dehşet dengesi"yle birlikte de, nükleer savaş kazanılabilir, politik ve sosyal öze sahip bir savaş niteliğini tümüyle kaybetti; nükleer silahlarla yapılacak bir savaş artık düşmanın soykırımıyla da sınırlandırılamazdı, hasmı yok ederken insanlığı da beraberinde yok olmaya götürecek bir intihar olabilirdi ancak. Nükleer silahların ortaya çıkışı üzerine ilk nükleer strateji uzmanlarından Bernard Brodie şu gerçeği saptayacaktı: "Şimdiye kadar silahlı kuvvetlerimizin temel amacı savaşları kazanmaktı. Bundan böyle temel amacı savaşı önlemek olmalıdır."[77]

Ne var ki, bu temel gerçeği ABD'deki çok etkin güçlerin önemli bölümü hiçbir zaman kabullenmek istemedi. Brodie'nin artık klasikleşmiş saptamasından yirmi yıl sonra da bu kez ünlü İngiliz strateji uzmanı Liddell Hart, nükleer savaşçılara şunları hatırlatmayı gerekli görmüştür: "Nükleer silahların gelişimiyle, stratejinin eski kavram ve tanımları sadece geçersiz değil, aynı zamanda anlamsız hâle gelmişlerdir. Savaşı kazanmaya yönelmek, zaferi amaç yapmak çılgınlıktan başka bir şey değildir."[78] Fakat, nükleer kültün çılgınlığı hep sürdü.

Bu ölümcül gidişe, kuş bakışı bir biçimde olsa da kısaca bakmak, Amerika Birleşik Devletleri'nin, nükleer çılgınlıkla örülmüş emperyalist serüvenini kavramak bakımından gereklidir.

ABD’de ortaya çıkan, toplumu ve devleti avucunun içine alarak insanlığı anaforu içine çeken nükleer kült, nükleer silahları politik ve askerî amaçlar doğrultusunda kullanılabilir araçlar olarak kabul eden ve dolayısıyla da buna uygun stratejilerin oluşturulmasını hedefleyen bir akıl yürütme sistemi ve eylem kılavuzundan oluşan kör inançlar bütünüdür. Bu mantık, klasik anlamıyla stratejinin, yani askerî gücün politik amaçlara ulaşılmasına yönelik olarak kullanımının nükleer düzlemde de geçerli olduğu savından hareketle, nükleer savaş strateji ve taktiklerinin inşasını öngörmektedir.

Bu mantıkla malul stratejilerden birinin ifadesiyle, “Termonükleer savaşta stratejinin, yani askerî gücün akıllıca, politik yönelimli bir biçimde kullanılmasının işlevleri mevcuttur.”[79] Bir başka deyişle, nesnel koşulların tüm verilerinin açıkça ortaya koyduğu aksine kanıtlara karşın, nükleer mantığa göre, nükleer savaş, “politikanın nükleer araçlarla bir devamıdır” ve dolayısıyla da hedefi savaşları kazanmak olan stratejik düşüncenin klasik anlamının kapsamı içindedir. Böylece de, nükleer mantığın stratejisinin temel hedefi, nükleer savaşın önlenmesi değil, kazanılmasını öngören hazırlık ve tekniklerin oluşturulmasıdır.

Nükleer mantığa göre, nükleer silahlar da, öteki tüm silahlar gibi, kullanılabilir savaş araçlarıdır ve nükleer savaşa da, amaçsız bir katliam, sınırsız bir yıkım olarak değil, tüm savaşlar gibi “kazanılıp kaybedilecek” bir silahlı “irade, cesaret ve direnç” hesaplaşması olarak yaklaşılmalıdır. Bu açıdan bakınca da, nükleer mantığa göre, tek ve temel olarak nükleer savaşın önlenmesine ve bunun gerektirdiği yöntemlere dayanan bir stratejik düşünce, “stratejinin antitezidir”[80] çünkü böylesi bir düşüncenin “çoğu kavramının ardında kıyamet sendromu yatmaktadır.”[81] Oysa nükleer strateji de, genel olarak stratejinin bir parçası olarak, savaşmanın ve kazanmanın bilimi ve sanatı olarak kabul edilmelidir.

Nükleer mantığın savunucuları için, nükleer savaş olgusuna “kıyamet kompleksi”yle yaklaşmak stratejik düşünceyi hareketsiz katı kalıplar içinde hapsederek dondurmak anlamına gelmektedir.

Bir Amerikalı gazeteci, onları şöyle anlatıyor:

> [Onlar] nükleer savaşın insanlığın sonu anlamına geleceği [savlarını] öfkeyle reddediyor; bu bir isteridir diyorlar. ... Senatör Pell, Eugene Rostow’a kritik soruyu şöyle sordu: “Sovyetler Birliği

> ile ABD arasındaki bir nükleer savaş sonunda bu iki ülkenin varlıklarını sürdürebileceğini öngörüyor musunuz?” Silahların Denetimi ve Silahsızlanma Dairesi Başkanlığı’na atanması [Senato tarafından] onaylanan Rostow ona şu yanıtı verdi: “İnsan ırkı çok inatçıdır Senatör Pell...” Rostow açıklamalarını şöyle sürdürdü: “Bir tarafta 10, bir tarafta 100 milyon ölü [olacak] ama bu bütün nüfus demek değildir...” Bunlar, gelecekle ilgili olarak bir başka düşünürü akla getiriyor. Yönetimin danışmanlarından Edward Teller, yurttaşlarını benzer bir filozofça yaklaşımla şöyle rahatlatıyor: “En büyük nükleer çatışma, hayallerin ötesinde bir felaket olacaktır ama son olmayacaktır.”[82]

Evet, nükleer mantığa göre, nükleer savaş yeryüzünde hayatın sonu olmayacaktır ve yaşam, “Batı değerleriyle uyumlu bir savaş sonrası dünya düzeni”[83] içinde sürebilecektir.[84]

Nükleer mantığa göre, bir nükleer savaş sonrasında, zor koşullar altında da olsa, yaşamda pek fazla bir değişiklik söz konusu olmayacak ve her şey “belki de aşağı yukarı eskisi gibi” olacaktır.[85] Hatta nükleer savaş, “geride kalanlarin büyük çoğunluğu ve onların çocukları için normal ve mutlu bir yaşamı engellemeyecektir.”[86] Nihayet nükleer mantığa göre, nükleer savaşın bazı istenmeyen sonuçlarını, savaş sonrasında alınacak basit önlemlerle dengelemek, ortadan kaldırmak da olasıdır. Örneğin, Amerikan Başkanı Reagan’ın danışmanlarından birine göre, radyoaktif serpintinin kanser olaylarında yaratacağı “yüzde otuzluk artış”, savaş sonrasında “sigara sanayisinin yeniden kurulmasının ihmaliyle dengelene[bilecektir].”[87] Üstelik nükleer mantığa göre, savaşın bu tür sonuçlarını abartmamak gerekir çünkü bu tür “olumsuzluklar” barış zamanında da görülebilmektedir. Örneğin, nükleer savaş sonrasında bebeklerin bir bölümü genetik bozukluklarla doğacaktır ama aynı şey barış zamanında da olmaktadır; dolayısıyla, “Savaş korkunç bir şeydir ama barış da öyledir,” ve bu tür olgular açısından arada nitel değil “nicel farklılıklar” vardır.[88]

Kimi “farklılıklar”ın yaratacağı sorunlarsa, piyasa ekonomisinin mekanizmalarıyla rahatlıkla çözülebilir. ABD Başkanı Kennedy döneminde devletçe bastırılan ve radyoaktif serpintiye karşı özel sığınakların yapılmasını öngören bir broşüre göre, “Özel sığınaklar için bir pazarın

şimdiden ortaya çıkmış olması yararlıdır ve yaşamımızın değişik koşullarının hür teşebbüsçe düzenlenmesi olgusuyla uyumludur."[89]

Böylece parası olanların serpintiden korkmasına da gerek yoktur. Önemli olan, pazar ekonomisi koşullarına göre doğru planlar yapabilmektir. Örneğin, çeşitli Amerikan yönetimlerine danışmanlık yapmış saygın bir profesöre göre, nükleer savaş sonrasında yiyeceklere de radyoaktivite bulaşacaktır. En azdan başlayarak, gıda maddeleri içerdikleri radyoaktivite oranına göre, örneğin "A", "B", "C", "D" ve "E" diye sınıflandırılabilirler. En radyoaktif olan "E" etiketli yiyecekler hayvanlara, en az kirli "A" türleri ise çocuklarla hamilelere ayrılabilir. Kirlilik oranı "E"den hemen sonra gelen "D" yiyecekler ise, rahatlıkla yaşlılara verilebilir çünkü onların kemikleri zaten fazla radyoaktivite depolamaz. Geriye kalan "B" ve "C" türü gıda maddeleri ise piyasada serbestçe herkese satışa sunulabilir. Tabii "piyasa ekonomisi mekanizmaları" uyarınca "B" etiketliler "C"lerden daha pahalı olacaktır; devlet sübvansiyonu birçok sorunu da beraberinde getireceğinden işin böyle, serbest piyasa koşullarına göre çözülmesi en uygun yol olacaktır.[90] Böylece herkes cebindeki paraya göre yiyeceği radyoaktivite oranını saptamakta özgür olur ve arz-talep yasası da adil bir biçimde kimin ne kadar süre yaşayacağını belirler!

Nükleer mantık açısından, nükleer savaş tekniklerinin ve stratejik kavramlarının oluşturulması, savaş sonrasına ilişkin yıkım tahminleriyle uğraşmaktan çok daha önemlidir:

> Senatör Pell: Topyekûn bir [nükleer] savaşta ne kadar Amerikalı veya Sovyet yurttaşı ölecektir?
>
> [Savunma Bakanı] Weinberger: Hiçbir fikrim yok Senatör.
>
> Senatör Pell: Bu hesaplanmadı mı?
>
> Bakan Weinberger: Duyduğuma göre zaman zaman yapılmış çeşitli hesaplamalar var. ... Bu bizim yaptığımız bir hesap değildir çünkü bizim caydırıcılık politikamızla ilgisi olan bir şey değildir. ...
>
> Senatör Pell: Yani Bakanlığınızda sizin bildiğiniz ve bir nükleer savaşta tarafların kayıplarını hesaplayan bir plan yok?
>
> Bakan Weinberger: Hayır. Bunun üzerinde zaman harcamıyoruz.
>
> Senatör Pell: Bir nükleer savaşta ne kadar Amerikalı öleceği konusunda kişisel bir görüş belirtmek ister miydiniz?

> Bakan Weinberger: Hayır. Bu konuda kişisel bir görüşüm yok. Nasıl hesaplanacağını bilmiyorum. Bu tür fantastik tahminler yapmakta bir amaç ya da yarar olduğunu sanmıyorum.[91]

Nükleer mantık, soyut ve geçerlilikleri hayli kuşkulu postülaların didaktik olarak oluşturulduğu bir akıl yürütme sistemidir ve böylesi çürük bir temel üzerine inşa ettiği önermeler dehşet vericidir; tümü nükleer çağın nesnel koşullarının ve çağdaş değerlerin kökten yadsınmasını ya da aynı anlama gelmek üzere, aşılmasını ifade etmektedir. Nükleer çağın nesnel gerçekliğinin yadsınması, nükleer mantığın tüm stratejik kavram ve önermeleriyle savaş tekniklerinde açıkça görülmektedir. Nükleer mantık, nesnel gerçekliği aşma çabası içinde, giderek akıl almaz önermelerle "mantıksal sonuçları"na varmakta, çarpık düşünme sistemine özgü bir kült yaratmaktadır. Asıl işlevi olan ölümün katılığı ve soğukluğunu içeren bir akıl yürütme yoluyla, nükleer strateji uzmanları, savaşın ne olduğunu bilen bir askerin ifadesiyle, "Çoğu kez, milyonların öleceği ya da yaralanacağı nükleer saldırıları, kentlerin, uçak gemilerinin, büyük sanayi bölgelerinin ve ulusal gücün öteki kaynaklarının piyon sayıldığı büyük bir satranç oyunu gibi tanımlamaktadırlar. Piyonlar yok edildikçe satranç tahtasından kaldırılmakta ve oyun normal olarak sürmektedir."[92]

İnsan yaşamına, hele yüz milyonlar ölçeğinde böylesi duyarsız yaklaşan bir mantığın stratejik önermeleri de, doğal olarak nükleer külte özgü teknikler içerecektir. Bunlardan bir tanesi, nükleer kültün kendine özgü dilinde "kontrpolitik" olarak adlandırılan, politik merkezlere saldırma doktrininin "etnik hedefleme" tekniğidir. Buna göre, ABD, bir nükleer savaşta, etnik Rusları hedef almalı ve bu nüfusun azaltılmasıyla birlikte öteki milliyetlerin Sovyet devletine karşı ayaklanmaları sağlanmalıdır:

> Büyük Rus ulusu Slav'dır ve Pan-Slavik bir geçmişi vardır. Büyük Rusya, SSCB İmparatorluğu'nun çekim merkezidir. Amerikan Politik Hedefleme kavramındaki "kurtarma" unsuru bir yanıyla da Sovyet İmparatorluğunun parçalanmasıyla ilgilidir. Bu kavrama göre, SSCB'deki öteki cumhuriyetlerle Doğu Avrupalı uluslar, silahlı kuvvetlerin ve üslerin çok dikkatli bir biçimde hedef alınmasıyla, olabildiği ölçüde, ek yıkımdan azade tutulacaklardır.[93]

Bu “yıkıcı” öneriye, Bernard Albert, “Yapıcı Kontrerk”başlıklı makalesinde, Ukrayna örneğiyle daha “insani” bir boyut kazandırmaktadır:

> Önerilen saldırının amacı, bir halk ayaklanmasını kışkırtmak değil, fakat sadece yerel komünist önderliğin kendi öz çıkarları için merkezî hükümetle aktif işbirliğinde bulunmaktan kaçınmasını özendirmektir. Karşılığında ABD, sadece Sovyet denetim araçlarına saldıracak ve Ukrayna değerlerinin herhangi bir biçimde tahribinden kaçınacaktır. Ulusal cumhuriyetleri değil de, Büyük Rusya’yı tahribe yönelik bir saldırı, merkezî önderliğe karşı büyük bir tehdit oluşturmaktadır, çünkü şayet savaş uzarsa, Ukrayna çatışma sonrasında en güçlü devlet olarak ortaya [çıkabilecektir].[94]

Tabii nükleer mantık, böyle soykırım önerileriyle çağdaş insani değerleri yadsırken, kendi “diyalektiği” içinde, yeni ve kuşkusuz çarpık bir “değerler sistemi” de oluşturmaktadır. Nükleer kültün moral değerlerinin nasıl bir “tarihsel ilericilik” içerdiğinin görkemli bir örneğini ünlü Amerikalı Profesör Samuel Huntington veriyor. Huntington’a göre, Sovyet devletinin “politik yıkım”ını öngören bir strateji, nükleer savaşı da aklayacaktır, çünkü

> [bu,] Sovyet denetimi altında yaşayan halkların özgürlüklerini ve ulusal bağımsızlıklarını geliştirmeye yönelik olduğu için moral açıdan onaylanabilir ... [ve] bir anlamda, Sovyet İmparatorluğu giderek anakronikleştiğinden, tarihsel açıdan, “ilerici” olur.[95]

Çağın nesnel koşullarının ve temel değerlerinin böylesine dışında kalmış bir “kült”ün, demokratik değerleri de dışlaması, kuşkusuz doğası gereğidir; “işlevsel” gerekleri açısından zorunludur. Nükleer mantık, tüm cüretine karşın, yine de yüz milyonların katledilmesinin hesaplarını, soykırım planlarını “kapalı kapılar” ardında yapmak durumundadır:

> Öyle olabilir ki, toplumun konuya duyduğu şiddetli nefret yüzünden, bu işleri yalnızca son derece uzmanlaşmış, göz önünde olmayan bir teknokrat kadro gizlice yürütebilir. 1940’larda Almanya’daki ölüm kampları gibi, belki nükleer savaş planları ve analizleri kamudan gizlenen bir konu olmalıdır.[96]

Gerçekten de, doğrudan Pentagon’dan aldıkları gizli bilgilerle donatılmış olarak ve tabii yüksek ücretler karşılığında, gözlerden ırak laboratuarlarda,

özel araştırma enstitülerinin kitaplıklarında çalışan “danışman stratejistler,” yaşamdan kopuk ama devletle iç içe nükleer savaş senaryolarını oluşturmakta, bu konuda yetkililere “brifing”ler vermekte, üniversitelerde seminerler düzenlemekte, özel sektör vakıflarının cömert fonlarıyla araştırmalarını yayımlayarak kamuoyuna sunmakta ve istihbarat örgütlerinin de desteğiyle “şeamet tüccarlığı” yapmaktadırlar.

Bu sürecin sonucu olarak da, nükleer mantık, sadece bir savaş aygıtı olan ordunun değil, esas olarak askersel sınai kompleksin ideoloğu bilimcilerin laboratuvarlardaki “nükleer simyacılar”la “kıyamet tüccarı” stratejistlerin ve politik kadrolarının bir “kült”üne dönüşmüştür. Nükleer kült, toplumun tüm kurumlarını vesayet altına almış, politik süreçleri, toplumsal öncelikleri, değerleri belirleyerek çarpıtmış, yozlaştırmıştır. Bu kült, teknolojiye, giderek de “Bomba”nın kendisine, onun gizemli gücüne bir tapınmanın ifadesi olmuştur.

Nükleer mantığın yarattığı kült, “Bomba”ya mistik bir öz atfetmektedir. “Bir kez icat edilmiş şey artık icat edilmemiş sayılamaz” düşüncesinden hareketle, nükleer kült, “Bomba”sız bir gelecek düşünememekte, onun bizatihi varlığıyla vazgeçilmezlik kazandığına inanmaktadır, buna toplumu da inandırmaya çalışmaktadır.

Nükleer kültte “Bomba”, içinde teknolojinin gizemli gücünü barındıran bir ilaha dönüşmüştür. Los Alamos’ta[97] bulunmuş ünlü fizikçi Luis Alvarez ilk atom bombasının yapılmasını İsa’nın doğumundan daha büyük bir drama[98] olarak tanımlarken, Truman’ın bakanlarından Henry Stimson, “Bomba”yı “İsa’nın İkinci Dönüşü” olarak tasvir etmekteydi.[99] Bugün de, ABD’de birçok tarikat, nükleer savaşı kutsal kitaplarda vadedilen “Diriliş”in öncesinde beklenen kıyamet olarak selamlıyorlar.

Teknolojiye böylesi bir tapınma ve “Bomba”yı böylesi bir ilahî düzeyde yorumlama, nükleer kültü, sonunda bilgisayarların emrindeki nükleer silah sistemleri aracılığıyla “güvenliği tarihsel durumun çözümlemesi yerine makineye bağlama çılgınlığı”na[100] götürmüş, insan türünü “Bomba”da somutlaşan tanrısına kurban etme noktasına vardırmıştır. Bu nükleer çılgınlık döneminin en kaotik evrelerindeyse, Bizans yıkılırken bir iğnenin ucuna kaç tane melek sığabileceğini hesaplamakla uğraşan Ortodoks ilahiyatçıları gibi, nükleer gurular da bir füzenin ucuna kaç adet nükleer

başlığın yerleştirilebileceğinin uğursuz hesaplarını yapmaktaydılar. Onlar nükleer teolojiyle uğraşırlarken, dünyevi sorumluluklarının bilincindeki kimi din adamları da, nükleer savaş sonunda başkalarına ait sığınaklara girmeye çalışanların (o sığınakların sahiplerince) öldürülmelerinin dince "vacip" olduğu yönünde fetva veriyorlar, nükleer mantığın insandan önce insani değerleri nasıl yok ettiğinin hazin bir örneğini oluşturuyorlardı.[101]

Jean Jaures, bir zamanlar, çağının daha güzel bir dünyaya olan inancı ve coşkusunun bir ifadesi olarak ulusal ordunun ortaya çıkışını şöyle yorumlamıştı:

> Şayet ordunun seferberliği ulusun kendisinin seferberliğiyle aynı şey olursa, hükümetler, maceracı politikaları çok daha güç düşleyebilirler. ... Barış isteyen bir ulus, büyük bir talan ya da iç güçlüklerden şaşırtmacacı kaçış peşinde koşan sömürücü ve maceracı hükümetlerce saldırıya uğrarsa, o zaman gerçek bir ulusal savaşla karşılaşırız. ... Silah altındaki halk, ulusal savunmayı yüce ve eksiksiz biçimiyle yaratmaya yönelik en iyi sistemi temsil etmektedir. Silah altındaki halk, zorunlu olarak adalet duygusuyla güdümlenmiş halktır. Bu, Avrupa'ya yeni bir çağ, adalet ve barış umutları getirecektir.[102]

Bu satırlar demokratikleşmenin ordu, toplum ve savaş üzerindeki olumlu etkilerini derin bir öngörüyle vurguluyor. Ne yazık ki, aradan geçen süre içinde, normları ve işleyişi belirli güçlerce oluşturulup denetlenen yaşam, insanoğluna Jaures'nin öngördüğü ölçüde cömert olamadı. Bununla birlikte, Jaures'nin özlü kavrayışı tarihsel sürecin bütünü içinde gizli kalmış gerçeği de yansıtıyor, özellikle de nükleer çağa ilişkin önemli ipuçlarının ortaya çıkarılmasını kolaylaştırıyor. Jaures'deki "demokratikleşme, yeni çağ" bağlantısını Bertrand Russell 1936 yılında anlamlı bir bağlam içine şöyle oturtuyor:

> Genel olarak konuşursak, savunma güçlü olduğu zaman uygarlık gelişir ve taarruz güçlü olduğu zaman insanlık barbarlığa doğru dönüş yapar. Bir başka değişkenlik salt sayıların önemiyle beceri ve karmaşık araçlar arasında ortaya çıkmıştır. Orta Çağ'da, zırhlı şövalye pahalı bir birimdi ve dünya aristokratikti; barut asaleti

kaldırdı ve yavaş aşamalarla yurttaş ordusuna ve demokrasiye yol açtı.[103]

Nükleer çağda nükleer silahların taarruzu mutlaklaştıran özellikleri “barbarlığa yol alış”ı getirirken, bilgisayarlı “nükleer şövalyeler” de yeni asil seçkinler olarak nükleer kültün Orta Çağ’ını temsil etmektedirler. Ve nükleer mantıklarıyla da, aynen Orta Çağ’da olduğu gibi, “güvenliği, terörün gürbüz çocuğu ve insanlığın bekasını da toplu kıyımın ikiz kardeşi” yapmayı başarmışlardır.[104]

Bir avuç insanın son derece “karmaşık ve pahalı oyuncaklar”la bütün bir insan türünün yazgısına egemen olabildiği çağımızda “nükleer kültün aristokrasisi” de elindeki korkunç taarruz gücüyle insanlığı neo-barbarizme giden bir geleceğe doğru sürükleme inadından asla vazgeçmiyor.

Soğuk Savaş bitti ve Sovyetler Birliği yıkıldı ama nükleer kült, yeni çılgınların elindeki daha da geliştirilmiş kitle imha silahlarıyla insanoğlunu tehdit etmeye devam ediyor.

6. Yeni Çatışma Alanları: Avrupa ve Asya

Soğuk Savaş’ın başında temel çatışma alanı yaşlı kıta Avrupa olmuştu. Faşizmin pençesinden kurtulan Avrupa’da yeniden inşa süreci daha sonra görülecek kutuplaşmayla başlamadı. Aksine, Avrupa’da savaştan hemen sonra esas olarak bir tür toplumsal uzlaşmaya ve realiteye dayalı yönetimler ortaya çıktı. Kıtada, 1945 yılının ikinci yarısından itibaren, Doğu ve Batı’da 13 ülkede, Fransa, İtalya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, İzlanda, Norveç, Danimarka, Finlandiya, Bulgaristan, Romanya, Çekoslovakya ve Macaristan’da komünist partilerle sağ partilerin koalisyonu vardı. 1947 Polonya seçimlerinden sonra komünistlerle sağ partilerin koalisyonunun kurulduğu ülke sayısı 14’e çıktı. İki ülkede, Yugoslavya ve Arnavutluk’ta komünistler dört ülkede de, İrlanda, İsviçre, İsveç ve Hollanda’da sağ partiler tek başlarına iktidardaydılar. İki ülkede de, Portekiz ve İspanya’da faşist partilerin diktatoryası vardı. Yunanistan’da ise, faşizan bir iktidar ve iç savaş koşulları söz konusuydu. Almanya ise, ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmişti. Kıtanın batısında Amerikan ordusu, doğusunda da Kızıl Ordu bulunmaktaydı.

a. Avrupa'nın Bölünmesi

i. Koalisyonların Bozulması, Marshall Planı

Koalisyon hükümetlerinin yıkılması ve kutuplaşmanın başlaması, Soğuk Savaş'ın ilk sonuçlarından biriydi. Truman Doktrini'nin ilanından hemen sonra, Mart 1947'de Belçika'da komünistler koalisyon dışında kaldı. Nisan'da İtalya'da, 4 Mayıs'ta da Fransa'da komünist partiler koalisyondan çıkarıldı, komünist bakanlar yerine sağdan politikacılar atandı. Daha önce Doğu'da, Bulgaristan'da 1946 Ekim'inde yapılan seçimlerde Komünist Parti mutlak çoğunluğu kazanmış ve savaş sonrasının koalisyon yönetimi sona ermişti. İtalya ve Fransa'da komünistlerin koalisyonlardan atılmasının hemen ardından Macaristan'da Komünist Partisi tek başına iktidarı ele aldı. 1 Mart 1947'de Lüksemburg'da komünistleri dışarıda bırakan bir hükümet kuruldu. Doğu Avrupa'da da bu arada komünistler tek parti iktidarlarını pekiştiriyorlardı.

5 Haziran 1947'de Amerikan Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmayla, daha sonraları "Marshall Planı" diye anılacak bir "ekonomik yardım" programını açıkladı. Bu, Truman Doktrini'nin ekonomik versiyonundan başka bir şey değildi. Konuşmasında Marshall, dünya ve Avrupa'daki ekonomik sorunlara değiniyor ve bunların giderilmesi için Avrupa ülkelerine ekonomik yardım sözü veriyordu. Ne var ki, bu konuşmada bir tehdit de söz konusuydu. Marshall, "Öteki ülkelerin inşasına karşı çıkanlar bizden yardım beklemesin," diyor ve ekliyordu: "Politik ya da başka yararlar elde etmek için yoksulluğu sürdürmek isteyen hükümetler, politik partiler ve gruplar ABD'nin muhalefetiyle karşılaşacaklardır."

"Yardım", doğası gereği elbette özel girişimciliğin, özel mülkiyetin ve kapitalist ilişkilerin korunmasına sıkıya sıkıya bağlıydı ve denetim mekanizmalarıyla yardımı kabul eden ülkelerin bağımsızlıklarını büyük ölçüde Amerika'ya kurban vermelerine dayanıyordu. Özünde, plan, Avrupa'daki bölünme temeli üzerine inşa edilmişti; Batı'daki rejimleri iflastan kurtarmak, besleyerek kendine bağlamak ve bu arada da Amerikan malları ve sermaye fazlası için büyük bir pazar oluşturmak amacına yönelikti. Sovyetler Birliği'ne karşı Batı Bloku'nun inşasına da böylece

başlanıyordu. Plan, bir tarafıyla da yeşil dolarlarla sinsi bir nifak sokma operasyonuydu, Doğu ile Batı'daki Avrupalılar arasına, onları kalıcı bir biçimde bölmek için ve Doğu'dakileri birbirine düşürmek için.

1950 yılındaki gizli bir resmî rapor, Marshall Planı'nın iç yüzünü anlatıyor:

> Avrupa'ya 'Avrupa İnşa Programı'yla (Marshall Planı) ilk Amerikan yardımı verme kararı, 1947'de Batı Avrupa'daki politik ekonomik durumun basit ve doğru bir değerlendirmesine dayanıyordu. Bu değerlendirmeye göre, büyük bir dolar yardımı olmadığı takdirde, Avrupa ekonomisi öylesine batacaktı ki, komünizm kolayca yeni yandaşlar bulabilecek ve kıtanın tamamı ya da büyük bölümü bir iki yıl içinde Sovyetler Birliği'nin denetimi altına girme tehlikesiyle karşılaşacaktı. Gösterilen başka nedenler ve niyetler de söz konusuydu ama yardım programının gerekli ve yeterli sebebi ve Kongre'nin çoğunluğuyla kamuoyunun desteğinin temel ortak paydası bu –esas itibarıyla Truman Doktrini– idi.[105]

Görünüşte, "yardım" bütün Avrupa ülkelerine açıktı; komünizmi yenmek, liberal ekonomiyi yerleştirmek ve Amerikan dayatmalarına teslim olmak isteyen her ülkeye açıktı. Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletler çerçevesinde uluslararası bir ekonomik kalkınma programı önerdi, ama bu doğal olarak dikkate bile alınmadı. Bu arada, 1948 başında Çekoslovakya'da plana katılıp katılmama tartışmasının da rol oynadığı bir politik kriz çıktı ve gelişmeler sonunda koalisyon bozuldu; Komünist Partisi yönetime tek başına hâkim oldu. Soğuk Savaşçılara tepe tepe kullanacakları bir bahane daha çıkmış, Marshall Planı bir başarı daha kazanmıştı.

1948 yılının sonuna gelindiğinde artık Avrupa kıtasında tek bir komünist-sağcı güçler koalisyonu kalmamıştı. Amerikan ordusunun bulunduğu Batı'da kapitalist, Kızıl Ordu'nun bulunduğu Doğu Avrupa'da da sosyalist inşa rejimleri egemen olmuşlardı. Böylece ABD, temel isteğine kavuşmuş oldu; şimdi sıra Batı'nın konsolidasyonunu sağlamak ve bunun örgütlenmesine Batı Almanya'yı da katmaktaydı...

ii. NATO'nun Kurulması

Ama sırada önce restorasyonu pekiştirecek İtalya operasyonu vardı. Daha önce, mafya ve eski faşizm işbirlikçileriyle CIA'nın yaptığı işbirliğiyle Fransa'da cinayetler işlenmiş, kışkırtmalar tezgâhlanmış, komünist sendikalara ve Komünist Parti'ye karşı yıkıcı faaliyetlerde bulunulmuştu. İtalya seçimlerinde de İtalyan Komünist Partisi önde görünüyordu. CIA, büyük bir anti-komünist seferberlik başlattı. Propaganda ve yıkıcı faaliyetlerin, provokasyonların, şantaj ve yolsuzlukların her türünün kullanıldığı kirli bir kampanya sonucunda seçimleri Hıristiyan Demokratlar'ın kazanması sağlandı. Bu kirli psikolojik harekâtta, Jay Lovestone gibi eski komünistler önderliğindeki Amerikan İşçi Sendikası'nın (AFL-*American Federation of Labour*) gizli fonları da kullanıldı. CIA ajanı Miles Copeland, İtalya seçimlerindeki sonucun verdiği özgüvenle şöyle diyecekti: "Bir ülkede seçim olur. KGB bir adayı destekler, CIA bir başka adayı ve CIA'nın adayı kazanır."[106] Amerikan Dışişleri Bakanlığı Tarih Bürosu tarihçilerinden James E. Miller ise, İtalya seçimlerindeki CIA rolünden kalkarak şöyle bir sonuca ulaşıyor: "CIA, İtalya gibi, bir ülkede siyasetin doğal dengesini bozunca, artık ondan sonra onun yapay denge sağlayan varlığına kalıcı ihtiyaç ortaya çıkmaktadır."[107]

Nitekim, İtalya operasyonunun "başarısı"nın ardından, "Amerikan hükümetinin inandırıcı biçimde reddedebileceği" gizli yıkıcı faaliyetleri örgütlemek ve gerçekleştirmek üzere CIA içinde bir "gizli operasyonlar birimi" kuruldu. Bu yeni birimin görevleri arasında, "propaganda, ekonomik savaş, önleyici doğrudan eylem, sabotaj, karşı sabotaj, hasım ülkelere karşı yıkıcı eylemler, yeraltı örgütlerine yardım, anti-komünist unsurlara destek" gibi pek çok psikolojik savaş öğesi yer almaktaydı. Bu gelişmenin hemen ardından da CIA, Avrupa'daki ilk hükümet darbesi girişiminde bulundu ve Arnavutluk'ta Enver Hoca'yı devirmeye kalkıştıysa da, başarıya ulaşamadı ve plan Arnavutluk polisi tarafından engellendi.[108]

1949 yılında, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ne karşı büyük bir ekonomik saldırı da başlatıldı. Amerikan Kongresi bu tarihte kabul ettiği "İhracat Kontrol Yasası"yla bu ülkelere satılacak mallar üzerinde denetim kurulmasına olanak sağladı. Bu saldırıda öteki ülkeleri ve Amerika'nın bağlaşıklarını da kullanmak üzere "Karşılıklı Savunma Yardımı Kontrol Yasası" onaylandı ve ABD'nin istemediği yerlere 'stratejik' nitelikli mal ihraç edecek ülkelere her türlü Amerikan desteğinin kesileceği şantajı yürürlüğe kondu. Sonuçta, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ne neredeyse

iğneden ipliğe katı bir ambargo konmuş oldu. 1952-1954 yılları arasında dünya ticaretinde dolaşan malların yaklaşık yarısı “yasaklar listesi”ndeydi. Bunun sonucu olarak da, ilişkiler daha da gerginleşti, dünya ticareti büyük yara aldı, Avrupa’nın iki yakası arasındaki ticaret durma noktasına gelirken, blokların kendi içindeki ticaret olağanüstü boyutlarda artmış oldu. Böylece, Batı Avrupa ülkeleri fiilen Amerika’yla ticaret yapmaya zorlandı, ABD’nin onlar üzerinde zoraki ticaret tekeli oluştu.

1949’da da NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) kuruldu ve böylece Sovyetler Birliği’ni kuşatma stratejisinin ilk militer ayağı oluşturulmuş oldu. Bu örgüte, daha sonra Yunanistan ve Türkiye, ardından da Batı Almanya alınacaktı. Bu gelişmelere bir yanıt olarak da, 1954 yılında Varşova Paktı kuruldu ve bölünmüş Avrupa’da, tarihin yazmadığı bir yıkım gücünü ellerinde bulunduran yeryüzünün en güçlü silahlı kuvvetleri karşı karşıya konumlandılar.

iii. Almanya’nın Bölünmesi

Savaştan sonra Potsdam’da bir araya gelen ittifak güçleri, Almanya’nın Nazizmden arındırılmasını, demokratikleştirilmesini ve işgal altındayken tek bir ekonomik birim olarak yönetilmesini karara bağlamışlardı. Nihai hedef, Almanya’nın demokratik bir ülke olarak ve bütünlüğü korunarak yeniden inşasıydı.

ABD’nin hedefiyse, Almanya’nın Batılı güçlerin işgali altındaki parçalarını birleştirmek ve böylece kurulacak ülkeyi de Batı Bloku’nun içine almaktı. Böylece Avrupa gibi Almanya da bölünecek ve batısı ABD’nin güdümünde Soğuk Savaş’ın ileri karakollarından biri yapılacaktı. Daha 2 Aralık 1946’da İngiltere ve ABD’nin işgal bölgeleri birleştirildi. Bu yapılırken amacın bu bölge içinde “kendi kendine yeterli bir ekonomi”nin oluşturulması olduğu açıkça ilan edildi. Ardından, bölgede bir “İki Bölgeli (*bizonal*) Ekonomik Yönetim” kuruldu. Daha sonra Fransız işgal bölgesi de buraya katıldı. Sovyet temsilcileri, haklı olarak, bunun fiilî bir “hükümet” olduğunu, Almanya’nın ekonomik ve siyasal bütünlüğünün zedelenmesiyle ülkenin bölünme sürecine sokulduğunu söylüyorlardı ama onları dinleyen yoktu.

Marshall Planı açıklandığı zaman, Batılı işgal güçleri de Frankfurt’ta, yeni ve Batı bölgesinde geçerli olacak Alman markları basmış ve kasalarda

saklamışlardı. 20 Haziran 1948'de, ertesi gün bu para biriminin tedavüle sokulacağı açıklandı. Böyle bir gelişmeden haberi olmayan Sovyetler de, kendi bölgelerinde, yani Doğu'da, eski paraların üzerlerine bir bandrol yapıştırarak, kendi "para reform"larını açıkladılar.

1 Temmuz'da da Batılı askerî valiler kendi bölgelerinin eyalet başkanlarına bir anayasa hazırlamak üzere Kurucu Meclis toplamaları direktifini verdiler. 8 Mayıs 1949'da Batı Alman Kurucu Meclisi yeni Alman Anayasası'nı (Temel Yasa) kabul etti, böylece de Batı Almanya (Alman Federal Cumhuriyeti) kurulmuş oldu. Bir hafta sonra da, Doğu'da Halk Kongresi seçimleri yapıldı, 15 gün sonra orada da yeni bir anayasa kabul edildi ve Alman Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruldu.

Bir Fransız gazetecinin dediği gibi, "Batı Almanya 1949'da NATO'nun ikiz kardeşi olarak doğdu. Her ikisinin de babası Soğuk Savaş'tı."[109] Başta ABD, Batılı güçler, baştan beri işgalleri altındaki bölgeyi bir biçimde Batı sistemi içine almaya kararlıydılar ve "1947'nin ortalarından başlayarak bunu gerçekleştirmek için etkin adımlar atmaya başlamışlardı. Bu kararı verirken Almanya'yı bölme riskini de bilinçli olarak göze alıyorlar ve bölgesel yönetimlerin bölünme çizgilerini devamlı sınır biçimine dönüştürüyorlardı."[110] Zamanla da bölünmeyi dayatmak için her kışkırtıcı adımı, Sovyetler'le çatışma riskini de göze alarak atmakta tereddüt etmiyorlardı.

Ve "Stalin, hâlâ Almanya'nın yeniden birleştirilmesi olasılıklarını düşünürken"[111] ABD, Batı Almanya'yı NATO'ya alarak militarizmi, intikamcılığı ve Doğu-Batı gerginliğini kışkırtıyordu.

Bir Batılı yazarın dediği gibi, "Bu dönemin bir tarihçisi Almanya'nın bölünmüşlüğünü perçinleştirenlerin Batı Almanya hükümeti de dâhil olmak üzere Batılı güçler olduğu sonucundan kaçınamaz. [Batılılar] istediklerini [böylece] elde ettiler: Bir Batı Alman ordusu."[112]

Böylece de Avrupa'da Soğuk Savaş daha da şiddetlendi, gerginlik doruğa çıktı ve Doğu-Batı çatışması insanlığı son derece büyük risklere atarak tüm dünyaya yayıldı.

b. Asya’daki Saldırganlık

Asya’daki Amerikan saldırganlığının ilk hedefi ve kurbanı olarak Çin seçilmişti. Bu büyük ülke, bir yandan Sovyetler Birliği’ni kuşatma siyasetinde jeopolitik konumuyla oynayabileceği rol nedeniyle, bir yandan da iştahları kabartan bir yarı sömürge pazar adayı olarak kuşkusuz stratejik bir hedefti. On binlerce deniz piyadesinin desteğiyle “milliyetçi” Çan Kay Şek yönetimi ABD hedefleri açısından biçilmiş kaftandı. Ne var ki, Mao ve Çin Komünist Partisi önderliğindeki Çin işçi ve köylüleri, yurtsever öteki unsurların da desteğiyle, Amerikan planlarını akamete uğrattı. “Çin’in yitirilmesi” ABD’de büyük bir şok, öfke ve hezeyan yarattı. “Sorumlular”ın aranması, dönemin cadı kazanının kaynatılmasındaki temel etmenlerden biriydi. Herkes birbirini, siyasi rakiplerini, bürokratik hasımlarını, bir kurum ötekini, “Çin’i satmak”la suçluyor, “komünist sızma”ya karşı çılgın bir sürek avı başlatılıyordu. Ancak, savaştan hemen sonra, Çin’e müdahale edebilecek iradeyi yeniden oluşturmak, yüz binlerce askeri yeniden savaşa sürmek ve bu arada Çin’in müttefiki Sovyetler Birliği’yle Asya’nın derinliklerinde karşı karşıya gelmek mümkün olamıyordu.

i. Kore Savaşı

Ne var ki, Asya’ya bir huruç harekâtıyla şansını denemek için Amerikan maceracılarına altın bir fırsat, 29 Haziran 1950’de Kuzey Kore ordularının sınırı oluşturan 38. paraleli aşarak Güney Kore’ye girmeleriyle doğdu. Kore, Japon sömürgeciliğinden kurtarıldıktan sonra Sovyet ve Amerikan ordularınca işgal edilmiş ve 38. paralel de Kuzey ile Güney arasında fiilî bir sınır olmuştu. Sovyetler Birliği, Kim Il Sung başkanlığındaki Kuzey Kore Demokratik Cumhuriyeti’ni, ABD de Syngman Rhee başkanlığındaki Güney Kore Cumhuriyeti’ni resmen tanımıştı. Sovyetler Birliği, 1 Ocak 1949’da Kuzey’den çekileceğini açıkladı. Bu durum karşısında, altı ay direndikten sonra ABD de, Korelileri insandan bile saymayan ırkçı General Hodge komutasındaki askerlerini geri çektiğini açıkladı. Yüzlerce askerî danışmansa, Güney Kore ordusunu eğitmek üzere ülkede kaldı.

Kore’nin sorunu belliydi. Ülkede devrimci demokratik bir dönüşüme büyük ihtiyaç vardı. Yüzyılların feodal ve gerici egemenlerinin yoksulluk, yoksunluk ve geriliğe mahkûm ettikleri halkın toplumsal ve ekonomik

reformlarla 20. yüzyıla girmesinin tek yolu devrimci demokratik bir yönetimin kurulmasıydı. Ayrıca ülke, Japon işgalinden kurtulmuştu ama şimdi de yabancı güçlerin etkisinden kurtulup demokratik birleşik bir bağımsızlığı inşa etme durumundaydı. Kısacası, bütün koşullar Kore'de bir millî demokratik devrimi dayatıyordu. Kuzey Kore'de tam da bu yönde kapsamlı adımlar atılırken, Güney'de, ABD'nin yönlendirmesi altında Diktatör Rhee halk üzerinde baskı kuruyor, gerici sınıflarla ve Japon işgali döneminin işbirlikçileriyle anti-komünist saldırılara yöneliyordu. Aralarında 14 parlamenterin de bulunduğu 14 bin kişi komünist suçlamasıyla hapsediliyor, ekonomi tam bir istikrarsızlık ve iflas koşulları içine giriyordu. Sosyal huzursuzluk had safhadaydı. Bu arada Rhee, Kuzey'e saldırı planlarını açıktan dillendirerek kışkırtıcılık da yapıyordu. [113]

Owen Lattimore, 1949 yılında yayımlanan "Asya'daki Durum" (*The Situation in Asia*) başlıklı kitabında Kuzey ve Güney Kore'yi şöyle karşılaştırıyor:

> [Kuzey Kore'de] Ruslar, savunacak toprağı olan köylülere ve haklarının korunması ilkesi üzerinde kurulduğu için yeni hükümeti kendi hükümetleri sayan sanayi işçilerine dayanan bir ulusal ordu kurdular. Ordu, ele geçirilen Japon malzemesiyle değil Rus silahlarıyla donatıldı.
>
> Güney Kore'de Amerikalılar, bir ordu değil, iskeletini Japon işgali altında polislik yapanların (ki bunlar Japonya'yla işbirliği yapanlar içinde en fazla nefret edilenlerdi) oluşturduğu bir zabıta kurdular. ... Bazı işletmeler "millîleştirildi" ama kadroları, temel amaçları devlete hizmet etmek olmayıp kendileri için bireysel mülkiyet elde etmek ve sonunda kamu malını özel mülkiyete dönüştürmek olan ve siyasi iltimasla seçilen personelce dolduruldu. ... Ordunun savaşacağına güvenilemez; halk hükümete güvenmiyor; hükümete güvenilmez ve o da kendine güvenmiyor; Amerikan işgalinin ve korumasının sürmesini istiyor.
>
> Şayet bir iç savaş çıkarsa ... Kuzey Kore, Rus yardımı olmadan da, Amerikan askerlerince durdurulmadığı takdirde Güney Kore'yi ezer geçer.[114]

Öyle de oldu. Bir hafta içinde Kuzey Kore ordusu, Güney'in başkenti Seul'a ulaştı. Ele geçirilen bölgelerde ilk yapılan iş, toprak devriminin gerçekleştirilmesi, topraksız köylülere toprak verilmesi oldu. Devrimin hem demokratik hem de millî ögeleri hayata geçiriliyordu.

Truman yönetimi, hemen harekete geçti ve Kore'ye asker göndermeye karar verdi. Bu arada, Çin'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Çan Key Şek'in Tayvan rejimince temsil edilmesini ve gerçek Çin hükümetine yetki verilmemesini protesto için Güvenlik Konseyi toplantılarını boykot etmekte olan Sovyet delegesinin yokluğundan yararlanarak ve böylece Sovyet vetosunu önleyerek, ABD, bir de BM kararı çıkarttı ve bir BM ordusunun yaratılmasının "hukuki" imkânını yarattı. Böylece, Amerikan ordusunun kirli savaşına yardım etmek ve gerektiğinde Amerikan askerlerini korumak üzere işbirlikçi ülkelerden askerler Kore'ye gönderildi. Amerikan komutasındaki Amerikan savaşı, büyük bir aldatmacayla BM bayrağını kullandı.

Sonunda Çin'in de müdahil olmasıyla savaş sona erdi, taraflar eski sınırlara geri çekildiler. Ne yazık ki Kore de "millî demokratik devrim"ini gerçekleştiremedi, Soğuk Savaş'ın Asya'daki ilk kurbanı oldu, bir çıban başı olarak da sorun yıllar boyu dünya barış ve güvenliğini tehdit etti, etmeye devam ediyor.

ii. Siyonizmle Ortadoğu'da Kader Bağları

1947 yılında o zamanlar tamamıyla ABD sultası altındaki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Filistin'in bölünmesine ilişkin bir kararı kabul etti. BM Filistin'in bölünmesini tartışırken ABD büyük baskı yaptı üye devletlere. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda petrol çıkarları nedeniyle Arapların karşıya alınmaması yönünde bir kaygı mevcuttu. Ne var ki, devreye doğrudan Beyaz Saray girmişti. Kritik eyaletlerde yoğunlaşmış Yahudi oyunun şantajıyla çıkar odaklarının lobisi çok etkiliydi. Dışişleri Bakan Yardımcısı Summet Welles, "Beyaz Saray'ın direkt emriyle Amerikalı görevliler doğrudan veya dolaylı baskılar yapmak zorunda kaldılar. ... nihai oylamada gerekli çoğunluğu sağlayabilmek için," diye yazdı.[115] Zamanın Dışişleri Bakanı James Forrestal da anılarında bu baskıları skandal olarak nitelendirmekteydi: "Birleşmiş Milletler içindeki diğer milletlere baskı yapmak ve onları zorlamak için kullanılan yöntemler

skandal boyutlarına varıyordu."[116] Böylece yıllardır süren siyonist terör ödüllendirilmiş oldu. 14 Mayıs 1948'de Yahudiler ele geçirmiş oldukları Filistin topraklarında İsrail devletinin kuruluşunu açıkladılar ve bir geçici hükümet kurdular. Aynı gün ABD bu geçici hükümeti ve dolayısıyla Siyonist Devleti tanıdığını açıkladı. Beyaz Saray, "Birleşik Devletler geçici hükümeti, yeni İsrail Devleti'nin fiilî otoritesi olarak tanımıştır," dedi açıklamasında. 25 Ocak'ta yapılan seçimlerin ardından, 31 Ocak'ta da seçimlerin sonuçlarının alınması üzerine yeni bir açıklamayla "de jure" tanıma açıklandı. O günden sonra da İsrail, ABD'nin bir ileri karakolu olarak davrandı Ortadoğu'da; ABD de onun her türlü saldırganlığını, yayılmacılığını, ırkçılığını ve zulmünü koşulsuz destekledi. 1975 yılında, Filistin'i bölen ve İsrail devletinin kurulmasını mümkün kılan BM Genel Kurulu, siyonizmin ırkçılık olduğuna dair bir karar tasarısını büyük çoğunlukla kabul etti. ABD Daimi Temsilcisi Daniel Moynihan, Genel Kurul'da, bu kararı ABD'nin "kabul etmeyeceğini, ona uymayacağını, asla onaylamayacağını" ilan etti bütün dünyaya. Aynı yıl, aynı Moynihan, Endonezya'nın Doğu Timor'u işgaline karşı alınan BM Güvenlik Konseyi kararını da sabote etmek için elinden geleni yaptı. Daimi Temsilci anılarında şöyle diyor:

> Dışişleri Bakanlığı, [konuyla ilgili olarak] Birleşmiş Milletler'in kararlaştıracağı herhangi bir önlemde bütünüyle etkisiz kalmasını istiyordu. Görev bana verilmişti ve ben de onu büyük başarıyla yerine getirdim.[117]

B. Pax Amerikana İşbaşında

1. Eisenhower, Dulles ve Kitlesel Mukabele Doktrini

1952 yılında, Beyaz Saray'a, sermayenin pek de cevval olmayan "uysal generali" Dwight Eisenhower yerleştirildi. Dini bütün bir Hıristiyan, ABD'nin dünyaya ışık taşıdığına inanan bir milliyetçi, anti-komünist ve özel mülkiyete tapınan, sermaye düzeninin sadık bir askeriydi yeni başkan. ABD türü vahşi kapitalizme öyle inanıyordu ki, bir defasında, sosyal güvenlik sorunuyla ilgili olarak şu derin tahlili yapmıştı: "Amerikalıların bütün istedikleri güvenlikse, o zaman hapse girebilirler."[118] Öyle ya, ekmek elden su gölden...

Bu dünya işlerinde pek de cevval olmayan general başkanın dış politikadaki ipleri, Amerika'nın en çok para kazanan avukatlarından John Foster Dulles'ın elindeydi. Dulles sadece iyi bir holding avukatı değil, aynı zamanda Dünya Kiliseler Birliği'nin de başkanıydı. Yeni yönetim ve Dulles için, "komünizm ve Sovyet tehlikesi" karşısında kuşatma siyaseti yetersizdi. Yapılması gereken, önce komünizmi Doğu Avrupa'dan Sovyet sınırlarına geri püskürtmek (*roll-back*) ve kurtuluşu sağlamaktı. Dehşetli dindar ve delicesine anti-komünist Dulles, "Güç, Sovyet yönetimiyle ilişkide bulunurken başarının anahtarıdır. ... Dolayısıyla dünya özgürlük mücadelesinde yapılması gereken saldırıya geçmek ve ... despotluğu püskürtmektir,"[119] diyordu.

Bu saldırganlığın altında yatan korku, Dulles'ın yazdığı şu satırlarda görülüyor:

"1917'nin başında hiçbir şeyi kontrol etmeyen küçük bir fanatik devrimci grup, bir kuşak içinde, on iki bağımsız ülkedeki 700 milyon insan üzerinde siyasi kontrol elde etti. Dünyanın öteki bölümünde de muazzam bir etkide bulunuyorlar. İşçi sendikaları ve politik partiler aracılığıyla büyük güce sahip olmadıkları ülke yoktur. Moskova'dan başlatılacak siyasi grevlerle ekonomik kargaşaya sürükleyemeyecekleri ülke yok gibidir. ... [Komünistler] genellikle gizlice, işçi sendikalarına, basına, radyo ve öteki kamuoyu araçlarına, siyasi partilere ve hükümetlerin kendisine sızıyorlar. ...

Bizim etki ve güvenliğimiz azalırken Sovyet komünizmininki yükseliyor... [Sovyetler] ‘büyük Sovyet komünist deneyimiyle’ bu yüzyılda dünya halklarının hayallerini yakalıyorlar. ... Komünizm her yerde, Asya’da, Pasifik Adalarında, Güney Amerika’da, Afrika’da ve hatta Batı Avrupa’da ‘yığınlar’ nezdinde bir cazibeye sahip.”[120]

Bu fanatik anti-komünizm ve fantastik tehdit algılayışıyla Eisenhower Yönetimi, nükleer teröre dayalı bir şantaj politikası geliştirdi. Buna göre, Dulles’ın sözleriyle, ABD, “kendi seçtiğimiz yerlerde ve kendi seçtiğimiz araçlarla” düşman topraklarına, yani doğrudan Sovyetler Birliği’ne “kitlesel mukabele”de bulunulacaktı. Bu, açıkça, herhangi bir gerginlik ya da çatışma nedeniyle, ABD’nin kitle kırım araçlarıyla doğrudan Sovyetler Birliği’ni hedef alacağı ve böylece de nükleer silahlarla yapılacak üçüncü dünya savaşını çıkartacağı anlamına geliyordu. Nükleer şantajın bu kadar ucuzlaması ve kabalaşması, Soğuk Savaş çatışmasını yeni ve son derece tehlikeli boyutlara taşıyordu elbette. Bu, o zamanki adıyla, tam bir “uçurumun kenarında politika yapmak” (*brinkmanship*) aymazlığı idi. Gözü dönmüş bir yönetimin, başta Dulles, çılgın yöneticileri; ellerinde nükleer oyuncaklar, aynı silahlara sahip bir hasım karşısında gerginliği öylesine arttırmaya, ilişkileri bir çatışma ve savaşın eşiğine öylesine kumarbaz bir ihtirasla çekmeye hevesliydiler ki, bu Rus ruleti karşısında insanın kanının donmaması olanaksızdı. Soğuk Savaş tırmandırılacak, anti-sovyet saldırganlık evrensel boyutlarda geliştirilecek, en kışkırtıcı üslup ve eylemlerle gerginlik, silahlanma ve çatışma alanları çoğaltılacak ve sonra da “Uygun ve gerekli görürsek doğrudan nükleer silahlarla dünya savaşını başlatacağız,” denecekti. Bu, gerçekten de, uçurumun kenarında siyaset yapmak demekti. Bu kadarı, bazı Amerikalıları bile korkutuyordu. Onların anti-komünist seferberlikle bir sorunları yoktu. Sovyetlere karşı sertlikten de yanaydılar. Ne var ki onlar, hiç olmazsa karşıdaki hasmın da nükleer silahlara sahip olduğunun ve bir saldırıya uğrarsa elindeki bu silahlarla Amerika’yı vurabileceğini unutmayacak kadar akıllarına ve izanlarına sahiptiler. En azından, Amerikan halkının kanıyla oynanacak bir kumarda ölçü arıyorlardı. Ne var ki, bu tür bir sağduyu bile hiçbir zaman ABD’de kalıcı bir etkinlik gösteremedi. Kitlesel Mukabele Doktrini’ne, ABD açısından sakıncalarına dikkat çekerek karşı çıkanların, daha sonra, nükleer savaş olasılığını daha da arttıran değişikliklerden başka bir şey üretemediklerini ileride göreceğiz.

2. CIA İşbaşında

a. İran'da Darbe

İkinci Dünya Savaşı'nda İran, petrol kaynaklarının Almanların eline geçmesinin önlenmesi amacıyla İngiliz ve Sovyetler tarafından geçici olarak işgal edilmişti. 1946'da Sovyetler askerlerini İran'dan çektiler. İran artık İngiliz-Amerikan etkisi altında, daha doğrusu *Anglo-Iranian Oil Company*'nin (Anglo-İran Petrol Şirketi) sultası altındaydı. Emperyalistler, ülkenin bu temel zenginliğini yağmalarken, başta Şah ve bir avuç işbirlikçi dışında, İran halkı yoksulluk ve sefaletle boğuşmaktaydı. Onyıllarca sürmüş olan yarı sömürge koşulları altında İran halkı, İngiliz sömürgeciliğinin sona ermekte olduğu bu dönemde özgürlük, bağımsızlık ve refah arayışı içindeydi.

1951 yılında İran Parlamentosu petrol sanayisini millîleştirdi ve millîleştirme hareketinin önemli isimlerinden yurtsever politikacı Muhammed Musaddık 1951 Nisan'ında Başbakan seçildi. İngiltere, Şah ve işbirlikçiler, Musaddık hükümetini şantaj, ambargo, tehdit ve sabotajlarla köşeye sıkıştırmaya, ülkede istikrarsızlık, kargaşa ve ekonomik kriz yaratarak devirmeye çalıştılar. Bütün bu kirli oyunlar başarısızlığa uğrayınca da, devreye ABD girdi. Beyaz Saray, her zamanki gibi, Sovyet ve komünizm tehlikesini bahane ederek, İran'da bir darbe düzenlenmesi için düğmeye bastı. İran petrollerine el koymak amacıyla büyük bir yıkıcı harekât başlatıldı. Nihayet, 19 Ağustos 1953 yılında bir darbeyle Musaddık devrildi.

2000 yılında İran'daki darbeye ve CIA'nın rolüne ilişkin belgeler gazeteci James Risen tarafından ele geçirildi ve *New York Times*'ın 16 ve 18 Haziran 2000 tarihli nüshalarında yayınlandı. Operasyonun planlayıcılarından CIA ajanı Donald Wilber tarafından Mart 1954'te yazılan 200 sayfalık resmî CIA tarihinde, metne eklenmiş belgelerle birlikte darbe anlatılmaktadır. Darbenin öyküsünü doğrudan bu CIA belgesinden aktarmak yeterli olacaktır.[121] CIA tarihinde yazıldığı ve belgelerde görüldüğü biçimiyle ve hikâyeyi yazan ajanın ağzıyla darbe serüveni özetle şöyle:

> 1952 sonunda artık anlaşılmıştı ki, Musaddık hükümetinin Batılı güçlerle bir petrol anlaşması yapmaya niyeti yoktur. Musaddık, İran Komünist Partisi TUDEH'le işbirliği yapmaktadır ve Şah ile İran

ordusunu zayıflatmaktadır. Böyle giderse, İran'ın Demir Perde gerisine düşebileceği tahmin edilmektedir. Böyle olursa, bu, Ortadoğu'da Sovyetler için büyük bir zafer, Batı için de önemli bir gerileme anlamına gelecektir. Var olan durumu düzeltmek için aşağıda anlatılan gizli eylem planından başka bir yol bulunamamamıştır.

TPAJAX projesinin amacı, Musaddık hükümetinin düşürülmesini sağlamak Şah'ın saygınlığını ve gücünü yeniden tesis etmek ve Musaddık hükümetini İran'ı yapıcı politikalarla yönetecek yeni bir hükümetle değiştirmekti. Somut olarak amaç, adil bir petrol antlaşması yapacak, İran'ı ekonomik olarak sağlam ve mali olarak borcunu ödeyebilir hâle getirecek ve tehlikeli derecede güçlü İran Komünist Partisi'ni şiddetle kovuşturacak bir hükümeti iktidara getirmekti. Bu amaçla, "istendiği gibi kullanılabilecek" 1 milyon dolar ayrıldı.

Musaddık hükümetinin iktidarda kalmasının Amerika'nın çıkarlarıyla uyuşmadığı tespiti yapıldıktan ve CIA Mart 1953'te bu yönde Dışişleri Bakanı tarafından bilgilendirildikten sonra, CIA gizli bir eylem planı oluşturmaya girişti. Nisan ayında, bu operasyonun İngiliz Gizli Entelijans Servisi'yle (SIS) birlikte yapılması kararlaştırıldı. Bu amaçla da, Kıbrıs'ta iki örgütün bir plan hazırlamasına karar verildi. 3 Haziran 1953'te Amerikan Büyükelçisi Loy Wesley Henderson, Washington'a geldi ve yetkililere operasyon ve amaçlarıyla ilgili bilgiler verdi.

Plan, 10 Haziran 1953 tarihinde tamamlandı. Dışişleri Bakanlığı'nın, CIA'nın ve Büyükelçi Henderson'un konuyla ilgili görüşleriyle bilgilendirilmiş olarak Beyrut'a gelen CIA Yakın Doğu ve Afrika Bölümü Müdürü Kermit Roosevelt, CIA'nın İran İstasyon Şefi ve iki CIA planlama yetkilisiyle kentte plan taslağını gözden geçirdi ve plan önerisi 24 Haziran'da Londra'da SIS'e gönderildi.

Bu arada, İran'da da basın yayın organlarındaki CIA ve SIS bağlantıları kullanılarak Musaddık aleyhine propaganda faaliyetleri örgütleniyordu.

19 Haziran 1953'te, İngilizlerle üzerinde anlaşılan plan, onay için Washington'da Dışişleri Bakanlığı'na, CIA Başkanı Allen Dulles'a ve Büyükelçi Henderson'a sunuldu. Aynı zamanda, SIS de onay için

İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na gönderdi. Amerikan Dışişleri Bakanlığı, planı onaylamak için iki koşul ortaya koydu. Buna göre, 1) bir petrol anlaşması imzalanıncaya kadar ayakta kalabilmesi için yeni İran hükümetine ABD yeterli hibe yardımlarda bulunabilecekti; ve 2) İngiliz hükümeti, kurulacak İran hükümetiyle iyi niyetle ve adil bir petrol antlaşması imzalayacağını ABD'yi tatmin edecek bir biçimde yazılı olarak taahhüt edecekti.

Bu koşullar yerine getirildi ve Dışişleri Bakanlığı iki konuda da tatmin oldu.

1953 Temmuz ortasında Amerikan ve İngiliz Dışişleri Bakanlıkları TPAJAX projesinin hayata geçirilmesi için onaylarını verdiler. CIA Direktörü de, ABD başkanının onayını aldı. SIS, CIA Direktörü'nün ve Büyükelçi Henderson'un da onayıyla, Mr. Roosevelt'in Tahran'da operasyonun nihai safhasında saha komutasını üzerine almasını önerdi. Dışişleri Bakanlığı da, operasyon tamamlanıncaya kadar Büyükelçi Henderson'un İran'a dönmeyip Washington'da kalmasını kararlaştırdı. SIS'le operasyonel bağlantının Kıbrıs'ta geçici olarak konuşlandırılacak bir CIA ajanı tarafından yapılması ve destek irtibatının Washington'dan düzenlenmesi konusunda anlaşıldı. Tahran, Kıbrıs ve Washington arasında üçlü hızlı iletişim ağı, CIA olanaklarıyla hazırlandı ve Ağustos ortasında harekete geçilmesine karar verildi.

İran'da CIA ve SIS propaganda imkânları, Musaddık hükümetini mümkün olan her yoldan zayıflatma kampanyasında, basın, el ilanları ve Tahran din uleması yoluyla şiddeti giderek arttırılacak bir propaganda çalışmasını başlatacaktı. ABD'de de yüksek düzeydeki yöneticiler, ABD'nin Musaddık hükümetini desteklediğine dair İran kamuoyunda var olan yanlış inancı kıracaktı.

Musaddık kabinesinde de yer almış ve Musaddık'a muhalefet edenler içinde belirli bir desteğe sahip tek kişi olan General Fazlollah Zahidi, başbakanın yerine geçebilecek en uygun aday olarak belirlenmişti. Zahidi'ye CIA tarafından bu plan anlatılacaktı. Kendisinden bir kurmay eylem planı hazırlanması için CIA'nın beraber çalışacağı bir askerî sekretarya ataması istenecekti. Şah ile General Zahidi ikilisi, CIA'nın yerel imkânları ve unsurlarından yararlanarak, büyük kalabalıkları sokağa dökebilir ve ordunun

önemli bir bölümünün desteğini arkalarına alabilirse, darbenin başarı şansı yüksekti.

Daha baştan, Şah'ın işbirliğinin planın temel unsuru olduğu düşünülmüştü. Tahran'daki askerî garnizonların gerekli müdahalesi ve yeni başbakan atamasının hukukiliğinin sağlanması için onun işbirliği şarttı. CIA, halkı kışkırtır, sokak gösterileri planlar ve ülkeyi kargaşaya sürüklerken onun sağlam durması gerekiyordu. Şah, kararsız biri olduğundan, onu işbirliğine razı etmek için aşağıdaki biçimleri alacak baskılar kullanılmasına karar verildi:

1. Şah'ın dinamik ve güçlü ikiz kız kardeşi Prenses Eşref Pehlevi, Avrupa'dan gelerek Şah'a Musaddık'ın görevine son vermesini isteyecek ve Amerikan ve İngiliz yetkilileriyle temasta olduğunu, onların kendisinden bunu istediklerini söyleyecekti.

2. Şah'ın sevdiği ve saygı duyduğu General H. Norman Schwarzkopf'un İran'a gelmesi ayarlandı. General, Şah'a planı anlatacak ve ondan Musaddık'ı görevden alan, yerine Zahidi'yi atayan ve Ordu'ya da Saray'a sadık kalmasını isteyen imzalı fermanlar (kararname-tezkere) alacaktı.

3. Şah'la samimiyeti olan İngilizlerin İranlı baş ajanı da Schwarzkopf'un mesajını tekrarlayacak ve bunun Amerikan-İngiliz ortak operasyonu olduğunu belirtecekti.

4. Şayet bütün bunlar işe yaramazsa, Mr. Roosevelt, ABD başkanının temsilcisi olarak Şah'tan bu fermanları imzalamasını isteyecekti. İmzalandıklarında da fermanlar CIA tarafından operasyon günü General Zahidi'ye verilecekti. Darbe günü Şah, Tahran dışında bir yerde olacak ve böylece de elindeki fermanlarla ve arkasındaki askerî destekle Zahidi iktidara el koyacak, Şah'ın tavrını değiştirme ve hayatına kastetme tehlikesi de olmayacaktı.

Tahran'daki askerî birliklerin içindeki ajanlar vasıtasıyla CIA yeni başbakana destek verilmesini sağlayacaktı.

Amerika'da üst düzey yöneticilerce yapılan aşağıdaki açıklamalar, İran ve Musaddık üzerinde büyük etkide bulundu ve Musaddık'ın devrilmesine büyük katkısı oldu.

1. Eisenhower'ın Musaddık'a yazdığı ve İran'a ekonomik yardım yapılmayacağına dair 29 Haziran 1953 tarihli mektubunun 9

Temmuz’da yayımlanması.

2. Dışişleri Bakanı 28 Temmuz 1953’teki basın toplantısında şunları söyledi: “İran’daki yasa dışı Komünist Partisi’nin artan faaliyetleri ve İran hükümetinin buna gösterdiği hoşgörü, hükümetimizde büyük tedirginlik yaratmıştır. Bu gelişmeler İran’a yardım yapmamızı daha da güçleştirmektedir.”

3. Başkan’ın Seattle’da yaptığı konuşmada, ABD’nin Asya’daki ülkelerin Demir Perde gerisine düşmelerini oturup beklemeyeceğini söylemesi.

Dışişleri Bakanlığı’yla işbirliği içinde CIA, Amerika’daki bazı gazete ve dergilere çeşitli makaleler soktu ve bunların İran’da iktibas edilmesi, İran’da istenen psikolojik etkiyi yarattı ve Musaddık’a karşı sinir savaşına katkıda bulundu.

Ağustos başlarında, gizli ajanlar Komünist Parti üyesi gibi davranarak Müslüman liderleri, “Musaddık’a karşı çıkarlarsa vahşice cezalandırılacakları” yönünde tehdit etmeye başladılar. Amaç, Müslümanları kışkırtmak ve anti-komünist duyguları harekete geçirmekti. En azından bir din adamının evi CIA tarafından bombalandı ve suç komünistlerin üzerine atıldı. Bu arada Şah da doğrudan Eisenhower’ın kendisine ne yapması gerektiğini söylemesini istiyordu.

Prenses Eşref ve General Schwarzkopf’un baskıları ve Mr. Roosevelt’le yaptığı birkaç görüşmeden sonra, 15 Ağustos 1953’te, Şah istediğimiz fermanları imzaladı. Darbe 16 Ağustos’ta yapılacaktı, fakat İran ordusundaki bir bilgi sızması nedeniyle, iki kamyon dolusu Şah yanlısı askerle Musaddık’ı tutuklayacak olan Şah’ın koruma subayı, Musaddık’a bağlı askerlerce engellendi. Planın gerçekleşemediğini duyunca Şah, Bağdat’a uçtu. Bu bir önlemdi ve bir ölçüde planda da öngörülmüştü. Zahidi, CIA korumasında saklanmaktaydı.

17 Ağustos sabahı erken saatlerde Büyükelçi Henderson, Tahran’a geri döndü. Zahidi, CIA tarafından ayarlanan gizli bir basın toplantısında, yeraltındaki CIA matbaa imkânlarını kullanarak kendisinin yasal başbakan olduğunu ve Musaddık’ın kendisine karşı illegal bir darbe düzenlediğini duyurdu. CIA, Musaddık’ı görevden alan ve yerine Zahidi’yi başbakan atayan fermanlardan çok sayıda

> kopyayı dağıttı. O sırada Şah da Roma'ya gitti. Bu arada önemli bir molla Kum kentine gönderildi ve komünistlere karşı bir cihad çağrısı yapması ayarlandı.
>
> 19 Ağustos'ta pazar yerinde bir Şah yanlısı gösteri başladı ve çok büyük boyutlara ulaştı. Gösteri bir ölçüde kendiliğinden başladı ve Şah'ın temeldeki saygınlığını gösterdi, komünistlerle kimi Ulusal Cephe yanlılarının planladığı cumhuriyet kurma hazırlıklarına kamuoyunun tepkisini ortaya çıkardı. Arazideki politik imkânlarımızın da gösterilerin başlatılmasında katkıları oldu. Şimdi CIA ajanları kitleye önderlik yapıyordu. Mesleği gazetecilik olan İranlı bir CIA ajanı, kalabalığı parlamentoya yürümeye kışkırttı, Dışişleri Bakanı'nın gazetesinin yakılıp yıkılmasını örgütledi. Olayların hemen ardından Şah yanlısı harekete ordu da katıldı ve gün ortasında Tahran'ın ve bazı taşra bölgelerinin Şah yanlısı sokak göstericilerinin ve ordunun hâkimiyeti altına girdiği kesinleşti. CIA ajanı subaylar tanklarla sokaklara hâkim olmaya başladılar. Artık yukarıda özetlenen askerî plan yürürlüğe konabilirdi. İstasyonun sinyaliyle Zahidi saklandığı yerden çıktı ve hareketin liderliğini üstlendi. İlk önce Tahran radyosundan iktidarın kendisinde olduğunu açıkladı. Ardından Genelkurmay binası ve Dışişleri Bakanlığı ele geçirildi, Musaddık'ın evi tarumar edildi; Musaddık, hükümet yanlısı politikacılar ve görevliler tutuklandılar.
>
> Kısa süre sonra Şah geri döndü ve büyük gösterilerle karşılandı.
>
> Zahidi'nin görevi devralmasından iki gün sonra, Amerikan yardımı gelene kadar maaşların ödenebilmesi için CIA gizlice yeni hükümete 5 milyon dolar aktardı.

Bundan sonra artık İran yurtseverleri ve devrimcileri CIA'nın yetiştirdiği SAVAK'ın kanlı ellerine havale edilecekti. ABD ise, İran'da İngiltere'nin petrol tekelini kırarak bir stratejik mevziyi daha rakibinden çekip alıyor, Sovyetler Birliği ve Ortadoğu'ya karşı tehdit olarak kullanabileceği bir üs ve jandarma kazanıyor, üç beş dolara kiralanmış lümpen serseriler ve sokak kabadayılarıyla karışıklık çıkartıp darbe yapma konusunda deneyim kazanıyor, hatta Batı Avrupa'daki radikal madencilerin sendikalarının gücünü kırma olanağına sahip oluyordu petrol silahıyla. CIA İran İstasyon Şefi Kermit Roosevelt de İran petrollerinden yağlı parçayı koparan Amerikan petrol şirketleri arasında bulunan Gulf Oil'in 1960 yılında başkan

yardımcısı oluyor, kuşaklar boyu İranlıların kanı ve canı üzerinden o da kendi ödülünü böyle kapıyordu.

CIA’nın kovboyları, şimdi daha büyük özgüvenle kanlı serüvenlerine başka yerlerde de devam edebilirlerdi.

b. United Fruit Company ve Guatemala

Sıradaki kurban Guatemala'ydı. Guatemala, fiilen United Fruit Company'nin bir sömürgesiydi. Şirket, muz yetiştirdiği büyük toprakların sahibiydi. Ülkenin temel gelir kaynağı olan muz ihracatı bütünüyle onun kontrolündeydi. Ülkenin Atlantik kıyısındaki tek limanı da. Telefon ve telgraf hizmetleri de. Demiryolları da. Politikacılar, bürokratlar ve askerlerin büyük bölümü de...

Kasım 1950'de yapılan seçimlerde bir yurtsever olan Jacobo Arbenz başkanlığa seçildi ve Mart 1951'de görevi devraldı. Arbenz hükümeti, ülkede acil olarak bir toprak reformu yapmak istiyordu, çünkü halkın büyük çoğunluğu topraksız köylülerden oluşmaktaydı ve onların, içinde yaşadığı korkunç sefalet koşullarından başka türlü kurtarılmaları mümkün değildi. Hükümet, ayrıca yeni bir liman inşa etmek, yabancı tekellerin ürettiğinden daha ucuza mal olacak elektrik santralleri, yeni yollar yapmak, demiryollarını geliştirmek, emekçilere sosyal güvenlik sağlamak, toplumsal ve ekonomik reformlarla ülkeyi kalkındırmak, bağımsızlığa kavuşturmak istiyordu.

Bütün bunlara ABD'nin şiddetli tepki göstereceği belliydi. Her şeyden önce, United Fruit Company, Washington'da Dulles kardeşlerle öteki adamlarını devreye sokmuştu bile. Özel sektörün uysal generali Eisenhower da şiddetli celallenmişti yapılan "haksızlıklar"a. Bütün bunlar olsa olsa komünistlerin hainliği olabilirdi. Kuşkusuz Guatemala Komünist Partisi hükümetin reformlarını destekliyordu ama Arbenz'in komünistlikle herhangi bir ilgisi söz konusu değildi. Ama bir yurtseverdi, reformlardan ve bağımsızlıktan, en önemlisi de yoksul yığınların sefaletine duyarlılıkla yaklaşılmasından yanaydı ki, bunlar onu, Washington nezdinde yok edilmesi gereken bir tehlikeli suçlu yapmaya yetiyordu.

Gerisini, küçük bir bölümü açıklanmış bulunan CIA belgelerinden ve CIA'nın Tarih Bölümü'nden Nicholas Cullather'in örgüt adına kaleme aldığı, "PBSUCCESS OPERASYONU: Birleşik Devletler ve Guatemala, 1952-1954" (*OPERATION PBSUCCESS: The United States and Guatemala, 1952-1954*, *CIA, History Staff, Centre For the Study of Intelligence*) başlıklı gizli kitabından özetleyebiliriz.[122]

Arbenz’in reform çabalarını bir CIA memorandumu aşağılayıcı bir sömürgeci tavrıyla şöyle değerlendiriyor: “Bir ‘Muz Cumhuriyeti’nin alıngan ve yabancı düşmanı aşağılık kompleksiyle örülmüş koyu milliyetçi ilerleme programı.”

Daha 1952’de Nikaragua diktatörü Somoza’yla işbirliği hâlinde bir darbeye Truman yeşil ışık yakmıştı ve CIA, “askerî harekât sırasında yok edilecek Guatemala komünist personeli” konulu planlar hazırlamıştı. Listede öldürülerek “nötralize” edilecekler arasında 58 kişinin isimleri vardı.

Daha sonra 1953’te Eisenhower’ın onayıyla yeni planlar yapıldı. Guatemala’ya gönderilen iki ajan, Arbenz’in kütüphanesindeki zararlı ve onun komünist olduğunu gösteren kitapların resimlerini çekti. Tehlikeli kanıt kitaplar arasında, Stalin’in yaşamöyküsü, Marksist kitaplar, Çin’deki toprak reformuna ilişkin yayınlar vardı!

Bunun üzerine Arbenz’in komünist olduğuna dair büyük bir yanıltma kampanyası başlatıldı, her yerde kiralık kalemler düzmece haberler için satın alındı. Honduras ve Nikaragua’da üslenmiş vurucu timler sabotaj harekâtlarında bulundu, CIA uçakları bombalama sortileri düzenledi. Ülkede karışıklıklar çıkartıldı, United Fruit Company’nin ve CIA’nın maddi katkılarıyla ücretli askerler silahlandırıldı.

Bu paralı askerler ülkeye girerek bazı yerleri işgal etmeye başladılar. Bu arada CIA uçakları da askerî, ekonomik ve sivil hedefleri bombalıyordu. Tabii Guatemala Silahlı Kuvvetleri’nden pek çok subay da satın alınmıştı. Kentlerde sabotajlar yapılıyor, terör, dezenformasyon ve psikolojik savaşla (“Sherwood Operasyonu”) istikrarsızlık kışkırtılıyordu. Ülkeye krediler kesilmiş, ticari ambargo uygulanmaktaydı. Tabii din adamları ve Kilise de devreye sokulmuştu, komünistlere karşı Haçlı Seferi’nde.

Nihayet satılmış komutanlar Arbenz’e bir muhtıra verdiler. Arbenz istifa etmek zorunda kaldı ve 27 Haziran 1954’te Meksika Büyükelçiliği’ne sığındı. Bu sırada genç bir doktor da Arjantin Büyükelçiliği’ne giriyordu. Bu alçakça saldırıdan dersler çıkaran genç adam, Ernesto Guevara’ydı. Aynı gün, Amerikan Büyükelçisi’nin özel uçağıyla da işbirlikçi diktatör Albay Carlos Castillo Armes başkente getiriliyordu.

Armes, işe toprak reformunu iptal etmek ve terör estirmekle başladı. United Fruit Company'nin kara listeye almış olduğu işçi önderleri öldürülüyor, Arbenz yanlısı yurtseverler ve komünistler katlediliyordu.

Yeni Amerikancı hükümet, okuma yazma bilmeyen ve seçmenlerin üçte ikisini oluşturanların oy hakkını iptal etti ve böylece yoksulları açık politik alandan kovdu. Onlar artık seçimlerde oy kullanamayacak ve böylece de ABD'nin istemediği 'yanlış' kişileri seçemeyeceklerdi. Amerikancı diktatör, CIA'dan dersini iyi öğrenmiş, işleri kestirmeden hallediyordu. Okumak, öğrenmek de tehlikeliydi ve dolayısıyla yasaklandı. Kültüre darbe vurmanın halkın can damarlarını kesmek olduğunu iyi biliyordu Amerika. Victor Hugo, Dostoyevski yasaklandı. Sendikalar, siyasal partiler, yoksul köylü örgütlenmeleri kapatıldı, yasaklandı.

Darbe sırasında ve hemen sonrasında "komünistler ve yandaşları"ndan yüzlerce insan öldürüldü, binlerce insan yaralandı, sakatlandı, hapse atıldı, işkence gördü.

1955'e gelindiğindeyse, Guatemala iflas etmişti. ABD, sömürgelerin pahalıya geldiğini öğrenecekti. İşbirlikçi hükümete 53 milyon dolar verilerek rejim kurtarıldı. Bu arada, darbe sırasında CIA yöneticisi olan Walter Bedell Smith, 1955'te United Fruit Company'nin yönetim kurulu üyeliğine getirildi!

Guatemala halkının CIA mührüyle damgalanmış makûs talihi ve kötü yazgısı günümüze kadar uğursuz hükmünü icra edecekti, çünkü yapısal mahkûmiyet zincirleri vurulmuştu bir kez boynuna. O günden bugüne, art arda gelen Amerikancı askerî diktatörlükler "komünist avları"nda 100 binden fazla insanı öldürdü. Hastalıktan, beslenme yetersizliğinden, yoksulluktan, sağlıksız koşullardan ölenlerin sayısı bilinmiyor. İşkenceyle, hapislerle, işsizlikle, çeşitli şiddet yöntemleri ve baskılarla hayatları, gelecekleri karartılanların da.

3. Ortadoğu'ya Saldırı ve Eisenhower Doktrini

Anti-sovyet, anti-komünist isterinin saldırganlığı artık rayından çıkmış, dünyayı nükleer ateşe atma pahasına yeryüzünün dört bir yanında, Amerikan sermayesine yağma alanı açmak, doğal zenginliklere el koymak,

halkları bağımlılaştırmak, mazlum ulusları kalıcı geriliğe ve yoksulluğa mahkûm etmek, ulusal ve sınıfsal kurtuluşu boğmak, kapitalizmin evrensel restorasyonunu sağlamak uğruna, her türlü yıkıcı yöntemi kullanarak dünyaya, insanlığa, hayata ve tarihe meydan okuyordu.

Sıra Ortadoğu'ya tam olarak el koymaya gelmişti.

Süveyş Kanalı'nın, Nasır tarafından millîleştirilmesine karşı İngiltere, Fransa ve İsrail'in ortak saldırısı, ABD'nin destek vermemesiyle tam bir fiyaskoya dönüşmüş ve saldırganlar bütün dünyada lanetlenmişlerdi. Böylece ABD, bölgedeki iki rakibini tasfiye etmede bir önemli avantaj daha kazanmıştı.

Sovyetler Birliği'ni, Amerikan nükleer şemsiyesi altında tepeden tırnağa silahlanmış çelikten askerî paktlarla kuşatma stratejisinin NATO, SEATO gibi bir ayağı da Ortadoğu'da denenmiş, bir Ortadoğu Paktı için kollar sıvanmıştı.

Bu kirli oyunun baş aktörleri emperyalizmin bölgedeki jandarması tayin edilmiş gönüllü tetikçi Türkiye'yle, işbirlikçi bir hanedanın güdümündeki Irak olacaktı.

Bu "kuşatma harekâtının bir ön adımı olarak, Türk ve Irak yetkilileri arasında temaslar başladı. ... Kürtlere karşı 'ortak kaygılar' taşıyan bu iki ülke arasında bir anlaşma zemini bulmak nispeten kolaydı ama ABD'nin Türkiye'yi bir Truva Atı gibi kullanarak Ortadoğu'ya karşı başlattığı saldırı, bütün Arap dünyasında büyük ulusal tepkilerle karşılanmaktaydı. Türkiye'yle Irak'ın 1954 Ekim'inde bir pakt kurma konusunda anlaştıklarını açıklamalarından sonra Menderes, Suriye ve Lübnan'a gitti ve tabii eli boş döndü. Bu arada Arap dünyasının etkili ülkesi Mısır ise, böylesi bir Ortadoğu Paktı'na karşı aktif bir çaba içine girmişti.

"Sonuçta, Türkiye ve Irak yalnız kaldılar ve 24 Şubat 1955 tarihinde Bağdat'ta bir antlaşma imzaladılar. Bağdat Paktı'na, aynı yıl, 23 Eylül'de Pakistan, 3 Kasım'da da halktan korkusundan tutunacak dal arayan Şah'ın İran'ı katıldılar. Ne var ki, pakt aslında ölü doğmuştu, çünkü söz konusu anlaşmaya Irak dışında başka bir Arap ülkesinin katılımı sağlanamamıştı. Aksine, Ortadoğu'da içinde Mısır ve Suriye'nin de bulunduğu bir başka cephe açılmış ve Batı planlarına karşı mücadele başlamıştı. Bu durumda,

eski sömürgeci güç olarak tepkileri çekmemek için arka planda kalan İngiltere de 4 Nisan 1955'te pakta katılarak, bir anlamda Bağdat Paktı'nın 'ar peçesi'ni de kaldırmıştı."[123] ABD de, 1956'da paktın Ekonomi ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Komitelerine katılmıştı; onun işi şimdilik dolarla satın alma işlerini ayarlamak ve uzmanlık alanı olan "Yıkıcı Faaliyetler"le iştigal etmekti.

Ne var ki, 1958 yılında Irak'ta halk ayaklanmış ve işbirlikçi hanedan devrilmişti. Bağdat Paktı da işlevsiz CENTO'ya dönüştürülmüştü.

Bu büyük yenilgi Amerikan Soğuk Savaşçıları ve bölgedeki işbirlikçilerini elbette dehşetli rahatsız etmişti.

Bu arada, biraz da Amerikan pamuk üreticilerinin baskısıyla ABD, Nasır'ın bağımsız kalkınma hamlelerinin bir parçası olan Aswan Barajı Projesi'ne mali destek vermeyi reddetti, bunun üzerine Sovyetler'in katkılarını almaya çalışan Nasır'a karşı da yeni bir bahane üretme fırsatı yakaladı.

Bu gelişmelerin sıcağında, 5 Ocak 1957'de Eisenhower Kongre'de yaptığı bir konuşmada, Ortadoğu'ya yönelik Sovyet tehdidinden söz ederek ABD'nin bölgeye gerekirse askerî müdahalede bulunabilmesi ve bölge ülkelerine ekonomik "yardım" yapılabilmesi için yetki istedi.[124] Kongre de, "beynelmilel komünizmin denetimi altındaki herhangi bir ülke saldırısı"na karşı başkana yetki veren bir yasa çıkardı. Adı "Ortadoğu'da Barış ve İstikrarı Koruma" olan bu kararla da, yakında barış ve istikrar berhava olacaktı.

Eisenhower'ın konuşmasında, Kongre kararında yer almayan ve asıl atıfta bulunulan "beynelmilel komünizmin denetimi altındaki bir ülkeden gelecek tecavüz" tümcesine ek olarak operatif bir paragraf daha vardı:

> Önerilen yasa, esas olarak, doğrudan ya da *dolaylı*, olası komünist tecavüzlere karşı durmak için düşünülmüştür. ... Tecrübe göstermektedir ki, *dolaylı saldırı*, doğrudan saldırıya karşı yeterli güvenliğin bulunduğu, hükümetin sadık güvenlik güçlerine sahip olduğu ve ekonomik koşulların komünizmi çekici bir alternatif olarak göstermeyecek durumda geliştiği ülkelerde, ya hiç olmuyor ya da ancak çok seyrek başarı şansına sahip olabiliyor. Önerdiğim

> program bu konunun üç unsurunu ve dolayısıyla *dolaylı saldırı* sorununu da kapsıyor. (Vurgular bana ait –*H.G*.)

Bu arada, bu konuyla ilgili görüşmelerde bulunmak üzere bölgeye gelen Özel Temsilci James Richards, Türkiye'ye de uğramış ve müzakereler sonunda bir Türk-Amerikan ortak bildirisi yayımlanmıştır. Bu bildiride de ilginç bir cümle vardır: "Amerikan Doktrini'nin gayesi, müstakil devletlerin beynelmilel komünizm tarafından *bilvasıta (dolaylı) ya da doğrudan doğruya vaki olabilecek bir tecavüzle mücadele* edebilmek hususundaki imkânlarını takviye zımnında bu devletlere yardım etmektir."[125] (Vurgular bana ait –*H.G*.)

İşte, Eisenhower Doktrini'nin asıl amaç ve önemi de bu "dolaylı saldırı" kavramında yatmaktadır. Böylece bu yeni yönelişle ABD'nin, bölge ülkelerindeki yönetici sınıfları ve egemen düzeni, toplumsal muhalefete karşı koruma altına alma kararında olduğu anlaşılıyordu. Herhangi bir ülkedeki demokratik muhalefet iktidarı ele geçirme imkânına kavuşursa, ABD bunu "beynelmilel komünizmin dolaylı saldırısı" olarak yutturacak ve bir bastırma harekâtında bulunabilecekti. Bunun demokrasiye ve halkların özgür iradelerine karşı girişilmiş büyük bir tecavüz olduğu açıktır. Bir muhalefet, hareketi egemenlerin ve ABD'nin hoşuna gitmeyince, daha önceleri de yapıldığı gibi, bir dış komünist (Sovyet) sızma olarak kabul edilecek ve ABD işbirlikçi iktidarların gerici düzenlerini korumak üzere ülkeye askerî müdahalede bulunacaktı. Bu, aslında yeni değildi; İran'da da, Guatemala'da da yapılmıştı ama artık Eisenhower yönetimi gözü kara bir pervasızlıkla bu utanç projesini bir yasallık mertebesine yükselterek bütün dünyaya apaçık ilan etme cüretini gösterebiliyordu.

Şimdi sıra, dönemin Türk iktidarının yaptığı gibi, Arap hükümetleri arasında da rejimlerini demokratik halk muhalefetinden korumak üzere bütün hayâ duygularını bir yana bırakıp ABD'den yardım istemeyi içine sindirecek olanların çıkmasını beklemekteydi.

Halk düşmanı saltanatlarını korumak için her şeyi yapmaya muktedir yöneticileri fazla beklemeye gerek yoktu.

14 Temmuz 1958 günü Irak'ta "Özgür Subaylar", General Arif ve Albay Kasım önderliğinde işbirlikçi saltanat rejimini devirmiş ve Cumhuriyet'e giden yolu açmışlardı. Demokrasi ve halk mücadelesi karşısında bir dış

efendiye sığınma durumunda olan Lübnan Cumhurbaşkanı Şamun ile Ürdün'de ücretli Kral Hüseyin bu gelişmeyle iyice paniğe kapılmışlardı ve her ikisi de ABD'ye müracaatlarını geciktirmediler. Böylece formalite tamamlanmıştı. Ortada olmayan bir "milletlerarası komünizmin saldırısı" dolaylı olarak, yani oradaki demokratik halk muhalefeti aracılığıyla bu ülkelerde özgürlük ve demokrasiyi tehdit ediyordu! Bu duruma demokratlar, özgürlük âşıkları, ulusal onur ve bağımsızlık yandaşları elbette bigâne kalamazlardı. Türkiye hemen İncirlik Üssü'nü açtı. Amerikan deniz piyadeleri de 15 Temmuz'da Lübnan'ı işgal ettiler. Ayın 17'sinde de İngiliz paraşütçüleri Amman'daydı. Gerekçe arşivlerde hazırdı zaten. Eisenhower, "Amerikalıların hayatını, Amerikan varlığını korumak ve Lübnan hükümetinin, Lübnan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumasına yardımcı olmak üzere" deniz piyadelerinin ülkede bulunduklarını açıklıyordu.[126]

4. Kanlı Miras: Asya'da Şiddet Tohumları ve Küba

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD Asya'ya yönelik ilk hamlesini Çin'de yaptı ama "Büyük Yürüyüş" karşısında çaresiz kaldı, gericilerle birlikte Formoza'ya sığındı, askerî gücüyle orayı kendi korumasına aldığını ilan etti ve böylece de bir "çıban başı"nı istikrarsızlık unsuru olarak Asya'da tuttu.

Kore'yi de böldükten sonra, iki yerde daha Eisenhower yönetimi geleceğin şiddetinin tohumlarını ekti. Kendi süresi yetmediği için de gereğini gelecek yönetimlere bıraktı.

Bunlardan biri, birkaç yıl sonra 1 milyona yakın insanın komünist avında yok edildiği 20. yüzyılın en büyük katliamlarından birinin gerçekleştirileceği Endonezya'ydı. Eisenhower 1956'da şöyle demişti: "Asya'nın uzaktaki güneydoğu köşesiyle neden bu kadar çok ilgilendiğimizi tam olarak bilmiyorsunuz... Oranın etrafındaki pozisyon alışlar ABD için hayra alamet değildir, çünkü bütün oraları kaybedersek, Hür Dünya zengin Endonezya'yı nasıl elinde tutacak?"[127] Sorunun yanıtı belliydi: "Hür Dünya", Endonezya'nın zenginliklerini ancak katliamlarla ve işbirlikçi diktatörlüklerle ayakta tutabilecekti...

United Fruit Company'nin avukatı, CIA Direktörü'nün kardeşi, Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, 1950'de yayımlanan kitabında, Vietnam'la ilgili şunları yazıyordu: "[Rusya'da eğitilmiş olan] Ho Chi Minh ... şimdi Vietnam'da Fransa'ya zarar veren bir iç savaşta önderlik yapıyor. ... Vietnam'da, ABD [eski imparator] Bao Dai hükümetini, Sovyetler Birliği'nin hasım Ho Chi Minh rejimini tanımasından sonra, 7 Şubat 1950'de tanıdı. Böylece de bir etki testi için sahne hazırlanmış oldu. Şayet Fransa gerçek bağımsızlığı daha önceden tanımış olsaydı komünist olmayan bir hükümetin başarı şansı daha fazla olabilirdi. Her neyse, şimdi, doğru ya da yanlış, ortaya prestijimizi koyduğumuz bir iç savaş var. Böyle olduğuna göre, desteklediğimiz hükümete yardım etmeliyiz. Onun, Çin'deki Ulusal Hükümet'in gerilemelerinden sonra gelen yenilgisi, Asya ve Pasifik'teki genel durum üzerinde daha da ciddi olumsuzluklar doğururdu."[128] ABD için "olumsuzluklar" doğmasın diye, Vietnam'da da bir milyondan fazla insan ölecekti...

Eisenhower yönetiminin halledemediği için sonraya bıraktığı bir başka miras ise, Karayipler'deydi. Eisenhower yönetimi, Küba'da devrimci hükümeti, bütün provokasyonlarına, yıkıcı faaliyetlerine, terör eylemlerine ve Amerikan pilotlarının da katıldığı bombalamalara rağmen devirememiş, Castro'yu öldürmeyi de başaramamıştı. Yönetim de bunun üzerine 3 Ocak 1961'de Küba'yla diplomatik ilişkileri kesmişti.

Gerisi, yeni yönetime havale edilmişti.

C. Kennedy Yılları

Yeni başkan Kennedy, yarım kalan işleri bitirmekte kararlıydı. O kadar ki, seçim kampanyasında Eisenhower yönetimini komünizm karşısında yeterli sertlikte davranmamakla suçluyor, demagojik primini buradan yapmaya kalkıyordu.

Kennedy doğuştan hastalıklı bir tipti. "Dayanılmaz" diye nitelediği bel ağrıları nedeniyle yaşamı hep büyük sıkıntılar içinde geçiyordu. Ayrıca, yetersiz adrenalin salgısından kaynaklanan Addison hastalığından muzdaripti. Bu hastalığın yan etkileri olarak halsizlik, kusma, baş ağrısı, düşük tansiyon, ishal gibi sorunlarla da boğuşmak durumundaydı. Ayrıca

kolesterolünün de 300-400’e çıktığı oluyordu. Addison hastalığı 1940’lı yılların başına kadar tedavisi olmayan öldürücü bir hastalıktı. Kennedy, aralarında kortizon, hormonlar, rahatlatıcı ve ağrı kesiciler, uyarıcılar olmak üzere günde sekiz tür ilaç alıyordu.[129] Ayrıca, daha sonra doktorluk lisansı elinden alınan birinin anfetamin grubundan verdiği ilaçlardan bolca kullandığı biliniyor. Yüzünün bazen yeşile de çalabilen sürekli yanık bronz teni ve koyu saçları da, gençliğinin ve dinamizminin simgeleri olarak gösterilmesine karşın, hastalığından ve kullandığı ilaçlardan kaynaklanıyordu. Bakanlarının bile kendisi için neredeyse sokaktan kadın topladığı Başkan’ın korumalarının gözetiminde skandal derecesine varan sıklıktaki seks alemlerinin de temelinde, aldığı ilaçların yan etkilerinin yattığını iddia eden tıp adamları var. Bütün hayatı, sürekli ağrılar ve ciddi hastalıkların yan etkileriyle boğuşmakla geçen birinin, kumsalda rüzgâr ve dalgaların eşliğinde çocuğu ve köpeğiyle koşturduğu görüntülerle belleklere kazınan güçlü ve dinamik genç adam portresi, modern imaj pazarlayıcılarının kamuoyunu aldatma operasyonunun, egemenlerin psikolojik saldırı harekâtının bir parçasıydı elbette.

Kennedy ciddi rahatsızlıklarını sakladı ve başkanlığa böyle seçildi. Aldığı ilaçların sonucu olarak akli melekelerini ve duygularını kontrol etmedeki sorunlar, yanıltıcı rahatlık duygusu ve cesaretiyle risk alma ataklığıyla bunun sonuçlarını ölçmedeki eksiklik, uzun yaşayamayacağına inanmış bir insanın olası melankolik ruh hâli, dünyayı yok edebilecek silahlara egemen bir kişiyi etki altına aldığında bu durumun insanlık için ne denli büyük bir tehlike oluşturabileceği bugün tartışılıyor ama o günlerde bütün bunlar insanlardan gizlenmişti.

1. İlk Hedef Castro

Kennedy'nin ilk işi Castro'yla kozlarını paylaşmak oldu. Onun ve ABD'nin Castro'ya karşı tükenmez kinleri vardı, çünkü Küba halkı, işbirlikçi egemen sınıflarının Amerikan emperyalizmiyle işbirliği süreci içinde düşürülen halklar gibi, direnme iradesini yitirmemişti. Bu toplumsal ruhun ürünü olan Fidel Castro ve yanındaki gerilla komutanı Che Guevara'yla birlikte dağlara çıkan bir avuç devrimci, Roosevelt'in deyişiyle ABD'nin "orospu çocuğu" uşak asker diktatör Fulgencio Batista'yı 1959 yılında devirdiler ve Küba'yı özgürleştirdiler.

Castro'nun o dönemde komünist olup olmadığı bilinmiyor. Üstelik bunun önemi de yok. Ernesto Guevara bunu şöyle açıklıyor:

> [Kimileri Küba Devrimi'nin] Lenin'in, "Devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz," sözüyle ifade ettiği devrimci hareketin en temel öncülüyle çeliştiğini iddia ediyorlar. Denebilir ki, sosyal gerçekliğin bir ifadesi olarak devrimci teori, açıklanmasını aşan bir niteliğe sahiptir; yani, şayet tarihsel realite doğru tahlil edilir ve eldeki güçler doğru kullanılırsa, devrim başarıya ulaşabilir. Her devrim, daima eylemde ve devrimin acil amaçlarında buluşan çok değişik eğilimleri içerir. ... Küba Devrimi, Marx'ı, devrimci silahı omuzlamak üzere bilimi bıraktığı noktada üstlenir. Onu bu noktada üstlenir [ama] Marx'ı izleyene karşı mücadele eden ya da "saf" Marx'ı yeniden canlandırmaya çalışan bir revizyonist ruhla değil, basit bir biçimde, çünkü bu noktaya kadar bilimci Marx kendini etüt ettiği ve öngördüğü tarihin dışına çıkarmıştı. Bundan sonra devrimci Marx artık tarih içinde savaşabilirdi. Biz eylemci Marksistler, kendi mücadelemizi başlatarak, sadece, bilimci Marx tarafından önceden görülmüş yasaları hayata geçiriyoruz. Eski güç yapılarına karşı mücadele ederek, bu yapının yıkılması için halkta destek bularak ve bu halkın mutluluğunu mücadelemizin temeli yaparak bu isyan yolunda yürürken, sadece kendimizi bilimci Marx'ın öngörülerine uyduruyoruz. Yani yeniden vurgulamak gerekir ki; önderlerinin söylediklerinden veya bunlara ilişkin tam teorik bilgilerinden

> bağımsız olarak, Marksizmin yasaları Küba Devrimi'nin gelişmelerinde mevcuttur...[130]

Evet, Guevara'nın belirttiği gibi, Marksizmin yasaları ve emeğin özgürleştirici dinamikleri devrimci hareketlerde nesnel bir gerçeklik olarak mevcuttur; tıpkı Marx ile Engels'in dediği gibi, bir bölümünün bile bir amaç olarak benimseyip benimsememesinden bağımsız olarak, proletaryanın, dünyadaki kendi durumuna da yansıyan "insanlık dışı hâli ortadan kaldırma tarihsel misyonu"na sahip olması gibi.[131] Sınıf güdüleri çok gelişmiş burjuvazinin bunu görmemesi düşünülemezdi elbette. Castro'ya duyulan sınırsız düşmanlık ve Küba'ya yöneltilen azgın saldırganlık işte buradan kaynaklanıyordu. Bu, bilinçli olmasından da öte, içgüdüsel, sınıfsal genetik bir tepkiydi.

Bu nedenle bölgenin efendisi ABD için hazmedilmesi imkânsız bir devrimdi Küba Devrimi. O günden bugüne ABD, Castro yönetimini devirmek ve Küba'yı yeniden kendisine bağlayarak Küba halkını köleleştirmek için bütün yöntemleri denedi.

Amerikalı zenginler, Batista zamanında, Florida kıyılarına sadece 130 km uzaklıktaki Küba'ya hafta sonları eğlenmeye giderlerdi. Kahvaltılık çörekleri uçaklarla Florida'dan taze olarak her sabah gönderilir, onlar da havuz başında içkilerini yudumlarken havaya bozuk paralar saçarak Kübalı küçük kız ve oğlan çocuklarıyla eğlenirlerdi. Onların Kennedy yönetimi, şimdi Küba'yı, bayat anti-sovyet ve anti-komünizm edebiyatıyla istila etmeye yelteniyordu.

Daha Eisenhower döneminde hazırlıkları yapılmış ve epey mesafe almış olan CIA bünyesindeki "Anti-Castro Gizli Eylem Programı"na yeni bir ivme kazandırıldı.

2. Domuzlar Körfezi Fiyaskosu

Sonuçta, Küba'dan kaçmış toprak ağalarından, bankerlerden, zenginlerden ve çocuklarından, Batista döneminin elleri kanlı görevlilerinden ve lümpen göçmenlerden, serserilerden, hapishane kaçkınlarından oluşan, Honduras ve Nikaragua'da yetiştirilmiş bir paralı

askerler güruhunun Domuzlar Körfezi'nde Küba sahillerine çıkartma yapması kararlaştırıldı.

Bu arada teröristler, sabotajlarda bulunsunlar ve halkı isyana kışkırtsınlar diye gizlice Küba'ya gönderildiler. Amerikalı kurbağa adamlar Küba kıyılarına çıktılar ve Amerikan pilotlarının kullandığı B-29'lar hava saldırıları için hazırlandı.

Karşı-devrimci misyonerler 14 Ağustos günü altı gemiyle yola çıktılar. Onları geçirmeye gelenler arasında Nikaragua'nın işbirlikçi diktatörü Somoza da vardı. Kennedy'nin danışmanlarından Arthur M. Schlesinger, Somoza'nın paralı askerleri, "Bana Castro'nun sakallarından bir tutam getirin," diye yolcu ettiğini yazıyor.[132]

Ama işler, emperyalistlerin ve işbirlikçilerin düşlediği gibi gitmedi. Küba halkı tek vücut istilacılara karşı koydu ve misyonerler ordusu bozguna uğratıldı. Son andaki Amerikan bombardımanı da işe yaramadı, saldırıda dört Amerikalı pilot öldü. 200'den fazla paralı asker de çatışmalarda öldürüldü, binden fazlası esir alındı ve ABD yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. "Domuzlar Körfezi Fiyaskosu" da Amerikan emperyalizminin kara siciline sonsuza dek işlenmiş oldu.

Tabii ABD bu yenilgiden ders almadı, aksine, Küba'yı istila etmek için yeni bahaneler üretmeyi hep sürdürdü.

3. Genelkurmay'ın Korkunç Planı

Kışkırtıcılığın sınırı yoktu. İşler tam da klasik Amerikan saldırganlığına yakışır kabalık ve pervasızlıkla yapılıyordu. Örneğin, Domuzlar Körfezi bozgunundan yaklaşık bir yıl sonra, 1962 sonbaharında, Porto Rico'nun güneydoğusundaki Vieques Adası kıyılarında, 7 bin 500 deniz piyadesinin, dört uçak gemisinin, yirmi destroyerin ve on beş çıkartma gemisinin katıldığı bir tatbikat yapılıyor ve özel olarak duyurusu özendiriliyordu. *Philbriglex-62* adı verilen tatbikatın açıklanan senaryosuna göre amaç, "Porto Riko'nun güneydoğusundaki bir ada olan hayali Vieques Cumhuriyeti'ni hayali bir diktatörün zulmünden kurtarmak" idi. Diktatörün adı, *Ortsac* olarak açıklanmıştı. Dikkatli gözlemciler hayali diktatörün adını

tersinden okuyarak kışkırtmayı çözmüşlerdi elbette; zaten istenen de buydu. [133]

ABD, Küba'ya saldırmak için bahane üretmek zorunluluğunu duyuyor, bu nedenle yukarıda zikredilen türden ucuz kışkırtmalarda bulunuyor, Küba içinde de işbirlikçileri aracılığıyla terör eylemleri düzenliyordu.

13 Mart 1962 tarihinde ABD Genelkurmayı, daha sonra NATO Avrupa Başkomutanı da olacak Genelkurmay Başkanı General L. L. Lemnitzer imzasıyla Savunma Bakanı'na gizli bir memorandum gönderiyordu. Bu gizli belgeye göre, Küba Projesi Operasyon Direktörü, "Mongoose Harekâtı"yla ilgili Küba'ya bir Amerikan müdahalesini haklı çıkartmaya yönelik bahanelerin saptanması talebinde bulunmuştu. Genelkurmay Başkanlığı da, bazı "bahaneler"i resmen bildirmiş, benzer çalışmaları yapmış olan öteki kuruluşların önerileriyle birlikte kısa zaman içinde ortak bir plan üzerinde karara varılmasını önermişti. Amerikan Genelkurmay Başkanlığı'nın Savunma Bakanlığı'na onay için sunduğu "müdahale bahaneleri"ne ilişkin öneriler raporu aynen şöyle devam ediyor:[134]

> 1. Amerikan askerî müdahalesine dayanak olarak meşru provokasyon uygulamaları kullanılmasının arzu edileceği varsayımıyla, Küba tepkisini kışkırtacak bir gizleme ve aldatma planı ... yürürlüğe konabilir. Kübalıları bir askerî müdahalenin kaçınılmazlığına inandıracak taciz ve yanıltma eylemleri üzerinde durulabilir.
>
> 2. Guantanamo [Üssü] içinde ve çevresinde, inandırıcı biçimde rejime hasım Küba güçlerince yapıldığı izlenimini veren iyi koordine edilmiş eylemler planlanacaktır.
>
> a) İnandırıcı saldırı eylemleri için olaylar (kronolojik sırayla değil):
>
> (i) Dedikodular üret (çok fazla). Gizli radyo kullan.
>
> (ii) Dost Kübalıları "çitten aşırarak" üsse saldırt.
>
> (iii) Üs içinde (dost) Kübalı sabotörler yakala.
>
> (iv) Üssün ana giriş kapısında ayaklanmalar başlat (dost Kübalılar).
>
> (v) Üs içinde mühimmatı havaya uçur; yangınlar çıkar.

(vi) Hava üssünde uçakları yak (sabotaj).

(vii) Üssün dışından içeriye havan topları fırlat. Tesislere biraz hasar.

(viii) Denizden ya da Guantanamo kentinden gelen saldırı timlerini yakala.

(ix) Üsse saldıran milis güçlerini yakala.

(x) Limanda bir gemiye sabotaj düzenle; büyük yangınlar – naftalin.

(xi) Liman girişinde gemi batır. Sahte kurbanlar için cenaze törenleri düzenle.

b) Birleşik Devletler su ve enerji kaynaklarını korumak üzere saldırı operasyonları düzenleyecek, üssü tehdit eden ağır top ve havan mevzilerini imha edecek.

c) Büyük ölçekli Amerikan askerî harekâtlarını başlat.

3. Çeşitli formlarda "Maine gemisi olayına benzer" vakalar tezgâhlanabilir:

a) Guantanamo Körfezi'nde bir Amerikan gemisini batırabilir ve Küba'nın üzerine atabiliriz.

b) Uzaktan kumanda bir deniz aracını (insansız) Küba karasularında herhangi bir yerde havaya uçurabiliriz. Böyle bir olayı Havana ya da Santiago yakınlarında gerçekleştirebilir ve havadan, denizden ya da her ikisinden bir Küba saldırısının spektaküler sonucu olarak gösterebiliriz. Geminin niyetini anlamak üzere bölgeye gelen Küba gemi ve uçaklarının varlığı gemiye saldırıldığının inandırıcı kanıtları olarak görülebilir. Havana ya da Santiago'ya yakınlık, patlamayı duyan ya da yangını görenler açısından inandırıcılığa katkı yapar. ABD, jetler eşliğinde var olmayan mürettebatın kalan bölümünü "tahliye etmek" üzere hava/deniz kurtarma operasyonu yapabilir. Amerikan gazetelerinde yayınlanacak "kayıplar listesi" yararlı bir millî tepki yaratabilir.

4. Miami bölgesinde, Florida'da ve hatta Washington'da bir Küba komünist terör kampanyası geliştirebiliriz. Bu terör kampanyası, Amerika'ya iltica etmiş Kübalı göçmenlerce yönetilebilir. Florida'ya gelmekte olan Kübalılarla dolu bir tekneyi batırabiliriz (gerçek ya da sahte). Kübalı göçmenlere karşı gerekirse, onları yaralamaya

yönelik ve geniş propagandası yapılacak suikastler düzenleyebiliriz. Dikkatlice seçilmiş yerlere birkaç plastik bomba yerleştirilmesi, bazı Kübalı ajanların yakalanıp Küba'nın bu işlere karıştığını gösterir düzmece belgelerin açıklanması, sorumsuz bir hükümet imajını yaratmada yardımcı olabilir.

5. Komşu bir Karayipler ülkesine "Küba kaynaklı, Castro destekli" bir paramiliter işgal harekâtı düzenlenebilir. ... Biliyoruz ki, şu anda Castro, Haiti, Dominik Cumhuriyeti, Guatamela ve Nikaragua'ya ve belki başkalarına karşı da yıkıcı yeraltı faaliyetlerini desteklemektedir. Bu çabalar abartılabilir ve yenileri açıklanmak üzere uydurulabilir. Örneğin, Dominik Hava Kuvvetleri'nin kendi hava sahalarının ihlaline karşı duyarlılığından yararlanılabilir. Sözde "Küba" B-26 ya da C-46 uçakları şeker pancarı tarlalarına yangın bombaları atarak gece baskınları yapabilir. Sovyet bloku yapımı yanıcılar bulunabilir. Bu, Dominik'teki yeraltı komünist gruplara "Küba menşeli" mesajların ve "Küba kaynaklı" silah sevkiyatının kıyıda saptanması ya da bulunmasıyla tamamlanabiliir.

6. Amerikalı pilotların kullandığı [Sovyet] MİG jetlerinin kullanılmasıyla ek provokasyon yaratılabilir. Sivil uçakların tacizi, gemilere saldırılar ve Amerikan insansız uçakların imhası, yararlı ek eylemler olabilir. Gerçeğine göre boyanmış bir F-86, hele pilot tarafından da o şekilde anons edilirse, bir yolcu uçağındakileri MİG gördüklerine inandırabilir. Bu önerinin temel sorunu, bir [MİG] uçağının elde edilmesi ya da bir başkasının ona göre uydurulması olarak görünüyor. Ne var ki, MİG'in gerçekci bir kopyası Amerikan kaynaklarınca üç ay kadar bir süre içinde yapılabilir.

7. Taciz önlemleri olarak, Küba hükümeti tarafından kabul gören eylemler biçiminde sivil uçak ya da gemi kaçırmalarının devam ediyor görüntüsü verilmelidir. Aynı biçimde, Küba'nın sivil ve askerî uçak veya gemilerinin iltica etmek üzere gerçekten kaçırılmaları özendirilmelidir.

8. Bir Küba savaş uçağının, ABD'den Jamaika, Guatamela, Panama veya Venezuela'ya gitmekte olan bir yolcu uçağına saldırıp düşürdüğünü inandırıcı biçimde gösteren bir olay yaratmak mümkündür. Uçağın gideceği yer, uçuş yolunun Küba üzerinden

geçmesini sağlayacak biçimde seçilecektir. Yolcular, bir öğrenci grubu ya da ortaklaşa bir charter uçağı kiralamak isteyebilecek başka bir grup insan olabilir.

a) Miami bölgesinde CIA'ya ait bir işletmenin kayıtlı sivil uçağına tam olarak benzetilmek üzere bir uçak Eglin Hava Üssü'nde boyanıp numaralanır. Belirlenecek bir zamanda kopya uçak gerçeğiyle değiştirilir ve dikkatlice hazırlanmış takma adlarla seyahat edecek seçilmiş yolcularla doldurulur. Kaydedilmiş uçaksa, insansız bir uçağa dönüştürülür.

b) Gerçek uçakla insansız olanının kalkış saatleri onları Florida'nın güneyinde buluşturacak biçimde ayarlanır. Buluşma noktasında yolculu uçak minimum irtifaya alçalır ve yolcuların boşaltılması ve doğrudan uçağın eski hâline getirilmesi için gerekli hazırlıkların yapılmış olduğu Eglin Üssü'ndeki bir yedek piste iner. Bu arada insansız uçak da kaydı yapılmış uçuş rotasında yoluna devam eder. Küba'nın üstündeyken de, uluslararası acil durum frekansından, Küba MİG jetlerince saldırıya uğradığını bildiren bir "MAY DAY" [tehlike sinyali] mesajı iletir. Mesaj, uçağın radyo sinyalleri kullanılarak havada infilak ettirilmesiyle kesilecektir. Böylece, olayı ABD'nin "pazarlaması"na gerek kalmadan, uçağa ne olduğu Batı yarım küresindeki bütün ICAO [Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü] radyo istasyonlarınca ABD'ye bildirilecektir.

9. Komünist Küba MİG'lerinin hiçbir provokasyon olmaksızın bir Amerikan Hava Kuvvetleri uçağını uluslararası sularda düşürmüş gibi gösteren bir olay ayarlamak mümkündür.

Yaklaşık dört ya da beş F-101 uçağı Florida Homestead Hava Üssü'nden peş peşe Küba yakınlarına gönderilecektir. ... [Onlara tatbikat yaptırılacaktır.]

b) Uçaklardan birinin daha önce ayarlanmış pilotu ... bir MİG tarafından saldırıya uğradığını ve düşmekte olduğunu bildirecektir. Başka mesaj gönderilmeyecektir. Ardından uçak son derece alçaktan batıya yönelecek ve güvenli bir üsse iniş yapacaktır. Uçak görevlilerce karşılanacak, hangara çekilecek ve yeni bir kuyruk numarası alacaktır. Görevini takma adla yapmış pilot da gerçek kimliğini alacak ve normal görev yerine geri dönecektir. Böylece, pilot ve uçak kaybolmuş olacaktır.

> Uçağın güya vurulduğu anda bir denizaltı ya da küçük bir gemi Küba kıyılarına yaklaşık 15-20 mil uzaklıkta etrafa F-101 parçaları, paraşüt, vb. dağıtacaktır. [Öteki pilotlar ise perde arkasındaki olaydan habersiz olduklarından] bildikleri kadarıyla gerçeği anlatacaklardır. Arama gemileri ve uçaklar olay mahalline gönderilecek ve orada denizde uçak parçaları bulunacaktır. ...

4. Nükleer Macera

Bu arada, Küba'ya bir kez daha saldırma fırsatı yarattığı için Amerikan askerî yetkililerince "Tanrı'nın lütfu" olarak görülen bir gelişme ortaya çıktı. Bu, Sovyetler Birliği'nin Küba'da orta menzilli nükleer füze rampaları inşa etmekte olduğuna dair bir istihbarat bilgisinin yönetime ulaşmasıydı.[135]

Küba'ya bir saldırı düzenlenerek rampa inşaatının bombalanması da dâhil pek çok öneri tartışıldıktan sonra, Amerikan yönetimi, ABD kıyılarından sadece 150 km uzaklıktaki bir adaya nükleer başlıklı füzelerin yerleştirilmesini kabul etmeyeceğini ve Küba'yı ablukaya alarak füze parçalarını Küba'ya getirmekte olan Sovyet gemilerini durduracağını açıklamıştır.

Böylece de insanlık, Kennedy'nin gözü kara şantajıyla bir nükleer felaket riski karşısında kalmıştır.

ABD uzun zamandır Avrupa'daki NATO ülkelerine nükleer top ve fişek atabilen "taktik" nükleer silahlar ve nükleer başlıklarla donatılmış kısa ve orta menzilli füzeler yerleştirmekteydi. Örneğin, İngiltere'ye *Thor*, Türkiye ve İtalya'ya da *Jüpiter* füzeleri yerleştirilmişti ve bunların hepsi Sovyet topraklarını vurabiliyordu. Sovyetler Birliği'nin sınır komşusu olan Türkiye'deki füzeler Moskova'yı bile tehdit edebilecek menzile sahiptiler. Sovyetler Birliği'ni böylesi bir nükleer kuşatmaya alan ABD'nin şimdi Küba'daki füzelere karşı çıkması ve bunu bir nükleer dünya savaşı nedeni yapması bütün dünyada büyük tepki ve korku yarattı. Amerikalılara göreyse, dünya, Amerikan füzelerinin hedefe özgürlük ve demokrasi taşıyan iyi, Sovyetler'inkilerin ise ölüm götüren kötü füzeler olduğunu anlayamıyordu.

Artık gözler Sovyetler Birliği'nin tepkisindedir. Ünlü düşünür Bertrand Russell'ın iki lidere, Kennedy ve Kruşçev'e çektiği telgrafların üslubu ve tonu aslında düşünen insanların tavrını da ortaya koyması bakımından anlamlı. Russell, Kruşçev'e gönderdiği telgrafta, "Tansiyonu düşürmeniz için size saygıyla başvuruyorum. ... Sürdürdüğünüz sabrınız en büyük umudumuzdur," demektedir. Kennedy'e gönderilen telgraf ise şöyledir: "Davranışınız delicedir. ... Kabul edilebilir gerekçeden yoksun. Kitlesel cinayet istemiyoruz. ... Bu çılgınlığı durdurun!"[136]

Dünya nefesini tutmuş beklerken, Kruşçev, Kennedy'e bir mektup gönderir.[137] Mektup, yatıştırıcı bir üslup ve anlaşma yolları gösteren bir içeriğe sahiptir. Sovyetler ve Amerikan yönetimi ile NATO içinde pek çokları, Türkiye'deki Amerikan füzeleriyle Küba'dakiler arasında kaçınılmaz bağı görmekte ve dillendirmektedirler. Kennedy ve adamları da, Küba'ya karşı girişilebilecek bir saldırıya karşılık olarak Sovyetler'in de misilleme olarak Türkiye'deki füzeleri imha edebileceğinin bilincindedirler. Bunalım sırasında yapılan yazışma ve görüşmelerde ortaya çıkan sonuç şudur: Sovyetler Birliği geri adım atmıştır ve ABD'nin, Küba'yı istila etmeyeceğine dair bir garanti vermesi durumunda ve Türkiye'deki füzelerin sökülmesi hâlinde, rampa inşaatını durduracaktır.

Ne var ki, Kennedy yönetimi içinde özellikle Türkiye koşuluna karşı çıkanlar vardır. Tabii herhalde Küba'ya saldırılmasını isteyenler de söz konusudur. ABD'nin Sovyetler'e göre stratejik üstünlüğü pek çoğunu bir nükleer savaş konusunda cesaretlendirmektedir. Kennedy ise Türkiye konusunda kuşkuludur. Ona göre, böyle bir mütekabiliyeti açıkça kabullenmek, hem NATO içinde sorunlar yaratıp Amerika'nın güvenilirliğini sarsacaktır, hem de Kongre seçimleri öncesinde Amerika'da muhalefetin kendisine yönelik saldırılarını getirecektir.

Bu durumda Kennedy, kardeşi Robert Kennedy'yi Sovyetler Birliği'nin Washington Büyükelçisi Dobrinin'e gönderir. Gizli görüşmelerde Kennedy, Türkiye'deki füzelerin söküleceğine söz verir, ama bunun gizli kalmasını ister.

Kruşçev, anılarında o görüşmeye ilişkin Washington'daki Sovyet Büyükelçisi Anatoli Dobrinin'in şu raporu geçtiğini yazıyor:

> Robert Kennedy pek bitkin görünüyordu. Gözlerine kim bakacak olsa, günlerden beri uyumadığını anlardı. Bizzat kendisi altı gün ve geceden beri eve gitmediğini söyledi. “Başkan çok ciddi bir durumla karşı karşıya” dedi ve “bu durumdan nasıl kurtulacağını da bilemiyor” diye ekledi. “Küba”ya karşı kuvvet kullanmamız için askerî liderlerimizin baskısı altındayız. Muhtemelen şu anda başkan, Kruşçev’e bir mesaj yazmak için masa başında oturmaktadır. Başkan Kennedy’nin mesajını gayriresmî yollardan Kruşçev’e ulaştırmanızı sizden istiyoruz Bay Dobrinin. Başkan Kennedy, Amerikan sisteminin özelliklerini göz önüne alması için Kruşçev’e rica etmektedir. Küba yüzünden bir savaşın patlak vermesine Başkan’ın bizzat kendisi şiddetle karşı olmakla beraber, geriye dönüşü imkânsız birtakım olaylar zinciri, isteği dışında gerçekleşebilir. Bu nedenledir ki başkan, doğrudan doğruya Kruşçev’e bunalımın tasfiyesi için başvurmaktadır. Bu durum biraz daha uzayacak olursa, başkan askerlerin kendisini devirip iktidarı ele almayacaklarından emin değildir. Amerikan ordusu her an kontrolden çıkabilir.[138]

Askerlerin sertlik yanlısı olduğu, en azından Küba’ya saldırılmasını istedikleri biliniyor. Sivil başkan ve yönetime sadakatleri ise, hiç olmazsa bu gibi durumlarda, asla kesin değildir.

Bir örnek olarak, o sırada Hava Kuvvetleri Komutanı olan General Curtis LeMay’ın tavrı zikredilebilir. General LeMay, bütün Amerikan nükleer güçlerinin bağlı olduğu Stratejik Hava Komutanlığı (*SAC-Strategic Air Command*) komutanıyken, Eisenhower tarafından ABD’nin nükleer güç durumunu tespit etmek üzere oluşturulmuş Gaither Komitesi’nin bir üyesi olarak ve bizzat Başkan Eisenhower’ın verdiği yetkiyle kendisini görmeye gelen Robert Sprague’ya şöyle der: “Şayet Rusların bir saldırı için uçaklarını bir araya getirdiğini görürsem, daha havalanmadan hepsinin boklarını havaya uçuracağım.” Sprague’nin şaşkınlığı geçmeden LeMay bu sefer Sovyet hava üslerine karşı önleyici (*preemptive*) saldırı emri vereceğini söyler. Tabii bu bir nükleer savaş çıkartmak demektir. Sprague, “Ama General, ulusal politika bu değil!” diye itiraz edince de Komutan’ın yanıtı şöyledir: “Beni ilgilendirmez! Bu benim politikamdır. Yapacağım da budur!”[139] Bu, stratejik bir konumda bulunan bir generalin, başkan, hükümet ve Genelkurmay’ın haberi olmaksızın, kendi kararıyla, kendi

başına ve kendi hükmüne göre nükleer saldırıya geçebileceğini, kendi ülkesini de ateşe atacak bir nükleer savaşı başlatabileceğini, en önemlisi de bunu açıklıkla üst düzey bir yetkiliye söylemeye cüret edebildiğini göstermektedir. General LeMay bu olaydan sonra emekli edilmemiştir. Hatta Sprague bunu başkalarına söyleme cesaretini dahi bulamamıştır. Daha da ilginci, bu cüretkâr ve asi general daha sonra Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na ve Genelkurmay Başkan Yardımcılığı'na terfi etmiştir. Küba Krizi sırasında da, doğal olarak en şahin tavrı alanların başında gelmiştir. Bu bakımdan böylesi gergin bir durumda, Kennedy'de bir gerileme hissettiklerinde onun ve onun gibi komutanların ne yapacağı gerçekten belli olmayabilirdi. Nitekim anılarında Robert Kennedy, Kruşçev'in geri adım atmayı kabul etmesi ve ABD'nin isteği doğrultusunda bir çözümün ortaya çıkmasına karşın, Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki toplantıda bir üyenin, "Biz yine de planladığımız gibi Küba'ya saldıralım," dediğini yazmaktadır.

Sonuçta, Sovyetler rampa inşaatını durdurdu, ardından 1963 yılında da Amerika, Türkiye'deki *Jüpiter* füzelerini söktü. Ama ABD hiçbir zaman resmî olarak Küba'yı istila etmeyeceğine dair bir söz vermedi. Bu konuda açıklamalar yapıldı, ama resmen bir taahhüt altına girilmedi.

5. Kontrgerilla

Kennedy yönetimi elbette sadece Küba'yla meşgul değildi. Mazlum ulusların bağımsızlık ve özgürlük mücadeleleri, ulusal ve sınıfsal kurtuluş yolunda attıkları kararlı adımlar, Amerikan yönetimini kaygılandırıyor; Asya, Güney Amerika ve Afrika'nın emekçi halklarını bastırmak için yeni yöntemler aramaya sevk ediyordu.

1965 yılında Başkan John Kennedy'nin Adalet Bakanı olan, zamanında McCarthy'nin Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi'ne danışmanlık yaparak komünist avına katılmış ve mafyayla, Castro düşmanı karanlık Kübalı göçmenlerle karanlık ilişkileri ayyuka çıkmış Amerikan liberali Robert Kennedy, Washington'da işkenceci yetiştiren Uluslararası Polis Akademisi'nde yaptığı konuşmada bu "yeni" yöntemlere açıklık getirmişti.

Bu çok önemli konuşmada şöyle sesleniyordu, “Hür Dünya’nın kahraman polisleri”ne Robert Kennedy:

> Bugün hepimiz açısından ortak bir sorun olan, bütün dünya için merkezî bir sorun olan bir konu hakkında sizinle konuşacağım: Bazen “ulusal kurtuluş savaşları” denen devrimci savaşlar sorunu ya da ayaklanmalar (*insurgency*).
>
> Başkan Kennedy, 1961’de, bildiğimiz anlamda uygarlığın sonu anlamına geleceği için teknolojinin topyekûn bir savaşı neredeyse olanaksız kıldığını söylemişti. Onun yerine, –şiddeti açısından yeni, kökenleri itibarıyla çok eski– başka bir tür savaşla, gerillalarla, yıkıcılarla, asilerle savaş; muharebe yerine pusularla, saldırı yerine sızmalarla düşmanı doğrudan karşısına almak yerine aşındırarak ve tüketerek zafer kazanmayı hedefleyen bir savaş var karşımızda.
>
> Bu savaşın pek çok yüzü var. Cezayir, Kıbrıs ve Macaristan’da olduğu gibi, dış tahakküme karşı bağımsızlık savaşı niteliğindeydi. Burma, Irak ya da Hindistan’ın Naga Tepeleri’nde olduğu gibi, bölgesel veya aşiretsel kimlik için yapılmıştı. Ve Malay, Venezuela ya da Güney Vietnam’da olduğu gibi komünizm için bir savaş olmuştu.
>
> Bu üç tür savaş da ... bize, geleceğe ve önümüzdeki temel meydan okuma olan devrimci savaşlara ilişkin dersler veriyor.
>
> Şu anda en önemli sorunumuz Vietnam’da. Ama kavramalıyız ki, Vietnam giderek aynı zamanda bir açık savaşa da dönüştü ki, bu durumda hükümetin politik olarak davranabilmesi için bizim askerî müdahalemiz zorunlu olmaktadır.
>
> Burada son yirmi yılın derslerinin başka yerlerde de uygulanacağı umuduyla konuşuyorum; böylece bu savaşları, Güney Vietnam’da bugün açıkça ortaya çıktığı gibi topyekûn bir askerî çatışma aşamasına gelmeden kazanabiliriz.
>
> Ben kendisi ulusal bir kurtuluş savaşıyla doğmuş bir ulusun mensubuyum. Gerçek halk devrimlerine muhalefet etmek en derin geleneklerimize karşı olur. Ama ulusal devrimler gibi gösterilen saldırı eylemleri, güç bir sorun olmaktadır. Sovyetler Birliği’nin, Çin’in veya onların bağlaşıklarının dıştan desteğiyle yapılan devrimci savaşlar, bütün ulusların Birleşmiş Milletler anlaşmasıyla

> kendilerini bağladıkları özgür ve bağımsız ülkelerden oluşan dünya düzenine karşı en büyük tehdidi oluşturmaktadır.[140]

Robert Kennedy, konuşmasında ana amacı böyle ortaya koyduktan, yani devrimci savaşları en büyük tehdit olarak kabul ettiklerini belirttikten sonra, bunlara karşı savaşmanın (counterinsurgency) yöntemleri üzerinde duruyor. Asıl vurguladığı ise, devrimci kurtuluş savaşlarına karşı durmanın askerî olduğu kadar, politik önlemleri de içermesi gereğidir. Aslında bu, bütün yaldızlı retoriğine karşın, halklara karşı psikolojik operasyonların ihmal edilmemesinin, salt askerî önlemlerin yeterli olamayacağının ve her ülkenin doğrudan Amerikan müdahalesine gerek kalmadan, politik manevralarla bu karşı-devrim mücadelesinde yer alması gereğinin hatırlatılmasıdır.

Kennedy yönetimi, düşmanı tanımladıktan, politik (psikolojik) "özel harekât" yöntemlerinin önemini kavradıktan sonra, bir başka temel tespitte daha bulundu ve bunun da gereğini yaptı.

Sovyetler Birliği'yle artık iyice ortaya çıkmış bulunan nükleer "dehşet dengesi" koşullarında, sadece nükleer silahlara güvenerek ve onları şantaj olarak kullanarak inandırıcılığı sağlamak mümkün görünmüyordu. "Kitlesel misilleme" tehdidi artık anlamını yitirmişti çünkü Sovyetler Birliği'ne karşı bir nükleer saldırı hemen yanıtını bulacak ve bu ABD açısından da korkunç bir yıkım olacaktı. Nitekim, ABD'nin Avrupa'daki müttefikleri de soruyorlardı: Acaba herhangi bir ABD yönetimi, bir Doğu-Batı, NATO-Varşova Paktı çatışması çıktığında ve sözgelimi Berlin, Hamburg veya Brüksel, Paris gibi bir kent düştüğünde, Moskova ya da Leningrad'ı veya Minsk'i, Kiev'i söylediği gibi nükleer silahlarla vuracak mıdır? Bunun karşılığının New York ya da Washington'un, Chicago veya Boston'un Sovyet nükleer silahlarıyla misilleme olarak vurulacağı gerçeği karşısında ABD "kitlesel mukabele"de bulunabilecek midir? Bu sorunun yanıtının "hayır" olduğu açıktır. ABD artık nükleer şantaj politikasına kendi müttefiklerini bile inandırmakta güçlük çekmektedir.

ABD, nükleer silahsızlanma ya da bu silahların yasaklanmasından yana da olmadığına göre, bu silahları kullanma opsiyonunu nasıl açık tutabilecektir?

Bu sırada, minyatürizasyon ve isabet teknolojilerindeki gelişmelerle, nispeten küçük boyutlarda ve daha az patlama gücünde nükleer silahlar

üretmek mümkün olmaktaydı. Bu durumda ABD, muharebe alanlarında taktik amaçlarla kullanılabilecek nükleer silahlar üretmeye başladı. Bu teknolojik gelişmeye koşut olarak da, Kennedy yönetimi, "kitlesel misilleme"den "Esnek Karşılık" *(Flexible Response)* adı verilen bir doktrin değişikliğine yöneldi.

Buna göre, Avrupa'da çıkabilecek bir Doğu-Batı çatışmasında, çatışmanın boyutlarına göre, NATO tarafı konvansiyonel kuvvetlerin kullanılmasından "taktik" nükleer silah kullanımına geçme hakkını elde tutacak ve gerek gördüğünde de bu nükleer silahları kullanacaktı. Böylece, ilk aşamada stratejik düzeye geçilip doğrudan Sovyet toprakları, kent ve ekonomik merkezleri vurulmayacaktı. Ondan sonra, bir ara dönem imkânı yaratılacak, diplomatik çözüm arayışlarına imkân tanınacak, çatışmaların devamı durumunda da, yine gerek duyulursa, stratejik saldırı aşamasına geçilecek ve doğrudan Sovyet toprakları vurulacaktı.

Bir başka ifadeyle, nükleer silah kullanma olanağından vazgeçilmiyor ama nükleer savaşın, Amerika'nın vurulması olasılığını ortadan kaldırmak için, Sovyetler Birliği dışarıda tutularak, Avrupa'yla sınırlı tutulması öngörülüyordu. Bunun adı sınırlı nükleer savaş olacaktı ama Avrupa için elbette sınırsız yıkımı ifade edecekti. Kendi topraklarında patlamayacağı için ABD (ve dolayısıyla Sovyetler) açısından stratejik değil taktik özellik taşıyacak ama Avrupalılar bakımından stratejik felaket bombaları olacaktı bu silahlar. NATO bu "taktik" nükleer silahları kullanınca elbette Sovyet ordusu da (Sovyetler Birliği'nin sınırlı nükleer savaş doktrinini reddetmesine karşın) benzer silahlarla yanıt verecekti ve sonuç Avrupa için gerçekten bir nükleer felaket olacaktı. Ayrıca, bir kez nükleer silahlar kullanılmaya başlanınca nerede ve nasıl durulacağı da yanıtlanamayan ayrı bir soru ve sorundu. Böylece aslında dünya ve insanlık bir nükleer yok oluşun eşiğine getiriliyordu. Ama nükleer şiddetten vazgeçmeye niyeti olmayan ABD böyle buyurmuştu. Ve NATO da yeni doktrini kabullenmek zorundaydı.

Sorun Avrupa bağlamında böyle "çözülmüştü" ama mazlum halkların dünyasında, devrimci halk savaşlarının, ulusal kurtuluş mücadelelerinin alanları için ne yapılacaktı? Nükleer silahlar, bu soruna iki nedenden dolayı yanıt olamıyordu. Birincisi, nükleer silahların denetlenemez yıkıcı özellikleri hâlâ onların muharebe alanlarında taktik nitelikli olarak bile

kullanılmasına olanak tanımazken, gerilla ve kent savaşlarında bir işe yaramaları da söz konusu değildi. İkinci olaraksa, ABD öyle istediği zaman tek yanlı olarak bu silahları kullanma lüksüne de sahip değildi, Sovyetler Birliği ve hatta Çin de bu silahlara ve dolayısıyla da onu caydıracak, engelleyecek, olmazsa da cezalandıracak güce sahiptiler. Dolayısıyla, güç kullanabilmek için burada "esneklik" gerekiyordu.

İşte bu noktada kontrgerilla, yani Özel Savaş *(counterinsurgency)* harekâtları, psikolojik operasyonlar ve bunları gerçekleştirecek özel timler, Yeşil Bereliler gibi özel kuvvetler gündeme geliyordu. İşte Kennedy yönetimi, kirli savaşlara, psikolojik harekâtlara, kontrgerilla operasyonlarına bu tür yeni kuvvetler oluşturarak, işbirlikçi ülkelerde bunları kurup eğiterek yeni bir ivme kazandırdı. Bu arada, mazlum halklara karşı "saman alevi savaşları" *(brush wars)* diyebileceğimiz küçük savaşlar doktrinini oluşturdu Amerikan Genelkurmayı.

6. Vietnam Batağına İlk Adımlar

Eisenhower'dan aldığı miras gibi, Kennedy de kendisinden sonraki başkana, Johnson'a, kirli bir miras bıraktı. Vietnam'daki kanlı macera Kennedy'yle artık geri dönülemez bir noktaya ulaşmıştı çünkü.

Vietnam, 1858 yılında Fransa'nın sömürgeci saldırısına uğradı. Fransa, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya tarafından işgal edilip de boyun eğince, Vietnam'dan Japonya tarafından çıkarıldı. Ne var ki, Japonya'nın teslim olmasından sonra, Ho Chi Minh önderliğinde ilan edilen bağımsız Vietnam Demokratik Cumhuriyeti yeniden İngiliz ve Fransız sömürgecilerinin saldırısına uğradı. Bu arada Çin de ülkenin bir kısmını işgal etti.

Fransa'yla yapılan müzakerelerin kesilmesi üzerine de Ho Chi Minh önderliğindeki Vietnamlı yurtseverler Fransa'ya karşı silahlı mücadeleyi başlattılar. 1948 yılında da, Fransa kendi hâkimiyeti altındaki Güney Vietnam'da eski imparator Bao Dai başkanlığında bir kukla devlet ilan etti. ABD de hemen bu ülkeyi tanıdı.

Kuzey'de ise devrimciler silahlı mücadeleyi devam ettirdiler. Bu arada ABD de sömürgeci Fransa'ya yardım ediyordu. Komünistler, sonunda Fransa'yı 7 Mayıs 1954'te Dien Bien Phu Savaşı'nda ağır bir yenilgiye

uğrattılar. Ertesi gün başlayan Cenevre görüşmelerinin sonunda da Fransız Hindiçini dört parçaya bölündü: Laos, Kamboçya, Güney ve Kuzey Vietnam.

Ne var ki, geçici olarak üzerinde anlaşılan iki Vietnam formülü, Batılı güçlerin, özgürlük ve bağımsızlık kahramanı, Vietnam halkının “Ho Amcası”nın ortak seçimleri kazanacağını anlaması nedeniyle hayata geçirilemedi ve Vietnam’ın bölünmesi kalıcı bir olupbittiye dönüştürülmüş oldu.

Ardından, Güney Vietnam’da Diem, Bao Dai’yi devirerek “Vietnam Cumhuriyeti”ni kurduğunu ilan etti ve yurtseverlerle komünistlere karşı sert önlemlere başvurdu. Bu gelişmeler üzerine de Güney Vietnam’da, Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi kuruldu.

1961 yılında Kennedy, Vietnam’da Amerikan askerî gücünün kullanılmasının düşünüldüğünü açıkladı. Amaç, işbirlikçi rejimi korumak ve Vietnam’ın birleşmesini önlemek, Asya’nın bu bölgesindeki sıçrama tahtasını elden kaçırmamaktı. 1961 yılının sonlarına doğru işbirlikçi Güney Vietnam rejimine askerî yardımlarını ve askerî uzmanlarının sayısını arttırmaya başladı. 1962’nin başında Vietnam’daki Amerikan askerî personelinin sayısı 3 bini geçmişti.

Bu arada ABD, bir general başkanlığında “Vietnam Askerî Yardım Komutanlığı”nı tesis etti ve korucularla tahkim edilmiş Vietnam kırsalında pasifikasyon programını başlattı. 1962 sonunda artık Vietnam’da 10 binin üzerinde Amerikan askerî personeli vardır.

Bu arada, Güney’deki devrimci kabarış da güçlenmektedir. Karışıklıklar üzerine bütün ülkede sıkıyönetim ilan edilir ve Budist rahiplere yönelik büyük bir baskı kampanyası başlatılır.

Kennedy de burada “Özel Harp Doktrini”ni *(Counterinsurgency)* test etmeye başlamıştır. Amerikalı psikolojik savaş ve özel harekât timleri operasyonlarını yoğunlaştırmışlardır. Bölgede 15 bin Amerikan askeri artık silahlı çatışmalarda yer almaktadır.

1 Kasım’da daha önce değindiğimiz koşullarda Diem öldürülür. Artık ABD olanca hevesi ve saldırganlığıyla bataklığa saplanmıştır.

22 Kasım'da da Kennedy öldürülür...

7. İç Şiddet

1950 ve 1960'ların Amerika'sı, özellikle de ırkçı şiddetin, tepeden tırnağa silahlı bir toplumun şiddete tapınan kıyıcılıklarının, nefretle örülmüş bir arenasıydı. İç ve dış şiddet birbirine girmiş, ortaya kan kokan, kan üreten, kanla beslenen bir yapı çıkmıştı.

Irkçılık özellikle Güney'de bütün şiddetiyle sürerken, bir direniş de oluşuyordu. Mississippi'de bir kadının boş bir otobüste, siyahlara ayrılmış arka tarafa geçmesi için yapılan ikazlara aldırmayarak yerini terk etmeyi reddetmesiyle başlayan, lise mezunu gençlerin siyahların alınmadığı üniversitelere girmek için kararlı tutumları, Afrikalı Amerikalıların alınmadıkları lokanta, sinema ve tiyatrolarda oturma eylemleriyle devam eden ve yüz binlerin katıldığı görkemli gösterilerle doruğa çıkan büyük direniş, bir anda ırkçılık sorununu ve milyonlarca Afrika kökenli Amerikalının temel yurttaşlık haklarını toplumsal gündeme sokmuştu. Yığınsal, kararlı, yaratıcı bir hareket, ırkçı yapıları sarsıyordu. Bu arada, ırkçı beyazlarca siyahların gittiği kiliseler bombalanıyor, siyahlar şiddetli baskılara maruz bırakılıyor, küçük çocuklar öldürülüyor, hak mücadelesinde yer alan aktivistler kaçırılıyor, faili meçhul cinayetlere kurban ediliyor, toplu saldırılarla insanlar yıldırılmaya çalışılıyor, evler yakılıyordu; güvenlik güçleriyse, ya bu saldırganlığı sadece izliyor ya da onlara bir biçimde katılıyor, katkıda bulunuyordu. 20. yüzyılın ikinci yarısında, "Hür Dünya'nın lideri" olan ülkede milyonlar, en temel insanlık ve yurttaşlık haklarından yoksun olarak yaşıyorlardı.

Çocuklar ayrı okullara, ayrı araçlarla gidip geliyorlardı. Seçmen kütüğüne yazılma girişimi bir siyah için aşağılanma, reddedilme, tehdit, dövülme, bir bahaneyle hapse gönderilme ve daha da kötüsü, kurşunlanma, linç edilme riski taşıyordu. Komünizme karşı mücadelede dünya kamuoyu nezdinde olumsuz etki yaptığının ve "Amerikan Rüyası"nın sahte yaldızlarını döktüğünün kavranması ölçüsünde devletin kerhen aldığı yüzeysel, ikircikli, içtenliksiz önlemler, ırkçı şiddetin toplumsal genlere işlemiş acımasız duvarına çarpıyor ve darmadağın oluyordu. Bu iç militarizmin en

kıyıcı biçimi, şiddetle örülmüş yapı ve kültürden besleniyor, karşılıklı etkileşimle onu besliyordu.

22 Kasım 1963’te Başkan John F. Kennedy de bu yapısal şiddet furyasının kurbanı oldu. Ardından siyahların yurttaşlık hakları kampanyasının önderi Martin Luther King öldürüldü. Onun arkasından da John Kennedy’nin kardeşi Robert Kennedy.

Başkan Kennedy’nin ölümü üzerindeki esrar perdesi ise hiç kalkmadı. Önce suikastle suçlanan tek kişi olan Lee Oswald isimli bir karanlık karakter, daha da karanlık bir kişilik olan J. Ruby tarafından “susturuldu.” O da fazla yaşamadı, mide kanserinden öldüğü açıklandı. Suikasti araştırmakla görevli Warren Komisyonu’nun nihai raporu soruları azaltmadı, çoğalttı. Konuyla ve olayla ilgili insanlar arasında başka ölenler oldu, şüpheler arttı. New Orleans Savcısı Jim Garrison’un araştırmaları ve konuyla ilgili yazılan pek çok makale ve kitap, pek çok bilginin Komisyon’dan ve kamuoyundan gizlendiğini ortaya çıkardı. CIA’dan mafyaya, hatta Johnson’a kadar pek çok kişi, kurum ve çevre suçlandı, ama karanlık perdesi tam olarak yırtılamadı. Resmî görüşü doğrulayan Warren Komisyonu hakkında bir New York yargıcı şu yargıda bulunuyor, 1966’da yazdığı bir yazıda (ki, sonraki bulgular, Komisyon Raporu ve dayanaklarının çürüklüğünü iyice gün ışığına çıkaracaktı): “Komisyon, bütün soruları yanıtlamadı ve bütün ipuçlarını açıklığa kavuşturmadı. ... Görevi gerçekleri ortaya çıkarmak ve sonuçlarını açıklamaktı. Bunu yapmadı.”[141] Kara sicilin kara deliklerinden biri olarak gizlerinin çözülmesini bekliyor Kennedy suikastı.

Amerikan ruhundaki şiddet ögesini kavramak ve nedenlerini açıklamak kolay değil. Belki bu kitapta izlenilen yöntemi bu noktada da uygulamak ve sözü iki ‘seçkin’ Amerikalıya bırakmak gerekiyor. Önemleri, perspektiflerinden ziyade, her ikisinin de üst düzey resmî görevlerde bulunmuş olmalarından kaynaklanıyor. Biri, Arthur M. Schlesinger, dönemin Harvard Üniversitesi profesörlerinden ve yürütme erkinde yer almış, Başkan Kennedy’ye danışmanlık yapmış bir isim. Ötekiyse, yasama organının en önemli isimlerinden biri: Arkansas Senatörü ve Senato Dış İlişkiler Komisyonu başkanlarından.

Schlesinger şöyle diyor:

> Kabul etmeliyiz ki, içimizde yıkıcı bir güdü var ve bu, tarihimizdeki ve kurumlarımızdaki karanlık bir dayanılmaz gerilimden kaynaklanıyor. Nihayet, Kızılderilileri öldüren ve siyahları köleleştiren bir halk olarak başladık. Kuşkusuz bunu çoğu kez İncil ve dua kitabıyla yaptık. Ama yaptıkları ne denli haklılık taşırsa taşısın, hiçbir ulus, içinin derinliklerinde –geleneklerinde, kurumlarında, şartlı reflekslerinde ve ruhunda– bizim yaptığımız gibi, şiddete eğilim barındırmadan edemez. Ne kadar Kızılderililerin ve siyahların tam insan olmadıklarını varsaymış olsak da, onların da Tanrı'nın çocukları olduğunu bal gibi biliyorduk. Sanki bu ilk deneyimle ulusumuz üstüne daha baştan bir bela çökmüştü; bugün hâlâ hayatımızı karartan bir lanet. ... Biz, belli ruh hâllerimizde, şiddetimizle gururlanıyoruz gerçekten; onu erkekliğimizin bir kanıtı olarak görüyoruz.[142]

Schlesinger, o yıllara ait ilginç istatistiki bilgiler de veriyor: "İngiltere, Japonya ve Almanya'nın toplam nüfusu 214 milyon, 1968 yılında. Bu üç ülkede yılda silahla işlenmiş cinayet sayısı 135. 200 milyon nüfuslu ABD'de ise, 6 bin 500, yani üç ülkede silahla işlenen cinayetlerin 48 katı daha fazla. Sadece iki milyon insanın yaşadığı Philadelphia'da işlenen cinayet sayısı, toplam 45 milyonun yaşadığı İngiltere, İskoçya ve Galler'deki cinayet sayısına eşit. 1967 yılında kişisel kullanım için satılan silah sayısı, 4 milyon 585 bin. Silah sahibi insan sayısı 42,5 milyon, yani halkın beşte birinden fazlası silah taşıyor. Bir generalin, General Kane'in bildirdiğine göreyse, sadece Chicago halkı o dönemde, ABD ordusunun aktif gücünün sahip olduğundan daha fazla patlayıcı gerece sahip.'"[143]

Tarihçi Henry Steele Commager ise, 1963 yılında şunları söylüyordu:

> Bütün bunlardan –[genişleme döneminin] şiddet geleneği, Güney'deki ırk ilişkilerinin özel yoğunluğu, ahlaki çifte standart, normal kuralların bize işlemeyeceği, bizim tarihsel yasa ve süreçlerden muaf olduğumuz– bütün bunlardan bizi bugün derinden şok eden bağnazlık ve kibir, kendini beğenmişlik ve şiddet doğdu. [144]

Arkansas Senatörü J. W. Fulbright da, Kennedy'nin öldürülmesi üzerine yaptığı ve Kongre zabıtlarına da geçirdiği konuşmasında, günün duygusal

atmosferinin etkisinde şunları söylüyordu:[145]

> İnanıyorum ki, birçok bakımdan nezih, uygar ve insancıl olan toplumumuz, bütünüyle hiçbir zaman öyle olmamıştır ve şimdi de değildir. Geçmişte ve bugün, ulusal yaşamımız, meşum ve akılsız bir bağnazlık ve şiddet zinciriyle damgalanmıştır.
>
> Uygar bir toplumdaki bu barbarlık ögeleri hakkında kendimize pek çok soru sormalıyız.
>
> [Batıya göçen ilk Amerikalıların] sosyal ve yasal engellerle sınırlanmayan bireyciliği, politik yaşamımız ve kişisel ilişkilerimize de önemli etkilerde bulundu. Hukukun karmaşık ve zahmetli prosedürlerine ilişkin tahammülsüzlük yarattı ve doğrudan bireysel eylemleri yüceltti. Bizlerde şiddet ve kanunsuz intikamcılığa yatkınlık oluşturdu. Televizyona ve öteki kitle iletişim araçlarına sızan romantik versiyonuyla da bu sınır mitolojisi, bir insanı arkadan vurmadığın sürece öldürmenin mübah olduğu, şiddetin sadece kötü amaçlarla kullanıldığı zaman kınanabileceği ve iyi insanlarca iyi amaçlar doğrultusunda kullanıldığında yüceltilmesi gerektiği mesajını iletti.
>
> Sınır mitolojisi, Püriten geleneğinin ahlaki mutlaklığı ve saymadığım daha birçok neden, Amerikan yaşamına bağnazlık ve şiddet sarmalı zerk etmiştir. ... Normal zamanlarda ve içeride ülke refah içinde, dış ilişkilerinde de güvendeyse, şedit ve bağnaz eğilimlerimiz sakin durmakta ve işlerimizi akılcı ve düzenli bir biçimde yürütebilmekteyiz. Ama iç ya da dış, kriz dönemlerinde temeldeki akıl dışılığımız, ulusal yaşamımızda tehlikeli ve yıkıcı bir güç olacak biçimde dışarı fışkırıyor.
>
> Muhalefetin ihanet olarak görüldüğü, şiddetin yüceltilip romantikleştirildiği, haksızlıkların giderilmesinde genel olarak bireysel eylemlerin hukuki yaptırımlara yeğlendiği bir atmosferde, suikastler geçerli davranış biçimlerine çok da aykırı değildir.
>
> Mutlak iyilik, mutlak kötülük ve muhalefete hoşgörüsüzlük ilkeleriyle yaşattığımız laik Püritenizm, içeride demokrasiyi gerçekleştirmemizde ve etkili bir dış politika uygulamamızda engel oluşturmuştur. Şiddeti yüceltmesi ve sınırlandırılmamış bireyciliğiyle sınır kültünün, nükleer çağda hür dünyaya liderlik

> sorumluluğunu taşıyan bir halk için, çocuksu ve tehlikeli bir anakronizm olduğunu kabul etmeliyiz.

Ve uzaklardan, Amerika'yı iyi tanıyan bir hasımdan bir başka ses, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Leonid Brejnev:

> Şiddet ve terörü, siyasetinin temel ilkesi hâline getiren bir devlet, şimdi kendi siyasi liderlerinin hayatıyla ödüyor bunu. ... Siyasi korsanlığa hayat veren bir sosyal ve politik sistem bütün dünyada nefret ve tiksinti uyandırıyor. Daha çok uzak olmayan zamanlarda Amerikan yaşam tarzını övenler tarafından bile bugünkü ABD, çürüyen bir toplum, düşük bir toplum, çöken bir toplum olarak nitelendiriliyor.[146]

Bu da bir dosttan, Sir Dennis Brogan'dan bir saptama: "Dünyadaki en çok cinayet işlenen ülkenin, [aynı zamanda] ilk ve tek atom bombasını atan ülke de olmasının sadece bir rastlantı olduğuna emin miyiz?"[147]

D. Kennedy'nin Kanlı Mirası Johnson'a

Artık her geçen gün ABD'nin Vietnam'daki askerî varlığı artıyor ve Vietnam halkına karşı kirli bir savaş tırmandırılıyordu. Johnson yönetimi, bütün ağırlığıyla Amerikan şiddetinin Vietnam üzerinde yoğunlaşmasını kararlaştırmıştı. Özel Kuvvetler'den, CIA vurucu timlerinden, Amerikalı 'uzman'lardan ve Güney Vietnamlı paralı askerlerden oluşan güçler, "özel harp" taktikleriyle Vietnamlılar üzerinde tam bir terör estirmeye başladılar. Komünist ve komünist sempatizanı avıyla köyler basılıyor, insanlar kaçırılıyor, işkenceden geçiriliyor, öldürülüyordu. CIA'nın "*Operation Phoenix*" gibi harekâtlarıyla on binlerce insan öldürülür, işkence görür ve stratejik köylerde katliamlar yapılırken, *OPLAN 34A* ve "*DESOTO*" gibi klasik silahlı kuvvetler planlarıyla da Kuzey Vietnam'a askerî saldırılarda bulunuluyordu.

31 Temmuz 1964 günü hassas bilgiler toplamak fakat esas olarak bir provokasyon yaratmak üzere Amerikan savaş gemisi Maddox destroyeri Vietnam Demokratik Cumhuriyeti kıyılarına gönderildi. Gemi, elektronik istihbarat aygıtlarıyla donatılmıştı. Bir süredir Kuzey kıyılarında bu tip kışkırtıcı faaliyetlerde bulunuluyor ve Kuzey'i istila için bahane üretilmeye çalışılıyordu. Ayrıca, içeride de savaş yanlısı bir atmosfer yaratılmak

istenmekte ve böyle bir kamuoyu desteği için de planlar yapılmaktaydı. Maddox’a, Tonkin Körfezi’nde, Vietnam Halk Cumhuriyeti’nin kara sularındayken 2 Ağustos’ta bir saldırı düzenlendiği iddia edildi ve böylece de istenen bahane elde edilmiş oldu. 4 Ağustos’ta ABD, Kuzey Vietnam’ı bombalamaya başladı. Beş gün sonra, 7 Ağustos’ta da “ABD’ye uluslararası sularda nedensiz saldırıda bulunulduğu” yaygarasıyla, savaşın genişletilmesinden yana olan yönetim, Kongre’den başkana askerî önlemler alma yetkisi veren bir kararı oy birliğiyle çıkarttılar. Emperyalizmin kara kışkırtma ve saldırı tarihine “Tonkin Olayı” diye geçen bu provokasyondan sonra savaş bütün bölgeyi kapsayacak biçimde genişledi. Artık sadece Vietnam Demokratik Cumhuriyeti toprakları değil, Kamboçya ve Laos da Amerikan saldırganlığının, bombalamalarının ve işgallerinin hedefi olacaktı. Laos’ta CIA tam bir savaş yürütüyor, kiralık korucularla on binlerce yoksul köylünün katledilmesini örgütlüyordu. Kamboçya ise, Amerikan Kongresi ve kamuoyundan gizli bir biçimde tarihin en ağır bombardımanına tutulacaktı. Dışişleri Bakanı William Rogers’ın, Senato Dışişleri Komisyonu’na, Nisan 1970’te, “[Kamboçya’da] ellerimiz temiz ve yüreğimiz tertemizdir,” dediği günün akşamı, Nixon televizyonda, ülkenin işgalini açıklıyordu!

1968 yılına gelindiğinde, Vietnam’daki Amerikan askerinin sayısı 500 bini aşacaktı.

1. Görülmemiş Vahşetin Tanıkları

Vietnam vahşetini burada bırakmak tarihe karşı haksızlık, bugüne karşıysa aymazlık olur. Sözü yine görgü tanıklarına bırakmak gerekiyor.

1972 yılında biyoloji profesörü Arthur H. Westing’le zooloji profesörü E. W. Pfeiffer, daha savaş sürerken, Vietnam’da ABD’nin neden olduğu çevresel yıkımla ilgili bir rapor hazırladılar. İki uzman, savaşta “o zamana kadar görülmedik ölçülerde kullanılan kimyasal ajanların Hindiçini’ndeki uzun süreli etkilerini” inceleyen çalışmaların yapıldığını belirterek, üzerinde fazla durulmayan bombardıman etkileri konusunda ulaştıkları sonuçları yayımladılar. *Scientific American* dergisinin Mayıs 1972 tarihli nüshasında yer alan rapordan kimi gözlemler şöyle:

1965-1971 arasında, Texas'dan biraz büyük olan Hindiçini bölgesi, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nın bütün muharebe alanlarında kullandığı cephane tonajının toplamından iki misli fazlasıyla bombalanmıştır.

Hindiçini'ndeki savaş bölgelerine, çevreye kimyasalların kullanılmasıyla verilen zararı incelemek için yaptığımız üç turda, arazinin bomba ve top güllelerinin açmış olduğu kraterlerle yaygın tahribinin giderek daha fazla bilincine vardık. Havadan, Vietnam'ın bazı bölgeleri ayın resimlerine benziyordu. ... Arazide bombalamanın yol açtığı fizikî değişikliğin uzun vadede (Vietnam'da beş milyon hektarlık orman ve tarım alanını etkileyen) yeşil alanları yok etme (*defoliation*) kampanyası kadar zararlı olmuş olabileceği görülüyordu. ...

1965-1971 arasındaki yedi yıl içinde Amerikan askerî güçleri, Hindiçini'nde, yarısı havadan, yarısı da yerdeki silahlardan olmak üzere 26 milyar poundluk (13 milyon ton) cephane patlattılar. Bu muazzam cephanelik 450 Hiroşima atom bombasının enerjisine eşittir. Hindiçini bölgesi ve halkı açısındansa, hektar başına 142 pound, kişi başına da 584 pound patlayıcı düşmesi anlamına gelmektedir. Bu demektir ki, yedi yıl boyunca saniyede ortalama 118 poundluk patlama gerçekleştirilmiştir. ... Averaj rakamlar asıl yoğunluğu göstermemektedir. ... 26 milyar poundun 21 milyarı Güney Vietnam'da, bir milyarı Kuzey Vietnam'da ve 2,6 milyarı da Güney Laos'ta kullanılmıştır. ...

Kraterler Güney Vietnam'da her yeri çukurlarla doldurmuştur: ormanlar, bataklıklar, düz alanlar, pirinç tarlaları, yol kenarları...

[Mekong Deltası'nda köylüler] bizi 1967'de açıldığını söyledikleri üç kratere götürdüler. Kraterler, herhalde savaş uçaklarınca atılan 500 poundluk bombalarla açılmıştı. Her krater 30 fit [9,1 metre] çapındaydı, suyla dolmuşlardı ve biz gittiğimizde merkezî yaklaşık 5 fit [1,5 metre] derinlikteydi. ... Su çok derin olduğundan krater bölgesini pirinç yetiştirmek için kullanamıyorlardı. ...

Ayrıca, Saygon'un kuzeybatısında eskiden her zaman yeşil sert ağaçlı orman alanı ihtiva eden düz ve yüksek arazide pek çok krateri yakından gördük. ... Bu bölgede çok fazla krater vardı; her 100 fitte [30,48 metre] en az bir adet. Her krater 20-40 fit [6-12 metre]

> genişliğinde ve 20 fit [6 metre] derinliğindeydi. Değişik hava saldırılarından kalma farklı jenerasyonlardan kraterler vardı. En yeni olanlarda hiç bitki yoktu, ama biraz yağmur suyu ihtiva ediyorlardı. (Biz bu kraterleri yağış mevsiminde gördük.) Daha eski kraterlerde merkezde biraz ot bitmişti. ... Eski kraterlerde kenarlardan akan bir miktar toprak dolgu vardı, ama bu sınırlıydı, çünkü tümüyle ot kaplı kraterler hâlâ 5-10 fit [1,5-3 metre] derinlikteydiler. Dolayısıyla da arazinin artık kalıcı unsuru olmuşlardı. ...
>
> 1965'ten 1971'e bombardımanlar sonucu Hindiçini'nde 423 bin hektar alanı kapsayan 26 milyon kadar kraterin açılarak toplam 3,4 milyar küp yard [2,6 milyar metre küp] toprağın yer değiştirdiğini tahmin ediyoruz.[148]

Bu akıl almaz tabloyu anlattıktan sonra, uzmanlar, bu durumun uzun süreli sonucu olarak, toprak kaymaları neticesinde ortaya çıkan erozyon ve toprak sertleşmesi sorunlarına; suyla dolan çukurların yarattığı sivrisineklerin yol açabileceği sıtma ve bölgeye mahsus ateşli hastalıklar riskine; ziraatın, ormancılığın ve hayvancılığın karşılaştığı çok boyutlu tehlikelere ve ekonomik ve sivil merkezlere yönelik bombardımanla altyapının tahribatına dikkati çekiyorlar.

İki profesör, askerî raporların, ülkeye yapılan saldırıları tanımlarken yeryüzünün sanki "bir dev tarafından parçalanması" ve yemyeşil alüvyon arazisinin "gri yulaf çorbası"na dönüştürülmesi gibi benzetmeleri kullandıklarını zikrederek ekolojik dengeye verilen zararların sonuçlarının "yüzyıllar boyu" sürebileceğini belirtiyorlar.

Çavuş Michael McCusker'in ifadesi:

> Ben, Oregon, Portland'danım. 1966 ve 1967'de 1. Kolordu, 1. Deniz Piyadeleri Bölüğü'ndeydim. ... 1. Deniz Piyade Tümeni'nin Enformasyon Hizmeti'nde görevliydim, yani piyade foto muhabiriydim. Bütün zamanımı arazide piyadeyle operasyonlarda geçirdim. ... Dolayısıyla, arazideki bütün şeyler, esirlerin işkenceye tabi tutulması, işkencede keşif köpeklerin kullanılması, ... bütün bunları görünce birlikler arasında hiçbir fark olmadığını anladım; biri ötekinden daha kötü değildi. Bunlar standart davranış biçimleriydi. Her seferinde art arda aynı filmi izlemek gibi bir şeydi.

Bütün birimlerde aynı ön yargı vardı; Vietnamlılara karşı aynı darkafalılık vardı. Bütün Vietnamlılara...

Gördüğüm daha büyük ölçekteki bazı vahşet olaylarını anlatmak istiyorum sadece. İlginçtir her üçü de aynı tabur, 5. Deniz Piyade Alayı, 1. Tümen 1. Tabur'la ilgilidir, Üç gaddarlık da 1966 Eylül ve Ekim'inde gerçekleşti. İlk olay, 6 ya da 7 Eylül'de, eyalet başkenti Tam Ky'nin 10 km kuzeybatısında, dağlara yakın bölgede oldu. Bir ananas ormanındaydık ve bir deniz piyadesi öldürülmüştü. Bir keskin nişancı [*sniper*] tarafından vurulmuştu ve bütün tabur da intikam olarak iki köyü tamamıyla yerle bir etti; yaşayan her şeyi, insanları (erkekler, kadınlar ve çocuklarını) ve hayvanları yok etti; kulübeleri yaktılar, pirinç tarlalarını, bahçelerini, çitlerini, her şeylerini yok ettiler; sildiler yeryüzünden. Askerler işlerini bitirdiklerinde artık yoktular ve sanki hiç olmamışlardı. ...

Sonra on köylüyü yakaladılar, bir kulübeye soktular (onları nasıl öldürdüklerini, el bombalarıyla mı, ateş ederek mi bilmiyorum) ve kulübeyi yaktılar. ... Evet, onlara o insanları nasıl öldürdüklerini sormadım, çünkü bütün cesetler sanki bir şişte kebap edilmiş gibi yanmışlardı.

Bir çocuğa ait, yüzünde saman, yerde yatan küçük kalıntı vardı. Sopayla öldüresiye dövülmüştü. Sonra anlaşıldığına göre, çocuğa vururken yüzünü görmemek için asker yüzünü samanla kapatmıştı. ...

Üçüncü vahşet Tam Ky'nin kuzeybatısından daha ötede, birkaç ovaya açılan dağ sırasının karşısında oldu. ... Jonathan Shell, *New Yorker* dergisinde bu bölgenin çok çok canlı öyküsünü iki dizi hâlinde yazmıştı ve Deniz Piyadeleri oradan geçtikten sonraki iki yıl boyunca kimsenin oraya gitmediğini belirtmişti. Kimse gitmek durumunda değildi. Biz geçtikten sonra geriye fazla bir şey kalmamıştı. Duc Pho'nun bir köyünde yine biri bir nişancı tarafından öldürülmüştü. Burada Braco Bölüğü vardı. ... Bir pirinç tarlasından geçerken bir çavuş vurulmuştu. [Bölük komutanı] bizi geriye çekti ve nape, yani napalm bombası talep etti [merkezden]. Ordu şimdi bu napalmlara yanıcı jel demeyi yeğliyor, sanki yemek üstü tatlısı Jello [şekerlemeleri] gibi zararsız bir şeymişçesine. Ama bunlar napalmdı.

Köye ateş durduktan sonra girdik ve ağılın üzerinde yatan, elleri ölüm katılığında, sanki dua ediyormuş veya yaptıklarımızdan dolayı affedilmemiz için yakarıyormuşçasına havaya kalkmış bir adam yatıyordu ve yanarak ölmüştü. Onu geçtik ve karşı çitlerde, sanki yeni doğmuş da ana rahmindeki pozisyonunda gibi kıvrılmış yatan ölü bir kadın gördük. Yanında yaşlı bir adam yatıyordu. Öteki çitlerin orada 30 ölü çocuk vardı. Onlar buraya, biz köye girmeden görelim diye bırakılmışlardı. Oraya ormana kaçan yetişkinler tarafından yerleştirilmişlerdi. Bu çocuklar, otuz çocuk, hiçbiri on beşin üzerinde değildi ve bazıları daha bebekti. ...

Bir komutan, yüzbaşı, yanıma geldi –unutmayın, bir muhabirdim– ve “Çavuş McCusker, Viet konglular’ın kendi insanlarına neler yaptığını görüyorsun, değil mi?” dedi. Ben de, “Yüzbaşı, sizin uçaklarınızın napalm attığını gördüm,” dedim. “Çavuş, bunu Viet kong’un yaptığını yazarsan iyi olur,” diye yanıtladı beni. ... Kaçan herkes Viet Kongludur diye inanılıyordu ... ve [dolayısıyla da] kaçan herkese ateş ediyorlardı ...

Bir defasında helikopterdeydim ve aşağıda bir at arabasında bir köylüyü gördüm. Birdenbire bu adam paramparça oldu ve içinde bulunduğum helikopter de delicesine sarsılmaya başladı. Tabii meseleyi anlamak zor değildi, nişancıyı mermilerini bitirirken görüyordum. Cephane fazlalığı vardı.

İşkence köyde başlıyordu. Ne tür bilgiye gerek duyulduğunu tam olarak bilemeyen piyadeler topluyordu esirleri. Dolayısıyla herkes esirdi. Sorgucular gerisini tamamlıyordu. Yöntem, kaçanları değil de köyde kalanları toparlamaktı. Onları ağaca bağlıyorduk ve köpek bakıcısı da köpekleri salarak ağaçtaki adamı ısırtıyordu. Ve yine, sahra telefonuyla, kablolarla adamın kulaklarına, burnuna, cinsel organına bağlıyorsun. Bu kadınlara da yapılıyordu; kadınlara yapıldığını gördüm. Ben Song’daki hapishanede ... biri beni bodruma götürdü; Güney Vietnam askerleri yaşlı bir kadının tırnaklarını söküyorlardı. Orada bir de Amerikalı yüzbaşı vardı, ayakta topukları üzerinde sallanıyor ve sanki gösteriden zevk alıyordu.

Viet konglular yaralılarını tedavi edemesin diye köy hastanelerinin sistematik biçimde toplarla, havadan ve havanla tahrip edildiğine

tanıklık yapabilirim.

4. Piyade Bölüğü'nden Çavuş Jamie Henry'nin anlattıklarıysa şöyle:[149]

> Evet, söyleyeceklerim ABD ordusunun politikalarının doğrudan sonuçlarıdır ve ayrıntılandıracaklarım CID'e [*Criminal Investigation Division*-Cezai Soruşturma Bürosu] bildirilmiştir.
>
> 8 Ağustos'ta bölüğümüz 10 yaşındaki bir çocuğu infaz etti. Onu arkadan bir M-16'yla taradık. 16-20 Ağustos tarihlerinden birinde –tam tarihten emin değilim– bir adam uyumakta olduğu hamaktan alınarak bir mağaraya kondu ve çocuğun öldürülmesini emreden teğmen tarafından atış taliminde hedef olarak kullanıldı. ... Atışlardan sonra gidip yakından bakıyorlardı, hedefe iyi isabet edildi mi diye. ... Tabii adam artık ölüydü.
>
> 8 Şubat'ta –sekiz asker yitirdiğimiz bir çatışmadan sonra– pusu yerinde bir adam bulduk. Askerlik çağındaydı. İngilizce bilmiyordu. Tercümanımız da yoktu, arazideki temel problemlerden biri buydu. VC [*Viet Kong*] olup olmadığını sorduk ve tabii sürekli inkâr ediyordu. "No VC, no VC." Bir APC [*Army Personnel Carrier*-Zırhlı personel aracı] altına yatırıldı ve üzerinden iki kez geçildi; birincisinde ölmemişti.
>
> Bir saat sonra bir köye geldik ve orada 19 kadın ve çocuk Viet kong şüphelisi olarak toplandı. Teğmen telefonla yüzbaşıyı aradı ve bunları ne yapması gerektiğini sordu. Yüzbaşı da o sabah albaydan gelen emri bildirdi. Emir, hareket hâlindeki her şeyin öldürülmesi yönündeydi. Yüzbaşı bunu söyleyince teğmen ahizeyi kapattı. Hemen kalktım ve yüzbaşıya doğru gittim, çünkü bu teğmenin takımında daha önce bulunmuştum ve bu emri yerine getirebileceğini düşünüyordum. Ben ona doğru gidince zannedersem yüzbaşı da panikledi, o da teğmenin bunu yapabileceğini düşünmüştü ve bu şimdiye kadar yaptıklarımızdan, en azından sayı itibarıyla daha kötü bir vahşet olacaktı. Yüzbaşı teğmeni aradı ama bir türlü onunla temas kuramadı. Ona doğru giderken döndüm ve etrafa bakınmaya başladım. Şüphelilerin bulunması gereken yere doğru baktığımda, iki askerin tahminen 19 yaşlarında çok güzel bir kızı götürdüklerini gördüm. Üzerinde giysileri yoktu ve tecavüz edilmiş olabileceğini tahmin ettim, bu SOP [*Standard Operating*

> *Procedure*-Standart Davranış Biçimi] idi. Kızı üst üste yığılmış 19 kadın ve çocuğun üzerine fırlattılar ve onları çembere almış beş asker otomatik M-16'larıyla ateşe başladılar.[150]

Çavuş Henry, tanıklığının sonunda, önemli olanın bu tür olaylar değil, bunların altında yatan nedenler olduğunu, sorunun ordunun bilinçli politikalarından kaynaklandığını söylüyor ve şu önemli tespitlerde bulunuyor:

> İlk olarak, askeriyede ırkçılık çok yaygın. Ordudaki ırkçılığı hepiniz biliyorsunuz. Bu, kurumsallaşmıştır; politikadır, standarttır, ırkçı olmak için yetiştirilirsiniz. Temel eğitime gittiğinizde size Vietnamlıların insan olmadıkları öğretilir. Onların *gook* [pislik; aşağılayan ırkçı bir terim] olduğu öğretilir size. Bütün duyduğunuz *"gook, gook, gook, gook..."* Oradaki askerler Asyalılar arasında ayrım yapmazlar. Öylesine yetiştirilirler ki, bütün Asyalılar bu ırkçılığın kurbanı olurlar.
>
> Ordu bir kez bilincinize bunların insan olmadığı, düşük insan oldukları fikrini yerleştirince, onları öldürmek artık daha kolay olur. Bu bilerek yapılır çünkü nihayet askeriyenin görevi öldürmektir ve böylece öldürme önündeki bir engel yıkılmış olur. ... Ordu Güney Vietnamlı, Kuzeyli, Viet kong ya da sivil ayrımı yapmaz; hepsi *gook*'tur, hepsi insan bozuntusudur. Hiçbiri iyi değildir vs. Ve hepsi öldürülebilir ve çoğu da öldürülür.
>
> Bu tür vahşetin yapılmasında ikinci neden, oradaki erlerin kısa zamanda hiç kimsenin özgürlüğü için savaşmadıklarını kavramalarıyla ortaya çıkar. Buradaki herhangi birine sorabilirsiniz. Buraya gelirlerken annelerinin güvenliğini korumakta olduklarını düşünmüş olabilirler, ama burada buna uzun süre inanmaya devam etmezler. Bu sadece bir homurdanma değildir. Teğmenler, arazideki komutanlardır bunlar. Yüzbaşımız inanıyordu buna.
>
> Vietnam'daki koşullarda birkaç ay yaşamaya mecbur kalmak, Ky'nin [Nguyen Cao, G. Vietnam başbakanlarından] özgürlüğü için, Thieu'nin [Nguyen Van, G. Vietnam başkanlarından] özgürlüğü için, annenizin özgürlüğü için ya da herhangi birinin özgürlüğü için savaşmadığınızı anlamanıza yeter. Sadece kıçına kurşunu yiyorsun ve tek istediğin eve dönmektir.

2. Ceset Sayan Hasta Kafalar

1965 yılında *New York Times* editörlerinden Hanson W. Baldwin, Vietnam'da neden sonuna kadar savaşılması gerektiğini şöyle açıklıyordu:

> Net ve cesur bir karar almak gerekiyor. ... Risk alınmalıdır: Onulmaz bir yenilgiyi önlemek için savaşmalıyız. Kazanmak için ne gerekiyorsa onu kullanmalıyız.
>
> Vietnam için savaşmamızın Saygon'a "demokrasi" veya "özgürlük" götürmekle çok az ilgisi var. ... ABD'nin Vietnam'daki yenilgisinin, geri çekilmesinin veya komünistlerin iktidarı ele geçirmesine yol açacak bir anlaşmaya varmasının politik ve psikolojik etkileri Asya için felaket olur. ... Kan dökmeden savaş kazanamazsınız. Gücün bedelini ödemeliyiz. ... Viet kong'un Güney ve Kuzey Vietnam'daki toplanma noktalarına, destek yollarına, eğitim alanlarına, kamplara ve sağlık merkezlerine karşı sürekli ve ağır bombardıman, komünistlere insan ve malzeme desteğinin akmasını ciddi ölçüde kesmek için şarttır. ...
>
> Ne kadar Amerikan askerinin gerekeceği tam belli değildir. ... Belki 200 binden 1 milyona kadar Amerikan askerinin savaşması gerekecektir. ...
>
> Vietnam savaşmak için berbat bir yer. Ama özgürlük mücadelesinde temiz ve düzgün muharebe alanları yoktur. Ölünecek "iyi" yer olamaz. Ve, Çin'in yakınında Vietnam'da savaşmak ileride Hawaii'de, kendi sınırlarımızda savaşmaktan daha iyidir.[151]

1966 yılında da, Amerikan uçakları çocukları napalm bombalarıyla öldürürken, bir dergi editörü, *US News and World Report*'tan David Lawrence, "ABD'nin Vietnam'da yapmaya çalıştığı şey, bir halkın bir diğerine gösterdiği yardımseverliğin, zamanımızda tanık olduğumuz en önemli örneğidir," diyebiliyordu. Gazeteci, daha sonra, yazdıklarını savunurken, Amerika'nın "aşikâr yazgısı"na da dayanıyordu: "Kalplerinde vahşilik olan ilkel insanların uygar bir varoluşun gerçek temelini anlamalarına yardımcı olmak gerekir."[152]

Bu hastalıklı kafaların önerileriyle Amerikan askerleri “ceset sayma” işine girdiler Vietnam’da. Bir manganın saydığı ceset sayısı Washington’a vardığında birkaç misli artmış oluyordu ve Amerika savaşı kazanmakta olduğu yanılsamasıyla daha da yükleniyordu savaşa.

Oysa karşılarında, bağımsızlık ve özgürlükleri için savaşan bir halk vardı. İstilacı ve işbirlikçilere karşı Güney’deki öncüleri Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi daha 1961’de amaçlarını sıralıyor ve imkân bulduğu her yerde bu amaçlarını pratiğe dökerek örnek oluyordu. Kurtuluş Cephesi’nin programının ana başlıkları şöyleydi:

> 1. Amerikan emperyalistlerinin ve Amerikalıların uşağı Diem diktatörlüğünün kamuflaj rejimini devirmek ve bir ulusal demokratik birlik hükümetinin kurulması;
>
> 2. Liberal ve demokratik bir rejimin kurulması;
>
> 3. Bağımsız ve egemen bir ekonominin kurulması, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi;
>
> 4. Toprak kirasının azaltılması, toprağın onu işleyenlere verilmesi için toprak reformu yapılması;
>
> 5. Ulusal, demokratik bir eğitim ve kültür geliştirilmesi;
>
> 6. Anavatanın ve halkın savunulması için bir ulusal ordunun yaratılması;
>
> 7. Azınlıklar ve erkekle kadın arasında eşitliğin sağlanması, Vietnam’da yerleşik yabancıların ve dışarıda yerleşmiş Vietnamlıların meşru haklarının korunması;
>
> 8. Barış ve tarafsızlık dış politikasının geliştirilmesi;
>
> 9. İki bölge arasında normal ilişkilerin kurulması ve ülkenin barışçıl birleşmesi için hazırlık yapılması;
>
> 10. Bütün saldırgan savaşlara karşı çıkılması ve dünya barışının aktif biçimde korunması.[153]

ABD’nin karşı çıktığı ve şiddetle bastırmaya çalıştığı bu meşru amaçlardı. Halk tarafından benimsenmiş bu demokratik ulusal hedeflerin bastırılması ne denli acımasız ve yoğun şiddet uygulanılırsa uygulansın mümkün değildi elbette. ABD, özgür ve direngen halk iradesini kıramadıkça savaşı da derinleştiriyor, şiddetini arttırıyordu.

1966 yılında Savunma Bakan Yardımcısı John McNaughton, köylere yönelik katliam şiddetinin yeterli olmaması üzerine alternatif bir yol öneriyordu:

> Kanal havuzlarının ve barajların yıkılması, öte yandan –şayet doğru yapılabilirse –umut ... vadedebilir. Üzerinde durulmalıdır. Bu yıkım insanların ölmeleri ya da boğulmalarına neden olmaz. Pirincin sığ su baskınıyla bir zaman sonra yaygın açlığa neden olur (bir milyondan fazla?), gıda yardımında bulunulmazsa– bunu da ‘konferans masası’nda biz önerebiliriz.[154]

3. Pasifikasyon

ABD’nin karanlık kafalarının bulduğu yol, pasifikasyon idi. Pasifikasyon programının ilkesi belliydi: “ABD’yle işbirliği yapmayanlar düşmandır ve dolayısıyla da terörle bastırılmalıdır.” Bu amaçla kurulan ve aralarında psikologlar, CIA uzmanları, işkenceci sorgucular gibi ‘sivil’lerin bulunduğu ABD’li danışmanlarca yönetilen pasifikasyon programını o dönemde bir yazar şöyle anlatıyor:

> AID hesabına çalışan bir CIA yetkilisi ... “Artık gırtlağımıza kadar bu işin içerisindeyiz ve burada kalacağız. ... Horozlarını boğazlayacağız, gerekirse kadınları ve çocukları da; bu, komünistlerin halk üzerindeki etkisini silene kadar sürecek. Biz buna tahammül edemeyiz. Burasını, bir ameliyathane gibi, mikroplardan arınmış hâle getireceğiz. Ve bu işi, Vietkong’dan daha iyi becereceğimize de eminiz,” [diyor]. ... II. Bölge’de pasifikasyon işlerinde görevli CIA yetkilisi Bob Wayne, ... “Tek bir savaş var, pasifikasyon da bunun bir parçasıdır. Artık bir insan, sadece Vietkong’a benzese bile, bu, öldürülmesine ya da kampa konmasına yetecektir ve bu iş, halkın, kendi hükümetleriyle işbirliği yapmasını öğrenmesine kadar böyle devam edecektir,” [diyor]. ... Eyalet Keşif Birlikleri’nin ödevi, her kasaba ve köydeki Ulusal Kurtuluş Cephesi “alt yapısını” bulmak, imha etmek ve Cephe’yle en ufak bir ilgisi olan bütün vatandaşları tarafsızlaştırmak (nötralize etmek), enterne etmek ya da ortadan kaldırmaktır. Belli zamanlarda sivil elbiseler içinde bir CIA mensubu, koltuğunda para dolu bir çantayla

> çıkagelir; ispiyonculara, köy muhtarlarına, Keşif Birlikleri ekiplerine ücretlerini öder, kelle avcılarını mükafatlandırır. ... Delta bölgesinde serbest çalışan bir kelle avcısı, bir Vietkong teğmeninin başı için aşağı yukarı 42 dolar alabilir; eğer getirdiği baş, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin eyalet şefine ait ise ödenen mükafat yüz kat fazlasıyla 4200 dolara yükselir. ... Bir defasında Delta'da, Keşif Birlikleri, Ulusal Kurtuluş Cephesi'yle işbirliği yaptığı söylenen Ap Bink Son köyüne gidiyorlar, "örnek" olsun diye gelişigüzel seçilmiş dört köylünün başlarını keserek bunları sırıkların ucuna takıyor ve sırıkları köy köprüsünün üzerine yerleştiriyorlar. ... Eyalet Keşif Birlikleri, CIA'nın "konvansiyonel olmayan" usullerle Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni zayıflatmak için giriştiği teşebbüslerden bir tanesidir. CIA'nın danışman ya da harekât rolü oynadığı daha başka benzer programlar da vardır. Bunlar arasında Arazi Polis Kuvvetleri, Toplum Polisi ve Özel Kuvvetler Delta Projesi gibi bazı harekât kuvvetleri vardır. ... [Amaç], Topyekûn Savaş politikasına uygun olarak, bir süper polis devletinde bütün nüfusun kontrol altında bulundurulmasıdır. ... Buna bağlı olarak polis faaliyetlerinin her dalı genişletilmiştir. Millî hüviyet kartı programından tutun da ... halkın hareket serbestliğine kadar ... her alanda büyük gelişmeler olmuştur. ... Kasaba ve köyler arasında 12 bin 500 telsizle polis muhaberatı takviye edilmiş, Amerika'daki FBI'ye benzer yüksek seviyede bir gizli polis teşkilatı, "Özel Şube" meydana getirilmiştir. Bu şubedeki polis şeflerini Gestapo metotlarıyla yetiştirmek ve eğitmek üzere AID ve CIA bünyesinde çalışan emekli Amerikan polislerinden yararlanılmaktadır.[155]

26 Mart 1968'de My Lai köyünde Amerikalı askerler, aralarında bebeklerin, çocukların, yaşlıların ve kadınların da bulunduğu ve oradaki Amerikan askerlerinin belirttiği gibi aralarında askerlik çağında kimse olmayan 500 kadar köylüyü çukurlara indirdiler ve hepsini kurşunladılar, katlettiler. Yemek molası verildiğinde iş neredeyse bitmişti. İnsanları, evcil hayvanları, evleri ve ekinleriyle artık My Lai yoktu!

Ateş emrini veren Teğmen William Calley, Amerikan medyasının uzun yıllar göz ardı etmesine karşın, katliam meydana çıktıktan sonra olaya karışan başka askerlerle birlikte mahkemeye verildi. Mahkeme sonunda sadece Teğmen Calley mahkûm edildi; ömür boyu hapisti cezası. Ne var ki,

sadece Asyalı komünistleri öldürmüş bir “kahraman”ın cezalandırılması toplumun bir kesiminde büyük tepki yarattı. Ceza önce 20 yıla indirildi. Daha sonra Başkan Nixon cezayı ev hapsine çevirdi. Daha sonra serbest kalan “kahraman teğmen” anılarını yazdı, çok para kazandı ve McNamara’yı anımsatan biçimde, sigorta işine girdi, insanlara sağlık ve hayat sigortası sattı!

Amerikan askerleri üç R *(Rape, Revenge, Racism*-tecavüz, intikam, ırkçılık) diye anılan bilinçli edinilmiş dürtüyle, pek çok köyde pek çok katliam yaptılar, pek çok My Lai gerçekleştirdiler, Amerikan “demokrasi ve özgürlük” ideallerini taşıdılar Asya’ya! Bazıları da geriye, öldürdükleri Vietnam yurtseverlerinin kulaklarını ve parmaklarını “hatıra eşya” olarak taşıdılar yanlarında.

Vietnam’da çoğu sivil 1 milyon 100 binden fazla insan öldürüldü. Öldürülenlerin 350 bini çocuktu. 750 bin Vietnamlı ömür boyu sakat kaldı. Vietnam’ın doğası tahrip edildi. Ormanlar yakıldı, hayvanlar telef edildi, ziraat çökertildi. ABD de çoğu yoksul ailelerden gelme 60 bin kadar asker kaybetti.

4. Kaçınılmaz Son

Sonunda, ABD kaybetti. Vietnam birleşti, Amerikan askerleri çekildi, Güney Vietnam’ın işbirlikçilerinin bir bölümü kapağı Amerika’ya attı.

Kennedy ve Johnson yönetimlerinde Savunma Bakanı ve şahinler koalisyonunun mümtaz bir üyesi olarak bu kirli savaşın başlatıcılarından, yürütücülerinden ve elbette bütün suçlarının baş ortaklarından olan Robert McNamara 1995 yılında bir kitap yazdı. “Geçmişe Bakarken: Vietnam Trajedisi ve Dersleri” adlı kitapta şöyle yazıyor McNamara: “...Ama yanlıştık, feci derecede hatalıydık. Gelecek kuşaklara bunun nedenlerini anlatma borcumuz var. ... Eski Yunan dramacı Aeschylus, ‘Çile çekmenin ödülü tecrübedir,’ diye yazmıştı. Vietnam’ın kalıcı mirası bu olsun.”[156] Bu kadar! O daha sonra tecrübelerini Dünya Bankası başkanı olarak, bir zamanlar öldürülmelerine, bombalanmalarına, geleceklerinin çalınmasına, işkence görmelerine katkıda bulunduğu mazlum ulusları, bu kez de sermayenin, borcun, yapısal sömürünün kalıcılaştırılmasının cenderesinde

boğmak üzere kullandı. Başkan Johnson ise, savaşa karşı ortaya çıkan ve milyonları seferber eden büyük toplumsal muhalefete ilk başta direnmeye kalkıştı. O kadar ki, daha önce değindiğimiz FBI operasyonlarıyla temel haklara karşı büyük kampanya başlatıldı. Özellikle savaştan dönen muhaliflere, üniversitelerde aktif hoca ve öğrencilere büyük şiddet uygulandı; Ken Sattae Üniversitesi'nde dört, Jackson State College'da iki öğrenci askerlerce kurşunlanarak öldürüldü. Vietnam'da, Amerikan askerleri subayları vuruyorlardı. Sonunda o da yenilgiyi kabullendi; 31 Mart 1968'de seçimlerde aday olmayacağını açıklamak zorunda kaldı.

Nixon-Kissinger ikilisine düştü Vietnam'dan çekilmek...

Gerideyse, acı anılar kaldı. Amerika'da da, “Çocuklarımız bilmediğimiz yerlerde ölmesin,” diye sokaklara dökülen Amerikalı anneler, zamanla, “Çocuklarımız, başkalarının çocuklarını da öldürmesinler,” diye ayağa kalktılar. Üniversitelerde gençler de ayaktaydılar. Amerikan bayraklarını yakıyor, Vietnam bayrağı taşıyor, gömleklerinde Ho Amca'nın resimlerini taşıyorlardı. Tarihinin çok az döneminde, böylesine yığınsal ve radikal biçimde sorgulanmaktaydı ABD'nin düzeni.

Üniversitelerde öğrenciler kurşunlanır, sokaklarda milyonlar yürür ve Vietnam'dan dönen askerler kirli savaşı lanetleyip vahşeti kayda geçirirlerken, Pete Seeger'in yazdığı ve Bob Dylan'ın okuduğu şarkı, Amerika'da, sınıf kardeşlerini öldürmeye ve ölmeye giden yoksul çocuklarının ardından yürekleri yakıyordu:

NEREYE GİTTİ BÜTÜN ÇİÇEKLER?

Nereye gitti bütün çiçekler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün çiçekler?
Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün çiçekler?
Genç kızlara gitti, her birine.

Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?

Nereye gitti bütün genç kızlar?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün genç kızlar?
Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün genç kızlar?
Genç erkeklere gitti, her birine.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?

Nereye gitti bütün genç erkekler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün erkekler?
Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün genç erkekler?
Askere gitti, hepsi.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?

Nereye gitti bütün askerler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün askerler?
Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün askerler?
Mezara gittiler, her biri.
Ne zaman öğrenecekler?

Ne zaman öğrenecekler?

Nereye gitti bütün mezarlar?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün mezarlar?
Uzun zaman önce.
Nereye gitti bütün mezarlar?
Çiçeklere gitti, hepsi.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?

Nereye gitti bütün çiçekler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün çiçekler?
Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün çiçekler?
Genç kızlara gitti, her birine.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?

V

Gerileme-Restorasyon-Saldırı

1960 ve 70'li yıllarda artık başka ülkelere doğrudan Amerikan müdahalesi kolay değildi. Sovyetler Birliği'nin varlığı ve gücü ile Soğuk Savaş rekabeti, Amerikan yöneticilerini daha dikkatli davranmaya zorluyordu. Vietnam batağı ve sonrasındaki ağır yenilginin getirdiği "Vietnam Sendromu" ile barış hareketiyle güçlenen toplumsal muhalefetin varlığı da egemenleri zorlamaktaydı. Dış politikadaki "partiler üstü" "vatan-millet" edebiyatı, şovenist militarizmin gücü önemli ölçüde kırılmıştı. Silahlı Kuvvetler'in prestiji ve buyurucu ağırlığı da azalmıştı.

Kapitalizmin evrensel gelişimi, hedef ülkelerdeki çarpık kapitalizmin işbirlikçi/bağımlı, varlıklı sınıfların palazlanmasına neden olmuş, bu da içerideki beşinci kolla halkları ezme olanağını yaratarak doğrudan müdahale ihtiyacını hafifletmişti. Gerektiğinde, 20. yüzyılın başındaki müdahaleler ve işgaller sonunda pek çok ülkede yetiştirilen "korucu" nitelikli silahlı güçler ve ordular da ABD ve uluslararası sermaye adına kendi halklarını bastıran, kendi ülkelerini işgal eden "iç savaş orduları" olarak devreye sokulabiliyordu. Az gelişmişliğe mahkûm edilmiş ülkelere sızmış şirketler ve CIA gibi kurumlar, egemen ve yönetici sınıflarla birlikte zaten iktidarı oluşturmaktaydılar ve bu "yardım"a bağımlı ülkelerin kıpırdayacak hâlleri de kalmamıştı. İçeriden çürütme ve halkları ahmaklaştırma imkânlarının da artmasıyla doğrudan müdahale ihtiyacı azalıyordu. Askerlerin, polislerin, istihbarat örgütlerinin eğitimi ve askerî yardımlarla devşirilen üniformalı, apoletli, silahlı "milliyetçi" unsurlar bastırma görevlerini kendiliklerinden yerine getiriyor, Amerikan deniz piyadelerini yormuyorlardı.

Bütün bu nedenlerden dolayı, devir artık doğrudan müdahale değil, dolaylı bastırma ve hükümet darbeleri devriydi.

Anayasal rejimlere, bağımsızlıkçı ve halkçı hükümetlere karşı düzenlenen bütün bu askerî darbelerde ABD bir biçimde, doğrudan ya da dolaylı rol oynadı, hep halk düşmanı diktatörlükleri ve askerî rejimleri destekledi. Sadece liberal Kennedy'nin başkanlığı süresince Arjantin, El Salvador, Peru, Guatemala ve Ekvator'da askerî darbeler birbirini izlemiştir. Onun çok kızdığı Başkan Goulart'ın Brezilya'da bir askerî darbeyle devrilmesi ve kanlı bir askerî diktatörlüğün kurulmasıysa, Johnson'a nasip olacaktı.

Daha 1927 yılında Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Olds, Orta Amerika cumhuriyetlerine ilişkin şöyle diyordu: “Bu küçük ülkelerdeki elçilerimiz, bulundukları başkentte öğütleri yasa gibi kabul edilen danışmanlar olmuşlardır. Biz Orta Amerika’nın yazgısını denetliyoruz, çünkü ulusal çıkar bunu gerektirmektedir. Artık Orta Amerika anlamıştır ki, bizim tanıdığımız ve desteklediğimiz hükümetler iktidarda kalır, ötekiler düşer.”[157] Bu “düşürülen hükümetler” kervanına ‘60’lı yıllardan başlayarak daha çok ülke katılacaktır.

Kanlı eller elbette sadece Güney Amerika kıtasında aktif değildi ve Afrika’ya kadar uzanmıştı: Kongo’nun demokratik seçimlerle ilk başbakanı olmuş Patrice Lumumba, ABD’nin de karıştığı bir darbeyle devrilmiş ve ardından, CIA’nın değinmiş olduğumuz suikast planlarının bir biçimde başarıya ulaşmasıyla öldürülmüştü. Afrika’nın kara derili yoksullarının Kongo’dakilerinin (sonra adı Zaire oldu) kara yazgıları daha o zaman, bağımsızlığın ve umutların pembe şafağında CIA’nın kara ve kan kırmızısı elleriyle yazılmış oldu. Afrika’daki uyanışın ve bağımsızlık hareketlerinin en önemli isimlerinden Kwame Nkrumah da, 1966’da CIA’nın haberdar olduğu bir darbeyle devrildi. Aynı biçimde, 1968’de Mali’de yurtsever iktidar devrildi. ABD’nin aktif yardımlarıyla, Belçika, Portekiz sömürgecileri ve Güney Afrika ırkçıları, kan kusturmayı sürdürebildiler.

Kwame Nkrumah, “Yalnızca Afrika’daki CIA müdahalelerinin kanıtlarıyla bütün bir kitap doldurulabilir,” diye yazmış ve bir de liste çıkarmıştı:

> S*enegal, 17 Aralık 1962*: Başkan Lêopald Sêdar Senghor’u devirme girişimi. Başarısız.
>
> *Togo, 13 Ocak 1963*: Başkan Sylvanus Olympio’nun öldürülmesi.
>
> *Kongo-Brazaville, 12 Ağustos 1963*: Başkan Abbê Fulbert Youlou’nun istifaya zorlanması.
>
> *Dahomey, 19 Ekim 1963*: Başkan Hubert Maga görevden alındı.
>
> *Niamey, 3 Aralık 1963*: Başkan Hamani Diori tarafından bastırılan askerî isyan.
>
> *Tanzania, Uganda, Kenya, 20, 23, 24 Ocak 1964*: İngiliz birliklerinin yardımıyla bastırılan isyanlar.
>
> *Gabon, 18 Şubat 1964*: Başkan Leon M’ba görevden alındı.

Cezayir, 18 Haziran 1965: Başkan Bin Bella devrildi.

Kongo, 25 Kasım 1965: General Mobutu başkanlık yetkilerini üstlendi.

Dahomey, 22 Aralık 1965: General Soglo iktidarı eline aldı. Dahomey bir dizi darbeyle perişan oldu.

Orta Afrika Cumhuriyeti, 1 Ocak 1965: Başkan David Dacko istifaya zorlandı.

Nijerya, 28 Temmuz 1966: General Aguiyi-İronski iktidarı ele geçirdi. Federal Başbakan ile iki bölgesel başbakan öldürüldü.

Gana, 24 Şubat 1966: ... Askerî darbe.

Nijerya, 28 Temmuz 1966: General İronski öldürüldü. General Yakubi Gowon yönetimi üstlendi.

Burundi, 29 Kasım 1966: Kral V. Ntara görevden alındı.

Togo, 13 Ocak 1967: Başkan Nicolas Grunitzky görevden alındı. Yarbay Gnassingbe Eyadema yönetimi üstlendi.

Sierra Leone, 24 Mart 1967: Ordu, hükümetin görevlerini üstlendi.[158]

Nelson Mandela 28 yıl sonra hapisten çıktığında, 1990'da George Bush'a, CIA adına özür dileyip dilemeyeceği soruldu. Sözcü Marlin Fitzwater'in yanıtı şöyleydi: "Bu Kennedy yönetimi sırasında oldu. ... Kennedy'nin adamlarının yaptığı bir şey için beni sıkıştırmayın."[159]

Asya'da ise, Endonezya katliamı da 1965 yılında gerçekleştirildi. Katledilecek komünistlerin binlercesinin adı kiralık katillere CIA tarafından verilmişti. Ortadoğu'daysa, Siyonist Devlet, 1967 Savaşı'yla Arap yurtseverliğine büyük darbe indirmişti.

"Kennedy'nin adamları" dünyanın dört bir yanında halklara kan kusturuyordu.

1970'lerin ortalarına gelindiğinde, üç gelişme artık belirleyici olmaya ve ABD egemenlerini iyice zorlamaya başladı. Bunlardan birincisi, Vietnam yenilgisiydi ve oradan bir biçimde ayrılmanın gerekliliği kendini dayatmıştı. Nixon bunu yaptı ama gerek iç politikada, gerek ekonomide Vietnam yenilgisinin sonuçları egemenleri zorlamayı sürdürdü. İkinci olarak, artık Sovyetler Birliği'nin nükleer gücü ABD'yi, en azından

stratejik alanda, kıpırdayamaz hâle getirmişti ve bu, bir yandan daha önce değindiğimiz *“esnek mukabele”* ve *“özel harp”* kurumlarının oluşturulmasını getirirken, bir yandan da dünyadaki güç dengesinin ABD aleyhine bozulmasını ve ABD’nin görece gerilemesini getiriyordu. Üçüncü nokta da şuydu: Mazlum ulusların dünyasında, Asya’dan Afrika’ya, Güney Amerika’dan Ortadoğu’ya, halklar bağımsızlık ve özgürlük için ayaklanıyorlar, sermaye ve emperyalizm mevziler yitiriyordu. Aslında ABD, tarihinin en büyük ve çok boyutlu bunalımlarından birini yaşamaya başlamıştı.

Dünya kaynıyordu ve halklar ayaktaydı. Afrika’da, Mozambik ve Angola’da, sömürge rejimleri yıkılmıştı. Gerillalar, Gine-Bissau’da, Sao Tome’de iktidara geldiler. Rodezya’da (Zimbabwe) ırkçı beyaz azınlık rejimi devrilmişti. Benin, Liberya, Libya’da bağımsızlıkçı rejimler kuruluyordu. 1974’te Etiyopya’da Selasiye devrilmiş, 1979’da Humeyni İran’da iktidara geliyor, 1979 Temmuz’unda Sandinistler Nikaragua’da Managua’ya giriyorlardı. Yunanistan’da Cunta, Kıbrıs macerasının fiyaskosuyla düşmüştü. Peru’da, Şili’de, Venezuela’da, Guyana ve Bolivya’da millîleştirmeler yapılıyor; Uruguay’da, El Salvador’da gerillalar başarılar kazanıyor; Brezilya, Arjantin gibi ülkelerde bunalımlar yaşanıyor, Amerikan çıkarları tehdit altında bulunuyordu. Ortadoğu’da, Yemen’de, İran’da, Türkiye’de emperyalist çıkarlara karşı direnişler güçleniyordu. Her yerde mazlum halklar, politik bağımsızlıklarına, özgürlüklerine ve doğal kaynaklarına, refah haklarına sahip çıkıyorlar, yeni bir uluslararası ekonomik düzen için BM’de örgütleniyor, “kapitalist olmayan yol” gibi arayışlarla sömürü, baskı ve bağımlılık zincirlerini kırmaya kalkışıyorlardı. Gerici Körfez ülkeleri bile petrol ambargosu uygulamak zorunda kalıyor, Filistin kurtuluş hareketi Siyonist Devlet’i, Mandela önderliğindeki kurtuluş hareketi de ırkçı Güney Afrika Cumhuriyeti’ni sıkıştırıyor; böylece ABD’nin Afrika ve Ortadoğu’daki iki temel müttefikini tehdit ediyorlardı. Bu arada, Almanya ve Japonya gibi ülkeler de emperyalist rekabete katılıyor, Amerikan hegemonyasında delikler açıyorlardı. Yani ABD, lideri bulunduğu kendi kampı içinde de zorlanıyordu.

Dünyada bu gelişmeler olurken, içeride de büyük bir bunalım yaşanmaktaydı. 1971 yılında, Amerikan doları devalüe edildi. Bu, Büyük Bunalım’ın 1933’teki değer kaybından sonraki ilk gerilemesiydi doların. Bu arada, ABD’nin dış ticaret dengesi de 20 milyar dolar civarında açık

veriyordu. 1973 yılında Nixon, *Bretton Woods* sisteminin artık geçerli olmadığını açıkladı ve doların altınla belirlenmiş ilişkisini koparttı. Vietnam'daki savaşın da etkisiyle enflasyon yüzde 15'lere ulaştı. ABD'nin dünya üretimindeki payının düşmesi, temel ham maddelere olan ihtiyacının artması ve ihracatındaki göreli azalma, ciddi sıkıntılar yaratmaya, halkın yaşam düzeyinde büyük gerilemelere neden olmaya başladı. Örneğin 1970'te, Çalışma Bakanlığı'nın dört kişilik bir kentli aile için belirlediği "mütevazı" *(moderate)* haftalık gelir 205 dolarken, özel sektörün tamamında bir fabrika işçisinin ortalama haftalık ücreti sadece 120 dolardı.[160] Yine 1970'te Çalışma Bakanlığı için hazırlanan bir raporda, her yıl iş kazalarında "15 bin işçinin öldüğü, 2,2 milyonunun da yaralandığı, bir milyondan fazlasının da işlerinde kullanılan kimyasallar ve radyasyon, ziraat ilaçları, boyalar gibi nedenlerle ve sıcaktan, gürültüden zehirlendiği, her iş günü 55 işçinin öldüğü, 8 bin 500'ünün sakatlandığı ve 27 bininin yaralandığı" bildiriliyordu.[161]

Bu noktada, ABD'yle ilgili bir yanılsamaya da değinmek gerekmektedir. Kuşkusuz emekçilerin yaşam koşullarının 1970'lerde kötüleşmesinin kökleri eskilere dayanmaktadır ve sanılanın aksine ABD'de her zaman büyük zenginlikle beraber yaygın yoksulluk da birlikte var olmuştur. Dolayısıyla da, şimdi biraz gerilere giderek '70'lerin bunalımına emekçilerin yaşam koşulları açısından daha yakından ve doğrudan ilgili dönemi yansıtan belgesel nitelikli verilerden hareket ederek bakmak gerekmektedir.

A. Kapitalizmin ve Yoksulluğun Pençesinde

1947 yılında *Nation* dergisine yazdığı bir makalede Jean Paul Sartre, herkesin mutlu ve eşit olduğu türünden "Amerikan mitleri"nden (söylence) söz eder ve "Belki de başka hiçbir yerde halkla söylence, hayatla, hayatın tasavvuru arasında bu kadar farklılık bulamazsınız," der.[162]

Kurbanlarını da pençesine alan yanılsama ve neredeyse bütün dünyaya inandırılan söylencelerden biri de, ABD'de emekçilerin hayat ve çalışma koşullarına ilişkin uydurulmuş olanıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki anti-komünist saldırının bir parçası olarak bu yalanın zehiri her türlü araç kullanılarak beyinlere akıtılmıştır âdeta.

ABD, kuşkusuz çok zengin bir ülkedir ve Amerikalılar, çoğunlukla dünyada kolay görülmeyen bir refah düzeyine ulaşmışlardır. Ne var ki, ABD'de hiçbir zaman gelir adaleti sağlanmamıştır, dolayısıyla da orada büyük zenginliklerin yanında korkunç sefalet de söz konusu olmuştur hep. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yapısal toplumsal eşitsizlikler nedeniyle, bir refah ummanındaki büyük yoksulluk ve sefalet sistemiktir, dolayısıyla da Amerikan düzeninin ve tarihinin kara sayfalarını oluşturur. Amerika'daki yoksulluk, sefalet, hatta açlık, evsizlik, işsizlik, yine yapısal nedenlerle, sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarının yetersizliği, topluma dayatılmış ve büyük ölçüde içselleştirilmiş değer yargıları, kültürel normlar, burjuvazinin ve devletin kayıtsızlığı, düzenin propaganda aygıtlarının tavrı gibi nedenlerle, Amerika'da yoksul olmak özel olarak zordur. Dışlanmışlık, hatta tecrit, hayatın dışına itilmişlik, aşağılanma, kendini suçlama, çekirdek aile yapısının, büyük kentlerin, acımasız rekabetin yarattığı umarsız yalnızlık, emeklilik ve sigorta gibi 'refah devleti' 'yardım'larının yetersizliğinin getirdiği terk edilmişlik ve ilgisizlik; insani dayanağı ya da kurumsal sığınağı olmayan yoksullar, işsizler, yaşlılar, azınlıklar, kadınlar ve çocuklar için hayatı tam bir karabasana dönüştürmektedir bu kapitalist cangılda. Burada insanlar, hayvanlar gibi, çaresiz koyunlar gibi kendi bacaklarından asılmakta, horlanmakta, itilmekte, kaderine ve yalnızlığına terk edilmekte, unutulmakta, en kötüsü de suçlanmakta hatta kendi kendini suçlamaya itilmektedirler.

1960'ların ilk döneminde, beyaz eşya alanındaki patlama, içten yanmalı motor teknolojisi ve otomobil sanayisinin gelişmesi, silahlanma harcamaları ve genel tüketim kalıbının değişmesiyle kapitalizm pek çok yerde ve bu arada da ABD'de "altın devir"lerinden birini yaşadı.

Ne var ki, 1960'lı yılların sonuna doğru sorunlar da ortaya çıkmaya başladı. Amerikan toplumu da sarsılmaya başladı.

Sadece 1967 yazında 150 kadar kentte ayaklanmalar, kargaşa ve isyanlar çıkmıştı.

Vietnam'daki savaşın tırmanmasıyla askere alma ve artan ölüm ve sakatlıklar özellikle gençler arasında sistemin sorgulanmasını getirdi. Askere alınan yoksul çocukları ve siyahlarda yeni bir bilinçlenme süreci başladı.

Çılgınca bir tüketim ve borç sarmalı içine sıkışan yığınların hiç olmazsa bir bölümü, giderek kilise, otomobil, televizyon üçgenine sıkışmış hayatlarının boğuculuğunda yeni seslere kulak verir hâle gelmekteydi. Sistemin ahmaklaştırma saldırısının kısır döngüsünü bir nebze olsun yırtabilenler ve hayata görerek bakabilmeyi keşfedenler açısından, Amerikan yaşam tarzı çok iç karartıcı görünmekteydi. Çarpıtmaya, saptırma ve yalana dayalı, bütünüyle büyük sermayenin elindeki medya ve eğitim sistemi, insanların en temel hakkı olan haber ve bilgi edinme hakkını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Birbirlerinin neredeyse kopyası iki partinin cenderesi içindeki politik sistem, bir de Soğuk Savaş'ın "partilerüstü" ilkesiyle, uyumu ve boyun eğmeyi temel edinmiş bir "demokrasi orta oyunu"na dönüşmüştü. Bir "modern prens"in tek başına yürütme erki olarak, halka karşı büyük yetkilerle donatıldığı bu sistemde başkan, kuşatılmış yalnızlığı içinde de sermaye, medya, generaller, istihbarat örgütleri gibi tekelci devlet kurumları karşısında yalnız ve tutsak bir zavallıydı egemenlerin kurtlar sofrasında. O, dünyaya karşı, kuşkusuz dünyanın en güçlü adamıydı ama içeride kapatılmış bir şehzadeydi sadece. Siyasal yapı, Kongre'de de büyük tekellerle küçük kent çıkar odaklarının temsilcilerinin kapalı kulübünü kurmuştu. Senato, bütünüyle tekellerin temsilcileriyle dolmuş, Temsilciler Meclisi'yse, güçsüz bırakılarak geri plana itilmişti.

Toplum büyük bir şiddet dalgası içinde yaşamaktaydı. Bir yandan silah satışlarının, cinayetlerin, intiharların, ayaklanmaların, suç örgütlerinin ağır baskısı altındaydı toplumsal yaşam. Muhalefet arttıkça, bu kez de şirketlerin, devletin, "kapitalizmin orman yasaları"nın şiddeti, işsizlik korkusu, borç batağı, patron ve polis tehdidi vuruyordu insanları. Polis şiddetiyse, özellikle siyahlar, öteki azınlıklar ve aktif muhalifler için dayanılmaz boyutlardaydı. Siyah, militan ya da yoksul olmak, gündelik yaşamın her anında polis şiddetiyle karşılaşmak anlamına geliyordu. Polis dayağı, karakol işkencesi ve sokaklarda düpedüz kurşunlanmak hayatın doğal bir parçasına dönüşmüştü. Polisin, kendisinden korkarak kaçan küçük zenci çocuğu "kaçtığına göre suçludur" gerekçesiyle kurşunladığında ya da kimliğini çıkarmak için cebine davrandığında, "Silah çekiyor sandım!" diyerek siyah adamı öldürdüğünde, bu resmî makamlarca da doğal karşılanabiliyordu artık. Tabii bunlar medyanın haber değeri saydığı konular arasında da değildi.

Yoksulluk, insanların köpek ve kedi mamalarını yiyeceği boyutlardaydı. Özellikle siyahlar, yaşlılar, hastalar, eğitimsiz yoksullar, vasıfsız işsizler, vahşi kapitalizmin ortasında soğuk ve terk edilmiş kentlerin acımasızlığına ve kendi yazgılarına tutsak edilmişlerdi. Ya da gettolar oluşmuş, insanlar burada hastalıkla, açlıkla, pislikle, uyuşturucuyla, çeteler ve polis baskınlarıyla boğuşarak yaşamaya çabalıyorlardı.

1975 yılındaki bir Senato araştırmasına göre, ülke çapında üretilen kedi ve köpek mamalarının üçte biri yoksul insanlarca tüketiliyordu. İzleyenlerin teşvik edici sloganları *(“jump baby jump”*–“atla bebek atla”) arasında bir binanın tepesinden atlamakta olan birini polis inmeye ikna edince, kalabalık polislere saldırıyordu. *Symbionese Liberation Army* (Simbiyonez Kurtuluş Ordusu), medya baronu Randolph Hearst’ün kızını kaçırdığında, fidye yerine, Los Angeles’ın yoksul semtlerine gıda yardımı yapılmasını istemişti ailesinden. Bölgeye giden kamyonlar, daha dağıtım yerlerine ulaşamadan aç kalabalıklarca yağmalanıyordu. Beyaz Saray’a komşu sokaklara insanlar, soyulma ve öldürülme korkusuyla giremiyorlardı. 1975 yılında en popüler tabancaya, “Cumartesi Gecesi Spesiyali” *(Saturday Night Special)* adı verilmişti ve peynir ekmek gibi satılıyordu.

Büyük kentler çürüyor, belediyeler iflas ediyor, altyapı ve hizmetler çöküyordu. Tek bir fabrikanın çevresinde ya da sanayi havzasında oluşmuş küçük kent ve kasabalar, gri ve kirli gökyüzünün altında zehirlenmiş çevre koşullarında melankolik birer insan mezbahası görünümündeydiler...

1975 yılında New York eyaleti borçlarını ödeyemez duruma gelmiş, bütün hizmetler durmuştu. “Amerikan Rüyası”nın vitrini boğazına kadar pisliğe batmış kokuyor, çürüyor, batıyordu. Başkan Ford, kent belediyesine yardımı reddederken soruyordu: “Sıra Washington’a, sonra da bütün ülkeye gelecek. Şimdi ben de kendi sorumu sorayım: O gün geldiğinde Birleşik Devletleri kim kurtaracak?”

1. Gizlenen Yoksulluğun Tanıkları

Belirli aralıklarla birkaç kez fabrika işçisi olarak da çalışmış olan yazar Harvey Swandon, bu konuda 1957 yılında yazdığı bir makalede, “Şimdi Amerika’da işçi kalmamıştır; gelir ve beklentiler açısından artık hepimiz

neredeyse orta sınıfız,” diyen bir yazıya atıfta bulunarak, neredeyse, “Amerika’da hiç kimse çalışmıyor!” deme noktasına yaklaşıldığını söylüyor. Swandon, orta sınıfa kapağı atmış “mutlu işçi” mitini şöyle eleştiriyor ve işçilerin “fabrika köleliği” dediği koşulları birinci elden anlatıyor:

> İşçi [her şeyden önce] bir işçi gibi çalışıyor. Çelik işçisi henüz memorandumlarla ilgilenmiyor, madenci konferans salonlarında oturmuyor, pamuk işçisi öğlen yemeğinde martini yudumlamıyor. İşçinin işine ilişkin tavrı, genellikle nefret, utanç ve çaresizlikten oluşuyor. ...
>
> Ortalama bir otomobil fabrikasında çalışan işçi saatte iki dolardan biraz fazla kazanır. Bu hâliyle de ülkede en fazla ücret alan işçilerden biridir. ... [Yine de] bekâr, okulu yeni bitirmiş, tecrübesiz ve çoğu kez de yarı cahil üniversite mezununun başlangıç maaşından daha az kazanmaktadır. ... [Vergiler ve sosyal güvenlik harcamaları düşüldükten sonra da] eline geçen haftalık seksene değil, yetmiş dolara yakındır. Bu onu, gelire göre orta sınıf yapar mı? Bir diş hekimi, bir satış elemanı, bir teknik ressam, bir gazetecinin haftalığıyla aynı mıdır? Tabii bir ailenin bu parayla 1950’lerde nasıl geçinebileceğini sormak daha doğru olur. Ben nasıl olduğunu biliyorum. ...
>
> Her şeyden önce, haftada kırk saatten çok daha fazla çalışmaktadır – şayet yapabilirse... Üretimin yüksek olduğu dönemlerde, günde dokuz, on, on bir, çoğu kez on iki saat geçirir üretim bandında. Şayet bakmakla yükümlü olduğu kimseler varsa, ki genellikle de vardır, bir “ikinci iş” yapmak durumundadır. Makinist, tamirci, satıcı, geçici işçi, amele, çiftçi, taksi şoförü, hamal ve kasiyer olarak ikinci iş yapan çok insan tanıdım fabrikada. Bunların sayılarının resmî istatistiklerde görünenden daha fazla olduğuna inanıyorum, çünkü bir insan çoğu kez vergisiz daha ucuza çalışmayı kabul eder.
>
> Sadece bu kadar da değil. Bir fabrika işçisi, aile fertlerinin yardımı olmaksızın, üstlenmiş olduğu borçları ödeyemez; isterseniz bunlara, araba, çamaşır makinesi, kurutma, TV, giyim, ev borçlarının hiç bitmeyen taksitlerine orta sınıf borç yükü diyebilirsiniz. Bir ya da iki işte haftada elli, altmış veya yetmiş saat de çalışsa, karısının ücretine, kızının ya da oğlununkine, kayınbiraderininkine veya

> annesinin sigortasına ya da babasının gazilik maaşına dayanmak zorundadır. ...
>
> Orta sınıf yazarların, işçilerin orta sınıf beklentilerinden tüketim tutkusunu kastettiklerini sanıyorum. ... Orta sınıf yazarlarının bu beklentileri çok da sert kınamadan önce, ilk olarak, bilinen bütün ikna ve propaganda tekniklerini kullanarak, lüksü ihtiyaca kimin dönüştürdüğünü, ikinci olarak da Amerika'nın işçi sınıfı ailelerinin bu yeni ihtiyaçları ne bedelle elde edebildiklerini düşünmeleri gerekir. ...
>
> [İşçiler] akıl dışı, biteviye, ahmaklaştırıcı, yorucu, pis, gürültülü, tüketici, gelecek vadetmeyen ve fiilen ilerleme umudu taşımayan [işlerinden nefret ediyorlar]...
>
> Geçen yıl fabrikada birlikte çalıştığım bütün işçiler, neredeyse istisnasız, tuzaktaki hayvanlar gibi hissediyorlardı kendilerini. Yaşlarına ve kişisel durumlarına göre, ya yazgılarına boyun eğmişlerdi, ya yaptıkları iş dolayısıyla *kendi kendilerine* kızıyorlardı ya da daha iyi ücret ve ek olarak da biraz farklılık, biraz değişiklik ve iyileşme imkânı verebilecek başka iş peşinde çaresizlikle koşturuyorlardı. (Nefret edilmek yerine acınan) aceleci ustabaşlarınca itilmekten bıkmışlar, güdülen eşekler gibi çalışmaktan gına getirmişler, ekmek paraları için manyakça bir üretim kurgusuna bağımlı olmaktan ve on iki dakikalık istirahat zamanlarında dinlenebilecekleri bir noktası olmayan bir işyerinde çalışmaktan bunalmışlardı.[163]

1962 yılında Michael Harrington isimli bir yazar, yoksulların Amerika'sını gündeme getiren, toplumsal tartışma konusu yapan "Öteki Amerika" *(The Other America)* başlıklı bir kitap yayımladı.[164] Yazar, yaptığı araştırmalar sonucunda ABD'de 50 milyon yoksul tespit ettiğini bildirerek, "O zaman için kendi rakamlarıma inanmadığımı henüz anlıyorum," diyor.[165] Harrington, Amerikan toplumundaki yoksulları şöyle tanımlıyor:

> 1960 dönemindeki sefalet görünmez ve yeni tip bir sefalettir. Sefaleti yaşayanlar kendi dünyalarına kapanmışlar ve her türlü politik gücün dışında kalmışlardır. ...

New York’ta bazı arkadaşlarım 80. Warren Caddesi’ne “köle pazarı” diyorlar.

Manhattan çarşısında büyük bir yapı vardır. Koridorlarında karmakarışık bir hava eser. Duvarlar boyunca iş bulma büroları sıralanmıştır. Bu büroların bazılarında ustalık isteyen ve iyi ücret ödeyen işler listeler hâlinde asılır. Fakat onların çoğunda ekonomik ölüler diyarında bulunan işler vardır: bulaşık yıkayıcıları, bir günlük işler, gece işleri vesaire.

Her sabah erkenden Warren Caddesi’ne büyük bir insan kalabalığı akar. Orası âdeta Porto Rikoluların, zencilerin, alkoliklerin, dilenci ve sakatların toplanma yeridir. Bazıları bir günlük işler için bir duhuliye ücreti öderler. ... Beş dolarlık bir iş için yarım dolar ödeyerek küçük bir lokantanın yolunu tutarlar. ...

Warren Caddesi’nde en sıkışık zaman öğleden sonraya rastlar. Bütün işler verildiği hâlde etrafta insanlar dönmektedir. Bazıları genişçe bürolardaki sıralarda otururlar. Beklemeleri için gerçek bir neden yoktur. Ama onların yapacak başka işi de yoktur. Bazıları için burada oturmak gurur meselesidir. Bu gurur, ertesi sabah erken vakte kadar bir iş bulma fırsatını elde etmenin olanaksız olduğunu bilseler de, her nasılsa bir iş arıyormuş duygusunu belirtmek içindir.

Bu caddedeki insanların çoğu yoksul doğmuşlardır. –Alkolikler hariç– Amerikan toplumunun ilgilendiği kadarıyla onlar kabiliyetsiz insanlardır. İyi bir iş bulmak için gerekli eğitimden ve ustalıktan yoksundurlar. Eğer devamlı bir iş bulabilirlerse, o da az ücret ödeyen bir iş yerinde veya bir mutfakta olabilir.

Bir Chicago fabrikasında bir başka grup çalışmaktadır. Bir yıl veya o kadar bir zaman önce bir şirkette iyi ücretlerle çalışıyorlardı. Hastalık izni, emeklilik hakları ve tatilleri vardı. Şimdi onlar eskiden aldıkları ücretin yarısı kadar bir ücretle bu fabrikada suni Noel ağaçları yapıyorlar. Mukaveleyle kazanılmış hakları yoktur. İşçibaşı bir hükümdar gibidir. Bir işçi tuvalete gitse bile izin istemek zorundadır. Her gün birkaç kişi itaatsizlikten kovulur.

Bunlar yoksullaşmış insanlardır. Tecrübeli ve ustadırlar. Bir zamanlar toplumun diğer kişileri gibi onlar da ekonomik bakımdan ilerlemişlerdi. Fakat şimdi onların işleri işyerlerinden çıkartılmış ve onların ustalıkları da işe yaramaz olmuştur. Böylece bulundukları

ekonomik seviyeden geriye, sefalete doğru zorla itilmişlerdir. ... Bu durum, büyük üretim sağlayan endüstride meydana gelen teknolojik işsizliğin kurbanı olan acemi veya yarı usta işçilerin ortaklaşa karşılaştığı bir sorundur. ...

Bu insanlar “Bolluk Toplumu”nun lanetlenmiş kişileridir. Her şeyden önce onlar hiçbir zaman gerekli becerileri elde edememiş veya onları ekonomi geliştiği zaman tamamen yitirmişlerdir. Onlar, Amerikan şehirlerinde sefalet yaşantısının büyük bir kısmını yaratanlardır. Sayıları milyonları bulmaktadır. Birleşik Devletler’deki her büyük kentte bir ekonomik ölüler diyarı vardır. ...

Ekonomik ölüler diyarının kadın ve erkeklerinin büyük çoğunluğu yoksul olarak dünyaya gelmişlerdir. Fakat başka ve belki de daha trajik olan bir endüstri sefaleti vardır: Bu sefalet bir zamanlar çok kazanarak ilerleyen fakat ekonomik duraklamayla birlikte fakirleşenlerin serüvenidir. ...

Yoksullaşarak toplumun dışına atılmış olan bu lanetliler, Öteki Amerika’daki sefaletin göze görünmeyen biçiminin özel, güçlü bir delilidir. ...

[Siyahlara gelince] ırk ayrımını körükleyen kanunlar Birleşik Devletler’de hemen ilga edilse de ırk sorunu gene de ahlaki ve politik sorunlar olarak yaşamaya devam edecektir. Zenciler ve öteki azınlıklar sadece birtakım kanunsuz statülerin kurbanı değildir. Amerikan ekonomisi, Amerikan toplumu ve Amerikalıların bilinçsizliği [aslında çeviride bilinç dışı sözcüğü kullanılmalıydı. –*H.G.*] hepsi de ırksal tutum içindedir [orijinalde *racist*-ırkçıdır deniyor. –*H.G.*]. ... Bugünün zencisi her nereye giderse gitsin ırkçılıkla karşılaşacak ve çektiği zulmü geride bırakamayacak olan ebedi göçmenlerdir. ... Zenci karaderili olduğu için yoksuldur; bu açıkça bellidir. Fakat daha da önemli olan şey zencinin yoksul olduğu için kara derili olmasıdır. ...

[Bir] araştırma, ortaya bir sefalet kişiliğini Öteki Amerika’nın “tipik bir yurttaş” yarattığını açıklamaktadır.

Bakın “Midtown araştırmacıları” geri ekonomi kişiliklerin statüsünü nasıl tasvir ediyor: “Onlar haşin ve şüphecidirler. Hayatı alın yazısının bir cilvesi olarak görürler. Gelecek hakkında hiçbir planları yoktur. Her şeyi kadere bırakmışlardır. Depresyona

alışmışlardır. Malsızlık, değersizlik, arkadaşsızlık duyguları gelişmiş, başkalarına karşı güvenlerini yitirmişlerdir.”

1960’da Birleşik Devletler içinde zengin bir toplum yaşamaktadır. ... Bu büyük hayat standardı, çoğu zaman insanı doyurmayan sahte ihtiyaçlar üzerinde kurulan çarpık bir ekonominin sonucunda meydana gelmiştir. Bazılarına göre bu ekonomi, ruhsal bir uçurum ve anormallik yaratmıştır. Fakat tatmin olma pahasına açlığı tercih eden insana aptal derler. ...

Aynı zamanda Birleşik Devletler’de bir de az gelişmiş bir ulus yaşamaktadır. Bu az gelişmiş ulusun kültürü sefalet kültürüdür. Şüphesiz bu ulusun fertleri Asya köylülerinin ve Afrika kabilelerinin çektiği sıkıntıları çekmemektedir. Ancak sefalet mekanizmasının onlardan kalır tarafı yoktur. Onlar tarihin ve ilerlemenin gerisinde kalmışlar, bir bataklık yola tökezlenmişlerdir. ...

Bu insanların bazıları sosyal hiçbir yardım görmemektedir. Bazıları ise yardım görmektedir. Fakat bu yardım görenler, ya o fırsatların nasıl değerlendirileceğini bilemeyecek kadar yoksuldur ya da aldıkları yardım bir değişiklik yapmayacak kadar yetersizdir.

Özet olarak, yoksul olmak bu ülkede bir kişinin hayatından bir görünüş değildir. Hayatın ta kendisidir. ...

Netice olarak Öteki Amerika’nın istatistik manzarasını şöylece özetleyelim:

Amerika’daki yoksullar toplam nüfusun yüzde 25’ini teşkil etmektedirler. Bunlar 40 ila 50 milyon az gelirli insanlardır.

Amerika’daki yoksulların çoğu beyaz ırktandır. Ayrıca beyaz ırktan olmayan insanlar da sefaleti yaşamaktadır. ...

Beyaz ırktan olmayan azınlıklar yanında yaşlı insanlar, göçmen işçiler, endüstrinin ölü noktalarında çalışanlar, çocuklar, kadınların yönettiği aileler, az eğitim almış insanlar ezilmekte ve sefalet kültürünü yaşamaktadır.

Yoksulluk içinde yaşamakta olan insanlar büyük bir bedensel çöküntü içindedirler. Çok hastalık çekmekte ve tedavi görememektedirler.

> Sefalet kültürünün yurttaşları ruh ve akıl hastalıklarından ıstırap çekmektedirler.[166]

Bir sivil toplum örgütünün yayımlanan bir raporundaysa, “Amerikan Rüyası”nın şu gizlenmiş acı gerçekleri sıralanıyordu:

> Gidip görürseniz, Amerika’yı çok şaşırtıcı bulacaksınız.
>
> Başka hiçbir Batı ülkesi, bizim yoksullarımıza dayattığımız yaşamı halkının bu kadar geniş bir kesimi için kabul etmez. Ulusun beşte dördünü tarihteki her halktan daha varlıklı yapmak için beşte birini acımasız biçimde değersizleştirdik. ...
>
> Bu raporu hazırlarken, kendimizi bir ölçüde bulgularımızdan şaşkınlığa düşmüş bulduk, çünkü, dünyanın en zengin ulusu olma süreci içinde en azından şiddetli yoksunluğun ortadan kaldırıldığı rahatlatıcı inancına biz de kapılmıştık. ...
>
> Gittiğimiz her yerde duyduk ki;
>
> – Doğum risklerini aşan ve ilk ayı geçiren bebeklerin önemli bir bölümü doğrudan ve esas olarak yetersiz beslenmeden kaynaklanan nedenlerle ikinci ay ile ikinci yıldönümlerin arasında ölmektedir.
>
> – Bazı küçük çocuklarda, ilk altı ayla bir buçuk yıl arasındaki protein eksikliği nedeniyle kalıcı ve geri çevrilemez beyin hasarı oluşmaktadır.
>
> – Yoksul ailelerin çocuklarının yüzde 30 ila 70’i arasında, protein ve demir eksikliğinden kaynaklanan besin anemisi vardır.
>
> – Öğretmenler, kahvaltı yapmadan okula geldiklerinden açlıktan öğrenemeyen ve eve ya da okul revirine gönderilen çocuklardan söz etmektedirler.
>
> – Her bölgeden pek çok kadın, teldolabın bazen ayın başında ve tamamında, bazen de sadece son haftasında tamtakır olduğundan şikâyet etmekteler.
>
> – Doktorlar, doğrudan yetersiz beslenmenin nedeni ya da işareti olabilecek premature ölümlere, bebek ölümlerine ve ikincil enfeksiyonlara dayanaksızlıkları gördüklerini söylemişlerdir.
>
> – Bazı yerlerde çok az olan yiyeceklerini paylaşarak yaşamaktadırlar.

> – Yalnız yaşayan yaşlılar, sadece, yeterli dayanıklılık vermeyen likit gıdalarla beslenmektedirler. ...
>
> 29 milyondan fazla yoksulun sadece 5,4 milyonu iki resmî gıda yardımı programından yararlanmaktadır ve bunların çoğunluğu da en yoksul olanlar değillerdir. ... Son altı yılda hükümetin gıda yardımı programından yararlananlar 1,4 milyon azalmıştır. Son on yılda yoksullar arasında yetersiz beslenme ciddi biçimde artmıştır. ...
>
> Şu iddialar için yeterli kanıt vardır:
>
> Her yıl yaygınlığı ve şiddeti artan ölçülerde açlık ve yetersiz beslenme bu ülkede mevcuttur.
>
> Bu ülkede açlık ve yetersiz beslenme, bebek ölümleri, organik beyin hasarı, düşük büyüme ve öğrenme oranları mikroplara artan duyarlılık, toplumdan kaçış, duyarsızlık, yabancılaşma, huzursuzluk ve şiddet biçimlerinde zararlarını dayatmaktadır.
>
> Bu ülkede, yetersiz beslenmenin yaygınlığı ve şiddeti konusunda insanı şok eden bir bilgisizlik vardır. ...
>
> Muhtaçlara yeterli beslenme imkânı vermeye yönelik federal çabalar, yoksulların önemli bir bölümüne ulaşamamakta, ulaştıklarına da yeterli ve tatminkâr ölçülerde yardım götürememektedir.[167]

1970’li yıllara gelindiğinde, işin örgütlenme biçimine, emek sürecinin acımasız koşullarına ve ücretlere ilişkin sorunların göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşması üzerine devlet yetkilileri devreye girmek zorunda kaldılar. İşçiler arasındaki huzursuzluk verimliliği etkiliyor, işe gitmeme, hatta sabotaj ve yükselen protesto sesleri ve eylemleri patronları da endişelendiriyordu. Çalışma Bakan Yardımcısı Jerome Rosow’un 1971 yılında sanayicilere yaptığı konuşmada anlattıkları, resmî bir ağızdan da olsa dönemin çalışma koşulları hakkında bilgi veriyor:

> Gerçek şu ki, yılda 5 ila 10 bin dolar arasında ücret alan milyonlarca işçinin huzursuzluğu artıyor. ...
>
> - Ücretleri, meşru ve temel ailevi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyor.
>
> - Çalışma yaşamları mutsuz ve bundan kurtulma yolu bulamıyorlar.

- Genel yaşam kalıpları moral bozucu.

Kısacası, üçlü bir kapan içine sıkışmış durumdalar: bir ekonomik sıkışmışlık, işyeri baskısı ve bir de sosyo-ekonomik baskılanma.

Bu sıkışmışlık durumu, gelirleri yoksulluk sınırının üzerinde olan fakat mütevazı aile bütçesi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen ailelerin mensuplarını kapsamaktadır. Bu gelir düzeyinde 20 milyon kadar aile –80 milyon civarında birey– bulunduğunu tahmin ediyoruz. Çoğu, bu kapana sürekli mahkûm durumdalar. ...

Ekonomik baskıya bakalım:

Bu zincir, ücretlerle bütçe ihtiyaçları arasındaki, yüksek vergiler ve enflasyonla daha da ağırlaştırılan dengesizlikten kaynaklanıyor. Gerçekte, enflasyon, 1965'ten bu yana toplu sözleşmelerle elde edilen ücret artışlarının büyük bölümünü eritmiştir. ... Fazla mesai, iş imkânlarına, bireyin fizik gücüne ve boş zamanlarından ve ailevi faaliyetlerinden vazgeçme arzusuyla sınırlıdır. Bunlara karşın, düşük ve orta gelirli işçilerin en az yüzde 15'i fazla mesai yapmaktadır. ...

Michigan Üniversitesi ... tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, tüm işçiler arasında:

– Yüzde 28, tıbbi ve cerrahi güvenceden veya hastane sigortasından yoksundur.

– Yüzde 38, yaşam sigortasına sahip değildir.

– Yüzde 39, bir emeklilik planına dâhil değildir.

– Kadın işçilerin yüzde 41'inin, sonradan işe geri girme hakkıyla hamilelik izni yoktur.

– Yüzde 61, işverenin desteklediği hizmet içi eğitim olanaklarından yoksundur.

İşçilere göre, en önemli üç çalışma sorunu; sağlık ve güvenlik sorunları, yetersiz sosyal haklar ve yetersiz ücret olarak sıralanmıştır. ...

Bir başka baskılanma iş yerindedir: Düşük gelirli işçiler ülkenin çevre kirliliğinin en ciddi olduğu yerlere yakın bulunmaktadırlar. ...

– İş dışındaki zaman, büyük olasılıkla, kentsel bozulma ve kısıtlanmış ya da kısıtlanmakta olan kent hizmetleriyle sorunlu

> bölgelerde geçirilmektedir. ... Buralarda trafiğin ve sanayinin yoğunlaşmış olması, çevre kirliliğini ve gürültüyü arttırmaktadır.
>
> – Yüksek suç oranı ve saldırı korkusu, beyaz ya da siyah, kent merkezlerinde ya da yakınlarında yaşayan milyonlarca işçiyi çok kötü etkilemektedir. ...
>
> – Birçok düşük gelirli işçi, haklı olarak, yaptıkları işin toplumca değerli bulunmadığını düşünmektedir. Kültürümüz, diplomalı işleri yüceltmekte ama tasarımları somut mal ve hizmetlere dönüştüren vasıflı, vasıfsız işçileri ihmal etmektedir. ...
>
> Kısacası, evde ve işte bu insanlar bir mayın tarlasında yaşamaktadırlar. Sorunların altında ezilmektedirler ve memnuniyetsizlikleri, verimliliği olumsuz etkileyen ve işverenin maliyetini arttıran işyerindeki davranışlarıyla ifade edilmektedir. Bu davranışlar ve ekonomik bedelleri hepimizce çok iyi biliniyor:
>
> – Kötü kalite ve yetersiz miktarda üretim,
>
> – Artan tembellik, kaytarma ve iş yaralanmaları,
>
> – Enerjiyi tüketen fazla mesai,
>
> – Sürekli daha iyi koşullar aramayla kışkırtılan aşırı iş değişimi,
>
> – Enflasyonu aşmak için boşuna çaba harcamanın bir sonucu olarak aşırı zam talepleri,
>
> – Grevlere ve işin bütünüyle durmasına yol açabilecek artan hoşnutsuzluk...[168]

Evet, resmî ağızdan ve işverenlerin kâr maksimizasyonu perspektifinden olsa da, on milyonlarca işçi ve ailesinin "Amerikan Rüyası"nca kıstırıldığı hayat böyledir ve 1970'li yıllar ilerledikçe daha da çekilmez hâle gelecektir.

2. Düzenin Cezaevi Gerçeği

Ülkede yoksulluk, işsizlik, hayat pahalılığı, yolsuzluk, rüşvet ve suç oranları artarken, köşeye sıkıştırılmış insanlar kitleler hâlinde cezaevlerine tıkılıyor, orada korkunç koşullarda lanetlenmişler, terk edilmişler olarak tüketiliyorlardı. Sistem, insanca yaşatamadıklarını, dört duvar ardında çürütmeyi seçmişti. 1970'lerin başında pek çok yerde büyük cezaevi

isyanları çıktı ve elbette hepsi şiddetle bastırıldı. Mahkûmlar, cezaevlerindeki kötü koşullardan, en fazla da gardiyanların ve öteki yetkililerin düşmanca şiddetinden, baskısından bunalıyor, buna isyan ediyorlardı. Cezaevleri, insanları topluma kazandırma mekânları değil, birer eza evi, insanları yok etme, jenosit yerleriydi. Siyahlar, yoksullar buralarda gerçekten acımasızca yok ediliyorlardı. Hapishaneler, bildiğimiz anlamıyla, yani insanların işledikler "suç" nedeniyle belirli süreler tutuldukları yerler olarak, ilk kez, ABD'de kullanılmaya başlanmıştı ve yavaş infaz yerlerine dönüşmüştü.

Bu cezaevi isyanlarından biri de, 1971 Eylül'ünde New York'taki Attica Hapishanesi'nde gerçekleşti. New York Valisi, o zaman, Nelson Rockefeller idi. CIA'dan New York'a, ülkenin temel kurum ve merkezlerinde yüksek resmî görevlerde bulunmuş bu sermayedar, isyan sırasında ortaya çıkan anlaşmaya uymayı reddetmiş, mahkûmların yargılanmayacağına ilişkin talebe uymamış ve sonunda işler iyice çığrından çıkmıştı.

Kötü muamele ve koşullardan bunalan mahkûmlar, 9 Eylül günü isyan çıkarttı ve bazı görevlileri rehin alarak hapishanenin bir bölümünü ele geçirdiler. O sırada Attica'da 2.200'den fazla mahkûm bulunmaktaydı. Yetkililerle yapılan görüşmelerden sonra, mahkûmlarla yetkili görüşmeci bir anlaşmaya vardılar.

Ne var ki, bu noktada devreye Vali Rockefeller girdi. O sıralar New York kenti tam iflas koşullarındaydı ve hapishaneler de bütünüyle çürümeye terk edilmişlerdi. Dolayısıyla, ilgili herkes mahkûmların şikâyetlerinin ve isteklerinin haklı olduğunda birleşmişlerdi. Buna karşın, Vali Rockefeller, sadece bir gardiyanın yaralandığı isyana ilişkin mahkûmların af talebini, "politik" nitelikli bulduğu ve yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle reddetti.

Böyle olunca görüşmeler yeniden kilitlendi. Bu yeni durumda gergin bekleyiş sürerken, mahkûmlar valiyle görüşmek istediklerini bildirdiler. Böylece yeni bir umut doğmuştu. Ne var ki, pek çok yetkilinin ve politikacının ısrarlarına karşın Rockefeller Attica'ya gidip mahkûmlarla görüşmeyi kabul etmedi. Olayla ilgili sonradan oluşturulan bir araştırma komisyonunun raporuna göre, Vali Rockefeller, isyanda "devrimciler"in rol oynadığına inandığı için mahkûmlarla görüşmeyi reddetmişti. Vali'ye göre, devrimci unsurlar, Attica'yı, "devrimci güçlere ilişkin dünya çapında bir ilgi odağı olarak kullanmak" istiyorlardı! Ona göre, "Günümüz devrimcilerinin

en yeni ve yaygın yöntemlerinden biri, politik rehineler almak ve onları öldürme tehdidini şantaj olarak kullanarak koşulsuz taleplerini elde etmek ve devrimci amaçlarına hizmet edecek geniş kamuoyu ilgisini çekmektir. Bu gelişmeleri büyük ilgiyle izledim ve, hoşgörüyle karşılanırsa, bunların, özgür iktidarların düzeni korumak ve tek tek yurttaşların güvenliğini sağlamak imkânına büyük tehdit oluşturacakları kanaatine vardım. ...

Dolayısıyla da, Anayasa’yı, eyaletin yasalarını ve milleti koruma yemini ederek hakkıyla seçilmiş bir yetkilinin, böyle bir suç eylemini, bu koşullarda görüşmeler yürüterek onaylar ve olumlarsa, hizmet ettiği halkın güvenine ihanet etmiş olacağına kuvvetle inanıyorum.”[169]

Gözünü devrim korkusu bürümüş, yüreği parayla nasırlanmış Vali Rockefeller, bir buçuk kilometre ötedeki Attica’ya gitmedi ve cezaevine askerî operasyona karar verildi. Rehin alınanlardan dördünü mahkûmlar bıçakla ölümcül olmayan biçimde yaraladılar.

Resmî rapor şöyle anlatıyor:

> Kaygı verici gerçek şudur ki, Birleşik Devletler’de, cezaevleri, mahkûmlar ve her ikisinin sorunları esas olarak görünmezdir. Biz Amerikalılar, hapishanelerimizi gözümüzün önünden bilinçli olarak uzaklaştırdık. Genellikle onları ıssız yerlerde ve mahkûmların evlerinden çok uzaklarda inşa ediyoruz; rehabilitasyon yerine neredeyse tamamen güvenliği esas alıyoruz ve sanki mahkûmlar kentlerimize, köylerimize, çiftliklerimize bir daha hiç geri dönmeyeceklermiş gibi, onları ve gardiyanları unutmayı başarıyoruz. ...
>
> Attica bütün cezaevleridir; ve bütün cezaevleri Attica’dır. ...
>
> Bu unutulan kurumlardan bir olan Attica’da 9 Eylül 1971’de 2 bin 200’den fazla mahkûm vardı. ...
>
> Burada, öğrenmek isteyenler için anlamlı bir eğitim, topluma yapıcı yurttaşlar olarak geri dönmek isteyenler için de bir rehabilitasyon programı yoktu. ...
>
> Saldırı sonrasında, yüzlerce mahkûm çırılçıplak soyuldular, gardiyanların, askerlerin ve şerif yardımcılarının saldırısına uğradılar. Ek olarak, yaralıların acısı gereksiz yere uzatıldı. ...

> 13 Eylül'ün trajedisi, ateş durduktan yirmi dakika sonra Attica'ya giren Ulusal Muhafız cerrahlarından Dr. John Cudmor'ın tanıklığında anlatıldı:
>
> Şimdi biz burada, bu iyi ışıklandırılmış, güzel döşenmiş odada takım elbislerimiz ve kravatlarımızla oturup nesnellikle o günün otopsisini yaparken, o günkü durumun vahşetini tam olarak anlayamayız. Siyah, sarı, turuncu, lekeli, her neyseler, ne tür bir üniforma giyiyorlarsa, o gün onlar insanlıklarından koparıldılar. Uygarlığın cilalı kaplaması söküldü...

Sonuçta, gereksiz bir şiddetle ve rastgele açılan ateşle 120 mahkûm öldü ya da yaralandı. Ölen 43 kişinin 39'u kurşunlara hedef olmuşlardı ve 80 kişi de açılan ateş sonucu yaralanmışlardı. Cesetler ve inleyen yaralılar avluya taşınmış, istif edilmişlerdi. Geriye kalan mahkûmlar sıralar hâlinde çırılçıplak dışarıya çıkartılırlarken dövülüyor, hakarete ve cinsel tacize uğruyor ve hücrelere kapatılıyorlardı. İsyanın elebaşıları olarak görülenler ise ayrı bir bölmeye alınıyor ve işkence ediliyorlardı. Teslim alınanlardan kemikleri kırılanlar, feci şekilde yaralanlar olmuştu. Mahkûmların neredeyse yarısında sonraki muayenede kırıklar, yaralar, kesikler, sıyrıklar görülmüştü.

3. Derinleşen Toplumsal Bunalım ve Tepkiler

ABD'nin 1970'lerdeki temel sorunu, içerideki konsensüsün bozulmasıdır. Özellikle Vietnam Savaşı'nın etkileriyle ortaya çıkan, 1960'ların siyah yurttaşlık hareketinin olumlu mirasıyla güçlenen ve ekonomik sorunlarla yükselen toplumsal muhalefet, egemenlik sistemini çok da alışık olmadığı veya en azından çözdüğüne inandığı sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Amerikan yönetimi dünyadaki güç dengeleri açısından gerilerken, ilk savunma hattı olarak bağımlı ülkelerdeki oligarşik yönetimlerin silahlı-silahsız güçlerini oluşturmuştu. Ama şimdi, sorun içerideydi.

Muhalefet, en beklenmedik konularda, en beklenmedik odaklardan âdeta fışkırıyordu. Toplumsal muhalefetin ve dünyanın dört bir yanındaki emperyalizm karşıtı hareketlerin etkisi altında kalan egemen siyasi yapı içinde dahi ABD ölçülerine göre "radikal" sayılabilecek rahatsızlıklar dillendirilebiliyordu. Kongre'de, daha önce değindiğimiz Church

Komisyonu gibi araştırma komisyonları kuruluyor, Senato Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Fulbright gibi etkili senatörler Amerikan dış politikasının kimi temel varsayımlarını sorgulayabiliyor, CIA'nın, FBI'ın kirli çamaşırları ortaya dökülebiliyordu.

Burada bir örnek, dönemi kavramak açısından önemlidir. Amerikan toplumunun en unutulmuş ve rezervasyonlara, yani çağdaş toplama kamplarına müzelik eşya gibi kapatılmış Kızılderililerle ilgili olan bu örneğin kaynağı da muhalefetin boyutlarını göstermesi açısından önemlidir.

1973'te Oscar Ödülü'nü '*Baba*'daki rolüyle Marlon Brando kazandı. Brando, Kızılderililere yapılan muameleleri protesto ederek ödülü reddetti. Ödül törenine gitmeyen Marlon Brando bir mesaj gönderdi ve bu mesaj Kızılderili kökenli bir aktris tarafından okundu. Ne var ki, törene katılan "sanatçılar"ın bir bölümünün "uygar" protestoları nedeniyle mesajın tamamı okunamadı. Oysa Brando'nun metninin *ABD'nin Kara Kitabı*'nda yer alması, sicile işlenmesi gereken büyük bir iddianameyi ve yargıyı içerdiği gibi dönemin muhalefetinin ruhi şekillenmesine de ışık tutuyor:

> 200 yıldır toprakları, hayatları, aileleri ve özgür olma hakları için savaşan Kızılderililere, "Silahlarınızı bırakın, dostlar, böylece birlik sağlayacağız. Silahlarınızı bırakırsanız dostlar, barışı konuşabilir ve sizin için iyi olan bir anlaşmaya varabiliriz," dedik.
>
> Silahlarını bırakınca da onları öldürdük. Onlara yalan söyledik. Onları hileyle topraklarından ettik. Anlaşma dediğimiz ve hiç yerine getirmediğimiz hileli anlaşmaları imzalamaya zorlamak için onları aç bıraktık. Hayatın anımsadığı kadar onlara hayat veren bir kıtada onları dilenci yaptık. Ve, ne kadar çarpıtılırsa çarpıtılmış olsun, tarihin herhangi bir yorumuyla, doğru yapmadık. Yasal davranmadık ve yaptıklarımızda adil değildik. Onlar için onları yaşatmak, bazı anlaşmalara uymak zorunda değiliz, çünkü toprak ve özgürlüklerini korumaya çalıştıklarında, başkalarının haklarına saldırmak, mallarına el koymak, hayatlarını almak ve onların hasletlerini suç kabul edip kendi kötülüklerimizi iyi saymak bizim gücümüzden kaynaklanan hakkımızdır.
>
> Ama bu sapkınlığın ulaşamayacağı bir şey vardır ve o da tarihin görkemli yargısıdır. Ve tarih bizi mutlaka yargılayacaktır. Ama umursuyor muyuz? Bu nasıl bir şizofrenidir ki, tarihin her sayfası ve

> Kızılderililerin hayatlarındaki son 100 yılın aç, susuz, aşağılayıcı günler ve geceleri yalanlarken, biz millî sesimizin en gür hâliyle, bütün dünya duysun diye, taahhütlerimize sadık olduğumuzu haykırabiliyoruz?
>
> Öyle görünüyor ki, ilkelere sadakat ve komşuyu sevmek bizim ülkemizde artık anlamsızlaşmıştır ve bütün yaptığımız, gücümüzle gerçekleştirmede başarılı olduğumuz şey, bu dünyada sadece, yeni kurulan ülkelerin umutlarını öldürmektir, insani olmadığımızdır, sözlerimizi tutmadığımızdır.
>
> Belki şu anda kendi kendinize, bütün bunların Akademi Ödülleri'yle ne ilgisi var, diyorsunuz. Bu kadın burada kalkmış neden gecemizi berbat ediyor; bizi ilgilendirmeyen, umursamadığımız konularla hayatımıza giriyor? Zamanımızı ve paramızı harcıyor, evlerimize huzursuzluk taşıyor, diyorsunuz.
>
> Bu dillendirilmeyen sorulara yanıtım, beyaz perde toplumunun da, herhangi bir başka kesim kadar, vahşi, saldırgan ve kötü göstererek Kızılderilileri aşağılamakta ve kişiliğini küçük düşürmede sorumluluk taşıdığına olan inancımdır. Bu dünyada büyümek çocuklar için zaten yeteri kadar zor. Kızılderili çocukları, televizyon izlediklerinde, film seyrettiklerinde ve ırklarının filmlerdeki gibi tasvir edildiğini gördüklerinde, zihinleri asla bilemeyeceğimiz biçimlerde yaralanmaktadır.[170]

Benzer bir biçimde bir başka beklenmedik ses, yine beklenmedik bir yerden, 1967 yılında Amerikan Senatosu'ndan yükselmişti. Senatör J. William Fullbright şunları söylemişti:

> Şu anda dünyanın büyük kısmı Amerika'dan ve Amerika'nın dünyada temsil ettiğine inandıkları şeylerden tiksiniyor. Dış politikamızda da, içerideki yaşamımızda da bir şiddet imajı yansıtıyoruz. ... [ve bu imaj] gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Dışarıda küçük ve geri bir ülkedeki yoksul halka karşı vahşi ve başarısız bir savaş içindeyiz. İçeride –esas olarak yirmibeş yıllık dış müdahalelerle uğraşmak yüzünden– kentlerimiz kuşaklar boyu sürmekte olan sosyal adaletsizliğe karşı şiddetli protestolarla çalkalanıyor. ... Amerika şimdi şiddetin ve denetimsiz gücün sembolü oldu. ...

> Ölü sayısı Vietnam'da artarken, içerideki savaşta da yükseliyor. Temmuz 1967'nin tek bir haftasında, Vietnam'da 164 Amerikalı öldürülüp 1.442'si yaralanırken, ABD'deki kent ayaklanmalarında 65 Amerikalı öldürüldü, 2.100'ü yaralandı. Gerçekten iki cephede savaşıyoruz ve her ikisinde de çok kötü durumdayız. Her ikisi birbirini besliyor ve başkanın her ikisini de kazanacak kaynaklara sahibiz demesine karşın, gerçekte ikisini de kazanamıyoruz. ...
>
> İşte Amerikan değerlerine ilişkin birkaç istatistik: 1946'dan bu yana normal bütçemizden 1.578 milyar dolardan fazla harcama yaptık. Bunun 904 milyardan fazlası, yani yüzde 57,29'u, askerî harcamalara gitti. Buna karşılık, eğitim, sağlık, çalışma ve sosyal güvenlik programları, konut ve bölgesel kalkınma gibi "sosyal fonksiyonlar"a 96 milyardan az, yani toplamın yüzde 6,08'i harcandı. 1968 mali yılı için yönetimin hazırladığı bütçede yaklaşık 76 milyar dolar askerî harcamalara ayrılmışken "sosyal işler" için sadece 15 milyar dolar öngörülmüş. ... Mümkündür ki ... Amerika klasik bir imparatorluk olmaya kapılacak ve fizikî olmasa da moral açıdan mutlaka bir enkaz üzerinde hâkimiyet kuracak ve sonra, geçmişin bütün büyük imparatorlukları gibi, gerileyecek ve yıkılacak.[171]

Gün geçtikçe güçlenen muhalefet, sistemi sarsan boyutlara ulaştı zamanla. 1966 yılında kurulan Kara Panterler Hareketi ve Partisi, Demokratik Bir Toplum İçin Öğrenci Birliği *(Students For A Democratic Society-SDS)*, Devrimci Siyah İşçiler Ligi *(League of Revolutionary Black Workers)*, bazı otomobil fabrikalarındaki radikal sendikalar gibi örgütlenmeler büyük etkinlik kazandılar. Bunların hepsi ve özellikle de Kara Panterler, sistemin şiddetli baskılarının hedefi oldular elbette. Bu tür örgüt ve hareketlere sızan kışkırtıcı ajanlar aracılığıyla FBI, 1968-1971 arasında sistematik şiddet kampanyasıyla çökertme harekâtı yürüttü. Her türlü kirli aracın ve polis devleti tekniğinin uygulandığı bu kampanya sonucunda, militanlar ve yöneticiler, ağır hapis cezalarına çarptırıldılar, birbirlerine düşürüldüler, yargısız infazlarla katledildiler...

O dönemlerde ABD sisteminin "faşist karakteri", "siyahların sömürge statüsü", "BM denetiminde bir siyah ülke için plebisit yapılması" ve "devrim" gibi radikal konular, ABD tarihinde 1930'lardan bu yana görülmedik, duyulmadık sorunlar yaygın bir biçimde tartışılıyor, ülkede

gerçek bir entelektüel rönesans yaşanıyordu. 1970'lerin Amerika'sı, daha doğrusu egemenlik sistemi, bir yandan bu muhalefet karşısında geriliyor, bir yandan şiddetle, hile ve desiseyle, yalan ve yanılsamalarla onun üzerine gidiyor, bir yandan da hazırlanıyor, kılıçlarını biliyordu. İntikam asıl 1980'lerde alınacaktı...

Ama elbette önlemler, daha bunalımın ayak seslerinin iyice duyulmaya başlandığı '60'ların sonlarında alınmaya başlanmıştı.

Yasa dışılığa, baskı, şiddet ve hatta kendi halkına karşı gerekirse teröre yönelmeye her zaman hazır düzenin, ülkenin doğrudan işgaline yönelik plan ve stratejileri özünde mevcuttu, zaman zaman da kullanılmıştı. Şimdi sıra o planları günün koşullarına uydurarak yeniden gündeme sokmaktaydı. 1967'de CIA, kuruluş yasasına aykırı olarak, Amerikan yurttaşlarına karşı da casusluk faaliyetlerine girişti, bu amaçla bünyesinde bir harekât grubu kurdu. Daha önce değindiğimiz iç psikolojik savaş da başlatıldı.

Çin İç Savaşı'nda bulunmuş, 1943'te Kürtlere karşı harekât düzenleyen Irak ordusu saflarında yer almış "kontrgerilla" uzmanı bir subay, Robert B. Rigg, 1968 yılında, ordu dergisi olan *Army Magazine*'de egemen sınıfların korkularını ve planlarını ele veren şu yazıyı yazmıştı:

> Gelecek birkaç yıl içinde örgütlü kent ayaklanması, o denli bir patlama yapabilir ki, büyük Amerikan kentlerinin bir bölümü İkinci Dünya Savaşı'nda Stalingrad'a benzer biçimde bir yıkımın sahnesi olabilir. Bu, esas olarak iki nedenden kaynaklanabilir:
>
> İnsanoğlu, doğanın Vietnam'da yarattığından daha iyi bir "jungle"ı çelik ve betondan yarattı.
>
> Kent gerillalarının ileride, yenilgiye uğratılabilmeleri için, Ulusal Muhafızlar ve aktif ordu tarafından doğrudan askerî gücün uygulanmasını gerektirecek ölçüde, örgütlenebilecekleri yönünde tehlike işaretleri vardır. ...
>
> Çin'in 1920'lerden 1940'ların sonlarına kadar kır gerillası savaşına saplandığı gibi, bugünkü eğilimler sürerse, ABD de benzer bir kargaşa ve şiddet yaşayabilir. Aradaki tek fark, [ABD'deki olası] savaşın kentsel karakteridir. ...
>
> Irk sorunları, yoksulluk, azınlıklar içindeki politik huzursuzluk, nüfus patlaması; ... bütün bunlar, geleceğin, metropolleri

zehirleyebilecek ve daha çok şiddetle daha iyi örgütlenmiş karışıklığı yaratabilecek unsur ve eğilimleridir. ...

Bugünkü eğilim sürerse, gelecek on yıllık dönem içinde ABD'deki en azından bir metropol bölge, önemli sayıda Amerikan ordu güçlerinin müdahalesini ve Ulusal Muhafız birimlerinin de yıllarca aktif görevde kalmasını gerektirecek şiddette bir gerilla savaşıyla karşılaşabilir. Şüphesiz böyle bir kentsel çatışma denetlenebilir, bastırılabilir ve yenilgiye uğratılabilir ama bu, etkin toplumsal iyileştirmelerin bile etkili olabilmesinden önce, belki yıllar sürebilecek bir entegre askerî müdahaleyi gerektirebilir. ... Ayrıca, örgütlü gerilla direnişi birkaç kente sıçrar ve pek çok askerî birimin kullanılmasını gerektirirse, çok ciddi ölçülerde bir ulusal felç hâli oluşabilir. ...

Bugün bir eğilim açıktır: Metropol polis gücü, büyük ölçülere ulaştığında, örgütlenmemiş şiddetle dahi başa çıkamaz. Yarın, polis ve Ulusal Muhafız birlikleri iyi örgütlenmiş kentsel şiddetle başa çıkamayabilirler. ...

Gelecekteki kentsel ayaklanmaların biçimleri değişiklikler gösterebilse de, şayet şiddet örgütlüyse, çözülmesi gereken belirli sorunlar olacaktır.

1. Sorun örgütlenmenin kendisi olacaktır. Bununla savaşmak, en yüksek düzeyde ve uzmanlıkta politik ve istihbari sızmayı gerektirmektedir. Buradaki sızma, gizli yıkıcı planları öğrenmek, liderleri saptamak ve örgütün kendisini çökertecek ölçüde derin olmalıdır.

2. Sorun, saklanılan yerleri, silahların saklandığı alanları, silah kaynaklarını, gerilla ulaşım araçlarını, lojistik ve kaçış yollarını ve belki de direniş noktalarının saptanmasıyla ilgilidir. ...

3. Sorun, çatışma başladıktan sonra organize direnişe karşı taktik askerî eyleme ilişkindir. ... Bu noktada [evlerde masum insanların da oturduğu hâllerde] taktik harekât, gündüzleri arama-izleme operasyonlarını, geceleri de misilleme, manevra ve gece çatışması biçimlerinde olacaktır. Gece çatışması, hangi karartılmış pencereye ateş edileceği ve topçu ateşi ya da helikopter saldırısıyla hangi çatının patlatılacağı konusunda nazik kararları gerektirecektir. Bu

> nitelikteki bir kent savaşı için askerî operasyon, taktik ve tekniklerle ilgili yeni bir bütün talimname yazılmalıdır. ...
>
> 4. Sorun, polis-[Ulusal] Muhafız-Ordu ve yerel otoriteler arasındaki eşgüdüm, iletişim ve kontrolü içerir. ...
>
> 5. Sorun, “x karışımı” olarak adlandırılabilir. [Yazar bununla koruma, kurtarma, hastaneye taşıma, yangın söndürme gibi sivil halkla ilgili işleri anlatıyor. –*H.G.*] ...
>
> Amerikan politik ve askerî planları, şimdi her zamankinden daha fazla, yeni iç şiddeti karşılama üzerine inşa edilmelidir.
>
> Bu planlama, askerlerin kent ayaklanmaları için eğitilmesini içermelidir. Ulusal Muhafızlar için bu eğitimin yönünün ilk öncelik olarak bütünüyle değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Bunun görevdeki kara birliklerinin [Kara Kuvvetleri], öteki durumlar için olduğu kadar betondan jungle için de eğitimini gerektirdiğinden önemli sonuçları vardır. Ayrıca, ordu birlikleri her Amerikan kentinin çimento-asfalt jungle’nı öğrenmeye yönelik biçimde yetiştirilmeli ve eğitilmelidir. Şimdiye kadar kırsal alanda yapılan tatbikatların ileride büyük kentlerde de yapılabileceği ortaya çıkmaktadır. ...
>
> Ciddi ... Üçüncü Cephe savaşıyla ortaya çıkan entelijans, sosyal, ekonomik ve politik sorunların çözümü için tek yol budur.[172]

4. Şiddet Sarmalından Çeteleşme ve Çürümeye

Bunalım derinleştikçe, Nixon’un arzusuyla, CIA’nın içeriye ilişkin faaliyetlerini düzenleyen grubun faaliyet alanı genişletildi. Toplumsal muhalefet, sadece CIA’nın değil, FBI ve ordu entelijans servisi dâhil öteki devlet kurumlarınca da izlendi, kışkırtma, baskı ve şiddete maruz kaldı; insanlar düzmece suçlamalarla cezalandırıldı, çeşitli provokasyon tekniklerine ve psikolojik yıkıcı operasyonlarla hedef alındı ve öldürüldü. Soğuk Savaş’ın iç cephesi çoktan açılmıştı ve ‘70’lerin başında yüz binleri kapsayacak biçimde genişletilmişti.

Daha sonraki bütün Kongre araştırmalarına, kamuoyu tepkilerine ve sözde reformlara ve yasal önlemlere karşın, içe dönük baskı giderek daha

da arttırıldı ve kurumsal bir nitelik kazandı. Egemenler, ortaya çıkarılan skandallar ve kirli çamaşırlar nedeniyle daha dikkatli davranmaya, resmî ve hukuki mevzilerini daha da güçlendirmeye, kurumlarını, faaliyetlerini, yıkıcı terör yöntemlerini daha inceltip etkinleştirmeye başladılar. Örneğin, 1978 yılında kabul edilen bir yasayla (FIAS-*Foreign Intelligence Surveillance Act*) kimlikleri gizli yedi yargıçtan oluşan bir heyette yer alanlardan sadece birinin imzasıyla, bir vatandaşın evine gizlice girmek, telefonlarını dinlemek, yaşamını bütün ayrıntılarıyla izlemek yasallaştırılıyordu. Güney Amerika'nın Amerikancı faşist diktatörlüklerinde görülen "kukuletalı hâkimler" gibi "Hür Dünya"nın liderinde de kimlikleri gizli yargıçlar görev yapıyordu, demokratik muhalefete karşı düzeni korumak için.

Egemen sınıfların 1960'ların sonlarında hareketlenen toplumsal muhalefetten korkuları ve ona karşı tepkileri faşizan boyutlardaydı. Bu paranoya, sonunda, Nixon Beyaz Sarayı'nın bir "çeteleşme" süreciyle suç odağına dönüşmesiyle sonuçlandı. Önce, Başkan Yardımcısı Spiro Agnew yolsuzluktan istifa etmek zorunda kaldı. Sonra, Vietnam'la ilgili belgeleri açıklayan Daniel Ellsberg hakkında bilgi toplamak için psikoloğunun muayenehanesine gizli baskınlar düzenlendi, tıbbi raporlar çalındı ve nihayet Watergate Skandalı'yla, karanlık CIA ajanlarının Demokrat Parti bürolarında casusluk ve hırsızlık faaliyetlerine giriştiği saptandı. Daha da önemlisi, bütün bu mafyavari eylemlerin, Amerika Bileşik Devletleri başkanı, dehşetli anti-komünist ve "Hür Dünya"nın önderi Richard Nixon tarafından düzenlendiği, onun Beyaz Saray'daki anlı şanlı başdanışmanlarının, Adalet Bakanı'nın ve öteki pek çok yetkilinin suç ortağı olduğu anlaşıldı. Nixon, yargılanmadan kurtulmak için istifa etti ve sonra onun yerine geçen yardımcısı Gerald Ford tarafından yasal soruşturmalardan "affedildi." Aralarında Adalet Bakanları Mitchell ile Richard Kleindienst, Beyaz Saray'daki ikinci ve üçüncü adamlar, Harry R. Haldeman ve John Ehrlichman olmak üzere pek çok önemli yetkili ve Gordon Liddy ve Howard Hunt gibi CIA eskisi eşkıyalar mahkûm oldu. Ve yine American Airlines, Goodyear, Gulf Oil gibi pek çok şirket, Nixon'a usulsüz kampanya fonları aktarmaktan dolayı suç itirafında bulundular.

En üst düzeydeki çeteleşmeyi, çürümeyi ve karanlık işlerin nasıl sürdüğünü göstermesi bakımından Watergate sanıklarından birinin hikâyesi çok ilginçtir. Beyaz Saray'da danışmanlık görevinde bulunurken Ellsberg'in

doktorunun muayenehanesine girip belgeleri çalanlardan eski CIA ajanı Howard Hunt, hapisteyken kendisine yapılanlardan ve CIA tarafından yalnız bırakılmasına içerlemiş, gürültü çıkarmaya başlamıştı. O sırada sürmekte olan Kongre komisyonlarındaki ifadelerinde de ileri geri konuşmaya başlamıştı. Bir Senato komisyonuna ifadesinde, cezaevinde saldırıya uğradığından, soyulduğundan şikâyet etmiş, zincire vurulduğunu, karısıyla görüştürülmediğini söylemişti. 1972 yılının 8 Aralık'ında Hunt'ın karısı bir uçak kazasında hayatını kaybetti. Yanında CBS televizyonundan bir gazeteci de vardı. Üzerinden 10 bin dolar ve bazı iddialara göre 2 milyon dolarlık çek çıktı. 40 bin doların ucu Nixon'ın seçim kampanyasına kadar uzanıyordu. Hunt'ın karısının ve yanındaki gazetecinin kanlarında anormal miktarda siyanür bulundu. Siyanür pilotun kanında da tespit edildi. Uçağın iki "kara kutu"su da bozuk çıktı. Uçağın inişe geçtiğinde düştüğü Chicago'daki Midway Havaalanı'nın elektronik iniş sisteminin de bilinmeyen nedenlerle devre dışı bırakıldığı saptandı. Bu arada, Hunt, "para kazanmak için" katılmış olduğu Domuzlar Körfezi Çıkartması'yla ilgili bir kitap yazdı.[173] 1954'te Guatemala'daki müdahalede CIA operasyonunda propaganda şefi olarak görev yaptığı da biliniyor. Bu arada, Hunt'ın Kennedy suikastına karışmış olabileceği de iddia edildi. CIA ajanı olarak ABD içindeki yasa dışı faaliyetleri de açığa çıktı. 1977'de, 33 ay hapis yattıktan sonra 10 bin dolar ödedi ve affedildi. Daha sonra adli sicili düzeltildi, yurttaşlık hakları geri verildi. Şimdi, saygın bir yazar, aranılan bir yorumcu olarak romanlar yazıyor.

Nixon ve ekibi, ABD'nin "politik sosyetesi"nin, "Doğu Kıyısı entelijiyansı"nın ve "liberal ve varlıklı" egemen kültür odaklarının içlerine sindiremedikleri, kaba ve taşralı gördükleri ve kendi deyimleriyle "sessiz çoğunluk" denen gerici, cahil, yoksul halk kesimlerinin tepkiselliğinin demogojik bir ürünüydü; kullanıldı ve sonra da, kendinden öncekilerin de pek çok kez işledikleri sıradan suçlar nedeniyle tarihin çöp sepetine atıldı. Nixon'un Beyaz Saray Örgütü'ndeki en önemli adamı Haldeman, anılarında, sorunun "üçüncü sınıf bir hırsızlık" olarak nitelendirdikleri Watergate olmadığını söylüyor. Nixon'un, kendisinin de dediği gibi, "düşmanlarına bir kılıç verdiğini ve onun kendisine çevrildiği"ni yazıyor. Nixon'un sonunu, "kılıçla yaşayanın kılıçla ölmesi"ne benzetiyor.[174] Haldeman haklı; sistem özünde bu ve kuşkusuz Nixon ve ekibi, olsa olsa bu sistemin birer önemsiz dişlisiydiler.

Ve sonunda da ABD egemenlik sistemi, klasik yapılanmasının bir parçası olarak sonuna kadar yararlandığı, yıprandıktan sonra da vazgeçtiği kimi kişiliklerinin tasfiyesini bile kendi lehine kullandı: Watergate Özel Savcısı, konuyla ilgili yazdığı anı kitabını, Amerikalıların bu çürümüş ve suç örgütüne dönüşmüş sistemin kurumlarıyla gurur duyması gerektiğini belirterek, “Anayasamız çalışıyor!” diye bitirdi![175]

B. Dışarıda Yeni Saldırganlık

Gerginlik, silahlanma, çatışmalar, savaşlar, kısacası dış serüvenler ve saldırganlık, bunalımdaki bir kapitalizmin can simididir. Dış çatışmalar, aynı zamanda içerideki sosyal-politik etkileriyle, örneğin millîyetçiliğin yıkıcı etkilerinin toplumu zehirlemesi, militarist kurum ve değerlerin yaygınlaşması, iç disiplinin artarak emekçilerin hak arama olanaklarının kısılması gibi avantajlarıyla da egemenler için yararlıdır.

Ne var ki, 1970’lerde ABD ile Sovyetler Birliği arasında ortaya çıkan “nükleer denge”, ABD’nin dış saldırganlığının en azından doğrudan ortaya konması üzerinde ciddi bir fren etkisi yapmaktaydı. Bu durumda en iyi çare, beynelmilel sermayenin ve ABD’nin çıkarlarının korunmasında, işbirlikçilere daha fazla görev verilmesindeydi.

1. Uşak Ordular Kurmak

Nixon bu stratejiyi Vietnam’da “Vietnamlılaştırmak” olarak formülleştirmişti. Buna göre, artık Güney Vietnam ordusu ve polisi daha fazla yükler üstlenecek, Amerikan güçlerinin bazı misyonlarını devralacak ve sonuçta Amerikalı gençler yerine Asyalı gençler daha çok öleceklerdi.

Nixon, 16 Şubat 1970’te Kongre’ye sunduğu ve Amerikan tarihinde bir ilk olan kapsamlı dış politika raporunda, “Vietnamlılaştırma”yı (*Vietnamization*) şöyle açıklıyordu:

> Vietnamlılaştırma, Güney Vietnam hükümetinin ve halkın kendilerini korumaları için imkânlarını güçlendirme programıdır. ... Vietnamlılaştırma’nın iki temel unsuru vardır. Birincisi, Güney Vietnam silahlı kuvvetlerinin, sayısal olarak, araç gereç, liderlik,

> savaş kabiliyeti ve genel kapasite bakımından güçlendirilmesidir. İkinci unsuru ise, Güney Vietnam'daki pasifikasyon programının yaygınlaştırılmasıdır.[176]

Aslında Nixon, bu politikayı bütün Asya ve giderek öteki bölgeler için de öneriyordu. ABD, kısmi bir askerî geri çekilme yapacak, boşluğu işbirlikçi oligarşilerin askerî güçleri dolduracaktı. Nixon, raporunda, daha önce Pakistan'da yaptığı ve "Asya'nın geleceğini Asyalı eller belirlemeli," dediği konuşmaya atıfta bulunuyor ve toplumsal muhalefete ve devrimci hareketlere karşı çıkmak üzere Asya'daki işbirlikçi rejimlerin güçlendirileceğini belirtiyordu. Ayrıca, ABD'nin taahhütlerine bağlı kalacağını, nükleer gücüyle, kendisine bağlı rejimleri koruma sözünün geçerli olduğunu ve gerektiğinde askerî ve ekonomik yardımın sürdürüleceğini ama "insan gücünün doğrudan tehdit edilen ülkeye ait sorumluluk" olduğunu ekliyordu.[177]

Bu, giderek gerilemekte olan, bazı açılardan felç olmuş ABD'ye, dolaylı saldırganlık imkânları yaratacak; nefes almak, güçlerini toparlamak için fırsat verecekti. Tabii o sıralarda yeryüzünün 80-90 ülkesindeki üslerde bulunan 1,5 milyondan fazla Amerikan askerî personeli ile dünya çapında bir ahtopot gibi yayılmış Amerikan askeriyesi de hiçbir yerden çekilmeyecek, sadece yeniden düzenlenecekti.

Bu arada da uşak ordular, CIA'nın yetiştirmesi istihbarat örgütleri ve Amerikalı uzmanlarca eğitilen işkenceci polislerle özel kuvvetler kendi halklarına karşı gereğini yapacak, "sorumluluğu" üstleneceklerdi. Bir Amerikalı diplomat, bu projeyi, *"cesetlerin renginin değişmesi"* olarak nitelendirirken işin özüne inmiş oluyordu.[178] Kirli işleri biraz daha aktif bir biçimde başkaları yapacak, Amerikan askerleri yerine biraz daha fazla ötekiler ölecekti.

Bu strateji, bağımlı ülkelerin çoğundaki çarpık kapitalist gelişmenin oligarşik rejimlerinin de niteliğine uygundu elbette. Kuşkusuz bütün kapitalist ülkelerde, silahlı kuvvetlerin içeriye dönük bir işlevi vardır ama bu, bağımlı rejimlerde daha da belirgindir. Bu tür ülkelerde silahlı kuvvetler, oligarşinin ve onun bağlı bulunduğu emperyalist gücün *"iç bastırma gücü"*dür esas olarak. ABD'nin bu ülkelerdeki askerî kuvvetlere, üslere, dinleme istasyonlarına elbette ihtiyacı vardır ama onlara biçtiği asıl

misyon, içeride sermaye düzenini ve bağımlılık ilişkilerinin efendilerini korumak, gerektiğinde de bu görevleri doğrudan iktidarı ele alarak bizzat yapmaktır. Bunlara verilen Amerikan yardımlarının asıl amacı da bu noktada gizlidir. Kolombiyalı devlet adamı Aduardo Santos'un dediği gibi, "Bizim yaptığımız, uluslararası alanda hiçbir önemi olmayan, ama bir ülkenin iç hayatında ezici bir kuvvet olan ordular kurmaktır. Her ülke kendi ordusunun işgali altındadır."[179]

Latin Amerika ülkelerine yaptığı bir gezi dönüşünde Nixon'a verdiği raporda Rockefeller, "eylem önerileri" olarak şunları yazıyordu:

> [Batı] yarım küresindeki ülkelerin polis ve güvenlik güçleri için yardım isteklerini, işi yapabilmelerine olanak verecek gerekli araçları vererek, yerine getirmelidir. Aynı biçimde, ABD öteki yerlerdeki ülkelerin, lojistik destek ve hareket kabiliyeti sağlamak için kamyon, cip, helikopter gibi araç ve güvenlik güçleri için hafif silah isteklerini –güçler arasında düzgün iletişim için radyo ve öteki komuta-kontrol malzemelerini– karşılamalıdır.

Dönemin ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri, bu öneriyi, "Amerikan emperyalizminin karşı-devrimci ayaklanması için dünya çapındaki 'Vietnamlılaştırma' programı" olarak niteleyerek aktarıyordu kitabında.[180]

Resmî istatistiklere göre, Amerikan sanayisi 1975 yılında kullandığı boksitin yüzde 83'ünü, asbestin yüzde 86'sını, kromun yüzde 91'ini; manganezin yüzde 99'unu, nikelin yüzde 71'ini, mikanın yüzde 100'ünü ülke dışından sağlamaktaydı ve dünya nüfusunun yüzde 6'sını oluşturan Amerika, dünya nimetlerinin neredeyse yarısını tüketiyordu. Bu değirmenin suyu nereden, nasıl gelecekti; bu düzen sürsün diye dünya nasıl bastırılacaktı? Sorun, hep burada düğümlenmekteydi. Böyle olunca da, nimetleri gasbedilen ve fakat bağımlı bulunulan dünyaya düşmanca bir tedirginlik ve suçluluk duygusuyla bakmak, militarizmin ipine sarılmak kaçınılmaz oluyordu.

Bazen de potansiyel düşmanlar müttefik tetikçilere havale ediliyordu. 1973'te Araplarla İsrail arasında patlak veren savaşta yine ABD devredeydi. Gerileyen İsrail'e tarihin en büyük hava köprüsü kurularak silah yardımı gerçekleştirildi. Yardım öylesine büyük boyutlardaydı ki, Araplar savaşı kaybettiler ve İsrail 1967'den sonra yeni topraklar işgal etti. Yardımlar

devasa boyutlarından bir şey kaybetmeden savaştan sonra da devam etti. Bir Pentagon yetkilisi, "İsrail yüzde bin güvenlik istiyor ve bunu da elde ediyor," diyordu.[181] Bu arada, ABD nükleer güçlerini alarma geçirmiş ve bu korkunç kumarla Sovyetler Birliği'ni de fiilen felç etmiş, Arapları iyice yalnızlaştırmıştı. Artık Kissinger'in taktiği gündeme sokulabilirdi. Buna göre, Kissinger, Araplara; moral, diplomatik ve siyasi yardımı sadece Sovyetler Birliği'nden alabileceklerini, ama topraklarının hiç olmazsa bir kısmını geri alabilmek için ABD'ye muhtaç oldukları düşüncesini, daha doğrusu şantajını dayatıyordu.

Tuzağa ilk düşen Enver Sedat oldu. Oysa daha savaştan altı ay önce bir temsilcisini, Hafız İsmail'i Amerika'ya göndermiş ve yardım istemişti. Bir yıl kadar önce ülkesinden Sovyet danışmanları çıkarttığı için ABD'nin kendisini iyi karşılayacağını düşünüyordu. Kissinger, İsmail'le yaptığı görüşmeyi, daha sonra Golda Meir'e şöyle anlatacaktı: "Konuşmalarda ne mi yaptım? İsmail'e havadan söz ettim, ... konu açılmasın diye. Onunla oyun oynadım. ... Bana birkaç kez bu durumun uzun süre böyle devam edemeyeceğini söyledi. Bana, bu iş böyle giderse sonunda savaş çıkacağını ABD'nin anlayıp anlamadığını sordu. ... Yüzümde hiç gülümseme yoktu ama içimden güldüm de güldüm. Savaş mı? Mısır? Bunu boş konuşma, içeriksiz böbürlenme olarak gördüm."[182]

Savaştan sonra Sedat, Kissinger'in ocağına bir kez daha düşmüştü. Sonrası biliniyor. Önce İsrail'e gitti. Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü, Begin'le birlikte. Sonra da, bir askerî töreni izlerken öldürüldü.

ABD'nin desteğiyle siyonist müttefik, Arap dünyasını bir kez daha karanlığa, çaresizliğe, aşağılanmışlığa mahkûm etmişti.

2. Darbeler... Darbeler...

a. Dominik Cumhuriyeti'nin Kara Yazgısına Kennedy Mührü

ABD'nin 1940 yılına kadar askerî işgali, sonrasında da sultası altındaki Dominik Cumhuriyeti'nin acımasız diktatörü Trujillo, 1961 yılında bir suikast sonucu öldü.

Liberal Kennedy, 'demokratik bir rejim'i, Trujillo türü bir diktatörlüğe tercih ettiğini söylüyordu. Ona göre, ancak bir devrimci iktidar riski olursa diktatörlük yeğlenebilirdi ama en iyisi "demokrasi"ydi.

1962 yılında yapılan seçimlerde Juan Bosch başkanlığa seçildi. Yeni başkan, hem demokratik seçimler yoluyla iktidara gelmişti hem de komünist değildi, sol liberal bir insandı. Kennedy'ye gün doğmuş olmalıydı.

Ne var ki, sistem hükmünü icra ediyordu.

Daha görevdeki bir yılı dolmadan, yurtsever ve dürüst olmaktan başka günahı olmayan, toprak reformuna ve millîleştirmeye ilgi gösteren, yoksullardan yana reformları gerçekleştirme niyetini ortaya koyan, demokratik açılımlardan yana Başkan Bosch, gerici askerlerce devrilir. Yerine geçen Reid Cabral'a Amerikan yardımı akar. Ne var ki, anayasal rejime sadık kimi subaylar, iktidarı gasbetmiş Cabral'a karşı bir harekât başlatırlar.

Johnson, bunun üzerine deniz piyadelerini gönderir ve ülke işgal edilir. Amerikan hükümeti ve elçiliği, düzmece listeler ve yalan haberlerle "komünist iktidar" umacısını devreye sokarlar yine. Bir kez daha sosyal adalet, bağımsızlık ve demokrasi umutları, Amerikan deniz piyadelerinin çizmeleri altında hoyratça ezilmiştir bir ülkede.

ABD yönetimine göre, "orada 58 komünist vardı." Bu 58 komünist için gönderilen asker sayısıysa, 35 bindi. Başkan Johnson, işgalden sonra şöyle diyecekti: "Amerikan ulusu, Batı yarım küresinde bir başka komünist iktidarın kurulmasına izin veremez, vermemelidir ve vermeyecektir."[183]

Tabii bütün bu gelişmeler aşağıdaki olgularla birleşince asıl anlamlarını kazanıyor: Ülkedeki karışıklıkta "arabuluculuk" görevini üstlenen

Amerikan elçilerinden Ellsworth Bunker Jr., Dominik Cumhuriyeti'ndeki kurulu düzenin yapı taşlarından National Sugar Refining Company'nin (Ulusal Şeker Şirketi) hissedarı ve yönetim kurulu üyesidir. Başkanın yakın dostu ve ABD Anayasa Mahkemesi Üyesi Abe Fortas, Dominik'ten pekmez ithal eden Sucret Şirketi'nin yönetim kurulunda 19 yıl görev yapmıştır. Kennedy'nin dostu Adolf Berle aynı şirketin başkanıdır. ABD'nin etkin politikacılarından Averel Harriman'ın kardeşi, Ulusal Şeker Şirketi'nin yönetim kurulunda üyedir. Dominik'teki eski Amerikan Büyükelçisi Joseph Fairland, ülkede en fazla işçi çalıştıran ve ucuza kapattığı binlerce dönüm araziye sahip South Puerto Rico Sugar Company'nın yönetiminde bulunmaktadır. Ve elbette Amerikan Deniz Piyadeleri de Dominik'tedir...

b. Brezilya'dan Türkiye'ye

Bu arada Dominik'in işgalinden bir yıl önce 1964'te Brezilya'da ordu, Rio de Janeiro önündeki Amerikan savaş gemilerinin desteğinde darbe yapmıştı ve yeni başkan Johnson'un tebrik telgrafıyla onurlandırılmıştı. Devrilen başkan Joao Goularts zengin, Katolik ve anti-komünistti. Ne var ki, aynı zamanda bazı sosyal reformları gerçekleştirmek istiyor, dış politikada Soğuk Savaş militanlığından kaçınmaya çalışıyordu. Sadece bu, Kennedy'lerin gazabını çekmesine yetmişti ve hemen CIA'nın bildik operasyonları devreye sokulmuştu. Bir yandan büyük gazetelere ve gazetecilere el atılıyor, öte yandan da milliyetçi kahraman generallerle temaslar kuruluyordu. Brezilya Genelkurmay Başkanı, kendi ülkesinin yönetimini, darbe iznini çabuklaştırmak için ABD'ye ihbar edebilecek kadar ileri gitmişti. Sonunda darbe gerçekleştirildi, ABD bir dostunu daha iktidara getirdi ve Brezilya'nın korkunç acılarla, kıyım, kırım ve sömürüyle geçecek Amerikancı şiddet diktatörlükleri tarihi de böyle başladı.

1965 yılındaysa, 20. yüzyılın en büyük toplu kırımlarından biri Endonezya'da gerçekleştirildi ve bir milyon insan öldürüldü. General Suharto'nun darbesinde ve sonraki katliamında ABD devredeydi ve suça ortaktı. Bir ülke daha, kanlı ellerle "komünizmden kurtarılmış"tı...

1967 yılında ise, bu kez, aralarında CIA'nın mutemetlerinden Albay Papadopulos'un da bulunduğu bir askerî cunta, Yunanistan'da yönetime el koydu.

Devrilen Başbakan'ın oğlu Andreas Papandreu, zamanında Amerikan vatandaşı olmuştur, eşi Amerikalıdır ve oradaki üniversitelerde ekonomi hocalığı yapmıştır. Cunta tarafından tutuklanınca, doğal olarak ABD'deki dostları, meslektaşları, öğrencileri ve yakınları devreye girer, serbest bırakılması için Cunta'nın amiri Johnson yönetimine baskı yaparlar. Papandreu'nun anılarında anlattığına göre, bir resepsiyonda Johnson, ABD'nin Atina Büyükelçisi'ni yanına çağırır ve ona şöyle der: "

> Atina'daki orospu çocuklarına söyle; Atina'da bir orospu çocuğu hapisteymiş, onu serbest bıraksınlar."[184]

Teksaslı Başkan, çiftliğindeki kovboylarla anlı şanlı “anti-komünist ve milliyetçi” Yunan subayları arasındaki organik bağı böyle vurgulamaktadır.

Aynı yıl Bolivya’da, CIA ajanlarının gözetiminde yapılan operasyonlarda Che Guavera tutsak alındı ve yine CIA’nın yönlendirmesiyle infaz edildi. Daha sonra bu sırada Bolivya İçişleri Bakanı olan Antonio Arguedas, Şili’ye iltica etti ve CIA ajanı olduğunu, “insanlığa karşı savaş açmış uğursuz haydutlar”dan koptuğunu, Guevara’nın hatıratının kopyasını Havana’ya kendisinin gönderdiğini açıkladı. Arguedas sonra Bolivya’ya geri döndü ve yargılandı. Mahkemede, Guevara’nın yakalandığı haberi üzerine bölgeye gittiğini, yanında da Che’yi tanıdığı için teşhis edebileceğini söyleyerek heyete katılan CIA ajanı Felix Ramon’un olduğunu bildirdi. Arguedas’ın ifadesine göre, Ramon daha sonra “zorla konuşturmak üzere Guevara’yla yalnız bırakıldı. Ramos, öldürüldükten sonra Che’yi Valle Grande’ye götüren uçaktaydı ve orada ölüsü gazetecilere gösterilirken bilgi veren de oydu.”[185]

1971 yılında, “Hür Dünya”nın bir başka “demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti”nde, Türkiye’de bir darbe yapıldı. “Türk Gladyosu” ve elemanlarının maaşlarını bir zamanlar ABD’nin ödediği Milli İstihbarat Teşkilatı, memleketi komünistlerden temizleme yolunda mümtaz hizmetlerde bulundu. Bağımsızlıkçı demokratik muhalefet, sosyalist hareket, emekçiler, Kürtler ve öteki azınlıklar orada da hunharca ezildi. Aynı ülkede 1980 yılında da askerler hükümeti devirip idareye el koyacaklardı. Generallerin darbe haberi, Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi Türkiye Masası Sorumlusu Paul Henze’ye, “Paul, senin çocuklar nihayet yaptı!” denerek iletildi ve o da “sekiz aydır” beklediği bu haberi alınca “derin bir iç çekti.”[186]

c. Şili’de Darbe

4 Eylül 1970’te yapılan seçimlerde Halk Birliği *(Unidad Popular)* adayı Salvador Allende, Şili başkanlığına seçildi. Göreve başladığı gün, “Yeter artık! Bitsin! Ekonomik sömürü bitsin! Toplumsal eşitsizlik bitsin! Siyasal baskı bitsin!” diyerek milyonlarca Şilili’nin özlemlerini dile getiren Allende’ye karşı bir uğursuz koalisyon da onu kanla devirmek üzere işbaşındaydı.

Şilili işverenler, Şili’de yatırımları bulunan birçok yabancı şirket, işbirlikçi “milliyetçiler”, Şili sermayesinin temsilcisi politikacılar ve derin “devlet adamları”, Şili Silahlı Kuvvetleri’nin ve polis teşkilatının, ABD’nin “işkence ve darbeler okulu” *School of Americas*’ın rahleitedrisinden geçmiş mensupları, sermayenin din adamları, medya ve elbette Beyaz Saray, CIA, Pentagon, ABD Dışişleri Bakanlığı, Santiago’daki Amerikan Büyükelçiliği, yani bütün halk ve emek düşmanları bu şer cephesinin irili ufaklı aktörleriydiler.

Bu kanlı serüvene CIA’nın 19 Eylül 2000’de, bir Kongre kararı gereğince hazırladığı “CIA’nın Şili’deki Faaliyetleri” başlıklı raporuyla başlamak gerekiyor.[187]

CIA, bu raporunda, 1960’ların başlarından başlayarak Şili’de yeraltı faaliyetlerinde bulunduğunu belirtiyor ve bir tarihsel özet sunuyor. Buna göre, önce 1962 yılının başlarında, CIA’nın gizli faaliyet önerilerini gözden geçirmekle görevli kurul *(5412 Panel Special Group* ki, bu sonradan ünlü “40’lar Komitesi”ne dönüşecektir) iktidardaki Hıristiyan Demokratik Parti’ye (PDC) para yardımı yapılmasına karar veriyor. PDC ve Radikal Parti’ye örgütlenme konusunda da yardım ediliyor. Politikacıların ve “devlet adamları”nın, ülkeyi yöneten partilerin aktif ve sistematik satın alınma süreci böyle başlıyor. Aynı yıl, sivil toplum örgütlenmesine de el atılıyor, propaganda faaliyetlerine girişiliyor. Bu arada, basındaki ajanlara para yardımı yapılmasına ve politik olarak yönlendirilmelerine karar veriliyor. Sosyalist Parti’nin bölünmesi çabaları da başlatılıyor.

Şili’de yükselen sol ve bağımsızlıkçı hareketler karşısında egemenlerin ana partisinin gücü yıpranmaya başlayıp yetersiz kalınca da, “Demokrasi

Cephesi”ne paralar aktarılıyor. 1964 başkanlık seçimlerine de politik müdahalelerde bulunuluyor ve propaganda faaliyetleri düzenleniyor. Bu arada sağcı Radikal Parti’ye de, ne olduğu açıklanmayan “ek yardımlar”da bulunuluyor. Amaç, bu seçimlerde aday olan Allende’nin seçtirilmemesidir. Bu iş için 3 milyon dolar harcanıyor. Kadın derneklerinden gazetecilere kadar pek çok unsur kullanılıyor sol karşıtı kampanyada.

1965 yılında, bu kez milletvekili seçimlerinde belirlenen adaylara yardımlar sağlanıyor, halk iradesi bu biçimde saptırılıyor. Bu milletvekili adaylarının, seçim kampanyalarında “vatan-millet-demokrasi” edebiyatı yaptıkları, yoksullara, emekçilere vaatlerde bulundukları kuşkusuz. CIA raporuna göre, burada büyük başarı kazanılıyor; yani Şili Parlamentosu, CIA ajanlarınca dolduruluyor.

1967’de, basın yayın alanındaki operasyonlara hız veriliyor. Antikomünist ve anti-sovyet haber ve yorumlar arttırılıyor. Özel haber ve yorumlar “yerleştiriliyor” basın organlarına. Bu bir tür *“iliştirilmiş haber/yorum”* olsa gerek. Önce satın alınan “gazeteciler” basın organına “iliştiriliyor”lar anlaşılan, sonra da haber ve yorumlar. Artık milletvekili seçimlerine ve basına müdahale sürekklileştirilmiş durumdadır.

1970’e gelindiğinde artık hedefte en önemli “sorun” olarak Sol Birlik’in adayı Allende vardır. İlk önce, aralarında Kissinger’in de bulunduğu 40’lar Komitesi, CIA’yı, Allende’nin seçimleri kazanmasını önlemeye yönelik “kışkırtıcı operasyonlar” *(spoiling operations)* yapmak üzere görevlendiriyor. Hedeflerden biri de “solu bölmek” ve yalan haberlerin, düzmece ihbarların, iftiraların kurbanı yapmaktır.

Seçimlerden sonraysa, ikili bir hedef saptanıyor. Önce, en çok oyu alan ama oy oranı yüzde 50’nin altında kalan Allende’nin, Şili Anayasası’na göre Kongre tarafından yapılacak nihai oylamada seçilmemesine, yerine ikinci sıradaki aday üzerinde çoğunluk sağlamaya yönelik planlar yapılıyor. Buna göre, ikinci en çok oy alan aday Kongre’deki oylamadan birinci çıkacak ama görevi devralmayacak ve yeniden seçimler yapılacak, ABD’nin güvendiği ve eski başkan, muhafazakâr politikacı ve “devlet adamı” Eduardo Frei başkanlığa yeniden getirilecekti. Hâlihazırda Başkanlığı yürütmekte olan Frei, görev süresi dolduğundan, Anayasa gereği, bu seçimlere katılamamıştı.

Şayet bu mümkün olmazsa, bu kez de Allende görevi devralmadan bir darbe yapılması öngörülüyordu.

Sonuçta Kongre, seçimleri kazanmış Allende'yi onayladı. Artık sıra, darbe tezgâhlamaya gelmişti.

Bu arada, Amerikan Uluslararası Telefon ve Telgraf Şirketi (ITT) çoktan devreye girmişti bile. CIA raporunda, daha 1964'ten başlayarak Amerikan şirketlerinin Allende'ye karşı kampanyalarda kullanılmak üzere CIA'ya özel mali katkıda bulunmak istedikleri bildiriliyor. CIA'nın gerek duymadığı bu katkı önerilerine 1970 başlarında bir yenisi ekleniyor. Rapora göre, ITT, Allende'nin seçimlerdeki rakibi (ikinci gelen) Jorge Alessandri'ye mali yardımda bulunmak istiyor ve CIA görevlisine başvuruyor. CIA da bu transfer işlemlerini gerçekleştirebilecek bir aracıyı tavsiye ediyor ITT'ye. Daha sonra, bir ITT temsilcisi daha CIA'dan yardım istiyor, hatta parayı doğrudan CIA'ya vermek istediklerini söylüyor; CIA yine bir aracı adı veriyor.

Bir ITT yazışması CIA raporunu doğruluyor:

> Bazı iş çevreleri, sonunda askerî darbeye ya da Kongre'de Alessandri'nin seçilmesine yol açabilir diye, bir ekonomik çöküşü kışkırtıyorlar. Büyük birkaç mali kuruluşun iflasını sağlamak üzere yeraltı faaliyetlerinde bulunuluyor. Bunun, bankalara hücumu getirmesi ve bazı fabrikaların kapanmasıyla daha fazla işsizlik yaratması bekleniyor.
>
> Ekonomik kaosun yaratacağı baskılar neticesinde, Hıristiyan Demokrat Parti'nin bir bölümünü Kongre'deki seçimde Allende'ye ilişkin tavrını yeniden gözden geçirmeye zorlayabilir...
>
> Daha da önemlisi, büyük işsizlik ve hoşnutsuzluk, orduyu harekete geçirecek ölçüde şiddet üretebilir.[188]

15 Eylül 1970'te Nixon ile Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, CIA Direktörü Richard Helms ve Adalet Bakanı John Mitchell'la buluşurlar; Allende'nin iktidarı devralmasının önlenmesini kesin bir dille isterler ve ekonomiye "çığlık attırılması"nı emrederler. O zaman için çok büyük bir meblağ olan 10 milyon dolar da bu iş için ayrılır, Nixon'un emriyle. Bu arada, Nixon, operasyonun CIA tarafından yürütülmesi ve Dışişleri Bakanlığı'yla Savunma Bakanlığı'na haber verilmemesini ister.

En son açıklanan belgelere dayanılarak yazılan bir kitapta, yıkıcı eylemleri tartışan bir Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında ABD Başkanı Nixon kaygılarını şöyle açıklamaktadır: “Şili’deki temel endişemiz, [Allende’nin] kendisini güçlendirebileceği ihtimali ve dünyaya verilecek fotoğraf da onun başarısı olacaktır.” “Hür Dünya”nın lideri, ABD Büyükelçisi’yle yaptığı görüşmede de şöyle gürlemektedir: “Bu orospu çocuğu, bu orospu çocuğu! Siz değil Sayın Elçi. Bu Allende orospu çocuğu. Onu parçalayacağız!”[189] Washington’da yetkililerin ağzında kan tadı vardır...

Allende, 24 Ekim’de Kongre tarafından seçildi. Seçileceği kesinlik kazandığında, 9 Eylül’de CIA merkezi, Şili’deki istasyona doğrudan askerlerle temasa geçilmesi talimatını verdi. Artık darbe için düğmeye basılmıştı.

Sabotaj, ekonomik kaos, yıkıcı propaganda gündemdedir artık. Bu arada, bu işlerde tecrübeli bir yabancı devletin silahlı kuvvetlerine de müracaat edilir, fikri alınır! Şilili subay ve polis şefleriyle temaslar sıklaştırılır, darbe planları üzerinde çalışılır.

Bu arada, Şili’de gergin günler yaşanmaktadır. Allende’nin görevi devralma tarihi yaklaştıkça, sabotajlar ve kışkırtmalar artar. “Sol” şiddet kışkırtılmaya çalışılırken, sokaklara sürülen sağcı militanlar ve faşist hareket mensubu lümpenler, görevi devretmek üzere olan sağcı Frei iktidarının ve güvenlik güçlerinin himayesinde terör estirmektedirler. Maliye Bakanı, ülkeden sermaye kaçışını körükleyecek demeçler vermekte, basın ve işveren temsilcileri paniği kışkırtmaktadırlar. ABD ve uluslararası kuruluşların ekonomik ambargosu, kredilerin kesileceği haberleri de ekonomi üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Egemenlerin temel arzularından biri de, sağ ve solu birbirine kırdırarak bir anarşi ve terör ortamı yaratmak, halkı istikrar ve güven için devlet gücüne sığınmaya mecbur etmek, böylece de Silahlı Kuvvetler’in yönetime el koymasının koşullarını yaratmaktır. ITT’nin “orduyu Allende’ye karşı harekete geçirmek” ve “askerî bir müdahalenin koşullarını hazırlamak” üzere “aşırı solun anarşiye kışkırtılması çabaları” doruğa ulaşmıştır. Devrimciler ise, olgun ve dikkatlidirler. Bir ITT belgesi bunu şöyle anlatıyor: “Sokakta tutup yüzlerine tükürsen tahrik olmaz, hatta dönüp sana

teşekkür bile ederler. Bunun anlamı, sol'un her çeşit kışkırtmaya karşı son derece tedbirli ve uyanık olduğudur."

CIA raporuna göre, gerçekleştirilmesi gereken ilk adım, Anayasa'ya ve legaliteye ve dolayısıyla da Allende başkanlığına bağlı kalmaya kararlı Genelkurmay Başkanı General Rene Schneider'ın bertaraf edilmesidir. CIA, çeşitli gruplarla temastadır ve bunlardan emekli General Roberto Viaux, CIA'dan silah, gözyaşı bombası vb. şeyler ister. General, ayrıca kendisi için hayat sigortası da talep eder. Rapor, CIA'nın bu öneriyi, General'in gücüne güvenmediği için kabul etmediğini, ama grubun yine de Genelkurmay Başkanı'nı kaçırmaya teşebbüs ettiğini yazıyor. Genelkurmay Başkanı, 22 Ekim'de bu girişimde öldürülür. Böylece ABD'nin temel bir engel olarak gördüğü komutan ortadan kaldırılmış olur.

Bu arada, yine Genelkurmay Başkanı'nın yok edilmesi için CIA, iyi ilişkiler kurmuş olduğu General Camilo Venezuela grubuna da üç makineli tüfek, cephane, 8-10 kadar gözyaşı bombası ve el bombaları vermiştir. Rapor, bunların sonra geri verildiğini yazıyor, çünkü Genelkurmay Başkanı öbür grup tarafından öldürülmüştür.

Suikastı gerçekleştiren General Viaux çetesi yine CIA'ya müracaat eder ve yakalanmamak için yardım ister. CIA, kendi başlarına hareket etmiş olmalarına karşın, "eski ilişkilerin gizliliğini korumak, grubun iyi niyetini sürdürmek ve insancıl nedenler"den ötürü, onlara 35 bin dolar gönderir.

CIA belgesine göre, ajanlar, subay ve polis şeflerini darbe için ikna ederken, Amerikan Askerî Ataşesi de CIA tarafından "operasyonel denetim altına" alınır ve devreye sokulur. Bu arada, resmî şemsiye dışındaki dört ajan, en hassas noktalardaki darbeci subaylarla temasa geçer.

Allende, bütün sabotaj ve kışkırtmalara karşın, 4 Kasım'da başkanlık görevini Frei'den devraldı. Allende yürütmenin başına geçmişti ama parlamento, yargı, silahlı silahsız bürokrasi sağ'ın denetiminde, yani kurulu düzenin emrindeydiler.

Küçük bir azınlık dışında, yığınlar yoksulluk içindeydiler. Ekonominin tepe noktaları, en önemlisi de bakır ve öteki maden yatakları, enerji ve iletişim sektörü Amerikan şirketlerinin kontrolündeydi. Borç yükü ekonomiyi eziyordu.

Borsa süratle düşmüş, yaratılan panik havasında bankalardan büyük miktarlarda mevduat çekilmişti. Karaborsada doların fiyatı iki misline çıkmış, satışlar düşmüş, hayvancılar hayvanlarını kesiyor ya da ihraç etmeye çalışıyor, çiftçiler ürün ekmiyor, sermaye dışarı kaçıyordu.

Halk Birliği'nin programının temel noktalarıysa şöyleydi:

> 1. Bakır, nitrat, demir ve kömür madenlerinin millîleştirilmesi; 2. özel bankacılık ve sigorta sisteminin, genel olarak ulusal mali sistemin kamulaştırılması; 3. dış ticaretin millîleştirilmesi; 4. tekellerin, sanayisi ve dağıtım şirketlerinin millîleştirilmesi; 5. toprak reformu; ve 6. genel toplumsal ve ekonomik açıdan stratejik önemdeki ekonomik faaliyet alanlarında kapsamlı kamulaştırmaların yapılması.[190]

İşte şimdi Şili deneyinin anahtar sorunu ortaya çıkıyordu. Bu, kapitalist bir ekonomide sosyalist bir politik iktidarın "devrimci dönüşüm" yöntemi sorunuydu. Bir an için sorunun içinde yer aldığı emperyalist çerçeveyi bir yana bıraksak bile, sorunun yaşamsal önemi ve yapısal zorlukları ortadadır. Bunu yıllar önce, 1938'de Polonyalı iktisatçı Oskar Lange şöyle açıklıyor:

> Özel girişime ve üretim araçlarının özel mülkiyetine dayalı bir ekonomik sistem, ancak özel mülkiyetin ve özel mülkiyet ve girişimden elde edilen gelirin güvenliği sağlandığı sürece çalışır. Sosyalizmi uygulamaya yönelmiş bir hükümetin varlığı, bu güvenliğe sürekli tehdit oluşturur. Dolayısıyla, sadece sözde sosyalist olmadığı sürece sosyalist bir hükümet altında kapitalist ekonomi işleyemez. Şayet sosyalist hükümet kömür madenlerini bugün toplumsallaştırır ve tekstil sanayisini de beş yıl sonra sosyalleştireceğini açıklarsa, tekstil sanayisinin bundan önce yok edileceğinden emin olabiliriz. Mülksüzleştirilmekle tehdit edilen mülk sahiplerinin, yeni yatırım yapmak ve işletmeyi verimli biçimde yönetmek için bir nedenleri yoktur. Ve, işletme sahipleriyle yöneticilerinin pasif direniş ve sabotajlarıyla hiçbir hükümet kontrolü veya idari önlem etkin biçimde başa çıkamaz. ... [Hükümete danışmanlık yapan bir iktisatçının] başarıya ulaşma şansıyla ... uygulayabileceği tek bir ekonomik politika vardır. Bu da devrimci cesaret politikasıdır.[191]

Allende’nin bu konudaki çelişki ve dramı şu sözlerinde belli oluyor:

> Açıkça anlaşılmasını istiyoruz ki, kamu düzeni bir yanda ve sosyal düzen öte yanda, iki ayrı şeylerdir. Kamu düzeni, adli ve yasal normlarla düzenlenir. Sosyal düzen, maddi realiteleri, sınıf pozisyonlarını, farklı çıkarlar arasındaki çatışmaları ifade eder. Başkanlığını yaptığım hükümet, halk yığınlarının çabalarının bir ürünüdür. Kamu düzenini koruduk çünkü bu bizim görevimizdir. Sosyal dönüşümü gerçekleştireceğiz çünkü bunun için seçildik. Ama bunu hukuki ve kanuni bir çerçeve içinde yaptık ve böyle yapmaya devam edeceğiz. Siyaseten Anayasa bize yeni bir anayasa yapma imkânı vermektedir ve bu yol da kullanılacaktır.[192]

Allende’nin Sosyalist Partisi ise, bu konuda şu tavırdadır:

> Sosyalist Parti, devrimci süreci, var olan kapitalist sistem içinde aşamalar veya zamansız konsolidasyonlar olmaksızın, işçilerin bütün iktidarı ele geçirmesine ve eş zamanlı olarak da henüz gerçekleşmemiş demokratik görevlerin ve yeni sosyalist görevlerin tamamlanmasına yönelik bir kesintisiz yürüyüş olarak görmektedir. Dolayısıyla, süreç daha başından sosyalist bir karaktere sahiptir. ... Tek başlarına bir amaç olarak ele alındığında, reformlar reformizmden başka bir şey değillerdir. Bakırın ve bankaların millîleştirilmesiyle tarım reformu, önemli olmakla birlikte, bütün amaçları bununla sınırlandırılırsa, devrimci önlemler olamazlar. Bu reformlar, yeni toplumun yönetilmesi ve kontrolünde bir sınıfın yerine bir başkasının geçirilmesi devrimci stratejisinin bütünü içine alındıkları zaman devrimci nitelik kazanırlar. ... Halk Birliği iktidarı, sadece burjuva kurumsallığına dayanmaktan vazgeçtiği ve yeni bir kurumsallaşmanın yolunu açmaya katkıda bulunduğu ölçüde devrimci içerik kazanacaktır.[193]

Buna karşılık, karşı tarafın, burjuvazinin ve emperyalist devletle işbirlikçi devlet bürokrasisinin perspektifi de bellidir: ekonomik sabotaj, terör, yıkıcı propaganda, istikrarsızlık...

d. Adım Adım Darbeye[194]

Allende yönetimi, yoksul yığınların ekonomik durumlarını düzeltmeye, demokratik açılımları gerçekleştirmeye ve bağımsızlık yönünde adımlar atmaya çalışırken, bir yandan da, toprak reformuyla topraksız köylülere toprak dağıtıyor, sanayi sektöründe büyük tekelleri ve finans sektöründe de banka ve sigorta şirketlerini kamulaştırıyor, Amerikan şirketlerinin elindeki madenleri ve bakır işletmelerini kurtarmaya girişiyordu.

Yönetim, önce fiyatları dondurdu, işçi ücretleriyle küçük memur maaşlarına zam yaptı. Kamu hizmetlerine ve konut yapımına hız verildi. Büyük tekeller dışında kalan işletmelere krediler sağlandı, sadece kapanma durumunda olanlara, işsizliği önlemek için el kondu. Çalışanların yönetime katılması için önlemler alındı. Hisse senetleri satın alınarak özel bankalar devlet denetimi altına alındı, böylece halkın tasarruflarının halk yararına yatırımlar için kullanılması ve paranın dışarıya kaçmaması sağlanmaya çalışıldı. Amerikan şirketlerine ait madenler millîleştirilerek büyük orandaki sermayenin bu şirket kârlarıyla ABD'ye transfer edilmesini önlemiş oldu, Şili'nin doğal zenginlikleri halkın malı yapıldı.

Bu yapılanların sonucu olarak da, ilk dönemde üretim arttırıldı, işsizlik düşürüldü, düşük gelirlilerin ulusal gelir içindeki payları yükseltildi.

1971 yılındaki yerel seçimlerde de, muhalefetin bütün kışkırtmalarına, sermayenin sabotajlarına, CIA medyasının yalan kampanyalarına karşın, hükümet koalisyonunu oluşturan partilerin oy oranları büyük oranda arttı. Faşist Ulusal Parti'yle açıktan işbirliği yapan ana muhalefet partisi Hıristiyan Demokrat Parti oy kaybetti. Yapılan bir Senato ara seçiminde de Sosyalist Parti adayı oyların yüzde 52'sini alırken, bir önceki Frei hükümetinin kışkırtıcı Maliye Bakanı Andres Zaldivar'ın oyları yüzde 31'de kaldı.

Bu gelişme, ABD ve işbirlikçilerini daha da endişelendirdi ve bu güçler yeraltı çalışmalarına hız verdiler.

Bu arada, ekonomik darboğazlar ve orta sınıfların tepkileri de ortaya çıkıyordu. Soyut "eşitlik", "özgürlük" ve hatta "sosyalizm" sloganlarına

destek vermiş olan küçük burjuvazi, ayrıcalıklarını yitirmeye başlayınca, “ayakların gerçekten baş olmaya” doğru hareketlendiklerini görünce ve ABD’yle ilişkiler gerginleştikçe, daha güçlü gördükleri sınıflara, orduya ve Amerika’ya sığınmaya başlıyorlardı. Doktorlar, işçi ve yoksul hastalarına bakmayı reddediyor, mühendisler ve teknisyenler millîleştirilen işletmelerde iş bırakıyor, üniversite hocaları ve öğrenciler boykotlar düzenliyor, zengin ev kadınları yollarda boş tencerelerle yürüyüşler yapıyorlardı. Devlet hastanelerinde yoksulları muayene etmeyen, onlara, “Gidin size solcu bakanlarınız baksın!” deyip özel muayenehanelerinde zengin hastalarına bakan doktorların oluşturduğu Tabipler Birliği, Allende’yi üyelikten atıyor; bir subay, ülkeyi ziyarete gelen Castro’ya selam durmayı reddediyor; burjuvalar sokağa dökülüp protesto gösterisi yapıyor; yüksek gelirliler istifçilik, dükkân sahipleri stokçuluk yaparken karaborsa kışkırtılıyordu. Fabrikalar kapasitelerini en aza indiriyor, yokluklar emekçileri uzun kuyruklara mahkûm ediyordu. Özel şeker fabrikalarında üretim yüzde 2’ye kadar düşürülmüştü. Kepenk kapamalar, işveren boykotları, felaket senaryolarının basında çarşaf çarşaf yayınlanması istikrarsızlık yaratıyordu. ABD’nin ve denetimindeki uluslararası kuruluşların ve yine uluslararası tefecilerin ablukası altında döviz rezervleri de eriyordu.

Bu arada, büyük bir “işveren grevi” başlatıldı. Kepenk ve kontak kapatıldı. Kamyon sahiplerinin greviyle gıda ve kritik malların sevkiyatıyla dağıtımında büyük sorunlar ortaya çıktı. Faşist komandolar da, sokak terörünü doruğa çıkartmışlardı. Dükkânlarını açmak isteyen ya da çalışmak isteyen şoförleri kurşunluyor, işyerlerini, üniversiteleri, benzin istasyonlarını, elektrik santrallerini bombalıyor, solcularla çatışıyorlardı. Tam bu sırada da ülkeye o kadar kirli para giriyordu ki, CIA’nın ve uluslararası şirketlerin dağıttıkları dolarlar nedeniyle dövizin serbest piyasada fiyatı düşüyordu!

Ne var ki, emekçiler büyük oranda muhalefete ve grevlere katılmıyor, hükümete ve Allende’ye desteklerini sürdürüyorlardı. 1973 Mart’ında yapılan seçimlerde iktidar partileri oyların yüzde 44’ünü alırken Allende de, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana seçim gücünü arttıran ilk başkan oluyordu. Tabii bu da, faşistleri, emperyalistleri ve sermayedarları ile ABD yönetimini Allende’ye daha da düşmanlaştırıyor, ona ve hükümetine karşı daha da sertleşiyordu.

Bu arada Halk Birliği içinde de çatlaklar ortaya çıkıyordu. 29 Haziran'da başarısız bir darbe girişimi sonrası, daha sonra Şilili ajanlarca Arjantin'de öldürülecek olan Genelkurmay Başkanı General Prats ve demokrasiye sadık son generaller de sağ muhalefetin zorlamasıyla emekliye ayrılmak zorunda bırakıldılar. Allende de, yaratılan kargaşa ve terör ortamında, kendisini devirecek olan Kuvvet Komutanlarını kabineye aldı.

Tabii Şili hükümeti gelişmeleri dikkatle izliyor, açık saldırgan planlardan haberdar ama gözüdönmüş saldırganlığı durdurabilecek araçlardan da yoksun, ne yapabileceğini tartışıyordu. Şili Dışişleri Bakanlığı'nın darbeden beş ay önce, 13 Nisan'da hazırladığı bir rapor, kurbanın perspektiflerini, saldırganın karakterinin, emperyalist kapitalist ilişkiler sisteminin ve dünya güç dengelerinin algılanışını yansıtıyor:

> 1. Kısa bir zamandan beri, Birleşik Devletler Şili'ye karşı yeni bir politika uygulamaya başladı. Bu politika 1970 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine (Nixon'un başkanlığında Kissinger'in yönettiği) National Security Counsel [Milli Güvenlik Konseyi] tarafından kabul edilen politikayı hem sürdürmekte hem onun yerine geçmektedir.
>
> 2. Birleşik Devletler'in hedefi, Halk Birliği hükümetini devirmektir. ...
>
> 3. Kuzey Amerika politikasının, Şili'ye karşı, aralıksız ve amansız izlediği hedeflerin kökünde, sadece bakırın millîleştirilmesi karşılığı olarak "yeterli" (hatta "sembolik") tazminatın ödenmeyişi bulunmamaktadır. Gerçi Şili'nin, bu tür millîleştirmelerde tazminat ödememe kararı, birçok Kuzey Amerika özel çıkarını olduğu kadar, Birleşik Devletler'in merkezi bulunduğu çok uluslu kapitalist tekeller emperyalist sisteminin temel bir ilkesini, sarsmaz değildir; bundan daha fazla sistemin genel temellerini ve kudret merkezini, yani Birleşik Devletler'in güvenliğini, etkilemektedir. Şili hükümeti'nin eylemleri, Şili'deki Amerikan ulusal çıkarlarına, doğrudan zarar vermekle kalmıyor; bu örnek Latin Amerika'daki ve üçüncü dünyadaki güç ilişkilerini, çok etken bir biçimde etkiliyor; nihayet bu özellikle, Birleşik Devletler'in, Fransa, İtalya gibi Batının çok önemli bazı endüstrileşmiş ülkeleriyle sürdürdüğü, kendisi için temel teşkil eden kuvvet ilişkileri üzerinde, Şili

deneyinin başarısının çok önemli yansımaları görülüyor. Şili deneyinin ılımlı bir başarısı dahi, Birleşik Devletler için kabul olunamayacak bir olaydır. Hele başarısı ve yerleşmesi, Birleşik Devletler'in büyük devletlerle uluslararası ilişkiler düzeyindeki saygınlığına ve gücüne; ayrıca Birleşik Devletler'in emperyalist sistemine ve buyurucu kudretine yaraşan yeni bir düzen kurma (son iki yılda temelleri atılmış olan) tasarılarının topuna, ağır darbeler indirebilir. Bu alanda Şili, "sınır-olay" olarak ... Vietnam'ın yerine geçmiştir. Çünkü anti-emperyalist şema olarak, ulusal kurtuluş savaşlarının uluslararası gösteri etkisi; bugün, dünyadaki anti-emperyalist eylemin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yaptığı katkı bakımından sosyalizme barışçı yoldan varmayı ve Marksistlerle Hıristiyanlar vb. arasında stratejik bağlılığı içeren, Şili deneyinden, daha az gerçek güce sahiptir. ... Önemli olan ... Halk Birliği hükümeti gibi bir hükümetin varlığıdır ve her şeyin üstünde, Şili gibi bir Halk Birliği hükümetinin ortaya çıktığı ve varlığını sürdürdüğü bir ülkenin, yeryüzünde bulunmasıdır.

4. Birleşik Devletler'in geliştirme niyetinde oldukları izlenimi veren taktikler, aşağıdaki noktaları kapsamaktadır:

a) ... az, çok geç ya da başarısız davranmasını sağlayarak; Şili Hükümetinin, politikasının hedefleri ve onu başarıya ulaştırmak için kullandığı araçlar konusunda yeterince bilgi edinememesini amaçlayan ... tertip ve girişimler ...

b) Halk Birliği'nin ve solun içinde güçlü çelişkilere yol açmak; böylece hükümete siyasal güçlükler çıkarmak amacıyla; Şili Hükümetini, emperyalizmin karşısında açıklıktan yoksun, kararsız, ya da zayıf bir duruma sokabilecek somut eylemler, ya da koşullardan yararlanmak.

c) Aynı şekilde, Şili'de, muhalefetle hükümetin mücadelesini adamakıllı kızıştıracak somut eylemlerden, koşullardan yararlanmak; örneğin Birleşik Devletler'le işbirliğinden kuşkulanılan kimseleri, muhalefet partilerini ya da muhalefete mensup kurumları içeren, yakın tarihî olayları açıklamak! Böyle bir hareket, bütün kutuplaşmalar ve sorunlarıyla siyasal bir suçlama ve karşı suçlamalar kampanyasının gemi azıya almasını körükleyecektir.

d) Her seferinde daha geliştirilerek ortaya konan, dolaylı tırmanma tehditleriyle bir belirsizlik, hükümetin kararlarında yanlılık, acelecilik ve hatalara yol açan; gizliden yarı gizlilerine ve dönüp dolaşıp apaçıklarına varan ekonomik abluka eylemleri. Bunlar Şili ulusal ekonomisinde, dış ticaretinde zararlara da neden olacaklardır.

e) İster dolaysız olsun, ister pazar üzerindeki ve batılı banka merkezleri üzerindeki etkileriyle olsun, Şili için yeni kredi sağlanması, mevcut kredilerin sürdürülmesinin zorlaştırılması; Şili ihraç mallarını tarife, ihraç koşulları ve ithalatla ilgili hususları içeren, uluslararası kapsamda, mali ve ekonomik kararlar. (Bu tip eylemler, şu ya da bu durumda, öncelikle Şili ekonomisi için çok önemli olan ve hükümetin politikasını belirleyen bazı pazarlar, ya da etkileyici üretim tipleri üzerinde temerküz edebilirler; yani etkilerinin sosyal ve politik bakımdan en zararlı olan alanlarda!) Bu güçlükler, sınırlamalar ya da çarpıklıklar (yabancılarla olan ulaştırma işleri dâhil) taşıma işlerini, teknoloji alışverişini, endüstri mekanizmasının işletilmesini, halkın temel tüketim maddelerinin sağlanmasını etkileme amacını gütmektedirler.

f) Birleşik Devletler'in, Şili karşısındaki politikasının anlamına ilişkin demeçler, diplomatik "nota"lar vermek yoluyla az çok kapalı, bazan açık baskılar; Şili'nin iyi kötü ikili ilişkilerde bulunduğu batılı ülkeler üzerinde, bu ülkelerin Şili'yle ilişkilerini bu koşullarda sürdürmekten kaçınmaları; Şili'nin kapitalist sistem içindeki ikincil (zıtlaşmasız) çelişkilerden yararlanmasını engellemek için yapılan baskılar.

g) Başka ülkelerde, özellikle batı ülkelerinde sahnelenen, üçüncü dünya ülkelerine, çok taraflı örgütlere yayılabilen, (ambargo vb. tipinden, fakat sadece siyasal hukuki alanda kalmayan kanallarla) bu tecavüz eylem ve biçimlerini arttırmak. Özel çıkarların savunulmasını; bunları, Şili'yle karşı karşıya getiren anlaşmazlığı, iki devlet arasındaki bir soruna dönüştürmek suretiyle (üçüncü ülkeler ve Kuzey Amerikan kamuoyuna Şili'nin giriştiği eylemler türünden eylemlerin, Birleşik Devletler'in gözünde yetki alanına girdiğini göstermek amacıyla) resmen üstlenmek. ...

h) Birleşik Devletler ... Şili'yle başka ülkelerin ilişkilerini geliştirmelerine, elinden geldiğince engel olmaya çalışmaktadır.[195]

Allende'ye daha sonra sunulan bir başka rapordaysa şöyle deniyor:

> Birleşik Devletler, Şili'ye karşı politikasını sertleştirmektedir. Ona karşı verdiğimiz savaşta, zaman kazanmamızı engellemeye kararlıdır. ... Geçen Mart ayında ... bizi "ucunda ültimatom bulunan bir çıkmaz" önüne getirdiler. Gerçekte ültimatom, bize üç şık sunmaktan ibaret idi (tazminatlar üzerinde anlaşma, "dondurulmuş" anlaşmazlık, ya da ilişkilerin kesilmesi); bunların hiçbiri, Şili ve hükümeti için sunuldukları koşullar içinde kabul edilemezdi. Bunu Birleşik Devletler'in herhalde bilmesi gerekirdi ve bu nedenle bu şıklar bir "ültimatom" teşkil ediyordu. Birleşik Devletler Şili'yle olan kavgalarının tazminatlar probleminden ve bununla ilişkili uluslararası ilkenin tartışmasından doğduğuna bizi inandırmak istiyor. Bu hiç de doğru değildir. Kendi başına da, ortaya çıkardığı ilke sorunuyla da alınsa, bakır sorunu ne kadar önem kazanırsa kazansın, Birleşik Devletler ile Şili arasındaki temel anlaşmazlığın "simgeleştirilmesinden" başka bir şey değildir. Birleşik Devletler için asıl kabul olunmaz şeyin, Birleşik Devletler'in cevap verme yeteneğini yok eden, ya da hiç olmazsa sınırlayan, kanuni yollarla tazminatsız millîleştirme gibi kararları alabilecek Halk Birliği gibi bir hükümetin var oluşudur. Latin Amerika'da ve diğer ülkeler dünyasında, "Şili yolu" gibi bir deneyin uzamasının etkisi, Birleşik Devletler'de, tazminatların değerinden çok daha önemli, ağır sorunlar yaratır. Her türlü millîleştirmenin tazmin edilmesi gerektiği konusunda, Kuzey-Amerika'nın koyduğu uluslararası "ilke"ye vurulan darbeden de ağırdır. Çünkü Halk Birliği hükümetinin yalnızca yaşamını sürdürmesi (ve daha da ileriye giderek başarıya ulaşması), Fransa ve İtalya gibi ülkelerde, yani Birleşik Devletler'in temel stratejik çıkarları için hayati öneme sahip bölgelerde, yansımamazlık edemezdi. ... Böyle olunca da, Birleşik Devletler, Başkan Allende Hükümetine en büyük darbeyi vurmayı, –işin sonuna kadar gitmeyi– istemekten başka bir şey yapamazdı. Eğer Şili, bakır sorununda, Şili deneyinin mahiyetini değiştirecek biçimde geri çekilseydi, ancak o zaman Birleşik Devletler kavgalarını sadece bakır sorununa indirgeyecekti. Fakat böyle bir şey olamazdı. Birleşik Devletler anlaşmazlığın "dondurulmasını" önerdiği zaman, bize bir tuzak kurmakta, bizi hataya yöneltmek, karışıklık içine

> atmak istemektedir. Anlaşmazlığı “dondurmak”, bizi çok belirsiz bir duruma sokmak anlamına gelecek ve Şili’nin uluslararası bir seferberliği, kendi yararına gerçekleştirme yeteneğini, azaltmaya yönelecekti. Aynı zamanda, bu sözde çözüm yolu Şili’de Birleşik Amerika tarafından yaratılan ekonomik güçlükleri, hiçbir şekilde azaltmayacaktı. söz konusu çözüm, Halk Birliği’ni ve Şili solunu güçsüzleştirecek, iç anlaşmazlıkları kışkırtacak ve sağın tuttuğu mevzileri güçlendirecekti.[196]

Şili’de saflar artık belliydi. Bir yanda ABD, Şilili patronlar ve satılmış generaller; öte yanda da silahsız işçiler, emekçiler, yoksul Şili halkı ve ondan yana bir avuç aydın ve siyasetçi. Artık “Cakarta Planı”, Endonezya’daki gibi katliam planı uygulamaya geçirilebilirdi.

11 Eylül 1973 günü Şili ordusu, Başkanlık Sarayı Moneda’yı bombalamaya başladı. İşçi mahalleleri de alevler içindeydi. Kissinger, Şili halkının bir Marksisti seçerek “sorumsuzluk” yaptığını söylemişti.[197] Şimdi halk cezalandırılıyordu.

Allende, elinde silah direndi ve sonra Castro’nun hediye etmiş olduğu bir silahla yaşamına son verdi. Devrimciler, ilericiler, demokratlar Santiago Stadyumu’na dolduruldular. On binlerce insan öldürüldü ve ağır işkencelerden geçirildi. Şili ekonomisi, Friedman’ın yetiştirdiği serbest piyasa yanlısı “Chicago Oğlanları”nın *(Chicago Boys)* vahşi kapitalizm deneylerine teslim edildi. Bu arada CIA, Şili İstihbarat Örgütü DINA’nın başı olan ve CIA raporunda işkencelerden ve yargısız infazlardan sorumlu olduğu anlatılan General Manuel Contreras’la ilişkilerini geliştirdi ve onu “ödeme yapılmış varlık” (“*paid asset”)*, yani ücret verdiği bir unsur yaptı. İlişki, Contreras’ın başka bir göreve atanması ve ordudan istifa etmesiyle bitirildi. Şili’ye karşı girişilmiş bulunulan yeraltı yıkıcı faaliyetlere de Cunta iktidarıyla birlikte son verildi.

Darbeden sonra başkentte binlerce insan şehir stadyumuna tıkıldı. Pek çoğu için oradan sadece işkence ve infaz için çıkmak mümkündü artık. Stadyumdaki binlerce yurtsever asla boyun eğmedi üniformalı çapulculara. Amerika ve büyük sermaye adına kendi ülkesini işgal etmiş generallerin milliyetçi tetikçileri, Şili’nin en güzel insanlarını akıl almaz bir vahşetle hemen oracıkta katlediyorlardı. Bunlardan biri, Victor Jara’ydı. Halkının

özgürlük ve bağımsızlık savaşımına gitarıyla katılmış, işçi ve emekçilerin kurtuluş rüyasını “Amerikan Rüyası”na tercih etmişti. Şarkılarıyla milyonlarca ezilene, yeryüzünün dört bir yanındaki lanetlilere umut ve cesaret taşımıştı. Pablo Neruda’yı yetiştirmiş topraklar, faşizmin ve emperyalizmin çizmesi altında hoyratça çiğnenirken, o da, binlerce yoldaşıyla birlikte Şili Stadyumu’nda silahlı askerlerce tutsak alınmıştı. Neruda, hasta yatağında birkaç gün dayanabildi ve sevgili ülkesi barbarlıkça tarumar edilirken “güneşin sofrası”nda sevgili “Yoldaş Başkan”ıyla buluştu.

O uğursuz günde Victor Jara, Santiago Üniversitesi’nde, Allende’nin de konuşma yapacağı bir toplantıda konser verecekti. İç savaş ve faşizmin vahşeti üzerine bir sergi açılışıydı toplantının nedeni. Darbe üzerine Allende radyoda halka çağrıda bulunmuş, herkesin işyerine gitmesini istemişti. Jara da, üniversiteye gitti ve orada binlerce öğrenci ve kimi öğretim üyeleriyle birlikte muhasara altında kaldı. Bütün gece orada kaldılar, kaçmaya çalışanlardan öldürülenler oldu. Ertesi gün askerler üniversiteyi bastılar ve Jara da tutuklandı.

Şilili işçilere duyduğu derin sevgi, darbecilerin ona karşı besledikleri büyük kinin asıl nedeniydi:

SENİ HATIRLIYORUM AMANDA

Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda
Manuel’in çalıştığı
Fabrikaya koşarken.
Yüzünde gülücükler
Ve saçlarında yağmur
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu
Onunla buluşacaktın.

Sadece beş dakika

Beş dakikada bütün hayatın.
Sirenler çalıyor
İşe dönme zamanı.
Ve yürürken
Etrafa ışıklar saçıyorsun.
Bu beş dakika
Güller açtı sende.

Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda.
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu,
Onunla buluşacaktın.
Ve o dağlara çıktı savaşmaya
Bir karınca bile incitmemişti,
Ama dağlara çıktı.
Ve beş dakika içinde
Her şey yok oluverdi.
Sirenler çalıyor
İşe dönme zamanı
Birçoğu dönmeyecek
Biri de Manuel.

Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda.
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu
Onunla buluşacaktın.

Victor Jara, direniş ruhunu gitarı ve gür sesiyle seslendiriyordu Şili Stadyumu'nda. Onu susturamayan askerler parmaklarını kırdılar, işkence yaptılar. Stadyumda hunharca katledilmeden önce yazdığı şiir, bazı tutsaklarca ezberlendi. Sonradan tahliye edilen biri tarafından da yazıya

döküldü ve gizlice Şili dışına kaçırıldı. Böylece onun direniş mesajı, gelecek kuşaklara taşınmış oldu:

ŞİLİ STADYUMU

Beş bin kişi varız burada
şehrin bu küçük parçasında
Beş bin kişiyiz.
Acaba kaç kişiyiz
Kentlerde ve bütün ülkede?
Sadece burada
On bin el var tohum eken
ve fabrikaları işleten.
Ne kadarı insanlığın terk edildi açlığa,
Soğuğa, panik ve acıya
Moral baskıya, terör ve çılgınlığa?
Sanki yıldızlı göklere doğru
Altımız yok olduk.
Biri ölü ve öteki
Bir insanın böyle dövülebileceğine
inanamadığım biçimde
dövüldü.
Öteki dördü durdurmak istedi terörü –
Biri atladı yokluğa,
öteki duvarlara vurdu kafasını,
ama hepsi ölümün donuk bakışıyla.
Faşizmin yüzü ne kadar dehşet yaratıyor!
Bıçak keskinliğiyle
planlarını uyguluyor.
Onlar için hiçbir şey önemli değil.

Onlar için kan, madalya demek,
Katliam kahramanlık.
Ey Tanrı, bu mu yarattığın dünya
Bunun için miydi yedi günlük mucizen ve çaban?
Bu dört duvar arasında sadece bir sayı var
hiç değişmeyen.
Giderek ölmeyi isteyecek.
Ama birden vicdanım uyanıyor
Ve bu dalgayı kalbim çarpmadan izliyorum,
Sadece makinelerin nabzı
Ve tatlı ebe
yüzlerini gösteren askerler.
Meksika, Küba ve dünya
Bu vahşete karşı çıksın!
Biz on bin eliz
Hiçbir şey üretemeyen.
Bütün ülkede kaç kişiyiz?
Yoldaş Başkanımızın kanı
bombalardan daha güçlü vuracak
ve makineli tüfeklerden!
Yumruğumuz da yeniden vuracak...

Şili'de binlerce insanın öldürüldüğü korkunç kıyım ve infazlardan sonra sistematik işkenceyle muhalefet bütünüyle bastırıldı. Ekonomi de, ABD'nin, uluslararası sermayenin ve yerli patronların istediği kalıba döküldü. Ülke, Milton Friedman'ın "piyasa ekonomisi"nin uygulandığı bir büyük laboratuvara dönüştürüldü.

Kamuya ait işletmeler, bankalar ve öteki mali kuruluşlar özel sektöre devredildi. Madenler de özelleştirildi. Fiyatlar, faizler serbest bırakıldı. Periyodik devalüasyonlar gerçekleştirildi. Serbest ticarete geçildi, korumacılıktan vazgeçildi, ithalat serbestleşti. Kamu sektöründe işe alma

sınırlandırıldı, ücret ve maaşlar donduruldu; kamu harcamalarına, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine büyük sınırlamalar getirildi. ABD'deki ekonomi çevreleri, "Şili Mucizesi"nden söz etmeye başladılar. Profesörler, "bu kadar az bedelle bu kadar büyük işler yapılmış olması"nı öve öve bitiremiyorlardı.

Ekmeğin fiyatı, 1973'te dört, bir yıl sonra da on kat arttırıldı. Emekçilerin satın alma gücü, 1968-69 dönemine göre yüzde 65 oranında düştü. Mart 1974'teki asgari ücret, o dönemdekinin ancak yüzde 30'unu karşılamaktaydı. Kitlelerin yoksullaşmasıyla ortaya çıkan talep yetersizliği nedeniyle pek çok küçük işletme battı, tekelleşme arttı. Yüksek faizler ve sıkı para politikasıyla toplumun büyük kesimleri ekonomik cendere içine hapsedildi. Yalnızca işçi ve köylüler değil, orta sınıf da hızla yoksulluğa itildi. Açlık, yetersiz beslenme, işsizlik, hastalık, bakımsızlık, sosyal güvenlikten yoksunluk, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamama nedeniyle milyonlarca Şilili sefalete itildi. Kentlerde çalışan köylüler geriye göçe zorlandı. Fuhuş, rüşvet gibi suçlarda büyük artış görüldü. Friedmancı Chicago Modeli'nin savunucularından Amerikalı profesör Arnold Harberger, Allende döneminde CIA'dan para alarak terörü ve ekonomik paniği kışkırtan Şili'nin en "milliyetçi" gazetesi *El Mecurio*'ya verdiği demeçte, "Şili'nin bu kadar kısa bir sürede, küçük bir bedelle, büyük bir ekonomik bunalımı aşabilmiş olmasına gerçekten çok şaşırdım," diyerek "mucize"yi açıklıyordu. Milton Friedman da ülkeyi muzaffer bir komutan edasıyla ziyaret etti ve eserini gördü.[198]

Şili'de de ABD'nin istediği gerçekleşmişti.

C. Yeniden Soğuk Savaş

ABD, stratejik alanda Sovyetler Birliği'ne karşı üstünlüğünü korumakta zorlanır, Afrika ve Asya'da gerilla hareketleri karşısında yenilgilere uğrar, içeride büyük bir ekonomik krizin pençesinde kıvranırken, Nixon-Kissinger ikilisinin çabaları bunalımı aşmaya yetmiyordu.

Bunalıma karşı ABD güçlerini seferber etmeye ve restorasyon için içeride emeğe, dışarıda da hem Sovyetler'e hem Üçüncü Dünya'nın bağımsızlıkçı rejimlerine, hem de Batı Bloku içindeki müttefiklere karşı sert önlemler

talep etmeye, silahlanmaya ve liberal ekonomik önlemlere dayalı bir dalgayı harekete geçirmeye çalışıyor, bunun için güç toparlıyordu.

Ne var ki, Nixon'un yerine geçen ve onun siyasetini sürdüren Gerald Ford'un adaylığında Cumhuriyetçi Parti, bu görev için henüz hazır değildi. Gerilemeye ve bunalıma karşı, hızla daha da sağa savrulmuş egemenlerle, tepkili fakat programsız, örgütsüz, şaşkın ve henüz kıvama getirilememiş kamuoyu arasındaki ilişki; Vietnam Sendromu'nun sürdüğü, yeni sermaye saldırısı ve militarist hamle için yeterli şartların oluşmadığı bir ortamda yeniden kuruluyordu. İşte bu momentte, Demokrat Parti adayı, geçiş döneminin adamı olarak başkanlık seçimlerini kazandı. Carter, bir yandan barış görüntüsü altında sertlik politikalarını savunarak, bir yandan da "küçük adam"ın temsilcisi görünümüyle uygun bir fırsat yakalamıştı ve bunu kullanarak başkanlık koltuğuna oturdu. Sanılanın ve beklenenin aksine, Demokrat Carter, uluslararası ilişkilerde yeni bir karışmacılık, saldırganlık, gerginlik ve silahlanma sürecini başlattı.

Jimmy Carter, ilk dış politika saldırısını "insan hakları"na dayanarak başlattı. Böylece de en büyük kötülüğü insan haklarına vurdu. Artık bu kavram sistematik biçimde ve bilinçli bir tercihle emperyalist saldırganlığın aracı, Amerikan stratejilerinin kaba kuvveti gizleyen perdesi, şiddetin bahanesi olarak kullanılmaya başlandı. Birinci Soğuk Savaş'ın "demokrasi" aldatmacasının yerini, bu kez de "insan hakları" sinizmi almıştı. Kavramın ucuz bir ideolojik malzeme yapılmasıyla, insan hakları, Carter yönetiminin ilk kurbanı oldu. İçeriğinden soyutlanmış, tarihsel gelişiminden koparılmış, çağdaş özü boşaltılmış, var olmayan bir "insan" üzerinden sınıfsal, kültürel, politik gerçekliği içindeki gerçek insan ve halklara karşı kullanılan, onları vuran bir araca, onların temel haklarının hoyratça ihlalinin kaba yöntemine dönüşmüştü. Bu hâliyle de, yerine göre, bir ideolojik saldırıyı, kültürel-entelektüel terörü, siyasal demogojiyi ve askerî şiddeti meşrulaştırma işlevleriyle donatılmıştı.

Bu arada, Afganistan'da iktidara gelen ve radikal bir toplumsal reform programını başlatmaya çalışan "Marksist" iktidara karşı aşiret ve dincilere yardım programı da başlatıldı. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a girmesinin ardından bu yardımlar arttırıldı ve ülkede yıkıcı bir iç savaş başladı. Taliban ve Usame Bin Ladin'le işbirliği geliştiriliyor, onlara

silahlar veriliyor, üslerde eğitim yaptırılıyordu. Bu unsurlar ABD'nin yeni "özgürlük direnişçileri"ydiler.

Sovyetler'i, kendi Vietnam bataklığında sıkıştırmak ve boğmak artık ana stratejiydi ve nükleer savaş dâhil her tür risk göze alınacaktı. Bir Fransız gazeteci, 1998 yılında Carter'ın Ulusal Güvenlik danışmanı Zbigniev Brzezinski'ye, köktendincilere yaptıkları yardımlardan pişmanlık duyup duymadığını sorduğunda aldığı yanıt şöyledir:

> Neden pişman olayım? Bu gizli operasyon harika bir fikirdi. Rusların Afganistan tuzağına düşmesi sonucunu doğurdu; siz benim bundan pişmanlık duymamı mı bekliyorsunuz? Sovyetler'in sınırı resmen geçtikleri gün Başkan Carter'a şunu yazdım: Şimdi SSCB'ye onların Vietnam Savaşı'nı verme fırsatını elimize geçirdik. [199]

Carter döneminde Sovyetler Birliği'yle silahlanma yarışı da yeniden başlatıldı. ABD'nin hem silahlanma bütçesi hem de silah ihracatı büyük oranlarda arttırıldı. ABD'de MX'ler gibi yeni nükleer füze sistemlerinin devreye sokulması ve nükleer füze taşıyan Trident Denizaltı Programının sürdürülmesi, Avrupa'ya da Seyir *(Cruise)* ve Pershing'lerin yerleştirilmesi kararıyla birlikte yeni ve çok riskli bir nükleer silah yarışını da dayatıyordu. Yeni yönetim, "bir nükleer savaştan üstün çıkma" imkânını ve bu amaçla, yani karşı tarafın nükleer silah sistemlerini kullanılamadan yok etmek için gerekli "vuruş yeteneği"ni elde etmek ve Dışişleri Bakanı Harold Brown'un sözleriyle "dünyanın en güçlü ülkesi olarak kalmak" için kapsamlı doktrin, hedefleme ve silah sistemi projelerini yürürlüğe koydu.

Carter yönetimi, ayrıca, Üçüncü Dünya'daki Amerikan müdahalelerine yeni bir ivme kazandırma amacıyla yeni özel kuvvetler oluşturulmasına da karar verdi.

Bu yönelişin en önemli ayağı olarak da, Carter, 23 Ocak 1980'de Kongre'ye sunduğu "Birliğin Durumu" raporunda Körfez bölgesini ABD'nin "yaşamsal çıkar" alanı olarak ilan etti: "Bir dış güç tarafından Basra Körfezi bölgesinin denetimini ele geçirmeye yönelik herhangi bir girişim, Birleşik Devletler'in yaşamsal çıkarlarına karşı bir saldırı olarak kabul edilecek ve böyle bir tecavüz, askerî güç de dâhil olmak üzere, gerekli her araç kullanılarak geri püskürtülecektir." Böylece olmayan bir

tehdit bahanesiyle ABD, petrol zengini Körfez'i kendi çıkarları için kapatıyor ve orada askerî varlığını güçlendirme hazırlığına başlamış oluyordu. Bu arada Nevada çöllerinde de Körfez'e ilişkin bir askerî harekâta hazırlık olmak üzere tatbikatlar başlatılıyordu.

Aynı yıl bir başkanlık emriyle de *(Presidential Directive 51)* Körfez'de taktik nükleer silahların kullanılabileceği karara bağlanıyordu. Bundan önce, 1978'de de Carter yönetimi, tam bir işgal silahı olan Nötron bombasının bazı elemanlarının üretimini başlatmıştı. Nötron bombası, yoğunlaştırılmış radyasyon *(Enhanced Radiation)* silahı olan ve nükleer patlamanın şok (patlama) ve ısı (termal radyasyon) etkilerinin bir miktar azaltılıp ani radyasyonunun ise arttırıldığı bir nükleer başlıktır. Savunucularına göre avantajı, kolay kullanılabilir olması ve en önemlisi, patlama etkisinin azaltılmasıyla, binalara, havaalanları gibi stratejik yerlere, yollara, yapılara ve silahlara, araç gereçlere, malzemelere az zarar verip etkisini asıl insanlar üzerinde yoğunlaştırmasıdır. Yani bu özünde bir saldırı ve işgal silahıdır. Örneğin, bir havaalanı, stratejik kent ya da petrol kuyuları işgal edilecekse, oradaki fizikî varlığa mümkün olan en az zararı vermek ve sadece hedefi savunan insanları öldürmek amacına hizmet etmektedir. İnsanları öldürmek fakat cansız varlıkları korumaktır, bu silahın üretim amacı. Tabii bu hâliyle de, petrol kuyularına el koymak amacıyla Körfez için de ideal bir silah olarak düşünülmüştür.

İran'da Şah'ın devrilmesiyle ABD temel bir tetikçisini yitirmiş oldu. Bu durumda, ABD kendi askerî varlığına daha fazla ihtiyaç duyacağı hesabıyla stratejik planlarını ona göre oluşturmaya başladı. O dönemlerde ABD'den dünyada en çok yardım alan ülke, İsrail'le birlikte Mısır'dı. Pakistan'dan sonra dördüncü ülke de Türkiye idi. Yani ABD, Siyonist Devlet'i güçlendiriyor, Arap işbirlikçiliği ile Türk militarizmine ve Pakistan gericiliğine özel önem veriyordu. Ne var ki, Körfez bölgesindeki arkaik rejimler güven vermiyor ve bölgeye yerleşmek gereği ortaya çıkıyordu. 29 Ocak 1980 tarihli Savunma Bakanlığı Yıllık Raporu sorunu şöyle koyuyordu:

> Daha çok ekonomik nedenlerle, Birleşik Devletler, kendi geleneksel ilgi alanları olan Avrupa, Latin Amerika ve Uzak Doğu dışında kalan bölgelerle de yoğun ilişkilere girmiştir. Bu bölgelerin

> bazıları şimdi, içeriden ve Sovyet müdahalelerinden kaynaklanan sarsıntılar içindedir.
>
> Bu, en fazla Ortadoğu'da böyledir. Bölge, İran'da olduğu gibi, iç karışıklılar için, savaş, terörizm ve yıkıcı faaliyetler için bir kaynak durumuna gelmiştir. Bunun sonucu olarak da, İran Körfezi'nden petrol akışında geçici kesilmeler veya daha kalıcı azalmalar meydana gelebilir.
>
> Afrika, ekonomimiz için petrol ve öteki minerallerin önemli kaynaklarından biri olmuştur. İran Körfezi'nden Avrupa ve Amerika'ya uzanan temel petrol ikmal hatları kıyılarından geçmektedir.[200]

Sonuçta da, ABD'nin bu bölgelere müdahale edebilmesini kolaylaştıracak Acil Müdahale Birliği *(Rapid Deployment Force)* oluşturulmasına karar verildi ve bunun için Carter, 10 milyar dolarlık bir harcama öngördü. Elbette bu güç Avrupa dışındaki bütün öteki yerler için düşünülmüştü ama ilk hedef, petrol zengini Körfez bölgesiydi. Bu arada, bölgede, gerektiğinde nükleer silahların da kullanılabileceği kararlaştırıldı.

Tabii ABD, bölge ülkelerinde de çalışmalarını sürdürüyor, bölgeyi kuşatmanın yollarını arıyordu. Somali ve Kenya gibi daha uzak ülkelerin stratejik değerleri tartışılırken, doğrudan bölgede, Umman ve Türkiye gibi ülkelerde de yeni üslerin, havaalanlarının inşası, lojistik ve destek hazırlıklarının yapılması, yine Türkiye'de olduğu gibi rejimlerin kıvama getirilmesi gerçekleştiriliyordu. Bu arada Türkiye, bir NATO üyesi olarak özel önem kazanıyordu. Bir yandan Körfez'e coğrafi yakınlığı, bir yandan ABD'ye olan geleneksel bağlılığı ve bağımlılığı, "stratejik müttefik" Silahlı Kuvvetler'in yönetimdeki ağırlığı (1980'den sonra da doğrudan iktidarda olması), öte yandan da bir çatışma olupbittisinden uzak durmak isteyen Avrupalıları NATO dolayımıyla Körfez macerasına bulaştırma ihtimaliyle Türkiye, yeni saldırganlığın odak noktası olmuştu.

Bütün bu saldırgan politikalarına ve Soğuk Savaş'ı canlandırma çabalarına karşın Carter, ABD'de yükselen yeni sağı tatmin etmekten uzaktı. İkinci Soğuk Savaş'a tam ivme kazandırmak, dünyaya karşı, "Vietnam Sendromu"ndan kurtulmuş yeniden doğrudan müdahale stratejisini uygulamak ve içeride de büyük sermayeye, 1970'lerin ikinci yarısından beri sürmekte olan bunalımı, emeğe karşı tam bir dikensiz gül

bahçesi yaratarak aşma imkânını yaratmak için, politik sisteme tam el koymak gerekiyordu.

1970'lerin geri çekilmesi, ardından gelen restorasyon hazırlığı dönemi ve nihayet Carter yönetimiyle savuşturulan geçiş evresi bitmişti ve askerî, ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik; bütün boyutlarıyla global saldırıya sıra gelmişti nihayet.

Hollywood'un ikinci sınıf aktörü Ronald Reagan bu iş için bulunmuş ve arenaya sürülmüştü. 1980'lere insanlık, gözü dönmüş bir Amerikan militarizmiyle, nükleer savaşta yok oluş riskiyle, emeğe ve yoksul uluslara karşı ekonomik liberalizmle politik gericiliğin uğursuz ittifakının saldırısıyla girecekti.

D. Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni

Henry Kissinger, Dublin'de Trinity Koleji'nde 1999 yılında yaptığı bir konuşmada doğru bir teşhisle, küreselleşmeyi, "ABD hegemonyasının öteki adı" olarak tanımlıyor. Dolayısıyla da, *Küreselleşme* ve aynı madalyonun öteki yüzü olan *Yeni Dünya Düzeni* üzerinde kısaca durmak, bir kavramsal çerçeve çizmek, ABD stratejilerini kavramak bakımından önemlidir.[201]

1980'lerde gittikçe artan miktarlardaki sermaye fazlası, temelde spekülatif finans sektörünün rant dünyasına geçmek üzere, yeterli kâr getirmeyen üretken ekonomik faaliyeti terk etmeye başladı. Portföy yatırımlarında dünya çapında bir artış ve salt mali işlemlerin toplam hacminde bir genişleme ortaya çıktı. 1980'deki krizden hemen sonra kapitalist metropollerde beynelmilel sermayenin yeni saldırısı başladı. Reagan yönetimiyle doruğa çıkan bu saldırının sonuçları, sadece az gelişmiş veya güçsüz kapitalist ekonomiler üzerinde değil, başta ABD olmak üzere metropol ülkelerde de emek için yıkıcı oldu. ABD'de 1980'li yıllarda, gerçek ücretler ve maaşlar büyük düşüşler gösterdi. Büyük şirketlerin kâr payları büyük ölçüde artarken genel yoksulluk, hatta açlık ve evsizlik korkunç boyutlara ulaştı. On milyonlarca insan gereksiz sayıldı ve onlara öyle davranıldı. Yeni bir deregülasyon dalgasıyla müdahaleci devlet ve örgütlü emeğin bütün kısıtlamalarından kurtulan büyük sermaye yeni bir küresel saldırıya geçince, Üçüncü Dünya'daki yeryüzünün lanetlilerinden önce, ilk kurbanlar metropollerdeki emekçi nüfus oldu. Noam Chomsky,

“Ekonominin küreselleşmesinin karşılığı, ülkede Üçüncü Dünya’ya ait özelliklerin kök salması olmuştur,”[202] diyerek ABD’deki yıkımı tanımlıyor. Muazzam ticaret açıkları, dış borçlanma, yüksek faiz oranları ve kaydırma ve parçalama yoluyla maliyetin düşürülmesi sonucu elde edilen birkaç yıllık yanıltıcı canlanmadan sonra ABD, daha da zayıflamış talep, kısılmış sosyal harcamalar ve aşınmış bir ulusal üretim temeliyle birlikte dünyanın en borçlu ülkesi hâline geldi. Buna İkinci Soğuk Savaş saldırısının silahlanma harcamalarının maliyeti de eklenince, Amerikan ekonomisi çöküşün eşiğine geldi. Bedeli elbette emekçiler ödeyecekti. Birleşik Devletler’de yoksul insan sayısı 1979’da 2 milyon 522 bin iken 1986’da 3 milyon 425 bine çıktı; bu arada, düşük gelirliler için kiralık ucuz ev sayısı aynı dönemde neredeyse yarım milyon azaldı. Buna karşın, 1986’da Reagan yönetimi düşük gelirlilere konut yapımı için 1981’dekinden 17 milyar dolar daha az harcama yapmaktaydı. Çocuklu muhtaç aileler için yapılan harcamalardaki azalma, federal eğitim harcamalarındaki muazzam gerileme kadar yıkıcı sonuçlar doğurmuştu. Öte yandan, askerî harcamalar hızla artarken büyük şirket kârlarındaki vergi oranı da 1960’taki yüzde 46’dan 1986’da yüzde 21’e düşüyordu.[203]

Beynelmilel sermayenin monetarist saldırısı, doğal olarak, tüm dünyayı kapsayarak girdabına çekti. Ronald Reagan bu gerçeği şöyle dile getiriyordu: “Biz bir ulusu değiştirmek istemiştik, oysa bir dünyayı değiştirdik.”[204]

Üçüncü Dünya’da ise, küreselleşmeyi “Yapısal Uyum Programının Küreselleşmesi”[205] belirledi. Dünya Bankası ve IMF’nin dayattığı yapısal uyum programları sonucunda, çoğu Üçüncü Dünya ülkesi zaten çok sınırlı olan döviz gelirlerinin büyük bölümünü borç ödemelerine ayırmak zorunda kaldı. Bu hortumlama öylesine boyutlara ulaştı ki, Dünya Bankası’nın eski başkanı, “İspanyol fetihçilerin Latin Amerika’yı yağmalamalarından beri dünya bugün gördüğümüz yönde bir servet aktarımı yaşamadı,”[206] diyerek sürecin boyutlarını tanımlayabildi. “Sömürünün bu en son biçimi sonucunda, Üçüncü Dünya ihraç ürünlerine ödenen fiyatlardaki büyük ve sürekli düşüşler ve bu ürünlerin sanayileşmiş ülkelerin pazarlarındaki daralmalarla birlikte, hemen hemen tüm Üçüncü Dünya ülkelerinin zaten düşük olan gelir düzeyleri 1982’den bu yana ciddi biçimde geriledi.”[207] Üçüncü Dünya’nın dünya gelirindeki payı 1978’deki yüzde 5,6’dan 1984’te

yüzde 4,5’e inerken, zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasındaki gelir oranı 1960’taki 20,1’den 1980’de 46,1’e, 1989’da 60,1’e fırladı.[208]

Sonunda, yapısal uyum Üçüncü Dünya’yı çökertti. Kapitalist ilişkileri ve emperyalizmin denetimindeki uluslararası ekonominin cenderesini kıramayan “kapitalist olmayan yol”un devletçi kapitalizminin enkazı altında, önce devlet müdahalesi, sosyal güvenlik, kamu harcamaları, planlama, fiyat denetimleri ile sanayileşme çabaları kaldı; sonra da, buradan özelleştirme, devalüasyon, sermayesizleşme, yığınsal işsizlik, yoksulluk, açlık, derin toplumsal eşitsizliklerin meşrulaştırılması, siyasal istikrarsızlık ve yıkımın ta kendisi yükseliverdi.

Yoksul ülkelerin marjinalleştirilmesi küresel bir *apartheid* yarattı. Yeni uluslararası kast sistemi kendi dokunulmazlarını yarattı. Amerikalı iktisatçı Lester Throw, iş dünyasındaki şu sözü aktararak Afrika’nın yıkımını tanımlıyor: “Şayet Tanrı onu (Afrika’yı) sana verip ekonomik diktatörü yaptıysa, yapılacak en akıllı iş, onu Tanrı’ya geri vermektir.”[209]

Sonuçta da ortaya, “parametreleri denetimsiz pazar ile uluslarüstü bankalar ve büyük şirketler tarafından tanımlanan bir dünya ekonomik yönetim düzeni”[210] çıktı.

1917’de Lenin, kapitalizmde, bugün artan bir geçerlilik kazanmış bulunan bir eğilimi saptayarak, “Gelişme çizgisinde ilk çıkışını küçük tefecilikle yapan kapitalizm, bu çizgiyi, büyük tefecilikle sona erdirmektedir,”[211] demişti. Lenin’in işaret ettiği yağmacı birikim tarzı, yıllar sonra, bugün gözlemlediğimiz türden bir neo-merkantilizme doğru evrildi. Bir ekonomik siyaset ve etkinlik olarak merkantilizm, “üretime karşı değişim sürecini, kullanım değerine karşı değişim değerini, tüketilebilir ürünlere karşı biriktirilmiş parayı ve kapitalist gelişmede ulusal kaynaklara karşı uluslararası kaynakları” öne çıkaran bir birikim modelini ifade eder.[212] Bugünün küreselleşme dünyasına bakıldığında, “üreticilerin üretim araçlarından yoksun bırakıldıkları bir sürece ve ayrıca para biçiminde sermaye birikimi sürecine ... ve ... öteki ülkeleri soyan ve ticari olarak sömüren bir sürece”[213] dayanan ilkel birikimi anımsatan sermaye birikimi tarzına sahip bir “korporatif merkantilizm”in[214] işleyişini görmek pekâlâ mümkündür. Bugün artık, toplumsal üretimin özelleştirme yoluyla yeniden gasbedildiği günümüz dünyasında, kurumsallaşmış eşitsiz değişim yoluyla

dünya çapında yağmaya ve finansal talan yoluyla da yeryüzü üretim temelinin aşınması noktasına ulaşılmıştır. Ve bu noktada, bugün, “ABD ile İngiliz ekonomileri, kısmen Üçüncü Dünya faiz ödemeleriyle finanse edilen muazzam ticaret açıklarıyla ayakta durmaktadır.”

Küreselleşmiş spekülasyon, tefecilik, gerileyen üretim, dehşet verici yoksullukların ortasında çok büyük zenginliklerin özel kişilerce gasbı ve milyarlarca insanın finansal boğazlanışı, baskı, çelişkiler, çatışmalar ve şiddetle birlikte emperyalizmin günümüzdeki asalaklığı ve çürümüşlüğü, onun gelişmesinin en yüksek aşamasına işaret ediyor. Emperyalizmin ilk döneminde, meta üretimi zemin yitirse de hâlâ ekonomik yaşamın temelini oluşturmaktaydı. Bugünse, emperyalizmin en yüksek aşamasında, mali spekülasyonlar ve manipülasyonlar hükmünü yürütüyor. Sanayi kapitalizminden finansal kapitalizme geçiş tüm iç çelişkileriyle birlikte tamamlanmış görünmektedir.

Tarihçi Eric Hobsbawm, küreselleşmeyi şöyle tanımlıyor:

> Bu durum, insanlık tarihinde ilk kez, sadece ticaretin değil üretimin de ulusötesi bir tarzda organize edilmesini mümkün kıldı. ... Pratik nedenlerden dolayı üretim, artık ana şirketin bulunduğu devletin siyasal sınırları içerisinde organize edilmemektedir.[215]

Bu tanım ve yukarıda çizmeye çalıştığımız çerçeve içinde, konumuz bağlamında küreselleşmenin önemli olan yanı, spekülasyon özelliği, ideolojik saldırganlığı, temel hedefleri ve yarattığı evrensel tablodur.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız gibi, üretken sermayeye ve dolayısıyla da reel ekonomiye mali kaynak oluşturma temelinden koparak bütünüyle spekülatif faaliyetlere, mali manipülasyonlarla paradan para kazanmaya ve rant gelirlerine yönelen devasa bir “ekstra” finans sermayesinin varlığı, bu sürecin temel ögesini oluşturuyor. Zamanla ulusal engellerin yıkıldığı koşullarda, müdahaleden arındırılmış dünya kapitalist pazarındaki küresel mali piyasalar ağı, kâr ve genişleme arayışındaki atıl sermaye fazlasını giderek daha fazla miktarlarda kendine çekmeye başladı. Spekülasyon, uluslararası tefeci bankerler, kupon kesiciler, tüm dünyada at koşturan kara para sisteminde hükümran oldu. 1990’ların ortalarına gelindiğinde, “günlük dış işlemler ... Uluslararası Para Fonu’na üye tüm ülkelerin tüm altın ve döviz rezervlerine eşit olan bir trilyon dolar gibi astronomik bir düzeye”[216]

ulaşmıştı bile. 1995 yılında Amerikan *Wall Street Journal* gazetesi, gelişmiş ülkelerde meta üretiminden ziyade “gayrimaddi kalemler”in zenginlik kaynağına dönüştüğünü yazıyordu.[217] 2002 yılındaysa, Alman Cumhurbaşkanı Johannes Rau, “spekülatif amaçlarla yer değiştiren para” miktarını “2 trilyon Euro’dan (2.2 trilyon dolar) fazla” olarak veriyor ve “her gün dünyada dolaşan paranın yüzde 90’ının mal ve hizmet dolaşımıyla ilgisi olmayan” spekülatif sermaye olduğundan şikâyet ediyordu.[218] İşte bu “küresel mali ağ, döviz işlemlerinden, küresel tahvillerden, Mastercard’lardan, euroyenden, swap işlemlerinden, rufflardan ve parayı yeniden paketleyip, yeniden satmak için oluşturulmuş çok daha gösterişli yeni spekülatif araçlardan oluşan ve sürekli değişen bir labirenttir. Bu ağ, geçmiş yılların sıkıcı gri bankalarından çok, bir kumarhane zincirine benzemektedir. Günde yirmi dört saat boyunca trilyonlarca dolar dünyanın döviz piyasalarına çıkmakta ... [ve] bu baş döndürücü tutar içinde mal ve hizmet ticaretine ilişkin olan kısım yüzde 10’dan fazla bir paya sahip değil[dir.]”[219]

Ve elbette, emeğin sömürülmesi dolayımıyla olsun, insan ihtiyaçları için mal ve hizmet üretiminden kopmuş, bunun getirdiği ekonomik, politik ve sosyal sorumluluklardan bütünüyle azade bu spekülatif sermaye, sonunda, bugün, “kaçınılmaz olarak, yalnızca kendi genişlemesine uyarlanmış” ve “yıkıcı” bir güce dönüşmüştür.[220]

Küreselleşme sürecinin evrensel spekülasyon ağı, doğası gereği, denetim mekanizmalarının, devlet kontrollerinin, bürokratik müdahalelerin, sınırların, egemenlik haklarının ve bağımsız ulusal birimlerin her türden özerkliğinin en aza indirilmesini, giderek ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Trilyonlarca doların, günün her saatinde, çeşitli finansal araçları serbestçe kullanarak yeryüzünü dolaşabilmesi ve fonlarla kârların kısıtlamasız transferi, *de-regulation* denen denetimsizliği kaçınılmaz bir gereklilik yapmaktadır. Bilgisayar tuşlarıyla oynanan devasa kumar, zaman ve mekân sınırlamalarından azade bir akışkanlıkla ancak mümkün olabilmektedir. Bu gereklilik, yine kaçınılmaz olarak, müdahaleyi gerektirmektedir. Bütün kısıtlamalara, denetimlere, kurallara ve bunları dayatma gücüne sahip kurumlara, aygıtlara, yapılara, giderek devletlerin bağımsızlığına ve egemenlik haklarına bir müdahale, sürecin nesnel özünde mevcuttur. Bu müdahale, yerine göre pek çok araçla yapılmakta ve doğası gereği şiddeti de içermektedir.

De-regülasyon, yani kuralsızlık, denetimsizlik ve merkezî kurumsal kontrolden yoksunluk, aynı zamanda, doğaları gereği istikrarsızlık barındıran finansal piyasaları daha da istikrarsızlaştırmaktadır. Spekülasyonun global ve devasa niteliği bu yerel istikrarsızlık piyasalarını organik bağlarla birbirine bağlamakta, istikrarsızlığın küreselleşme denen evrensel okyanusunu oluşturmaktadır. Bu global istikrarsızlık ve volatilite piyasası, bu kez, görece marjinal yerel piyasaların dahi stratejik nitelik kazanmasını, yani tüm dünyayı etkileme özelliği kazanmasını getirmektedir. Hassas, her an patlamaya hazır, pimleri çekilmiş küçük istikrarsızlık bombaları, artık sadece kendilerini ve etraflarını değil, New York ve Londra gibi metropol piyasaları da berhava edebilecek hâle gelmektedir. Bu ise, bütün piyasaların denetlenmesi gereğini doğurmaktadır. Bir başka ifadeyle, küreselleşme süreci, kendi iç dinamikleriyle, denetim ve bunun için de müdahale gereğini ortaya çıkarmaktadır; ardından bu kez *de-regülasyon* yani denetimsizliğin kendisi, *regülasyon* yani denetim ihtiyacı doğurmaktadır. Başta ABD, bu finans sermayesinin politik örgütlenmeleri olan emperyalist devletler, böylece bir taraftan, gerektiğinde şiddet kullanarak spekülasyonun serbest dolaşımı için sınırları, kuralları, kontrolleri yıkmakta; öte yandan da, yarattıkları istikrarsızlık ve volatilite ortamından korunmak için kendi kural ve denetim mekanizmalarını dayatmak ya da yangınları söndürmek için müdahaleye gereksinim duymaktadırlar. Kısacası, talan kurgusunun sürmesi ve ağdaki balıkların tutulabilmesi için, finansal ağın örgüsünün zapturapt altına alınması gerekmektedir. Bu müdahaleler de, elbette, şiddete kadar uzanan ve onu içeren yol ve yöntemler içermektedir.

Aslında Yeni Dünya Düzeni de işte bu müdahalelerin, kural, kurum ve idelojisinden oluşan bir üstyapı deli gömleğidir, dünyaya giydirilen. Küreselleşme, sermayenin, dünyanın dört bir yanına özgürce girip kârın maksimizasyonu ve kısıtlamasız transferi yolunda bütün üretici, mali, ticari faaliyetlerini maksimum serbestiyle yapmasıysa; Yeni Dünya Düzeni de, bunu mümkün kılacak askerî, hukuki, politik, ideolojik önlemler bütünüdür, küreselleşme altyapısının politik üstyapısıdır. Bu özelliğiyle de, ABD’nin, müttefiklerini ve tetikçilerini istediğinde kullanarak, dünyanın her tarafına, gerekirse askerîsi de dâhil olmak üzere, müdahale edebilme hakkı üzerinde inşa edilen bir düzendir.

Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni ikilisinin egemenlerin elinde stratejik hedefi, biri sınıfsal, öteki ulusal olmak üzere birbirleriyle bağlantılı ikili bir karakter göstermektedir.

Her şeyden önce, sınıfsal ve ulusal bir iç içe geçmişlikle bir tablo ortaya çıkarmaktadır küreselleşme saldırısı ve birinci hedef bu tabloyu derinleştirerek kalıcı yapmaktır. Genel hedef budur; saldırı, içinde özel sınıfsal ve ulusal alt kategorilerini ve bunlara bağlı yöntemlerini barındırmaktadır.

Bu tablo, kısaca, insanlığın çok büyük bölümünü sefil koşulların ateşinde yakıp tüketen yaygın yoksulluk ummanındaki gerçeklerle, tarihin yazmadığı zenginlik ve lüks adacıklarının karşılıklı etkileşimidir.

Bazı rakamlarla bu tabloyu netleştirmek ve kolayca kavramak mümkündür.

- Bugün yeryüzünde 1,2-1,5 milyar insan temiz içme suyu bulamıyor;
- Dünya nüfusunun yüzde altmışı, yani yaklaşık dört milyar insan istediği zaman gereksinim duyduğu hekimi görme şansından yoksundur;
- Yeryüzünde 1,5 milyar insan günde bir dolardan az kazanmakta, üç milyar insan günde iki dolardan azla yetinmek zorunda;
- Her yıl yaklaşık üç-dört milyon çocuk sadece zatürreden ve bir o kadar da ishalden ölmekte;
- Açlık, yetersiz beslenme, tedavi edilebilir ve basit aşıyla önlenebilir hastalıklardan ölen çocuk sayısı 20 milyondan fazla;
- İki milyar insan elektrikten yoksun yaşıyor;
- Dünya iş gücü nüfusunun yüzde otuzu, yani yaklaşık bir milyar insan, işsiz ya da eksik istihdam koşullarında yaşamakta.

Bu iç karartan istatistikî verileri uzatmak mümkün ama gereksiz. Bugün, bütün insanlara aş, iş, barınak, mütevazı ama insani sağlık ve eğitim olanakları verebilme imkânlarına ulaşılmış olmasına karşın, açlıktan, yokluk, yoksunluk ve yoksulluktan, sefaletten söz ederken hâlâ milyarları telaffuz etmek gerekmektedir.

Oysa kişilere, tek tek şirketlere atıfta bulunarak çağımızın lüks ve ihtişamını anlatmak mümkün:

- Birleşmiş Milletler Örgütü'nün 2001 yılı İnsani Gelişme Raporu verilerine göre[221] 1999 yılında 200 en zengin kişi 1 trilyon dolar kazandı. Aynı yıl, 43 yoksul ülkede yaşayan 582 milyon insanın toplam geliri 146 milyar dolar, yani bunun sadece 1/7'si oldu;

- 1992'de General Motors şirketinin satışları, 21'i hariç yeryüzündeki bütün ülkelerin yıllık gayri safi hasılalarından daha büyüktü. Toyoto'nun yıllık cirosu Portekiz ve Polonya'nın; IBM'inki Venezüela'nın; Unilever'in Yeni Zelenda'nın gayrisafi millî hasılalarından daha büyüktür.[222]

- ABD'de inek başına düşen sübvansiyon miktarı 1,057 dolar. Angola'nın kişi başına düşen geliri 660, Etiyopya'nın 100, Honduras'ın 920, Bengladeş'in 360 dolar.

- Bir yolsuzluk soruşturması sırasında açığa çıkan banka belgelerinden anlaşılmıştır ki, Brunei Sultanı'nın yeğeni Prens Cefri; toplamı 2 milyar 725 milyon dolara ulaşmak üzere, 10 yıl boyunca her gün kişisel olarak ortalama 747 bin dolar harcamıştır.[223] MTV televizyonunun bildirdiğine göre de, Sultan'ın kendisi Westlife adlı müzik grubuna dört milyon dolar ödeyerek sarayında özel konser verdirtmiştir.

- Yine BM İnsani Kalkınma verilerine göre, 1998 yılı itibarıyla, dünyanın en zengin üç kişisinin servetleri, yaklaşık 600 milyon insanın yaşadığı 48 ülkenin gayrisafi millî hasılasına eşitti.

- *Forbes* dergisi, 2003 yılında ABD'nin en zengin on kişisinin toplam servetini 237,5 milyar dolar olarak hesaplıyor.[224] Bu rakam, Türkiye'de yaşayan yaklaşık 70 milyon insanın bütün bir yıl boyunca ürettiklerinin toplam parasal miktarına, yani Türkiye'nin gayrisafi millî hasılasına eşittir.

- Bugün, yeryüzünün sadece yüzde 20'sini oluşturan gelişmiş ülkeler, dünya nimetlerinin (gelirinin) yüzde 86'sını gasbederken, nüfusun yüzde 80'ine, gelirin geriye kalan yüzde 14'ü kalmaktadır ve onun da acısı her gün binbir biçimde çıkarılmaktadır.

- Ve, ne kadar inanılmaz görünse de, dünyadaki en zengin on kişinin net servetleri, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bütün

insanların yıllık gelirinin toplamından daha fazladır.[225]

İşte ABD'nin efendisi bulunduğu, sürdürmekte kararlı olduğu, kalıcılaştırmak için kan döktüğü ve uğruna daha çok kan dökeceği dünya tablosu budur. Her gün, her 24 saat, devasa miktarlarda para dünyayı dolaşıyor; borsalarda oynuyor, tahvil satıyor, döviz değişimi yapıyor, bono alıyor, faiz piyasasına giriyor, imaj satıyor, yeryüzünün dört bir yanında mali kapkaçlarla paradan para kazanıyor, hiçbir şey üretmeden büyüyor, büyüyor, büyüyor. Sıcak para, yağmaladığı yerlerde viraneler bırakıyor, o enkaz üzerinden kendisine kâşaneler inşa ediyor...

Küreselleşmenin yarattığı tablo ABD emekçileri açısından da çok farklı değildir. Bugün ABD'de emekçiler sekiz saatlik iş gününe hasrettirler; bir bölümü ancak yarı zamanlı ya da geçici işi ancak bulabilmekte, bir bölümü geçinmek için fazla mesai ve ek iş yapmakta, bir bölümüyse, iş kategorisinin şirket yönetimlerince değiştirilmesiyle yasaların üzerinden atlanarak, sekiz saatten çok daha fazla, bir tazminat almaksızın çalıştırılabilmektedir.

Fabrika işçilerinin gerçek ücretleri; enflasyon ve geriye dönük vergilendirme göz önüne alınarak hesaplandığında, bugün ancak 1970'ler düzeyindedir. Milyonlarca insan ancak yarı zamanlı işlerde ve geçici statüde çalışma olanağı bulabilmektedir. Tabii pek çok haktan ve güvenceden de mahrum kalmaktadırlar. Sadece Microsoft'ta böyle çalışan 6 bin kişi vardır. Amerikan Çalışma Bakanlığı'nın resmî verilerine göre, 1990'ların sonlarında işinden atılıp da sonradan yeni bir işe giren milyonlarca işçi, eski ücretlerinin yüzde 20 eksiğini alabilmektedir. 1986-1997 yılları arasında, en zengin yüzde 1'in, vergiler ve enflasyona uyarlanmış ortalama gelirleri yüzde 90 civarında bir artış göstermişken, Amerikalıların yüzde 90'ının ortalama satın alma gücü bu süre içinde sadece yüzde 1,6 oranında yükselmiştir. Bu arada belirtmek gerekir ki, 1997 yılında 900 büyük şirketin oluşturduğu *American Management Association*'ın yaptığı bir araştırmada, bu şirketlerin yaklaşık üçte ikisinin, işçilerini elektronik gözlem altında tuttukları saptanmıştır.[226]

Küreselleşme/Yeni Dünya Düzeni'nin ideolojik saldırısı, pazarın demokrasi, özelleştirmenin refah, serbest ticaretin barış getireceği yanılsamasının dayatılması üzerine kurulmuştur. Beyinlere akıtılmak

istenen çimento, “Tarihin Sonu” tezinde olduğu gibi, liberal kapitalizmin insan doğasına en uygun düzen projesi olduğu ve bu niteliğiyle de, sosyalizm gibi alternatif rakip projeleri nihai yenilgiye uğrattığı safsatasıdır. Nihayet Amerikan yaşam tarzının, bütün insanlığa, gerekirse onların iyiliği için zorla dayatılmasının meşru olduğu düşüncesiyle özellikle mazlum dünyadaki radikal politik hareketlerin kriminalizasyonu, ideolojik saldırı tablosunu tamamlamaktadır.

Emeğin sermaye karşısında hak ve mevzi elde etme sürecinin belirlediği tarihsel eğilimi durdurmak ve hemen ardından da işçi sınıfının en az yüzyıldır, büyük özveriler, kanlı mücadeleler ve direnişler sonucunda kazanmış olduğu, bir başka ifadeyle, egemenlerin kerhen tanımak zorunda kaldıkları politik, hukuki, ekonomik, demokratik hakların ve mevzilerin geri alınması, Küreselleşme/YDD saldırısının temel hedefinin sınıfsal bacağını oluşturmaktadır. Ulusal düzlemdeyse, mazlum halkların, ulusal kurtuluş mücadelelerinin zafere ulaşarak sömürgeciliğin tasfiyesiyle başlayan, politik bağımsızlığın kazanılmasıyla süren, politik bağımsızlığın öteki alanlardaki ulusal ve toplumsal kurtuluş süreçleriyle tamamlanması mücadelesiyle de derinleşen tarihsel eğrisinin durdurulması ve zaman içinde de, yitirilen sömürge ilişkilerinin yeniden tesisi amaçlanmaktadır. Bir kez daha, sermayeye bütün kapıların açılması (“Açık Kapı” politikası) ve bütün kurumlarıyla emperyalist zincirlerin halkları tutsak almasıdır hedeflenen. Bugün, burjuva milliyetçiliğiyle ortaya çıkan ulus-devletlerin egemenliği, kapitalizmin bu evresinde beynelmilel sermaye için bir yüke dönüşmüştür ve egemenlik hakkının, görece güçlü kapitalist devletler açısından aşındırılması, ötekiler içinse neredeyse tasfiyesi, emperyalizmin gündemindedir. Beynelmilel sermayenin ve esas olarak da Amerikan tekellerinin, emperyalist burjuvazinin en temel saldırı aygıtı olan kendi devletlerinin egemenliği dışındaki egemenliklere tahammül edemez bir kıyıcılığa ulaştığı kuşkusuzdur. “Ötekiler”in egemenlik kurumları, devletleri, silahlı bürokrasileri, hatta sınırları, artık sadece kendi halklarını ve emeği, beynelmilel sermaye adına zapturapt altında tutmakla sınırlandırılmıştır.

ABD’nin stratejik hedefleri ve politikaları, işte bu çerçeve içinde anlam kazanmakta, gerçek manasını bulmaktadır. Bunu *New York Times* gazetesi yazarlarından Thomas Friedman, Adam Smith’in kapitalizmin işleyişine

ilişkin sözünü ettiği ünlü “görünmez el”ine atıfta bulunarak şöyle ifade ediyor:

> Pazarın gizli eli, gizli bir yumruk olmaksızın asla çalışamaz. McDonalds, F-15 jetlerinin yapımcısı McDonnell Douglas olmadan gelişemez. Dünyayı Silikon Vadisi teknolojileri için güvenli yapan gizli yumruğun adı, ABD Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Donanması ve Deniz Piyadeleridir.[227]

Doğru söze ne denir!

E. Reagan’ın Büyük Saldırısı

Reagan yönetimini oluşturan büyük sermaye ve onun ideologlarının projesi ve “daha sonra devlet idaresini ele geçirecek aşırı uçların koalisyonu [1970’li yıllarda] ...oluşmuştur. Siyasi programı ise şudur: Savaş ve sürekli seferberlikle toplumu birleştirmek ve Birleşik Devletler’in küresel stratejik üstünlüğünü güvence altına almak. Bugün tamamen aşikâr olan, sürekli bir düşmanın tanımlanmasını ve toplumdan oldukça bağımsız, kuvvetli bir devletin yaratılmasını gerektiren bu yetkeci proje, daha 1970’li yılların ortasında, radikal sağ Doğu-Batı yumuşama politikasını kendi elleriyle torpillediğinde gözle görülür hâle gelmişti. ... Bu koalisyon, kendi bakış açılarınca Amerikan ortak iradesini tehlikeli şekilde bozduğuna inandıkları, Richard Nixon ve Henry Kissinger’in ‘gerçekçi’ politikasını reddediyordu; ve bunun yerine, Sovyet rejimine diz çöktürmeyi hedefleyen, geniş kapsamlı bir askerî seferberlik ve saldırı stratejisi öneriyordu.”[228]

Reagan yönetimi, bu düşüncelerle, ilk Soğuk Savaş dönemini andırır biçimde anti-komünist ve anti-sovyet isteriyle büyük bir silahlanma programını başlattı. Bir yandan, bir nükleer saldırıda zafer kazanılacağı görüşü dillendirilir, Sovyetler Birliği “Şer İmparatorluğu” olarak adlandırılırken, elbette gerginlik de artıyordu. Bu arada Reagan, uzayı da silahlanma programına alarak “Yıldız Savaşları” diye anılan “Balistik Füze Savunma” projesini açıkladı. Böylece, on yıllardır bir karşılıklı “dehşet dengesi” koşullarında süregelmekte olan nükleer denkliği de bozacak, silahlanma yarışını olağanüstü boyutlara taşıyacak, iki nükleer güç arasındaki askerî istikrarı bozarak nükleer felaket riskini arttıracak dengesiz ve gözü kara bir yola girdi. Açıkça, uzun bir nükleer savaşın

kazanılabileceği, Sovyetler Birliği'nin böylece ortadan kaldırılabileceği düşüncesi en yetkili ağızlarca dillendirilmeye ve hükümet raporlarına girmeye başladı. En kötü olasılıkla, Sovyetler Birliği'nin kendisine dayatılan silah harcamalarıyla iflas ettirileceği görüşü benimsendi.

Avrupa'da, seyir füzelerine, Pershinglere ve nötron bombasına dayalı yeni bir saldırganlık stratejisi bloklar arası gerginliği iyice arttırdı.

Ülkede ve aslında yeryüzünün her yanında, emeğe karşı büyük bir savaş açıldı. Büyük sermayenin önündeki bütün ekonomik, hukuki, politik, sosyal engelleri yıkmaya yeminli bir saldırıydı bu. İlk hedef, işçi sınıfının örgütlülüğüydü. İkinci olarak da, "sosyal devlet" anlayışı ve uygulamaları hedef alındı. Üçüncü olarak da, sermayenin dolaşım ve işlemesi önünde engel görülen devlet, bürokratik denetim mekanizmaları, kısacası egemenlik ve bağımsızlık hakkına saldırıldı her tarafta. Friedmancı pazar fetişizmi, parasal önlemler, kamu harcamalarının kısılması, şirketlerin vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesi, silahlanma harcamaları, bütçe açıklarına ve borçlanmaya dayanan politikalar günün geçerli uygulamaları oldu. Her yerde, akıl almaz kârlarla beraber yaygın yoksulluk, çaresizlik, tükenmişlik, örgütsüzlük, hatta açlık ve hastalık birlikte, birbirlerini besleyerek büyüdüler. Baskı ve şiddet de, bu tablonun kaçınılmaz parçasını oluşturdu dünya çapında.

Reagan yönetimi, dış ilişkilerinde teröre, teröristlere, yasa tanımaz kabadayılığa, işgal ve darbelere, eski usul CIA yıkıcılığına, suikastlere, kışkırtmalara dayanıyordu. Beyaz Saray'da, sırtlarını büyük şirketlere dayamış, ruhunu sermayeye kiralamış, hayatını burjuvaziye ve emperyalizme hizmete adamış "yeni muhafazakârlar", mafyavari bir yönetim kurmuşlardı.

Amerika "Vietnam sendromu"ndan kurtulmasını kutluyordu. Artık Amerikan deniz piyadeleri Liberya'da, Sierra Leone'de, Kongo'da eski usul operasyonlara girişiyor, CIA yeniden yabancı devlet adamlarına ve politik muhaliflere suikastler düzenleme izni alıyor, dünyaya yayılmış binlerce ajan ve milyonlarca dolarlık fonlarla yeni maceralara yelken açıyordu. Saddam, büyük askerî yardımlarla, kimyasal silahlarla İran'a saldırmaya kışkırtılıyor, bir milyon insanın kırılması keyifle izlenip bundan Körfez'e sarkmanın hesabı yapılıyordu. Savaş bahane edilerek Kuveyt bandıralı gemilere Amerikan bayrağı takılıyor, Amerikan savaş gemileri, savaş uçakları

bölgeyi denetliyor, İran'la çatışmalara giriyordu. CIA, içinde Arafat yanlısı Filistinliler var diye Mısır yolcu uçağını kaçırıp "terörist" arıyordu.

Uluslararası kanun kaçkını kabadayı, 1981'de iki Libya uçağını düşürdü; Altıncı Filo, Libya kara sularında kışkırtıcı tatbikatlar yaptı; 1983 ve 84'te Beyrut'u bombaladı, savaş gemileri gönderdi ve deniz piyadeleri kente girdi. 1986 yılında, Kaddafi'yi öldürmek amacıyla Libya bombalandı ve Kaddafi'nin kızı öldürüldü. 1987'de bir İran gemisi batırıldı. 1988 yılında bir İran Boeing 747 (jumbo jet) yolcu uçağı düşürüldü, mürettebat dâhil 290 masum insan öldü. Reagan bunu "meşru savunma önlemi" olarak geçiştirdi.

Bu arada, Sovyetler Birliği hava sahasının stratejik açıdan hassas bir bölgesine girerek tüm uyarılara karşın yoluna devam eden ve Sovyet jetlerince düşürülen Güney Kore yolcu uçağının, ABD ve Güney Kore CIA'larının işbirliğiyle casusluk uçuşuna zorlandığı iddiası da, kara sicilin bir başka kara deliği olarak kara tarihteki yerini koruyor şimdilik.

Amerikan askerleri sözde "Barış Gücü" olarak bulundukları Beyrut'ta bir intihar saldırısına hedef oldu ve 240 kadar Amerikan askeri öldü. Bu olaydan sonra ABD, askerlerini Lübnan'dan çekmek zorunda kaldı. "Amerikan erkekliği"ne halel geldiği bu sırada ABD, sol güçlerin iktidarda olduğu, 100 bin civarında nüfusu olan Grenada'yı gözüne kestirmişti. "Yeni bir Küba"ya izin vermeme ve Grenada'da bulunan Amerikalı tıp öğrencilerinin hayatını koruma bahanesiyle Reagan, minik ülkenin işgalini emretti. Grenadalıların yiğitçe direnişine karşın ada işgal edildi ve işbirlikçi bir yönetim işbaşına getirildi. Grenada'nın işgali kuşkusuz 20. yüzyılın en büyük skandallarından biriydi. 100 bin kadar nüfuslu minik bir adanın, yeryüzünün en güçlü ve zengin ülkesine işgal nedeni olacak ölçülerde bir tehdit oluşturması elbette büyük bir yalandı. Ada'da bir havaalanı inşaatında çalışan Kübalı işçi ve teknisyenler bile bir tehdit unsuru olarak ilan edildi. Ada'da okuyan Amerikalı tıp öğrencileri de bu iğrenç oyuna alet edildi; "tahliye" edildikten sonra planlanan bir mizansenle getirildikleri havaalanında, foto muhabirleri ve televizyon kameraları önünde yeri öptüler, kendilerine okuma imkânı veren bir ülkenin misafirperverliğine böyle yanıt verdiler.

1. Nikaragua'da CIA ve Kontralar

Reagan yönetimi, terör faaliyetlerini en fazla Nikaragua üzerinde yoğunlaştırdı. Ülkeyi bağımlılık zincirlerinden, yoksulluk cenderesinden, dikta rejimlerinin sömürü ve şiddetinden korumak, demokratik reformlar yapmak üzere iktidarı ele geçiren Sandinist yönetime karşı, ABD, CIA güçleri aracılığıyla Nikaragua limanlarını mayınladı ve Honduras'ta bir gizli özel ordu oluşturmaya başladı. Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua'nın müracaatı üzerine ABD'yi suçlu bulan ve tazminat ödemeye mahkûm eden bir karar aldı. Bu arada, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de tarafları uluslararası hukuka uymaya çağıran bir karar tasarısını kabul etti. ABD içinde de, yapılan korsanlığa tepkiler vardı. Ne var ki, Reagan yönetiminin hukukun inceliklerini, uluslararası kamuoyunu ya da Bileşmiş Milletleri dinleyecek hâli yoktu.

Kongre'den istediği desteği bulamayan Reagan sonunda özel ve gizli fonlarla para topladı ve özel bir paralı askerler birliği kurdu. Kontralar, CIA yönetiminde terör eylemlerini arttırmaya başladılar.

CIA'nın kontralar için hazırladığı "eylem kılavuzları", Türkçeye de çevrilen bir kaynakta aktarılıyor:[229]

> Nikaragualılar için hazırlanmış 16 sayfalık bir "çizimli rehber" 40'tan fazla resimle okuyucunun "Nikaragua'yı bir dizi faydalı sabotaj tekniğiyle Marksist tiranların baskısından ve sefaletten nasıl kurtaracağını" göstermektedir. Bu teknikler arasında şunlar bulunmaktadır:
>
> Tuvaletleri süngerle tıkamak, enerji kablolarını koparmak, benzin depolarına pislik katmak, yollara ve otoyollara çiviler yerleştirmek, araçların koltuk döşemelerini kesmek ve parçalamak, ağaçları keserek yolların üzerine devirmek, telefonla sahte otel rezervasyonları yapmak, yanlış yangın ve suç alarmları vermek, hükümetten yiyecek çalmak ve depolamak, ışıkları ve muslukları açık bırakmak, posta kutularından mektup çalmak, işe geç gitmek, hastalık izni kullanmak, elektriklere ve aletlere kısa devre yaptırmak, ampülleri kırmak, kitapları yırtmak, söylenti çıkarmak, amirleri ve yetkilileri telefonla tehdit etmek.
>
> ...
>
> Sandinista hükümetinin yetkililerini ve görevlilerini kaçırın ve "kamusal yerlere" halkın önüne çıkarın.

Baskıcı hükümetin "kişisel sembollerini" herkesin içinde utandırın, küçümseyin ve hakaret edin; kalabalığın içine karışmış gerillalar [kontralar] aracılığıyla, sloganlar atarak, kaba tezahüratlarla halkın katılımını teşvik edin.

Eğer bir gerilla bir kişiye ateş ederse bütün kentin, onu (vurulanı) bir halk düşmanı olarak görmesini sağlayın ve eğer bu kişi kaçmayı başarmış olsaydı, en yakın kasaba ya da şehre giderek düşmanı uyaracağı ve düşmanın yapacağı silahlı baskınlar sonucunda tecavüz, talan, imha, tutuklama gibi fiillerle cezalandırılacakları, muhbiri öldürenin aslında baskıcı rejimin kendisi olduğu, ateşlenen silahın Sandinista rejimine karşı yapılan bir saldırıda ele geçirilmiş bir silah olduğu söylenmelidir.

Dikkatlice seçilmiş ve planlanmış hedefleri, örneğin yargıçları, mesta yargıçlarını (barış yargıçları), polis ve devlet güvenlik elemanlarını, CDS (Sandinista Savunma Komitesi) şeflerini vb. saf dışı etmek mümkündür. (Yazar Holly Sklar'ın dediği gibi, "Yargıçlarla başlayıp 've benzerleri'yle sona eren bir liste, son derece geniş kapsamlı bir öldürme iznidir.")

Gerillalara [kontralar] katılmak istemeyen bir hedefi harekete katılmayan kişilerin sahte beyanlarını içeren bir mektupla şiddetle eleştirme ve polise ihbar etme işi kolayca yapılabilir.

Eğer mümkünse, belirli seçilmiş "işler", kiralanacak profesyonel kişilere yaptırılabilir.

Belirli işler için başkaları görevlendirileceklerdir. "Dava" uğruna şehitler yaratabilmek için göstericiler hükümet güçleriyle karşı karşıya getirilir; göstericilerin isyan etmesi ve güvenlik güçlerinin ateş etmesi sağlanır. Bu, bir ya da daha fazla sayıda kişinin ölümüne neden olabilir; bunlar şehit olacak kişilerdir. Daha büyük çatışmalar yaratabilmek için bu durumu derhal rejime karşı kullanmaya başlamak gerekir.

Şok askerleri. Bu adamlar silahlarla donatılırlar (bıçaklar, usturalar, zincirler, sopalar, zorlayıcı aletler); bunlar masum ve kolayca kandırılabilir katılımcıların biraz gerisinden yürümelidirler.

Kontraların subaylarından biri ise, CIA'nın kendilerini yoksul halkın üzerine sürüp terörist eylemler yaptırdığının ayırdına varınca, hareketten

ayrıldı ve itiraflarda bulundu. Albay Edgar Chamorro, nasıl işkence yaptıklarını, yoksul köylülere yapılan zulmü, işlenen cinayetleri dünyaya duyurdu. Bu gibi haberler Amerikan kamuoyunda da eleştirileri artırdı, Nikaragua'nın meşru hükümetini savunan insanlar çoğaldı. Bu da Kongre'yi etkiledi.

Reagan ise, kendi hükümetine ve ilgili bakanlıklara dahi haber vermeden, özel şahıslardan ve şirketlerden paralar toplayarak kontralara silah sağlamayı sürdürdü. Bu arada, Oliver North isimli bir albayı kullanarak, İsrail'e yardım diye gönderilen silahların alınıp, Amerikan silah ambargosu nedeniyle sıkışık durumdaki İran'a gizlice ve fahiş fiyatlarla satılmasını örgütledi. Elde edilen kârın bir kısmı bu işe bulaşan kaçakçılara ve ajanlara gidiyor, gerisiyle de kontralara yardım ediliyordu. İnanması zor ama Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, özel paralı askerler ordusu kuruyor, silah kaçakçılığı yaparak kendi hükümetinin ambargo uyguladığı bir ülkeye silah satıyor, kârı bölüştürüyor, terör eylemleri için de terör örgütü kontralara para ve silah gönderiyordu! Beyaz Saray bir suç örgütünün organize edildiği bir suç yuvası olmuştu. Ya da oradaki olağan işlerin sadece açığa çıkan bir devamıydı bütün bunlar. Öyle ki, bu korkunç skandal ortaya çıktıktan sonra da hiçbir şey olmuyor, Reagan halkın sevgisiyle görevini tamamlıyor, yardımcısı da sonraki seçimleri kazanıyordu. Reagan bugün ABD'nin en saygın başkanlarından biri olarak sevgi ve saygıyla anılmaya devam ediyor!

2. Reagan'ın Bilançosu

Oysa o, ikinci sınıf bir imaj pazarlamacısı, "Rusçada özgürlük sözcüğü bulunmuyor"[230] diyecek kadar cahil, ABD Anayasası'nın yapılışında "Tanrı'nın yol gösterici eli"ni görecek kadar[231] da tipik bir Amerikalıydı.

O, aynı zamanda, fareli köyün kavalcısıydı da. Anti-komünizmle efsunlanmış, şiddete müptela, militarizme tapınan, özel sektöre ve paraya meftun, vahşi kapitalizmin orman yasalarına vurgun Amerikalıları sekiz yıl boyunca sermaye saldırganlığının ve emperyalist zorbalığın peşinde iflasa, çürümeye, maddi ve manevi fukaralığa sürükledi. O sekiz yıl boyunca ülke bir yangın yerine döndü, enkaz hâline geldi.

1980'li yıllarda yoksulluğun, açlığın, veremin, sokaklarda yatanların sayısının, uyuşturucu kullananların olağanüstü boyutlarda arttığına daha önce değinmiştik. Buna koşut olarak servetlerine servet katanlar da çoğaldı o dönemde. 1979-1989 arasında, en zengin yüzde 1'in gasbetmiş olduğu ülke varlığı yüzde 22'den yüzde 39'a çıktı ki, bu, Amerikan tarihinde belki de görülmemiş hızda bir artıştı.[232] Ülkede "orta sınıf" diye tabir edilen ara katmanlarda ise, yaygın bir yoksullaşma ve proleterleşme ortaya çıktı.

1980'li yıllarda, ABD'de borçlanmayla ve spekülasyonla Amerikan varlıklarının yabancılara (özellikle Japonlara ve bir ölçüde de Almanlara, Avrupalılara) satılmasıyla bir canlanma söz konusu oldu. 1985'te dolar devalüe edildi ama ekonomi de canlanmaktaydı.

Antisovyetizm isterisinin silahlanma harcamaları ve yeni Soğuk Savaş savurganlığı, özünde borçlarla ve yabancı sermaye girişleriyle finanse ediliyordu. New York'un göbeğinde Amerikan görkeminin simgesi gökdelenler, "Amerikan Rüyası"nın dünyaya açılan yanılsama penceresi Hollywood'da film stüdyoları, büyük şirketler, New York borsasında hisse senetleri, havayolları, kıymetli araziler, bankalar, elde ne varsa satılıyordu yabancılara. Spekülasyon ise, olağanüstü boyutlarda artmıştı. Tabii kamu borçları ve ticaret açıkları da aynı oranda artıyordu. ABD artık dünyanın en borçlu ülkesiydi ve açıklarını ancak eldekini satarak ve borçlanarak kapatabiliyordu. Ticaret açıkları 1983-1988 arasındaki her yıl 100 milyar doları aşmış, bütçe sekiz yılda neredeyse 1 trilyon açık vermiş, borç ise, 1988'de üç trilyon dolara yaklaşmıştı.

Kısacası ABD bir hilkat garibesine dönmüştü; pazuları güçlü ama beyni dumura uğramış, kalbi tekleyen, karaciğeri iflas etmiş biri gibiydi. Silahlarıyla dünyanın en güçlü ülkesiydi ama içeride yoksullukla, borçla, çürüyen kentlerinin zavallı hâliyle, kapatamadığı ticaret ve bütçe açıklarıyla bir Üçüncü Dünya ülkesi görünümündeydi.

Tabii bu uzun yıllardır biriken yapısal sorunların ulaştığı bir noktaydı. Bu, saldırganlığı, militarizmi besliyordu; çırpınan bir devin kontrolsüz deviniminin çevreye verdiği zarar gibiydi Amerikan yıkıcılığı.

> Gerçekten de, ellilerden doksanlara ABD'nin görece güç kaybetmesi uluslararası politikanın temel öğelerinden biriydi. ... Görece zayıflamadan söz ederken, ABD'nin pozisyonunun öteki

> ülkelere göre kötüleşmesini kastediyoruz. Bu her şeyden önce ekonomik hayatiyetiyle ilgilidir. “1950’lerin başlarında ABD, dünya nüfusunun yüzde 6’sıyla dünya brüt üretiminin yaklaşık yüzde 40’ını karşılamaktaydı; 1980’de Amerika’nın payı yarıya, yaklaşık yüzde 22’ye düşmüştü.” [İkinci Dünya] Savaşı sonrası dönemin başında ABD dünya mamul mal ithalatının yüzde 30’unu üretirken, 1986’da payı sadece yüzde 13’e düşmüştü. On yıllar boyunca dünyayı geride bırakan Amerikan verimlilik artışı, savaş sonrasının başlarındaki yıllık yüzde 3’ten 1970’lerde inanılmaz bir oran olan yüzde 0,8’e gerilemişti. ... 1980’lerin ortalarında neredeyse bütün ekonomik güç kategorilerinde ABD büyük ölçüde gerilemişti.[233]

Bu ilerleyen hastalık tablosu, yeni saldırganlıklara gebeydi elbette. Şimdi sıra, Reagan’ın başkan yardımcısı, eski CIA Direktörü, petrol zengini George Bush’daydı...

VI

Abd’nin Yeni Düzeni

A. Sovyetler Birliği’nin Yıkılması

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın en güçlü ülkesi olarak ABD, Soğuk Savaş saldırısını başlattı. Bu, bir yanıyla, reel ya da algılanan gücün saldırganlığıydı. Ama kaynağında zaaflardan kaynaklanan korku da vardı. Gücün fırsatları ile zaafların, bazen reel bazen de abartılan korkusu, birlikte, Truman’la başlatılan saldırganlığı yarattı.

1960’ların başında “kapitalizmin altın çağları”ndan biri yaşandı. Kennedy, bu yeni gücün ve özgüvenin simgesi yapıldı. Berlin’de kendisini karşılayan kalabalığı görünce, “Buraya bakın da kim geleceği temsil ediyor anlayın!” yollu sözleri, bir yandan Amerikan egemenlerindeki komünizm korkusunun izlerini taşıyor, bir yanıyla da yeni özgüveni anlatıyordu. Ne var ki, bu kez de mazlum dünyadaki devrimci kabarıştan, gerilla savaşlarından korku salınmıştı yüreklerine. Saldırganlık, yine güç ve zaaf, fırsat ve korku birliğinden kaynaklanıyordu.

Vietnam batağı ve 1970’lerin ortalarındaki dünya ekonomik bunalımı ve ABD’nin iç çelişkileri, savaş sonrası yükselen saldırganlığın gerilemesine neden oldu. Nixon-Kissinger ikilisi, geri çekilme koşulları içinde, içeride ve dış politikada restorasyon hazırlığını temsil ettiler.

Carter, bu geri çekilmeye tepki ve restorasyonu gerçekleştirme arzusunun yarattığı dalgayla seçildi. İkinci Soğuk Savaş saldırısını başlattı ama yükselen saldırı dalgasının tepe noktasını Reagan yönetimi oluşturdu.

1980’lerde, bir yandan emeğin bastırılması, bir yandan spekülasyon ekonomisinin köpüğü, bir yandan Sovyet gerilemesi ve borçlanmayla silahlanmaya dayalı canlanmanın etkileriyle bir geçici güç algılaması belirdi ve saldırganlığın güven altyapısını oluşturdu; öte yandan ise, ABD’nin kendinden yiyerek sürdürmeye çalıştığı yeni hamle sorunları, zaafları ve onlardan kaynaklanan korkuyu besledi.

Toplumsal bunalım o düzeydeydi ki, şiddetin hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu bu “kapitalizmin refah ve özgürlük ülkesi”nde, suç işleme oranı öylesine artmış, şiddet öylesine çıldırmıştı ki, Senatör Joseph Biden, 1990’ı, “Amerikan tarihinin en kanlı yılı” olarak nitelendirmişti.[1] Yerinde

duramayan şiddet güdüsü, şimdilik hükmünü içeride icra ediyordu. Bunalım içindeki insanlar ve şiddet kültü, kanla lime lime çürümekteydi.

1980'lerin sonunda başlayan George Bush'un iktidarı, işte bu gerilemekte, çürümekte olan bir ABD tablosuyla ortaya çıktı.

Tam bu sırada, tipik bir Amerikalının, "Tanrı'nın seçilmiş halk ve ülke olan Amerika'ya lütfu" olarak tanımlayabileceği iki gelişme ortaya çıktı.

Bunlardan birincisi, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıydı. Paris Komünü'nün 70 günü hariç, işçi sınıfının ilk iktidarı, işçilerin ilk anavatanı, bu niteliklerini yitirdikçe çürüdü ve sonunda tarih oldu. Tarihte belki de hiç görülmemiş ölçüde çok boyutlu, sistematik, azgın, kuralsız, acımasız ve doğrudan varlığına yöneltilmiş bir saldırıyla karşılaşmıştı Sovyetler Birliği. Nükleer silahlardan binlerce gizli servis teröristinin yıkıcı eylemlerine, Hollywood filmlerinden diplomatik-politik manevralara, sportif faaliyetlerin kullanılmasından ticari, mali, ekonomik araçlara, üniversitelerden kültür kurumlarına, medyadan dine, akla hayale gelen gelmeyen hayatın her alanında ve boyutunda binbir türlü araçla aralıksız sürdürülen bir saldırıydı bu. İçeriden ve dışarıdan kuşatılmışlık ve sosyalizmden, sınıftan uzaklaşma, Amerikan diplomatı Kennan'ın öngördüğü "kendi çürüyüşünün tohumları"nın uğursuz ve ölümcül hasadını sonunda verdi.

Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş'ı kaybetti ve bedeli yok olmak oldu.

1. Soğuk Savaş Zaferi mi?

Peki ya ABD? ABD, Soğuk Savaşı kazanmış mıydı?

Aslında 1980'lerin sonunda, 1990'ların hemen başında, ABD için büyük zafer ortaya çıkmışken, ortadaki tablo hiç de iç açıcı değildi ABD açısından. Amerika Birleşik Devletleri, Soğuk Savaş'ı, kendinden vererek, kendi kaynaklarından, özünden yiyerek kazanmıştı; bir tür *Pyrrhus* zaferiydi söz konusu olan.

"Mutlak Düşman"ın ortadan kalkması, kendi başına, ABD'nin hanesine bir "güç" ögesi olarak yazılıyordu yazılmasına ama bunun içinin

doldurulması gerekiyordu ki, ABD bu yetenekte görünmüyordu. Üstelik ufukta yeni sorunlar beliriyordu.

Birincisi, hasmın çöküşünde ve sonrasında ABD, nihai darbeyi vuran, kördüğümü kılıcıyla parçalayan aktif müdahil değil, sadece bir izleyici konumundaydı. İkincisi, “ortak düşman” ortadan kalkınca, evrensel kapitalizmdeki ve emperyalist blok içindeki hegemonya konumu tartışmalı hâle gelmişti. Hegemonyayı belirleyen politik, ekonomik, mali, ticari, teknolojik, kültürel, askerî vb. ölçütlerin pek çoğunda ABD’nin rakipleri ya onu geride bırakmışlar, ya ona yetişmişler ya da en azından ABD anlamlı bir liderlik yapamayacak ölçüde mutlak olarak zayıflamıştı. Bir tek alan hariç: Militer güç ve askerî teknoloji. Bu, askerî sanayisinin kârlılık oranındaki üstünlüğüyle de birleşince, ABD’yi militarizme mahkûm etti, uluslararası ilişkilerin militarizasyonunu gerekli hâle getirdi onun açısından. Ayrıca, yeni bir dünya ortaya çıkmıştı ve bu yeni realitenin ideolojisi, kural ve kurumları oluşturulmalı, yani düzeni kurulmalıydı. Bunu yapacak olanın da, yumruğunu masaya vurması, kural ve kurumlarını, hayat tarzını, ideolojisini dayatması gerekmekteydi.

Sovyetler sonrası dünyadaki reel ve algılanan güç ile sorun ve zaafların korkusu, militarizmde optimum çözüm noktasını bulacaktı. Kişiliksiz, silik, çapsız, Reagan’ın gölgesindeki ‘vizyonsuz’ Bush yönetimi, beklentileri nasıl karşılayacak, kısır döngüyü nasıl kıracak, Amerikan hegemonyasını yeni koşullarda nasıl yeniden üretecekti?

1992’de hazırlanan ve basına sızan bir Pentagon belgesi aslında sorunu ortaya koyuyordu.[2] Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri, aynen Soğuk Savaş’ın başlangıcında olduğu gibi, dayatmacı ve su sızdırmaz hegemonyasını yeniden kurmak için önce rakiplerini, Japonya ve Avrupa’yı dizginlemeliydi. Onları, kendi bağımsız askerî (özellikle de nükleer) güçlerini geliştirmekten caydırmalı ve kendi nükleer şemsiyesi altında ‘bağımlı’ tutmalıydı. Onları kendine mahkûm tutabileceği tek alan buydu ve militer zincirler önce onları bağlamalıydı. Beynelmilel sermayenin vurucu gücü Amerikan askeriyesi olmalıydı kısacası. Bu, onları nefessiz tutmaya yetecekti. Yardımcı roller üsteleneceklerdi bundan böyle ve dolayısıyla da karar verme mekanizmalarında da ikincil rollerle yükümlenmiş olacaklardı. Zamanla, ABD kontrol ve komutasındaki askerî operasyonların daha çok finansmanıyla ilgileneceklerdi. Sonra sıra

dünyanın lanetlilerine gelecekti elbette: “Zengin kaynakları bulunan ve bu kaynaklara hâkim olanın büyük devlet statüsü kazanabileceği bölgelerde ortaya çıkabilecek bütün muhalif odakları engellemek; sanayileşmiş gelişmiş ülkeleri, önderliğimize karşı çıkmayı ya da kurulu siyasi ve ekonomik düzeni yıkmayı amaçlayan her türlü girişimden caydırmak ve ileride ortaya çıkabilecek tüm rakipleri önlemek”ti resmî strateji.

2. Yeni Düşman İhtiyacı ve Körfez Savaşı

Şimdi artık Amerika savaşmalıydı. Yükseliş dalgasını militarizmde aramalıydı. Yeni düşmanlara ihtiyacı vardı, militer ölçütü ana kriter yapmak durumundaydı. Peki ama “ulusal güvenlik kültü ve onun aygıtı ulusal güvenlik devleti” düşmansız nasıl ayakta kalabilecekti? Belki Sovyetler’in yıkılmasıyla ABD’deki “yeni muhafazakârların, düşmanlarının ölümünün keyfini sürmeleri beklenirdi” ama onlar, “Amerikan rejiminin siyasi ve kültürel meşruluğuyla aşırı meşgul” olmaları nedeniyle, ilk olarak, “ulusu birleştirme ve halka esin kaynağı olabilecek” yeni bir “iblis ... ve halka kendi kültür ve toplum yapısının anlam ve zayıflıklarını hatırlatacak bir düşman” aramaya koyuldular.[3]

Muhafazakâr ideologlardan William Kristol’un dediği gibi, “Amerikan halkının savaşmaya hazır olması her zaman iyiye işarettir.”[4] Yine de sermaye ve devleti açısından ana sorun ortada duruyordu: Evet, yeni düşmana karşı savaş ama kiminle, ne zaman, nerede, nasıl ve neden?

Yanıtı, altın bir tepsi içinde Saddam Hüseyin sundu Bush yönetimine.

Saddam, bu maceraya özendirildi mi yoksa Amerikan Büyükelçisi April Glaspie’yle yaptığı konuşmada verilen izlenime, yani bunun ABD tarafından çok da önemsenmeyeceği sanısına mı kapıldı, bilinmez.

Görüşmede, Büyükelçi Glaspie, Saddam’a şöyle diyor:

> Burada uzun yıllar yaşadım. Sizin, ülkenizi yeniden kurmak için harcadığınız olağanüstü çabaya hayranım. Sermaye ihtiyacınız olduğunu biliyorum. Anlıyoruz ve ülkenizi yeniden kurma olanağı bulacağınız düşüncesindeyiz. Ama, gerek Kuveyt’le aranızdaki sınır anlaşmazlığı, gerekse Araplar arası çatışmalar konusunda herhangi

> bir kanaat belirtmiyoruz. ‘60’lı yılların sonunda Kuveyt’te görevdeydim. O zaman aldığımız talimatlar, Amerika’yı ilgilendirmeyen bu sorun üzerinde kanaat belirtmemekti. James Baker, resmî sözcümüze bu talimatı sürdürmeyi bildirdi. Bu sorunu, Klibi veya Başkan Mübarek aracılığıyla uygun yöntemleri kullanarak yoluna koyacağınızı umuyoruz. Bütün istediğimiz, acil bir çözüm getirmenizdir.[5]

Bu umursamaz tarafsızlık, 1989 tarihli bir belgeyle çelişiyor. Kuveyt Devlet Güvenlik Bölümü Müdürü tarafından, CIA yetkilileriyle yaptığı görüşmeler üzerine Emir’e yazılan bir raporda şöyle deniyor:

> Ortak sınırda bir gerginlik yaratmak amacıyla bu ülke hükümeti üzerinde ağırlık koyabilmek için Irak’ın [İran’la savaş nedeniyle] ekonomik yıkımından yararlanmanın önemli olduğu değerlendirmesinde Amerikan tarafıyla mutabık kaldık. CIA bize bu baskıyı sürdürmenin en iyi yolları konusundaki görüşünü bildirdi. Bu kuruluşun yetkilileri, bize, faaliyetlerin en yüksek düzeyde koordine edilmesi koşuluyla, geniş bir işbirliğine gidilmesi gerektiğini söylediler.[6]

Bunlar ve Kuveyt kaynaklı provokasyonlar, bir yanıltma ve kışkırtmaya işaret ediyor olabilir ama bunun önemi yok. Sonuçta Kuveyt’in işgali, ABD’ye, çok ihtiyaç duyduğu temel olanağı sağladı. Artık Bush yönetimi, dosta ve düşmana, gereksindiği gözdağını ölüm kusan silahların inandırıcılığıyla verebilirdi. Bush yönetiminin büyük bir yaygara ve acelecilikle bu fırsatın üzerine atlamasının nedeni esasta buydu.

Önce dostlara mesaj gidecekti: “Yoksulluk ummanındaki küçük liberal zengin adacıklarınız hâlâ güvende değildir, düşman çoktur ve her yerdedir.” Bu ilk mesajdı. İkinci mesaj daha da netti: “Batı dünyasına yönelik bir saldırıda, gerekli zamanda, gerekli yerde, gerekli gücü sadece ABD sağlayabilir. Bunun için silahı, askerî, teknolojisi ve en önemlisi, politik iradesi ve kamu manipülasyon gücü ABD’dedir.” Üçüncü mesaj zaten belliydi: “Bu ölümcül tehlike ve tehditlerle dolu dünyada temel unsur güvenlik onun aracı silahlı güç, onun kaynağı ABD, dolayısıyla da tartışmasız hegemon Amerika Birleşik Devletleri’dir.”

Bir biçimde bağımsızlık, ulusal ya da sosyal reform ya da kurtuluş düşünen, buna cüret eden mazlumlara ise gözdağı örnekle verilecekti. Irak halkı, bu örneği oluşturacaktı düşmanlara, olası hasımlara, potansiyel tehlikelere, kısacası insanlığa...

Yeni Düzen'i kurma ve işletme, dolayısıyla da onun kurucu hegemonyasını ele geçirme, olayları izleme değil de biçimlendirme ve yeni nizamın yapısıyla uluslararası ilişkilerin seyrini, dünyanın da geleceğini belirleme hamlesine artık hazırdı ABD.

Gazeteci Bob Woodward'ın *Shadow* isimli kitabında yazdığına göre, George Bush, Savunma ve Dışişleri Bakanlarıyla Ulusal Güvenlik Danışmanı'na, "Mutlaka bir savaşa ihtiyacımız var," diyecek, Dışişleri Bakanı James Baker'ın son ültimatomu Iraklılarca reddedildiğinde de çok sevinecek, bunun "mümkün olan en iyi haber" olduğunu, "ama sevincini kamuoyundan saklaması gerektiği"ni söyleyecekti.[7]

Savaşla birlikte Bush ilk kez "Yeni Dünya Düzeni" kavramını da telaffuz etti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirilememiş olan "insanlığı ABD'nin imajından yeniden yaratma, dünyayı Amerikan hayat tarzından yeniden oluşturma" saldırısı yeniden başlatıldı.

17 Ocak 1991'de ABD, Irak'ı vahşi bir biçimde bombalamaya başladı. Korkunç bombardıman haftalarca sürdü. Savaşta 100 binden fazla Iraklı öldü, yüz binden fazlası yaralandı. Katliam, televizyonlardan canlı olarak yayımlandı. Savaştan sonra Bush, "Vietnam sendromunu çöle gömdüğünü" söyleyerek asıl zaferi ilan etti.

Bush, uzun bir sokak çatışmasını göze alamadı ve Bağdat'a yürüme emri vermedi. İşi Irak ordusuna, yani bir askerî darbeye ve bunu kışkırtmak için de Şii ve Kürtler başta olmak üzere Irak muhalefetinin mücadelesine havale etti. Irak ordusu Saddam'a sadık kalınca da, başta Kürtler, muhalefetin, ABD'nin hiç de umurunda olmadığı gerçeği, görmek istemeyenlerce de görülmüş oldu.

Yine de ABD açısından pek çok şey başarılmıştı. Yeni Dünya Düzeni'nin patronu tartışmasız belli olmuştu. Körfez fiilen işgal edilmişti. 30 milyar dolardan fazla bir meblağ, "savaş masraflarına katkı" payı olarak Kuveyt ve Suudi Arabistan'dan hortumlanmıştı. Faturanın yaklaşık 17 milyar doları da

Japonya ile Almanya'ya kesilmişti. Ortadoğu'ya satılan silahlar da göz önüne alınınca, ABD masraflarını çıkarmış, kâra bile geçmişti.

Irak'ın üzerine 700 binden fazla asker, 1650 savaş uçağı, 3 bin 800 tank ve seyir füzeleri taşıyan 129 savaş gemisiyle gidildi. Operasyonun sadece ilk gününde, Hiroşima'ya atılan atom bombasından bir buçuk kat daha güçlü bir bombardımana hedef olmuştu ülke. 42 gün boyunca günde 2000 sorti yapıldı, Irak ordusu ve halkına karşı. Amerikalı pilotlar, dağılmış ve savunmasız Iraklı askerî birlikleri bombalıyor, teslim olmaya hazır, silahlarını bırakmış askerlere toplarla, tanklarla ateş ediliyordu. Korkunç katliama "Ördek Avı" diyordu Amerikalılar. Kuveyt'ten Irak'a giden karayollarında savaştan kaçan siviller ve silahsız askerler tam bir katliama tabi tutularak toplu halde öldürülüyorlardı. Daha sonraki acımasız ambargoyla da, çoğu çocuk yeni yüz binlerin ölümüne neden olunacaktı.[8]

Aynı yılın Aralık ayında da, Sovyetler Birliği resmen ortadan kalktı.

Bush'un CIA Direktörüyken işbirliği yaptığı Panama diktatörü Noriega ise, ABD'nin 1989'da Panama'yı işgali sırasında kaçırıldığı Miami'de bir cezaevinde tutuluyordu.

3. Sorunların Kıskacında

Ne var ki, Reagan yıkımı da Amerika'yı kemirmeye devam ediyordu. Bush yönetimi, içeride emeğe ve yoksullara karşı saldırıyı sürdürüyor, biriken sorunlara çare bulamıyordu. Dışarıda da, yeni düzenin emperyal görevlerini sermayenin istediği ölçülerde yerine getirmekten acizdi.

Bir Fransız yazar, Henri Alleg, New York'a yaptığı bir ziyareti dehşet duygularıyla anlattığı kitabında, 1990'ların başında Amerika'da yoksul sayısını 78 milyon olarak veriyor ve 'New York cehennemine ilişkin izlenimlerini şöyle özetliyordu: "Hiçbir Batı ülkesinde eşi benzeri bulunmayan evsiz barksız bir kalabalığa, cinayete, yoksulluğa, New York'u ve Amerika'yı kemiren bütün bu felaketlere bir başkasını daha eklemek gerekiyor: uyuşturucu ... cinayet, suç işleme, güvensizlik, açlık, barınaksız insanlar, şiddet ve ırkçılık, edepsizlik, kudurmuş bireycilik, kazanca tapınma, duygu sömürüsü..."[9]

1990’larda artık yoksullar, işsizler, siyahlar, Latin kökenliler, Kızılderililer, sadece ekonominin değil hayatın dışına atılmışlar, hergün cinayet işlenen ve kimselerin giremediği tecrit mahallelerinde yalıtılmış, lanetli bir yaşam sürüyorlardı. Aslında uyuşturucu, hastalık ve pislikle beraber, bu bir tür soykırım stratejisinin sonucuydu. 20. yüzyılın sonlarına doğru Amerika’da milyonlarca insan bu biçimde terk edilip çaresizliğin girdabında yalıtılarak yavaş yavaş tüketiliyordu. Bu milyonlardan çalınan, gelecekleri bile değildi, doğrudan yaşamlarının ta kendisiydi.

Bu toplumsal afetin, açlığın, kronik işsizliğin, uyuşturucu felaketinin sonucu olan şiddet ve silahlanma ise, artık iyice çığrından çıkmıştı. Bazı ilk ve ortaokullara bile öğrenciler metal dedektörlerle silah aramasından geçirilerek içeri sokuluyordu. Ülke çapında milyonlarca çocuğu sarmalayan yoksulluk, yetersiz beslenme, hastalık ve şiddet görülmemiş boyutlardaydı. Ülkede verem hastalığı bile bir toplumsal afete dönüşüyordu.

Ticaret ve bütçe açıkları da görülmemiş boyutlardaydı.

ABD, Bush yönetiminin son döneminde Somali’yi işgal etmiş, Haiti kıyılarını savaş gemileriyle kuşatmış, Irak’ı neredeyse her gün bombalar ve Yugoslavya’ya saldırı hazırlığı yaparken, hazinesi tamtakır bir haldeydi; dünyanın en borçlu ülkesi olmuştu, bütçe açığı 300 milyar doları vurmuştu, borçla yaşıyordu fakat askerî harcamaları da 300 milyar dolardan fazlaydı. 1989 Kasım’ında New York Borsası’ndaki yüzde 20’nin üzerindeki düşüş, 1929 Büyük Bunalımı’nı hatırlatıyor, yüreklere korku salıyor ve paniği egemenler katına da çıkarıyordu...

Bu koşullarda Bush yönetimi dışarıda da kendisinden beklenen saldırganlık atılımlarını gerçekleştiremiyor, kişiliksizlik, pasiflik, vizyonsuzlukla suçlanıyordu. ABD, dünyanın nizamına, insanlığın geleceğine hâkim olma fırsatıyla ekonomik imkânsızlıklar arasında sıkışıp kalmıştı. Fırsat ve kriz, birlikte bilinmezlik, şaşkınlık, istikrarsızlık yaratmaktaydı...

B. Yeni bir Geçiş Dönemi: Clinton Başkanlığı

1992 seçimlerinde Demokrat Parti adayı Bill Clinton, bir tür “çöküş dönemi Kennedy”si olarak seçimleri kazandı. ABD ölçülerine göre sol-

liberal bir platformla iç sorunlara tepkiyi ve dışarıya ilişkin “emperyal vizyonsuzluk” şikâyetlerine dayanarak iktidara geldi.

Carter gibi, çöküş tepkisiyle saldırganlığın yükselişi umutlarını kullandı ve gereğini de bir biçimde yerine getirdi. Carter’ın politikaları, sonunda, yükselttiği saldırganlık dalgasının tepe noktasına Reagan’ı çıkartmıştı; Clinton da, W. Bush saldırganlığının altyapısını hazırladı.

Clinton’un zihniyeti değil, retoriği, propagandaya yönelik imajı, ideolojik kılıf profili farklılık gösteriyordu.

Örneğin, 1990’ların başında Dünya Bankası’nda çalışırken, zehirli atıkların Üçüncü Dünya ülkelerinde depolanmasını öneren, oradaki insan yaşamının ucuzluğu dolayısıyla da bunun maliyetinin daha düşük olacağını söyleyen ve bütün dünyada büyük tepki toplayan Lawrence Summers’ı hazine bakanı yapabilmişti.

CIA Direktörlüğü’ne aday gösterdiği James Woosley, “Biz canavarı [Sovyetler Birliği] öldürdük ama dünya zehirli yılanlarla dolu bir orman,”[10] diyordu; mazlum halklara böyle bakıyordu Clinton’un adamı.

O da Irak’a uygulanan ambargoyu acımasızca sürdürdü ve Dışişleri Bakanı yaptığı Madeleine Albright, bir televizyon programında, ambargonun yarım milyon Iraklı çocuğun ölümüne neden olduğu suçlamasına, “Bu bedeli ödemeye değdiğini düşünüyoruz,” diyebilmişti.[11]

Kim bilir, Yugoslavya’yı vahşice bombalatırken de, Beyaz Saray’da bir stajyerle fantazilerini tazeliyordu. Ya da Sudan’da yoksul bölge ülkeleri için yaşamsal önemde tarım ilaçları üreten bir fabrikayı vurdurduğunda, “kimyasal silah üreten uluslararası terör ağına darbe indirildiği” yalanını söylerken bir yerlerde özgürlük, demokrasi, barış nutukları çekiyordu. Zirai ilaç fabrikasını bombalayıp işçileri öldürmek, tarımı vurarak yoksulları açlığa mahkûm etmek, ABD’yi hedef yapıyordu: Ona göre, “barış ve demokrasiyi geliştirme çabaları”, Amerikalıları “terörün hedefi” yapan nedenlerdendi.[12]

Clinton yönetimine ilişkin somut verileri bir Amerikalı profesöre bırakalım:

1990’dan 1995’e kârlar rekor düzeye ulaşır ve mal fiyatları çığ gibi artarken, dev emekçi kitlesi, başka birçok çıkarlarının azalması veya yok olması yanında, ücretlerinin dondurulduğunu ya da düştüğünü gördü. Son yirmi yıl içerisinde, Amerika’da lise diplomalı erkek işçilerin gerçek ücreti yüzde 30 oranında azaldı. Birçokları, sağlık sigortasını, evini, tasarruflarını yitirdi. Çalışanların yaklaşık dörtte biri, artık sözleşmeli geçici işlerde iş güvencesi ve toplu sözleşme hakkı olmadan çalışıyor, ücretini günlük olarak veya hiçbir güvencesi olmadan saatlik ücret alıyor.

Yalnızca 10 büyük şirket, 1991-1994 arasında 500 bin kişinin işine son verdi. İş gücünün yaklaşık üçte biri şu anda yarım zamanlı çalışıyor. 4,5 milyonu aşkın yarım zamanlı çalışan, tam zamanlı işlerde çalışmak istiyor. 1989’dan bu yana yüzde 75’inin ücreti donduruldu ya da düşürüldü. [Pek çok] iş kolunun ücret derecesi düşürüldü; şimdi beş işten ancak biri dört kişilik aileyi doyurabilecek bir gelir getirebiliyor.[13]

Amerikalı profesör Parenti tarafından 1996 yılında yayımlanan bir kitap, 1990’ların ilk yarısına ilişkin verileri içeriyor:

Şu tahminlere bir bakın. Her yıl [1990’lar],

– 27 bin Amerikalı intihar ediyor.

– 5 bini intiharı deniyor; bazı tahminlerde bu sayı daha da yüksek. ...

– 23 bin kişi öldürülüyor.

– 85 bin kişi ateşli silahlarla yaralanıyor.

Bunlardan, 2 bin 600’ü çocuk, 38 bini ölüyor.

– 13 milyon kişi, saldırı, ırza tecavüz, silahlı gasp, hırsızlık, kundakçılık gibi suçların mağduru oluyor.

– 135 bin çocuk okula silahla geliyor.

– 5 buçuk milyon kişi her türlü suçtan (trafik suçları hariç) tutuklanıyor.

– 125 bin kişi aşırı alkol kullanımı yüzünden genç yaşta ölüyor.

– 473 bin kişi yine erken yaşta tütüne bağlı hastalıklardan dolayı ölüyor. ...

– Binden fazla insan, mutfak lavabosunun altında bulunan ev malzemelerini solumaktan ölüyor. ...

– Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu 37 milyon kişi, bir başka deyişle her altı Amerikalıdan biri sakinleştirici kullanıyor. Bu tür ilaçların kullanılmasını doktorlar teşvik ediyor; ilaç firmaları keyifle üretiyor; kârlar ise çarpıcı boyutta.

– 2 milyon kişi, kontrolsüz bir şekilde, “kimyasal deli gömleği” diye adlandırılan zihinsel uyarıcı ilaçlar kullanıyor.

– 5 bin kişi psikolojik uyarı ilaçları yüzünden ölüyor.

– 25 milyon kişi, yani her 10 Amerikalıdan biri, psikiyatri, psikoterapi veya tıp merkezlerinden, zihinsel ya da duygusal sorunlarının çözümü için yardım istiyor. Bunun yıllık toplam maliyeti 4 milyar dolardan fazla!

– 6 milyon 800 bin kişi ruhsal sorunları için sağlık kuruluşları yerine papazlara, yardım kuruluşlarına, sosyal danışmanlara başvuruyor. Toplam nüfusun 80 milyonu, yaşamları süresince bir şekilde mutlaka psikolojik danışma sistemine başvuruyor.

– 1 milyon 300 bin kişi, hastanelerdeki yanlış tedaviler yüzünden sakat ya da hasta.

– 2 milyon kişi gereksiz ameliyatlara maruz kalıyor, 10 bin kişi de bu ameliyatlar yüzünden ölüyor. ...

– 14 binden fazla insan, yasal reçeteye bağlı ilaçları yüksek dozda kullandıkları için ölüyor. ...

– 126 bin bebek, doğum öncesi yetersiz gözetim, beslenme, çevre kirliliği veya annenin uyuşturucu tutkusuna bağlı ciddi sorunlarla doğuyor.

– 2 milyon 900 bin çocuk ciddi bakımsızlık, psikolojik işkence ve kasıtlı aç bırakma dâhil kötü muameleye maruz kalıyor.

– 5 bin çocuk anne-babaları ya da büyükanne-büyükbabaları tarafından öldürülüyor.

– 30 binden fazla çocuk, fiziki kötü muamele ya da bakımsızlık yüzünden sakat kalıyor. Amerika’da çocukları her yıl, lösemi, otomobil kazası, bulaşıcı hastalıktan çok, kötü muamele etkiliyor.

Artan işsizlikle birlikte, işsiz anne-babaların çocuklarına kötü muameleleri de dramatik biçimde artıyor.

– 1 milyon çocuk evden kaçıyor. Çoğunlukla, anne-baba ve öteki aile büyüklerinin cinsel saldırıları dâhil kötü muamele yüzünden. ... Cinsel saldırıya uğradığı için evden kaçan çok sayıda çocuktan yüzde 83'ü beyaz!

– 150 bin çocuğun kayıp olduğu söyleniyor.

Bunlardan 50 bini sanki yok olmuş. Yaşları ise bir ile beş-altı arasında. *New York Times* gazetesine göre, "Bunların bazıları ölü. Bu ülkede John and Jane Does Cenaze Şirketi'nin gömdüğü ölülerin muhtemelen yarısı, kimliği bilinmeyen çocuklar."

Amerika'da, aralarında yedi yaşındakilerin bile bulunduğu 900 bin çocuk, çocukların çalıştırılmasıyla ilgili yasalara aykırı bir biçimde, günde on saatten fazla, düşük ücretli tarım işçisi, bulaşıkçı, çamaşırhane işçisi, ev hizmetçisi olarak çalışıyor. ...

– 2 ila 4 milyon arasında kadın dayak yiyor. Kadın ölümlerinin ikinci en büyük, yaralanmalarının, sakatlanmalarının ise en büyük ve birinci nedeni ev içi şiddet.

– Her 45 saniyede bir olmak üzere 700 bin kadın tecavüze uğruyor.

– 5 milyon işçi iş kazası geçiriyor. Bunlardan 150 bininde işle ilgili sakatlıklar meydana geliyor. Görme, işitme bozuklukları, kısırlık, felç dâhil.

– 100 bini aşkın insan iş koşullarına bağlı olarak karaciğer, akciğer, kanser, verem gibi hastalıklara yakalanıyor.

– Yüzde 90'ı erkek olmak üzere 14 bin işçi her yıl iş kazalarında ölüyor.

– 100 bin işçi, iş koşullarına bağlı hastalıklar yüzünden genç yaşta ölüyor. ...

– 4 bin kişi hastalıklı et yedikleri için ölüyor. ...

– 5 milyon 100 bin kişi hükümlü ya da tutuklu olarak parmaklıklar arkasında veya gözaltında yahut şartlı tahliye edilmiş durumda. Bunlardan 2 milyon 700 bini, kent ve eyalet hapishanelerine, ya da federal hapishanelere kapatılmış durumda ya da yasal gözetim

altında. Her hafta, salıverilenlerden bin 600 kişi daha fazlası kodese giriyor. Hapishane nüfusu 1980'den bu yana yüzde 200 gibi müthiş bir artış göstermiş. ...

– Ülkede 15 binden fazla veremli var. Sayı gittikçe artıyor. ...

– 40 milyondan fazla insan sağlık sigortasından veya salgın hastalıklara karşı korumadan yoksun olarak yaşıyor. ...

– 4 buçuk milyondan fazla çocuğun veya yoksulluk yardımı alan 9 milyon çocuğun yarıdan fazlasının yetersiz beslenme sorunu var. Bunlardan birçoğu doğum öncesi veya bebeklikteki yetersiz beslenmeden kaynaklanan beyin hastalıklarına yakalanmış.

– 40 milyon kişinin veya dört kadından ve her 10 erkekten birinin, çocukluğunda, özellikle 9-12 yaşlarında, çoğunlukla yakın akrabalarının veya aile dostlarının cinsel taciz veya tecavüzüne uğradığı tahmin ediliyor. ...

– 7 ila 12 milyon arasında işsiz var. ...

– 6 milyon kişi belirsiz ya da geçici denebilecek işlerde çalışıyor. ...

– Tam gün işe ihtiyacı olduğu halde 15 milyondan fazla insan sosyal güvencesiz, yarım gün ya da daha kısa zamanlı sözleşmeli işçi olarak çalışıyor.

– Bunun dışındaki 3 milyon işçi ise, aslında bir işte çalışmadıkları hâlde, işsizlik sigortaları ödenmediği veya hiçbir zaman sigortaya ehil görülmediği ya da iş aramaktan artık vazgeçtiği, dahası iş bulamadığından orduya katıldığı için hesaba katılmıyor.

– Amerikan Çalışma Bakanlığı'nın tahminlerine göre, 80 milyon kişi yetersiz bir gelirle, bunların 35 milyonu ise yoksulluk düzeyinin de altında bir gelirle yaşama savaşı veriyor.

– Bu 35 milyonun 12 milyonunun kronik açlık ve yetersiz beslenme sorunu var. Bu kategorideki insanların çoğunluğu yılın belli bir bölümünü aç geçiriyor.

– 2 milyon, hatta daha fazla insan evsiz. Sokaklarda yaşayıp kaldırımlarda ya da geçici barınaklarda uyuyor.

– 160 milyondan fazla insan, bir şekilde bir yerlere borçları olan ailelerin üyesi. Bu sayı on yıldan da az bir süre önce 100 milyon idi.

> Bunların çoğunluğu, lüks için değil zorunlu gereksinimler için borçlandıklarını vurguluyor. Borçlanma, çok büyük sayıda aile için bir mali çöküş demek.[14]

Bu tablo önce içeride devlet baskısını, polis vahşetini, yeni yasal düzenlemeleri gerektiriyordu. Örneğin, aynı suçu (en basit ve küçük bir hırsızlık suçunu bile) üç kez işleyen birinin, ünlü “üçüncü kez kuralı” uyarınca 25 yıldan başlayan ağır hapis cezalarına çarptırılmasını hükme bağlayan yasa, Clinton’un bir armağanıydı Amerikalılara. Yoksulluğun, yoksunluğun, eğitimsizliğin, çaresizliğin, dışlanmışlık ve aşağılanmışlığın girdabındaki yoksullar, siyahlar, azınlıklar, sokak çocukları, evsizler, açlar, resmen “üçüncüde üzeri çizilecek” bir kategoriye indirgenmişlerdi.

Buna karşılık, Clinton yönetimi, kârların rekor düzeylere ulaşacak ölçülerde artmasını sağladı ve makro ekonomik dengeleri düzetmede başarı gösterdi. Kimi göstergelerde belki ancak 15, hatta 25 yıl öncesinin rakamları ancak yakalanabildi ama bütçenin 1 trilyon dolar fazla verdiği de oldu. Spekülasyonla, şişirmeyle, muhasebe oyunları ve yolsuzlukla ya da “yeni ekonomi” abartmasıyla olsun veya teknolojik atılımlarla, Amerika’ya sürekli bir sermaye transferi de sağlanabildi. Clinton, her şeyden önce Yeni Düzen’deki hegemonya için, iç sosyal dengeleri düzeltmeye, aşınmış toplumsal oydaşmayı yeniden üretmeye, ulusal ekonomik temelde sağlamlık yaratmaya ve ABD’yi dünyanın sermaye çeken bir temel finansal merkezî yapmaya çalıştı.

İkinci olarak, Clinton, Yeni Dünya Düzeni projesinin bir başka eksiğini gidermeye uğraştı. Bu da yeni düzenin kurumlarını oluşturma çabasıydı. ABD’nin ekonomik altyapısını sağlamlaştırma çabası gibi, bu da yeni uluslararası düzenin kurumsal yapısını oluşturmayı, yerleştirmeyi amaçlıyordu. Bu yapılana kadar Birleşmiş Milletler gibi (örneğin Somali’de), NATO gibi (örneğin Bosna’da) eski düzenin kurumları, çoğu kez de kurucu anlaşmaları, temel ilkeleri, yerleşmiş gelenekleri ve üyelerinin iradesi çarpıtılarak kullanıldı. Belki bunlar YDD kurumlarına dönüştürülmeye çalışıldı. Ne var ki, belki IMF dışında, doğrudan katı Amerikan disiplini ve liderliği altında yeni kurumlar oluşturulamadı. Bush ve ekibi de, zaten sonunda uluslararası kurumları bir yana itip, doğrudan Amerikan gücünü ve ordusunu bu boşluğu doldurmak üzere devreye soktu.

Clinton ayrıca, ABD’nin emperyalist hegemonyasını ve denetimini, yıpratıcı doğrudan müdahaleler veya yabancı oligarşilerin diktatörlükleriyle değil de, mümkün olduğu ölçüde ortak ideolojik değerler ve çıkarlar yanılsaması üzerinde inşa etmeye; medyasıyla, üniversiteleriyle, standartlaştırılmış kültür ürünleriyle, internet ağıyla, insan hakları liberalizmiyle ve benzeri mekanizmalarla küreselleşmeye eklemlenmiş burjuvazilerin bağımlı işbirliğiyle kurmayı denedi. “Demokratikleşme” vurgusu böyle sahte ve sinsi, dolayısıyla da temelsiz bir emperyalist plana dayanmaktaydı. Böylece mümkün olan en az çıplak şiddete ve kaba kuvvete dayanan, otantik beşinci kol unsurlarına ve beyin yıkama imkânlarına, yani iç ideolojik mücadele ve manipülasyon araçlarına sahip olunacaktı.

Clinton, “mutlak düşman”ın yani Sovyetler Birliği’nin ortadan kaldırılmasıyla, yeni ve soyut, dolayısıyla da kullanılabilir bir evrensel “düşman” icat etme sorunuyla da karşı karşıyaydı. Bu, YDD’nin “ideolojik çimentosu”, “ortak çıkar altyapısı” olacaktı.

Burada bulunan sihirli kavram “terörizm” oldu. Böylece, pazarı kutsayan ideolojik temele, bir de “teröre karşı mücadele” adı altında bir “ortak çıkar” yanılsaması yaratılmış oluyordu.

Bunun çarpıcı örneklerini, 1999 yılında, Clinton’un çabalarının meyvesi olarak, *Washington Post* ve *New York Times* gibi iki etkin gazetede yedi haftalık bir süre içinde çıkan bazı başlıklarda görmek mümkün:

> 22 Ocak: “Clinton 21. Yüzyıl İçin Terörizm Tehdidini Tanımlıyor.”
>
> 23 Ocak: “Başkan Yeni Terörizme Savaş Açıyor.”
>
> 23 Ocak: “Yarının Terörünü Önlemek.”
>
> 29 Ocak: “Terörizm Karşıtı Güçler Gelişiyor.”
>
> 1 Şubat: “Pentagon İç Terörizm Ekipleri Planlıyor.”
>
> 2 Şubat: “ABD Daha Büyük Fonlarla Terörizmi Hedef Alıyor.”
>
> 16 Şubat: “Askerî Anti-terörizm Tatbikatları Teksas’ın Bazı Bölgelerinde Şaşkınlık Yarattı.”
>
> 17 Şubat: “ABD Bin Ladin’in Gücünü Kırdı mı?”
>
> 19 Şubat: “Elçilik Saldırılarını Önleme Harcamaları Korkaklık Olarak Eleştirildi: Terörist Tehdit Devam Ediyor.”

> 23 Şubat: “Görünmez Katillere Hazırlanmak.”
>
> 7 Mart: “Müslüman Militanlar Amerikalıların Yaşamlarını Tehdit Ediyor.”
>
> 8 Mart: “Reagan Binası Saldırılara Karşı Korunamaz.”
>
> 14 Mart: “2 Grup ABD Tarafından Terör Örgütü Olarak Tanımlanmalarına İtiraz Etti.”
>
> 16 Mart: “Clinton Terörizme Karşı İtfaiyecileri Eğitmeyi Planlıyor.”[15]

Clinton’un nasıl bir altyapı oluşturduğu bugün daha iyi anlaşılıyor. Clinton, gerçekten Carter gibi bir işlev gördü. Carter, hazırladığı altyapıyı Reagan saldırganlığına hediye etmişti; Clinton da Bush’a hazır bir altyapı bıraktı. İki Amerikan sol liberali, en azgın sağ iktidarlara çalışmışlardı elbette.

C. Yeni Pax Americana Saldırısına Hazırlık

1997 yılında New York’ta kurulan ve amacı “ABD’nin global önderliğini geliştirmek” olan “Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” *(The Project for the New American Century)* isimli bir kuruluş, 2000 yılının Eylül ayında, “Amerika’nın Savunmasını Yeniden Kurmak: Yeni Yüzyıl İçin Strateji, Kuvvetler ve Kaynaklar” *(Rebuilding America’s Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century)* başlığıyla bir rapor hazırladı. Hazırlayanları arasında Dick Cheney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Steve Forbes, Francis Fukuyama ve W. Bush’un kardeşi Florida Valisi Jeb Bush gibi isimlerin bulunduğu rapor, Amerikan egemenlik sisteminin bir manifestosuydu. Yeni saldırganlığın altyapısı olarak, “Reagan döneminin askerî güç politikası”nın canlandırılmasına dayanan rapor daha sonra da W. Bush yönetiminin eylem kılavuzu olacaktı.

Raporun sunuş sayfasında örgütün “kuruluş ilkeleri”nden alınmış şu bölüm var:

> 20. yüzyıl sona ererken, Birleşik Devletler dünyanın en önde gelen gücü durumundadır. Batı’yı Soğuk Savaş’ta zafere ulaştırdıktan sonra Amerika hem bir fırsat ve hem de bir meydan okumayla karşı karşıyadır: Birleşik Devletler, geçmiş yılların kazanımlarının

> üzerinde yükselme vizyonuna sahip midir? Birleşik Devletler, Amerikan ilke ve çıkarları açısından elverişli bir yeni yüzyıl biçimlendirme azmine sahip midir?
>
> [İhtiyacımız]; güçlü ve bugünün ve geleceğin sorunlarını karşılamaya hazır bir askeriye, dışarıda Amerikan ilkelerini cesaret ve bilinçle geliştiren bir dış politika; ve Birleşik Devletler'in global sorumluluklarını kabul eden bir ulusal önderliktir.
>
> Elbette Birleşik Devletler gücünü nasıl kullanacağı konusunda ihtiyatlı olmalıdır. Ama global önderliğin sorumluluklarının kullanılmasıyla ilintili bedellerden kolayca kaçınamayız. Amerika, Avrupa, Asya ve Ortadoğu'da barış ve güvenliğin devamının sağlanmasında yaşamsal bir role sahiptir. Sorumluluklarımızdan kaçınırsak, temel çıkarlarımıza tehditleri davet etmiş oluruz. 20. yüzyıl tarihi, bize, koşulları, kriz çıkmadan önce şekillendirmenin ve tehditleri de tehlikeye dönüşmeden karşılamanın önemli olduğunu öğretmiş olmalıdır. Geçen yüzyılın tarihi, Amerikan liderliği davasını sahiplenmemizi bize öğretmiş olmalıdır.

Buradan raporun niteliği, amaçları, sonuçları kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Rapor, "temel misyonlar" olarak Amerikan topraklarını korumanın yanında, "aynı anda birden fazla büyük savaşı yürütme ve kazanma" gücünün oluşturulmasını, dünyanın "kritik bölgelerindeki güvenlik koşullarını belirlemek üzere jandarmalık görevleri"nin yerine getirilmesini ve askerî teknoloji "devrimi"nden yararlanılmasını belirliyor. Stratejik hedef olarak Pax Americana'nın sürdürülmesini ve ana stratejik rekabet alanı olarak da Doğu Asya'yı belirleyen rapor, muazzam bir modernizasyon programı, uzay ve siber uzay dâhil silahlanma hamlesi, güç konumlanışlarının gözden geçirilmesini ve yılda 10-20 milyar dolarlık meblağların askerî bütçeye eklenerek, silahlanma harcamalarının gayrisafi millî hasılanın yüzde 3,5-3,8 oranına yükseltilmesini öneriyor.

Daha fazla ayrıntıya gerek yok. Bu rapor, Amerika'nın, seçkinleri eliyle dünyaya savaş açma projesinin kâğıda dökülmesinden başka bir şey değildi. Rapordaki bir cümle ise, Saddam rejiminin ABD açısından sadece bir bahane malzemesi olarak görüldüğü gerçeğini ve gelecekteki bir savaşı ele veriyordu: "Gerçekten de, Birleşik Devletler on yıllardır Körfez bölgesel güvenliğinde daha kalıcı bir rol oynama imkânlarını aramıştır. Irak'la hâlen

çözülmemiş ihtilaf, şimdilik bir mazeret yaratıyorsa da, bölgede büyük bir Amerikan askerî varlığı bulundurma ihtiyacı, Saddam Hüseyin rejimi meselesini aşmaktadır.”

1. 2000 Seçimleri, Hile, Skandal ve Yeni Başkan W. Bush

Önde gelen adaylar olarak Demokrat Al Gore ve Cumhuriyetçi George W. Bush, 2000 Kasım’ındaki seçimlere Amerikalı patronlar ve büyük şirketlerden yüz milyonlarca dolar destek alarak girdiler. Sonuçta da, Al Gore, Bush’tan 540 binden fazla oy aldı ama W. Bush başkan seçildi. Daha doğrusu, atandı.

Büyük yolsuzluk ve skandallarla iyice kirlenen seçimlerin sonunda, W. Bush’un kardeşinin vali olduğu Florida Eyaleti’nde oyların yeniden sayımı Anayasa Mahkemesi’nce durdurulunca, Bush delege oylarında üstünlük sağladı ve başkan ilan edildi. Florida’daki sorun sadece oyların sayımına hile karıştırılması değildi. Başka pek çok eyalette olduğu gibi, Florida’da da belirli suçları işleyenler ve sabıkalılar, en azından belirli süreler içinde oy verme hakkından yoksun tutulmaktadırlar. Bu usul çok eskilerden beri, örneğin vergilerini ödeyemeyen yoksulları ve suç oranının yüksek olduğu, yargı sistemi içinde daha kolay cezalandırılan siyahlarla azınlıkları seçme hakkından mahrum etmek için kullanılmış bir *“demokratik hile”*ydi. 1999 yılında Florida yetkilileri, bir veri şirketine 4 milyon dolar ödeyerek, eyalet seçmenleri arasında oy hakkından yoksun bırakılabilecek sabıkalıların ayıklanması için seçmen kütüklerinin taranmasını gerçekleştirdiler. Geleneksel olarak her yerde Demokrat Parti’ye oy veren siyah erkek seçmenlerin Florida’da yüzde 31’inin sicillerindeki sabıka nedeniyle oy verme hakları yoktu. Dolayısıyla da, son taramayla da binlercesi oy kullanamadı. Oysa, eyalette Kasım 2000 seçimlerinde oy kullanabilen siyahların yüzde 90’ı Gore’a oy vermişti. Ama, eyaletin en büyük seçim bölgesi olan Miami-Dade’de, kütüklerden çıkarılanların yüzde 66’sı, Tampa’da yüzde 54’ü siyah seçmendi. Tabii bu oranlara yoksul Latin kökenlileri ve beyazları da eklemek gerekir. Bu arada bir başka eyalet de, kendi bölgesinde suç işlemiş ve sonra Florida’ya taşınmış olduğunu iddia ettiği bir başka sabıkalılar listesini gönderdi Florida yetkililerine. Oysa

sonradan, bunların bir bölümünün yanlış olduğu anlaşıldı, ama iş işten geçmişti.

Sonuçta, eyalet delegelerinin seçim sonucunu belirleyen oyları, normal olarak Florida seçimlerini ve dolayısıyla da genel seçimi kazanabilecek olan Demokrat aday Al Gore yerine W. Bush'a gitti. Resmî olarak eyalette W. Bush'un, Al Gore'dan 537 oy fazla aldığı açıklandı ve böylece de yasa gereği bütün delege oylarını W. Bush kazanmış oldu. Bu da ona başkanlığı kazandırmaya yetti. Oysa *New York Times* gazetesi, dış ülkelerden çoğunluğu askerî personel tarafından kullanılan ve toplam Florida oylarına eklenen 2.490 oyun 680'inin geçersiz olduğunu ortaya çıkardı. Buna göre, 344 oyun seçim günü ya da öncesinde postalandığına dair bir kayıt yok; 183'ü ABD içi posta mührü taşıyor; 96'sı gerekli tanık bilgisi içermiyor; 169'unun sahipleri seçmen kütüğünde kayıtlı değil, zarflar imzasız veya oy pusulası talep etmemiş kişilerden; 5'i de son gün olan 5 Kasım'dan sonra merkeze ulaşmış. Böylesi hilelerin yapıldığı Florida'nın valisi, W. Bush'un kardeşi Jeb Bush idi. Florida'ya kendi sabıkalılar listesini gönderen eyalet ise, bizzat W. Bush'un vali olduğu Teksas Eyaleti'ydi![16]

Aslında sadece paranın gücüyle, kampanyalara tekellerce verilen astronomik miktarlarla yürütülen ve belirlenen Amerikan seçimlerine bir de böyle mafyavari hilelerin ve oy yerine atama prosedürünün karışması, ülkenin siyasal açıdan kimi Üçüncü Dünya ülkelerinin düzeyinde olduğunun da bir göstergesi oldu. Normal olarak, seçmenin yüzde 50 civarında bir bölümünün katıldığı ve bunun yüzde 51'i yani seçmenlerin sadece yüzde 25'inin oylarıyla seçilen başkanlar kervanına, 21. yüzyılda, bir de şaibeli bir seçim sonunda Anayasa Mahkemesi tarafından atanan biri de eklenmiş oldu. Tabii W. Bush'un seçilmesi, aynı zamanda Amerika'daki sosyal geriliğin, kültürel fukaralığın, ülkenin, Üçüncü Dünya'nın geri bölgelerinin yoksulluklarıyla bezenmiş ekonomik tablosuyla siyaset, sınıf adaleti ve parayla kirletilmiş hukuk sistemi ilkelliğinin de bir göstergesi, bir kanıtı oldu. Tencere gerçekten de yuvarlandı ve kapağını buldu.

Bush ve ekibinin sadece altı üyesinin; Başkanın, Başkan Yardımcısının ve Dışişleri, Hazine, Savunma ve Ticaret Bakanlarının 2000 yılı gelirleri 130 ila 191 milyon dolar ve toplam varlıkları da 185 ile 624 milyon dolar arasında değişiyordu.[17] Ortalamaları aldığımızda, 2000 yılında her birinin 160 milyon dolardan ayda 13,5 milyon dolar, yani ayda 19 trilyon lira para

kazandığı anlaşılıyor. Toplam varlıklarını Türk lirasına çevirmek içinse, çok haneli bir hesap makinesine ihtiyaç var. İşte varlıklı sınıfların kaymak tabakasının ve daha çok da petrol ve silah sanayilerinin, en büyük korporasyonların, çıkar odaklarının ve Pentagon'un en has temsilcisi olarak Bush yönetimi, icraatına, parası kadar saldırarak başladı. Artık Amerika bir kez daha şirket gangsterlerince işgal edilmiş, daha doğrusu, işgal yeniden üretilmişti.

2. W. Bush ve Yeni Saldırganlık

W. Bush'un daha ilk birkaç aylık icraati gidişatın ne yönde olacağını göstermeye yetmişti bile:

– Kütüphane ödeneklerinden 39 milyon dolarlık kesintiye gitti.

– Doktorların ileri düzey pedaitrik eğitimlerine ayrılan paradan 35 milyon dolar kesti.

– Yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin araştırma fonunda yüzde 50'lik eksiltme gerçekleştirdi.

– Hükümetin, federal yasaları, çevre kanunlarını ve işyeri güvenliğine ilişkin yönetmelikleri ihlal eden şirketlere iş tahsis belgesi verilmesini reddetme imkânlarını arttıran hükümleri iptal etti.

– İçme suyundaki arsenik oranını kabul edilebilir düzeylere indirmeyi hedefleyen kuralların uygulanmasını erteledi.

– Sağlık sigortasına sahip olmayan bireylerin, kamu hastane ve klinikleriyle öteki sağlık kurumlarındaki tedavilerini düzenleyen program fonunu yüzde 86 oranında düşürdü.

– 178 ülkenin imzaladığı ve küresel ısınma ve ozon tabakasının tahribi konusunda uluslararası işbirliğini düzenleyen Kyoto Protokolü'nden –en fazla zararı veren ülkenin ABD olmasına karşın– çekildi.

– Biyolojik silahları yasaklayan 1972 Anlaşmasını güçlendiren uluslararası sözleşmeyi imzalamayı reddetti.

– İş değiştirmek zorunda kalan işçilerin yeniden eğitimi programından 200 milyon dolarlık kesinti yaptı.

– Hükümet yardımı kesilip de çalışmak zorunda kalan yoksul ailelerin çocuklarının bakımını düzenleyen programın 200 milyon dolarını kesti.

– Kamuya ait evlerin tamir masraflarına ayrılan 700 milyon dolarlık fonu iptal etti.

– Çevre Koruma Ajansı bütçesinden yarım milyar dolar kesinti yaptı.

– İşçilerin sağlık ve güvenliğini korumaya yönelik işyeri ergonomisi hükümlerini geri çevirdi.

– Küresel ısınmayı azaltmak için karbondioksit miktarlarının düzenlenmesi sözünden vazgeçti.

– Tütün şirketlerine karşı açılan davaları yürütme masrafı olarak Adalet Bakanlığı tarafından talep edilen miktarın sadece yüzde 3'ünün tahsisine onay verdi.

– Çocukların suistimal ve ihmalden korunmasına ilişkin programlardan 15,7 milyon kesti.

– Yoksul çocuklara bedava kitap verme programının kaldırılmasını teklif etti.

– Yeraltında gömülü hedefleri vurmak üzere "minik nükleer silahlar" geliştirme programına hız verdi.[18]

Askerî harcamalarda ise çok büyük artışlar öngörüldü. Bush yönetimi, silahlanma harcamalarını her yıl arttırmayı planlayan bir projeyi yürürlüğe soktu. Bugün yılda 400 milyar doları bulan (2003 bütçesi 391 milyar dolar) silahlanma harcamalarıyla ABD, dünya askerî harcamalarının yüzde 60 kadarını gerçekleştiriyor. ABD'nin sadece araştırma-geliştirme harcamaları, Fransa ya da İngiltere gibi ülkelerin bütün askerî harcamalarının toplamından fazladır. Rusya ve Çin'in toplam savunma bütçeleri, ABD'ninkinin 1/4'ü kadar, 100 milyar dolar civarındadır. Amerikan askerî harcamaları, dünyanın en fazla silahlanma harcaması yapan ilk yirmi-otuz ülkenin toplam harcamalarından daha fazladır. ABD'nin resmî kurumlarının verilerinde 2003'te 396,8; 2004'te de (2003 bazında) 405,6 milyar dolar olarak görülen askerî harcamalara, 1. Körfez Savaşı harcamaları ile Irak savaşı ve işgalinin harcamaları dâhil değildir. CIA'nın 25 milyar dolar civarındaki bütçesi de bu rakamlar dışındadır. 1,5 milyon civarında askerî personeli ve 140 kadar ülkedeki bine yakın askerî üssüyle, yeryüzünün

bütün kıtalarında askerleri, bütün denizlerinde savaş gemileri, göklerde jetleri, dinleme istasyonları, casus uçakları, radarları, uzay ve siber uzaya uzanmış, şu anda yılda 7,5 milyar dolar harcanan programları, kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle yıkım silah sistemleriyle ABD, tarihin görmediği bir militarist gücü ifade etmektedir.

Ve ABD doymak bilmiyor: 2007 yılında silahlanma harcamalarını 470 milyar dolara çıkarmayı planlıyor. Gerçekte, bu rakamın 500 milyar doları bulması beklenmelidir. Ayrılmış fonlar, ek ödenekler, Irak işgalinin faturası da eklendiğinde ortaya çok daha büyük meblağlar çıkmaktadır. ABD, Başkan Bush'un ağzından, nükleer silahları, nükleer silahlara sahip olmayan ülkelere karşı da kullanabileceğini ve öteki ülkelere karşı da ilk nükleer vuruşu yapmaktan kaçınmayacağını söylüyor. Şu anda ABD nükleer silahlara, Soğuk Savaş dönemine göre bile daha fazla para harcıyor. Aslında ABD, askerî doktrin ve planlarında, nükleer silahlarla konvansiyonel silahlar arasındaki ayrımı giderek ortadan kaldırmaktadır. *International Herald Tribune* gazetesinin haberine göre, Kongre Silahlı Kuvvetler Komitesi üyelerinin çoğunluğunun imzasıyla Savunma Bakanı Rumsfeld'e gönderilen bir mektupta asker sayısında bir indirime gidilmemesi istendi. Aynı nüshada bir başka haber daha yer almaktaydı: Biyolojik silahların yasaklanması anlaşmasına uyulmasının daha etkin biçimde izlenmesini sağlayacak yeni bir düzenleme yapmak üzere Cenevre'de toplanan 56 ülke, ABD'nin çekilmesiyle dağılmak zorunda kalmıştı.[19]

ABD, bunca gücüne karşın hâlâ yılda 4 milyar civarında bütçesi ve 40 bin personeli olan Özel Operasyon Kuvvetleri'ni güçlendiriyor. Nükleer bomba yapımında ve nükleer reaktörlerde kullanılmak üzere uranyum elementinin zenginleştirilmesi işleminde ortaya çıkan “seyreltilmiş uranyum” *(depleted uranium*- DU) gibi tehlikeli bir maddeyi mermi yapımında kullanıyor. Bu radyoaktif (dolayısıyla da zehirli madde) kullanıldığında yani bir hedefe çarparak parçalandığında, vücutta yerleşen ve kansere neden olan spreyimsi partiküllere dönüşüyor. Bu silahın testleri ABD içinde yapılıyor, sonra da Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi “düşman” halklara karşı kullanılıyor. “Toplu etki mermileri” denen misket *(cluster)* bombaları atılıyor ve bunlar, havadayken el büyüklüğünde yüzlerce bombacıklara ayrılıyor ve patladıklarında da kör bir şiddetin yüzlerce şarapnel parçası olarak yüksek hızlarda etrafa dağılıyor. ABD artık, füzelerini “uzaydan navigasyon

sistemi"yle (*Global Positioning System)* hedefe yönlendiriyor. Delip yeraltına indikten sonra patlayan güçlü bombalar yerleştiriyorlar bu füzelerin uçlarına. CIA, kendi füzeleriyle düşmanlarını avlıyor. Örneğin, Yemen'in başkenti Sina yakınlarında, biri Amerikan vatandaşı beş sivil, El Kaide militanları oldukları şüphesiyle, 3 Kasım 2002'de, CIA'ya ait *Predator* uçağından atılan *Hellfire* (cehennem ateşi) füzesiyle öldürüldüler. Bush, CIA'ya "terörist zanlısı" ya da "düşman savaşçısı" olduğu düşünülen kişileri öldürme talimatı verdi.[20] Artık şüpheliler, bırakın suçlu oldukları kanıtlanıncaya kadar masum kabul edilmeyi, yargılanmıyorlar da ve cezaları da otomatik olarak ölüm. CIA, Virginia'da iki CIA ajanını öldürmekten idama mahkûm Mir Aimal Kasi'nin Pakistan'dan derdest edilmesi örneğinde olduğu gibi, yabancı bir ülkeden insanların kaçırılıp ABD'de infaz edilmesini sağlayabiliyor.

Bütün bunlar ABD'nin gücünü ve yeryüzünün dört bir yanına devasa bir ahtapotun kolları gibi yayılmış şiddet ve terör araçlarının etkinliğini, dehşetini kanıtlıyor. Evet, ABD, makine insandan ne kadar güçlü olabilirse, işte o kadar güçlü; şiddet araçları ve onları kullanma iradesi, insanlar ve halklar üzerinde ne kadar tahakküm kurabilirse, işte o kadar hâkimiyet imkânlarına sahip.

Bu büyük şiddet makinesi boşuna kurulmadı. Yaygın olarak paylaşılan ve tarihsel bir fırsat olarak görülen bir düşü gerçekleştirmenin aracı olarak kurgulandı. Roma'dan da görkemli, tarihin yazmadığı bir imparatorluk düşü, Hitler'in "1000 yıllık Reich" türünden bir düzen, sermayenin, liberal kapitalizmin, Amerikan yaşam tarzının sonsuz ve sınırsız egemenliğinin bekçisi bir emperyalist sömürge projesi, Amerika'yı harekete geçiren. Bu yeni silahlanma hamlesinin arka planında, insanlığın köleleştirilmesiyle hayat bulacak bir egemenlik sisteminin karşı konmaz dürtüsü, ertelenemez hülyası, doyurulamaz iştahı, gemlenemez ihtirası yatıyor.

Yeni saldırganlara göre, artık liberal kapitalizmin evrensel düşleri canlandırılabilirdi; pazarın tahakkümünde, özelleştirme, deregülasyon, serbest ticaret, spekülasyon, tüketim çılgınlığı, bencil bireycilik, açık kapılar, piyasa fetişizmi, kültürel standardizasyon gerçekleştirilebilir, sınırlar yıkılıp sınırsız yatırım olanaklarına pazarlar açılabilirdi. Böylece de, alabildiğine sömürü, kâr maksimizasyonu ve uysal rejimlerle örgütsüz,

umarsız emek, Washington ve Wall Street'in gözetiminde hayatın değişmez gerçeklerine dönüştürülebilir, düşler gerçek olabilirdi.

Sınıf Savaşı'nı kazanan taraf, zaferinin meyvelerini toplayacak, düzenini dayatacaktı elbette. Gücü olan, dünyayı biçimlendirecek, yeni düzenini kuracak; onun ideolojisini, kural ve kurumlarını belirleyecek, ganimeti alıp dünya nimetlerini gasbedecekti. "Amerikan Rüyası" gerçekleşecek, dünya ve insanlık Amerikan değer ve çıkarlarından yeniden yaratılacaktı.

a. Amerikan Yırtıcılığı

Marx ve Engels, *Komünist Manifesto'*da, burjuvaziyi devrimci tarihsel rolü bağlamında şöyle anlatıyorlar:

> Burjuvazi, üretim aletlerinde, dolayısıyla üretim ilişkilerinde ve dolayısıyla tüm toplumsal ilişkilerde sürekli devrim yapmadan var olamaz. ... Üretimin sürekli devrimci dönüşümlere uğratılması, tüm toplumsal koşulların kesintisiz şekilde sarsılması, sonu gelmez belirsizlik ve hareket, burjuva çağını diğer tüm çağlardan ayırır. ... Sabit ve durağan olan her şey buharlaşıyor, kutsal olan her şey ayaklar altına alınıyor. ... Ürünleri için sürekli büyüyen pazar gereksinimi, burjuvaziyi, yeryüzünün dört bir yanına doğru kovalıyor. Her yere yerleşmek, her yerde faaliyet yürütmek ve her yerde bağlantılar kurmak zorundadır.
>
> Burjuvazi, dünya pazarını sömürmesi aracılığıyla tüm ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir nitelik kazandırdı. Kısacası, kendi hayalindekine göre bir dünya yaratıyor.
>
> Bu kadar muazzam üretim ve değişim araçlarını yaratmış olan burjuva üretim ve değişim ilişkileri, burjuva mülkiyet ilişkileri, modern burjuva toplumu, kendi çağırmış olduğu öte dünya güçlerini kontrol edemez hâle gelen bir büyücüye benziyor. Sanayi ve ticaretin tarihi, on yıllardan beri, modern üretici güçlerin, burjuvazi ve onun egemenliğinin varlık koşullarını oluşturan modern üretim ilişkilerine ve mülkiyet ilişkilerine isyanın tarihinden başka bir şey değildir. Dönemsel yinelenmeleri içinde tüm burjuva toplumun varlığını tehdit eden ticaret bunalımlarını anmak yeter. Bu bunalımlar sırasında, yalnızca mevcut ürünlerin değil, daha önceden yaratılmış üretici güçlerin bile büyük bir bölümü düzenli olarak tahrip ediliyor. Bu bunalımlar sırasında, önceki bütün çağlarda anlamsız görünecek bir toplumsal salgın baş gösteriyor; aşırı üretim salgını. Toplum kendisini birdenbire, gerisin geriye geçici bir barbarlık durumuna sokulmuş buluyor; sanki bir kıtlık, genel bir yıkım savaşı, bütün geçim araçları ikmalini kesmiştir; sanki sanayi ve ticaret yok edilmiştir; ama, neden? Çünkü çok fazla uygarlık, çok fazla geçim aracı, çok fazla sanayi ve çok fazla ticaret vardır.

> Toplumun elinde bulunan üretici güçler artık burjuva mülkiyet ilişkilerinin gelişimine hizmet etmiyor; aksine, bu ilişkiler açısından fazla büyümüşlerdir, onlar tarafından engellenmektedirler ve bu engeli aştıkları anda burjuva toplumun bütününe düzensizlik getirirler ve burjuva mülkiyetin varlığını tehlikeye sokarlar. Burjuva ilişkiler, kendi yarattıkları zenginliği kucaklayamayacak kadar darlaşmıştır. Burjuvazi bunalımları ne şekilde aşıyor? Bir yandan üretici güçlerin büyük bir bölümünü zorla yok ederek; diğer yandan yeni pazarlar ele geçirerek ve eski pazarları daha fazla sömürerek. Yani, daha çok yönlü ve daha şiddetli bunalımlar hazırlayarak ve bunalımları önleyen araçları azaltarak.
>
> Burjuvazinin feodalizmi yıkmak için kullandığı silahlar şimdi kendisine çevriliyor.
>
> Ama burjuvazi yalnızca kendisine ölüm getiren silahları üretmekle kalmadı; bu silahları kullanacak insanları da yarattı; modern işçiler, yani proleterler.[21]

Amerika Birleşik Devletleri de benzer dinamikleri taşıyor. O da, klasik bir hegemon güç gibi statükoyu savunmuyor; aksine, tarihçi Hobsbawm'un isabetle tespit ettiği gibi, "On dokuzuncu yüzyıldaki Büyük Britanya'nın aksine Amerika, dönüştürücü bir ideolojiye dayanan devrimci bir güçtür. Devrimci Fransa ve Sovyet Rusya gibi Amerika da salt bir devlet değildir, kendini aynı zamanda dünyanın belli bir biçimde dönüşümüne adamış bir devlettir."[22] Bu "devrimcilik" "karşı-devrimci" karakterdedir ama yerinde duramayan, dur durak bilmeyen, sürekli devinim ve dönüşüm içinde istikrarsızlık kaynağı olan, kendine karşı güçleri de ortaya çıkarıp harekete geçiren, barajları yıkmaya, genişlemeye, büyümeye uyarlanmış, kendi yarattığı statükoları da yıkan, hiperaktif, huzursuz, saldırgan, dağıtıcı, yırtıcı, taşkın, misyoner bir ruh hâlidir, bir altüst oluş aygıtıdır Amerika... Onun emperyalizmini, ötekilerden ayıran özelliği de burada yatmaktadır.

Amerikan emperyalizminin doğasındaki bu ayırt edici özellik, zamanın gelişmeleriyle daha da belirginleşip etkinleşiyor. Genel olarak kapitalizmin, özel olarak da küreselleşmenin ve finansal piyasaların, doğaları gereği istikrarsızlık, anarşi ve krizi organik olarak içerdikleri ve dolayısıyla da bu temel üzerine düzen değil, ancak düzensizlik inşa edilebileceği gerçeği bu gelişmelerden başlıcası. Bugün ABD'nin Yeni Dünya Düzeni projesinde

olduğu gibi, kurumlarının, *“ortak çıkar bilinci”* ideolojisinin ve ortaklaşa kural ve normlarının kurulamadığı, sadece tek yanlı olupbittilerle dayatıldığı bir düzen kurma sürecinin de *“nizam hâkimiyeti”* getiremeyeceği açıktır. Alan Joxe bu düzensizlik ortamını, “kaos imparatorluğu biçimindeki ‘tekelci’ bir Amerikan imparatorluğunun yeniden örgütlenmesinin ve dünya çapında kuralsızlaştırma teşebbüsünün” bir tezahürü olarak nitelendiriyor haklı olarak.[23] Benim ileri sürmek istediğim tez ise, bütün bunların da ötesinde ayırt edici özelliği olarak, Amerika’nın statükocu olmayan, sürekli altüst oluş arayan yırtıcı ve içsel olarak yıkıcı karakteridir, gidişatının gerçekten “Kaos İmparatorluğu” olarak nitelendirilmesini gerektiren olgu.

John Berger şöyle diyor:

> Gelmiş geçmiş en zorba kaosun ortasında yaşadığımızın ayırdına varmak ve bunu daha yüksek sesle dile getirmek daha iyi olmaz mıydı? Bu zorbalığın doğasını anlamak kolay değil. Gücü, iki yüz çokuluslu dev şirketten Pentagon’a uzanan yapısı, birbirine bağımlı ve dağınık ögelerden oluşuyor. Bu yapı diktatörlüğe benziyor, ancak diktatör yok; her yere yayılabilme yetisine sahip ama merkezden yoksun bir güç. Bu iktidar sadece vergi hukuku değil, kendisi haricinde kalan tüm güçler bağlamında “*offshore*” bir zorbalık. Sahip olduğu ideolojik stratejinin yanında Bin Ladein’inki peri masalı gibi kalır. Var olan her şeyi çökertip, kendi sanal versiyonunda, yani millî marşı “tükenmez kâr kaynağı” olan krallıkta eritme stratejisi bu. ... Bu durum da, aslında kendi eylem sahası olan gezegene her aşamada zarar veriyor.
>
> İdeolojiyi bir kenara bırakırsak, gücü iki tehdit üzerine kurulu. Birinci tehdit, dünyanın en büyük silahlı gücüne sahip devletin, “havadan 52 tehdidi” diyelim. İkincisi ise acımasızca borçlanma, hileli iflas ve bunun sonucunda, dünyanın güncel üretim raporlarına bakılırsa, kıtlık. Bu da “sıfır tehdidi.”[24]

Anlaşılan o ki, Amerikan müteşebbis ruhundaki yırtıcılık kolay ölmeyeceğe benziyor. Üzerinde güneş batmayan Britanya İmparatorluğu’nun gerileme dinamiklerine bakıldığında, üzerinde oydaşma kurulan bir teşhis, rantiyeci asalaklığın çürütücü etkileriydi. Lenin, bu durumu şöyle anlatıyordu, emperyalizm üzerine yazdığı kitapta:

İngiltere’de gittikçe daha büyük yüzölçümlerine ulaşan bir toprak parçası, tarımdan ayrılarak spor işlerine, zenginlerin eğlence işlerine verilmektedir. Av ve spor yönünden en aristokrat ülke olan İskoçya için şöyle denmektedir: “Geçmişine ve Bay Carnegie’ye (bir Amerikan milyarderi) dayanarak yaşar.” İngiltere’nin yalnız at yarışlarına ve tilki avına yılda harcadığı para, 14 milyar sterlindir. ... Bu ülkedeki rantiye insan sayısı, yaklaşık olarak 1 milyona yükselmektedir. ... Üretimle uğraşanların sayısında azalma vardır.”[25] Tarihçi Hobsbawm, uzun yıllar sonra, bu gözlemi doğruluyor:

Sanayi alanında yapılan hizmetler o günkü ve gelecekteki rakipleri güçlendirdikçe, İngiliz ekonomisi ticaret ve finansman alanlarına çekildi; fakat bu alanlarda edilen kârlar da oldukça tatminkârdı. Britanya’nın her yıl yurt dışında yaptığı yatırımların toplam değeri 1870’te ülke içinde sahip olunan net sermaye değeri toplamını aşmaya başladı. ... Denebilir ki, Britanya artık rekabetçi bir ekonomi olmaktan çıkıp eski dünya tekelinin kalıntılarına, az gelişmiş dünyaya, eski servet birikimlerine ve rakiplerinin ilerleyişlerine dayanarak yaşamaya çalışan parazit bir ekonomi hâline gelmekteydi. ... Modernleşmenin gerekleriyle zenginlerin artan maddi refaha dayalı rahatlıkları arasındaki çelişki –özellikle de Edward dönemi İngiltere’sinin Hindistan yazında– giderek bariz bir hâle gelmekteydi. Hayal kırıklığına uğramış bir demokrat ve eski bir Fabian olan William Clark’a göre de Britanya, artık dünyanın atölyesi olmaktan çıkıp, dünyanın zengin olunup da hoşca vakit geçirilebilecek en iyi ülkesi hâline gelmişti. Artık Britanya yabancı milyonerlerin kendilerine mal mülk satın alabilecekleri bir yerdi.[26]

Benzer koşullardaki Amerikan zenginlerinde bu henüz benzer boyutlarda görülmüyor; aksine, onlar hâlâ CIA’nın ölümcül serüvenlerinde yer alan milyarder iş adamlarının, onların oğulları, damat ve gelinlerinin genlerini taşıyorlar. Üstelik onların ideologları ve sözcüleri, halktan şikâyetçiler:

Dıştan gelen ... bir meydan okumanın yokluğunda, Amerikan toplumu ... kalıcı ve bazen bedeli yüksek yayılmacı katılımı gerektiren dış politikalarla ilgili olarak anlaşma sağlamayı çok ... güç bulabilir. ... Daha genel olarak, Amerika’daki kültürel değişim,

> gerçek yayılmacı gücün yurt dışındaki süregelen biçimine uygun olmayabilir. Bu uygulama yüksek derecede doktrinel motivasyon, entelektüel taahhüt ve yurtseverce haz almayı gerektirir. Ne var ki, ülkenin egemen kültürü giderek, ağırlıkla bireysel eğlence düşkünü ve toplumsal kaçışçı temalar tarafından belirlenen kitle eğlencesi üzerine saptanmıştır. Bunun sonucunda oluşan etki, zaman zaman masraflı biçimde sürdürülen yurt dışındaki Amerikan liderliği için gerekli siyasal uzlaşmanın harekete geçirilmesini giderek zor hâle getirmiştir. Kitle iletişimleri bu açıdan özellikle önemli bir rol oynamış ve az düzeyde dahi insan kaybıyla sonuçlanan her türlü seçici güç kullanımına karşı güçlü bir tiksinti doğurmuşlardır.[27]

Bugün ABD'nin gücü ve algıladığı fırsatlar ile zaaflarının yarattığı çok yönlü korkular da, ayrıca karar vericilerin perspektifini bozmakta, altüst oluşlar içeren istikrarsızlık ögelerini beslemektedir. Böylece de bizatihi ABD'nin kendisi, istikrar ve düzen dayatan bir hegemon güç değil de, istikrarsızlığın kaynağı olmaktadır. Yani aslında karakterinde kendi "barış"ı (Pax Americana), kendi "kanun ve nizam hâkimiyeti"yle de çelişkiye düşmüş bir dinamik söz konusudur, ABD'yi içten içe, alttan alta kemiren. Bunun dünyaya rahat yüzü göstermeyecek bir sürekli karşı-devrim deviniminin dinamiklerini yarattığı ortadadır.

Elbette bu durum Amerika'yı güçlendirmiyor, aksine, zaaflarını derinleştiriyor, onlarla beraber saldırganlığını yükselten korkuyu arttırıyor.

Ve W. Bush'un konuşmalarını yazan eski danışmanı David Frum, istifa ettikten sonra yazdığı kitapta, Bush'un, ABD'nin Ortadoğu'da artık bir statüko gücü olmadığını söylediğini yazmaktadır.[28] Bugün Ortadoğu'da kendi dayatmış olduğu düzenini yıkan ya da kendisinin yarattığı Birleşmiş Milletler'i fiilen bitiren, işte bu dinamiğidir ABD'nin. Üstelik bu yöneliş, sadece Ortadoğu'ya ilişkin de değildir; Ortadoğu ilk kurbandır şimdilik.

Daha önce de değindiğimiz gibi, Truman, Amerikan sisteminin Amerika'da ayakta kalabilmesi için bütün dünyada egemen olmasının gerekli olduğunu söylemişti. Bunun, yapısal saldırganlığı besleyecek biçimde ideolojik plana yansımasını ise, ünlü uluslararası ilişkiler kuramcısı Hans Morgenthau'da bulmak mümkün: *"Aşkın amacı"*, "Amerika'da ve bütün dünyada eşitlik içinde özgürlük sağlanması" olduğuna göre,

“ABD’nin kendi amacını savunup geliştirmesi gereken alanın bütün dünya olduğu” kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.[29] Daha yakın tarihlerde bir başka etkili Amerikalı profesörün bu global dürtüyü, yapısal ve ideolojik unsurları birleştirerek nasıl ifade ettiğini Noam Chomsky şöyle özetliyor: “Samuel Huntington, dünyanın çıkarı için ABD’nin ‘uluslararası önceliği’ni sürdürmesi gerektiğini söylüyor. Bunun tek nedeni, uluslar arasında yalnız onun ‘ulusal kimliğinin bir dizi evrensel politik ve ekonomik değerler, yani ‘özgürlük, demokrasi, eşitlik, özel mülkiyet ve pazarlar’la tanımlanmış olmasıdır; ‘demokrasi, insan hakları ve pazarların gelişmesi, başka herhangi bir ülkenin politikasına göre, Amerikan politikasında çok daha temel bir rol oynamaktadır.’”[30]

b. Güç ve Zaaf–Fırsatlar ve Korkular

Kuşkusuz, silah gücü ve savaş teknolojisindeki üstünlüğü, Amerikan saldırganlığında önemli bir rol oynuyor bugün de. Mutlak olarak tarihte tanık olunmamış bir gücü ifade eden bu üstünlük, göreli bir bakışla daha da önem kazanıyor. Bugün ABD'ye askerî tehdit oluşturacak bir başka ülke yok. Rusya, olsa olsa bir caydırıcı özelliğe sahiptir. Öteki güçlü ülkeler, Çin, Fransa, İngiltere vb. askerî açıdan, toplu olarak dahi, bir tehdit unsuru değillerdir. Bu, kuşkusuz özel bir konumdur bir ülke için ve büyük hegemonik fırsatlar algılamasını beslemektedir egemenlerde.

Ne var ki, ABD'nin istediği türden hegemonya, ne denli görkemli olursa olsun sadece askerî güçle elde edilebilir bir hâkimiyet sistemi değildir. Statükoyu savunan klasik bir hegemon için bu güç, fazladır bile. Ama ABD türü toptan ve dönüştürücü bir hegemonya, tanrısal bir yeniden yaratma dürtüsü için de yetersizdir. Bu, politik, ekonomik, kültürel, ideolojik, pek çok başka imkânlar da gerektirir ve elde edilip uygulamaya konması da, sürdürülmesi de olanaksızdır. İkinci olarak, ABD, hegemonyayı belirleyen başka pek çok alanda, gerileyen, zaaflı hatta güçsüz bir ülke durumundadır.

Zaten saldırganlığında, nesnel karakterinin, sisteminin içsel dinamiklerinin ve tarihsel özelliklerinin, ideolojik kurgulanmasının ve gücünün rolü kadar, zaaflarının ve onlardan kaynaklanan reel korkularının da belirleyici etkisi vardır.

ABD, dünya üretiminin dörtte biri kadarını belki karşılıyor ama dünya silahlanma harcamalarının yaklaşık yarısını gerçekleştiriyor ve bütün ülkelerin toplamından daha fazla askerî harcama yapmaya doğru koşuyor.

ABD, silah gücü ve teknolojisinde dünya birincisi ama, 500 milyar doları bulan cari açığıyla da dünya birincisi. Ticaret açıklarının 100 milyardan fazlası Çin, 70 milyar kadarı Japonya, 82 milyarı da Avrupa'yla olan ticaretinden kaynaklanıyor. ABD, 2 trilyon borcuyla da dünya birincisi. 2001 itibarıyla toplam varlıklarının önemli bir bölümünün, örneğin 3,1 trilyon dolarlık hisse senedi ve bonolarının yabancıların elinde olmasıyla da dünyada birinci.

ABD, kendi ulusal parasıyla borçlanıyor. Kuşkusuz bu ona büyük imkânlar yaratıyor, güç veriyor. Ama aynı zamanda, yaşam düzeyini korumak ve açıklarını karşılayabilmek için, her gün, her yirmi dört saat, dünyadan 1,5 ile 2 milyar dolar arasında bir sermaye transferini gerçekleştirmek zorunda olması, korkular üreten bir zaaf değil midir?

ABD, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini oluşturan nüfusuyla dünyada üretilen petrolün yüzde 40 kadarını[31], Ortadoğu petrolünün de yüzde 25'ini tüketiyor. Bu, kuşkusuz onun gücünün bir göstergesi bir bakıma. Ama yüzde 5 nüfusuyla, aynı zamanda dünya hapishane nüfusunun da yüzde 25'ini barındırıyor hapishanelerinde. "Demokratik ve zengin" bir ülkenin, yurttaşlarının çok önemli bir bölümünü, dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemiş bir biçimde, ancak demir parmaklıklar arkasına tıkarak kontrol edebilmesi ciddi bir zaaf değil midir? Bugün, her gün, 2 milyon insan cezaevlerinde ABD'de. Aslında suçluluk oranı daha da yüksektir. Örneğin, resmî verilere göre, 2000 yılındaki bütün şiddet içeren suç ve olayların sadece yarısı polise bildirilmiştir.

Cezaevi koşulları ise kelimenin tam anlamıyla insanlık dışı. Milyarlık nüfusuyla Çin'in hapishane nüfusu 1,5 milyondan az. Rusya'nın 1 milyonun altında. ABD, ayrıca idam cezaları ve bunların infazında da dünya birincisi. Reşit olmayan çocukların idamında da, dünyada idam gerçekleştiren beş ülke arasında birinci. Zekâ özürlülerin idam cezasına çarptırılması ve infazı da sürüyor.

Son rakamlar, gidişin daha da kötüleştiğini gösteriyor. Amerikan mahkemelerinin idari bürosu verilerine göre, iflas başvuruları 31 Mart itibarıyla son 12 ayda rekor düzeylerde arttı. Şirket ve kişilerin başvuru sayısı, bir yıl öncesine göre, 1,5 milyondan 1,61 milyona yükseldi.[32] Bazen rekorlara yetişmek bile zor oluyor. 3 Mayıs tarihli *International Herald Tribune*, açıklanan mayıs verilerine göre, son sekiz yılın en yüksek işsizlik düzeyine ulaşıldığı haberini verdi. 3 Temmuz günü ise haber ajansları, işsizlik oranının yüzde 6,4'le son dokuz yılın en yüksek düzeyine çıktığını duyurdular.

Sanayileşmiş ülkeler arasında çalışanların ücretli tatil hakkının en fazla kısıtlandığı ülkelerin de başını çekiyor ABD. Resmî verilere göre, bu süre, bir yıldan sonra ortalama 8,1 gün, üç yıldan sonraysa sadece 10,2 gün. Buna

karşılık çalışma saatleri açısından da Amerikalı emekçilerin durumu çok kötü; yüzde 40 kadarı haftada 50 saatten fazla çalışmak zorunda.[33]

Toplumdaki ekonomik eşitlik derecesini ölçen Gini endeksine göre, ABD, dünyada gelirin en eşitsiz dağıldığı toplumlardan biri. Gini endeksi ne kadar yüksekse gelir dengesizliği o kadar kötü demek; endeks numarası ABD için 40,8 iken, İtalya için 27,3, İngiltere'de 36,8, Kanada'da 31,5, Fransa'da 32,7, Almanya'da 30,0, Japonya'da 24,9, Güney Kore'de 31,6, İspanya'da 32,5, İsveç'de 25,0, Çin'de 40,3.[34]

ABD, çalışanların lehine hukuki düzenlemeler ve sendikaların etkinliği açısından da geri kalmış ülkeler arasında. *Forbes* dergisinin araştırma verilerine göre, "sendika gücü" ABD'de 1,11 iken Kanada'da 3,12, İngiltere'de 3,33, Avustralya'da 10,00, İtalya'da 8,20, Belçika'da 9,05, İsveç'te 8,94, Hollanda'da 8,52, Güney Kore'de 1,00. İşten çıkarma kolaylığı ise (en küçük rakam en kötüsü), ABD'de 1,00 iken, Güney Kore'de 7,00, Hollanda'da 6,00, Fransa'da 8,00, İtalya'da 10,00, İspanya'da 9,00, İsviçre'de 3,67, Japonya'da 6,33, İsveç'te 7,33. Derginin "emek özgürlüğü" *(free labor score)* diye adlandırdığı ölçütte de, ABD en kötü sicile sahip: ABD 4,55, Güney Kore 13,00, İsviçre 16,42, Norveç 25,14, İsveç 27,37, Belçika 29,96, İtalya 36,40, Fransa 32,25, Almanya 30,49.[35]

ABD düzeninin amaçlarına ulaşması da zaaf ve korku kaynağı aslında. Toplumun yüzde 1'i, toplumsal varlığın yüzde 40'ına sahip. Kongre Bütçe Dairesi'nin 1999 verilerine göre, en zengin yüzde 1, en alttaki 100 milyon (yüzde 40'a yakın) insan kadar gelir elde diyor. Bu rakam 1977'de 49 milyondu.[36] 2002 yılı mali bütçesinin Kongre kararı gerektiren fonlarının yüzde 50'den fazlası askeriyeye ayrılmışken, sadece yüzde 7'si eğitime, yüzde 6'sı da sağlığa ayrılmıştı.[37] Aynı yıl, ABD İstatistik Bürosu'nun *(Census Bureau)* bildirdiğine göre, sağlık sigortasından yoksun Amerikalıların sayısı, bir yıl öncesine göre yüzde 5,7 artarak, 43,6 milyona yükseldi. Amerikan nüfusunun yüzde 15,2'si sağlık sigortasından yoksun.[38] Ülkede her yıl 25 milyon insan, yani iki buçuk yılda bir Türkiye nüfusu, bu yeryüzünün en zengin ülkesinde açlıktan ölüyor. 20 Ekim 2002 tarihli *New York Times Magazine*'de Paul Krugman, Amerikalıların ortalama ömrünün "Kanada, Japonya ve Batı Avrupa'nın önemli ülkelerininkinden iyice düşük" olduğunu belirterek, "Ortalama olarak, Yunanlılardan biraz

kısa, Portekizlilerden biraz daha uzun yaşam süresi bekleyebiliriz. Erkeklerin ortalama yaşam süresi Kosta Rika'dan daha düşük," diyor. ABD'de:

> 12 milyon çocuğun gereken en az kaloriyi dahi alamadıkları tahmin ediliyor. ... [Daha çok Afrikalı Amerikalıların ve yoksul azınlıkların yaşadıkları gettolar] resmî ekonomiden ve toplumun geri kalanından kopuktur. Konutların sefilliğine, bir de büyük bir suçluluk, yüksek bir ölüm oranı, toplumsal kuruluşlarla eğitimin yetersizliği ve müzmin bir işsizlik eklenir. Kendi başına bir küçük toplum, özel bir dili ve yapıları olan kapalı bir dünyadır bu. Şiddet, ailelerin bölünmesi (ailelerin % 56,2'si yalnız bir kadın tarafından yönetilmektedir), alkolizm, uyuşturucu; hareketsizliğe ya da intihar başkaldırılarına götüren umutsuzluğa yol açar. ...
>
> Ve bu yoksul ocaklarda çoğu zaman açlık hüküm sürer. ... Bugün gettoda doğan beş zenci çocuktan biri uyuşturucu tutkunudur. Doğmadan önce bile böyledir. ... "Kokain çocukları" öbür çocuklara göre 15 kat fazla "ani ölüm" kurbanları olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ama onlara göre, ölüm belki de en iyisidir. ...
>
> Uyuşturucu, Amerikan Zencileri gettolarında bir salgın hastalık gibi yayıldı. Bu bayağılaşma bir rastlantı sonucu mudur? Gettoları bakımından hazin bir biçimde ünlü Detroit kentinin meclis üyelerinden üçüne sorulan bu soruya şu cevaplar alındı: "Bu, kapitalist bir endüstri ve psikolojik bir eylem aracıdır," "Uyuşturucu önce bir para kaynağıdır. Ama o zenci toplumu içine yurttaşlık hakları hareketine karşı mücadele amacıyla sokuldu. Bu, geçen yüzyılda, yerlilerdeki alkol gibi, yeni bir kölelik biçimidir...", üçüncü yerel meclis üyesi şunu eklemektedir: "...ama unutmamak gerekir ki, uyuşturucu halkı sakin tutmaya olanak verir."[39]

Yerli (Kızılderili) Amerikalılar da benzer koşullarda yaşamaktadır: açlık ya da yetersiz beslenme, uyuşturucu bağımlılığı, yüksek oranda intihar, hastalık, yabancılaşma, suça itilme. Bazıları ise, tümüyle hayat dışına itilmektedir:

> Birçok zenci sosyolog ve militanı, hükümetin Afrikalı Amerikalılar hakkındaki politikasında, soykırımcı bir arzu görmektedir; bu politikanın amacı, Amerikan yöneticilerinin 'nüfuz

> fazlalığı' dedikleri şeyi ortadan kaldırarak siyah nüfusun sayısını mali bakımdan kabul edilebilir bir düzeyde tutmaktır. ... Bu soykırımın silahları, sefalet, açlık, ailelerin parçalanması, işsizlik dışında toplumsal tecrit (gettolar), zenci toplumu içine uyuşturucu ve AIDS sokmaktır. Ayrıca zenci nüfusun büyük bir bölümü Amerikan hukuk ve ceza sistemi tarafından ortadan kaldırılmaktadır. [40]

Çalışan milyonlarca beyaz emekçi için de durum çok farklı değildir. Toplumun yüzde 1'inin, toplumsal varlığın yüzde 40'ından fazlasını gasbettiği bir toplumda, en altta kalanların renginin pek fazla önemi olabilir mi?

1998 yılında bu milyonların dramını, biyoloji doktorası sahibi gazeteci Barbara Ehrenreich bizzat yaşamak istedi. Ehrenreich, yalnız yaşayan beyaz bir kadın olarak ABD'yi dolaştı, Florida'ya, Maine'e, Minnesota'ya gitti. Çeşitli yerlerde, otellerde çalıştı, temizlikçilik, garsonluk yaptı, özel hemşire ve büyük mağazalarda satıcı olarak çalıştı. Altı ayrı ve ağır işte tam zamanlı olarak çalıştıktan sonra da izlenimlerini yazdı.

Ehrenreich, ayrıca yapacak ev işleri, bakacak çocukları olmamasına karşın, yaptığı işleri sürdürebilmesinin, sağlıklı ve güçlü biri olmasına karşın fizik gücü bakımından mümkün olmadığını; işe alınırken uyuşturucu testi gibi aşağılayıcı muamelelere uğradığını; iş yerlerinde konuşmanın bile yasaklandığını; harcamalarında çok dikkatli davrandığını; sağlık harcamaları gibi ekstraları hesaba katmadığını; bazen parasız öğle yemekleri ya da basit kahvaltı olanaklarına sahip olabildiğini anlattıktan sonra şu çarpıcı sonuca ulaşıyor: Milyonlarca tam zamanlı çalışan Amerikalı, yaşayabilmek için iki işte çalışmak zorunda![41]

Kitabın sonunda şöyle diyor Barbara Ehrenreich:

> Bir insan yaşayabileceğinden daha az ücretle çalışıyorsa –örneğin, siz daha ucuza ve daha rahat beslenebilesiniz diye aç kaldığı zaman– sizin için büyük bir özveride bulunmuş, yeteneklerinin bir bölümünü, sağlığını ve hayatını size hediye etmiş oluyor. Olumlu bir biçimde "çalışan yoksullar" olarak tanımlanan bu insanlar, aslında toplumumuzun en hayırsever kişileridir. Başkalarının çocuklarına iyi bakılsın diye kendi çocuklarını ihmal ediyorlar; öteki evler pırıl pırıl

> ve mükemmel olsun diye yetersiz evlerde oturuyorlar; enflasyon düşük ve hisse senedi fiyatları yüksek olsun diye yoksunluk çekiyorlar. Çalışan bir yoksul olmak, isimsiz bir hayırsever, herkese katkıda bulunan bilinmeyen bir yardımcı olmak demektir. Restorandaki iş arkadaşım Gail'in dediği gibi, "Habire veriyorsun, veriyorsun."
>
> Bir gün, elbette –tam olarak ne zaman, bir tahminde bulunmayacağım– karşılık olarak çok az almaktan sıkılacak ve hak ettiklerinin ödenmesini isteyeceklerdir. O gün geldiğinde çok fazla öfke olacaktır ve grevler ve kargaşa...[42]

Ve elbette korku:

> Ya, yarın "onlar" dalga dalga, ilkel gruplar hâlinde kentin [New York] dört bir yanına baskınlar düzenleyip, yoksulluklarıyla alay edildiğini sanarak iyi insanlara saldırırlarsa? "Onlar", ne idüğü belirsiz insanlardır, ama normal insanlardan hemen ayırt edilirler. Kuşkusuz "onlar", sayıları belirsiz katiller, gangsterler, beş dolar için adam öldüren uyuşturucu tutkunları... Ekonomiyi iyileştirme bahaneleriyle Reagan'ın akıl hastanelerinden çıkarttırdığı –Amerika sokaklarında başıboş dolaşan– yüz binlerce zihinsel özürlü, ... dahası, umutsuzluğun kıyısında –milyonlarca– kadın ve erkek, hakları ellerinden alınmış işçiler, barınaksız yaşlılar, aylıksız hastalar, "homeless"ler, kısaca "hür teşebbüs toplumu"nun, bir başka deyişle, "kapitalist sömürü toplumu"nun kurbanları... Herkesin kaçtığı, hiç kimsenin istemediği insanlar...
>
> "Underclass"... Merdivenin en alt basamağındakilerin, "insan artıkları"nın tehlikeliler sınıfı... Sefaletin copladığı bazı insanların yerinden kımıldayacak hâli kalmamış; ama yine de aralarından birçoğu, horgörünün karşısında "onlar"dan daha ağır bastıklarını düşünüp, içlerindeki öfkeyle ve kızgınlıkla dolup taşıyorlar. Çünkü, çıkarın ve başarının tek doğru olduğu bir sistemde, onlara her fırsatta, içinde bulundukları durumun tek suçlusu oldukları, toplum için ağır bir yük olmaktan öteye gidemedikleri; varlıklarının gereksiz olduğu, bir biçimde, "fazlalık" olduğu belirtiliyor.
>
> Dahası, bazıları, bunu onlara utanmadan, acımasızca söylüyor. Tıpkı şu [idari müfettiş] Anthony Zielinski gibi. ... Bu adam, her

> muhtaç insan cenazesinin “fukara fonu”na 430 dolara patladığını duyuruyor, daha sonra organlarını satmak üzere ölülerin stoklanmasını öneriyordu. “Madem yaşarken topluma bir şey veremiyorlar, öldükten sonra bir işe yarasınlar bari!” diye de yorum yapıyordu. ...
>
> Yarın bu adamların ve kadınların sayısı daha da artınca ne olacak? Zenci komünist militan Henry Winston’un dediği gibi, günün birinde yeter artık diyerek, çığlık çığlığa ayaklanıp bütün araçları kullanarak, hayatın ve toplumun dışında ... [Hindistan’daki dokunulmazlar-*untouchables* gibi] bir tür yeni ve çığ gibi büyüyen bir kast mı oluşturacaklar?[43]

Amerikan kapitalizminin, bütün bunların gerisinde yatan ve ağırlaşan sorunların altından kalkılmasını önleyen stratejik zaaflarını ise bir yazar şöyle sıralıyor:

– Uzun dönemli çıkarlar yerine kısa vadeli kârlar;

– Tasarrufun aleyhine tüketimin cesaretlendirilmesi, bunun sonucu yatırım sermayesinin pahalılanması;

– İmalattan çok hizmet sektörünün desteklenmesi;

– Firmalarda fabrika seviyesinde mühendislik, yetenek eğitimi ve kalite kontrolünden çok mali ve pazarlama disiplinlerine daha fazla ağırlık verilmesi;

– Yeni ürün yaratmaya ağırlık vermek, buna karşılık seri, yüksek kaliteli ve ucuz üretimde gerilik;

– Temel eğitim sistemindeki çöküş.[44]

Mehmet Yılmazer, bu zaafları üç başlıkta topluyor: a- Yatırım sermayesinin kıt ya da pahalı olması (5 trilyon dolara ulaşan genel borç yükü, tüketim aşırılığı, tasarruf azlığı); b- spekülasyon, rekabet gücünün azalması; ve c- altyapının aşınması...[45]

ABD’nin etkili iktisatçılarından Lester Thurow, 1993’te yazdığı kitabında, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla “ortak düşman”ın ve ona bağlı olarak da “askerî zamk”ın ortadan kalktığı koşullarda emperyalistler arasındaki

rekabetin kızışacağını ve ABD'nin 21. yüzyıla ekonomik bir süper güç olarak girmesinin olanaksız olduğunu yazıyordu. Thurow'a göre, ekonomik temelin aşınmasına karşın, askerî güç uzunca bir müddet daha sürebilirdi ama bu konuda "tarihin açık" dersi de unutulmamalıydı: "Sonunda askerî güç, başarılı bir ekonomik temele dayanır."[46] Bu da ABD için artık mümkün görünmüyor.

Ve yoksulluk artıyor. Amerikan Ticaret Bakanlığı'na bağlı resmî İstatistik Bürosu'nun 24 Eylül 2002'de açıkladığı verilere göre, 2001 yılında yoksulların sayısı 2000'e göre 1,3 milyon arttı. Yoksul aile sayısı da 2000'deki 6,4 milyondan 2001'de 6,8 milyona (yüzde 9,2) yükseldi. 2000'den 2001'e ortalama hane geliri de yüzde 2,2 düştü. Resmî rakamlar bile 33 milyon yoksuldan söz ediyor. Ve yoksulluk artıyor...

Evet, saldırganlığın temelinde güç ve fırsatlar kadar zaaflar ve onlardan kaynaklanan korkular da var...

D. 11 Eylül, Anlamı ve Sonuçları

Düşmanla beslenen, şiddete müptela ve ona tapınan, global sömürü ve tahakküme kendi iç dinamikleriyle nesnel yasaları nedeniyle sıkı sıkıya bağlı ve bağımlı bu sistem, militarist yönelişi için, Sovyetler Birliği'nin var olmadığı bir dünyada yeni saldırı bahane ve kaynaklarını oluşturmak, bu arada kendi halkını da korkutarak kıvama getirmek zorundaydı.

"Yeni düşman" saptanmış ve terör, "Sovyet şeytanı"yla "komünizm umacısı"nın yerini almıştı. İçeride de, bir zamanların "iç düşman"ı bir avuç yerel komünist yerine şimdi yeni baskı mekanizmalarını harekete geçirecek, toplumu zapturapt altına alacak "terör zanlısı"na dönüşmüştü.

Şimdi ihtiyaç, yeni düşmanı bir zihinsel ya da kavramsal kategoriden çıkartıp somutlaştırmak, bahaneler üretmeye yarayacak kadar reelleştirmek, Amerikan halkının "ödünü koparıp saldırganlığın sosyal tabanını güçlendirecek" biçimde hayatın parçası yapmaktı.

İşte 11 Eylül saldırıları, bu ihtiyaçları karşılamada büyük yarar sağladı. Egemenler, gökte aradıklarını, New York ve Washington semalarında buldular. Elhak, bundan sonuna kadar da yararlanmasını layıkıyla becerdiler.

“11 Eylül saldırısı”, ABD’nin nesnel konumu ile bu konumun Amerikalılar ve dünyaca algılanışının “özel” bir dönemine denk geldi. ABD, uluslararası ekonominin “küreselleşme” olarak tanımlanan yeni bir birikim evresi üzerinde “Yeni Dünya Düzeni”ni kurmak üzere ideolojik, ekonomik, politik, askerî bir inşa sürecini başlatmıştı. Hem ABD’de hem de dünyanın büyük bölümünde, bu ülkenin, Amerikan sermayesinin “çıkar ve ihtiyaçları”na yanıt verecek biçimde, dünyayı yeniden yaratmak üzere olduğuna inanılıyordu. Yeni ve hiç bitmeyecek bir Amerikan Çağı, bir Pax Americana, “Tarihin Sonu” ya da “liberal kapitalizmin nihai utkusu” üzerinden bin yıllık bir Amerikan hegemonyasıydı insanlığın ufkunda görülen. Özellikle de Amerika’dan bakınca böyleydi bu.

Amerika, adaletsiz bir paylaşım çerçevesi içinde de olsa, tarihin yazmadığı bir refah ve zenginlik içindeydi. İdeolojik hegemonyası doruklardaydı. Dünya çapında yozlaştığı ölçüde standartlaşan kültür ve değerler, doğrudan “Amerikan rüyası”na, Amerikan yaşam biçimine işaret ediyor, insanlığın yazgısı Amerika tarafından yeniden yazılıyordu. Bu ülkenin askerî gücü de, tarihin yazmadığı ölçüdeki bir yıkım potansiyeliyle ağırlığını yeryüzünün dört bir yanında en etkili biçimde gösteriyordu. Ülke, “mutlak bir yıkım ve imar gücü”ne sahip görünüyordu. Dünyayı kendi imajından yeniden yaratmada da mutlak bir kararlılık ve müdahalecilik sergilemekteydi.

Bu büyük saldırıda Amerika Birleşik Devletleri neredeyse rakipsiz kalmıştı dünya sahnesinde. Politikada, kültürde, ekonomide fütursuz bir gidiş söz konusuydu. Dünyanın bu en borçlu ülkesi, her yıl dış ticaretinde yüzmilyarlarca dolar açık vererek ve para basarak, insanlığın sırtından refah içinde yüzmekteydi. Dünyanın en büyük hapishane nüfusuyla, ilkokullara kadar girmiş şiddetle, yeryüzü nimetlerinin oransız, ölçüsüz israfıyla ve burnu büyük bir umursamazlıkla Amerika, dünyayı sarsmaktaydı. Mutlak saldırganlığı karşısında, başkaları için “mutlak güvensizlik” anlamına gelecek ölçülerde, neredeyse mutlak bir güvenlik içindeydi de aynı zamanda. O, yıkım tanrısı olduğu kadar, imar tanrıçasıydı da. Zeus gibi doruklarda dokunulmaz, Ares gibi saldırgan, savaşkan...

O, savcıydı suçlayan; aynı zamanda da yargılayan hâkim, cezalandıran jandarma, şerif, infaz memuru, cellat...

İnsanı kendi gül cemalinden yeniden yaratmayı hedefleyen bir *“ilahî misyon”*, bunu mümkün kılacak *“tanrısal güç”* vehmi ve hepsinin ardında yatan sermayenin iflah olmaz iştahı, yayılma/sömürme güdüsü, baskı ve şiddet yönelimi... Amerikan Çağı’nın tablosu böyleydi...

11 Eylül’ün, sorumluları ve amaçları tam olarak bilinmeyen kör şiddeti, işte böylesi bir tarihsel kesitte vurdu Amerika’yı.”[47]

2000 yılının Ocak ayında Bush şikâyet ediyor ve aynı zamanda da hayalindeki yeni düşmanın en işe yarar niteliğine atıfta bulunuyordu: “[Eskiden] tehlikeli bir dünyaydı ve ‘onlar’ın kim olduklarını tam olarak biliyorduk. Şimdi ‘onlar’ın kim olduğundan tam olarak emin değiliz ama var olduklarını biliyoruz.” İşte 11 Eylül bu ikilemi çözdü. “Onlar”, yani “düşmanlar”ın kim olduğu artık tam olarak söylenebiliyor –teröristler– ve aynı zamanda da “her yerde” olduklarına halkı inandırmak mümkün olabiliyor. Tam da Soğuk Savaş “ulusal güvenlik devleti”nin istediği şey! Düşman herkes olabilir, her yerde olabilir; insanlık dışıdır, sadece yok etmeye uyarlanmıştır ve sadece şiddetten anlar ve sadece ABD’nin topyekûn evrensel seferberliğiyle durdurulabilir. Artık kovboy her an tabancasını çekebilir, tetiği çekip şüphelendiğine kurşunlarını boşaltabilir, karanlıkta etrafa hedef bile gözetmeksizin istediği kadar kurşun sıkabilir...

11 Eylül, bir yanıyla, ulaşılamaz, dokunulamaz, tanrısal güce sahip sanılan ABD’nin bu psikolojik üstünlüğüne, moral gücüne, özgüvenine, caydırıcı ve dehşet saçıcı imajına vurulan bir darbe oldu. Ulu güce lanetlilerin ulaşabileceği görüldü. Öte yandan da, 11 Eylül’ün kör şiddeti ona bahaneler, meşruiyet araçları, argümanlar üretti.

1. İmparatorluk Rüyası

Amerikan seçkinlerinin önemli bir bölümü, “emperyal bir egemenlik sistemi” kurmaya, yeryüzü üzerinde Roma İmparatorluğu’ndan da etkin bir hâkimiyet sağlamaya ABD’nin muktedir olduğuna inanıyorlar.

Etkin seçkinlerden alınan aşağıdaki kısa alıntılarda Roma İmparatorluğu’na yapılan atıflar ve ABD’yle kurulan incelikli paralellikler,

“Roma Düşü”nün yaygınlığını ve “Amerikan Rüyası”nın çağdaş versiyonu olduğunu gözler önüne seriyor:[48]

> *Washington Post* yazarı Charles Krauthammer: “Gerçek şu ki, dünya tarihinde geç Roma İmparatorluğu’ndan bu yana hiçbir ülke kültürel olarak, ekonomik, teknolojik ve askerî olarak [ABD kadar] hâkim [bir güç] olmamıştır,” diyor. Clinton’un Dışişleri Bakan Yardımcılarından Profesör Joseph S. Nye Jr., “Roma’dan bu yana hiçbir ulus başkalarının üzerinde bu denli etkin olamamıştı,” diye böbürleniyor. Paul Kennedy ise, “Tarihin En Büyük Süper Gücü” başlıklı makalesinde, ABD’nin gücüne ilişkin olarak, bu denlisi “hiç olmamıştı. ... [hiçbir imparatorlukla] mukayese edilemez,” diyor. Hoover Enstitüsü’nden Dinesh D’Souza ise, Amerikan hegemonyasını “şimdiye kadarki en cömert emperyal güç” olarak nitelendiriyor. Robert Kagan, ABD’nin “iyi niyetli hegemonyasının dünya nüfusunun büyük çoğunluğu için yararlı” ve “öteki bütün gerçekçi seçeneklere göre kesinlikle daha iyi” olduğunu düşünüyor. Böyle olunca da, Sebastian Mallaby, hasta mantığına göre bir emperyalist işbölümü öneriyor: “Amerika bombalar ve savaşır, Fransızlar, İngilizler ve Almanlar sınır bölgelerinde polis görevi yaparlar ve Hollandalılar, İsviçreliler ve İskandinavlar da insani yardım götürürler.” Carter’ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Brzezinski de, ABD’nin emperyal hegemon olarak görevlerini “vassallar arasındaki çatışmaları önleyip bağımlılığı sürdürmesini, haraca bağlanmışları uysal tutmak ve korumak ve barbarların da bir araya gelmesini önlemek” olarak saptıyor. Charles Krauthemmer de, açıkça şöyle yazıyor: “Amerika, Soğuk Savaş’ı kazandı, Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti’ni ödül olarak cebe attı, sonra da Sırbistan ve Afganistan’ı yakıp kül etti ve arada da muazzam askerî gücünü göstererek Avrupa’nın önemsizliğinin altını çizdi.”

Eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger de, bütün bu görüşleri şöyle tamamlıyor: “Birleşik Devletler, yeni bin yılın şafağında, geçmişin en büyük imparatorluklarında bile eşi görülmemiş bir egemenliğin keyfini sürmektedir.”[49]

Bu öforinin ardındaki trajik gerçeği ve insanlığın dramını ise, Güney Afrikalı yazar John Michael Coetzee özetliyor:

“[Önceki bütün imparatorluklar gibi ABD de, zamanını hep] nasıl yapıp da sona ermesini önleme, nasıl ölmeme, bu devri ne yapıp da uzatma”[50] imkânlarını düşünerek geçirecek ve kara kara düşünür korkarken, kaçınılmaz sona karşı hayatla, tarihle, insanlıkla inatlaşarak daha fazla saldırganlaşacak, öldürecek, ölecek. Öyle ya, unutmamak gerekir ki, Ignacio Ramonet’nin dediği gibi, “İmparatorluk’tan geçinenin ölümü de İmparatorluk’tan olur.”[51]

Ne var ki ABD’li seçkinlerden pek çoğu, 21. yüzyılının böylesi bir “Amerikan Yüzyılı” olacağına iman etmiş görünüyor. Bunun için de, fırsat kaçmadan, dosta karşı da, düşmanlara karşı da gerekli güç, şiddet ve baskının uygulanmasını, vidaların sıkılmasını öneriyorlar. Bush yönetimi de aslında bunları uygulamaya koyuyor. Egemenler, ayrıca, ABD’nin stratejik, sosyal ve ekonomik sorunlarının ancak böyle denetlenebileceğine inanmış görünüyorlar. Güç ve fırsat algılamalarıyla ayırdında oldukları zaaflardan kaynaklanan korkuları da onları çılgın emperyal düşlerin peşinde kör bir emperyalist saldırganlığa itiyor.

2. İmparatorluk Projesi

Kuşkusuz bu yöneliş, hukuk kaçkını bir davranışın ilke edinilmesini de gerektiriyor. 1990’da, *Newsweek* dergisinde, etkili muhafazakâr yazar George F. Will, Amerika’daki hâkim düşünceyi pervasız bir açıklıkla, daha yazısının başlığında şöyle ifade etmişti: “Legalitenin Tehlikeleri!”[52] Saygın ve etkin ideolog, yazısında ABD’nin yeni kazandığı hegemonik durumda artık uluslararası hukuku görüntüde olsun tümüyle devre dışı bırakmasını ve çıkarlarını kendi bildiğince korumasını önermekteydi. Ona göre uluslararası hukuk, Amerikan çıkarlarının dayatılması stratejisi önünde ayak bağıydı. En önemlisiyse, Will bunu öznel bir tercih olarak değil, nesnel bir ihtiyaç olarak dile getiriyordu. Bir başka ifadeyle, Amerikan hegemonyasının herhangi bir hukuk düzeniyle, bu zamanında beynelmilel sermayenin ve emperyalist devletlerin ihtiyaç ve menfaatleri doğrultusunda düzenlenmiş olsa bile, bağdaşamayacağını görüyor ve o halde “Hukuka uymayı bir yana bırakalım,” diyordu. Will, o tarihlerdeki Libya’nın bombalanmasını, Nikaragua’da kontrgerillaların desteklenmesini, Grenada’nın işgalini ve Panama’ya karşı güç kullanılmasını anımsatarak

bütün bu terörist eylemlerin elbette hukuka saygı gösterilerek yapılamayacağını belirtiyordu. Son satırlarıysa şöyleydi yazının: "Öyle zamanlar olabilir ki, Birleşik Devletler çıkarlarını, bir uluslararası oydaşma olmaksızın da savunmak durumunda kalabilir. Böyle bir durumda, uluslararası hukuk takıntısı Amerika'yı rehin alabilir." O zamanlar geldi nihayet; şimdi artık ABD'nin bu takıntıdan tümüyle kurtulmuş olduğu anlaşılıyor. Yaklaşık 200 yıl önce, ABD'nin üçüncü başkanı Thomas Jefferson, "Yazılı hukuka uyarak ülkemizi yitirmek, hayat, özgürlük ve mülkiyetle birlikte hukukun kendisini yitirmek ... ve böylece de saçma bir biçimde araca amacı kurban etmek olur," demişti. ABD, bu mirasa sahip çıktığını her davranışıyla kanıtlıyor günümüzde de.

Surattaki peçe artık iyice sıyrılmaktadır. Gazeteci Jim Hoagland, bir Amerikalı yetkilinin şu sözlerini aktarıyor: "Geçen on yılda hep ABD'nin yurt dışı operasyonlarının insancıl ve barışı koruma türünden olacağı konuşuluyordu. Bunun yanlış olduğu ortaya çıktı. Dünyanın büyük, teknolojik olarak gelişmiş ve parçalara bölünerek bayağı alışılmışın dışında işler yapabilecek bir güce ihtiyacı var."[53] Bu "alışılmışın dışında"ki işlerin ne menem karanlık yeraltı faaliyetlerini içerdiği herhalde sır değil artık.

Onlar, Avrupa ve Japonya'yı, en fazla, emperyalist ganimet sofrasında ikinci sınıf *"ortaklar"* olarak görüyorlar. Bir tür, *"pasta tokluğuna dayalı ortaklık"*, stratejik karar mekanizmalarında son sözü ABD'nin söyleyeceği, onların da uyum içinde *"ayak işleri"*nin ve *"mali sorumluluklar"*ın gereğini yapacakları bir ganimet sofrası ortaklığı bu. Ne var ki, emperyalist rekabette, tekelci sermayelerin mücadelesinde uyum mümkün değil, hele uyumun böylesine hiç yer yok. Bu dünyada denetim, su sızdırmaz denetim ve büyüme, ölmemek için büyüme şart. Emperyalist rekabetin, tekeller mücadelesinin, bu çerçevede kâr maksimizasyonunun, ormanda sağ kalabilmenin kanunu bu. Ebedi Roma karşısında ötekilere biçilen rol, vassaldan hallicesi uzun vadede.

Bu pazarda tetikçilere ise, ancak borç tuzağı, kredi cenderesi, "vanası ABD'nin elindeki oksijen çadırında bitkisel yaşam" düşüyor. Renk renk, çeşit çeşit işbirlikçilerinin denetiminde, küreselleşme kültürü ve ahlakının girdabında çürümek, Yeni Düzen'in cenderesinde ezilmek, geri kapitalizmin pençesinde kitlesel yoksulluk, yoksunluk, gerilik ve emperyalizmin taşeronu militarizmin çizmesi altında ezilmek. Ya da, lanetliler

kategorisinde doğrudan cezalandırılmak. Bakın zengin iş adamı ve 2000 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti'den başkanlık aday adayı Steve Forbes, babasının kurduğu dergide ne yazıyor: “Venezuelalılar Chavez konusunda ciddi olduğumuzu anladıklarında, belki de ordu, uzun zaman önce yapması gerekeni yapacak, Chavez'i Havana'ya sürekli tatile gönderecek ve sonra da hemen barakalarına geri dönecektir.”[54] İşte bu kadar! Bu yine de iyi. “Chavez'i öldürün”, iktidarı da “ajanlarımıza devredin” demiyor; onu da uşak generallerin ferasetine bırakıyor.

Emperyalist projede, Rusya'nın bu biçimde *“iradesini yitirmiş ve ilkel birikimin paylaşım vahşetinde”* tutulması öngörülüyor. Ona iki seçenek bırakılacak; ya ikinci sınıf ortakların ikinci sınıf yanaşması olacak ya da kuşatılıp nefessiz bırakılacak.

Çin ise üzerinde en fazla plan yapılanı olsa gerek. Parçalanmasından doğrudan vurulmaya dek, pek çok olasılık yatıyor kafalarda ve gizli planlarda. Gelişen kapitalizmin yaratmakta olduğu oligarşik müttefik, krizlere gebe yeni kapitalizm ve geri dönüşün kaçınılmaz kargaşasında uzun yıllar sürecek *ilkel birikim-paylaşım-tüketim* şeytan üçgeniyle iktidar kavgalarının bu dev ülkeyi yeterli süre felç edebileceği de düşünülüyor olmalı. Üstelik pek çok sorunuyla ve nükleer gücünün yetersizliğiyle Çin, uzun süreler görece çok güçsüz bir konumda kalacak ABD karşısında. ABD'nin hedefi, Rusya ve Japonya arasına sıkışmış Çin'i uzun vadede “ortak” olarak emperyalist düzene asimile etmek. Burada temel yöntem, Çin'de, küreselleşmeyle eklemlenmiş kozmopolit bir kapitalizmin ve onun efendisi bir oligarşinin yaratılmasıdır. Çin'deki gidişin bugün için o yönde olduğu ve özendirildiği görülüyor.

Geriye kalan mazlum insanlığa düşenin ise kölelik olduğu kesin. Yeni saldırganlık, aynı zamanda bir büyük Köleleştirme Operasyonu. Yeni Düzen'in ve küreselleşmenin emperyalizminde, yüzyıl öncesinin sömürgeleştirilmiş *“açık kapılar”*ı söz konusu onlar için. Kendi halkından milyonlarcasını hayat dışına iten bir sistemin, Afrika'ya, Asya'nın yoksullarına, Güney Amerika'nın talihsiz rehinelerine ve Ortadoğu'nun yitik halklarına önerebilecek başka ne hayat projesi olabilir ki? ABD'nin obur iştahını, dizginlenemez ihtiraslarını; gemlenmez ihtiyaçlarının, dinginliğe düşman deviniminin, giderilemez zaaflarının ve bastırılamaz

korkularının ceremesini kim çekecek, karşılığını kim verecek, bedelini kim ödeyecek?

3. İmparatorluk Saldırısı

11 Eylül saldırısı iki düzlemde ele alınmalı. Aynı anda iki saldırı başlatıldı, birbirini besleyen, birbirini gerektiren iki saldırı; biri içe yönelik, biri dışarıya yöneltilmiş iki saldırıydı söz konusu olan.

a. İçerideki Baskılar

İçerideki saldırganlık da iki biçim aldı. Birincisi, Soğuk Savaş öncesinde olduğu gibi, Amerikan halkının “ödünü koparmak”, dikkatini dış düşmana çevirmek, kendi hâline yabancılaştırmak, şoven-militarist dalganın sosyal disiplini altında ezmek, emperyalist yağmadan kırıntı umudunun sabrıyla felç etmek, günü kurtarma kaygısıyla geleceğini düşünemez duruma düşürmek idi. Durup dururken terör alarmlarının, harekete geçirilen muazzam propaganda makinesinin durmaksızın pompaladığı “içimizdeki terör” terörü. Birinci Savaş’ta Alman kökenlilere, ikincisinde Japon asıllılara yapılanın şimdi sistematik ve kalıcı bir biçimde milyonlarca Arap ve Müslüman Amerikalılara yöneltilmesi, hep bu stratejinin araçlarıydı.

İkinci olaraksa, yeni yasalar ve idari önlemlerle, “özgürlüğü korumak için özgürlükleri” kısmak, “demokrasiyi savunmak için de demokrasiyi” iğdiş etmek olarak ortaya çıktı. Bu konu üzerinde ayrıntılı durmak gerekmektedir.

Bugün Amerika’da, yeni çıkarılan 11 Eylül yasalarının verdiği imkânlarla, yurttaşların hayatlarının her anının Orwell’in “Büyük Birader”ce izlenmesi yasal zorunluluk hâlini almıştır. PATRIOT *(Uniting and Strenghtening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism)* Yasası bu yönde atılan ilk adım oldu. Yasanın adı ve ilk harflerinden oluşan sözcük bile faşizan bir hava taşımıyor mu? PATRIOT, yurtsever demek. Yasanın tam adından türetilmiş. Uzun adı ise şöyle çevrilebilir Türkçeye: Terörizmi Yakalamak ve Engellemek İçin Gerekli Uygun Araçları Oluşturarak Amerika’yı Birleştirmek ve Güçlendirmek! Türkçe baş harflerden ortaya çıkan sözcük, TYEİGUAOABG. PATRIOT kadar komik ve anlamsız değil mi? Çıkarılan ikinci yasaysa, 2002’deki Yurt Güvenliği Yasası *(Homeland Security Act)*. Bunun adı daha makul ama anlamlı değil. 21. yüzyılda ABD’nin ne tür bir “vatan tehlikede” kaygusu olabilir ki? Bu, ancak “iç düşmanlar”la kuşatılmışlık vehminin bir sonucu olabilir. Kendi yurttaşlarını düşman gören, bölünme ve yıkılma paranoyasında idrakini yitiren, düşmandan beslenen bir rejimin, “ulusal güvenlik devleti”nin yasası olabilir. Soğuk Savaş’ın bitiminden on beş yıl sonra ABD’nin, müreffeh ve demokratik “Hür Dünya Lideri”nin dönüp dolaşıp nereye geldiğini gösteriyor yasa, hiç

kuşkusuz. Bush yönetimi daha sonra da Pentagon vasıtasıyla *Total Information Awareness* (Bütüncül Enformasyon Uyanıklığı) başlıklı bir başka projeyi hazırladı ve bir kurum oluşturdu. Bununla da, bütün insanları yaşamlarının her anında ve bütün veçheleriyle izlemek devletin yasal hakkı hâline getiriliyordu. Herkesin, hastanede çektirdiği filmler, aldığı ilaçlar, kütüphanede okuduğu kitaplar, banka hesapları, kredi kartı harcamaları, okul karneleri, elektronik mektupları, telefon konuşmaları, iş başvuruları, seyahatleri, okuduğu gazeteler, abone olduğu dergiler, kısacası özel yaşamına ait akla gelebilecek tüm bilgiler devasa bir dijital veri bankasında toplanacaktı.[55]

Bugün Amerika'da, Adalet Bakanı'nın imzasıyla bir insanın telefonları dinlenebilir, evine gizlice girilebilir, özel yaşamı izlenebilir. Artık eskiden olduğu gibi FISA uyarınca kimlikleri gizli yedi hâkimden birinin onayına dahi ihtiyaç yok. ABD başkanının "düşman savaşçısı" *(enemy combatant)* olarak nitelendirdiği bir kişi izlenebilir, tutuklanabilir, ailesine ve avukatlarına haber verilmeksizin bir askerî üste sonsuza dek tutulabilir; yabancıysa askerî mahkemede yargılanabilir ve gizlice sınır dışı edilebilir. Kişinin statüsü de yine ancak başkan tarafından değiştirilebilir. Bu durumu Virginia, Richmond'daki 4. İtiraz Mahkemesi, Anayasa'ya uygun buldu. Gerekçede Anayasa'nın "yargıya savaşın yürütülmesinde bir rol vermediği" kaydedildi ve kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince yargının "savaş alanında kimin tutuklanacağı, kimin tutuklanmayacağı konusunda askeriyenin kararlarını denetlememesi" gerektiği belirtildi.

Yine PATRIOT Yasası'nın verdiği olanaklarla insanların kütüphanelerde okudukları kitaplar bile denetleniyor. FBI, "kampüs polisleri" aracılığıyla üniversitelerde hocaları ve öğrencileri izliyor. Muhalif militanlar, hatta eleştirel gazeteciler havaalanlarında durduruluyor, özel olarak aranıyor, uçaklara bindirilmiyor; müvekkilleriyle görüşmeleri videoya alınıp da tutuklanan avukatlar var. Açılan mektup, dinlenen telefon sayısında çok büyük artışlar söz konusu. "Barışa Bir Şans Verin" yazan gömleği, güvenlik güçlerinin isteğiyle üzerinden çıkarmayı ve bulunduğu New York alışveriş merkezini terk etmeyi reddettiği için tutuklanan ve hakkında dava açılanlar bile var.[56] Amerika'ya sefer düzenleyen bütün havayollarına, yolcularla ilgili, banka ve kredi bilgileri dâhil, kişisel enformasyonu daha uçak hareket etmeden Amerikan otoritelerine bildirmeleri dayatılıyor. Arap asıllı ve Müslüman Amerikalılarla yabancı öğrencilere, göçmen işçilere yapılan

aşağılayıcı baskılar, parmak izi almalar, vb. uygulamalar her gün dünya basınında yer alıyor. Uzmanlar bir tür *“paralel hukuk sistemi”*nin oluşturulduğunu ve “ulusal güvenlik açısından tehdit” oluşturduğu iddia edilenlere, yargısız ve denetimsiz, ayrı bir baskı hukukunun uygulandığını belirtiyorlar.

CNN televizyonunda 18 Aralık 2002’de Larry King Show programına katılan Adalet Bakanı John Ashcroft, *“düşman savaşçısı”* iddiasıyla gözaltında tutulan sivillerin avukatlarıyla görüştürülmemesini, “savaşta 10 bin asker esir alsak, hepsine avukat mı tutacağız!” diyerek savundu. Sunucunun, “Ama savaş alanı başka,” demesine karşı Bakan’ın yanıtı dehşet verici ve yönetimin zihniyetini göstermesi, bugünün Amerikasını anlatması bakımından da çok öğreticiydi: *“11 Eylül’de olanlardan sonra artık Washington ve New York da savaş alanlarıdır.”* En büyük kentlerini *“savaş alanı”* olarak gören bir iktidarın pençesinde bugün Amerika. Programda, ispiyon ve FBI ile otoritelere ihbarda bulunulması konuşulurken de, Adalet Bakanı ile İç Güvenlik Bakanlığı’na atanmış olan Tom Ridge’in söylediklerinden sonra program sunucusunun tepkisi açıklayıcıydı: *“Yani demek ki, artık hepimiz asker yurttaşlarız...”*

Yeni kurulan İç Güvenlik Bakanlığı’nın ise, yurttaşların gündelik yaşamının izlenmesiyle devasa bir istihbarat ağı oluşturacağı, 40 milyar dolarlık bütçesi, 170 bin personeli ve bünyesine alınan 22 kuruluşla, federal hükümetin yeni baskı mekanizmalarının temel merkezlerinden biri olacağı anlaşılıyor.

Bugün Amerika’da işkencenin Anayasa’ya uygunluğu ve gerekliliği savunuluyor. Guantanamo’daki tutuklulara işkence yapıldığı artık saptanmış durumda. ABD’nin kimi tutukluları, fizikî işkencede uzmanlaşmış ve kişinin psikolojik özelliklerini daha iyi bilebilecek konumdaki “müttefik ülkeler”e gönderdiği de biliniyor. Daha az bilinen ise, işkencenin Amerika’da kazandığı meşruiyet.

Newsweek dergisinin 5 Kasım 2001 tarihli nüshasında, Harvard Üniversitesi’nin ‘cinayetle suçlanan bir iş adamının beraatini sağlayan davası bir sinema filmine bile konu olmuş) ünlü hukuk profesörü Alan Dershowitz’le yapılan bir görüşme yayınlandı. Bu söyleşide Dershowitz, *“hâkim kararıyla işkence yapılabileceğini”*, bunda Anayasa’ya aykırılık olmadığını iddia ediyordu. Söyleşiyi yapan gazeteci Jonathan Alter da, en

azından, psikolojik işkencenin düşünülebileceğini ve daha ileri fiziksel işkence tekniklerinin uygulanması için de kimi zanlıların "daha az titiz" müttefiklere gönderilmesinin düşünülmesi gerektiğini, bunun terörizmle savaşırken gerekli bir "açık fikirlilik" olduğunu, belki "ikiyüzlü bir davranış" sayılabileceğini, ama kimsenin de bu işlerin "hoş olacağını söylemediği"ni ekliyordu profesörün görüşlerine. Söyleşinin başlığı her şeyi anlatıyor zaten: "İşkenceyi Düşünme Zamanı."

Profesör Dershowitz'le böyle bir söyleşi yapılması boşuna değildi. Ünlü Harvard profesörü, *Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge* (Terörizm Neden İşe Yarıyor: Tehdidi Anlamak ve Tehlikeyi Karşılamak) başlıklı bir kitap yazmış, Yale Üniversitesi Yayınevi tarafından basılan bu kitapta da *"yargı kararıyla işkence"*yi savunmuş, bir hukuk âlimi olarak, bunun Anayasa'ya aykırı olmadığı fetvasını vermişti. Hukuk profesörünün işkencenin yararlarını anlattığı kitabında verdiği etkili işkence örneklerinden biri de, tırnak altına iğne sokulması. Tabii uygar profesör, iğnenin steril olması gerektiğini vurgulamayı da ihmal etmiyor![57]

Hemen belirtelim ki, profesör, Bush'un başkan seçilmesini sağlayan Anayasa Mahkemesi kararına da karşı. Kararı eleştiren bir kitap da yazmış (Yüksek Adaletsizlik-*Supreme Injustice*); o sadece bir hukukçu, bir bilim adamı değil, aynı zamanda o bir liberal. Kitabının kapağına Usame Bin Ladin ile Yaser Arafat'ın resmini koyacak kadar da kurnaz. Kitap, büyük övgü de almış. Arka kapakta, İsrail Başbakanlarından Benjamin Netanyahu ve Şimon Peres gibi ünlü siyasetçilerin övgüleri yer alıyor. Eski New York Belediye Başkanı Ed Koch, "CIA'yı, FBI'ı, İsrail'de Mossad'ı ve hedefleri –hepimiz– bu kitabı okumaya çağırıyorum!" diye yazıyor. İşkenceyi savunmak prim yapıyor, övgü ve saygınlık getiriyor.

Hukuk profesörü, elbette büyük medyanın da gözdesi. CNN televizyonundaki 3 Mart 2003 tarihli bir söyleşide, "Ana noktam şudur ki, alt düzeydeki insanların işkence yapmasına hiçbir koşulda izin vermemeliyiz. Şayet acil bir durumda, büyük sayılarda insanın hayatını kurtarmak amacıyla işkence yapılacaksa, açıkça, Birleşik Devletleri Başkanı'nın izniyle veya Anayasa Mahkemesi hukukuyla yapılmalıdır. ... Bu korkunç, korkunç işkence tekniğini kullanmak için bir kanuni emir çıkartmalıyız ki bu, işkencenin gerekliliği konusunda somut kanıtlar ortaya

koyma zorunluluğuyla hükümet üzerinde büyük yük oluşturur. Ben, ölümcül olmayan işkenceyi, örneğin tırnak altına steril iğne batırılmasını tercih ederim. Bu da Cenevre Anlaşmalarının ihlalidir ama dünyanın her yerinde hükümetler bunu yapıyor. Onlar gizlice yapıyor. ... biz açıkça ve sorumluluk taşıyan biçimde yapmayı yeğleriz, ikiyüzlülüğü değil," diyor. Görüşlerini eleştiren bir başka katılımcıya ise şöyle soruyor: "Sana bir soru sormak istiyorum. Acil bir durumda, benim ya da senin düşüncelerinden bağımsız olarak, CIA'nın, ya zanlıya doğrudan kendisi işkence yapacağını ya da işi favori ülkelerimiz olan Ürdün, Filipinler veya Mısır'a, bizim adımıza işkence etsinler diye havale edeceğini düşünmüyor musun?"

b- Dışa Dönük Saldırı

11 Eylül'e ilk tepki ve yeni saldırganlığının ilk uygulama alanı olarak ABD, Afganistan'a saldırdı, rejimi değiştirdi ve ülkeyi fiilen işgal etti. İki ayı aşkın bir süre, dünyanın en zengin ve güçlü ülkesi, yeryüzünün en yoksul halklarından birini acımasızca bombaladı. Vahşetin asıl amacı, dosta düşmana ABD'nin kararlılığını, gazabının boyutlarını göstermek, gözdağı vermekti. Afganistan sadece bir girizgâh, sadece bir vitrindi.

2001 ortalarında 41 etkin Amerikalı muhafazakâr, desteklerinin koşullarını belirleyen bir açık mektup yayınladılar Bush'a hitaben. Talepler o kadar cüretkâr, o kadar saldırgan ve o kadar açıktı ki, politik sahnenin en sağında yer alan ve Cumhuriyetçi Parti'den başkan aday adayı olan Patrick J. Buchanan bile tepki gösterdi ve ülkedeki çılgın saldırganlık eğilimlerini anlatan şunları yazdı:

> [ABD'nin neredeyse bütün muhafazakâr seçkinlerinin imzaladığı açık mektup ne istiyor?] Hizbullah'ı yok etmeye yönel, işbirliği yapmazlarsa Suriye ve İran'a misillemede bulun ve Irak'ta Saddam Hüseyin'i devir.
>
> Ama muhafazakâr medyaya daha kapsamlı çağrılar hâkim. *Weekly Standard*'ın yorum editörü David Tell, sadece terörün eski hamilerine karşı savaş istemekle kalmıyor, ayrıca, “ilerde onlar gibileri desteklemeye ve korumaya eğilimli bütün grup veya hükümetlere” de savaş açılmasını istiyor. Bennett [dış politika uzmanı akademisyen], Kongre'nin “militan İslam'a savaş ilan etmesini ve Lübnan, Libya, Suriye, Irak, İran ve hatta Çin gibi terörün devlet sponsorlarına karşı ‘muazzam güç’ kullanılmasını” talep ediyor. *Wall Street Journal*, “Suriye, Sudan, Libya, Cezayir ve belki hatta Mısır'ın bazı bölgelerindeki terör kamplarının” vurulmasını istiyor. Terör uzmanı Steve Emerson, Lübnan'daki Bekaa Vadisi'ni listesinin başına koyuyor. Benjamin Netanyahu yok edilmesi gereken “Terör İmparatorluğu'na şunları dâhil ediyor: Hamas, Hizbullah, ‘Filistin Bölgesi’ ve İran, Irak, Taliban Afganistan'ı.” *The Project for the New American Century*'den (Yeni Amerikan Yüzyılı İçin Proje) Tom Donnely ve Gary Schmitt, Irak'ın

> hemen işgal edilmesini savunuyorlar: “Yarım milyon askerin konuşlandırılmasını beklemeye gerek yok. ... Asıl mesele, savaş bittikten sonra Irak’ın işgalinde ortaya çıkacak.[58]”

Büyük kampanya, sonunda Birleşmiş Milletler’i tümüyle devre dışı bırakarak, kamuoyunu bir yana iterek ve açıkça yalan söylenerek, insanlar kandırılarak, çetevari bir komployla Irak’a savaş açıldı; Mayıs 2003’te ülke işgal edildi. Böylece, Afganistan savaşıyla ABD, Asya’ya, eski Sovyet Cumhuriyeti topraklarında yeni üsler kurulması da dâhil olmak üzere, önemli askerî varlığıyla yerleşmiş oldu. Irak’ın işgaliyle de, Ortadoğu’nun kalbine girmiş oldu ABD.

ABD’nin petrol kaynaklarına ve ikmal yollarına egemen olma niyeti biliniyor. Ucuz ve bol petrol tüketimine alışmış bir ekonomik yapıya ve tüketim kalıbına mahkûm ülkenin, bir de kullandığı petrolde ithalat oranının sürekli artacağı gerçeğiyle karşılaşınca, bu yönelişine hız vermesi kaçınılmazdı. Bir ikilem de şuydu: Irak’a uygulanan ambargo, petrol fiyatlarını arttırıcı bir etki yapıyordu; ambargonun gevşetilmesi ya da kaldırılması ise, hem politik açıdan Saddam’a bir taviz gibi görünecek hem de gelirlerini arttırarak rejimini güçlendirecekti. Bölgedeki öteki ülkeleri de fiyatları düşürmek üzere üretimlerini arttırmaya zorlamak her zaman kolay olmuyordu. Irak’ın bilinen ve kullanıma sokulmamış rezervlerinin devasa miktarı da ileriye dönük iştahları kabartıyordu elbette. Bu türden nedenlerle saldırgan hesapların yapıldığı kesin. Giderek, petrol kaynaklarının mülkiyet biçiminin yeniden düzenlenmesi bile tartışılan konular arasında. Saddam’ın Fransa ve Rusya gibi ülkelere verdiği petrol ayrıcalıklarının da Amerikan hükümetlerince hoş karşılanmadığı ayrı bir gerçek.

ABD’li bir akademisyen, Michael Klare, Irak’ın enerji kaynakları konusundaki çekici bir özelliğini şöyle vurguluyor: “Irak büyük miktarlarda araştırılmamış, fakat gelecek vadeden hidrokarbon potansiyeline sahiptir. Bu alanlar Alaska, Afrika ve Orta Asya’dakilerden de büyük, dünyanın kullanılmayan en zengin petrol yataklarını barındırıyor olabilir.”[59]

Petrolün stratejik önemine karşın yine de, Irak’ın işgalini ve Ortadoğu’yu doğrudan Amerikan askerî varlığıyla yeniden biçimlendirme saldırısını sadece petrol sorununa, onu da yalnızca ABD’nin büyüyen petrol

gereksiniminin karşılanmasının güvence altına alınması hedefine indirgenmesi kuşkusuz eksik ve dolayısıyla da yanlış olur.

Her şeyden önce, petrol sorununun, Amerikan ihtiyaçlarının güvenli bir biçimde sağlanmasının garanti edilmesi için, kaynaklar ve ikmal yolları üzerinde hâkimiyet stratejisi dışında bir başka önemi daha vardır. ABD, Japonya ve Avrupa'ya göre, petrolde dış kaynağa çok daha az bağımlıdır. Bugün ABD, kullandığı petrolün yüzde 40 kadarını kendi kaynaklarından karşılamaktadır. Oysa bu oran Japonya için yüzde 3 bile değildir. ABD'nin Ortadoğu petrolüne olan bağımlılığı da görece düşüktür. ABD'nin tükettiği petrolün yüzde 25 kadarı Ortadoğu kaynaklıdır; buna karşılık, bu oran Japonya için yüzde 60'lardan başlayıp zamanına göre 80'lere ulaşabilmekte, Avrupa'da, ülkeye göre değişse de yüzde 40-50'lere ulaşmaktadır. Yani Ortadoğu petrolüne en az bağımlı olan ABD, orada neredeyse tek başına hâkimiyet kurmakta, vanaya hükmetmektedir. Daha bağımlı rakipleriyse dışlanmaktadır. Bunun, hem hegemonyasını sürdürmesinde hem de emperyalist rekabette ABD'ye kalıcı stratejik avantajlar sağlayacağı açıktır.

Petrol konusundaki iki kritik rapor, önemli ipuçları vermektedir. Bunlardan birincisi, 2001 yılının Nisan ayında Baba Bush'un Dışişleri Bakanı James Baker tarafından hazırlanan ve Dick Cheney'e sunulan "21. Yüzyılda Stratejik Enerji Politikaları Sorunları" *(Strategic Energy Policy Challenges)* başlıklı rapor. Rapor, Amerikan enerji sektörünün "kritik" bir durumda olduğu, "ABD ve dünya ekonomisinde büyük bir sarsıntı yaratma potansiyeli" olan bir krizin "her an" patlak verebileceği temeli üzerine kaleme alınmıştı. Rapora göre;

– ABD'nin bölgedeki askerî varlığı ve hâkimiyeti, stratejik bir hedef olan İsrail'in varlığının güçlendirilerek yayılması ve bastırma olanaklarının arttırılarak güvence altına alınması imkânlarının da sağlanması anlamına gelmektedir.

– Ortadoğu'daki ulusal, kültürel (dinsel) ve sınıfsal direnişlerin kırılmasının, Yeni Dünya Düzeni'nin insanlık üzerine "ölü toprağı" serme ve dünyayı "dikensiz gül bahçesi" yapma amacında büyük ilerleme anlamına geleceği de açıktır.

– Körfez bölgesindeki arkaik ve giderek yük hâline gelmiş, tabansız ve dolayısıyla da güvenilmez rejimlerin Amerikan askerî varlığının gözetiminde değiştirilmesi de Amerikan çıkarları açısından yeni bir sigorta demek olacaktır.

Bölgenin, sadece seçkinleri dolar rezervleriyle değil de, tüketicileri yani halkları aracılığıyla da ve sadece ekonomik olarak değil, kültürel, toplumsal ve politik yönleriyle de küreselleşmeye eklemlenmesi emperyalist düzenin sınırları içine alınması ve sömürü mekanizmalarına bağlanması, kuşkusuz, ideolojik, politik ve mali zafer olacaktır beynelmilel sermaye ve emperyalist devlet için.

Bölgenin askerî stratejik konumu da, Asya’daki Amerikan askerî varlığıyla birleştiğinde, ABD açısından önemlidir elbette.

İsrail’in de varlığıyla, Ortadoğu’da, gündelik yaşamın her alan ve boyutunda; okulda, sokakta, ailede, camide, bürokratik yapılarda, vicdanlarda her gün yeniden üretilen ve ciddi politik, toplumsal, askerî sonuçlar yaratan “anti-batıcılık”ın, her an “anti-emperyalist” nitelik kazanabilme tehdidinin ve bölgenin, zamana yayılmış bir anti-emperyalist mücadeleyi sürdürecek insani, kültürel ve ekonomik kaynaklara sahip olmasının verdiği sürekli tedirginlik de, bölgeye yönelik savaş, işgal ve pasifikasyon stratejisinin temelinde yatmaktadır.

Toparlamak gerekirse, petrol çıkarlarına ek olarak, “İran’da İslami rejimin ... varlığı; İsrail’le köklü sorunlarından dolayı Suriye’deki rejimin kendine özgü durumu; bir eksen olarak Ortadoğu’daki her türlü sorunu kendine şu ya da bu biçimde bağlayan Filistin sorunu; bu sorunun da etkisiyle Ortadoğu halkları arasındaki güçlü anti-amerikancı tepki, tüm bunlar bir arada, ABD emperyalizminin Ortadoğu’daki egemenliğinin temel önemde zaaf noktaları olarak duruyor ortada”[60] ve bölgeyi saldırganlığın hedefi yapıyor.

Bütün bu nedenlerle ABD, İsrail siyonizmi-Arap işbirlikçiliği-Türk militarizmiyle kuşattığı bölgenin kalbine, kendi yarattığı kuşatmayı kırarak girmiştir. Bu, Amerikan emperyalizminin ne kadar büyük oynadığını da göstermektedir.

Şimdi ABD artık Yeni Dünya Düzeni'nin kurumsal yapısının temeline, IMF'yle birlikte kendi silahlı güçlerini koymuş oluyor. Birleşmiş Milletler ve hatta NATO gibi eski düzenin kurumları ikincil konumlara itilmiş durumda. Yeni Düzen'in ideolojik çerçevesini, liberal kapitalizmin vahşi Amerikan yorumu ve yaşam tarzı çiziyor. Çelişki ve sorunların çözümünde ise, tarihin görmediği ve uzayı da içeren bir askerî yıkım gücüne dayalı şiddet ve terör neredeyse tek yöntem olarak beliriyor.

Bütün boyutlarıyla militarizm, günümüz Amerikan emperyalizminin temel ve belirleyici karakterinin özünü oluşturmaktadır. Yeni dönemin yeni emperyalist yönelişindeki askerî boyut, şiddet ve terör unsuru "çok ciddiye alınmalıdır. 20 yüzyılın ikinci yarısında, daha önce düşünülmesi olanaksız ölçüde biriken silah gücünün yıkıcılığı göz önüne alındığında, emperyalizmin *tarihteki en tehlikleli dönemine* girdiğimizi söylemek bir abartma sayılmamalıdır. Çünkü bugün temel mesele, bağımsız kimi pratiklerine hoşgörü de göstererek bazı rakipleri geriletmek amacıyla, ne denli büyük olursa olsun, gezegenin belli bir parçasını kontrol altına almak değil, bir ekonomik ve askerî hegemon süper gücün, gezegenin tamamını, en aşırı otoriter ve gerek duyulursa en şiddetli askerî yöntemler de dâhil olmak üzere, elindeki bütün araçlarla denetlemesidir. Uzlaşmaz çelişkilerini kontrol altına alma yolundaki boşuna çabasında, global sermayenin nihai rasyonalitesinin gereksindiği işte budur. ... Global gelişmenin bugünkü tarihsel evresinde sermayenin mantığına tekabül eden böylesi bir rasyonalite [akılcılık], insanlığın bekası düşünüldüğünde, aynı zamanda, dünya hâkimiyetinin Nazi projesi de dâhil, akıl dışılığın tarihteki en aşırı biçimidir de."[61]

Şahinlerin başını çekenlerden Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in sık sık ünlü gangster Al Capone'un, "Tatlı dil ve bir tabancayla, sadece tatlı dille elde edebileceklerinden daha fazlasını alırsın," sözüne atıfta bulunması[62] bir tesadüf değil, bir zihniyetin dışavurumudur. Bu, yeni düzenin, yeni saldırganlığın yeni ahlakı, yeni ruhi şekillenmesidir. Robert Kaplan, şöyle ifade ediyor bunu: "Meksika Savaşı, toprak elde etmeye yönelik bir saldırganlık olduğundan herhalde haksız bir niyete dayanıyordu. Ama savaşmaya da değerdi; Birleşik Devletler, Teksas'ı ve Kaliforniya dâhil bütün Güneybatı'yı elde etti. 21. yüzyılda da, on dokuzuncu yüzyılda olduğu gibi, mutlaka gerektiğinde ve avantajlı gördüğümüzde, Özel Kuvvetler operasyonları ya da düşmanın komuta kontrol merkezlerine

bilgisayar virüsleri gönderme biçiminde olsun, çatışmaları başlatacağız ve bunu ahlaki açıdan olaydan sonra meşrulaştıracağız."[63]

Bu düşünce iki şey gerektiriyor. Birincisi, mutlak askerî üstünlük. İkincisi, sürekli saldıracak düşman ihtiyacı.

Sürekli ve mutlak askerî üstünlük konusunda, egemen çevrelere yakın bir profesör şöyle yazıyor:

> [Bush yönetimince başlatılan] yeni büyük stratejinin ... başlangıç noktası, Birleşik Devletler'in rakibinin bulunmadığı tek kutuplu dünyanın sürdürülmesine olan güçlü bağlılıktır. Amerika'nın içinde bulunmadığı hiçbir büyük ülkeler koalisyonunun hegemonya kurmasına izin verilmeyecektir. ... [Bu konuda] Bush ... şöyle demiştir: "Amerika, bütün tehditlere karşı askerî güce sahiptir, bunu devamlı kılmaya kararlıdır ve böylece de eski dönemlerin silahlanma yarışlarını anlamsız kılmaktadır." [1990'larda] Birleşik Devletler öteki büyük ülkelere göre daha hızlı büyüdü, askerî harcamalarını daha yavaş kıstı ve askerî gücünü teknolojik açıdan geliştirmeye daha fazla yatırım yaptı. Ama bugün yeni hedef, bu avantajları kalıcılaştırmak ve başka devletleri [Amerika'yı] yakalamaya çalışmaktan bile alıkoyacak bir gerçekliğe dönüştürmektir.[64]

Vuracak düşman arama ihtiyacına gelince; bunun için de, hır çıkarmak için önüne gelene sataşan mahalle kabadayıları gibi davranmak gerekmektedir. "Emperyalizmin Sosyolojisi" başlıklı makalesinde Joseph Schumpeter, ABD seçkinlerinin bugün pek özendiği Roma İmparatorluğu'na ilişkin olarak şu gözlemini yazmıştı:

> Bilinen dünyanın hiçbir köşesi yoktu ki, [İmparatorluğun] herhangi bir çıkarının tehlikede ya da doğrudan saldırı altında olduğu iddia edilmesin. Şayet bu çıkarlar Roma'nın değilse, o zaman da bir müttefikin çıkarlarıydı; ve Roma'nın hiçbir müttefiki yoksa da bir müttefik icat edilecekti. [Korunacak] bir çıkar uydurmak bütünüyle imkânsız olduğunda ise, eh, o zaman da, ulusal onura hakaret edilmiş sayılacaktı. Kavga her zaman bir yasal haklılık havasıyla başlatılırdı. Roma her zaman şeytani komşuların saldırısına uğrardı, o her zaman nefes alabilmek için savaşırdı.

> Bütün dünya bir dizi düşman tarafından bozulmuştu ve onların şüpheye mahal bırakmayan saldırgan planlarına karşı kendini savunmak Roma'nın doğal göreviydi.[65]

ABD'nin bugünkü emperyal kabadayılığına ne kadar da çok benziyor!

Bu çerçeve içinde de, ABD'nin söylem ve davranışlarından iki yöntemi saptamak mümkün. Bunlardan biri, neredeyse kalıcı işgal; ötekiyse, şiddetle dehşet salmak ve boyun eğdirmeyi sürekli terörle kalıcı yapmak.

Birinci yöntemi, yeni emperyalist düzenin yeni sömürgeciliği olarak tanımlamak mümkün. Afganistan'ın geleceğiyle ilgili koordinatörlük görevi yapan Richard Haas, *Intervention* (Müdahale) başlıklı kitabında şöyle diyor:

> Askerî güçle belirli kişileri hedef almak zor. ... ABD'nin, politik önderlikte değişiklik yapmak için [askerî] güç kullanma çabaları, Libya'da Kaddafi, Irak'ta Saddam ve Somali'de Aidid örneklerinde olduğu gibi başarısız oldu. Güç, politik değişimi nispeten mümkün kılacak bir çerçeve yaratabilir ama, olağanüstü istihbarat ve biraz şanstan da daha fazlası olmaksızın, gücün kendi başına spesifik siyasal değişiklikleri ortaya çıkarması pek mümkün değildir. Böylesi değişiklik olasılığını arttırmanın tek yolu, millet inşa etme *(nation-building)* gibi hayli kapsamlı müdahalelerden geçer. Bu ise, önce bütün muhalefeti yok etmeyi ve sonra da bir başka toplumu temelden yapılandırmayı mümkün kılacak işgali gerektirir. ... [Bu süreç], tüm yerel muhalefeti yenmeyi ve silahsızlandırmayı ve meşru güç kullanımı üzerinde tekel ya da yarı-tekel hâkimiyete sahip bir politik otoritenin [tesisini içerir].[66]

Yani devlet gücünü, işgalci ülke ele geçirir. Bugün ABD'nin Irak'ta yaptığı bundan başka bir şey değildir; daha önce 1945'te Japonya'da yapmış olduğu gibi. Aradaki fark, bu seferkinin süreklilik içeren bir sömürgecilik üzerine oturtulmasıdır.

ABD seçkinleri bugün ellerinde bulundurduklarına inandıkları en temel kozlardan birinin, etrafa korku ve dehşet salabilme gücü olduğuna inanmaktadırlar. Onun içindir ki, Körfez Savaşı'ndan başlayarak, gerektiğinden çok fazla ateş gücünü, imha ve yıkım araçlarını, sivil asker ayrımı gözetmeksizin kullanmakta çok hevesli davranmışlardır. ABD'nin

dünyanın en büyük silah satıcısı olduğu düşünülürse, bunun bir ticari nedeninin olduğu da görülebilir ama asıl üzerinde durulan psikolojik propaganda işlevidir, aşırı vahşet ve şiddet uygulamalarının. Eski tür psikolojik savaş, bugün yerini, bu yüreklere korku salma harekâtlarına bırakmıştır. Televizyonlardan naklen yayınlanan bu topyekûn dehşetin topyekûn etkisine büyük önem verilmektedir. Bunun, dosta da düşmana da –Amerikan gazabının ve kararlılığının en somut kanıtı olarak– boyun eğdirmede stratejik işlev göreceği hesaplanmaktadır.

1991'de Irak'ın bombalandığı operasyonun adı –"Şok ve Dehşet"– bir Freudyen ağızdan kaçırma değil, bilinçli bir seçimdi.

Harlan K. Ullman ve James P. Wade, 1996'da Amerikan Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Ulusal Güvenlik Üniversitesi Yayınları'ndan çıkan *Shock and Awe* (Şok ve Dehşet) başlıklı kitaplarında, "Hızlı Hâkimiyet" (*Rapid Dominance)* adı verilen bu yeni psikolojik yöntemin dehşet ve korku yaratma tekniğini şöyle tanımlıyorlar:

> "Hızlı Hâkimiyet [tesis etme]nin temelinde, kuvvet kullanılmasına yol açan çatışma veya krizin politik, stratejik, operasyonel amaçlarına ulaşmak için, yeterli şok ve dehşetin uygulanması yoluyla hasmın irade, algılama ve kavrayışını etkileme yeteneği yatmaktadır. ... Hızlı Hâkimiyette, hasmın irade, kavrayış ve algılamasını şok ve dehşet yoluyla etkilemek çok yönlüdür. ... Eski fotoğraflardan, televizyon ve film ekranlarından, insan, Birinci Dünya Savaşı'nın büyük bombardımanlarından kurtulanların yüzlerindeki bitap ve donuk ifadeyi ve siper savaşlarının dehşet ve ölüm sahnelerini anımsıyor. Şokun bu görüntü ve ifadeleri, ırk, kültür ve tarihi aşıyor. Gerçekten de televizyonlar, Şok ve Dehşet operasyonunun savaş alanında Iraklı askerlerin de benzer ifadelerini gösterdiler.[67]

Bu çevrelerde, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının o zamana kadar görülmemiş etkilerinin, Japon halkında ve hükümetinde yarattığı şok ve bundan kaynaklanan felç ve teslimiyet hâli, ders alınacak bir örnek olarak kabul ediliyor. Dolayısıyla da, halkları korku ve panik içinde hareketsiz kılacak, teslim olmaya ve boyun eğmeye götürecek bir temel araç olarak kabul ediliyor ve uygulanıyor, büyük dozda şiddet. Terör de bu değil midir? Emperyalizm bugün terörü, hem de milyonlara yönelik

organize devlet terörünü temel yöntemi yapmış, askerî doktrinin taktik uygulamasından stratejik hedef mertebesine yükseltmiş, “hasmın iradesini kırmak” olan klasik askerî zafer tanımıyla eşdeğer düzeyde ele alarak uygulamaya koymuştur.

Tabii bu terör, sadece ilk saldırı ve işgal savaşının değil, daha sonraki süresiz işgalin, sömürge koşullarının devamının ve direnişin nihai olarak kırılması amacının da ana yöntemi olmaktadır. Bir başka ifadeyle, şok ve dehşet yaratmak, yani terör uygulamak, Amerikan emperyal düzeninde “kanunsuz nizam hâkimiyeti”nin temelini oluşturmaktadır.

Yönetim üzerinde etkili olan isimlerden Stephen Peter Rosen şöyle diyor:

> Birleşik Devletler’in rakibi yok. Bütün dünyada askerî olarak en üstün gücüz. ... Askerî hâkimiyetimizi başka ülkelerin iç işlerine karışmakta kullanıyoruz, çünkü oralardaki insanlar birbirlerini öldürüyorlar veya ABD’nin düşmanlarını barındırıyorlar veya nükleer ve biyolojik silahlar üretiyorlar.
>
> Askerî güçte çok büyük üstünlüğe sahip olan ve bunu başka ülkelerin iç davranışlarını etkilemek için kullanan bir politik birime imparatorluk denir. ABD, toprak denetlemek ve imparatorluğun denizaşırı yurttaşlarını yönetmek istemediği için, biz tabii dolaylı (endirekt) bir imparatorluğuz ama sonuçta yine de bir imparatorluğuz. Bu doğruysa, amacımız, bir rakiple savaşmak değil, emperyal konumumuzu muhafaza etmek ve emperyal düzeni korumaktır. ... *Psikolojik etki amacıyla ve imparatorluğa meydan okumanın cezasız kalmayacağını göstermek için, mümkün olan en kısa sürede maksimum güç kullanılabilir ve kullanılmalıdır.*[68]

Gerçekten de her uygarlığın kendine özgü barbarlığı söz konusu. Marx diyor ki:

> Zulmün de tıpkı başka her şey gibi zamana ve mekâna göre değişen biçimleri vardır. Yüksek bir kültüre sahip olan Sezar, binlerce Galyalı savaşçının sağ ellerinin kesilmesi emrini nasıl verdiğini büyük bir saflıkla anlatır. Napoleon ise böyle bir şey yapmaktan utanç duyardı. Onun tercihi, Cumhuriyetçi olduğundan şüphelendiği kendi Fransız alaylarını Santa Domingo’ya göndererek orada vebadan ve siyahlardan ölmelerini beklemekti.[69]

Amerika, dosta düşmana askerî gücünü fiilen göstermeye, hegemonya saldırısının militer özünü dayatmaya, şiddet ve bastırma kararlılığını duyumsatmaya iman etmiş görünüyor.

Bush Yönetimi'nin yeni ulusal güvenlik doktrini, "önleyici savaş" dâhil bütün bunları içeriyor:

> [Bu dönem] aynı zamanda, Amerika için fırsatlar zamanı. ... Amerikan ulusal güvenlik stratejisi, değerlerimizin ve ulusal çıkarlarımızın birliğini yansıtan açıkca Amerikan karakterli bir enternasyonalizme dayandırılacaktır. ...
>
> Amerika Birleşik Devletleri, dünyaya yayılmış teröristlere karşı savaşmaktadır. Düşman tek bir politik rejim ya da kişi veya din veya ideoloji değildir. Düşman, önceden planlanmış terörizm, masumlara yönelmiş politik kaynaklı şiddettir. ... Teröristlerle onları bilerek barındıran ve yardımda bulunanlar arasında bir fark gözetmiyoruz...
>
> [Amacımız] tehdidi, sınırlarımıza ulaşmadan saptayıp yok ederek Birleşik Devletler'i, Amerikan halkını ve içeride ve dışarıdaki çıkarlarımızı korumak[tır]. Birleşik Devletler sürekli olarak uluslararası toplumun desteğini almak için uğraş verecektir ama gerektiğinde de, teröristlere karşı, halkımıza ve ülkemize zarar vermemelerini teminen, önleyici eylemlerde bulunarak, savunma hakkımızı kullanmakta tereddüt etmeyeceğiz. ... Düşmanlarımıza ilk darbeyi vurma fırsatı veremeyiz. ... Birleşik Devletler, gerekirse, önce davranacaktır. ...

Yani ABD, herhangi bir ülkeye, ortada herhangi bir neden yokken, kendi tanımladığı herhangi bir tehdit algılamasına göre; sermayesinin kaprisleri, hükümetinin ön yargıları veya yine kendisinin saptayacağı herhangi bir ölçüte göre saldırabilecektir. Uluslararası ilişkilerin orman yasalarının hâkim olduğu bir sürekli kargaşa ortamına sürüklemenin, sürekli gerginlik, güvensizlik, çatışma, silahlanma ve savaş üretmenin, evrensel militarizmi kurumsallaştırmanın reçetesi bu; Yeni Dünya Düzeni'nin, düzensizlik ve anarşi yoluyla dayatılması, insanlığa "ya canın ya malın" diye şantaj yapmanın, köle güvenliği için Amerikan imparatorluğuna kapıkulu misali sığınmaya mahkûm edilmenin kıyamet senaryosu bu.

ABD’nin yeni stratejisi, sadece Afganistan türü savaşlar ya da Irak türü işgallerden oluşmuyor. Strateji belgesine göre, “Global terörizme karşı mücadele, tarihimizdeki savaşlardan farklıdır. Özellikle ele avuca sığmaz bir düşmana karşı, uzun bir zaman dilimi içinde, pek çok cephede savaşılacaktır. İlerleme, görünen ve görünmeyen başarıların sabırla biriktirilmesi yoluyla elde edilecektir.”

Demek ki saldırı, açık şiddet ve bastırma harekâtlarıyla, savaşla sınırlı kalmayacak. Her düzeyden Amerikalı yetkili bunu özellikle vurguluyor. Onlara göre, çok uzun yıllar sürecek bir başka cephe daha açılmış durumda. Artık Soğuk Savaş’ta olduğu gibi, başta CIA, istihbarat örgütlerinin önderliğinde yeni bir yıkıcı yeraltı terörü de gündemde. Suikast, cinayet, sabotaj, darbe, kışkırtma gibi kontrgerilla taktikleri “yeni savaş”ın ek terörist yöntemleri olarak yeniden piyasaya sürülmekteler.

5 Şubat 2002’de Afganistan’ın ücra bir köşesinde, İkiz Kuleler’den birinden getirilmiş enkaz parçası çevresinde toplanan Amerikan Özel Kuvvetleri’ne ve CIA’nın paramiliter timlerine mensup 30 kadar Amerikalının katıldığı bir ayindeki konuşmada şunları söyler konuşmacı: “Biz, büyük milletimizi korumak için dünyanın dört bir tarafına ölüm ve terör ihraç edeceğiz.”[70] Yemin budur artık.

Dünyanın lanetlilerine, Büyük Köleleştirme Operasyonu’nun mazlum ve yoksul hedeflerine reva görülen muamele ve yöneltilen saldırı yöntemleri çok yönlü. Tek bir örnek olay, pek çok şeyi anlatmaya yetiyor. 2002 sonunda Cenevre’de toplanan Dünya Ticaret Örgütü üyesi 144 ülke, yoksullara ucuz ilaç temin etme konusunda bir anlaşmaya varamayarak dağıldı. Bugün yoksul ülkelerde yaşayan milyarlarca insan kolayca önlenebilecek ya da tedavi edilebilecek hastalıkların tehdidi altında yaşıyor, milyonlarcası ölüyor. Bu durumun temel nedenlerinden biri, ilaçların pahalı olması. Çoğu Amerikan büyük ilaç tekellerinin 100-150 dolara sattıkları bazı ilaçların aynı işi gören “generik” karşılıklarını Brezilya, Tayland gibi ülkeler çok daha ucuza, 10-20 dolara üretebiliyor. Bu tür ilaçların yoksul ülkelere satılabilmesi için uluslararası ticaret kurallarında, patent, lisans ve ticarete ilişkin uluslararası mülkiyet haklarında değişikler gerekiyor; böylece yoksulları vuran hastalıklar listeye alınarak tedavilerinde kullanılan “generik” ilaçların kullanılması mümkün kılınabiliyor. İşte, Cenevre’deki toplantıda bu hastalıklar listesinin genişletilmesi öngörülmekteydi. AIDS,

tüberküloz ve sıtma gibi hastalıklarla sınırlanmadan listenin genişletilmesine, başka salgın hastalıkların da eklenmesiyle bunlara ilişkin ilaçların ucuzlatılması önerisine, katılan 144 ülkeden sadece biri, Amerika Birleşik Devletleri karşı çıktı. Doğrudan, Başkan Yardımcısı Cheney'in müdahalesiyle, büyük ilaç tekellerinin isteği doğrultusunda, Cenevre'deki girişim ABD vetosuyla engellendi. Şimdi ilaç şirketlerinin kârlarında bir düşme tehlikesi yok artık; onların ürettiği pahalı ilaçları alamayan, ucuzlarına da izin çıkartamayan ülkelerin insanlarıysa, yığınlar hâlinde ölmeye devam ediyorlar.

Stokta ise çok daha büyük senaryolar biriktiriliyor. Reagan'ın Savunma Bakanı Caspar Weinberger, Pentagon arşivlerindeki simülasyonlara dayandırarak 1998 yılında yazdığı "Sonraki Savaş" *(Next War)* adlı kitabında, hazırlanılan savaşları öyküleştirmiş. Olası senaryolar; Kuzey Kore ve Çin'le, İran'la, Meksika'yla, Rusya'yla ve Japonya'yla savaşları anlatıyor. Meksika'yla olası savaşı, senaryoda, yoksul Meksikalıların ABD'ye yığınsal göçünün yarattığı kriz başlatıyor. Margaret Thatcher'ın önsözünü yazdığı kitapta, Weinberger, "1993 yılının ekonomik gerçeklerine bakın: Gayrisafi millî hasılamızın yüzde 10'undan fazlası uluslararası ticarete bağlıymış; altı işten biri ithalata dayalı; Amerika 580 milyar dolarlık mal ithal etmiş –otomobil ve inşaat sektörünün toplamından fazla– ve her bir milyarlık ithalat yirmi bin iş yaratmış. Amerikan refahı net bir biçimde uluslararası istikrara bağlıdır ve (şimdilik) dünyanın tek süper gücü olarak barışı koruyabilecek tek ülke Amerika'dır" diyor ve bunun yolu olarak da büyük savaşlara hazırlık yapılmasını, silahlanmanın arttırılmasını öneriyor.[71]

Amerikalı seçkinlerin, siyasetçilerin, sermayedarlarının, uluslararası ticarete ve kendi refahının dayanaklarına, barış ve istikrara bakışı böyle militarizmle örülmüş, böyle karanlık senaryolara dayandırılmış durumda. Üstelik tek süper güç olmanın cüretiyle umursamaz bir açık sözlülükle dillendiriyorlar uğursuz planlarını. Bu arada, barış gibi, uluslararası güven gibi, kirletmedikleri kavram da kalmıyor.

E. Amerika'yı Anlamak...

Amerika'nın gözbağcılığındaki ustalığıyla sisler ardında kalmış silüetinin kaba hatlarının çizdiği şiddet ve saldırganlık tablosunun ardında, ruhunun

ve sosyal dokusunun derinliklerinde ne görmekteyiz?

Boyutlarında ve tepkilerinde aşırı, abartılı; şiddet hastası bir yapı. Bağrında küçük adacıklar hâlinde çok sayıda farklılıklar, olumluluklar, umut tomurcukları taşısa da, dünyanın en dindar, en şoven, en militarist, tutucu ummanı Amerikan toplumu. Politik görevleri, kampanya fonlarının cenderesinde, fiilen parayla satılan bir demokrasi; halkın çok büyük bölümü bastırılmış, kandırılmış, tümüyle dışlanmış, kurulmuş oy robotları. Hayat, on milyonlarcası için, tüketim tufanı, şiddet sarmalı, hamburger-kola salgını, borçları ödeme kaygısı, maddi manevi ayakta kalma kavgası. Zengini kıyıcı; ana medyası, resmî tarihi, eğitim sistemi, propaganda aygıtı, siyaset sınıfı hile ve desise ustası. Sanatı hokus pokus ve yanılsamalar makinesi, yöneticileri yalan ustası. Ekonomisi sömürü çarkı; yabancılaşma-meta-kâr üreten, emek öğüten, insan tüketen emme basma tulumbası. Geçmişi sabıkalı, günümüzde sakıncalı, görünür geleceğinde ölüm dansı yapan felaket tanrıçası...

Ve başta kendini, dünyayı boğan, kendisinin mutlak haklılığına, doğruluğuna, iyiliğine, üstünlüğüne olan sorgusuz sualsiz, kendini beğenmiş, ırkçı, cahil, kaba, hastalıklı saplantısı.

Bu, ikili sonuç doğuruyor ortalama reaksiyonda. Hayat tarzına itiraz edenler, ya hayat dışı, tarih dışı, insanlık dışı mahluklar olarak mahkûm ediliyor, giderek yok edilmesi gereken düşmanlar hâline getiriliyor ya da kendilerine rağmen düzeltilmesi gereken zavallılar olarak “kurtarılıyorlar.” Bütün bunların kâr maksimizasyonuyla olan organik ilişkisini ve bu uğurdaki estetik kılıf olma özelliğini asla göz ardı etmeden, şiddete ilişkin sonuçlarına bakmak gerekir.

Kâr maksimizasyonu, sömürü ve baskı için uydurulmuş ama bu arada da içselleştirilmiş bu saplantının sonucudur ki, Kissinger, Şililileri “kendi sorumsuzlukları”ndan kurtarmak için binlercesini uşak genarellere öldürttü. Bu saplantıdır ki, Vietnam Savaşı sırasında Ben Tre kentini ele geçirme saldırısında yer alan bir subay, “Kenti kurtarmak için yok etmek gerekiyordu,” diyebilmiştir.[72] Ve yine bu hastalığın bir tezahürüdür ki, Irak’ta aranan bir generalin evine baskın düzenlenip, karısı ve kızı rehin alınıp götürülüyor, onları kurtarmak amacıyla Amerikalılara teslim olması isteniyor ve bunun için evine not bırakılıyordu. Amaç, bir halkı kurtarmak olunca, Amerika’nın yapamayacağı yok, Gary Willis, “Amerikan

alicenaplığı”na, bu hastalıklı ideolojik kılıfa ilişkin olarak şöyle diyor: “[Başka halkları] sözcüğün tam anlamıyla ‘iyiliğimizle öldürebileceğimize’ inanır, çıldırmış bir yardımseverlik nöbetinde silahlarımızla ilerleriz. İşte öteki ulusların korunaklarına çekilmekle iyi edecekleri an, Amerika’nın karşılıksız fedakârlık havasına girdiği zamandır.”[73]

Amerikan militarizmi, iç içe geçmiş yapısal saldırganlığın ve ideolojik saplantılarının sonucudur. ABD’nin moral üstünlüğü ve iyiliği düşüncesi “günlük hayatın dokusuna öyle ideolojik şekilde dokunmuştur ki, artık ideolojik bile görülmez, âdeta bir tabiat yasası gibi kabul edilir. Amerika=iyidir=ona tüm sadakat ve sevgi gösterilir. Benzer şekilde, Kurucu Ataları’na ve Anayasası’na ... yönelik kayıtsız şartsız bir yüceltme de söz konusudur. Eski Amerika, Amerika’nın biricikliği ve sahiciliğinin dayanak noktasıdır. Bildiğim hiçbir ülkede, dalgalanan bir bayrağın bu kadar merkezî bir ikonografik rolü olduğuna tanık olmadım. Onu her yerde görebilirsiniz, taksilerde, erkeklerin ceket yakalarında, evlerin cephelerinde, pencerelerinde ve damlarında. ... Bayrak, kahramanca bir dayanıklılığa ve beş para etmez düşmanlarla savaşıldığına dair bir kuşatılmışlık duygusunu işaret ederek, ulusal imajın asıl vücut bulduğu sembol hâline gelir. Vatanseverlik hâlâ en başta gelen Amerikan erdemidir; ABD’nin sadece içeride değil, bütün dünyada en doğruyu yaptığına ve en doğru tarafta olduğuna dair âdeta dinsel bir bağlılık söz konusudur.”[74]

Kuşkusuz, Makyavelli’nin yazdığı türden bir erdemliliktir karşımızdaki:

> Merhametli, vefalı, insancıl ve doğru bir insan olarak gözükmek, fakat gerektiği zaman tümüyle aksine davranabilecek kadar ruhsal hazırlık içinde olmalıdır [hükümdar]. ... [O]nu görüp işitenler, merhametin, bağlılığın, insanlığın, doğruluğun ve dindarlığın ta kendisi olduğunu sansınlar. Bu son niteliğe sahipmiş gibi gözükmek kadar gerekli bir şey yoktur. ... Adını vermenin gereksiz olduğu zamanımızın hükümdarlarından biri, doğruluk ve barıştan başka söz etmez; fakat her ikisinin de düşmanıdır.[75]

Bu kitap boyunca üzerinden kabaca geçtiğimiz kara sicil, bütün bunları, 11 Eylül’e ya da Bush yönetimine bağlamanın yüzeysel bir kolaycılık olacağını gösteriyor.

Amerika Birleşik Devletleri, “Amerikalıların seçilmiş bir halk, Amerikan düzen ve devletinin de Tanrı’nın yeryüzüne indirdiği bir eşsiz deneyim olduğu, bunun yeryüzüne yayılmasının insanoğlunun hayrına bir ilahî misyon olduğu” inancını içselleştirerek tarih sahnesine çıktı.

Daha sonra, “bu ilahî misyonun yerine getirilebilmesi için tanrısal güce sahip olunduğu”na inanıldı; “Amerikan hayat tarzına karşı olanların, yok edilmesi gereken insanlık düşmanı şeytanlar olduğu”na hükmedildi.

Bu, bugün de böyle. *Newsweek* dergisi, kamuoyunun inançlarını iyi okuyarak, “Amerikalılar ülkelerinin iyilik ve hakkın yanında olduğuna inanıyorlar. Amerika için iyi olanın, ayırdına varsa da varmasa da, yeryüzünün geri kalan kısmı için de iyi olduğu düşüncesindeler,” diye yazıyor.[76] Bu, Amerika’nın resmî ideolojisi.

Şöyle özetliyor Norveçli bilim adamı Johan Galtung:

> Çok eski çağlarda, Sina Dağı’nda bir ahit vahyedildi. Bu ahitte Tanrı Yahova, sürgündeki Yahudilere “en kayrılmış millet” özel statüsünü verdi. Buna göre, Yahudiler, vaad edilmiş topraklarıyla birlikte, Tanrı’nın seçilmiş halkıdır. Böylece Yahudiler, diğer halklara kılavuzluk etmek üzere çok önemli bir rol üstlendiler.
>
> Asırlardan beri seçilmiş olan ve tek bir kitabı, yani Kitab-ı Mukaddes’i okuyan halk da, yeni Püritenler, kısacası Amerika Birleşik Devletleri’nin Kurucu Babaları, kendilerini Yahova tarafından olmasa bile, en azından onun halefi Hıristiyan Tanrısı tarafından “seçilmiş bir halk” olarak görüyorlardı.
>
> Öyleyse bu toprak niçin vadedilmiş topraklar olmasın ve kendileri de, Allah’ın *seçilmiş halkı* olduklarına göre, neden diğer halklara ışık ve kılavuz olmasınlardı? ...
>
> Allah’a en yakın ülke, Allah’ın yeryüzündeki temsilcisidir de. Nitekim bu temsilciliğin üç önemli özelliği vardır: Her şeyi bilme, her şeye gücü yetme ve yardımseverlik. ...
>
> O yüzden “Kötülük İmparatorluğu’nun yurdu, taş devrine dönünceye kadar bombalanmayı hak eder, bu bir ödevdir.
>
> Hangi din, Yahudi-Hıristiyan imanından daha yüce olabilir?

> Hangi ideoloji, kapitalist biçimindeki muhafazakâr liberalizmden daha üstün olabilir?
>
> Uluslararası hiçbir kurum, Amerika Birleşik Devletleri'nin daha üstünde olamaz. ...
>
> İyi ile Kötü'nün arasında yer alan bu dünyanın öteki kutbunda, Şer İmparatorluğu yani bir serbest pazar ekonomisi, bir Yahudi-Hıristiyan imanı ve bir Amerikan tipi demokrasisi olmayan ülkeler yer alır.
>
> Amerika Birleşik Devletleri'nin Allah'la bir ahdı vardır, diğer milletlerin ise, Amerika Birleşik Devletleri ile, çevreden merkeze, Batılı milletlerden Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Allah'a itaat ilişkileriyle belirlenmiş bir ahitleri vardır.
>
> Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya siyasetinin gizli amentüsü budur işte.[77]

Arap asıllı bir yazar ise, şöyle yorumluyor bu ruh hâlini:

> Her imparatorluk kendinin tümüyle biricik olduğunu ve kendinden öncekilerin aşırıya kaçan ihtiraslarını ileri sürse de, Amerika ile geçmişin klasik imparatorlukları arasındaki fark şu: Bugünün imparatorluğu, neredeyse keşişçe bir fedakârlık ve iyi niyetli bir masumiyet içinde olduğu iddiasını, hayret verici bir doğruculukla ileri sürüyor. Bu tehlikeli yanılsamanın, daha da tehlikeli etkisi, eskinin solcu veya liberal aydınları üzerinde kendisini gösteriyor. Amerika'nın ülke dışındaki savaşlarına tarihsel olarak muhalefet etmiş aydınlardan menkul yeni bir tabur, bugün artık, ateşli vatanseverlik nutuklarından sinsi bir kötücülüğe kadar çeşitli yöntemleri kullanan (ve âdeta yalnız aziz figürünü anımsatan) erdemli imparatorluğun davasını gütmeye hazır. 11 Eylül olayları bu çark edişte rol oynadı, fakat şaşırtıcı olan, ne kadar korkunç olsa da, İkiz Kuleler-Pentagon bombalamalarına sanki meçhul bir yerden çıkıp gelmiş muamelesi yapılması. Okyanusun diğer ucunda, Amerikan müdahalesi ve dört [bir] taraftaki Amerikan varlığının çılgına çevirdiği bir başka dünya yokmuş gibi...[78]

Ama elbette sorun salt bir kör inanç, kültürel yanılsama, içselleşmiş sapkınlık ya da ideolojik aymazlık sorunu değildir. Unutmamak gerekir ki, ABD, özünde "teknolojik veya ticari 'rasyonalite' tarafından düzenlenen bir üretim örgütüdür."[79] Daha 1840'ta tarihçi Tocquevielle, "o sırada henüz doğmakta olan bu mekanizmanın temelini açığa vuruyordu: 'Ben para aşkının insanların kalplerinde böylesine çok büyük bir yer tuttuğu başka bir halk tanımıyorum. Bir 'maceracılar ve spekülatörler yığını' bir halk."[80]

Daha ABD'nin doğuş ve kıtasal genişleme sürecinde "[h]ayatın anlamı ... mülkiyetin veya toprak ile onun hazinelerinin miktar yönünden yaygın oluşuna indirgendi. 'Western' ve 'Farwest' hayatı, hemen hemen birkaçı istisna, bu ırkçı destanı ve herkesin herkese karşı yaptığı savaşta en güçlünün kanununun bu saltanatını göklere çıkarır. Hıristiyan püritenizmi ise, gerçek sosyal ilişkilerde, haklı gösterme dışında, hiçbir rol oynamaz.

"En kanlı şiddet ve bunun riyakâr bir dindarlıkla desteklenmesi, en başından beri Amerika Birleşik Devletleri tarihinin değişmez özelliğidir."[81]

Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Robert Kagan, *Paradise and Power* (Cennet ve Güç) adlı kitabında, Amerika "11 Eylül'de değişmedi; daha çok kendisi oldu. ... Toprak genişlemesi ve nüfuz [elde etme], Amerikan tarihinin inkâr edilemez realitesi olagelmiştir," diyor.[82]

"Kendine dönüş"ü, 1960 ve '70'lerin fırtınalı ayrıksılığından sonra, Reagan başlattı. İki yorumcu, "Onurlu, vatansever Amerikalıların onur ve vatanperverliği ön plana çıkaran bir ortama tekrar dönülmesini istediklerini, Reagan'ın şahsında bu işi büyük ölçüde gerçekleştirdiklerini ve Vietnam Savaşı'nın ürünü olan karşı kültürün ayaklar altına aldığı değerlerin ve erdemlerin tekrar hak ettikleri pozisyonlara getirildiklerini" yazıyorlar.[83] Noam Chomsky, bu "değer ve erdemler"i yeniden yükselten politikaları, kaynakların yoksullardan zenginlere aktarılması, genel olarak devlet aygıtının güçlendirilmesi, aktif dış politika izlenmesi olarak tanımlıyor ve Reagan programının dış politikada başvurduğu araçları, "ABD dış politikasının klasik araçları" olan "[m]üdahele etmek, saldırmak, ezmek, uluslararası terörizm, gangsterlik ve yasa tanımazlık" diye özetliyor. Chomsky şöyle yazıyor:

> Bu politikalar “muhafazakârlık”tan bütünüyle uzaktır. “Reaksiyoner Müfrit Milliyetçilik” olarak isimlendirebileceğimiz gibi, daha kaba terimlerle ifade edebilmemiz de imkân dâhilindedir. ABD politik sisteminde muhafazakârlıktan pek az esintiler mevcuttur. Güçlü, yasa tanımaz, saldırgan ve vahşi bir devletin, zenginlerinin zenginliğine zenginlik katmak için kendi ulusunun geleceğini tehlikeye atma pahasına, mazlum uluslara ekonomik çıkar temin amacıyla saldırı esasına istinat eden bir politika, entelektüeller tarafından gözlerden saklanmakta, muhafazakâr bir politika olarak tanımlanmaktadır.[84]

Gerçekten de Amerikan sistemi, muhafaza etmekten ziyade, tarumar etmeye uyarlanmış bir saldırganlıkla maluldür. Dolayısıyla “kendine dönüş”te durması beklenemez. Yukarıda değindiğimiz kitabında eski Savunma Bakanlarından Caspar Weinberger, başkalarını öldürme eziyetini kutsayan ve militer azabı süreklileştiren bir anlayışın tezahürü olarak, Amerika’nın dış dünyayla ilişkisini, tanrılar tarafından “kayayı tepeye tekrar ve tekrar çıkarmaya mahkûm edilmiş Sisyphus”un üzerindeki yük ve çabayla ilişkilendirerek tanımlıyor.[85]

Dolayısıyla belki daha ileri gitmek de mümkün. Acaba, “daha fazla kendisi” oldukça ABD kendini aşıyor mu? Sahip olduğuna inandığı “ilahî misyon” ile “yapısal güdüleri”, muktedir olduğuna kanmış göründüğü “tanrısal güç”le birleşince, onu sapkınlığa mı itiyor? Liberal ve fundamentalist ideolojisinin saflığını düşmanlara karşı savunurken, kendisi günahkâr bir meczupluk çukuruna mı düşüyor. Ve, o ağzından hiç düşürmediği, yaptıklarında hep elini ve inayetini gördüğü Tanrı’yı mı oynuyor? Onun yerine mi geçiyor? ABD, Kurucu Ataları ve ilk başkanı George Washington’dan başlayarak “Yaratan’ın eli”yle “İmparatorluğa” evrilmiş bir yazgıya inanmıştı. Yeryüzünün efendisi olmak, bu ölümlü dünyada Tanrı’nın yerine geçmek midir, sürüklendiği yeni çılgınlık? Amerikan Ticaret Bakanı Don Evans, “Bush kendisinin, Tanrı tarafından dünyada barış ve özgürlüğün koruyucusu olarak görevlendirdiğini düşünüyor,” demiş.[86] O şimdi Tanrı’nın da koruyuculuğunu üstlendiğine göre, kiminle aşık atacak?

Göreve başlarken yaptığı konuşmada Bush, “Vahşi rüzgârlarda hâlâ bir melek var ve bu fırtınayı yönetiyor,” demişti. Yeryüzündeki fırtınayı

yöneten belli ki ABD; onu yöneten de kendisi. 29 Haziran 2003'te yaptığı "Birliğin Durumu" konuşmasında söylediğiyse şu: "Amerikan halkının iyilik, idealizm ve inancında bir güç var, mucizeler yaratan bir güç." 20 Eylül 2001'de Kongre'deki konuşma: "Özgürlük ve korku, adalet ve zulüm her zaman savaş içinde olmuşlardır ve biliyoruz ki, Tanrı onların arasında tarafsız konumda değildir." 2002'deki 11 Eylül anma toplantısında: "Ve karanlıkta ışık parlıyor. Ve karanlık onu yenemeyecek." Ve yine 29 Haziran 2003 konuşmasında: "Bizim değer verdiğimiz özgürlük, Amerika'nın dünyaya verdiği bir hediye değil, o, Tanrı'nın insanlığa armağanı."[87]

George Monbiot, "Amerika Bir Dindir" başlıklı makalesinde, bu kitapta çok üzerinde durulan noktayı iyi yakalamış. Şöyle yapıyor çözümlemesini:

> Birleşik Devletler artık sadece bir millet değil. O şimdi bir din. Askerleri Irak'a, halkını sadece diktatöründen, petrolünden ve egemenliklerinden değil, ayrıca karanlıklarından da özgürleştirmek için girdi. Zaferi ilan ettiği gün George Bush'un askerlerine dediği gibi, "Nereye giderseniz oraya bir umut mesajı götürüyorsunuz, ahir zamanlardan kalma ama hep yeni." İsa peygamberin sözleriyle, tutsaklara, "haydi gel" ve karanlıktakilere, "özgürleş."
>
> Böylece Amerikan askerleri artık bu dünyada savaşan bir güç değiller; misyoner oldular. Artık sadece düşmanlarını öldürmüyorlar, şeytanları yok ediyorlar. ... Amerika Birleşik Devletleri'nin artık Tanrı'ya yakarmaya ihtiyacı yok; kendisi Tanrı; ve dışarı aydınlığı yaymaya gidenler bunu göksel bir mekân adına yapıyorlar. Bayrak, İncil kadar kutsal oldu; ulusun adı, Tanrı'nın adı kadar mübarek; başkanlık, papazlığa dönüşüyor.[88]

Görüldüğü gibi, yapısal güdüleriyle birlikte, ideolojik olarak da saldırganlığa kurgulanmış bir yapı var insanlığın karşısında. Yapısal sömürü ve baskı ihtiyacı, insanlık üzerinde; kültürel-ideolojik "efendilik kurma," "tahakküm oluşturma" dürtüleriyle organik bütünlük içinde ortaya çıkıyor. Amerikan sermayesi, dünyaya kârın maksimizasyonu penceresinden bakıyor; soğukkanlı ve kurnaz ve fakat sosyal hezeyan ile narsist fanatizmin bileşkesinden oluşan bir prizmadan da süzülüyor, ortaya çıkan ve davranışları bozulmaya uğratan perspektifi.

Asıl mesele belki de, Amerika’yı kendinden, içindeki şeytandan kurtarmak; kâr maksimizasyonuyla bile tatmini olanaksız sömürü dürtüsünden, yerlerin ve göklerin ve ruhların efendisi olma tutkusundan, obur ihtiraslarından...

Karşımızda, yapısal olarak bir şiddet abidesi, öznelliği ve ideolojik yönelişiyle de bir put var.

Zaman, insanı alçaltan devasa anıtları parçalamak, kendisine tapınmaya tutsaklaştıran putları kırmak zamanı olmalı!

1945-2001 Arasındaki Amerikan Müdahaleleri

Çin 1945-1951

Fransa 1947

Marshall Adaları 1946-1958

Yunanistan 1947-1949

İtalya 1947-1949

Filipinler 1945-1953

Kore 1945-1953

Doğu Avrupa 1948-1956

Almanya 1950’ler

İran 1953

Guatemala 1953-1990’lar

Kosta Rika 1950’ler ve 1970-1971

Ortadoğu 1956-1958

Endonezya 1957-1958

Haiti 1959

Batı Avrupa 1950’ler/ 1960’lar

Guyana 1953-1964

Irak 1959-1973

SSCB 1940’lar- 1960’lar

Vietnam 1945-1973

Kamboçya 1955-1973

Laos 1957-1073

Tayland 1965-1973

Ekvator 1950-1963

Kongo 1960-1965; 1977-1978

Cezayir 1960’lar

Brezilya 1961-1964

Peru 1965

Dominik Cumhuriyeti 1963-1965

Küba 1959-2001

Endonezya 1965

Gana 1966

Uruguay 1969-1972

Şili 1964-1973

Yunanistan 1964-1974

Güney Afrika 1960’lar; 1980’ler

Bolivya 1964-1975

Avustralya 1972-1975

Irak 1972-1975

Doğu Timor 1970’ler; 1990’lar

Angola 1976-1980’ler

Jamaika 1976

Nikaragua 1978-1990

Honduras 1980’ler

Filipinler 1970’ler; 1990’lar

Seyşeller 1979-1981

Güney Yemen 1979-1984

Güney Kore 1980

Çad 1981-1982

Grenada 1979-1983

Surinam 1982-1984

Libya 1981-1989

Fiji 1987

Panama 1989

Afganistan 1979-1992

El Salvador 1980-1992

Haiti 1987-1994

Somali 1993

Irak 1990’lar-2001

Peru 1990’lar-2001

Meksika 1990’lar-2001

Yugoslavya 1995-2001

* Kaynak: William Blum, *A.g.e.*, s. 153-200.

[1] Karl Marx, *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi* c.1, Yordam Kitap, İstanbul, 2011, s. 718.

[2] Kolomb'un bu mektubunun tam metni için bkz. J. Adler ve diğ. (der.), *The Annals of America*, (The Bicentennial Edition), c. 1 ("1493-1754:Discovering a New World"), Encyclopedia Brittanica, Inc., Chicago, 1976, s. 1-5. (Bundan böyle *The Annals*...) Alıntılanan Türkçe çeviri: Howard Zinn, *Öteki Amerika*, c.1, çev. Seyfi Öngider, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.9-10 ve 13. (Bu kitap İngilizce aslının bir bölümünün çevirisidir; Howard Zinn, *A People's History of the United States:1492-Present*, Harper Collins Publishers (Perennial Classics), New York, 1999. Çevirisi yapılmış bölümlere ilişkin atıflarda sadece Türkçe kitabı zikrettim. Türkçeye çevrilmemiş bölümler için İngilizce aslı kullanıldığı zaman da bunu atıf notunda belirttim).

[3] *A.g.e.*, s.14

[4] *A.g.e.*

[5] *A.g.e.*, s.17.

[6] Nazım Hikmet'in dostu Afrika kökenli ünlü Amerikalı müzisyen Paul Robeson şöyle diyor, Soğuk Savaş'ın başlangıcındaki "Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi"ndeki sorgulaması sırasında: "Ben Güneyliyim. Babam köleydi. Birkaç hafta önce Kuzey Carolina'da, babamın köle olduğu toprak parçası üzerinde durdum. Uygarlığımızın tüm tarihinden söz ediyorum, köle ticareti sırasında öldürülen yüz milyon Afrikalı zenciden. ... Amerika bizim sırtımızdan ilk servetini kurdu. Yeni İngiltere'ye dokuma tezgâhlarına götürülen pamuk. Karşılığında bugün elimize geçen ne? Yoksulluk, hakaret, yaşamda aşağı bir konum, hiçbir şans yok. Servet kimin elinde? Çok az sayıda insanın..." Bkz. Hartmut Keil (der.), *Üye misin? Üye miydin?/ Amerikan Karşıtı Faaliyetler Tutanakları*", çev. Saliha Kara, İnter Yayınları, İstanbul, s. 169. Roger Garaudy ise, "Bu 'köle ticareti' Afrika'ya 100 ila 200 milyon cana mal olmuştur," diye yazıyor: *İsrail, Mitler ve Terör*, çev. Cemal Aydın, 2. basım, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s.143.

[7] Kıtaya getirilen “beyaz hizmetkârlar” da vardı. Ödeyemedikleri borçları, çekmekle yükümlü oldukları cezaları nedeniyle ve yeni bir yaşam kurmak için “yol parası” karşılığında pek çok beyaz da kıtaya belirli süreler “kölelik” yapmak üzere getirilmişlerdi.

[8] Yasa metni için bkz. *The Annals...*, c. 2, s. 143-147.

[9] Howard Zinn, *A.g.e.*, s.118-121.

[10] Bkz. Kevin Phillips, *Wealth and Democracy: A Political History of the American Rich*, Broadway Books, New York, 2002, s.11.

[11] Aktaran Richard W. Van Alstyne, *The Rising American Empire*, W.W. Norton and Company, New York, 1974, s.1.

[12] Federalistler 1801’e kadar politik gücü ellerinde tuttular. Bu sınıf tahakkümünün yönetimine karşı oluşan tepki sonucu yoksul halk kesimlerinin oylarıyla başkan seçilen Thomas Jefferson, çok da farklı görüşlere sahip değildi. O da seçkinciydi ve örneğin büyük kentlerin yoksul yığınlarını insan vücudundaki yaralara benzetiyor, proleterleri, “bir ülkenin özgürlüklerini yok eden araçların ve ahlaksızlığın pazarlayıcıları” olarak görüyordu. Jefferson’un ayrıca 250’den fazla kölesi vardı. Hayatı boyunca sahibi olduğu yüzlerce köleden, beşi ölüm döşeğinde olmak üzere, sadece sekizini azat etmişti ve bunların hepsiyle kan bağı vardı! (Bkz. James W. Loewe, *Lies My Teacher Told Me: Everything Your American History Textbook Got Wrong*, Touchstone, New York, 1996, s.148.)

[13] Kevin Phillips, *A.g.e.*, s.12-13.

[14] Aktaran Noam Chomsky, *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, çev. Ali Çakıroğlu ve Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 54.

[15] Bkz. Paco Pena, “Latin Amerika’da Kuzey Amerika Müdahaleleri,” *Kapitalizmin Kara Kitabı* içinde, çev. Kerem Kurtgözü, 2. basım, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2001, s. 205.

[16] Bkz. Richard W. Van Alstyne, *A.g.e.*, s. 90-91.

[17] Örneğin bkz. August H. Nimitz, Jr., *Marx and Engels: Their Contribution to the Democratic Breakthrough*, State University of New York Press, Albany, New York, 2000'den aktaran Paul Le Blanc, "The Philosophy and Politics of Freedom" *Monthly Review*, c. 54, No. 8, Ocak 2003, s. 48.

[18] Anders Stephanson, *Manifest Destiny: American Expansion and the Empire of Right*, Hill and Wang, New York, 1999, s.11.

[19] Anders Stephanson, *A.g.e.*, s. 24.

[20] Howard Zinn, *Öteki Amerika*, *A.g.e.*, s. 26.

[21] Aktaran, Anders Stephanson, *A.g.e.*, s.27.

[22] Bkz. James W. Loewen, *A.g.e.*, s.105.

[23] R.R. Palmer ve Joel Colton, *A History of the Modern World*, 3. basım, Alfred A. Knopf, New York, 1966, s. 623.

[24] Arthur Schlesinger, Jr., *Violence:America in the Sixties*, Signet Books, New York, 1968, s. 33.

[25] *Ana Britannica* c.1, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 579.

[26] Kevin Phillips, *A.g.e.*, s.23,

[27] *The Annals*..., c. 6, s. 247-248.

[28] *A.g.e.*, c. 7, s. 16-17.

[29] Bkz. Roxanne Dumbar-Ortiz, “The Grid of History: Cowboys and Indians,” *The Monthly Review*, c. 55, No. 3, Temmuz-Ağustos 2003, s. 89.

[30] Aktaran, Jack Anderson (George Clifford ile), *The Anderson Papers*, Ballantine Books, New York, 1974, s. 256.

[31] Emperyalizmin, boyunduruk altına aldığı ülkeleri sürekli az gelişmişliğe mahkûm eden yapısal niteliğinin henüz bilinmediği bu dönemde ABD'nin sömürgeci saldırısının ileride böyle bir sonuç vereceğini hesaplayamayan ve sonradan değiştireceği "ilerlemeci" anlayışıyla Engels şöyle yazıyordu 1848'de: "Amerika'da Meksika'nın işgaline tanık olduk ve bundan mutluluk duyduk. ...[Meksika o zamana kadar] sadece kendi içine kapanmıştı, sürekli olarak iç savaşlarla parçalanıyordu ve gelişmesinde engelli durumdaydı. ... [Dolayısıyla] zorla tarihsel sürece dâhil olması ve Amerikan korumacılığı altına konması bir ilerlemeydi..." Aktaran Anders Stephanson, *A.g.e.*, s. 38.

[32] Max Boot, *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*, Basic Books, New York, 2002, s.50.

[33] *A.g.e.*, s.23. Bu arada belirtmek gerekir ki, bu darbe girişimi başarıya ulaşamadı; Amerikalılar, Hamid'i satarak sonunda Yusuf Paşa ile anlaştılar!

[34] Aktaran *A.g.e.*, s.42.

[35] Harry Magdoff, *The Age of Imperialism: The Economics of U.S. Foreign Policy*, Monthly Review Press (Modern Reader Paperbacks), New York, 1969, s. 74.

[36] Bkz. *A.g.e.*, s.55.

[37] *A.g.*e.

[38] *The Annals..., A.g.e.*, c. 6, s. 192-193.

[39] Aktaran James, W. Loewe, *A.g.e.*, s.154.

[40] Dunbar Rowland (der.), *Jefferson Davis, Constitutionalist; His Letters, Papers, and Speeches*, Mississippi Department of Archives and History, Jackson, Mississippi, 1923, c. V, s. 49-51'den aktaran Ernest May (der.), *The American Foreign Policy*, George Braziller, New York, 1963, s. 99.

[41] Metin için bkz. Richard D. Heffner, *A Documentary History of the United States*, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş basım, Mentor Book, New York, 1965, s. 132-141.

[42] Aktaran Ernest R. May, *The American Foreign Policy,* George Braziller, New York, 1963, s.112.

[43] Sigmund Freud, *The Future of an Illusion*, çev. ve der. James Strachey, W. W. Norton and Co., New York, 1961, s.13'ten aktaran Gilbert Achcar, "The Clash of Barbarisms", *Monthly Review*, Eylül 2002, s. 26.

[44] James W. Loewen, *A.g.e.*, s. 165.

[45] Gerçekten de linçler bir tür toplu eğlence olarak da kabul görüyordu. Bu konuda yazılan önemli bir kitabın başlığının “Şiddet Festivali” olması tesadüf değil elbette. (Stewart E. Tolnay ve E. M. Beck, *Festival of Violence*, University of Illinois Press, Illinois, Chicago, 1995.) Aynı biçimde internetteki ciddi bir araştırmanın başlığı da bunu gösteriyor: “Amerika’da Linç: Ölüm Karnavalı.” (Mark Gado, “Lynching in America: Carnival of Death,” http://www.crimelibrary.com/classic 2/carnival.)

[46] Yazı ve tablo için bkz. *The Annals*..., *A.g.e.*, c. 12, s. 420-423.

[47] http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Uslynching.htm. Söz konusu kaynak “Vietnamlı denizci Ho Chi Minh” hakkında bir bilgi vermiyor. Vietnam lideri Ho Chi Minh’in, kaynakta belirtildiği gibi Amerika’ya “Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra” değil ama bir gemide çalışırken savaştan hemen önce gittiği ve New York’ta bir süre kaldığı biliniyor. (Bkz. Yevgeny Kobolev, *Ho Chi Minh*, İngilizceye çeviren Vic Schneirson ve Ivan Chulaki, Progress Publishers, Moskova, 1989, s.25-26.) Ho Chi Minh’in 1924 yılında çeşitli Fransız dergilerinde yazdığı da düşünülürse, sözü edilen “Vietnamlı denizci”nin Vietnam’ın “Ho Amca”sı olduğu güçlü bir olasılık.

[48] W. E. B. Du Bois, “Negroes and the Crisis of Capitalism in the United States”, *Monthly Review*, Nisan 1953’ten tıpkı basım, Monthly Review, c. 54, No. 11, Nisan 2003, s.34.

[49] Güney’de çıkarılan bu yasalara “Jim Crow Yasaları” deniyor. 1840’lı yıllarda, suratlarını siyaha boyayarak zenci taklidi yapan beyaz gösteri grupları ortaya çıkmıştı. Jim Crow bu oyunlarda canlandırılan bir karakterin adıydı.

[50] Bkz. Karl Marx, *Kapital*... s.719-739.

[51] *A.g.e.*, s.739.

[52] Aktaran Howard Zinn, *Öteki Amerika*, *A.g.e.*, s.359-360. Bu alıntıdaki son cümle, kitabın İngilizce aslında şöyledir: "...let us remember there is not a poor person in the United States who was not made poor by his own shortcomings." (*A People's History*, *A.g.e.*, s. 262.) Türkçe çeviride (*Öteki Amerika*) bu şöyle çevrilmiş: "Kabul etmeliyiz ki, ABD'de de kendi gelirinin azlığı nedeniyle yoksul olan bir kişi yoktur." Bu kuşkusuz bütünüyle yanlış bir çeviridir. Ben bu yanlışı düzelterek kullandım Türkçe kitabı.

[1] *A.g.e.*, s.555.

[2] *A.g.e.*, s.586-587.

[3] *A.g.e.*, s.586.

[4] Bkz. Karl Marx, *Capital*. *A Critique of Political Economy*, c.2, Progress Publishers, Moskova, 1986, s. 110.

[5] Rudolf Hilferding, *Finans Kapital*, Birinci Kitap, çev. Yılmaz Öner, Belge Yayınları, İstanbul, 1995, s.279.

[6] V.İ. Lenin, *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, onuncu basım, Sol Yayınları, Ankara, 1998, s.54.

[7] Bkz. Paul Baran ve Paul M. Sweezy, *Tekelci Kapitalizm*, çev. Filiz Onaran, Doğan Yayınevi, Ankara, 1970; Sweezy, Baran, Magdoff, *Çağdaş Kapitalizmin Bunalımı*, çev. Yıldırım Koç, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975; ve Harry Magdoff, *Imperialism: From the Colonial Age to the Present*, Monthly Review Press, New York, 1978.

[8] Aktaran, Sweezy, Baran, Magdoff, *A.g.e.*, s. 82.

[9] Rudolf Hilferding, *Finans Kapital*, s. 427-428’den aktaran *A.g*.e.

[10] Lenin, *A.g.e.*, s. 100.

[11] *A.g.e.*, s.100-101.

[12] Aktaran Leo Huberman, *Man’s Worldly Goods: The Story of the Wealth of Nations*, Monthly Review Press, New York, 1968, s.268.

[13] “Günahkârlık” Musevilerce de kabulleniliyor. Bugün de pazartesi ve perşembe günlerinin “sabah duaları”nda cemaat şöyle yakarır: “[itiraf ediyoruz] günah işledik ve şeytanca davrandık.” *Siddur Avodat Israel With English Translation*, Sinai Publishing, Tel Aviv, 1963, s.103. Ne var ki, Puritenlerin “günah”tan kastettikleri, Mesih İsa’nın izlenmemesidir.

[14] Atilla Akar, *Derin Dünya Devleti: Gizli Doktrinin Küresel Efendileri*, 2. basım, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 158-159.

[15] Karl Marx, *Capital*..., s. 705.

[16] Anders Stephanson, *A.g.e.*, s. 55.

[17] Roxanne Dumbar-Ortiz, *A.g.e.*, s. 84-85 ve 88.

[18] *A.g.e.*, s.84. Burada kullanılan “kuzular” kavramı, “Çoban” İsa’nın “sürü”sünü, onu izleyen ilk Hıristiyanları, “masum inananlar”ı anlatıyor.

[19] Anders Stephenson, *A.g.e.*, s. 40.

[20] Alıntılar Howard Zinn, *A.g.e.*, s.220-221.

[21] “Takdiriilahi” düşüncesiyle ırkçılık arasındaki bağı için bkz. Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny*, Harvard University Press, Cambridge, Massachussetts, 1981.

[22] Genrikh Trofimenko, *Amerikan Savaş Stratejileri*, çev. Levent Oğuz, Pencere Yayınları, İstanbul, 1991, s. 22.

[23] Anders Stephenson, *A.g.e.*, s.40.

[24] *A.g.e.*, s. 23.

[25] Tebliğin tam metni için bkz. *The Annals*, *A.g.e.*, c. 11, s. 462-478. Ayrıca, Richard D. Heffner, *A.g.e.*, s.183-191.

[26] Aktaran Türkkaya Ataöv, *Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu*, Doğan Yayınevi, Ankara, 1968, s. 53.

[27] *International Herald Tribune*, 27 Ocak 2003.

[28] Josiah Strong, *Our Country*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1963 basımından aktaran Amy Kaplan, *The Anarchy of Empire in the Making of U.S. Culture*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2002, s.102-103.

[29] Bkz. Anders Stephanson, *A.g.e.*, s.80.

[30] Aktaran Richard W. Van Alstyn, *A.g.e.*, s. 146.

[31] *A.g.e.*, s. 152.

[32] Aktaran, *The Monthly Review*, “The Morality of Imperialism,” c. 55, No. 3, Temmuz-Ağustos 2003, s. 143.

[33] Richard D. Heffner, *A.g.e.*, s. 220.

[34] Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü: 1500’den 2000’e Ekonomik Değişme ve Askerî Çatışmalar*, çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1990, s. 283.

[35] Lenin, *A.g.e.*, s. 68, Tablo-9.

[36] Howard Zinn, *Öteki Amerika*, *A.g.e.*, s. 348-349.

[37] *A.g.e.*, s.350-351.

[38] *A.g.e.*, s.357. Çeviride “*enemy of spoilation*”, “şımarıklığın düşmanı” diye çevrilmiş. Oysa herhalde “soygunculuğun düşmanı” ya da “kayırıcılığın düşmanı” olmalı. Ben, “şımarıklığın” (“*spoilation*”) sözcüğünü “soygunculuk” olarak değiştirdim.

[39] Paul Kennedy, *A.g.e.*, s. 282-283.

[40] Aktaran Türkkaya Ataöv, *A.g.e.*, s. 55.

[41] Charles A. Conant, *The United States in the Orient*, Houghton Mifflin, Boston, 1900, s. 29-30'dan aktaran John Bellamy Foster, "The Rediscovery of Imperialism", *Monthly Review*, c. 54, No. 6, Kasım 2002, s. 3-4.

[42] *A.g.e.*, s. 285.

[43] Howard Zinn, *A.g.e.*, s. 405.

[44] Aktaran Leo Huberman, *A.g.e.*, s. 259.

[45] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 12, s. 201.

[46] *The Annals...*, *A.g.e.*, c.12., s. 343.

[47] *The Annals...*, c. 11, s. 75.

[48] Josiah Strong, *The New Era of the Coming Kongdom*, New York, Baker ve Taylor, 1893'ten aktaran Türkkaya Ataöv, *A.g.e.*, s. 36.

[49] *The Annals...*, c.11, s. 74.

[50] Aktaran Howard Zinn, *A.g.e.*, s. 404; Türkkaya Ataöv, *A.g.e.*, s. 51-52.

[51] Wright Mills, *İktidar Seçkinleri*, çev. Ünsal Oskay, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s.244-245 ve s. 237-308.

[52] Quincy Wright, *A Study of War* c.1, Chicago, University of Chicago Press, 1942, s.236. Wright aynı eserinde, 1880 yılında 1.03 dolar olan kişi başına askerî harcamanın, yirmi yıl içinde 2.53 dolara yükseldiğini, artışın 1914'te de 3.20 dolara ulaştığını belirtiyor (s.233).

[53] Harry Magdoff, *Imperialism*..., *A.g.e.*, s.199.

[54] Bkz. Paul Kennedy, *A.g.e.*, s. 289.

[55] Bkz. Edmund Morris, *The Rise of Theodore Roosevelt*, Ballintine Books, New York, 1980, s.598.

[56] Batan Amerikan gemileri de sözünü ettiğimiz "Amerikan klasiği"nin önemli parçalarıdır. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de, önemli miktarlarda cephane taşıyan ve kışkırtıcı ve savunmasız biçimde okyanusa salınan sivil yolcu taşıyan Lusitania gemisinin Almanlar tarafından batırılması, savaşa girme kararını çok kolaylaştırmıştır. Pearl Harbor'daki "ani" Japon saldırısı sonucunda batan gemiler de İkinci Dünya Savaşı'na girilmesini tetiklemiştir. Tonkin Körfezi'nde de Kuzey Vietnam kıyılarına sadece 13 mil uzaklıktayken Vietnam sahil muhafaza botları tarafından "saldırıya uğrayan" Maddox destroyerinin, "Tonkin Körfezi Olayı" diye anılan kışkırtmasıyla da Vietnam'a karşı büyük bombalama ve saldırı başlatılmıştı. İlerde ayrıntılarıyla göreceğimiz gibi, 1963 yılında da Amerikan Genelkurmayı, "Maine olayı"nı da anımsatarak, bir Küba'yı işgal savaşını kışkırtma için Küba karasularında ya da Guantanamo'da bir Amerikan gemisinin batırılmasını yönetime resmen yazılı olarak önermiştir. (*The Joint Chiefs of Staff, Memorandum for the Secretary of State*, "Justification for US Military Intervention in Cuba" , Washington DC, 13 Mart 1963, s. 8.)

[57] Bu arada, daha sonraları yapılan bazı araştırmalarda, gemi içinde ve kazan dairesinde meydana gelen bir kazanın patlamaya ve batmaya neden olmuş olabileceği de belirtilmiştir.

[58] Rahul Mahajan, *The New Crusade: America’s War on Terrorism*, Monthly Review Press, New York, 2002, s.100. Bu kitap Türkçeye de çevrildi; *Yeni Haçlılar*, çev. İbrahim Kapalıkaya, Gelenek Yayınları, İstanbul, 2003.

[59] Bkz. R. F. Weigley, *The American Way of War: A History of the United States Military Strategy and Policy*, Indiana University Press, Bloomington, 1977.

[60] Howard Zinn, *Öteki Amerika*, *A.g.e.*, s. 425.

[61] Bkz. Max Boot, *A.g.e.*, s. 120.

[62] Archibald Cary Coolidge, *The United States as a World Power*, Macmillan, New York, 1916, s.170'den aktaran Ataöv, *A.g.e.*, s. 109-110.

[63] Aktaran Max Boot, *A.g.e.*, s. 106.

[64] Amy Kaplan, *A.g.e.*, s. 110.

[65] Richard W. Van Alstyne, *A.g.e.*, s. 167.

[66] Lenin, *A.g.e.*, s. 125-126.

[67] Ernest R. May (der.), *A.g.e.*, s. 2.

[68] Daniel B. Schirmer, *Republic or Empire: American Resistance to the Phillipine War*, Schenkman Books, Rochester, Vennont, ty, s.1-3'ten aktaran Istvan Meszaros, *A.g.e.*, s.30.

[69] Bkz. Amy Kaplan, *A.g.e.*, s. 77.

[70] Bkz. Richard D. Heffner, *A.g.e.*, s. 193-195.

[71] Aktaran Howard Zinn, *A.g.e.*, s.392-393.

[72] Bkz. Richard D. Heffner, *A.g.e.*, s. 197-201.

[73] Aktaran Howard Zinn, *A.g.e.*, s.392.

[74] Bkz. *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 11, s. 535-536.

[75] Anders Stephanson, *A.g.e.*, s.69.

[76] Roy Jacques, *Manufacturing the Employee*, Thousand Oaks, California, Sage, 1996, s. 53 ve 60.

[77] Alan Briskin, *The Stirring Soul in the Work Place*, San Francisco, Jossey Bass, 1996, s. 120.

[78] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 10, s. 320-321.

[79] *A.g.e.*, c. 10, s. 257-260.

[80] *A.g.e.*, c. 11, s. 117 ve 121.

[81] *A.g.e.*, c. 11, s. 122.

[82] 1947 yılında Soğuk Savaş saldırısının bir parçası olarak “Amerikalı Gaziler” 1 Mayıs’ı (devlete) “Sadakat Günü” ilan ettiler. Daha sonra Kongre ve Senato’nun ortak toplantısında bu ucuz ideolojik oyuna resmiyet kazandırma skandalı yaşandı. O günden sonra resmî olarak 1 Mayıs pek çok Amerikan kentinde böyle bir komedinin aleti oldu.

[83] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 11, s. 533.

[84] Bkz. Vince Copeland, *The Built-In U.S. War Drive*, World View Publishers, New York, 1980, s.14.

[85] V.İ. Lenin, *Toplu Eserler,* c. 28, s. 45’ten (Rusça basım) aktaran N.V. Yeliseyeva, *Yakın Çağlar Tarihi*, çev. Yunus Çakır, Konuk Yayınları, İstanbul, 1975, s.338.

[86] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 11, s. 117.

[1] Albert Memmi, *The Colonizer and the Colonized*, Beacon, Boston, 1965, s.66.

[2] Aktaran Anders Stephanson, *A.g.e.*, s.45.

[3] Bkz. Max Boot, *A.g.e.*, s.106.

[4] *North American Review*, c. 168, 1899, s.112, (Bu ve benzeri tartışma örnekleri http://cdl.library.cornell.edu sitesinde “Making of America-moa-” bölümüne girilerek bulunabilir.

[5] *Century*, c. 56, 1898, s.788. Bkz. yukarıdaki web sitesi.

[6] Amy Kaplan, *A.g.e.*, s. 97.

[7] *The Annals...*, c. 12, s. 201.

[8] Amy Kaplan, *A.g.e.*, s. 93.

[9] Bkz. Theodore Roosevelt, *The Streneous Life*, The Century Company, New York, 1899, s.319-331'den aktaran Ernest May, *A.g.e.*, s. 123.

[10] *A.g.e.*, s. 121.

[11] Kitabın bu bölümü için bkz. *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 13, s. 36-37.

[12] David Helberstam, *The Best and the Brightest*, Fawcett Publications, Greenwich, Connecticut, Inc., Fawcett Crest Book, 1973, s. 335.

[13] “Sarı Basın” kavramı, sermaye ile işbirliği içinde işçileri aldatan ve satan “Sarı Sendika” kavramıyla karıştırılmamalı. Bunlar zaten sermaye kuruluşlarıydı ve o dönemde bir yenilik olarak başlatılan ve büyük ilgi gören “Sarı Çocuk” başlıklı bir çizgi bant kahramanından esinlenilerek böyle adlandırılmışlardı.

[14] “Kirli, Psikolojik Savaş Manipülasyonları ve Suç Ortakları: Devlet Yalanları” çev. Olcay Kunal, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Temmuz-15 Eylül 2003, Sayı 16, s. 4.

[15] Aktaran Amy Kaplan, *A.g.e.*, s.133.

[16] *A.g.e.*, s.132.

[17] Bkz. William Appleman Williams, *The Tragedy of American Diplomacy*, World Publishing Co., Cleveland, Ohio, 1959 ve (gözden geçirilmiş basım) New York, Delta,1962.

[18] Mektubu aktaran Howard Zinn, *A.g.e.*, s. 402.

[19] Bkz. “Tarihte Bugün,” *International Herald Tribune*, 22-23 Şubat 2003.

[20] Paco Pena, *A.g.e.*, s.223.

[21] BKz. Max Boot, *A.g.e.*, s.133.

[22] Philip Jessup, *Eluhi Root*, c. 1, Dodd, Mead and Co., New York, 1938, s. 404-405’ten aktaranlar Robert W. Tucker ve David C. Hendrcikson, *İmparatorluk Özlemi*, çev. Ahmet Asrar, Pınar Yayınları, İstanbul, 1995, s.222.

[23] *The Annals*..., c. 12, s. 455.

[24] Woodraw Wilson, *The New Freedom*, Doubleday, Page and Co., New York, 1913, s. 57, 189 ve 190’dan aktaran Leo Huberman, *A.g.e.*, s.241.

[25] Aktaran, James W. Loewen, *A.g.e.*, s.27.

[26] Bkz. Richard W. Van Alstyne, *A.g.e.*, s.197.

[27] Aktaran *A.g.e.*, s.201.

[28] Lenin, “Letter to American Workers” *Selected Works*, Moskova, Progress Publishers, 1977, s.458.

[29] Lenin, *Emperyalizm...*, *A.g.e.*, s. 11.

[30] Aktaran André Maurois, *A History of the United States: From Wilson to Kennedy*, Wiedenfeld and Nicolson, Londra, 1964, s. 47.

[31] Mesajın tam metni, *The Annals*..., c. 13, s.468-469.

[32] Paco Pena, *A.g.e.*, s.227.

[33] Bkz. Max Boot, *A.g.e.*, s.160.

[34] *A.g.e.*, s.228.

[35] *A.g.e.*, s. 162.

[36] Bu arada, siyah olduğundan, “Başkan” da Amerikan Subay Kulübü’ne alınmıyordu!

[37] Max Boot, *A.g.e.*, s.171.

[38] Wilson yönetimi, Meksika’da ayaklanan Panço Villa’ya karşı da büyük silahlı operasyonlar düzenledi. Bu arada, kiralık katiller tuttu ve Panço’yu zehirleyerek öldürmeye kalktı. Bkz. Charles H. Harris, Louis Sadler, *The Border and the Revolution*, High Lonesome Books, Silver City, New Mexico, 1988, Birinci Bölüm ve Frank Tompkins, *Chasing Villa: Tha Last Campaign of U.S. Cavalry*, High Lonesome

Books, Silver City, New Mexico, 1996.

[39] A.J.P. Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe: 1848-1918,* Oxford University Press, Londra, 1971, s. 554.

[40] Aktaran Vince Copeland, *A.g.e.*, s.45.

[41] Bkz. Howard Zinn, *A People's History*..., *A.g.e.*, s. 360.

[42] Lenin, “Letter to American Workers”, *A.g.e.*, s. 453.

[43] Bkz. Clive Ponting, *Churchill*, Londra, Sinclair-Stevenson, 1994, s.216 (Düzeltilmemiş ilk kopya).

[44] Andre Maurois, *A.g.e.*, s.63.

[45] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 14, s.318.

[46] Bkz. Kevin Phillips, *A.g.e.*, s. 57-68.

[*] İngilizcedeki “*business*” sözcüğü Türkçede “iş” anlamına geliyor. İngilizcede esas olarak kastedilense, sermaye, özel girişim, özel sektör, şirketler, patronlarca oluşturulan özel girişim sistemidir, genel olarak iş âlemidir. Biz, kastedilen anlamı daha doğru yansıttığı için yerine göre “özel girişim” diye çevirdik.

[47] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 14, s. 298-303.

[48] *Herald Tribune*, 17 Mayıs 1928. Bu haber gazetede (*International Herald Tribune*) 17-18 Mayıs 2003'te yeniden yayınlandı.

[49] Aktaran Andre Maurois, *A.g.e.*, s. 110.

[50] *The Annals...*, c. 14, s. 522.

[51] Bkz. Max Boot, *A.g.e.*, s. 252.

[52] *Bkz. The Annals..., A.g.e.*, c. 14, s. 595.

[53] Aktaran Andre Maurois, *A.g.e.*, s. 125-126.

[54] Jacques Néré, *1929 Krizi*, çev. Vamık Toprak, Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1980, s.58.

[55] Frederick Lewis Allen, *Only Yesterday*, New York, 1931, Bölüm 13’ten, The Annals..., c. 15, s. 39.

[56] Jacques Néré, *A.g.e.*, s.60.

[57] Bkz. Jacques Néré, *A.g.e.*, s. 66.

[58] John Steinbeck, *Gazap Üzümleri*, 2. basım, çev. Yaşar Anday, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982, s. 35-37, 41-42, 216-218.

[59] Bu bölümde büyük ölçüde daha önce yaptığım şu araştırmadan yararlandım: Haluk Gerger, “Franklin D. Roosevelt: ABD Halkının ‘Umudu’ Bir Başkan”, *Çağdaş Liderler Ansiklopedisi*, c. 5, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 1776-1795.

[60] Kevin Phillips, *A.g.e.*, s. 74-75.

[61] *America’s 60 Families*, New York, 1937, s. 3-4 ve 408-418’den aktaran *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 15, s. 429-498.

[62] André Maurois, *A.g.e.*, s.191.

[63] Bkz. Leo Huberman, *The Labor Spy Racket*, Monthly Review Press, New York, 1966, s. 5-6 ve passim. (Bu kitap ilk olarak 1937 yılında Modern Age Books tarafından New York'ta basıldı).

[64] *A.g.e.*, s. 72.

[65] *A.g.e.*, s. 99.

[66] Bkz. *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 15, s. 192-194.

[67] Bkz. *A.g.e.*, c. 15, s. 62-63 ve 66.

[68] Bkz. André Maurois, *A.g.e.*, s. 120.

[69] E. H. Carr, *International Relations Between Two World Wars: 1919-1939*, MacMillan Press Ltd., Londra, 1973, s. 253.

[70] Aktaran Vince Copeland, *A.g.e.*, s. 72.

[71] Charles Beard, *President Roosevelt and the Coming of the War*, s. 519’dan aktaran, *A.g.e.*

[72] *A.g.e.*, s. 57.

[1] Bkz. David Horowitz, *Imperialism and Revolution*, Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, 1969, s. 99.

[2] Bkz. D. F. Fleming, *The Cold War and its Origins*, Double Day, New York, 1961, s. 436.

[3] Henry W. Berger, “A Conservative Critique of Containment”, *Containment and Revolution*’dan aktaran David Horowitz, *A.g.e.*, s. 96.

[4] Bkz. William Appleman Williams, *A.g.e.*, s. 167-168.

[5] Yıkım gücüyle birlikte imar gücüne ilişkin yöneticilerdeki bu perspektife dikkat çeken Jeanette P. Nichols, “Dollar Strength as a Liability in United States Diplomacy”, *Proceedings of the American Philosophical Society*, III, 17 Şubat 1967, s. 47’den aktaran Genrikh Trofimenko, *A.g.e.*, s. 49.

[6] Henry A. Kissinger, *American Foreign Policy*, genişletilmiş basım, New York, W.W. Norton and Company, Inc., 1974, s. 35.

[7] P. M. S. Blackett, *New Statesman*, 5 Aralık 1959'dan aktaran Robert E. Walters, *The Nuclear Trap; An Escape Route*, Penguin Books, Baltimore, Maryland, 1974, s. 23.

[8] Aktaran David Horowitz, *A.g.e.*, s. 84.

[9] 2Bkz. Leon Wofsy (der.), *Before the Point of no Return*, Monthly Review Press, New York, 1986, s.93.

[10] Bkz. Rahul Mahajan, *A.g.e.*, s. 102.

[11] Arnold J. Toynbee, *America and the World Revolution*, Oxford University Press, Londra, 1963'ten aktaran Türkkaya Ataöv, *Amerika*, NATO ve Türkiye, Aydınlık Yayınları, Ankara, 1969, s. 143-144.

[12] Bkz. Harry Magdoff, *Imperialism*..., *A.g.e.*, s. 203, 206 ve 214-215.

[13] “Pax Americana” (Review of the Month, *Monthly Review,* Temmuz-Ağustos 1991, s. 1.

[14] Sidney Lens, *The Military-Industrial Complex*, Kahn and Averill, Londra, 1971, s. 18.

[15] Mesaj metni için bkz. *The Department of State Bulletin*, 23 Mart 1947, s. 534-537.

[16] Bkz. Ernest May, *A.g.e.*, s. 203-206.

[17] Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği: “Soğuk Savaş”tan “Yeni Dünya Düzeni*”*ne*, genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 3. basım, Yordam Kitap, İstanbul, 2012, s. 36’dan alınmıştır.

[18] Bkz. Sidney Lens, *A.g.e.*, s.34.

[19] Bkz. Rosa Luxemburg, *Spartakistler Ne İstiyor? Siyasi Yazılar*, çev. N. Sarıali, Belge Yayınları, İstanbul, s. 83-84.

[20] 80. Kongre, 2. Oturum, Temsilciler Meclisi Rapor No. 1844. Rapordan alıntılar, *The Annals*, c. 16, *A.g.e.*, s. 523-527.

[21] Kongre kayıtlarına geçirilmiş hâliyle konuşmanın metni için bkz. *A.g.e.*, c. 17, s. 16-21.

[22] *International Herald Tribune*, 24 Şubat 2003, s.241. (1953 24 Şubat tarihli haberin tıpkıbasımı)

[23] Aktaran Howard Zinn, *Declarations*..., *A.g.e.*, s. 260.

[24] Bkz. *A.g.e.*, s. 259.

[25] Bkz. *A.g.e.*, s. 206.

[26] Komisyon tutanakları için bkz. Hartmut Keil, *A.g.e.*, çev. Saliha Kaya, İnter Yayınları, İstanbul, 1990, s. 57, 189 ve 190’dan aktaran Leo Huberman, *A.g.e.*, s.241.

[27] *A.g.e.*, s. 91-92.

[28] Bkz. Henry Steele Commager (der.), *Documents of American History*, Dokuzuncu basım, Appleton-Century-Crofts, Meredith Corporation, New York, 1976, s. 564-565

[29] *A.g.e.*

[30] Bkz. *A.g.e.*, s. 598.

[31] “Class Justice”, *Monthly Review*, Ağustos 1953; Bobbye S. Ortiz (der.), *History As It Happened: Selected Articles from Monthly Review* 1949-1989, Monthly Review Press, New York, 1990, s. 41-44.

[32] “The Sources of Soviet Conduct,” *Foreign Affairs*, c. XXV, no. 4, Temmuz 1947, s. 566-582.

[33] Dean Acheson, *Power and Diplomacy*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1958, s.90.

[34] John Foster Dulles, *War or Peace*, The MacMillan Company, New York, 1957, s.16.

[35] Look, 24 Kasım 1954’den aktaranlar B. Ponomaryov, A. Gromyko, V. Khvostos (der.), *History of Soviet Foreign Policy,* 1945-1970, çev. David Skrivsky, Progress Publishers, Moskova, 1974, s.31.

[36] Metin için bkz. “A Report to the President Pursuant to the President’s Directive of January 31, 1950,” *Foreign Relations of the United States 1950*, c.1, Government Printing Office, Washington DC, 1977, s.235-292. Ayrıca bkz. Drew Nelson (der.), NSC-68: *Forging the Strategy of Containment*, Government Printing Office, Washington DC, 1994.

[37] ABD dış politikası ve nükleer doktrininin saldırgan gelişiminde özel bir rolü olan Nitze'nin bu konulardaki rolü hakkında bkz. Steven L. Rearden, *The Evolution of American Strategic Doctrine: Paul H. Nitze and the Soviet Challenge*, SAIS Papers in International Affairs, Boulder, Westview Press, 1984.

[38] Fred Kaplan, *The Wizards of Armageddon,* New York, Simon and Schuster, 1983, s.140.

[39] Bkz. Paul H. Nitze (Ann M. Smith ve Steven L. Rearden ile), *From Hiroshima to Glasnost: At the Center of Decision, a Memoir*, Grove Wiedenfeld, New York, 1989, s.ix.

[40] Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon and Schuster (Touchstone Book), New York, 1994, s.462-46.

[41] Bkz. *The Annals...*, c. 15, *A.g.e.*, s. 101-102.

[42] Bu ve benzeri kanlı öyküler için örneğin bkz. Halid Özkul, *Gizli Ordular*; *CIA*, ikinci basım, Sorun Yayınları, İstanbul, 2003, s. 99-110 ve passim.

[43] Rhodri Jeffreys-Jones, *The CIA and American Democracy*, üçüncü basım, Yale University Press, New Haven, 2003, s. 52-53.

[44] Aktaran, *A.g.e.*, s. 98.

[45] Bkz. *A.g.e.*, s. 93.

[46] Philip Agee, *Inside the Company: CIA Diary*, 1975. Kitap, E Yayınları'nca "CIA Günlüğü" başlığıyla 1975 yılında Mine Üner'in çevirisiyle Türkçede yayınlanmıştır (Çeviri İngilizce basımdan. Türkçe basım için bkz. s. 760.)

[47] Talat Turhan, *Özel Savaş, Terör ve Kontrgerilla*, Tümzamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 127-135.

[48] Amaury de Riencourt'u aktaran, Sidney Lens, *A.g.e.*, s. 31.

[49] Aktaran, Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni: Dün, Bugün, Yarın*, c. 2, altıncı basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1973, s. 654-656.

[50] Aktaran, Stephen E. Ambrose ve Douglas G. Brinkley, *Rise to Globalism: American Foreign Policy Since 1938*, sekizinci gözden geçirilmiş basım, Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, 1997, s. 127.

[51] Alleged Assasination Plots Involving Foreign Leaders, *An Interim Report of the Select Committee to Study Government Operations with respect to Intelligence Activities*, Washington DC, 1975. Özet için bkz. *The Annals...*, c. 20, s. 217-221.

[52] Bkz. Rhodri Jeffrey-Jones, *A.g.e.*, s. 97.

[53] *A.g.e.*, s. 97.

[54] *A.g.e.*, s.81.

[55] Bu konudaki temel belgeler için bkz. *The Pentagon Papers*, Bentam Books, Inc., New York, 1971, s.191-232. .

[56] William Blum, *Haydut Devlet: Dünyanın Tek Süper Gücü İçin Bir Rehber*, çev. Erdal Yüzak, Yeni Hayat Kütüphanesi, İstanbul, 2003, s. 61-62.

[57] Intelligence Activities and the Rights of Americans, Book II. *Final Report of the Select Committee to Study Governmental Operations with respect to Intelligence Activities*, Washington DC, 1976.

[58] Bkz. Rhodri Jeffrey-Jones, *A.g.e.*, s. 236.

[59] 1956’da başlatılan bu psikolojik savaş programı istihbarat örgütlerinin ipliği pazara çıkmaya başlayınca ve programın bir yayın organında açıklanacağı bilgisi üzerine 1971 yılında durdurulmuştur.

[60] Bkz. Howard Zinn, *Declarations*..., *A.g.e.*, s. 207.

[61] O. Nathan, H. Norden (der.), *Einstein On Peace*, Schocken Books, New York, 1968, s. 583-584'ten aktaran Bernard T. Feld, "Einstein and the Politics of Nuclear Weapons", *The Bulletin of Atomic Scientists*, No. 5, Mart 1979, s. 6.

[62] Bu konuda yazılmış kapsamlı bir ilk yapıt için bkz. Gar Alperowitz, *Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam*, Simon and Schuster, New York, 1965. Yazar, yeni bulguların ışığında yazdığı yeni bölümlerle bu kitabın son basımında (Londra, Pluto Press, 1994) konuya daha da açıklık getirmekte, yeni kanıtlarla bu iddialara ilişkin tartışmalara son vermektedir.

[63] Andrei Gromyko, *Memories*, çev. Harold Shukman, Arrow Books, Londra, 1989, s.123-124.

[64] Haluk Gerger, *Nükleer Tehlike: Nükleer Silahlar ve Nükleer Savaş*, 2. basım, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1984, s. 178-180.

[65] Bkz. Richard Rhodes, *Dark Sun: The Making of the Hydrogen Bom*b, Simon and Schuster (*Touchstone book*), New York, 1996, s.18.

[66] David Alan Rosenberg, “The Origins of Overkill: Nuclear Weapons and American Strategy, 1945-1960”, *International Security*, c. 7, No. 4, Bahar 1983, s. 17.

[67] Bkz. *Foreign Relations of the United States 1946*, c. I, Government Printing Office, Washington DC, 1972, s. 1201.

[68] Robert D. Little, *The History of the Air Force Participation in the Atomic Energy Program 1943-1953*, c. II, Foundations of an Atomic Air Force and Operation SANDSTONE, 1946-1948, Washington DC, Air University Historical Liason Office, 1955 (1981’de kısmi olarak gizliliği kaldırılmış), s.264-265’den aktaran David Alan Rosenberg, s. 15.

[69] David Alan Rosenberg, s. 15-16.

[70] Bkz. *A.g.e.*, s. 6.

[71] Peter Pringle, William Arkin, *SIOP: Nuclear War From the Inside*, Sphere Books Ltd., Londra, 1983, s.22.

[72] Metin için bkz. “United States Objectives With Respect to the USSR to Counter Soviet Threats to US Security”, Drew S. Nelson (der.), *NSC-68: Forging the Strategy of Containment* içinde, Washington D.C., Government Printing Office, 1994.

[73] Metin için bkz. *Foreign Relations of the United States 1948*, c. I, s. 624-628.

[74] David A. Rosenberg, *A.g.e.*, s. 14-15.

[75] Bkz. George H. Quester, *Nuclear Diplomacy: The First Twenty-Five Years*, The Dunellen Co. Inc., New York, 1970, s.1-9.

[76] Atom bombardımanının etkilerinin ele alındığı 11 Mart 1949 tarihli bu çok gizli raporun tam metni için bkz. Thomas H. Etzold ve John Lewis Gaddis (der.), *Containment: Documents on American Policy and Strategy*, 1945-50, Columbia University Press, New York, 1978, s.360-364.

[77] Bernard Brodie, “War in the Atomic Age”, Bernard Brodie (der.), *The Absolute Weapon* içinde, Harcourt, Brace and Company, New York, 1946, s.76. Kitapta iki bölüm Brodie tarafından kaleme alınmıştır: “War in the Atomic Age” ve “Implications For Military Policy.”

[78] B.H. Liddell Hart, *Deterrence or Defence*, Stevens, Londra, 1966, s. 66'dan aktaran John Garnett, “Strategic Studies and Its Assumptions”, John Baylis ve diğ., *Contemporary Strategy: Theories and Policies*, Holmes and Meier Publishers, Inc., New York, 1975, s. 4.

[79] Colin S.Gray, “Nuclear Strategy: The Case for a Theory of Victory,” *International Security*, Yaz 1979, s.55.

[80] *A.g.e.*, s. 61.

[81] Colin S. Gray, Keith Payne, “Victory is Possible,” *Foreign Policy*, Yaz 1980, s.27.

[82] Leon Wieseltier, “The Great Nuclear Debate,” *The New Republic*, 10-17 Ocak, 1983, s. 25.

[83] *A.g.e.*, s. 21.

[84] Gray, daha önce anılan makalesinde, savaş sonrası düzenin Batı’nın ve Çin’in çıkarları doğrultusunda oluşturulması gerektiğini yazıyor. Bkz. s. 68.

[85] A.J.C. Edwards, “Nuclear Weapons”, *The Balance of Terror, The Quest for Peace* içinde, State University of New York, Albany, 1986, s. 94.

[86] Herman Kahn, *On Thermonuclear War*, ikinci basım, The Free Press, Illinois, 1969, s. 21.

[87] *The New York Times*'dan aktaran *Nuclear Weapons, Report of the Secretary- General of the United Nations*, Autumn Press, Brookline, Mass., 1980, ön kapak.

[88] Kahn, *A.g.e.*, s. 45-46.

[89] Aktaran Fred Kaplan, *A.g.e.*, s.311.

[90] Kahn, *A.g.e.*, s. 66-67. Bu planı öneren Profesör Kahn, benzer düşünceleri taşıyan pek çok öteki bilimciler gibi Amerikan Hava Kuvvetleri'nce kurulmuş RAND Araştırma Enstitüsü'nde çalışmış, Amerikan hükümetlerine danışmanlık yapmıştır. Stanley Kubrick'in Dr. Strangelove filmindeki "tuhaf" bilim adamının Kahn olduğu söylenmiştir. Kubrick, filmi çekmeden önce Kahn ve Kissinger gibi nükleer stratejistlerle görüşmüş ve filminde Kahn'ın atıf yaptığımız kitabından da yararlanmıştır. Bkz. Fred Kaplan, *A.g.e.*, s.220, s.231 ve 412 dn.

[91] *U.S. Strategic Doctrine: Hearing Before the Committee on Foreign Relations*, United States Senate, Ninety-Seventh Congress, second session (14 Aralık 1982), U.S. Government Printing Office, Washington D.C., 1983, s.100-101.

[92] A. S. Collins, “Current NATO Strategy: A Recipe For Disaster,” Gwyn Prins (der.), *The Nuclear Crisis Reader* içinde, Vintage Books, New York, 1984, s.30. General Collins, 1971-74 yılları arasında Avrupa’daki Amerikan Ordusu Komutan yardımcılığı görevinde bulunmuştur.

[93] David T. Cattell ve George H. Quester, “Ethnic Targeting: Some Bad Ideas,” Desmond Bell, Jeffry Richelson (der.), *Strategic Nuclear Targeting*, Cornell University Press, Ithaca, 1986, s.278.

[94] Orbis, 1976’dan aktaranlar, *A.g.e.*, s. 278.

[95] Samuel P. Huntington, “The Renewal of Strategy,” Samuel P. Huntington (der.), *The Strategic Imperative: New Policies For American Security* içinde, Ballinger Publishing Co., Cambridge, Mass., 1982, s. 12-13.

[96] P. Bracken ve M. Shubik, “Strategic War: What are the Questions and Who Should Ask Them?,” *Technology in Society*, C.4, No.3, 1982, s. 161’den aktaran K.D. Johnson, “The Morality of Nuclear Deterrence,” Gwyn Prins, *A.g.e.*, s. 143.

[97] İlk atom bombasının yapıldığı laboratuvarın bulunduğu yer.

[98] “Living With the Bomb” *Newsweek*, Özel Rapor, 29 Temmuz 1985, s.24.

[99] Aktaran Lawrence Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy*, 2. basım, St. Martin’s Press, New York, 1981, s.16.

[100] Christina Wolf’tan aktaranlar Gordon H. Craig ve Felix Gilbert, “Reflections on Strategy in the Present and Future,” Peter Paret (der.), *Makers of Modern Strategy* içinde, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1986, s.860.

[101] Örneğin bkz. Fred Kaplan, *A.g.e.*, s.312.

[102] Aktaranlar Sigmund Neumann ve Marek von Hagen, “Engels and Marx on Revolution, War, and Army in Society,” içinde *A.g.e.*, s.280.

[103] Aktaran Ken Coates, *The Most Dangerous Decade*, Spokesman, Nottingham, 1984, s.154.

[104] 1955 yılında Churchill, nükleer dehşet dengesine atıfla, “Güvenlik terörün gürbüz çocuğu, insanlığın bekası da toplu kıyımın ikiz kardeşi olacak,” demişti.

[105] Bkz. Theodore A. Wilson, “The Marshall Plan, 1947-1951”, *Headline Series*, 236, Temmuz 1977, s. 17-18.

[106] Rhodri Jeffreys-Jones, *A.g.e.*, s. 52.

[107] *A.g.e.*, s. 97.

[108] *A.g.e.*, 55-61.

[109] Alfred Grosser'den aktaran Karl Keiser, *German Foreign Policy in Transition: Bonn Between East and West*, Oxford University Press, Londra, 1968, s. 12.

[110] Philip Windsor, *German Reunification*, Elek Books Ltd., Londra, 1969, s. 22.

[111] *A.g.e.*, s. 58.

[112] *A.g.e.*, s. 67.

[113] Bkz. Andre Fontaine, *History of the Cold War: From the Korean War to the Present*, çev. Renaud Bruce, Vintage Books, New York, 1970, s. 11.

[114] Aktaranlar Editörler, “Korea”, *Monthly Review*, Ağustos 1950 içinde Bobbye S. Ortiz (der.), *A.g.e.*, s. 24.

[115] Sumner Wiles, *We Need Not Fail*, Boston, 1948, s. 63'ten aktaran Roger Garaudy, *A.g.e.*, s. 160.

[116] Aktaran, *A.g.e.*

[117] *Guardian Weekly*, 24-30 Nisan 2003, s. 15.

[118] Aktaran, Andre Maurius, *A.g.e.*, s. 284.

[119] John Foster Dulles, *A.g.e.*, s. 16 ve 175.

[120] *A.g.e.*, s. 20, 169 ve 256-257.

[121] Burada CIA tarihinin özet giriş kısmının serbest bir anlatımı söz konusudur. Belgelerin orijinallerinin dijital kopyalarını internette pek çok sitede bulmak mümkündür. Ben, George Washington Üniversitesi'nin "Ulusal Güvenlik Arşivi" (*The National Security Archive*) web sitesini kullandım: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/ . Orada Electronic Briefing Book No.28'e (Elektronik Brifing Kitabı No.28) bakılabilir: http//:www.gwu.edu/~nsarchic/NSAEBB/NSAEBB28/index.html

[122] Belgelerin ve kitabın orijinal kopyaları için bkz. http//:www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4

[123] Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği*, *A.g.e.*, s. 76-77.

[124] Bu konuşma Kongre zabıtlarının (*Congressional Record*) 103. cildinin 181. sayfasında (58. Bileşim) bulunabilir. Ayrıca bkz. *The Department of State Bulletin*, c. xxxvı, No. 917, 21 Ekim 1957, s. 83-87. Metni İnternet’te de pek çok sitede bulmak mümkündür.

[125] Bkz. Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği...*, *A.g.e.*, s. 84.

[126] *Department of State Bulletin*, c. 39, s. 181-182.

[127] Aktaran, Gus Hall, *Imperialism Today: An Evaluation of Major Issues and Events of Our Time*, International Publishers, New York, 1973, s. 51.

[128] Bkz. Dulles, *A.g.e.*, s. 170 ve 231.

[129] Bkz. *New York Times*, 17 Kasım 2002.

[130] Ernesto “Che” Guevara, “Notes for the Study of the Ideology of the Cuban Revolution”, Anne Fremantle (der.), *Communism: Basic Writings* içinde, The American Library Inc. (Mentor Books), New York, 1970, s. 378-379.

[131] Karl Marx, Frederick Engels, *The Holy Family or Critique of Critical Criticism*, F. Teplov, V. Davydov (der.), *Marx Engels: The Socialist Revolution* içinde, Progress Publishers, Moskova, 1981, s. 39.

[132] Arthur M. Schlesinger, Jr., *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*, Fawcett Publications, Inc., Greenwich, Conn., 1965, s. 252.

[133] Bkz. Graham T. Allison, *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Little, Brown and Company, Boston, 1971, s. 47.

[134] “Northwoods” adı verilen bu harekât planı (Chairman, The Joint Chiefs of Staff, *Memorandum for the Secretary of State*, “Justification for US Military Intervention in Cuba”, Washington DC, 13 Mart 1963) George Washington Üniversitesi, Ulusal Güvenlik Arşivi (*National Security Archive*) web sayfasında bulunabilir: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/news/20010430/

[135] Bkz. Arthur M. Schlesinger, Jr., *The Thousand Days...*, *A.g.e.*, s. 735-736.

[136] Bkz. *A.g.e.*, s.747.

[137] Bu mektuplar, Amerikan yönetimi içindeki tartışmalar ve görüşme trafiği ayrıntılarıyla şu iki kaynakta yer almaktadır: Graham T. Allison, *Age* ve Robert Kennedy'nin olaya ilişkin anıları, *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis*, W.W. Norton and Company, New York, 1969.

[138] *Kruşçev'in Anıları,* çev. M. Ali Kayabal, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971, s. 195.

[139] Bkz. Fred Kaplan, *A.g.e.*, s. 134

[140] Bkz. *The Annals*..., c. 18, s. 323-327.

[141] Arnold L. Fein, “JFK in Dallas”, *Sunday Review*, 22 Ekim, 1966; bkz. The Annals..., *A.g.e.*, c. 18, s. 435-441.

[142] Arthur Schlesinger, *Violence in America...*, *A.g.e.*, s. 31 ve 37.

[143] *A.g.e.*, s. 45.

[144] Bkz. *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 18, s. 206.

[145] Konuşma metni, *A.g.e.*, s. 207-211.

[146] Schlesinger, *Violence in America...*, *A.g.e.*, s. 24.

[147] *A.g.e.*, s. 24-25.

[148] Raporun özeti için bkz. *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 19, s. 286-290.

[149] Bkz. *A.g.e.*, c. 19, s. 201-204.

[150] *A.g.e.*, s. 204-295.

[151] Metin için bkz. Marvin E. Gettlemen (der.), *Vietnam: History, Documents, and Opinions on a Major World Crisis*, Penguin Books Ltd., Middlesex, 1965, s. 380-383.

[152] Bkz. William Blum, *A.g.e.*, s. 22.

[153] *A.g.e.*, s. 267-269.

[154] Aktaran, Howard Zinn, *A Peoples History...*, *A.g.e.*, s. 481.

[155] David Welsh, “Vietnam’da Pasifikasyon Harekâtı”, D. Welsh, G. Morris, *CIA: Vietnam’da Pasifikasyon ve Dünya İşçi Hareketleri* içinde, çev. Ali Rüzgar, Sol Yayınları, Ankara, 1969, s. 10-19.

[156] Robert S. McNamara (Brian Van De Mark ile birlikte), *In Retrospect: The Tragedy and Lessons of Vietnam*, New York Random House Times Books, 1995, s. xvi-xvii.

[157] Bkz. Haluk Gerger, *Mayınlı Tarla'da...*, *A.g.e.*, s. 63.

[158] Bkz. Williem Ottmans, *Küresel Terörist*, çev. Halit Elçi, Yeni Hayat Kütüphanesi, İstanbul, 2002, s. 63-64.

[159] *A.g.e.*, s. 68.

[160] Gus Hall, *A.g.e.*, s. 35.

[161] Bkz. *A.g.e.*, s. 126.

[162] Yazı için ayrıca bkz. *The Annals*..., c. 16, s. 494-496.

[163] *A.g.e.*, c. 17, s. 427-431.

[164] Bu kitap sonraları Türkçeye de çevrildi. Biz de, eksiklik ve sorunlarına karşın Türkçe basımı kullandık alıntılarda: Michael Harrington, *Amerikadaki Sefalet*, çev. Hüseyin Çölgeçen, Habora Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1969.

[165] *A.g.e.*, s. 7.

[166] *A.g.e.*, s. 21, 28-29, 41, 94-96,170, 189, 191, 193, 218.

[167] *The Annals...*, *A.g.e.*, c. 18, s. 640-643.

[168] *A.g.e.*, c. 19, s. 187-191.

[169] *A.g.e.*, s. 240.

[170] Tam metin için bkz. *A.g.e.*, c. 19, s. 321-322.

[171] *Congressional Record, 90th Congress*, 1. Bileşim, 9 Ağustos 1967, s. 22126-22129'dan aktaran Walter La Feber (der.), *America in the Cold War: Twenty Years of Revolution and Response 1947-1967*, ohn Wiley and Sons, Inc., New York, J1969, s. 11-15.

[172] “Made in USA”, Army, Ocak 1968; *The Annals*..., c. 18, s. 643-647.

[173] Bkz. Vitaly Petrusenko, *A Dangerous Game: CIA and the Mass Media*, Rusçadan çev. Nicolai Kozelsky ve Vladimir Leonov, Interpress, Prague, ty., s. 118.

[174] H. R. Haldeman (Joseph Di Mona ile), *The Ends of Power*, Dell Publishing Co., Inc., New York, 1978, s. 410.

[175] Leon Jaworski, *The Right and the Power: The Prosecution of Watergate*, Pocket Books, New York, 1977, s. 337.

[176] Richard Nixon, *United States Foreign Policy for the 1970's: A New Strategy for Peace*, Bentam Books, New York, 1970, s. 52.s.241.

[177] *A.g.e.*, s. 130-131.

[178] Aktaran John W. Dower, “Asia and the Nixon Doctrine: The New Face of Empire”, Virginia Brodine ve Mark Selden (der.), *Open Secret: The Kissinger-Nixon Doctrine in Asia: Why We Are Never Leaving* içinde , Harper and Row Publishers (Perennial Library), New York, 1972, s. 132.

[179] Aktaran, Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, *Tekelci Kapitalizm...*, *A.g.e.*, s. 249.

[180] Gus Hall, *A.g.e.*, s. 337.

[181] Aktaran, Stephen E. Ambrose ve Douglas G. Brinkley, *A.g.e.*, s. 267.

[182] *A.g.e.*, s. 260.

[183] Bkz. Gus Hall, *A.g.e.*, s. 216.

[184] Andreas Papandreu, *Democracy at Gunpoint: the Greek Front*, Doubleday, New York, 1970. Bu kitap Türkçeye de “Namlunun Ucundaki Demokrasi” başlığıyla çevrilmiştir.

[185] Bkz. Karen Khachaturov, “I Was an Agent of the CIA”, V. Chernyavsky (der.), *The CIA in the Dock: Soviet Journalists on International Terrorism* içinde, çev. Cynthia Carlile, Progress Publishers, Moskova, 1983, s. 48-50.

[186] Bkz. M. Ali Birand, *12 Eylül*, Saat; 04.00, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984, s. 286.

[187] Bu ve konuyla ilgili öteki belgeler için bkz. http://www.gwu.edu/~nsarchiv/news/20000919/ CIA’nın açıklamak zorunda kaldığı belgeler elbette buzdağının tamamını içermiyor, bu nedenle eksik ve yetersizler; pek çok karanlık iş hâlâ gizli. İkincisi, Şili’deki yıkıcı faaliyetler ve darbe sürecinin önemli bölümleri esas olarak Donanma’nın karanlık ilişkileriyle yürütüldüğünden CIA belgeleri bu açıdan da kapsayıcı değildir.

[188] Aktaran, Jack Anderson, *A.g.e.*, s. 151.

[189] Peter Kornblush, *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability*, The New Press'den aktaran Eric Pape, "Behind the Other 9/11", *Newsweek*, 22 September, 2003.

[190] Bu program ortak aday belirlenmeden yapılmıştı. Bkz. A Correspondent (Bir Muhabir), “Chile: September 4 to November 3, 1970”, Paul M. Sweezy ve Harry Magdoff, *Revolution and Counter-Revolution in Chile* içinde, Monthly Review Press, New York, 1974, s. 27.

[191] Oskar Lange, “On the Economic Theory of Socialism”, Oskar Lange ve Fred M. Taylor, *On the Economic Theory of Socialism* içinde, McGraw-Hill, New York, 1964’den aktaran Paul M. Sweezy, “Chile: The Question of Power”, *A.g.e.* içinde, s. 19.

[192] Aktaran, Gabriel Smirnow, *The Revolution Disarmed: Chile 1970-1973*, Monthly Review Press, New York, 1979, s. 18.

[193] Bkz. *A.g.e.*, s. 49.

[194] Bu bölümdeki bilgiler, esas olarak şu kaynaklardan derlenmiştir: Paul M. Sweezy ve Harry Magdoff, *Revolution and Counter Revolution in Chile*, *A.g.e.*, özellikle "Two Correspondents", "Chile: An Unprecedented Situation" (s. 106-110); James Petras, "Chile After Elections" (s. 111-119); "Showdown in Chile" (s. 120-142); ve, Betty ve James Petras, "Ballots into Bullets: Epitaph for a Peaceful Revolution" (s. 143-160). Ayrıca, yine büyük ölçüde bu kaynaklardan yararlanılarak yazılan ve burada geniş biçimde kullanılan şu iki makale: Haluk Gerger, *Mayınlı Tarla'da...*, *A.g.e.*, s. 126-129; Haluk Gerger, *Boğazlanan Demokrasi*, *A.g.e.*, s. 130-135.

[195] Aktaran, raporun yazılmasına katılanlardan Allende hükümetinin Pekin Büyükelçisi ve dış politika danışmanlarından Armando Uribe, *Kara Kitap: Şili'de Amerikan Darbesi*, çev. Nabi Dinçer, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975, s. 202-206.

[196] *A.g.e.*, s. 212-214. (Bu alıntılardaki dil bilgisi ve çeviri hatalarını çok vahim ikisi dışında düzeltmedim.)

[197] Bkz. Thomas G. Paterson, J. G. Clifford ve K. J. Hagen, *American Foreign Policy: A History Since 1900*, Lexington, Mass., D.C. Heath, 1983, s. 589.

[198] Bkz. Haluk Gerger, "Cunta ve Ekonomik Mucize", *Mayınlı Tarla'*da... içinde, *A.g.e.*, s. 136-139.

[199] Bkz. William Blum, *A.g.e.*, s. 17. Blum, ayrıca, bu söyleşinin yayınlandığı 15-21 Ocak 1998 tarihli Fransız *Le Nouvel Observateur*'un o nüshasının "özgürlükler ülkesi" Amerika'ya (belki Kongre kütüphanesi hariç) eksik, Brzezinski'nin röportajı kesilmiş biçimde gönderildiğini yazıyor; s. 321 dn.7 (Türkçe çeviride "bir istisna olarak Kongre kütüphanesine gönderilen basım Fransa basımından daha kısaydı," diye çevrilmiş ama orjinalinde, "Belki Kongre Kütüphanesi'ne gönderilen basım hariç," deniyor, anlaşılan bir çeviri hatası var Türkçe kitapta.)

[200] *Historic Documents of 1980*, Congressional Quarterly Inc., Washington D.C., 1981, s. 127-128.

[201] Serbest biçimde yararlandığımız kaynak için bkz. Haluk Gerger, “ Küreselleşme: Emperyalizmin En Yüksek Aşaması”, *Sınıf Bilinci*, No. 16, Kasım 1996, s. 23-36.

[202] Noam Chomsky, *Year 501: The Conquest Continues*, Verso, Londra, 1993, s.275.

[203] İstatistiki bilgiler şu kaynaktan derlenmiştir: Steve Brouwer, *Sharing the Pie: A Disturbing Picture of the US Economy*, Big Picture Books, Carlisle, Pennsylvania, 1988.

[204] Lou Cannon, *President Reagan: The Role of a Lifetime*, New York, Simon and Schuster, 1991'den aktaran Welden Bello, *Dark Victory: The United States, Structural Adjustment and Global Poverty*, Pluto Press, Londra, 1994, s. 105.

[205] Terim, Bello'ya ait, *A.g.e.*, s. 28.

[206] Morris Miller, *Debt and the Environment: Converging Crises*, New York, The United Nations, 1991'den aktaran *A.g.e.*, s. 68.

[207] Teresa Hayter, *The Creation of World Poverty*, 2. basım, Pluto Press, Londra, 1992, s.8.

[208] Bkz. Frans J. Schuurman, “Introduction: Development Theory in the 1990s”, Frans J. Schuurman (der.), *Beyond the Impasse: New Directions in Development Theory*, Zed Books, Londra, 1993, s.10.

[209] Lester Throw, *Head to Head: the Coming Economic Battle among Japan, Europe, and America*, Warner Books, New York, 1993, s. 216.

[210] Howard Wachtel, *The Money Mandarins*, M.E. Sharp, 1990'dan aktaran Chomsky, Year 501..., *A.g.e.*, s. 95.,

[211] Lenin, *Emperyalizm...*, *A.g.e.*, s. 61.

[212] Tamas Szentes, *The Transformation of the World Economy: New Directions and New Interests*, The United Nations Publications, Zed Books, Londra, 1988, s.11.

[213] *A.g.e.*, s. 9.

[214] Peter Philips, *Challenge*, Jan.-Feb. 1992’den Chomsky, Year 501..., *A.g.e.*, s. 95.

[215] Eric Hobsbawm, *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, çev. İbrahim Yıldız, Yordam Kitap, İstanbul, 2008, s. 75-76.

[216] Daniel Singer, “Europe’s Crises”, *Monthly Review*, c. 46, No.3, Temmuz-Ağustos 1994, s. 92.

[217] *The Wall Street Journal*, 24-25 Şubat 1995 (Charles Goldfinger'in yazısı).

[218] Bkz. F.A.Z. (*International Herald Tribune* ek) Berlin, 14 Mayıs, 2002.

[219] Richard Burnet, John Cavanagh, *Global Dreams: Imperial Corporations and the New World Order*, Simon and Schuster, New York, 1994, s. 17.

[220] Bkz. Paul Sweezy, “The Triumph of Finance Capital”, *The Monthly Review*, c. 46, No. 2, Haziran 1994, s. 1-11.

[221] BM İnsani Gelişme Raporu, Oxford University Press, Cary, NC, 2001, s. 82.

[222] Bkz. William K. Tabb, *The Amoral Elephant: Globalization and the Struggle for Social Justice in the Twenty-First Century*, Monthly Review Press, New York, 2001, s. 148.

[223] *International Herald Tribune*, 8 Ağustos, 2001.

[224] Bkz. *Forbes*, 6 Ekim 2003.

[225] Randy Charles Epping, *A Beginner's Guide to the World Economy: Eighty-Two Basic Economic Concepts That Will Change the Way You See the World*, gözden geçirilmiş basım, Vintage Books, 2001, s. 129.

[226] Bkz. William K. Tabb, *A.g.e.*, s. 164, 167, 172, 174.

[227] Aktaran Robert W. McChesney, “Global Media, Neoliberalism, and Imperialism”, *Monthly Review*, c. 52, No. 10, Mart 2001, s. 17-18.

[228] Philip S. Golub, “Soğuk Savaştan Önleyici Savaşa Bush Yönetiminin Siyasi ve İdeolojik Kökenleri”, çev. Kenan Bayraktar, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 34.

[229] William Blum, *A.g.e.*, s. 65-66.

[230] Aktaran *A.g.e.*, s. 20.

[231] Bkz. Howard Zinn, *Declarations...*, *A.g.e.*, s. 183.

[232] Kevin Phillips, *A.g.e.*, s. 91-92.

[233] Robert Gilpin, *The Political Economy of International Relations*, Princeton, New Jersey, 1987, s. 331'den aktaran Jochen Hippler, *Pax Americana?: Hegemony or Decline*, Pluto Press, Londra, 1994, s.13-14.

[1] Bkz. Charles Derber, *The Wilding of America*, St. Martin’s Press, New York, 1996, s. 106.

[2] Bkz. *The New York Times*, 8 Mart 1992 ve *The International Herald Tribune*, 9 Mart 1992.

[3] Alıntılar; Grant Havers ve Marks Wexler, “Is US Neo-Conservatism Dead?”, *The Quarterly Journal of Ideology,* c. 24, No. 3-4, 2001’den aktaran Philip S. Golub, “Bush Yönetiminin Siyasi ve İdeolojik Kökenleri”, *A.g.e.*, s. 36.

[4] Havers ve Wexler’den aktaran *A.g.e.*

[5] Aktaranlar Pierre Salinger ve Eric Laurent, *Körfez Savaşı: Gizli Dosya*, çev. Erden Akbulut, E Yayınları, İstanbul, 1991, s. 58.

[6] Aktaran, *A.g.e.*, s. 46.

[7] Aktaran Rahul Mahajan, *A.g.e.*, s. 105-106.

[8] Irak'taki vahşet, işlenen savaş suçları, çevre tahribatı, insan hakları ihlalleri, sivillere yönelik şiddet ve kentlerin bombalanmasıyla ilgili ayrıntılar için bkz. Ramsey Clark, *The Fire This Time: U.S. War Crimes in the Gulf*, Thunder's Mouth Press, New York, 1992, s. 38-120.

[9] Henri Alleg, *Sam Amcaya Fatiha*, çev. Zelin Artuğ, Belge Yayınları, İstanbul, 1992, s. 39 ve 51.

[10] Bkz. Paul Rogers, *Losing Control: Global Security in the Twenty-First Century*, Pluto Press, Londra, 2000, s. 58.

[11] Bkz. William Blum, *A.g.e.*, s. 18.

[12] Bkz. *A.g.e.*, s. 45.

[13] Michael Parenti, *Kirli Gerçekler*, çev. Ali Tartanoğlu, İmge Yayınları, Ankara, s. 43-44.

[14] *A.g.e.*, s. 14-21.

[15] Başlıkları aktaran, William Blum, *A.g.e.*, s. 31.

[16] Bkz. Michale Moore, *Stupid White Men... and Other Sorry Excuses for the State of the Nation*, Londra, Penguin Books, 2002, s. 2-5 ve 9-11.

[17] Bkz. Kevin Phillips, *A.g.e.*, s. xvii.

[18] Ayrıntılı döküm için Bkz. Michael Moore, *A.g.e.*, s. 32-36.

[19] *The International Herald Tribune*, 4-5 Ağustos 2001..

[20] *The Guardian Weekly*, 19-25 Aralık 2002.

[21] Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, üçüncü basım, çev. Erkin Özalp, NK Yayınları, İstanbul, 2003, s. 14.

[22] Eric Hobsbawm, *A.g.e.*, s. 59.

[23] Bkz. Alan Joxe, *Kaos İmparatorluğu*, çev. Işık Ergüden, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 18.

[24] John Berger, “Neredeyiz?”, çev. Işıl Bircan, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 21.

[25] V. İ. Lenin, *Emperyalizm*..., *A.g.e.*, s. 118.

[26] E. J. Hobsbawm, *Sanayi ve İmparatorluk*, çev. Yalçın Gülerman ve Abdullah Ersoy, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1987, s. 159.

[27] Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri*, ikinci basım, çev. Ertuğrul Dikbaş ve Ergun Kocabıyık, Sabah Kitapları, İstanbul, 1998, s. 188.s.241.

[28] David Frum, *The Right Man: The Surprise Presidency of George W. Bush*, Random House, 2001'den aktaran, Julian Borger, *Guardian Weekly*, 16-22 Ocak 2003.

[29] Hans Morgenthau, *The Purpose of American Politics, Vintage*, 1964'den aktaran Noam Chomsky, *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, *A.g.e.*, s. 49.

[30] *A.g.e.*

[31] Oldukça yüksek görünen bu yüzde 40 oranını *Energy Intelligence*'ın direktörü Yusuf İbrahim, *Le Monde* ile yaptığı bir söyleşide veriyor; bkz. *Guardian Weekly*, 5-14 Mayıs 2003.

[32] *The International Herald Tribune*, 6 Mayıs 2003.

[33] Bkz. *Guardian Weekly*, 7-13 Ağustos 2003 (Joe Robonson’un haberi).

[34] Bkz. *Forbes Global*, 17 Mart 2003.

[35] Bkz. *Forbes Global*, 17 Şubat 2003. Bu hesaplamaların metodolojisi için bkz. http://www.forbes.com/labormethod.

[36] *The New York Times*, 5 Eylül 1999’dan aktaran Istvan Meszáros, *A.g.e.*, s. 52.

[37] Kaynak: Centre for Defense Information.

[38] Bkz. *The Guardian Weekly*, 2-8 Ekim 2003.

[39] Robert Pac, “Birleşik Devletler –Bitmeyen Düş– Afrikalı Amerikalıların Yürüyüşü”, *Kapitalizmin Kara Kitabı* içinde, *A.g.e.*, s. 250, 253-254.

[40] *A.g.e.*, s. 249.

[41] Barbara Ehrenreich, *Nickel and Dimed: On (Not.) Getting by in America*, Metropolitan Books, New York, 2001.

[42] *A.g.e.*, s. 221.

[43] Henri Alleg, *A.g.e.*, s. 49-50.

[44] D. Burstein, *Euro Quake*, 1991'den aktaran Mehmet Yılmazer, *Yeni Dünya Düzeni; Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri*, *Emperyalist Yeniden Paylaşım*, Alaz Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 128.

[45] *A.g.e.*, s. 129-130.

[46] Lester Thurow, *A.g.e.*, s. 21

[47] Haluk Gerger, “11 Eylül ve Amerika Birleşik Devletleri”, *Almanak: 2000+1*, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 2002, s. 521.

[48] Bu değişik alıntıların hepsi şu kaynakta topluca bulunabilir: Philip S. Golub, “ Westward the Course of Empire”, İngilizceye çeviren: Harry Forster, *Le Monde Diplomatique*, Eylül 2002; http://www.MondeDiplo.com’dan bulunabilir.

[49] Henry Kissinger, *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, çev. Tayfun Evyapan, METU Press, Ankara, 2002, s. 9.

[50] John Michael Coetzee, *Waiting for the Barbarians,* Secker & Warburg, Londra, 1980’den aktaran Philip S. Golub, “Westward the Course of Empire”, *A.g.e.*

[51] Ignacio Ramonet, “Yeni Emperyalizm”, çev. Mine Haksal, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Mayıs-15 Haziran 2003, s. 3.

[52] *Newsweek*, Eylül 1990.

[53] *The International Herald Tribune*, 6 Aralık 2001.

[54] *Forbes Global*, 26 Mayıs 2003.

[55] 25 Eylül 2003’te Senato bu oluşuma son verdi. Ne var ki, bunu düşünen ve öneren, hazırlayan kafalar hâlâ iktidarda.

[56] Bkz. *Newsweek*, 17 Mart 2003.

[57] Alan Dewrshowitz, *Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge*, Yale University Press, New Haven, 2002, özellikle 4. Bölüm, s. 131- 164.

[58] *USA Today*, 28 Eylül 2001.

[59] Michael Klare, “Oiling The Wheels of War”, *The Nation*, 7 Ekim 2002’den aktaran Nick Beams; Beams’ın yazısı; içinde M. Ali İzmir, *Yeni Dünya Dizaynı: Amerikan İmparatorluğunun Yayılmacılığı*, Gündem Yayınları, İstanbul, 2003, s. 89.

[60] H. Fırat, *Dünya, Ortadoğu ve Türkiye*, Eksen Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 397.

[61] İstvan Meszaros, *A.g.e.*, s. 37-38.

[62] *Newsweek*, 24 Mart 2003.

[63] Robert D. Kaplan, *Warrior Politics*, 2002, s. 130-131’den aktaran *Monthly Review*, c. 54, no. 6, Kasım 2002, s. 46.

[64] G. John Ikenberry, " America's Imperial Ambition", *Foreign Affairs*, Ekim 2002'den aktaran The Editors, "U.S. Imperial Ambitions and Iraq", *Monthly Review*, c. 54, no. 7, s. 12.

[65] Joseph Schumpeter, *Imperialism and Social Classes*, Derleyen Paul M. Sweezy, Augustus M. Kelly, New York,1951, s. 66'dan aktaran Agy, s. 4.

[66] Aktaran, John Bellamy Foster, “Imperial America and War”, *Monthly Review*, c. 55,

no. 1, s. 8.

[67] Bu kitabı internet üzerinden okumak mümkün: http://www.Shockandawe.com/index1/htm.

[68] S. P. Rosen, “The Future of War and the American Military”, *Harvard Magazine*, c. 194, no. 5, Haziran 2002. (Bkz. http://www.harvardmagazine.com/on-line/0502000/html.) Bu makaleden bazı alıntılar için ayrıca bkz. Anna Pha, *The Guardian*, 2 Temmuz 2003.

[69] Herbert Marcuse, *Eros and Civizization: A Philosophical Inquiry into Freud*, Abacus, s. 452'den aktaran Gilbert Achcar, *Barbarlıklar Çatışması*, çev. Diren Kahrıman, Everest Yayınları, İstanbul, 2002, s. 94.

[70] Bob Woodward, *Bush at War*’dan aktaran Ertuğrul Özkök, *Hürriyet*, 29 Mart 2003.

[71] Caspar Weinberger ve Peter Schweizer, *The Next War,* Washington D.C., Regnery Publishing, Inc., 1998, s. xiii-xiv ve passim.

[72] Aktaran James W. Leowen, *A.g.e.*, s. 247.

[73] Ötekilerin aksine bu alıntıyı, kitabın orijinalinden ben çevirdim; William Blum, *Rogue State: A Guide to the World's Only Superpower*, Common Courage Press. Monroe, Maine, 2000, s. 13.

[74] Edward Said, “Umut ve Cesaretle Amerika’ya Bakmak ve Görmek”, çev. Murat Uyurkulak, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 26-27.

[75] Machiavelli, *Hükümdar*, çev. Selahattin Bağdatlı, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1984, s. 85-86.

[76] *Newsweek*, 24 Şubat 2003.

[77] Johan Galtung, “La Politique Ètrangére des Ètats-Unis sous son Aspect Théologique”, Institiut sur les Conflits Globeaux et la Coopération , no. 4, 1987’den aktaran Roger Garaudy, *Çöküşün Öncüsü ABD: 21. Yüzyıla Nasıl Hazırlanmalı*, çev. Cemal Aydın, ikinci basım, Nehir Yayınları, İstanbul, 1999, s. 305-308.

[78] Edward Said, *A.g.e.*, s. 25-26.

[79] Roger Garaudy, *Çöküğün Öncüsü ABD...*, *A.g.e.*, s. 44.

[80] Agy, s. 45.

[81] *A.g.e.*, s. 46.

[82] Aktaran, Richard Norton-Taylor, “There is no Cause for This War”, *Guardian Weekly*, 27 Şubat-5 Mart , 2003.

[83] Allan Goodman ve Seth Tillman, *NYT*, 24 Mart 1985’den aktaran Noam Chomsky, *Terörizm Kültürü*, çev. Taha Cevdet, Pınar Yayınları, İstanbul, 1999, s. 33.

[84] *A.g.e.*, s. 31 ve 38.

[85] Caspar Weinberger, *A.g.e.*, s. xiv.

[86] Bkz. *Hürriyet*, 3 Nisan 2003.

[87] Alıntılar, *Newsweek* 10 Mart 2003.

[88] *Guardian Weekly*, 7-13 Ağustos 2003.